

INTERNATIONAL
Bestseller

TIM WEINER

CIA

o istorie
secretă

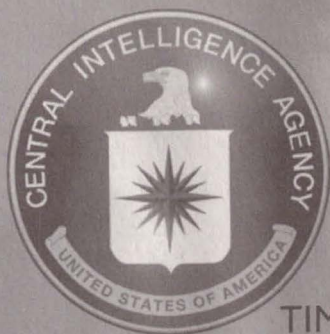
LITERA
INTERNATIONAL

Săptămâna Financiară

TIM WEINER

CIA

**o istorie
secretă**

TIM WEINER

CIA

**o istorie
secretă**

Editura Litera Internațional
O. P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel./fax (021) 3196390; e-mail: comenzi@litera.ro

Traducerea: Raluca Pușdercă

Copyright © 2007 by Tim Weiner

Copyright © 2009, Litera Internațional
pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Ne puteți vizita pe

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Lavinia Vasile, Andreea Stoica

Concepția grafică și coperta: Vladimir Zmeev

Tehnoredactare: Vlad Panfilov, Roman Mardari

Prepress: Bogdan Mitea

Tipărit în Germania

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Weiner, Tim

CIA : o istorie secretă – Tim Weiner;

trad.: Raluca Pușdercă. – București: Litera Internațional, 2009

ISBN 978-973-675-559-0

I. Pușdercă, Raluca (trad.)

351.746.1(73) CIA

*Pentru Kate,
Emma și Ruby*

„Nu există secrete pe care timpul să nu le dezvăluie.“

JEAN RACINE, *BRITANNICUS* (1669)

CUPRINS

NOTA AUTORULUI	9
PARTEA ÎNTÂI. LA ÎNCEPUT NU ȘTIAM NIMIC	13
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIEI TRUMAN. 1945 – 1953	13
1. SERVICIILE DE SPIONAJ TREBUIE SĂ FIE GLOBALE ȘI TOTALITARE.....	13
2. LOGICA FORȚEI.....	17
3. SĂ RĂSPUNDEM CU ACEEAȘI MONEDĂ	25
4. CEL MAI MARE SECRET	34
5. UN ORB BOGAT	39
6. ERAU MISIUNI SINUCIGAȘE.....	46
7. UN VAST CÂMP AL ILUZIILOR.....	56
PARTEA A DOUA. UN GENIU CAM CIUDAT!	63
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIEI EISENHOWER. 1953 – 1961	63
8. NU AVEM NICI UN PLAN.....	63
9. SINGURUL MARE TRIUMF AL CIA.....	68
10. BOMBĂ, REPET BOMBĂ.....	77
11. APOI VOM STÂRNI O FURTUNĂ.....	86
12. NOI AM CONDUS-O ALTFEL.....	94
13. O ORBIRE DORITĂ.....	99
14. TOT FELUL DE OPERAȚIUNI ABSURDE.....	109
15. UN RĂZBOI FOARTE CIUDAT	113
16. MINȚEA ÎN STÂNGA ȘI-N DREAPTA.....	122
PARTEA A TREIA. CAUZE PIERDUTE	133
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR3 KENNEDY ȘI JOHNSON. 1961 – 1968	133
17. NIMENI NU ȘTIA CE SĂ FACĂ	133
18. NE-AM PĂCĂLIT SINGURI	146
19. AM FI ÎNCÂNȚAȚI SĂ DĂM LA SCHIMB RACHETELE	153
20. HEI, ȘEFU', AM FĂCUT O TREABĂ BUNĂ, NU-I AȘA?	161
21. AM CREZUT CĂ ERA O CONSPIRAȚIE.....	170
22. O NEFERICITĂ DEVIERE	180
23. MAI MULT CURAJ DECÂT ÎNȚELEPCIUNE.....	186
24. ÎNCEPUTUL UNUI LUNG DECLIN	189
25. NE-AM DAT SEAMA ATUNCI CĂ NU PUTEAM CÂȘTIGA RĂZBOIUL.....	201

26. O BOMBĂ POLITICĂ CU HIDROGEN.....	205
27. GĂSIȚI-I PE COMUNIȘTII STRĂINI.....	216

PARTEA A PATRA. SCĂPAȚI DE CLOVNI	219
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR NIXON ȘI FORD. 1968 – 1976.....	219

28. CE NAIBA FAC CLOVNI ȚIA ÎN LANGLEY?.....	219
29. USG VREA O SOLUȚIE MILITARĂ.....	230
30. O SĂ NE FIE AL NAIBII DE GREU.....	238
31. SĂ SCHIMBĂM CONCEPTUL SERVICIILOR SECRETE.....	243
32. UN IDEAL FASCIST CLASIC.....	246
33. CIA AR FI DISTRUSĂ.....	250
34. AICI SAIGON... TERMINAT.....	253
35. INEFICIENȚI ȘI SPERIAȚI.....	258

PARTEA A CINCEA. O VICTORIE LIPSITĂ DE BUCURIE	264
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR CARTER, REAGAN ȘI GEORGE H. W. BUSH. 1977 – 1993.....	264

36. URMĂREA SĂ LE RĂSTOARNE SISTEMUL.....	264
37. ERAM PUR ȘI SIMPLU ADORMIȚI.....	272
38. UN PIRAT PE CONT PROPRIU.....	276
39. ÎNTR-UN MOD PERICULOS.....	286
40. SE EXPUNEA UNUI MARE RISC.....	289
41. ESCROCUL ESCRÔCILOR.....	294
42. SĂ GÂNDEASCĂ IMPOSIBILUL.....	303
43. CE VOM FACE CÂND VA CĂDEA ZIDUL?.....	310

PARTEA A ȘASEA. PRESUPUNERILE	321
CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR CLINTON ȘI GEORGE W. BUSH. 1993 – 2007.....	321

44. NU AVEAM NICI O INFORMAȚIE.....	321
45. DE CE NAIBA N-AM ȘTIUT?.....	327
46. AM DAT DE NECAZ.....	331
47. AMENINȚAREA ESTE CÂT SE POATE DE REALĂ.....	340
48. PARTEA ÎNTUNECATĂ.....	348
49. O GREȘEALĂ GRAVĂ.....	355
50. CEREMONIA DE ÎNMORMÂNTARE.....	363

SURSE PRINCIPALE.....	376
NOTE.....	377
MULȚUMIRI.....	481

NOTA AUTORULUI

Volumul reprezintă istoria primilor șaizeci de ani ai Agenției Centrale de Informații (CIA). Descrie eșecul celei mai puternice națiuni din istoria civilizației vestice de a-și construi un serviciu de spionaj de primă mână. Acest eșec s-a dovedit un adevărat pericol la adresa securității Statelor Unite.

Spionajul reprezintă o activitate secretă, menită să înțeleagă sau să schimbe evenimentele de peste hotare. Președintele Dwight D. Eisenhower îl numea „o necesitate dezgustătoare, dar vitală.” O națiune care vrea să-și extindă puterea dincolo de granițe trebuie să privească dincolo de orizont, să știe ce urmează, să poată preveni atacurile împotriva cetățenilor săi. Trebuie să poată anticipa surprizele. În lipsa unui serviciu de informații puternic, inteligent și abil, generalii și președinții, deopotrivă, pot deveni orbi și invalizi. Dar de-a lungul istoriei sale ca superputere, Statele Unite nu au avut un astfel de serviciu.

Istoria, scria Edward Gibbon în *Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului Roman*, reprezintă „ceva mai mult decât o simplă condică a crimelor, nebuniilor și nenorocirilor umanității.” Analele Agenției Centrale de Informații sunt pline de absurdități și nenorociri, alături de fapte de bravură și înșelătorie. Sunt saturate cu succese temporare și eșecuri dezastruoase de peste hotare. Sunt marcate de bătăliile politice și de luptele pentru putere de acasă. Triumfurile Agenției au cruțat vieți și bani. Greșelile sale însă, au risipit din ambele. S-au dovedit fatale pentru legiuni întregi de soldați americani și agenți străini, pentru în jur de trei mii de americani care au murit la New York, Washington și în Pennsylvania la 11 septembrie 2001 și pentru alți trei mii care au murit de atunci în Irak și Afganistan. Singura crimă cu consecințe de lungă durată a fost incapacitatea CIA-ului de a-și îndeplini principala misiune: informarea președintelui despre evenimentele din lume.

Statele Unite nu puteau vorbi despre spionaj la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar cu atât mai puțin la câteva săptămâni după ce războiul s-a încheiat. Graba nebună pentru demobilizare a lăsat în urmă câteva sute de oameni cu ani de experiență în sfera secretelor și voința de a continua lupta cu noul dușman. „Toate marile puteri, cu excepția Statelor Unite, dispuneau de multă vreme de servicii de spionaj răspândite în întreaga lume, care raportau către cele mai înalte niveluri ale puterii”, îl avertizase generalul William J. Donovan, comandantul din vremea războiului al Biroului pentru Servicii Strategice (OSS), pe președintele Truman, în august 1945. „Înainte de acest război, Statele Unite nu aveau nici un serviciu secret extern de informații. Nu au avut niciodată și nu au nici până în ziua de azi un sistem coordonat de informații.”

CIA ar fi trebuit să devină acel sistem. Dar proiectul Agenției fusese schițat în grabă. Nu era leacul potrivit pentru o slăbiciune americană cronică: secretele și înșelăciunea nu erau punctele noastre forte. Prăbușirea Imperiului Britanic a lăsat Statele Unite drept singura forță capabilă să se opună comunismului, iar America avea nevoie cu disperare să-și cunoască dușmanii, să ofere președinților imagini de perspectivă și să treacă la acțiune în caz de nevoie. Mai presus de toate, misiunea Agenției era să îl informeze în avans pe președinte asupra unui atac-surpriză, un al doilea Pearl Harbor.

În anii '50, Agenția era înțesată de mii de americani patrioți. Mulți dintre ei erau curajoși și căliți în luptă. Unii erau înțelepți. Puțini dintre ei însă cunoșteau cu adevărat dușmanul. Acolo unde nu mai era suficient să înțelegi mersul lucrurilor, președinții au ordonat CIA-ului să schimbe cursul istoriei prin acțiuni sub acoperire. „Să duci un război politic și psihologic pe timp de pace era o artă nouă“, scria Gerald Miller, la vremea aceea șeful operațiunilor sub acoperire pentru Europa de Vest. „Cunoșteam unele tehnici, dar doctrina și experiența lipseau cu desăvârșire.“

Operațiunile sub acoperire conduse de CIA erau în mare măsură bâjbâieli în întuneric. Singura opțiune a Agenției era să învețe din greșeli – din greșelile făcute în luptă. Apoi CIA și-a ascuns eșecurile din străinătate, mințindu-i pe președinții Eisenhower și Kennedy. A spus acele minciuni pentru a-și păstra poziția de la Washington. Adevărul, spunea Don Gregg, un abil șef de post din timpul Războiului Rece, era că Agenția, în deplinătatea puterilor sale, avea o reputație foarte bună, dar performanțe groaznice.

La fel ca publicul american, Agenția s-a opus conflictului în timpul Războiului din Vietnam. Precum presa americană, a descoperit că rapoartele sale erau respinse dacă nu se potriveau cu ideile preconceptuate ale președinților. CIA a fost disprețuită și detestată de președinții Johnson, Nixon, Ford și Carter. Nici unul nu a înțeles cum funcționa Agenția. Au preluat funcțiile „așteptându-se ca serviciile de informații să rezolve toate problemele sau convingi că nu puteau face nimic bine și apoi își schimbau opiniile“, mărturisește un fost director adjunct al Agenției Centrale de Informații, Richard J. Kerr. „Apoi se linișteau și începeau să oscileze de la o extremă la alta.“

Pentru a supraviețui ca instituție la Washington, Agenția trebuia, înainte de toate, să atragă atenția președintelui. Dar avea să afle repede că era periculos să-i spună ceea ce nu voia să audă. Analistii CIA au învățat să nu iasă din rând, conformându-se înțelepciunii convenționale. Au interpretat greșit intențiile și capacitățile dușmanilor noștri, au calculat greșit puterea comunismului și au judecat incorect amenințarea terorismului.

Scopul suprem al CIA în timpul Războiului Rece era să fure secretele sovietice prin recrutarea de spioni, dar CIA nu a avut nici măcar unul singur în mijlocul evenimentelor de la Kremlin. Numărul spionilor sovietici cu informații importante de dezvăluit – toți voluntari, nu recruți – puteau fi numărați pe degete. Cu toții și-au pierdut viața, capturați și executați de Moscova. Aproape toți fuseseră trădați de ofițeri ai diviziei sovietice de la CIA care spionau pentru cealaltă tabără, sub conducerea președinților Reagan și George H. W. Bush. În timpul administrației Reagan, CIA a pornit în misiuni prost organizate în Lumea a Treia, vânzând arme Gărzii Revoluționare din Iran pentru a finanța războiul din America Centrală, încălcând legea și distrugând și bruma de încredere de care se mai bucura. Mai dureros, a ratat slăbiciunea fatală a principalului său inamic.

Înțelegerea despre ce se întâmpla în cealaltă parte a revenit mașinilor, nu oamenilor. Pe măsură ce tehnologia spionajului și-a extins orizonturile, vederea CIA a devenit tot mai mioapă. Sateliții-spioni i-au permis să numere armele sovietice. Nu au oferit informația crucială că se prăbușea comunismul. Principalii experți ai

CIA nu au văzut cu adevărat dușmanul până la încheierea Războiului Rece. Agenția îi lovea pe sovietici trimițând arme în valoare de milioane de dolari în Afganistan pentru a contribui la lupta împotriva forțelor de ocupație ale Armatei Roșii. A fost un succes legendar. Dar nu și-a dat seama că războinicii islamici pe care îi susținea aveau să țintească în curând spre Statele Unite, iar când au ajuns să înțeleagă ce se întâmplă, Agenția nu a luat nici o măsură. A fost un eșec epocal.

Unitatea care a ținut CIA-ul în picioare în timpul Războiului Rece s-a destrămat în anii '90, în timpul administrației Clinton. Agenția încă mai avea oameni care se luptau să înțeleagă lumea, dar rândurile lor erau tot mai subțiri. Încă mai avea ofițeri talentați care se dedicau serviciului în slujba Statelor Unite în străinătate, dar numărul lor era mult prea mic. FBI-ul avea mai mulți agenți la New York decât toți ofițerii CIA din străinătate. Până la sfârșitul secolului, Agenția nu mai era un serviciu independent de spionaj complet funcțional. Devenea un birou de teren de mână a doua al Pentagonului, elaborând tactici pentru bătălii care nu aveau să se întâmple, nu strategii pentru luptele care se profilau la orizont. Nu avea nici o putere în prevenirea celui de-al doilea Pearl Harbor.

După atacurile de la New York și Washington, a trimis un mic grup de agenți sub acoperire în Afganistan și Pakistan pentru a-i vâna pe liderii al Qaeda. Apoi și-a pierdut reputația de sursă demnă de încredere de informații secrete când a trimis Casei Albe rapoarte false despre existența armelor de distrugere în masă din Irak. Făcuse o tonă de rapoarte bazate pe un dram de informații. Președintele George W. Bush și administrația lui au folosit greșit Agenția, pe vremuri condusă cu mândrie de tatăl său, transformând-o într-o forță de poliție paramilitară în străinătate și într-o burocratie paralizată la cartierul general. În 2004, Bush a pronunțat condamnarea la moarte a CIA-ului când a spus că Agenția „doar bănuia” care era cursul războiului din Irak.

Nici un președinte nu mai respinsese public Agenția într-o asemenea manieră. Poziția sa centrală în guvernul american a luat sfârșit în 2005, odată cu dizolvarea postului de director al Agenției Centrale de Informații. Acum CIA trebuie să se reconstruiască pentru a supraviețui. Acest lucru va dura câțiva ani. Provocarea de a înțelege lumea a copleșit trei generații de ofițeri CIA. Puțini dintre aceștia stăpâneau ascunzișurile țărilor străine, cu atât mai puțin cultura politică de la Washington. În schimb, aproape fiecare președinte, aproape fiecare Congres și aproape fiecare director al Agenției, începând cu anii '60, s-a dovedit incapabil de a pătrunde funcționarea internă a CIA. Cei mai mulți au lăsat Agenția într-o stare mai proastă decât au găsit-o. Eșecurile lor au lăsat generațiilor următoare, în cuvintele președintelui Eisenhower, „o moștenire de scrum.” Suntem acolo unde a început totul în urmă cu șazece de ani, într-o stare de dezordine.

Volumul de față urmărește să arate cum s-a ajuns ca Statele Unite să nu aibă acum serviciile de informații de care va avea nevoie în anii care vor veni.

Este construit pe cuvintele, ideile și faptele puse în lumină de instituțiile americane pentru securitate națională. Acestea înregistrează ceea ce au spus cu adevărat liderii noștri, ce voiau cu adevărat și ce au făcut pentru extinderea puterii în străinătate. Această carte se bazează pe mai bine de cincizeci de mii de documente,

pe care le-am citit și care provin în special din arhivele CIA, de la Casa Albă și de la Departamentul de Stat; mai bine de două mii de istorii orale ale ofițerilor de spionaj, soldaților și diplomaților americani; și mai mult de trei sute de interviuri începute în 1987 cu ofițeri și veterani CIA, inclusiv zece directori ai Agenției Centrale de Informații. Notele de final extinse amplifică textul.

Această carte are la bază surse oficiale – nici o sursă anonimă, nici un citat întâmplător, nici un zvon. Este prima istorie a CIA compusă complet din rapoarte de primă mână și documente originale. Este, prin natura ei, incompletă: nici un președinte, nici un director ai Agenției Centrale de Informații și cu siguranță nici un străin nu poate ști totul despre Agenție. Ceea ce am scris aici nu este întregul adevăr, dar este adevărul și numai adevărul.

Sper să servească drept avertisment. Nici o republică din istorie nu a rezistat mai mult de trei sute de ani, iar această națiune nu va mai putea rămâne multă vreme o mare putere dacă nu deschide ochii pentru a vedea lucrurile care se întâmplă în lume. Aceasta a fost odată misiunea Agenției Centrale de Informații.

PARTEA ÎNTÂI

LA ÎNCEPUT NU ȘTIAM NIMIC

**CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIEI TRUMAN
1945 - 1953****I. SERVICIILE DE SPIONAJ TREBUIE SĂ FIE GLOBALE ȘI TOTALITARE**

Tot ce voia Harry Truman era să aibă un ziar.

Catapultat la Casa Albă de moartea președintelui Franklin D. Roosevelt la 12 aprilie 1945, Truman nu știa nimic despre construirea bombei atomice sau despre intențiile aliaților săi sovietici. Avea nevoie de informații pentru a-și folosi puterea.

„Când am preluat conducerea, îi mărturisea el mai târziu într-o scrisoare unui prieten – președintele nu avea nici un mijloc de a coordona informațiile secrete din lumea întreagă.

Roosevelt crease OSS (Office of Strategic Services), sub comanda generalului William J. Donovan, care să funcționeze drept Agenția de Informații a Americii pe timp de război. Dar biroul lui Donovan nu avea să reziste. Când noua Agenție Centrală de Informații – CIA s-a ridicat din cenușa OSS, Truman a vrut să lucreze numai pentru el ca un serviciu global de știri, care să îi ofere buletine informative zilnice.

„Nu trebuia să fie o «agenție de capă și spadă»!“ scria el. „Era proiectată ca un simplu centru care să-l țină pe președinte la curent cu ce se întâmplă în lume.“

A insistat că nu a vrut niciodată ca CIA „să funcționeze ca o organizație de spionaj. Nu asta urmăream când am organizat-o.“

Perspectivile sale au fost compromise de la bun început.

„Într-un război global și deplin – spunea generalul Donovan – serviciile de spionaj trebuie să fie globale și totalitare.“ La 18 noiembrie 1944, îi scrisese președintelui Roosevelt, propunându-i ca Statele Unite să creeze un „Serviciu Central de Informații“ pe timp de pace.

Începuse să pună planul la punct încă din anul precedent, pe baza instrucțiunilor generalului-locotenent Walter Bedell Smith, șeful cabinetului generalului Dwight D. Eisenhower, care voia să știe cum avea OSS să devină parte din organizarea militară a Statelor Unite. Donovan i-a spus președintelui că putea descoperi „capacitățile, intențiile și activitățile națiunilor străine“ în timp ce-ar desfășura „activități sub acoperire în străinătate“ împotriva dușmanilor Americii. OSS, care nu era mai mare decât o divizie, nu avusese niciodată mai mult de 13 000 de membri. Dar serviciile proiectate de Donovan ar fi constituit o armată în sine, o forță abilă în combaterea comunismului, un mijloc de apărare a Americii împotriva atacurilor și o sursă de secrete pentru Casa Albă. L-a îndemnat pe președinte „să lanseze nava la apă“ și știe că s-a devinut căpitan.

Poreclit „Sălbaticul Bill“, după un jucător de baseball rapid și rebel care a condus New York Yankees între 1915 și 1917, Donovan era un soldat curajos

și experimentat – fusese decorat cu Medalia de Onoare pentru eroismul de care dăduse dovadă în tranșeele din Franța în timpul Primului Război Mondial – dar un politician jalnic. Foarte puțini generali și amirali aveau încredere în el. Erau consternați de ideea lui de a organiza un serviciu de spionaj dintr-o adunătură haotică de brokeri de pe Wall Street, „intelectuali” din Ivy League, mercenari, reporteri, cascadori și escroci.

OSS alcătuiuse o echipă unică de analiști în domeniul informațiilor, dar Donovan și ofițerul său numărul unu, Allen W. Dulles, erau subjugați de spionaj și sabotaj, domenii în care americanii erau amatori. Donovan conta pe serviciile britanice pentru a-și antrena oamenii în artele oculte. Cei mai curajoși agenți OSS, cei care au dat naștere atâtor legende, erau oamenii care săreau în spatele liniilor inamice, cu arma în mână, aruncând poduri în aer, complotând împotriva naziștilor cu mișcările de rezistență din Franța și din Balcani. În ultimul an al războiului, când trupele sale erau împrăștiate prin întreaga Europă, Africa de Nord și Asia, Donovan voia să-și infiltreze agenții direct în Germania. Așa a și făcut, însă oamenii lui au fost uciși. Din cele douăzeci și una de echipe de câte doi agenți care au fost trimise, numai una a mai dat semne de viață. Asta era genul de misiuni la care visa generalul Donovan în fiecare zi – unele îndrăznețe, altele niște simple amăgiri.

„Imaginația lui nu cunoștea limite”, spunea David K. E. Bruce, mâna lui dreaptă, mai târziu ambasador american în Franța, Germania și Anglia. „Ideile erau terenul lui de joacă. Încântarea îl făcea să freamăte ca pe un cal de curse. Vai de ofițerul care îi refuza un proiect, pentru că i se părea ridicol sau cel puțin neobișnuit. Timp de câteva săptămâni chinuitoare sub comanda sa am testat posibilitatea de a folosi lilieci luați din peșteri pentru a distruge Tokio” – aceștia urmau să fie aruncați de la înălțime cu sticle incendiare legate pe spate. Acesta era spiritul OSS.

Președintele Roosevelt avusese întotdeauna îndoieli în privința lui Donovan. La începutul anului 1945, îi ordonase consilierului-șef pentru probleme militare de la Casa Albă, colonelul Richard Park Jr., să desfășoare o investigație secretă asupra operațiunilor organizației OSS din timpul războiului. Când Parks și-a început lucrul, scurgerile de informații de la Casa Albă au generat titluri răsunătoare în New York, Chicago și Washington, avertizând că Donovan voia să creeze un „Gestapo american.” Când au început să circule poveștile, președintele i-a cerut lui Donovan să-și facă uitate planurile. La 6 martie 1945, comisia șefilor de stat major le-a clasificat oficial.

Aceștia doreau un nou serviciu de informații care să lucreze în slujba Pentagonului, nu a președintelui. Plănuiau să aibă un loc sigur, înțesat de colonei și funcționari care să distileze informațiile adunate de atașați, diplomați și spioni în favoarea comandanților cu patru stele. Astfel a început bătălia pentru controlul serviciilor secrete americane, bătălie care avea să dureze timp de trei generații.

UN LUCRU EXTREM DE PERICULOS

Acasă, OSS se bucura de puțină susținere, iar la Pentagon lucrurile stăteau și mai rău. Organizația era împiedicată să consulte cele mai importante comunicări

interceptate în Germania și Japonia. Ofițerii americani de rang superior considerau că un serviciu secret civil, condus de Donovan, cu acces direct la președinte, ar fi „un lucru extrem de periculos într-o democrație”, după cum s-a exprimat generalul-maior Clayton Bissell, șeful de stat major pentru serviciile secrete militare.

Aceștia erau mulți dintre cei care ignoraseră cazul Pearl Harbor. Cu mult înaintea zilei de 7 decembrie 1941, serviciile militare americane spărseseră mai multe coduri japoneze. Știau că era posibilă producerea unui atac, dar nimeni nu și-a imaginat că japonezii aveau să recurgă la asemenea acte disperate. Codul descifrat era mult prea secret pentru a fi divulgat comandanților de pe teren. Rivalitățile din cadrul armatei ar fi dus la divizarea și împrăștierea informațiilor, căci nimeni nu procesa complet datele, nimeni nu vedea imaginea de ansamblu.

Abia după încheierea războiului a investigat Congresul modul în care fusese națiunea luată prin surprindere și abia atunci a devenit clar că țara avea nevoie de un nou mod de a se apăra.

Înainte de Pearl Harbor, serviciile secrete americane care se ocupau de zone vaste ale globului se aflau înghesuite în câteva birouri ale Departamentului de Stat. Singurele lor surse de informații erau câteva zeci de ambasadori și atașați militari. În primăvara anului 1945, Statele Unite nu știau aproape nimic despre Uniunea Sovietică și nu mare lucru despre restul lumii.

Franklin Roosevelt era singurul om care putea reînvia viziunea lui Donovan despre un serviciu de informații atotputernic și atotștiutor. Când Roosevelt a murit la 12 aprilie, Donovan și-a pierdut nădejdea în viitor. După ce a jelist jumătate de noapte, a coborât în holul hotelului Ritz, refugiul său preferat din Parisul eliberat și, abătut, a luat micul dejun cu William J. Casez, un ofițer OSS și viitor director al serviciilor centrale de informații.

– Ce impact crezi că o să aibă asta pentru organizație? a întrebat Casey.

– Mă tem că ăsta e sfârșitul, a spus Donovan.

În aceeași zi, colonelul Park i-a înmănat noului președinte raportul ultrasecret asupra OSS. Dosarul, dat publicității abia după încheierea Războiului Rece, era o armă politică mortală, făurită de armată și cizelată de J. Edgar Hoover, directorul FBI din 1924. Hoover îl disprețuia pe Donovan și avea propriile ambiții de a conduce un serviciu de informații activ la nivel mondial. Munca lui Park a distrus orice șansă ca OSS să rămână în continuare parte din guvernul american, a spulberat miturile romantice create de Donovan pentru a-și proteja spionii și i-a insuflat lui Harry Truman o profundă și solidă neîncredere în operațiunile serviciilor de informații. OSS produsese „grave daune cetățenilor, afacerilor comerciale și intereselor naționale ale Statelor Unite”, spunea raportul.

Park nu inclusese în dosar nici o situație în care OSS ajutase la câștigarea războiului, înșirase pur și simplu o listă jalnică a situațiilor în care dăduse greș. Pregătirea ofițerilor fusese „sumară și slab organizată.” Comandanții serviciilor britanice știau că puteau să facă ce voiau din spionii americani. În China, liderul naționalist Chiang Kai-shek manipulasă OSS pentru propriile scopuri. Spionii Germaniei descoperiseră operațiunile OSS din Europa și Africa de Nord. Ambasada japoneză de la Lisabona deconspirase planurile ofițerilor OSS de a fura codurile – și, drept

urmare, japonezii și le-au schimbat, „ceea ce a dus la compromiterea completă a informațiilor militare vitale“ în vara anului 1943.

Unul dintre informatorii lui Park a declarat că „nu se cunoaște numărul vieților americane pierdute în Pacific din cauza prostiei de care a dat dovadă OSS.“ Informațiile greșite furnizate de OSS după căderea Romei din iunie 1944 au condus mii de soldați francezi într-o cursă întinsă de naziști în insula Elba, scria Park, iar „ca urmare a acestor erori și calcule greșite făcute de OSS în privința mișcărilor trupelor inamice, în jur de 1 100 de soldați francezi au fost uciși.“

Raportul îl ataca personal pe Donovan. Menționa că generalul pierduse o servietă la o petrecere din București și că „o dansatoare româncă o predase Gestapoului.“ Angajarea și promovarea sa ca ofițer superior nu se datorau propriilor merite, ci unei vechi rețele de „prieteni“ care se întindea de pe Wall Street până la elita societății americane. Trimisese echipe în posturi îndepărtate, ca Liberia, și uitase de ele. Detașase din greșală trupe de comando în Suedia neutră. Trimisese gărzi să păzească o captură de muniție germană în Franța și îi pierduse pe toți într-o explozie.

Colonelul Park recunoscuse că oamenii lui Donovan desfășuraseră cu succes unele misiuni de sabotaj și de salvare a piloților americani doborâți. Spunea că ramura OSS care depunea munca de birou, ocupându-se de investigații și analize, făcuse „o treabă excelentă“ și era de părere că analiștii și-ar putea găsi un loc în Departamentul de Stat după război. Dar că restul organizației trebuia să dispară. „Compromiterea gravă a personalului OSS“, avertiza el, „face de neconceput ideea folosirii lor ca servicii de informații după încheierea războiului.“

După victoria din Europa, Donovan s-a întors la Washington în încercarea de a-și salva serviciul de informații. În capitală, luna de doliu pentru moartea președintelui Roosevelt dăduse naștere unei lupte crâncene pentru putere. La 14 mai, în Biroul Oval, Harry Truman a ascultat mai puțin de 15 minute propunerea lui Donovan de a ține comunismul în șah prin subminarea Kremlinului. Președintele i-a spus că întrunirea luase sfârșit.

Cât a fost vara de lungă, Donovan a ripostat în Congres și în presă. În cele din urmă, la 25 august, i-a spus lui Truman că era timpul să aleagă între informare și ignoranță. Statele Unite „nu au în prezent un sistem coordonat de servicii de informații“, a avertizat el. „Neajunsurile și pericolele acestei situații sunt recunoscute de comun acord.“

Donovan sperase să-l convingă pe Truman, un om pe care-l tratase întotdeauna cu dispreț, să creeze CIA.

Însă interpretase greșit faptele președintelui. Truman era convins că planul lui Donovan purta stigmatul Gestapoului. La 20 septembrie 1945, la șase săptămâni după ce lansase bombe atomice asupra Japoniei, președintele Statelor Unite l-a concediat pe Donovan și a ordonat ca OSS să se dizolve în zece zile. Serviciul de informații al Americii fusese abolit.

2. LOGICA FORȚEI

În vara anului 1945, Allen Dulles, ofițerul superior OSS detașat în Germania, descoperise printre dărâmăturile din Berlin un conac splendid și bine amenajat pentru noul său cartier general. Locotenentul său favorit, Richard Helms, își începuse încercarea de a-i spiona pe sovietici.

„Nu trebuie să uitați, spunea Helms jumătate de secol mai târziu, că la început nu știam nimic. Cunoștințele noastre despre planurile celeilalte părți, despre intențiile și capacitățile sale erau aproape inexistente. Era mare minune dacă reușeai să faci rost de o carte de telefon sau de harta unui aerodrom. Mare parte a lumii ne era necunoscută.”

Helms era bucuros să se întoarcă la Berlin, unde își câștigase încă din tinerețe un renume ca reporter de corespondență datorită interviului luat lui Hitler la Jocurile Olimpice din 1936. Desființarea OSS-ului l-a afectat foarte tare. La centrul de operațiuni din Berlin, o fabrică de vin spumant rechiziționată, furia și alcoolul s-au revărsat întreaga noapte la aflarea ordinului președintelui. Nu avea să se înființeze un cartier general al serviciilor de informații americane, așa cum prevăzuse Dulles. Era permisă doar menținerea unei organizații-schelet în afara granițelor. Lui Helms pur și simplu nu îi venea să creadă că misiunea ajunsese la sfârșit. Și-a recăpătat curajul câteva zile mai târziu, când a primit un mesaj de la cartierul general al OSS din Washington, prin care i se comunica să mențină misiunea.

CAUZĂ SFÂNTA A SERVICIILOR CENTRALE DE INFORMAȚII

Mesajul venise de la adjunctul lui Donovan, generalul de brigadă John Magruder, un soldat respectabil care se înrolase în 1910. Acesta credea cu fermitate că în lipsa unui serviciu de informații, noua supremație a Americii în lume ar fi fost lăsată în voia sorții sau în mâinile britanicilor. Pe 26 septembrie 1945, la șase zile după ce președintele Truman semnase dizolvarea organizației OSS, generalul Magruder își croia drum pe coridoarele lungi ale Pentagonului. Momentul era oportun: secretarul de război, Henry Stimson, care se împotriva din toate forțele ideii de CIA, demisionase în acea săptămână. „Nu mi se pare deloc un lucru de dorit” îi spusese lui Donovan cu câteva luni înainte. Acum, generalul Magruder ținea postul rămas vacant în urma plecării lui Stimson.

S-a întâlnit cu un vechi prieten de-al lui Donovan, secretarul-adjunct de război, John McCloy, una dintre persoanele influente de la Washington. Împreună, cei doi bărbați au contramandat decizia președintelui.

În aceea zi, Magruder a părăsit Pentagonul cu un ordin emis de McCloy care stipula: „continuarea operațiunilor OSS este necesară pentru menținerea organizației.” Documentul avea să țină aprinsă speranța fondării Agenției Centrale de Informații. Urma ca spionii să rămână la posturi, sub numele unei noi agenții, Strategic Service Unit – SSU. McCloy i-a cerut apoi bunului său prieten Robert A. Lovett, secretarul adjunct pentru luptele aeriene și viitorul secretar pentru apărare, să înființeze o comisie secretă care să decidă cursul serviciilor de informații americane – și să îl

informeze pe Harry Truman ce trebuia făcut. Încrezător, Manguder și-a informat oamenii că „sfânta cauză a serviciilor de informații centralizate” avea să biruie.

Încurajat de amânarea dizolvării, Helms s-a apucat de treabă în Berlin. I-a verificat pe ofițerii care se infiltraseră pe piața neagră berlineză, unde totul era de vânzare – cu două duzine de cartușe de țigări Camel, achiziționate cu 12 dolari americani de la magazinul militar, se putea cumpăra un Mercedes-Benz fabricat în 1939. A căutat cercetători și spioni germani pe care să-i aducă în Vest cu scopul de a le nega abilitățile în fața sovieticilor și de a-i pune să lucreze pentru Statele Unite. Dar n-a durat mult și aceste sarcini au fost surclasate de eforturile de a urmări noua amenințare. Până în octombrie, „devenise foarte clar că principala noastră preocupare avea să fie ce puneau la cale rușii”, își amintește Tom Polgar, pe atunci un tânăr ofițer de douăzeci și trei de ani, staționat la baza din Berlin. Sovieticii puneau stăpânire pe căile ferate și începeau să atragă de partea lor partidele politice din Germania de Vest.

La început, tot ce puteau face cei mai buni spioni americani era să încerce să depisteze mișcările transporturilor militare spre Berlin, lăsând Pentagonului impresia că puteau să supravegheze Armata Roșie. Furios pe retragerea Washingtonului în fața avansării trupelor sovietice, care era contrară rezistenței ofițerilor americani din Berlin, Helms și oamenii săi au făcut eforturi de a recruta polițiști și politicieni germani pentru a construi rețele de spioni în Est. Până în noiembrie, „ocuparea totală a sistemului est-german de către ruși devenise de necontestat”, spunea Peter Sichel, un alt ofițer de douăzeci și trei de ani de la baza din Berlin.

Comitetul Întrunit al Șefilor Statelor Majore și influentul secretar de stat al marinei, James V. Forrestal, începeau acum să se teamă că sovieticii, așa cum se întâmplase mai înainte cu nașiștii, aveau să încerce să controleze întreaga Europă – iar apoi să se extindă spre zonele mediteraneene din est, Golful Persic, China de nord și Coreea. O singură mișcare greșită putea duce la o confruntare pe care nimeni n-avea să o poată controla. Pe măsură ce sporea teama de un nou război, viitorii lideri ai serviciilor de informații americane se împărțeau în două tabere rivale.

Unii considerau că soluția era colectarea chibzuită și perseverentă a informațiilor prin spionaj. Ceilalți credeau în războiul secret – bătălii purtate prin acțiuni sub acoperire. Spionajul caută să descopere lumea. Asta era opinia lui Richard Helms. Acțiunile sub acoperire încearcă să schimbe lumea. Asta era opinia lui Frank Wisner.

Wisner era fiul fermecător al unei familii înstărite, latifundiare, din Mississippi, un avocat energic în uniformă militară impecabil croită. În septembrie 1944, zburase în România, la București, în calitate de nou șef de post al OSS-ului. Armata Roșie și o mică misiune militară americană dețineau controlul în capitală, iar Wisner primise ordin să-i supravegheze pe ruși. Era în plină glorie. Conspira cu tânărul rege Mihai, complota să îi salveze pe aviatorii doborâți ai forțelor aliate și rechiziționase conacul cu treizeci de camere al unui magnat al berii din București. Sub candelabrele strălucitoare, ofițerii ruși socializau cu americanii, la un pahar de șampanie. Wisner era încântat – era unul dintre primii membri OSS care beau cot la cot cu rușii – și raporta cu mândrie cartierului general că reușise să stabilească

o legătură foarte bună cu serviciile de informații sovietice.

Wisner fusese spion american pentru mai puțin de un an. În schimb, rușii lucrau în domeniu de mai bine de două secole. Aveau deja agenți bine plasați în OSS și s-au infiltrat repede în cercul de aliați și agenți români ai lui Wisner. Până în iarnă, preluaseră controlul asupra capitalei, adunaseră mii de români de origine germană în vagoane și îi trimisese în Est; spre sclavie și moarte. Wisner văzuse cum douăzeci și șapte de vagoane ticsite cu oameni părăseau România. Imaginea avea să-l bântuie toată viața.

Era un om profund tulburat când s-a întors la cartierul general OSS din Germania, unde Helms și cu el au devenit aliați dificili. Au zburat împreună la Washington în decembrie 1945 și în conversația din timpul celor optsprezece ore de zbor și-au dat seama că nu aveau idee dacă Statele Unite aveau să fie de acord cu un serviciu clandestin.

O ORGANIZAȚIE APARENT BASTARDĂ

La Washington, bătălia pentru viitorul serviciilor de informații americane lua amploare. Comitetul Întrunit al Șefilor Statelor Majore se lupta pentru un serviciu care să se afle cu desăvârșire în subordinea lui. Armata și marina voiau și ele propriul serviciu. J. Edgar Hoover dorea ca FBI-ul să coordoneze spionajul mondial. Departamentul de Stat urmărea supremația. Chiar și directorul general al poștelor era interesat de subiect.

Generalul Magruder a definit problema după cum urmează: „Operațiunile clandestine de colectare a informațiilor implică o încălcare constantă a tuturor regulilor“, scria el. „Ca să fim sinceri, astfel de operațiuni sunt, inevitabil, la limita legii și uneori de-a dreptul ilegale.“ Magruder argumenta cât se poate de convingător că Pentagonul și Departamentul de Stat nu puteau să riște aprobând aceste misiuni. Un nou serviciu clandestin trebuia să preia responsabilitatea.

Dar nu mai rămăsese aproape nimeni în spatele baricadelor. „Efortul de colectare a informațiilor a ajuns, mai mult sau mai puțin, în impas“, spunea colonelul Bill Quinn, directorul executiv al lui Magruder la SSU. Cinci din șase veterani ai OSS se întorseseră la vechile lor vieți. Considerau că serviciile de informații americane erau „vizibil șubrede și efemere“, afirma Helms, „o organizație aparent bastardă cu o speranță de viață imprevizibilă.“ Numărul angajaților scăzuse cu aproape 10 000 de persoane în trei luni, ajungând la 1 967 la sfârșitul anului 1945. Birourile din Londra, Paris, Roma, Viena, Madrid, Lisabona și Stockholm își pierduseră aproape toți ofițerii. Cincisprezece din cele douăzeci și trei de avanposturi asiatice se închiseseră. La a patra comemorare a evenimentelor de la Pearl Harbor, Allen Dulles, convins că Harry Truman ducea serviciile americane de informații în direcția greșită, s-a întors la biroul său de la firma de avocatură Sullivan and Cromwell, unde fratele său, John Foster Dulles, era partener. Frank Wisner i-a urmat exemplul și s-a întors la propriul său birou de avocatură din New York, Carter and Ledyard.

Analizii care mai rămăsese au fost însărcinați să formeze un nou birou de cercetări în cadrul Departamentului de Stat. Erau tratați ca niște exilați. „Nu cred

că a existat sau ar putea exista o perioadă mai tristă sau mai dificilă în viața mea”, scria Sherman Kent, care a ajuns mai târziu unul dintre părinții fondatori ai directoratului de informații al CIA-ului. Cei mai talentați agenți se întorseseră cuprinși de deznădejde la universitățile și ziarele lor. Nu au apărut agenți înlocuitori. În anii care au urmat, guvernul american nu a primit nici un fel de rapoarte informative coerente.

Președintele Truman se bazase pe directorul său de finanțe, Harold D. Smith, pentru a supraveghea dezmembrarea mașinăriei de război americane. Dar demobilizarea se transforma în dezintegrare. Smith îl avertizase pe președinte în ziua în care dizolvase OSS că Statele Unite riscau să revină la starea de inocență care predominase înainte de Pearl Harbor. Se temea că serviciile americane de informații deveniseră „exagerat de depravate.” La 9 ianuarie 1946, în cadrul unei întâlniri stabilite în ultimul moment la Casa Albă, amiralul William D. Leahy, ursuzul șef de stat major al lui Truman, i-a spus pe șleau președintelui că „trataseră într-o manieră condamabilă problema serviciilor de informații.”

Truman și-a dat seama că făcuse o gafă și s-a hotărât să pună lucrurile la punct. L-a chemat pe directorul adjunct al serviciilor de informații navale, contraamiralul Sidney W. Souers. Souers, aflat în rezerva forțelor armate, era un stâlp de rezistență al Partidului Democrat din statul Missouri, un om de afaceri bogat care făcuse bani din asigurări de viață și din magazinele Piggly Wiggly, primele supermarketuri cu autoservire ale națiunii. Lucrase în comisia alcătuită după terminarea războiului care studia viitorul serviciului de informații creat de Secretarul pentru Marină, James Forrestal, dar ambițiile sale se reduceau la o întoarcere grabnică la Saint Louis.

Souers descoperise, spre disperarea lui, că președintele urma să îl numească primul director al serviciilor centralizate. Amiralul Leahy a înregistrat momentul investiției sale în jurnalul său, la data de 24 ianuarie 1946: „Astăzi, la prânzul de la Casa Albă, la care au participat doar membrii personalului președintelui, contraamiralul Sidney Souers și cu mine am primit pelerine negre, pălării negre și pumnale de lemn” din partea lui Truman. Apoi președintele l-a numit pe Souers liderul „Iscoadelor de capă și spadă” și „Directorul Spionajului Centralizat.” Vodevilul l-a plasat pe rezervistul uluit la comanda organizației nelegitime și de scurtă durată purtând numele Grupul Central de Informații.

Souers era acum răspunzător de aproape două mii de ofițeri de informații și personal auxiliar care controlau dosarele a circa 400 000 de indivizi. Mulți dintre ei nu aveau idee ce făceau sau ce ar trebui să facă. Cineva l-a întrebat pe Souers după investiție ce voia el să facă. „Îmi doresc să merg acasă”, a spus el.

Ca oricărui director al serviciilor centrale de informații care i-a urmat în funcție, i-au fost date responsabilități mari, dar nu și cu o autoritate pe măsură. Nu primise nici un fel de instrucțiuni de la Casa Albă. Problema era că nimeni nu știa cu adevărat ce dorea conducătorul statului – cu atât mai puțin însuși președintele. Truman spunea că avea nevoie doar de un buletin zilnic pentru a nu fi nevoit să citească două stive de materiale informative. Membrii proeminenți ai Agenției Centrale de Informații aveau impresia că acesta era singurul aspect al muncii lor care îl interesa pe Truman.

Alții vedeau foarte diferit misiunea. Generalul Magruder susținea că exista o înțelegere tacită la Casa Albă ca Agenția Centrală de Informații să desfășoare un serviciu clandestin. Dacă așa stăteau lucrurile, oricum nu se putea dovedi nimic. Președintele nu vorbea niciodată despre asta, așa că aproape nimeni din guvern nu recunoștea legitimitatea grupului. Pentagonul și Departamentul de Stat refuzaseră să vorbească cu Souers sau cu oamenii săi. Armata, marina și FBI-ul îi tratau cu cel mai profund dispreț. Souers a rezistat doar o sută de zile în funcția de director, deși a rămas lângă președinte în calitate de consilier. A lăsat în urma lui o singură notă de însemnătate, un memorandum ultrasecret cu următoarea pledoarie: „Avem nevoie urgent să colectăm informații de cea mai bună calitate despre URSS și asta cât mai repede cu putință.”

În acele zile, singurele știri cu privire la Kremlin veneau din partea noului ambasadur american la Moscova, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informații, generalul Walter Bedell Smith, și a ofițerului George Kennan, mâna sa dreaptă.

CE VREA UNIUNEA SOVIETICĂ?

Bedell Smith era fiul unui proprietar de magazin din Indiana care ajunsese general fără să aibă prestața unei academii precum West Point și fără o diplomă universitară.

În calitate de șef de stat major sub comanda lui Eisenhower, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, luase parte la fiecare bătălie din Africa de nord și Europa. Colegii săi ofițeri îl respectau și-i știau de frică; era călăul necruțator al lui Ike. Muncea până la epuizare. După o transfuzie în urma unui ulcer perforat care se declanșase la sfârșitul unei cine târzii cu Eisenhower și Winston Churchill, Smith a făcut presiuni să părăsească spitalul britanic unde era internat și s-a întors la cortul comandantului său. Avea relații cu ofițerii militari ruși, cu care participase la cine ciudate la cartierul general al Aliaților de la Algiers, în care plănuiseră operațiuni comune împotriva naziștilor. Acceptase personal capitularea naziștilor, care a dus la încheierea războiului în Europa, privind mulțumit la comandanții germani care se predaseră în micuța școală roșie din Reims, Franța, care servise drept cartier general de avansare a trupelor americane. La 8 mai 1945, se întâlnise pentru câteva minute la Reims cu Allen Dulles și cu Richard Helms. Dulles, lovit de gută, sprijinit în cârje, venise să îl vadă pe Eisenhower și să îi smulgă aprobarea pentru crearea unui centru atotputernic de informații la Berlin. Ike nu avea deloc timp de Dulles în acea dimineață – un semn rău.

Bedell Smith a ajuns la Moscova în martie 1946 pentru a fi pregătit de George Kennan, însărcinatul cu afaceri al ambasadei americane. Kennan petrecuse ani buni în Rusia, încercând din greu să descrie planurile lui Iosif Stalin. Armata Roșie ocupase aproape jumătate din Europa în timpul războiului, un preț teribil plătit cu moartea a douăzeci de milioane de ruși. Forțele sale eliberaseră câteva națiuni de sub ocupația nazistă, dar acum umbra Kremlinului cădea peste mai bine de 100 de milioane de oameni din afara granițelor Rusiei. Kennan prevăzuse că sovieticii își vor menține cuceririle prin forță brută. Avertizase Casa Albă să se pregătească de înfruntare.

Cu câteva zile înainte ca Bedell Smith să ajungă la Moscova, Kennan a dat drumul celei mai faimoase comunicări din istoria diplomației americane. „lunga telegramă“, un portret de opt sute de cuvinte al paranoiei sovietice. Cititorii lui Kennan – la început în număr mic, apoi câteva milioane – păreau să identifice cu toții o singură direcție: sovieticii erau nesimțitori la logica rațiunii, dar foarte sensibili la „logica forței.“ În scurt timp, Kennan avea să devină celebru drept cel mai mare „kremlinolog“ al guvernării americane. „Ne obișnuiserăm, în timpul experienței noastre din război, să avem în față un dușman de temut“, reflecta Kennan ani de zile mai târziu. „Dușmanul trebuie să fie întotdeauna un centru. Trebuie să fie complet malefic.“

Bedell Smith îl numea pe Kennan „cel mai bun dascăl pe care l-ar fi putut avea un proaspăt șef de misiune.“

În 1946, într-o noapte rece și înstelată de aprilie, Bedell Smith trecea cu o limuzină pe care flutura steagul american prin fortăreața de la Kremlin. La porți, ofițerii sovietici i-au verificat identitatea. Mașina lui a trecut pe lângă vechile catedrale rusești și pe lângă uriașul clopot spart din apropierea turnului înalt dintre zidurile Kremlinului. Soldați echipați cu cizme înalte de piele neagră și pantaloni cu dungi roșii l-au grăbit înăuntru. Venise singur. L-au condus pe un coridor lung, pe uși duble și înalte, tapisate cu piele de un verde închis. În sfârșit, într-o sală de conferințe cu tavanul înalt, generalul l-a întâlnit pe generalisim.

Bedell Smith avea pentru Stalin o întrebare cu două tășuri:

– Ce vrea Uniunea Sovietică și cât de departe va merge Rusia?

Stalin privea în depărtare, pufăind dintr-o țigară și mâzgăind inimi asimetrice și semne de întrebare cu un creion roșu. A negat că ar fi interesat de oricare altă națiune. A denunțat avertismentul lui Winston Churchill, făcut cu câteva săptămâni înainte într-un discurs din Missouri despre cortina de fier care căzuse asupra Europei.

Stalin a spus că Rusia își cunoștea dușmanii.

– Este posibil să credeți cu adevărat că Statele Unite și Marea Britanie sunt unite într-o alianță care să zădărnicească planurile Rusiei? a întrebat Bedell.

– Da, a spus Stalin.

Generalul a repetat:

– Cât de departe va merge Rusia?

Stalin l-a privit drept și a spus:

– Nu vom merge mult mai departe.

Cât însemna asta? Nu știa nimeni. Care era misiunea serviciilor americane de informații în fața noii amenințări sovietice? Nimeni nu putea da un răspuns sigur.

UN SCAMATOR ÎNCEPĂTOR

La 10 iunie 1946, generalul Hoyt Vandenberg a devenit cel de-al doilea director al Serviciilor Centrale de Informații. Hoyt, un pilot atrăgător care condusese războiul tactic al lui Eisenhower în Europa, se afla acum în fruntea unei unități de zbor de noapte, plasate într-o aglomerare de clădiri cu aspect nedefinit de la capătul cel

mai îndepărtat al Foggz Bottom, deasupra unei faleze care dădea spre Potomac. Postul său de comandă se afla pe E Street, la numărul 2430, în fostul cartier general al OSS-ului, înconjurat de o fabrică abandonată, o berărie cu turnulețe și un loc special amenajat pentru patine cu roțile.

Lui Vandenberg îi lipseau trei instrumente esențiale: banii, puterea și oamenii. În opinia lui Lawrence Houston, consilier general la serviciile centrale de informații între 1946 și 1972, Grupul Central de Informații era în afara legii. Președintele nu putea să creeze, legal, o agenție federală din piatră seacă. Fără consimțământul Congresului, serviciile de informații nu puteau să cheltuiască bani legal. Iar banii însemnau putere.

Vandenberg s-a decis să readucă Statele Unite în domeniul serviciilor de informații. A creat un nou birou pentru operațiuni speciale, Office of Special Operations – OSO, pentru a organiza misiuni de spionaj și activități subversive în străinătate și a primit neoficial 15 milioane de dolari de la câțiva kongresmeni, pentru finanțarea misiunilor. Voia să știe totul despre forțele sovietice din Europa Centrală și de Est – mișcările lor, capacitățile și intențiile lor – și i-a ordonat lui Helms să înceapă să îi trimită informații cât mai repede. Helms, responsabil de spionajul din Germania, Austria, Elveția, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria, cu un personal de 228 de agenți aflați în străinătate, a afirmat că se simțea ca un „scamator începător care încerca să țină în echilibru o minge de plajă, o sticlă destupată de lapte și o mitralieră.” În întreaga Europă, „o legiune de exilați politic, foști ofițeri de spionaj, foști agenți și diverși antreprenori se ofereau mogulilor comunicațiilor, negociind vânzarea informațiilor fabricate la comandă.” Cu cât spionii lui cumpărau mai multe informații, cu atât deveneau mai puțin valoroase. „Nu îmi pot imagina mai multe situații în care să arunci banii pe chestiuni care nu au fost gândite”, scria el. Informațiile despre sovietici și despre sateliții lor nu erau decât o grămadă de înșelătorii scornite de mincinoși lor talentați.

Helms a stabilit mai târziu că jumătate din informațiile despre Uniunea Sovietică și Europa de Est aflate în dosarele CIA erau niște simple născociri. Posturile sale din Berlin și Viena deveniseră fabrici de informații false. Mare parte din ofițerii și analiștii săi nu puteau deosebi adevărul de minciună. Era o problemă constantă: mai bine de jumătate de secol mai târziu, CIA-ul avea să se confrunte cu aceeași problemă a informațiilor contrafăcute când a încercat să descopere armele de distrugere în masă ale Irakului.

Din prima zi în care Vandenberg a preluat funcția, a fost tulburat de rapoartele îngrozitoare din străinătate. Buletinele lui zilnice făceau puțină lumină și multă vâlvă. Era imposibil de stabilit dacă avertizările erau adevărate, deși ajungeau oricum în vârful piramidei de comandă. Informație: un ofițer sovietic beat s-a lăudat că Rusia va lovi fără avertisment. Informație: comandantul forțelor sovietice din Balcani a ținut un toast pentru iminenta cădere a Istanbulului. Informație: Stalin era pregătit să invadeze Turcia, să încercuiască Marea Neagră și să ocupe Mediterana și Orientul Mijlociu. Pentagonul stabilise că cea mai bună metodă de a opri înaintarea sovieticilor era întreruperea căilor de aprovizionare ale Armatei Roșii din România. Membrii seniori ai personalului militar sub comanda șefilor de stat major puneau la cale planuri de bătaie.

I-au spus lui Vandenberg să pregătească prima operațiune secretă a Războiului Rece. În încercarea de a-și îndeplini ordinul, Vandenberg a schimbat misiunea Agenției Centrale de Informații. La 17 iulie 1949, și-a trimis doi consilieri la Casa Albă pentru a se întâlni cu consilierul lui Truman, Clark Clifford. Au argumentat că era „momentul să modifice conceptul original al Agenției Centrale de Informații” pentru ca aceasta să devină o „agenție operațională.” Ceea ce a și devenit, fără însă vreo susținere legală. În aceeași zi, Vandenberg le-a cerut personal secretarului de război, Robert Patterson, și secretarului de stat, James Byrnes, o sumă suplimentară de 10 milioane de dolari ca fonduri secrete pentru finanțarea eforturilor „agenților de informații din întreaga lume.” Și-a primit banii.

Biroul lui Vandenberg pentru Operațiuni Speciale și-a propus să formeze o forță de rezistență în România. Frank Wisner lăsase în urmă în București o rețea de agenți extrem de doritoare de a lucra cu americanii, dar în care se infiltraseră adânc agenții sovietici. Charles W. Hostler, primul șef de avanpost din București al OSO, s-a văzut înconjurat de „conspirație, intrigă, răutate, duplicitate, înșelătorie, ocazional crimă” printre fasciști, comuniști, monarhiști, industrialști, anarhiști, moderați, intelectuali și idealști – „un mediu social și politic pentru care tinerii ofițeri americani erau slab pregătiți.”

Vandenberg le-a ordonat locotenentului Ira C. Hamilton și maiorului Thomas R. Hall, detașați la misiunea militară americană din București, să organizeze Partidul Național Țărănesc într-o forță de rezistență. Maiorul Hall, care fusese ofițer OSS în Balcani, vorbea puțin românește. Locotenentul Hamilton nu vorbea deloc. Ghidul său era singurul agent important pe care Wisner îl recrutase cu doi ani înainte, Teodor Manicatide, fost sergent în cadrul corpului de informații al armatei române, care la vremea aceea lucra la misiunea militară americană, ca translator ziua și spion noaptea. Manicatide i-a dus pe Hamilton și Hall să se întâlnească cu liderii Partidului Național Țărănesc. Americanii le-au oferit suportul clandestin al Statelor Unite – arme, bani și informații. La 5 octombrie, lucrând împreună cu noul post al serviciilor de informații în Viena aflată sub ocupație, americanii i-au scos din țară pe fostul ministru de externe al României împreună cu alți cinci membri ai pretinsei armate de eliberare, sedându-i, îndesându-i în saci de poștă și ducându-i în siguranță în Austria.

Serviciilor de informații sovietice și poliției secrete române le-a luat doar câteva săptămâni pentru a-i descoperi pe spioni. Americanii și agentul lor șef au fugit ca să scape cu viață, în vreme ce forțele de securitate sovietice zdrobeau mare parte din rezistența românească. Liderii Partidului Țărănesc au fost acuzați de trădare și închiși. Manicatide, Hamilton și Hall au fost condamnați în absență într-un proces public, după ce martorii au jurat că se dăduseră drept agenți ai noului serviciu american de informații.

La 20 noiembrie 1946, Frank Wisner a deschis *New York Times* și a citit un scurt articol de pe pagina zece, în care se spunea că vechiul său agent, Manicatide, „fost angajat al Misiunii Statelor Unite” fusese condamnat la închisoare pe viață „pe motiv că îl însoțise pe un anume locotenent Hamilton de la Misiunea Militară Americană la un congres al Partidului Național Țărănesc.” Până la sfârșitul iernii.

aproape toți românii care lucraseră pentru Wisner în timpul războiului erau fie închiși, fie morți: secretarul lui personal se sinucisese. O dictatură brutală s-a instaurat în România, iar preluarea puterii a fost grăbită de eșecurile acțiunilor sub acoperire ale americanilor.

Wisner și-a părăsit firma de avocatură și a plecat la Washington, unde a primit un post în Departamentul de Stat, în cadrul căruia supraveghea zonele ocupate din Berlin, Viena, Tokio, Seul și Trieste. Dar avea ambiții și mai mari. Era convins că Statele Unite trebuiau să învețe un nou mod de luptă, să dea dovadă de aceleași abilități și de aceeași discreție ca dușmanul lor.

3. SĂ RĂSPUNDEM CU ACEEAȘI MONEDĂ

Washington era un orașel condus de oameni care aveau impresia că trăiesc în centrul universului. Georgetown era orașul din inima orașului, o enclavă de aproape 2 km² de străzi pietruite, împânzite de magnolii. În centru, pe P Street, la numărul 3327, se afla o frumoasă casă cu patru etaje, construită în 1820, cu o grădină englezească în spate și o sufragerie în partea din față, cu ferestre înalte. Frank și Polly Wisner făcuseră din ea căminul lor. În 1947, în serile de duminică, reședința devenise sediul întrunirilor care priveau noua securitate națională americană. Politica externă a Statelor Unite se contura în jurul mesei familiei Wisner.

Au dat naștere unei tradiții în Georgetown, cina de duminică seara. Felul principal îl constituiau băuturile alcoolice, căci ieșiseră cu toții din Al Doilea Război Mondial cu paharul în mână. Fiul cel mare al soților Wisner, tizul lui Frank, care mai târziu avea să ajungă pe cele mai înalte culmi ale diplomației americane, vedea cinele târzii din serile de duminică ca pe „niște evenimente extraordinare de importante. Nu erau niște simple vizite sociale. Deveniseră forța motrice a modului în care guvernul gândea, se certa, lucra, compara notițe, se decidea și ajungea la un consens.” După cină, conform tradiției britanice, doamnele se retrăgeau, domniile rămâneau, iar ideile îndrăznețe și zeflemelele inspirate de băuturi stăruiau în noapte. În oricare dintre aceste seri, puteau fi întâlniți acolo prietenii apropiați ai lui Wisner, printre care David Bruce, veteranul OSS pe cale să devină ambasador american la Paris, Chip Bohlen, consilierul secretarului de stat și viitorul ambasador la Moscova, subsecretarul de stat, Robert Lovett și viitorul secretar de stat, Dean Acheson, alături de noul eminent „kremlinolog”, George Kennan.

Acești bărbați considerau că le stătea în putere să schimbe cursul evenimentelor și cele mai mari dezbateri se iscau în jurul metodelor la care să apeleze pentru a-i împiedica pe sovietici să pună stăpânire pe Europa. Stalin își consolida controlul în Balcani. Gherilele de stânga învinseseră o monarhie de dreapta în munții din Grecia. Revoltele iscate din cauza lipsei de hrană izbucniseră în Italia și Franța, unde politicienii comuniști îndemnau la greve generale. Soldații și spionii britanici își părăseau posturile din întreaga lume, lăsând zone întregi la dispoziția comuniștilor. Soarele apunea peste Imperiul Britanic; trezoreria nu îl mai putea susține. Statele Unite aveau să fie nevoite să conducă singure lumea liberă.

Wisner și oaspeții săi îl ascultau cu luare aminte pe Kennan. Citiseră cu toții pe nerăsuflăte „lunga lui telegramă” din Moscova și îi împărtășeau viziunea în privința amenințării sovietice. Ca de altfel și secretarul marinei, James Forrestal, care avea să devină curând primul secretar al apărării, un copil-minune de pe Wall Street care vedea comunismul ca pe o credință fatală care trebuia combătută cu o convingere și mai puternică. Forrestal devenise protectorul politic al lui Kennan, instalându-l în casa unui general din National War College și transformându-i munca într-o lectură obligatorie pentru mii de ofițeri militari. Vandenberg, directorul Serviciilor Centrale de Informații, și Kennan s-au gândit cum să spioneze planurile Moscovei în privința armelor atomice. Noul secretar de stat, George C. Marshall, șeful armatei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a stabilit că națiunea avea nevoie să își reformuleze politica externă și, în primăvara următoare, l-a numit pe Kennan responsabil de personalul însărcinat cu planificarea politicilor din cadrul Departamentului de Stat.

Kennan pune la cale un plan de bătaie pentru nou-numitul Război Rece. În răstimp de șase luni, ideile acestui diplomat obscur au contribuit la trei forțe care au remodelat lumea: Doctrina Truman, o avertizare politică adresată Moscovei de a pune capăt acțiunilor subversive privitoare la națiunile străine; Planul Marshall, un bastion pe plan global al influenței americane împotriva comunismului; serviciul clandestin al Agenției Centrale de Informații.

CEL MAI MARE SERVICIU DE INFORMAȚII DIN LUME

În februarie 1947, ambasadorul britanic îl avertizase pe secretarul de stat interimar, Dean Acheson, că ajutorul militar și economic acordat de Anglia Greciei și Turciei trebuia să înceteze în șase săptămâni. Grecilor aveau să le trebuiască în jur de un miliard de dolari pe o perioadă de patru ani pentru a putea lupta cu amenințarea comunismului.

De la Moscova, Walter Bedell Smith trimisese informația că trupele britanice erau singura forță care mai apăra Grecia de prăbușirea în sfera de influență sovietică.

Acasă, teama roșie era în creștere. Pentru prima dată de la Marea Depresiune, republicanii controlau acum ambele Camere ale Congresului, cu ajutorul unor figuri politice precum senatorul Joseph McCarthy din Wisconsin și kongresmanul Richard Nixon din California, care se aflau în plină ascensiune. Popularitatea lui Truman era în scădere; în sondajele de opinie publică, nemulțumirea la adresa lui crescuse cu cincizeci de puncte de la sfârșitul războiului. Se răzgândise în privința lui Stalin și a sovieticilor. Acum era convins că reprezentau un rău pentru lumea întreagă.

Truman și Acheson l-au convocat pe senatorul Arthur Vandenberg, președintele republican al Comitetului pentru Relații Externe. (Ziarele vremii menționau că nepotul senatorului, Hoyt, urma să fie în curând eliberat din funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații, după doar opt luni de mandat). Acheson a explicat că o graniță comunistă în Grecia putea amenința întreaga Europă. Statele Unite aveau să fie nevoite să găsească o cale de a salva lumea liberă, iar Congresul avea să fie nevoit să suporte costurile. Senatorul Vandenberg și-a dres vocea și s-a întors spre președintele Truman: „Domnule președinte”, a spus el, „singurul

mod în care veți putea obține acest lucru este să țineți un discurs și să băgați în sperieți întreaga țară.”

La 12 martie 1947, Truman a ținut discursul, avertizând cele două Camere ale Congresului reunite în ședință comună că lumea se va confrunta cu un dezastru dacă Statele Unite nu vor lupta cu comunismul de peste hotare. Trebuiau trimise sute de milioane de dolari pentru a sprijini Grecia, „amenințată acum de activitățile teroriste a câtorva mii de oameni înarmați”, a spus președintele. Fără ajutorul american, „tulburările ar putea pune stăpânire pe întreg Orientul Mijlociu”, disperarea s-ar adânci în rândurile națiunilor Europei, iar întunericul ar putea coborî asupra lumii libere. Convingerea lui era ceva nou: „Cred că Statele Unite, prin politica lor, trebuie să susțină popoarele libere care rezistă încercărilor de subjugare ale minorităților înarmate sau ale presiunilor din afară.” Orice atac lansat de un dușman asupra oricărei națiuni a lumii era un atac împotriva Statelor Unite. Aceasta era doctrina Truman. Congresul a întâmpinat-o cu aplauze entuziaste.

Milioane de dolari au luat drumul Greciei, alături de nave de război, soldați, arme, muniție, napalm și spioni. În curând, Atena a devenit una dintre cele mai mari baze ale serviciilor de informații americane din lume. Decizia lui Truman de a lupta cu comunismul de peste ocean era primul ordin clar pe care spionii americani îl primeau de la Casa Albă. Le lipsea, în continuare, un conducător puternic.

Generalul Vandenberg era nerăbdător să preia conducerea noilor forțe aeriene, dar le mărturisise în secret câtorva membri ai Congresului, în ultimele sale zile ca director al Serviciilor Centrale de Informații, că națiunea se confrunta cu mai multe amenințări străine ca niciodată. „Oceanele au intrat la apă, așa că astăzi Europa și Asia se învecinează cu Statele Unite aproape la fel ca Mexicul sau Canada”, a spus el, o frază repetată, ciudat, de președintele Bush, după atacurile de la 11 septembrie.

În cel de-Al Doilea Război Mondial, Vandenberg a spus „trebuia să ne încredem orbește și necondiționat în sistemul superior de informații al britanicilor” – dar „Statele Unite nu ar fi trebuit să meargă niciodată cu pălăria în mână, cerșind guvernelor străine o pereche de ochi – serviciile străine de informații – cu care să vadă.” Totuși, CIA-ul avea să depindă întotdeauna de serviciile străine pentru informații privind zonele și limbile pe care nu le înțelegea. Vandenberg a încheiat spunând că avea să dureze cel puțin încă cinci ani pentru a construi o organizație profesionistă de spioni americani. Jumătate de secol mai târziu, în 1997, George J. Tenet, directorul Agenției Centrale de Informații, avea să repete avertismentul, cuvânt cu cuvânt, lucru pe care avea să-l facă, de altfel, și în 2004, când și-a dat demisia. Un serviciu de spionaj excelent era întotdeauna la doar cinci ani distanță, în viitor.

Succesorul lui Vandenberg, al treilea om la conducere în cincisprezece luni, a fost contraamiralul Roscoe Hillenkoetter, care a depus jurământul la 1 mai 1947. Hilly, cum îi spunea toată lumea, era o alegere nepotrivită. Era nesemnificativ. La fel ca predecesorii săi, nici el nu a vrut să fie directorul Serviciilor de Informații – „și probabil nici nu ar fi trebuit să fie”, spune istoria CIA din acea vreme.

La 27 iunie 1947, un comitet al Congresului a ținut audieri secrete care au dus la crearea formală a CIA la sfârșitul verii. S-a decis ca Allen Dulles – un avocat

din cadrul unui birou privat – și nu Hillenkoeter și să țină un seminar al Serviciilor Secrete pentru câțiva membri selecți ai Congresului.

Allen Dulles avea un simț al datoriei patriotice de tipul „Înainte, soldați creștini!” Se născuse în 1893, în cea mai bună familie din Watertown, New York. Tatăl său era pastorul prezbiterian al orașului; atât bunicul, cât și unchiul său fuseseră secretari de stat. Președintele universității la care studiasse, Princeton, fusese Woodrow Wilson, mai târziu președinte al Statelor Unite. Dulles ajunsese diplomat după Primul Război Mondial și avocat prestigios pe Wall Street în timpul Marii Depresiuni. Datorită atent cultivatei sale reputații de spion american experimentat, călit ca șef al OSS în Elveția, era văzut de conducerea republicană ca directorul exilat al serviciilor de informații, așa cum fratele său, John Foster Dulles, principalul purtător de cuvânt al partidului în politică externă, era considerat secretarul de stat care conducea din umbră. Dulles era un bărbat de-a dreptul genial, cu ochi strălucitori, un râs sănătos și o lipsă de onestitate pe care nu o putea ascunde. Dar era și un om duplicitar, un adulterin cronic, nemilos de ambițios. Putea foarte ușor să inducă în eroare Congresul sau pe colegii săi, chiar și pe ofițerul său superior.

Intrarea în camera 1501 a clădirii Longworth Office a fost blocată de gărzi înarmate; toți cei dinăuntru au fost puși să jure că aveau să păstreze discreția. Pufăind din pipă, asemenea unui director care își instruia școlarii neastâmpărați. Allen Dulles descria o organizație CIA care urma să fie „condusă de o echipă de elită relativ redusă, care prefera să rămână în anonimat.” Directorul organizației trebuia să fie înzestrat cu „un profund simț al justiției”, „o îndelungată experiență și cunoștințe temeinice” – cineva nu prea diferit de Allen Dulles. Consilierii săi de frunte, dacă erau oameni cu pregătire militară, „aveau să se dezbrace de rangul de soldați, marinari sau aviatori, în funcție de situație, și să îmbrace haina serviciilor de informații.”

Americanii dețineau „materia primă pentru construirea celui mai mare serviciu de informații din lume”, spunea Dulles. „Nu este nevoie ca personalul să fie numeros” – câteva sute de oameni bine pregătiți erau suficienți. „Funcționarea serviciului nu trebuie să fie ostentativă, dar nici ascunsă de misterul și vrăjitoriile pe care un detectiv amator preferă să și le asume”, i-a liniștit el pe membrii Congresului. „Munca susținută, judecata dreaptă și bunul simț reprezintă cheia succesului”.

Nu a mărturisit niciodată ce își dorea de fapt: să reînvie operațiunile secrete ale OSS-ului din timpul războiului.

Crearea unui nou serviciu american clandestin era la îndemână. La 26 iulie 1947, președintele Truman a dezvăluit noua strategie în privința Războiului Rece prin semnarea Actului de Securitate Națională. Actul stipula înființarea forțelor aeriene într-un serviciu separat, condus de generalul Vandenberg, și desemna noul Consiliu Național de Securitate drept anticamera deciziilor prezidențiale. Legea a mai creat biroul secretarului pentru apărare; primul său ocupant, James Forrestal, a primit ordinul de a unifica serviciile militare americane. („Acest birou, scria Forrestal câteva zile mai târziu, „va fi, probabil, cel mai mare cimitir de pisici moarte din istorie.”)

Apoi, în șase paragrafe scurte și superficiale, legea dădea naștere Agenției Centrale de Informații, la 18 septembrie.

CIA s-a născut cu defecte vizibile. De la bun început, s-a confruntat cu oponenți redutabili și neîndurători din cadrul Pentagonului și a Departamentului de Stat – instituții cărora se presupunea că trebuie să le coordoneze rapoartele.

Agenția nu era supraveghetorul lor, ci mai degrabă copilul lor vitreg. Puterile sale erau slab definite. Nu urma să primească nici un fel de stipendiu sau fonduri aprobate de Congres în următorii doi ani. Cartierul general al CIA-ului urma să supraviețuiască de pe urma unui fond de subzistență oferit de câțiva membri ai Congresului.

Iar caracterul secret al organizației avea să se confrunte mereu cu spiritul deschis al democrației americane. „Am avut cele mai rele presimțiri în legătură cu această organizație”, scria Dean Acheson, devenit la scurt timp secretar de stat, „și l-am avertizat pe președinte că, la modul în care era organizată, nici el, nici Consiliul Național de Securitate și nimeni altcineva nu avea cum să știe ce făcea sau cum putea fi controlată.”

Actul de Securitate Națională nu spunea nimic despre operațiunile secrete de peste ocean. Însărcina CIA-ul cu corelarea, evaluarea și distribuirea informațiilor – și cu îndeplinirea „altor funcții și îndatoriri legate de informațiile care afectează securitatea națională.” În aceste unsprezece cuvinte era întipărită puterea pe care o păstrase generalul Magruder în ultima sa încercare pe lângă președinte, petrecută cu doi ani mai înainte. Între timp, sute de acțiuni sub acoperire majore – din care optzeci și unu în timpul celui de-al doilea mandat al lui Truman – aveau să treacă pe lângă această ambiguitate a textului.

Realizarea acțiunilor secrete avea nevoie de autoritatea directă sau implicită a Consiliului Național de Securitate. În acele zile, Consiliul era compus din președintele Truman, secretarul pentru apărare, secretarul de stat și șefii de stat major ai serviciilor militare. Dar era un organism evanescent. Se întrunea rareori, iar când o făcea, Truman era absent aproape de fiecare dată.

Și-a făcut apariția la prima întâlnire pe 26 septembrie, așa cum a făcut și gri-juliul Roscoe Hillenkoetter. Consilierul CIA, Lawrence Houston, îl avertizase pe director în privința cererilor tot mai acute pentru organizarea acțiunilor. Susținea că Agenția nu avea autoritate legală pentru asemenea măsuri fără aprobarea explicită a Congresului. Hilly căuta să limiteze misiunile din străinătate ale CIA la colectarea de informații. A eșuat. Deciziile importante erau luate în secret, adesea miercurea, la micul dejun din reședința secretarului pentru apărare, James Forrestal.

La 27 septembrie, Kennan i-a trimis lui Forrestal un document detaliat în care cerea înființarea „unui corp de luptă de tip gherilă.” Deși considera că poporul american nu ar fi aprobat niciodată astfel de metode, Kennan susținea că „este esențial pentru siguranța noastră să răspundem cu aceeași monedă.” Forrestal a aprobat cu entuziasm. Împreună, au pus în mișcare serviciul american clandestin.

INAUGURAREA UNUI RĂZBOI POLITIC ORGANIZAT

Forrestal l-a chemat pe Hillenkoeter la Pentagon, pentru a discuta „concepția larg răspândită conform căreia Serviciul nostru de Informații este complet incompetent.” Discrepanța dintre capacitățile CIA-ului și misiunile pe care i se cerea să le ducă la îndeplinire era uluitoare.

Noul comandant al biroului pentru operațiuni speciale din cadrul CIA, colonelul Donald „Wrong-Way” Galloway, era un tip milităros care își atinsese culmea talentului ca ofițer de cavalerie la West Point, unde preda cadeților eticheta ecvestră. Adjunctul său, Stephen Penrose, care condusese o divizie a OSS-ului în Orientul Mijlociu, a demisionat, deziluzionat. Într-un memoriu plin de amărăciune către Forrestal, Penrose avertiza că „CIA-ul își pierde profesionalismul și că nu-și formează un personal nou și competent” chiar în momentul „în care, mai mult ca oricând, guvernul are nevoie de un serviciu de informații eficient, expansiv și profesionist.”

Cu toate acestea, la 14 decembrie 1947, Consiliul Național de Securitate a emis primele sale ordine ultrasecrete către CIA. Agenția trebuia să pună în aplicare „operațiuni psihologice subversive pentru contracararea activităților sovietice sau susținute de sovietici.” În ritmul acestui cântec de luptă, CIA s-a angajat să îi înfrângă pe Roșii în alegerile din Italia, programate pentru aprilie 1948.

CIA a spus Casei Albe că Italia putea deveni un stat totalitar polițienesc. În cazul în care comuniștii câștigau alegerile, aveau să pună stăpânire pe „cel mai vechi leagăn al culturii vestice. Catolicii devotați de pretutindeni îndeosebi vor fi extrem de îngrijorați de siguranța Sfântului Scaun.” Perspectiva unui guvern lipsit de credință care să îl înconjoare pe Papă sub amenințarea puștii era imposibil de imaginat. Kennan credea că era de preferat un război deschis decât să le permită comuniștilor să preia legal puterea – iar acțiunile subversive modelate după tehnicile comuniste erau cea mai bună alegere pe care o puteau face.

F. Mark Wyatt, un membru CIA care-și tocise coatele organizând această operațiune, și-a amintit că începuse cu câteva săptămâni înainte de a fi autorizată oficial de Consiliul Național de Securitate. Congresul, desigur, nu aprobase niciodată acțiunea. Misiunea fusese ilegală de la bun început. „La CIA, în cartierul general, eram de-a dreptul îngroziți, eram morți de frică” spunea Wyatt, și pe bună dreptate. „Ne întindeam mai mult decât ne era plapuma.”

Era nevoie de bani, de foarte mulți bani. pentru a-i înfrânge pe comuniști. Cea mai pertinentă estimare venea din partea șefului bazei CIA de la Roma, James J. Angleton, și se ridica la 10 milioane de dolari. Angleton, parțial instruit în Italia, lucrase acolo în serviciul OSS și rămăsese în continuare la post; a transmis cartierului general că pătrunsese atât de mult în serviciile secrete italiene încât, practic, le conducea. Urma să folosească personalul de acolo pe post de rețea de distribuție a banilor. Dar de unde puteau să vină banii? CIA-ul nu avea încă un buget independent și nici un fond de rezervă pentru astfel de operațiuni.

James Forrestal și bunul său prieten, Allen Dulles, le-au cerut bani prietenilor și colegilor lor de pe Wall Street și de la Washington – oameni de afaceri, bancheri și politicieni – dar nu era suficient. Forrestal a apelat atunci la un vechi camarad,

John W. Snyder, secretarul trezoreriei și unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Harry Truman. L-a convins pe Snyder să apeleze la Fondul de Stabilitate Valutară, creat după Marea Depresiune, pentru a asigura valoarea dolarului față de monedele străine pe termen scurt, și transformat în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial în fond de depozit al capturilor puterilor Axei. Fondul avea o valoare de 200 de milioane de dolari strânși pentru reconstrucția Europei. Din el au fost transferate milioane în conturile bancare ale cetățenilor americani bogați, mulți dintre ei italieni naturalizați care apoi au trimis banii către nou-createle fronturi politice ale CIA-ului. Donatorii erau instruiți să înregistreze un cod special pe formularele lor de plată a impozitelor alături de „donațiile în scopuri caritabile”. Banii erau transferați către politicieni americani și preoții Acțiunii Catolice, un braț politic al Vaticanului. Valize pline de bani treceau din mână în mână în hotelul Hassler de patru stele. „Ne-ar fi plăcut să o fi făcut într-o manieră mai sofisticată”, a spus Wyatt. „Schimbul de genți negre pentru influențarea alegerilor politice nu e tocmai cel mai frumos lucru.” Dar a funcționat: creștin-democrații italieni au câștigat alegerile cu o marjă confortabilă și au format un guvern care i-a exclus pe comuniști. A început o lungă idilă între partid și Agenție. Obiceiul CIA-ului de a cumpăra alegeri și politicieni cu genți doldora de bani s-a repetat în Italia – și în multe alte țări – în următorii douăzeci și cinci de ani.

Dar în săptămânile dinaintea alegerilor, comuniștii au mai obținut o victorie. Au preluat conducerea în Cehoslovacia, începând o serie de arestări brutale și execuții care aveau să dureze aproape cinci ani.

Șeful bazei CIA din Praga, Charles Katek, a reușit să salveze în jur de treizeci de cetățeni cehi – agenții și familiile lor – și să îi trimită la München. Printre ei se afla și șeful serviciilor cehoslovace de informații. Katek aranjase să-l ajute să părăsească țara, înghesuit între radiatorul și grilajul unei mașini de curse.

La 5 martie 1948, în timp ce criza din Cehoslovacia lua proporții, Pentagonul a primit o înștiințare groaznică din partea generalului Lucius D. Clay, șeful forțelor de ocupație americane din Berlin. Generalul spunea că avea sentimentul că un atac sovietic putea începe dintr-o clipă într-alta. Pentagonul a trimis informația mai departe, iar Washingtonul a paralizat de frică. Deși baza CIA din Berlin a trimis un raport prin care președintele era informat că nu existau motive de îngrijorare pentru un atac armat iminent, nimeni nu l-a luat în considerare. A doua zi, Truman a avertizat în cadrul unei ședințe a Camerelor reunite ale Congresului că Uniunea Sovietică și agenții săi amenințau să producă un cataclism. A cerut și a primit aprobarea imediată a acțiunii de mare anvergură cunoscută sub denumirea de Planul Marshall.

Planul oferea miliarde de dolari lumii libere pentru a repara pagubele de pe urma războiului și pentru a ridica o baricadă economică și politică americană împotriva sovieticilor. Statele Unite aveau să ajute la refacerea civilizației în nouăsprezece capitale – șaisprezece în Europa, trei în Asia – nu însă fără a-și lăsa amprenta americană. George Kennan și James Forrestal erau printre autorii principali ai planului. Allen Dulles a lucrat pe post de consultant.

Au contribuit la redactarea unei anexe secrete care i-a oferit CIA-ului capacitatea de a duce războaie politice. Îi permitea Agenției să pună mâna pe o mulțime de milioane de dolari din proiect.

Mecanismele erau surprinzător de simple. După ce Congresul a aprobat Planul Marshall, sumele s-au ridicat la 13,7 miliarde de dolari în cinci ani. Națiunea care primea ajutor grație acestui plan trebuia să pună la dispoziție o sumă echivalentă în moneda proprie. Cinci procente din fonduri – 685 de milioane, după estimări – erau puse la dispoziția CIA-ului prin intermediul birourilor de peste ocean.

Era un complot global pentru spălare de bani care a rămas secret mult timp după încheierea Războiului Rece. Cum prospera planul în Europa sau în Asia, prosperau și spionii americani. „Ne făceam că nu vedem și îi mai ajutam uneori”, spunea colonelul R. Allen Griffin, care conducea divizia din Orientul Îndepărtat pentru Planul Marshall. „Le spuneam să-și bage mâna în buzunarul nostru.”

Fondurile secrete erau nucleul operațiunilor secrete. Acum, CIA-ul avea o sursă sigură de bani care nu putea fi depistată.

Într-un document ultrasecret trimis unui număr de peste douăzeci de persoane din cadrul Departamentului de Stat, din cadrul Casei Albe și Pentagonului, pe 4 mai 1948, Kennan proclama „inaugurarea războiului politic organizat” și cerea crearea unui nou serviciu clandestin care să organizeze operațiunile subversive din întreaga lume. Susținea clar că Planul Marshall, Doctrina Truman și operațiunile secrete ale CIA-ului erau toate elementele întrepătrunse ale unei strategii colosale împotriva lui Stalin.

Banii sustrași de CIA din fondurile Planului Marshall urmau să finanțeze o rețea de fronturi false – o fațadă de comitete și consilii publice conduse de cetățeni distinși. Comuniștii aveau organizații de acoperire în întreaga Europă: edituri, ziare, grupuri studențești, syndicate. Acum era timpul ca CIA să și le organizeze pe ale ei. Aceste fronturi recrutau agenți străini – emigranți din Europa de Est, refugiați din Rusia. Acești străini, aflați sub controlul CIA, urmau să formeze grupuri politice clandestine în țările libere ale Europei. Iar această lume subterană trebuia să ducă flacăra „tuturor mișcărilor de eliberare” din spatele Cortinei de Fier. Dacă Războiul Rece avea să se transforme într-unul fierbinte, Statele Unite aveau să dispună de o forță de luptă în linia întâi.

Ideile lui Kennan au prins repede. Planurile sale au fost aprobate la 18 iunie 1948 printr-un ordin secret al Consiliul Național de Securitate. Directiva 10-2 reclama organizarea de operațiuni secrete pentru atacarea sovieticilor din întreaga lume.

Forța de atac pe care o concepușe Kennan pentru războiul secret a primit cel mai inocent nume cu putință – Office of Policy Coordination (OPC). Era o organizație de suprafață care servea la tănuirea activităților grupului. Era plasată sub tutela CIA, dar șeful său raporta secretarilor pentru apărare și de stat, și asta din cauza slăbiciunii directorului Serviciilor Centrale de Informații. Conform raportului Consiliului Național de Securitate dat publicității în 2003, Departamentul de Stat dorea ca biroul să se ocupe de „răspândire de zvonuri, mită și organizarea de fronturi noncomuniste.” Forrestal și Pentagonul voiau „mișcări de gherilă... armate clandestine... sabotaj și asasinate.”

Cel mai mare câmp de bătălie era Berlinul. Frank Wisner lucra zi și noapte pentru a direcționa politica americană în orașul ocupat. I-a îndemnat pe superiorii săi de la Departamentul de Stat să elaboreze o stratagemă prin care să îi saboteze pe sovietici prin introducerea unei noi monede germane. Moscova ar fi respins cu siguranță ideea, așa că acordurile de împărțire a puterii postbelice din Berlin ar fi fost anulate. O nouă dinamică politică i-ar fi forțat pe ruși să se retragă.

La 23 iunie, puterile vestice au instituit noua monedă. Ca răspuns imediat, sovieticii au impus blocada în Berlin. Pe măsură ce Statele Unite încercau să se mobilizeze pentru ridicarea blocadei, Kennan a petrecut ceasuri lungi în camera de criză, centrul de comunicații suprasecurizat de la etajul cinci al Departamentului de Stat, agonizând lângă telexurile și comunicațiile care veneau de la Berlin.

Baza CIA din Berlin încercase în zadar mai bine de un an să obțină informații despre Armata Roșie din Rusia și din Germania aflată sub ocupație, să urmărească progresul Rusiei în ce privește armele nucleare, avioanele de luptă, rachetele și armele biologice. Cu toate acestea, ofițerii aveau agenți printre polițiștii și politicienii din Berlin – și, cel mai important, o linie deschisă la cartierul general al Serviciilor Sovietice de Informații de la Karlshorst, din Berlinul de Est. Toate astea se datorau lui Tom Polgar, un refugiat maghiar care se dovedise unul dintre cei mai buni ofițeri din cadrul CIA. Polgar avea un majordom, iar fratele majordomului lucra pentru un ofițer al armatei sovietice staționate la Karlshorst. Diverse delicatese, cum ar fi alunele sărate, circulau de la Polgar la Karlshorst. Iar de acolo informațiile curgeau înapoi. Polgar mai avea un agent, un operator care transcria mesajele telexurilor din secția sovietică de comunicații, în cartierul general al poliției berlineze. Sora lui era amanta unui locotenent de poliție care se afla în strânsă legătură cu rușii. Amantii se întâlneau în apartamentul lui Polgar. „Asta mi-a adus faimă”, își amintea el. Polgar transmitea informații cruciale care ajungeau la Casa Albă. În timpul blocadei din Berlin eram absolut convins că sovieticii nu aveau de gând să acționeze”, spunea el. Rapoartele CIA nu se îndepărtau niciodată de acea afirmație: nici armata sovietică, nici noii lor aliați din Germania de Est nu se pregăteau de luptă. Baza din Berlin și-a îndeplinit rolul, și-a menținut la temperaturi joase Războiul Rece în acele luni.

Wisner era pregătit pentru un război fierbinte. Susținea că Statele Unite ar trebui să-și croiască drum prin Berlin cu tancurile și cu artileria. Ideile i-au fost respinse, dar spiritul său de combatant a fost bine primit.

Kennan insistase ca operațiunile secrete să nu fie conduse de un comitet. Aveau nevoie de un comandant de prim rang care să beneficieze de deplina susținere a Pentagonului și a Departamentului de Stat. „Cineva trebuie să fie șeful”, scria el. Forrestal, Marshall și Kennan au căzut de acord că Wisner era omul potrivit.

Avea până în patruzeci de ani și o înfățișare aparent elegantă. Fusesse un bărbat chipeș în tinerețe, dar părul începuse să i se rărească, iar patima pentru băutură începea să-și lase amprente pe chipul lui. Avea mai puțin de trei ani de experiență ca spion pe vreme de război și diplomat specializat în criptografie. Acum trebuia să creeze un serviciu clandestin din piatră seacă.

Richard Helms observase că Wisner ardea de „zel și nerăbdare, care-l supuneau, fără îndoială, unei tensiuni deosebite. Pasiunea lui pentru acțiuni sub acoperire avea să modifice pentru totdeauna poziția Americii în lume.

4. CEL MAI MARE SECRET

Frank Wisner a preluat conducerea acțiunilor sub acoperire americane la 1 septembrie 1948. Misiunea sa: să îi împingă pe sovietici înapoi în vechile granițe ale Rusiei și să elibereze Europa de controlul comunist. Postul său de comandă era o baracă dărăpănată cu acoperiș de tablă, una dintre multele clădiri provizorii ale Departamentului pentru Război, situată între Lincoln Memorial și monumentul Washington. Rozătoarele mișunau pe coridoare. Oamenii săi numeau locul Palatul Șobolanilor.

Munca cu frenezie, douăsprezece ore pe zi sau mai mult, șase zile pe săptămână și pretindea același lucru de la ofițerii săi. Rareori îi raporta directorului Serviciilor Centrale ceva despre munca sa. El era singurul care decidea dacă misiunile sale secrete se conformau politicii externe americane.

Organizația sa a crescut în curând mai mult decât restul Agenției. Operațiunile secrete au devenit forța dominantă a Agenției, beneficiind de cei mai mulți oameni, cei mai mulți bani, cea mai mare putere, iar lucrurile s-au derulat în felul ăsta mai bine de douăzeci de ani. Misiunea declarată a CIA-ului era de a-i oferi președintelui informații secrete esențiale pentru securitatea națională a Statelor Unite. Dar Wisner nu avea răbdare pentru spionaj și nici timp pentru evaluarea și cântărirea secretelor. Era mult mai ușor să pui la cale o conspirație sau să plătești un politician decât să pătrunzi în Politburo, iar pentru Wisner asta era mult mai urgent.

În decurs de o lună, Wisner pusese la cale planuri de luptă pentru următorii cinci ani. Își propusese să creeze un conglomerat multinațional de mass-media în scopul propagandei. A încercat să submineze economia sovietică prin falsificarea banilor și manipularea piețelor.

A cheltuit milioane încercând să mituiască politicienii din capitalele lumii. Voia să recruteze legiuni de exilați – ruși, albanezi, ucrainieni, polonezi, maghiari, cehi, români – pentru grupuri de rezistență înarmate menite să pătrundă în spatele Cortinei de Fier. Wisner credea că în Germania existau șapte sute de mii de ruși doritori să se alăture cauzei. Voia ca pe o mie dintre ei să îi transforme în trupe politice de șoc. A găsit șaptesprezece.

La ordinele lui Forrestal, Wisner a creat rețele de agenți care lucrau din umbră – străini care puteau să lupte cu sovieticii în primele zile ale celui de-al Treilea Război Mondial. Scopul era să încetinească înaintarea a sute de mii de soldați ai Armatei Roșii în Europa de Vest. Voia arme, muniție și explozibili depozitați în clădiri secrete, răspândite în întreaga Europă și Orientul Mijlociu, pentru a putea distruge poduri, depozite și câmpurile de petrol arabe în fața înaintării sovietice. Generalul Curtis LeMay, noul șef al Comandamentului Strategic al Forțelor Aeriene și supervisorul armelor nucleare americane, știa că bombardierele sale aveau să rămână fără combustibil după ce își vor fi aruncat încărcătura asupra Moscovei și

că la întoarcere piloții și echipajele trebuiau să aterizeze undeva la est de Cortina de Fier. LeMay i-a spus lui Frank Lindsay, mâna stângă a lui Wisner, să construiască o rețea subterană în Uniunea Sovietică – o cale de evacuare pentru ca oamenii săi să scape cu bine. Coloneii forțelor aeriene le dădeau furioși comenzi omologilor lor de la CIA: furați un bombardier rusesc, preferabil cu pilot cu tot; infiltrați agenți cu radio în fiecare loc din care se poate zbura între Berlin și Urali; sabotați fiecare cale ferată militară din Uniunea Sovietică la orice avertizare de război. Acestea nu erau simple cereri. Erau ordine.

Mai presus de orice, Wisner avea nevoie de mii de spioni americani. Vânătoarea de talente, atunci, ca și acum, era într-o criză permanentă. A stabilit o comisie de recrutare care se întindea de la Pentagon la Park Avenue și de la Yale la Harvard și Princeton, unde profesorii și antrenorii erau plătiți să descopere oameni cu potențial. Angajase avocați, bancheri, studenți, vechi prieteni de școală, uneori chiar și veterani. „Racolau oameni de pe stradă, aproape pe oricine care putea să spună da sau nu sau care-și putea mișca mâinile și picioarele”, spunea angajatul CIA Sam Halpern. Wisner țintea să deschidă cel puțin treizeci și șase de baze în străinătate în decurs de șase luni; după trei ani de zile ajunsese să se ocupe de patruzeci și șapte. Aproape fiecare oraș în care ajunsese avea un post cu doi comandanți – unul care lucra pe acțiunile sub acoperire pentru Wisner, iar celălalt în acțiunile de spionaj pentru Serviciul de Operațiuni Speciale din cadrul CIA. Se intersectau inevitabil unul cu altul, își furau agenții, se luptau pentru supremație. Wisner luase sute de agenți de la OSS, oferindu-le salarii mai mari și promițându-le glorie.

Rechiziționase avioane, arme, muniție, parașute și uniforme în plus pe care le luase de la Pentagon și de la bazele acestuia din zonele ocupate din Europa și Asia. În scurt timp, controla echipamente militare care valorau un sfert de miliard de dolari. „Wisner putea să ceară oricărei agenții guvernamentale personal și orice alt tip de suport de care avea nevoie”, spunea James McCargar, unul dintre primii oameni angajați de Wisner la Biroul pentru Coordonare Strategică. „CIA era, desigur, o agenție cunoscută, cu operațiuni secrete, spre deosebire de OPC unde nu numai operațiunile erau secrete, ci și existența în sine a organizației. Acest lucru a fost, în primii săi ani, și acest fapt trebuie ținut minte, din moment ce acum sunt puțini cei conștienți de asta, *cel mai mare secret* al guvernului SUA după armele nucleare.” Și, la fel ca primele arme nucleare, ale căror explozii de test fuseseră mai puternice decât anticipaseră creatorii lor, acțiunile sub acoperire ale lui Wisner creșteau mai repede și se răspândeau mai departe decât și-ar fi imaginat vreodată cineva.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, McCargar muncise din greu pentru Departamentul de Stat în Uniunea Sovietică, unde învățase repede că „singurele metode prin care își putea face treaba erau cele clandestine.” Evacuase singuri lideri politici maghiari din Budapesta, trimițându-i în locuri sigure din Viena, găsite de Al Ulmer, primul șef de post al CIA în capitala ocupată. Cei doi au devenit prieteni și, în vara anului 1948, când s-au regăsit la Washington, Ulmer l-a invitat pe McCargar să-l cunoască pe noul său șef. Wisner i-a dus pe amândoi să ia micul dejun la hotelul Hay-Adams, cel mai elegant din Washington, aflat chiar peste drum

de parcul Lafayette. McCargar a fost angajat pe loc pentru cartierul general și i s-au dau în grijă șapte țări – Grecia, Turcia, Albania, Ungaria, România, Bulgaria și Iugoslavia. Când s-a prezentat la post în octombrie 1948, „eram doar zece oameni, inclusiv Wisner, doi ofițeri, secretarii și cu mine”, a spus McCargar. „După un an, ajunseseam la 450, iar câțiva ani mai târziu eram câteva mii.”

LUMEA NE PRIVEA CA PE NIȘTE REGI

Wisner l-a trimis pe Al Ulmer la Atena, unde trebuia să se ocupe de zece națiuni, de la un capăt la altul al Mediteranei, al Adriaticii și Mării Negre. Noul șef al bazei CIA din Grecia cumpărase un conac pe un deal cu vedere spre oraș, un complex înconjurat de ziduri, cu o sufragerie imensă și diplomați de primul rang pe post de vecini. „Noi preluaserăm conducerea”, a spus Ulmer mulți ani mai târziu. „Controlam totul. Lumea ne privea ca pe niște regi.”

CIA a început să-i susțină clandestin, din punct de vedere politic și financiar, pe cei mai ambițioși ofițeri greci, militari și de informații, recrutând oameni promițători care aveau potențialul de a conduce într-o zi națiunea. Legăturile pe care le stabileau puteau aduce profituri uriașe mai târziu. Mai întâi la Atena și la Roma, apoi pe tot cuprinsul Europei, politicieni, generali, spioni, editori de ziare, șefi de sindicat, organizații culturale și asociații religioase au început să apeleze la Agenție pentru bani și consiliere. „Oamenii, grupurile și serviciile de informații au înțeles că exista în lume o forță cu care se puteau alia”, spune o înregistrare secretă din primii ani la putere ai lui Wisner.

Oamenii lui Wisner aveau nevoie de bani. În 1948, la jumătatea lui noiembrie, Wisner a zburat la Paris pentru a discuta problema cu Averell Harriman, directorul Planului Marshall. S-au întâlnit într-un apartament luxos al hotelului Talleyrand, pe vremuri reședința ministrului de externe al lui Napoleon. Sub privirile bustului de marmură al lui Benjamin Franklin, Harriman i-a spus lui Wisner să ia cât avea nevoie din rezervele de dolari ale planului. Înarmat cu această autoritate, Wisner s-a întors la Washington pentru a se întâlni cu Richard Bissell, administratorul-șef al Planului Marshall. „Îl cunoscusem la câteva întâlniri sociale, îl știam și aveam încredere în el”. își amintește Bissell. „Făcea parte dintr-un grup de oameni apropiați.” Wisner abordase subiectul cu abilitate. Bissell a fost nedumerit la început, dar „Wisner a avut grijă să mă liniștească măcar în legătură cu unele dintre îngrijorările mele, asigurându-mă că Harriman aprobase acțiunea. Când am început să îl presez despre cum aveau să fie folosiți banii, mi-a explicat că nu putea să-mi spună.” Dar Bissell avea să afle, chiar foarte curând. Zece ani mai târziu, ocupa postul lui Wisner.

Wisner a propus să distrugă influența comunistă asupra celor mai mari federații comerciale din Franța și Italia cu banii alocați din plan; Kennan a autorizat personal operațiunile. La sfârșitul anului 1948, Wisner i-a desemnat în fruntea operațiunilor pe doi lideri muncitorești talentați: Jay Lovestone, un fost președinte al Partidului Comunist American, și Irving Brown, adeptul său devotat; ambii erau anticomuniști înfocați, transformați de amarele bătălii ideologice din anii '30. Lovestone lucrase ca secretar executiv al Comitetului Sindicatelor din Comerț, o ramură a Federației

Americane a Muncii; Brown era reprezentantul ei principal în Europa. Distribuiau mici averi din partea CIA grupurilor susținute de creștini-democrați și de Biserica Catolică. Plățile făcute în porturile Marsilia și Napoli garantau că armele și materialele militare americane aveau să fie descărcate de hamali binevoitori. Banii și puterea CIA-ului curgeau în mâinile alunecoase ale gangsterilor corsicani.

Una dintre sarcinile cele mai delicate ale lui Wisner era crearea unei asociații secrete care urma să devină un influent front al CIA timp de douăzeci de ani: Congresul pentru Libertate Culturală. Wisner plănuia „un proiect vast care să-i vizeze pe intelectuali”, așa cum s-a exprimat Tom Barden, un veteran al OSS și un frecvent invitat al cinelor târzii de duminică seara, angajat și el de CIA. Acesta era un război al cuvintelor, dus de mici reviste, cărți neconvenționale și conferințe pretențioase. „Cred că bugetul Congresului pentru Libertate Culturală pentru anul în care a fost în grija mea s-a ridicat la 8-900.000 dolari”, a spus Braden. În cadrul lui erau incluse fondurile de înființare pentru revista lunară dedicată intelectualilor, *Encounter*, care a creat un vârtej de influență în anii '50. fără însă să vândă mai mult de 40 000 de copii din fiecare număr. Era un fel de muncă misionară care îi atrăgea pe noii angajați sosiți din domeniul artelor liberale în rândurile membrilor Agenției. Era un trai bun, care se rezuma la conducerea unei mici edituri sau tipografii din Paris sau Roma – primul an în cadrul Serviciilor de Informații petrecut în străinătate.

Wisner, Kennan și Allen Dulles au găsit o soluție mult mai ingenioasă pentru a canaliza fervoarea politică și energiile intelectuale ale exilaților din Europa de Est și pentru a le direcționa dincolo de limitele Cortinei de Fier – Radio Europa Liberă. Planificarea a început la sfârșitul anului 1948 și a continuat în primele luni ale anului 1949, dar au trecut mai bine de doi ani până să înceapă emisiile. Dulles a devenit fondatorul Comitetului Național pentru o Europă Liberă, una dintre multele organizații de acoperire finanțată de CIA în Statele Unite. Printre membrii consiliului Europei Libere se număra generalul Eisenhower, Henry Luce, președintele *Time*, *Life* și *Fortune*, Cecil B. DeMille, producător la Hollywood – toți recrutați de Dulles și Wisner drept acoperire pentru adevărata conducere. Radiourile aveau să devină o armă puternică în războiul politic.

SUB PRESIUNEA CONFUZIEI

Wisner era foarte încrezător că Allen Dulles avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informații. Dulles era de aceeași părere.

La începutul anului 1948, Forrestal i-a cerut lui Dulles să investigheze în secret slăbiciunile structurale ale CIA-ului. Pe măsură ce se apropia ziua alegerilor, Dulles făcea ultimele modificări raportului pe care avea să îl folosească în discursul său inaugural în fața Agenției. Era convins că Truman avea să fie învins de republicanul Thomas Dewey și că noul președinte avea să-l ridice la rangul binemeritat.

Raportul, care a rămas secret timp de cincizeci de ani, suna ca un brutal rechizițoriu. Primul cap de acuzare: CIA producea tone de documente care conțineau informații foarte sumare, deseori total neînsemnate, despre amenințarea comunistă.

Al doilea cap de acuzare: Agenția nu avea spioni printre sovietici și sateliții lor. Al treilea cap de acuzare: Roscoe Hillenkoetter eșuase în funcția lui de director. CIA nu era încă „un serviciu de informații adecvat”, spunea raportul și era nevoie de „ani de muncă susținută pentru a duce la îndeplinire” transformarea. Acum era nevoie de un nou lider curajos – iar identitatea lui nu era secretă. Hillenkoetter a observat cu amărăciune că lui Allen Dulles nu-i mai rămăsese decât să-și graveze numele pe plăcuța de pe ușa biroului de director. Dar, până când raportul a fost definitivat și trimis, în ianuarie 1949, Truman fusese reales, iar Dulles era atât de îndeaproape asociat cu Partidul Republican încât numirea lui era de neconceput din punct de vedere politic. Hillenkoetter a rămas în continuare în funcție, lăsând însă, practic, Agenția fără conducere. Consiliul Național de Securitate i-a ordonat lui Hillenkoetter să implementeze raportul, dar el nu a făcut-o niciodată.

Dulles a început să le spună prietenilor săi de la Washington că dacă nu erau luate măsuri drastice în privința CIA-ului președintele avea să se confrunte cu un dezastru în afara granițelor. Imediat i s-a alăturat un cor de voci care susțineau același lucru. Dean Acheson, ajuns secretar de stat, auzise că CIA-ul „se prăbușea sub presiunea confuziei și a resentimentelor.” Informatorul său era Kermit „Kim” Roosevelt, nepotul președintelui Theodore Roosevelt, vărul lui Franklin D. Roosevelt și viitorul șef al diviziei Orientului Apropiat și Asiei de Sud din cadrul CIA. Consilierul lui Forrestal, John Ohly, și-a avertizat șeful: „Cea mai mare slăbiciune a Agenției izvorăște din calitatea personalului și a metodelor de recrutare.” Observase „o cădere drastică a moralului printre cei mai bine pregătiți civili care ar fi dorit o carieră în CIA și pierderea multor indivizi capabili care pur și simplu nu puteau face față situației.”

Și, mai grav, „cei mai mulți dintre oamenii capabili care au mai rămas în Agenție au decis că, în lipsa unor schimbări în următoarele luni, aveau să plece cu siguranță. Pierderea acestui criteriu al calității va scufunda Agenția într-o mocirlă din care va fi foarte greu, dacă nu imposibil, de ieșit.” Astfel, CIA-ul va ajunge să efectueze operațiuni informale slabe, dacă nu mediocre, poate pentru totdeauna. Aceste mesaje ar fi putut la fel de bine să fie scrise cu o jumătate de secol mai târziu. Ar fi descris cu acuratețe suferințele Agenției în decada care a urmat căderii comunismului sovietic. Rândurile spionilor americani pricepuți se subțiaseră, iar numărul agenților străini talentați era aproape egal cu zero.

Capacitățile CIA-ului nu erau singura problemă. Presiunile Războiului Rece loveau în noii lideri ai instituțiilor însărcinate cu securitatea națională.

James Forrestal și George Kennan fuseseră creatorii și comandanții operațiunilor secrete din CIA. Dar s-au dovedit incapabili să controleze mașinăria pe care o puseseră în mișcare. Kennan își epuizase toate energiile, căutând izolarea în ascunzătoarea sa de la Biblioteca Congresului. Forrestal ajunsese la limită. A demisionat din funcția de secretar de stat la 28 martie 1949. În ultima sa zi de muncă a suferit o cădere nervoasă, văitându-se că nu dormise de luni de zile. Doctorul William C. Menninger, cel mai proeminent medic psihiatru al Statelor Unite, l-a găsit pe Forrestal în toiul unui atac psihotic și l-a internat în secția de psihiatrie a spitalului Bethesda.

După cincizeci de nopți chinuitoare, în ceasurile sale din urmă, Forrestal copia un poem grecesc, „Cântul lui Aiax“, când s-a oprit la mijlocul cuvântului *privighetoare*. A scris „privi“ și apoi s-a aruncat de la fereastra camerei sale de la etajul al șaisprezecelea. *Privighetoare* era numele de cod al unei mișcări de rezistență ucrainiene căreia Forrestal îi dăduse mână liberă să înceapă un război secret împotriva lui Stalin. Printre liderii săi se numărau colaboratori ai naziștilor care ucisese mii de oameni în spatele liniilor frontului în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Membrii săi trebuiau să se parașuteze în spatele Cortinei de Fier pentru CIA.

5. UN ORB BOGAT

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Statele Unite făcuseră front comun cu comuniștii pentru a-i învinge pe fasciști. În timpul Războiului Rece, CIA-ul s-a folosit de fasciști pentru a-i combate pe comuniști. Americanii patrioți și-au asumat aceste misiuni în numele Statelor Unite. „Nu poți să conduci trenul“, a spus Allen Dulles într-o formulare nefericită, „fără să iei la bord câțiva naziști.“

Mai mult de două milioane de oameni rămăseseră în voia sorții în Germania aflată sub ocupație americană. Mulți dintre ei erau refugiați disperați care încercau să scape de umbra crescândă a regimului sovietic. Frank Wisner și-a trimis ofițerii de-a dreptul în taberele refugiaților ca să îi recruteze pentru o misiune pe care el o numea „încurajarea mișcărilor de rezistență în lumea sovietică și asigurarea contactelor cu grupurile secrete.“ Motivase că CIA-ul trebuia „să folosească refugiați din lumea sovietică în scopul intereselor naționale ale Statelor Unite.“

În pofida obiecțiilor directorului Serviciilor de Informații, el voia să le trimită arme și bani acestor oameni. Exilații sovietici erau foarte căutați pe post de „rezervă în caz de urgență de război“, a reținut Agenția, deși erau „împărțiți fără speranță în grupuri cu scopuri, convingeri și apartenențe entice diferite.“

Ordinele lui Wisner au produs prima misiune paramilitară a Agenției – prima din multele misiuni care au trimis mii de agenți străini la moarte. Povestea completă a fost dezvăluită în dosarele CIA date publicității în 2005.

CU CÂT VORBIM MAI PUȚIN DESPRE ACEASTĂ LEGE, CU ATÂT MAI BINE

La începutul anului 1949, ambițiile lui Wisner s-au lovit de un obstacol major. Agenției îi lipsea autoritatea legală pentru a organiza acțiuni secrete împotriva oricărei națiuni. Nu avea nici o validare constituțională din partea Congresului și nici fonduri autorizate legal pentru aceste misiuni. Încă mai opera în afara legilor Statelor Unite.

În primele zile ale lunii februarie, directorul Serviciilor de Informații a avut o întrevedere privată cu Carl Vinson, un democrat din Georgia și președinte al Comitetului Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanților. Hillenkoetter a avertizat: Congresul trebuia să emită o lege prin care să recunoască CIA și să îi acorde cât mai repede un buget. Agenția era băgată până peste cap în operațiuni și avea nevoie de susținere legală. După ce și-a împărțit îngrijorările câtorva

membri ai Senatului și Camerei Reprezentanților, Hillenkoetter a depus Legea CIA din 1949 pentru dezbatere. Documentul a fost analizat cu ușile închise timp de o jumătate de oră.

„Va trebui pur și simplu să le spunem membrilor Camerei că trebuie să aibă încredere în judecata noastră și că nu putem răspunde unui mare număr de întrebări care ni se vor adresa“, le-a spus Vinson colegilor săi. Dewey Short din Missouri, reprezentantul republican cu funcția cea mai înaltă în Comitetul Serviciilor de Apărare al Camerei Reprezentanților, a considerat că dezbaterea actului în public ar fi „culmea prostiei“: „Cu cât spunem mai puțin despre această lege, cu atât ne va fi mai bine.“

Legea CIA a fost aprobată de Congres la 27 mai 1949. Astfel, Agenția a primit o putere inimaginabilă. Pentru generația care a urmat, condamnarea spionilor americani pentru acțiuni neconstituționale era un lucru obișnuit. Dar în cei douăzeci și cinci de ani care s-au scurs între promulgarea Legii CIA și trezirea unui sentiment de protecție în Congres, singura restricție care i-a fost impusă Agenției a fost aceea de a se purta ca o forță de poliție secretă în interiorul Statelor Unite. Legea i-a dat mână liberă să facă aproape tot ce dorea, atât timp cât Congresul oferea banii sub forma unui buget anual. Aprobarea bugetului secret de către un număr restrâns de membri ai unei subcomisii care se ocupa de serviciile de înarmare era considerată, de cei aflați în temă, o autorizație legală pentru toate operațiunile secrete. Unul dintre kongresmenii care votase „da“ a explicat pe scurt această înțelegere tacită mulți ani mai târziu, când devenise președinte al Statelor Unite. „Dacă e secret, e legal“, a afirmat Richard M. Nixon.

Acum CIA guverna după bunul plac: fondurile la discreție – bani care nu puteau fi urmăriți, îngropați sub descrierile falsificate din bugetul Pentagonului – însemnau putere nelimitată.

O clauză-cheie a legii din 1949 îi permitea CIA-ului să aducă în fiecare an în țară câte o sută de cetățeni străini în numele siguranței naționale, acordându-le „drept de rezidență permanentă fără luarea în considerare a legii imigrației sau a altor legi.“ În ziua în care președintele Truman a semnat Legea CIA din 1949, Willard G. Wyman, generalul care conducea acum OSO, biroul de operațiuni speciale al CIA-ului, le-a spus oficialilor de la imigrație că un ucrainian cu numele de Mikola Lebed „oferea asistență valoroasă Agenției în Europa.“ În baza legii proaspăt aprobate, CIA l-a adus pe Lebed în Statele Unite.

Până și în dosarele Agenției se descria facțiunea ucrainiană condusă de Lebed drept „o organizație teroristă.“ Însuși Lebed făcuse închisoare pentru uciderea ministrului de interne polonez în 1936 și scăpase trei ani mai târziu când Germania a atacat Polonia. Îi considera pe naziști niște aliați de la sine înțeleși. Germanii i-au recrutat și organizat oamenii în două batalioane, între care și cel numit Privighetoarea, care a luptat în munții Carpați, a supraviețuit mult după sfârșitul războiului și a rămas în pădurile Ucrainei, pentru a-l bântui pe Forrestal, secretarul pentru apărare. Lebed se autoprocلمase ministru de externe în München și oferise CIA-ului partizanii ucrainieni în vederea misiunilor împotriva Moscovei.

Departamentul de Justiție a stabilit că era un criminal de război care omorâse ucrainieni, polonezi și evrei. Dar toate încercările de deportare au încetat după ce Allen Dulles i-a scris personal comisarului federal pentru imigrație, susținând că Lebed avea „o valoare inestimabilă pentru Agenție” și că era implicat în „operațiuni de maximă importanță.”

CIA-ul „avea puține metode pentru a colecta informații despre Uniunea Sovietică și se simțea obligat să exploateze fiecare oportunitate, oricât de slabe ar fi fost șansele de reușită sau talentul agentului”, menționează dosarele Agenției privind operațiunile desfășurate în Ucraina. „Grupurile de emigranți, chiar și cei cu un trecut dubios, erau adesea singura alternativă.” Așa că „uneori, dosarele îngrozitoare ale multor emigranți erau mușamalizate pe măsură ce deveneau indispensabili pentru CIA.” Deja în 1949, Statele Unite ajunseseră dispuse să lucreze cu aproape orice ticălos împotriva lui Stalin. Lebed se potrivea profilului.

NU VOIAM SĂ NE OCUPĂM DE ASTA

La fel gândea și generalul Reinhard Gehlen.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, generalul Gehlen încercase să îi spioneze pe sovietici de pe frontul estic pe post de lider al Abwehr, serviciul de informații al lui Hitler, din cadrul armatei. Era un bărbat autoritar și foarte abil care jurase că dispunea de o rețea de „germani buni” care să spioneze în spatele liniilor rusești pentru Statele Unite.

„De la început”, spunea Gehlen, „am fost motivat de următoarele convingeri: un conflict între Est și Vest este inevitabil. Fiecare cetățean neamț are obligația de a-și aduce contribuția, ca Germania să-și poată îndeplini misiunea de care este datoare pentru apărarea civilizației creștine occidentale.” Statele Unite aveau nevoie de „cei mai buni germani pe post de aliați... dacă vrem să protejăm cultura vestică.” Rețeaua de spioni pe care o punea la dispoziția americanilor era un grup de naționaliști germani excepționali care „nu numai că sunt buni germani, ci și aliați din punct de vedere ideologic cu democrațiile vestice.”

Armata, incapabilă să controleze organizația lui Gehlen, deși îi plătea cu generozitate operațiunile, a încercat în repetate rânduri să o transfere în grija CIA-ului. Mulți dintre ofițerii lui Richard Helms se împotriveau ideii cu înverșunare. Unul dintre ei și-a exprimat fățiș repulsia de a lucra cu o rețea de „personal SS cu trecut nazist cunoscut.” Altul a avertizat că „Serviciile Americane de Informații sunt ca un orb bogat care se folosește de Abwehr pe post de câine pentru nevăzători. Problema e că lesa e mult prea lungă.” Însuși Helms și-a exprimat o teamă bine fondată că „rușii știu cu siguranță cum se desfășoară această operațiune.”

„Nu voiam să ne ocupăm de asta”, spunea Peter Sichel, la vremea aceea șeful operațiunilor germane de la cartierul general al CIA. „Nu avea nimic de-a face cu morala sau etica, ci doar cu securitatea.”

Dar, în iulie 1949, sub presiunea necruțătoare a armatei, CIA a preluat răspunderea pentru grupul Gehlen. Găzduit într-un fost cartier general nazist din afara Münchenului, Gehlen primea zeci de criminali de război în cercul său. Așa

cum se temeau Helms și Sichel, serviciile de informații est-germane și sovietice pătrunseseră în grupul Gehlen la cele mai înalte niveluri. Cea mai activă dintre cârțițe și-a făcut apariția mult după ce grupul Gehlen se transformase în serviciul național de informații al Germaniei de Vest. Șeful pentru contrainformații al lui Gehlen lucrase pentru Moscova de la bun început.

Steve Tanner, un tânăr ofițer CIA detașat la München, spunea că Gehlen îi convinsese pe ofițerii americani ai Agenției Centrale de Informații că putea să ducă la îndeplinire misiuni care să lovească direct în inima puterii sovietice. „Și, având în vedere cât de greu ne era nouă”, mărturisi Tanner, „părea o prostie să nu încercăm.”

NU AVEAM DE GÂND SĂ STĂM CU MÂINILE-N SÂN

Tanner era un veteran al serviciilor de informații din cadrul armatei și proaspăt absolvent al Universității Yale, angajat de Richard Helms în 1947, unul dintre primii două sute de ofițeri CIA intrați în slujba Agenției. La München, sarcina sa era să recruteze agenți care să adune informații pentru Statele Unite de dincolo de Cortina de Fier.

Approape fiecare mare națiune din Uniunea Sovietică și Europa de Est avea cel puțin un grup de emigranți importanți care căutau sprijinul CIA la München sau Frankfurt. Unii dintre oamenii depistați de Tanner ca potențiali spioni erau est-europeni care se aliaseră cu Germania împotriva Rusiei. Printre ei se numărau „indivizi cu trecut fascist, care încercau să își salveze carierele făcându-se utili pentru americani”, spunea Tanner, și era precaut în privința lor. Cei care nu erau ruși „îi urau cu înflăcărare pe sovietici”, afirma Tanner, „și erau automat de partea noastră.” Alții, care fugiseră din republicile Uniunii Sovietice, își exagerau puterea și influența. „Principalul scop al acestor grupuri de emigranți era de a convinge guvernul SUA de importanța și de abilitatea lor de a ajuta guvernul american, pentru a obține suport într-o formă sau alta”, spunea el.

În lipsa unor instrucțiuni de la Washington, Tanner a stabilit singur câteva principii de bază: pentru a primi ajutorul CIA-ului, grupările de emigranți trebuiau să fie fondate în țara de proveniență, nu în cafenelele din München. Membrii trebuiau să aibă contact cu grupurile antisovietice din țările lor și să nu fie compromiși de o colaborare cu naștii. În decembrie 1948, după o îndelungată și atentă evaluare, Tanner a considerat că găsisese un grup de ucrainieni care meritau susținerea Agenției. Grupul se autointitulase Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei. Membrii săi din München lucrau ca reprezentanți politici pentru cei care rămăseseră să lupte acasă. Tanner a raportat cartierului general că respectivul Consiliu Suprem era stabil din punct de vedere moral și politic.

Și-a petrecut primăvara și vara anului 1949 pregătindu-se să își infiltreze ucrainenii în spatele Cortinei de Fier. Oamenii veniseră din munții Carpați pe post de curieri, cu câteva luni mai înainte, aducând mesaje de la mișcările ilegale ucrainiene, scrise pe foi de hârtie învelite în stofă și cusute împreună. Aceste mărunțișuri erau văzute ca semne solide ale mișcării de rezistență care puteau oferi informații

asupra evenimentelor din Ucraina și puteau avertiza despre un atac sovietic asupra Europei de Vest. La cartierul general, speranțele erau și mai mari. CIA considera că „existența acestei mișcări ar putea avea greutate în cazul unui eventual conflict deschis între Statele Unite și URSS.”

Tanner a angajat un echipaj de zbor din Ungaria, foarte îndrăzneț, care deturnase un avion comercial maghiar și îl adusese la München cu câteva luni înainte. Generalul Wyman, șeful operațiunilor speciale ale CIA, aprobase formal misiunea pe 26 iulie. Tanner le-a supravegheat pregătirea în codul Morse și în folosirea armamentului, intenționând să-i trimită pe doi dintre ei în Ungaria pentru ca CIA-ul să poată ține legătura cu partizanii. Dar Agenția nu avea la München oameni suficienți de experimentați pentru a parașuta agenți în spatele liniilor inamice. Însă, în cele din urmă, Tanner a găsit pe cineva. „Un coleg sârbo-american care se parașutase în Iugoslavia în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial i-a învățat pe băieții mei cum să sară și să aterizeze. Și era o nebunie! Cum poți să faci un salt pe spate la impact, cu o carabină legată pe-o parte?” Dar asta era genul de operațiuni care făcuse celebru OSS-ul.

Tanner îi avertizase să nu aibă așteptări prea mari. „Ne dăduserăm seama că în pădurile din vestul Ucrainei nu aveau cum să afle ce era în mintea lui Stalin, care erau marile probleme politice”, a spus el. „Măcar puteau să obțină documente, să adune mărunțișuri, haine, încălțăminte.” Ca să creeze o adevărată rețea de spioni în interiorul Uniunii Sovietice, CIA-ul trebuia să le pună la dispoziție lucruri cu care să se deghizeze, pentru a se încadra în sumbrul vieții sovietice cotidiene. Chiar dacă misiunile nu aduceau prea multe informații importante, spunea Tanner, aveau o valoare simbolică foarte puternică: „Îi arătau lui Stalin că nu aveam de gând să stăm cu mâinile în sân. Și asta era important, pentru că până atunci nu avuseserăm nici o operațiune în această țară.”

La 5 septembrie 1949, oamenii lui Tanner au decolat într-un C-47 pilotat de maghiarii care deturnaseră aparatul în drum spre München. Au sărit în întunericul nopții care se lăsase deasupra Carpaților, intonând un cântec de luptă, și au aterizat în apropierea orașului Lvov. Serviciile de Informații americane pătrunseseră în Uniunea Sovietică.

Istoria CIA dată publicității în 2005 oferă doar un rezumat sec al evenimentelor care au urmat: „Sovieticii i-au eliminat rapid pe agenți.”

UNDE GREȘISERĂM?

Totuși, operațiunea produsese un val de entuziasm la sediul central al CIA. Wisner a început să elaboreze planuri pentru a trimite mai mulți oameni care să recruteze rețele de disidenți și a informat Casa Albă despre un posibil atac al armatei sovietice. CIA-ul a plasat zeci de agenți ucrainieni pe calea aerului și pe uscat. Aproape toți au fost prinși. Ofițerii sovietici de informații îi foloseau pe prizonieri pentru a trimite înapoi informații eronate – totul este bine, trimiteți mai multe arme, mai mulți bani, mai mulți oameni. Apoi îi ucideau. După ani întregi de „misiuni ratate”, consemnează istoria Agenției, „CIA a încetat să mai folosească această abordare.”

„Pe termen lung“, concluzionează dosarele, „efortul Agenției de a pătrunde în spatele Cortinei de Fier folosind agenți ucrainieni a fost fatal și tragic.“

Winser nu s-a dat bătut. A demarat noi aventuri paramilitare pe întreg teritoriul Europei.

În octombrie 1949, la patru săptămâni de la primul zbor în Ucraina, Wisner s-a aliat cu britanicii pentru a câștiga controlul asupra rebelilor din Albania comunistă, cea mai săracă și izolată țară din Europa. Vedeă pământul acela sterp ca pe un teren fertil pentru o armată de rezistență formată din foști regaliști exilați și loialiști decăzuți, ascunși la Roma și Atena. O navă lansată la apă din Malta a pornit cu nouă albanezi la bord în prima misiune de tip comando. Trei oameni au fost uciși imediat, iar restul au fost vânați de poliția secretă. Winser nu avea nici timpul și nici răbdarea necesară pentru o analiză atentă. A adus la München și mai mulți recruți albanezi care să fie antrenați ca parașutiști, pe care i-a predat apoi bazei albaneze, care avea propriul aeroport, o flotă de avioane și câțiva piloți polonezi foarte duri.

S-au parașutat în Albania și au aterizat în brațele poliției secrete. Cu fiecare misiune ratată, planurile deveneau și mai desperate, pregătirea și mai superficială, albanezii și mai îngroziți, prinderea lor și mai sigură. Agenții care supraviețuiau erau luați prizonieri, iar mesajele care ajungeau înapoi la baza de la Atena erau controlate de cei care îi prindeau.

„Unde greșiserăm?“ se întreba agentul CIA John Limond Hart, care se ocupa de albanezii din Roma. Au trecut ani buni până ca Agenția să înțeleagă că sovieticii cunoșteau fiecare aspect al operațiunii încă de la început. Se infiltraseră spioni în taberele de pregătire din Germania. Comunitățile de exilați albanezi din Roma, Atena și Londra erau pline de trădători. Iar James J. Angleton – omul de la cartierul general responsabil cu securitatea operațiunilor secrete, gardianul CIA împotriva agenților dubli – coordonase operațiuni cu cel mai bun prieten al său din serviciile de informații britanice: spionul sovietic Kim Philby, legătura Londrei cu Agenția.

Philby lucra pentru Moscova dintr-o cameră securizată de la Pentagon, situată exact lângă biroul Șefilor de Stat Major. Prietenia lui cu Angleton a fost pecetluită la un pahar de whisky. Un mare amator de băutură, dădea gata aproape un litru de alcool pe zi, iar Angleton era pe cale de a deveni unul dintre campionii CIA la băut, titluri greu de obținut din pricina competiției acerbe. Timp de mai bine de un an, înainte și după nenumărate „prânzuri“ lichide, Angleton i-a dat lui Philby coordonatele exacte ale zonelor de aterizare pentru fiecare agent CIA parașutat în Albania. Deși se confruntau cu eșec după eșec, moarte după moarte, zborurile au continuat timp de câțiva ani. Aproximativ două sute de agenți CIA străini au murit. Aproape nimeni din guvernul american nu a știut acest lucru. Era unul dintre cele mai mari secrete.

Când operațiunile au luat sfârșit, Angleton a fost promovat șef al contrainformațiilor. A rămas în funcție timp de douăzeci de ani. Beat după ora prânzului, cu mintea încetoșată, lua decizii fără să-și arunce ochii pe vreun document, în privința tuturor operațiunilor și ofițerilor trimiși de CIA împotriva sovieticilor. Ajunsese să creadă că un imens complot sovietic controla percepțiile americanilor asupra lumii

și că el era singurul care înțelegea adâncurile înșelătoriei. A transformat misiunile CIA împotriva Moscovei într-un labirint întunecat.

O IDEE FUNDAMENTAL GREȘITĂ

La începutul anilor '50, Wisner a ordonat un nou atac asupra Cortinei de Fier. Misiunea a fost încredințată unui alt absolvent Yale de la München, Bill Coffin, un nou recrutar înzestrat cu fervoarea specială anticomunistă a unui socialist ardent.

„Scopurile nu justifică întotdeauna mijloacele“, spunea Coffin despre anii petrecuți la CIA. „Dar sunt singurul lucru care pot să o facă.“

Coffin a ajuns la CIA grație unei legături de familie, fiind recrutat de cumnatul său, Frank Lindsay, ofițerul lui Wisner desemnat pentru operațiunile est-europene. „Le-am spus, când am intrat în CIA, că nu vreau să fac muncă de spion, vreau să particip la acțiuni politice secrete“ își amintea el în 2005. „Întrebarea era: pot rușii să ducă operațiuni de subminare? Iar acel lucru mi se părea, din punct de vedere moral acceptabil în acel moment.“ Coffin își petrecuse ultimii doi ani din cel de-Al Doilea Război Mondial pe post de om de legătură între armata SUA și comandanții sovietici. Luase parte la nemilosul proces postbelic, prin care soldații sovietici au fost repatriați cu forța. Remușcările pe care le simțea i-au influențat decizia de a se alătura CIA-ului.

„Văzusem că Stalin îl putea face uneori pe Hitler să semene cu un cercetaș“, spunea Coffin. „Eram foarte antisovietic, dar îi sprijineam pe ruși.“

Wisner și-a pus speranțele în Solidariști, un grup de ruși care, ca ideologie, era de dreapta în măsura în care așa ceva era posibil în Europa după Hitler. Doar cei câțiva ofițeri CIA care vorbeau rusa, de pildă Bill Coffin, puteau să lucreze cu ei. Mai întâi, CIA-ul și Solidariștii au strecurat fluturași în barăcile sovietice din Germania de Est. Apoi au lansat baloane din care au fost aruncate mii de pamflete. Au organizat misiuni de câte patru parașutiști în avioane nemarcate care au zburat până la periferiile Moscovei. Unul câte unul, agenții Solidariști aterizau în Rusia; unul câte unul erau vânați, prinși și uciși. Încă o dată CIA-ul își trimitea agenții în mâinile poliției secrete.

„Era o idee fundamental greșită“, a spus Coffin la mult timp după ce a părăsit Agenția și a devenit cunoscut ca reverendul William Sloane Coffin, capelan la Yale și una dintre cele mai vibrante voci antirăzboi din America anilor '60. „Eram destul de naivi în privința folosirii puterii americane.“ Avea să treacă aproape o decadă până ca Agenția să recunoască, cu cuvintele ei, că „asistența acordată emigranților în eventualitatea unui război sau a unei revoluții în interiorul URSS era nerealistă.“

În tot acest timp, sute de agenți străini din cadrul CIA au fost trimiși la moarte în Rusia, Polonia, România, Ucraina și Țările Baltice, în anii '50. Destinele lor nu au fost consemnate; nu s-au ținut registre și nimeni nu a fost pedepsit pentru aceste eșecuri. Misiunile lor erau văzute ca o chestiune de supraviețuire națională pentru Statele Unite. În septembrie 1949, cu câteva ore înainte ca oamenii lui Tanner să plece în primul lor zbor, echipajul unui avion care decolase din Alaska a detectat urme de radioactivitate în atmosferă.

La 20 septembrie, în timp ce rezultatele erau analizate, CIA a concluzionat că Uniunea Sovietică nu avea să producă nici o armă nucleară în următorii patru ani.

Trei ani mai târziu. Truman a declarat în fața lumii întregi că Stalin avea deja bomba.

La 29 septembrie, șeful serviciilor de informații științifice al CIA a declarat că departamentul său era incapabil să își îndeplinească misiunea. Nu avea talentul necesar pentru a urmări eforturile depuse de Moscova pentru construcția armelor de distrugere în masă. Investigațiile Agenției asupra armelor atomice sovietice fuseseră „un eșec aproape în totalitate“, pe toate planurile, raporta el; spionii nu dețineau date științifice sau tehnice asupra bombei sovietice, iar analiștii erau nevoiți să recurgă la estimări. Șeful CIA avertiza că Statele Unite se puteau confrunta cu „consecințe catastrofale“ ca rezultat al acestei situații.

Pentagonul i-a comandat disperat CIA-ului să-și plaseze agenții la Moscova, pentru a împiedica planurile militare ale Armatei Roșii. „La vremea aceea“, reflecta Richard Helms, „posibilitatea de a recruta și administra asemenea resurse era la fel de improbabilă ca plasarea spionilor pe planeta Marte.“

Apoi, fără nici un semn, la 25 iulie 1950, Statele Unite s-au confruntat cu un atac-surpriză care părea începutul celui de-Al Treilea Război Mondial.

6. ERAU MISIUNI SINUCIGAȘE

Războiul din Coreea a fost cel mai mare test pentru CIA. I-a dat Agenției primul lider adevărat: generalul Walter Bedell Smith. Președintele Truman îl chemase să salveze CIA-ul încă dinaintea izbucnirii războiului. Dar, după ce servise ca ambasador american la Moscova, generalul se întorsese acasă cu un ulcer care aproape că-i venise de hac. Când a sosit vestea despre invazia coreeană, el se afla la spitalul militar Walter Reed, unde i se înlăturau două treimi din stomac. Truman l-a implorat, dar generalul a cerut o lună de răgaz ca să vadă dacă supraviețuia. Apoi rugămintea s-a transformat în ordin, iar Bedell Smith a devenit cel de-al patrulea director al Serviciilor de Informații în tot atâția ani.

Generalul fusese însărcinat să afle secretele Kremlinului și era conștient cam care îi erau șansele. „Sunt doar două personalități pe care le știu eu care ar putea să facă lucru ăsta“, le-a spus celor cinci senatori care i-au confirmat funcția la audierile de pe 24 august, când s-a prezentat cu a patra stea, proaspăt câștigată, un premiu de la președinte. „Unul Dumnezeu, iar celălalt Stalin, și nici despre Dumnezeu nu știu dacă poate să o facă pentru că n-am idee dacă este destul de apropiat de Unchiul Joe ca să știe despre ce este vorba.“ Cât despre CIA, a spus: „Mă aștept la ce e mai rău și sunt sigur că nu voi fi dezamăgit.“ Imediat după preluarea funcției în octombrie, a descoperit că moștenise o blestemată harababură. „E interesant să vă văd pe toți aici“, a spus el, urmărindu-i cu privirea pe participanții la prima sedință cu personalul. „Va fi și mai interesant să văd câți dintre voi vor mai fi aici peste câteva luni.“

Bedell Smith era foarte autoritar, teribil de sarcastic și nu tolera greșelile. Operațiunile haotice ale lui Wisner l-au făcut să clocotească de furie. „Acolo

mergeau toți banii“, spunea el, și „tot restul Agenției era suspicioasă la adresa lui.“ În prima lui săptămână la birou, a descoperit ca Wisner raporta Departamentului de Stat și Pentagonului, nu directorului Serviciilor de Informații. Cuprins de furie, l-a informat pe șeful operațiunilor secrete că zilele lui de „piraterie“ se terminaseră.

O SARCINĂ IMPOSIBILĂ

Pentru a-l servi pe președinte, generalul Smith a încercat să salveze partea analitică a Agenției, pe care a numit-o „inima și sufletul CIA-ului.“ A revizuit procedurile Agenției de întocmire a rapoartelor de informații și l-a convins pe Sherman Kent, care fugise din Washington în primele zile triste ale Agenției Centrale de Informații să revină de la Yale pentru a crea un sistem național de evaluare, adunând cele mai bune informații disponibile ale guvernului. Kent a numit cerința „o sarcină imposibilă.“ La urma urmei, a spus el, „estimările sunt ceea ce faci atunci când nu știi.“

La câteva zile după ce Bedell Smith a preluat conducerea, Truman se pregătea să se întâlnească cu generalul Douglas MacArthur pe insula Wake din Pacific. Președintele voia ca cei mai buni agenți de informații ai CIA-ului să fie trimiși în Coreea. Mai presus de toate, dorea să știe dacă comuniștii chinezi aveau să intre în război. MacArthur, care își condusesse trupele în inima Coreei, insistase că armata Chinei nu avea să atace niciodată.

Agenția nu știa aproape nimic despre ce se întâmpla în China. În octombrie 1949, până ca Mao Tse-tung să alunge forțele naționaliste ale lui Chiang Kai-shek și să proclame Republica Populară, majoritatea covârșitoare a spionilor americani care se aflau în China au zburat spre Hong Kong sau Taiwan. Deja lovită de Mao, CIA era condamnată la invaliditate și de MacArthur, care ura Agenția și făcea tot ce-i stătea în putere pentru a-i goni pe ofițeri din Orientul Îndepărtat. Deși CIA muncea din greu ca să țină China sub supraveghere, lanțurile de agenți străini moșteniți de la OSS erau mult prea slabe. La fel și cercetările sau raportările Agenției.

La începutul războiului coreean, patru sute de analiști CIA lucrau la buletinele informative zilnice pentru președintele Truman. 90% din informațiile cuprinse în aceste rapoarte erau reinterpretări a dosarelor Departamentului de Stat; ce mai rămânea nu erau altceva decât comentarii fără valoare.

Aliații CIA din teatrul de război erau serviciile de informații a doi lideri corupți și înșelători: președintele Coreei de Sud, Syngman Rhee, și liderul naționalist chinez Chiang Kai-shek. Cea mai puternică primă impresie a ofițerilor CIA care ajungeau la Seul și Taipei era mirosul fecalelor umane cu care se fertilizau câmpurile. Informațiile sigure erau la fel de frecvente ca electricitatea și apa curentă. CIA s-a văzut manipulată de prieteni necinstiți, păcălită de inamici comuniști și la mila exilaților avizi de bani, care fabricau informații. Fred Schultheis, șeful postului din Hong Kong din 1950, și-a petrecut următorii șase ani căutând prin gunoaiile pe care refugiații chinezi le vânduseră Agenției în timpul războiului coreean. CIA susținea o piață liberă de mori de hârtie deținute de artiști înșelători.

Singura sursă veritabilă de informații din Orientul Îndepărtat din ultimele zile ale celui de-Al Doilea Război Mondial până la finalul lui 1949 fuseseră maeștrii

informațiilor codificate. Aceștia reușiseră să intercepteze și să decodeze mesajele care treceau prin cablurile comuniștilor și comunicatele dintre Moscova și Orientul Îndepărtat. Dar liniștea s-a așternut chiar în momentul în care liderul nord coreean Kim Il-sung se consulta cu Stalin și Mao asupra intenției sale de a ataca. Capacitatea Statelor Unite de a trage cu urechea la planurile militare sovietice, chineze și nord-coreene dispăruse brusc.

În ajunul Războiului din Coreea, un spion sovietic pătrunsese în sediul central al spărgătorilor de coduri, Arlington Hall, o fostă școală de fete transformată, aflată la o aruncătură de băț de Pentagon. Era vorba despre William Wolf Weisband, un lingvist care traducea mesaje decodate din rusă în engleză. Weisband, recrutat de Moscova pe post de spion în anii '30, a zdruncinat de unul singur abilitatea Statelor Unite de a citi transmisiile secrete ale sovieticilor. Bedell Smith și-a dat seama că se întâmplase ceva îngrozitor și a alertat Casa Albă. Rezultatul a fost fondarea Agenției de Securitate Națională, serviciul informațional de comunicații, care a ajuns să eclipseze CIA-ul în dimensiune și putere. O jumătate de secol mai târziu, Agenția de Securitate Națională a numit cazul Weisband „poate cea mai semnificativă pierdere de informații din istoria SUA.”

NICI UN INDICIU SEMNIFICATIV

Președintele a plecat spre Wake Island la 11 octombrie 1950. CIA-ul l-a asigurat că „nu există nici un indiciu semnificativ al unei intenții reale a comuniștilor chinezi de a recurge la o intervenție de mare amploare în Coreea... cu excepția deciziei sovietice de a începe un război global.” Agenția a ajuns la această concluzie în ciuda a două semnale de alarmă trimise de cei trei agenți de la postul din Tokio. Mai întâi, șeful postului, George Aurell, a raportat că un ofițer naționalist chinez din Manciuria avertizase că Mao adunase o armată de 300.000 de oameni în apropiere de granița coreeană. Cartierul general i-a acordat puțină importanță. Apoi, Bill Duggan, care mai târziu avea să ajungă șeful postului din Taiwan, a insistat că chinezii comuniști aveau să treacă în Coreea de Nord. Generalul MacArthur a răspuns amenințând cu arestarea lui Duggan. Avertizările nu au ajuns niciodată la insula Wake.

La sediul central, Agenția continua să-l asigure Truman că statul chinez nu va intra în război la scară largă. La 18 octombrie, pe măsură ce trupele lui MacArthur înaintau spre nord către râul Yalu și granița cu China, CIA a raportat că „aventura coreeano-sovietică se încheiase cu un eșec.” La 20 octombrie, CIA scria că forțele chineze detectate la Yalu se aflau acolo pentru a păzi centralele hidroelectrice. La 28 octombrie, a transmis la Casa Albă că trupele chineze erau formate din voluntari. La 30 octombrie, după ce armata americană fusese atacată și înregistrase pierderi semnificative, CIA a reafirmat că o intervenție chineză majoră era puțin probabilă. Câteva zile mai târziu, ofițerii CIA vorbitori de limbă chineză au interogată mai mulți prizonieri capturați în timpul luptei și au stabilit că erau soldații lui Mao. Totuși, sediul central al CIA a declarat, pentru ultima dată, că nu va exista o invazie în forță a Chinei. Două zile mai târziu, 300.000 de soldați chinezi au pornit un atac atât de brutal încât aproape că i-au împins pe americani în mare.

Bedell Smith era consternat. Credea că treaba CIA-ului era să protejeze națiunea împotriva surprizelor militare. Dar Agenția interpretase greșit toate crizele globale din ultimul an: bomba sovietică, războiul coreean, invazia chineză. În decembrie 1950, când președintele Truman a declarat stare de urgență națională și l-a rechemat pe generalul Eisenhower la datorie, Bedell Smith a pornit propriul război care viza să transforme CIA-ul într-un serviciu de informații profesionist. A început prin a căuta pe cineva care să îl controleze pe Frank Wisner.

UN PERICOL DEOSEBIT

Un singur nume părea potrivit.

La 4 ianuarie 1951, Bedell Smith s-a înclinat în fața inevitabilului și l-a numit pe Allen Dulles director adjunct pentru planificare (titlul era o acoperire; în realitate, postul era de șef al operațiunilor secrete). S-a dovedit repede că cei doi nu se potriveau, așa cum a observat Tom Polgar când i-a văzut împreună la sediul central: „Este clar că Bedell nu îl place pe Dulles și motivul este evident”, își amintește el. „Ofițerul primește un ordin și îl execută. Avocatul găsește un mod de a-l ocoli. La CIA, așa cum ne-am obișnuit, ordinul este un punct de plecare al unei discuții.”

Operațiunile lui Wisner se multiplicaseră de cinci ori de la începutul războiului. Bedell Smith a văzut că Statele Unite nu aveau o strategie pentru desfășurarea acestui tip de luptă. A apelat la președintele Truman și la Consiliul Național de Securitate. Trebuia Agenția să susțină revoluția armată din Europa de Est? Din China? Din Rusia? Pentagonul și Departamentul de Stat au răspuns: da, toate astea și mai mult. Directorul s-a întrebat cum. Wisner angaja sute de tineri absolvenți de universitate în fiecare lună, îi pregătea câteva săptămâni în școli de tip comando, îi trimitea peste graniță timp de o jumătate de an, le schimba locurile și apoi trimitea alți recruți proaspeți pentru a-i înlocui. Începea să construiască o mașinărie militară mondială fără nici o legătură cu pregătirea, logistica și comunicațiile profesionale. Bedell Smith stătea la biroul său, ronțâind biscuiți și bând terciul cald care îl ținuse în viață după operația la stomac, în timp ce furia lăsa loc disperării.

Al doilea la conducere, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, Bill Jackson, a demisionat din pricina frustrării. spunând că operațiunile CIA erau o încurcătură imposibil de descâlcit. Bedell Smith nu a avut de ales decât să îl promoveze pe Dulles ca director adjunct și pe Wisner ca șef al operațiunilor secrete. Când a văzut primul buget propus de cei doi, a explodat. Era vorba despre 587 de milioane de dolari, o sumă de unsprezece ori mai mare față de cea din 1948. Mai bine de 400 de milioane erau destinați operațiunilor lui Wisner – de trei ori mai mult decât suma alocată în total pentru spionaj și analiză.

Acest lucru pune a „CIA-ul, ca agenție de informații, într-un pericol deosebit”, a spus Bedell clocotind de furie. „Coada operațiunilor va ghida câinele care oferă informații”, a avertizat el. „Oamenii de top vor fi forțați să își dedice tot timpul operațiunilor și în mod inevitabil vor neglija informațiile.”

Acela a fost momentul în care generalul Smith a început să bănuiască faptul că Dulles și Wisner îi ascundeau ceva. La ședințele zilnice cu directorii adjuncți și personalul CIA, înregistrate în documentele date publicității în 2002, îi chestio-

na constant despre ce se întâmpla în afara granițelor. Dar întrebările lui directe primeau răspunsuri vagi – sau nu primeau nici un răspuns. Smith i-a avertizat „să nu rețină” sau „să mușamalizeze incidente nefericite sau erori serioase.” Le-a ordonat să creeze o bază de date detaliată a misiunilor paramilitare – nume de cod, descrieri, obiective, costuri. Nu au făcut-o niciodată. „Exasperat, le-a servit mai multe manifestări violente ale urii sale decât oricui altcuiva”, scria reprezentantul său personal la NSC, Ludwell Lee Montague. Bedell Smith nu se temea aproape de nimic. Dar era furios și îngrozit la gândul că Dulles și Wisner conduceau CIA-ul într-o „aventură prost concepută și dezastroasă”, scria Montague. „Se temea să nu ajungă la cunoștința publicului vreo gafă grosolană din afară.”

NU ȘTIAM CE FĂCEAM

Dosarele confidențiale ale CIA-ului cu privire la Războiul din Coreea dezvăluie temerile lui Bedell Smith.

Acestea dovedeau că operațiunile paramilitare ale Agenției „nu erau numai ineficiente, dar și moral reprobabile față de numărul de vieți pierdute.” Mii de agenți recrutați din Coreea și China au fost trimiși în Coreea de Nord în timpul războiului și nu s-au mai întors niciodată. „Exista o discrepanță uriașă între timpul și banii folosiți și reușite”, a concluzionat Agenția. Nu s-a obținut nici un profit din „sume substanțiale cheltuite și numărul de coreeni sacrificați.” Sute de alți agenți chinezi au murit după ce au fost aruncați în toiul operațiunilor prost concepute de forțele de uscat, aeriene și navale.

„Cele mai multe misiuni nu erau pentru colectarea de informații. Erau organizate pentru alimentarea grupurilor de rezistență inexistente sau fictive”, spunea Peter Sichel, care și-a dat seama de amploarea eșecurilor după ce a devenit șeful de post din Hong Kong. „Erau misiuni sinucigașe și irresponsible.” Ele au continuat și în anii '60, legiuni de agenți fiind trimise la moarte alergând după cai verzi pe pereți.

În primele zile ale războiului, Wisner a trimis o mie de ofițeri în Coreea și trei sute în Taiwan, cu ordinul de a pătrunde în fortăreața lui Mao și în dictatura militară a lui Kim Il-sung. Acești oameni fuseseră trimiși la luptă după o instruire mai mult decât sumară. Unul dintre ei era Willian Gregg, proaspăt absolvent al William College. Primul său gând la izbucnirea războiului fusese: „Unde naiba e Coreea?” După un curs rapid în operațiuni paramilitare, a fost detașat la un nou post CIA din mijlocul Pacificului. Wisner construia o bază pentru operațiuni secrete în insula Saipan cu un buget de 28 de milioane de dolari. Saipan, plină de oasele morților din Al Doilea Război Mondial, a devenit terenul de antrenament pentru misiunile paramilitare ale CIA-ului din Coreea, China, Tibet și Vietnam. Gregg a adunat agricultori coreeni puternici din taberele de refugiați, oameni curajoși, dar indisciplinați, care nu vorbeau limba engleză, și a încercat să îi transforme pe loc în agenți de spionaj americani. CIA i-a trimis mai departe în misiuni slab organizate care n-au reușit să producă altceva decât un registru de vieți pierdute. Amintirile l-au urmat pe Gregg pe măsură ce înainta în rândurile Diviziei Orientului Îndepărtat pentru a ajunge șeful postului CIA din Seul, apoi ambasadorul SUA în Coreea de

Sud și apoi consilier-șef pe probleme de securitate națională al vicepreședintelui George H. W. Bush.

„Mergeam pe urmele OSS-ului“, spunea Gregg. „Dar oamenii împotriva cărora luptam dețineau complet controlul. Nu știam ce făceam. I-am întrebat pe superiorii mei care era misiunea și nu au vrut să îmi spună. Nici ei nu știau care era misiunea noastră. Era o încurcătură din cele mai rele. Antrenam coreeni și chinezi și o grămadă de alți indivizi ciudați, trimiteam coreeni în Coreea de Nord, trimiteam chinezi în China, chiar lângă granița coreeană, îi trimiteam pe oamenii ăștia și nu mai auzeam de ei niciodată.“

„Cifrele din Europa erau îngrijorătoare“, spunea el. „Cifrele din Asia, la fel. Agenția înregistra rezultate proaste în primele sale zile – o reputație răsunătoare și cifre dezastruoase.“

CIA ERA PĂCĂLITĂ

Bedell Smith l-a avertizat în repetate rânduri pe Wisner să fie precaut cu informațiile false fabricate de dușman. Dar unii dintre ofițerii lui Wisner fabricau și ei informații – inclusiv șeful postului și șeful operațiunilor din Coreea.

În februarie, martie și aprilie 1951, mai bine de 1.200 de exilați nord-coreeni au fost adunați pe insula Yong-do, în portul Pusan, sub comanda șefului operațiunilor, Hans Tofte, un veteran OSS, mai talentat la a-și decepționa șefii decât dușmanii. Tofte a format trei brigade – Tigrlul Alb, Dragonul Galben și Dragonul Albastru – cu patruzeci și patru de echipe de gherilă. Misiunile lor erau organizate pe trei planuri: să servească drept agenți de informații infiltrați, ca grupe de gherilă pe timp de război și ca echipaje de recuperare/salvare pentru piloții și echipajele americane doborâte.

Tigrlul Alb a fost trimis în Coreea de Nord la sfârșitul lui aprilie 1951 cu 104 oameni, întărit de încă 36 de agenți parașutați în zonă. Înainte de a părăsi Coreea, după încă patru luni, Tofte a trimis rapoarte strălucitoare despre realizările sale. Dar până în noiembrie, mare parte dintre luptătorii de gherilă ai Tigrlului Alb fuseseră capturați, uciși sau dați dispăruți. Dragonul Albastru și Dragonul Galben au avut destine similare. Puținele echipe infiltrate care au supraviețuit au fost capturate și torturate pentru a le transmite ofițerilor americani care îi supravegheau mesaje radio false. Nici un membru al gherilelor nu a scăpat cu viață. Cele mai multe echipaje de recuperare/salvare au fost măcelărite sau date dispărute.

În primăvara anului 1952, ofițerii lui Wisner au trimis mai bine de 1 500 de agenți coreeni în Coreea de Nord. Aceștia au trimis înapoi un val de rapoarte radio detaliate asupra mișcărilor militare comuniste nord-coreene și chineze. Acestea erau transmise de șeful bazei CIA din Seul, Albert R. Haney, un colonel de armată guraliv și ambițios, care spunea oricui că avea mii de oameni care lucrau pentru el în operațiunile de gherilă și misiunile de colectare de informații. Haney spunea că supraveghease personal recrutarea și pregătirea a sute de coreeni. Unii dintre camarazii săi americani credeau că Haney era un prost periculos. William W. Thomas Jr, un ofițer de informații politice de la Departamentul de Stat din Seul,

suspecta că șeful postului avea un stat de plată plin cu nume de oameni care erau „controlați de tabăra opusă.”

La fel credea și John Limond Hart, care îl înlocuise pe Haney ca șeful bazei de la Seul în septembrie 1952. După o serie de experiențe neplăcute cu fabricanții de informații din Europa în primii săi ani în cadrul CIA și cu exilații albanezi din Roma, Hart devenise pe deplin conștient de problemele cauzate de înșelătorie și dezinformare și se hotărâse să privească „cu suspiciune pretinse realizări ale predecesorilor mei.”

Haney avusese sub conducere peste două sute de ofițeri CIA în Seul, dintre care nici unul vorbitor de coreeană. Postul depindea de agenți coreeni recrutați care supravegheau operațiunile de gherilă și misiunile de colectare de informații din nord. După trei luni de cercetări, Hart a ajuns la concluzia că aproape fiecare agent coreean pe care îl moștenise fie își inventase rapoartele, fie lucrase în secret pentru comuniști. Toate mesajele trimise de post către sediul central al Agenției despre evenimentele de pe front din ultimele optsprezece luni erau „înșelătorii calculate”.

„Un anumit raport mi-a rămas în minte”, își amintește Hart. „Se voia a fi o înșiruire a unităților chineze și coreene de pe linia frontului, indicând forțele și înregistrarea numerică a fiecărei unități.” Comandanții militari americani l-au primit cu brațele deschise, considerându-l «unul dintre cele mai remarcabile rapoarte de informații ale războiului.» Hart a observat că era o făcătură de la un capăt la altul.

Apoi a descoperit că toți agenții coreeni importanți recrutați de Haney, ci absolut toți – erau „escroci care s-au bucurat ceva vreme să trăiască de pe urma plăților generoase ale CIA-ului, care se presupunea că erau trimise „colaboratorilor de preț” din Coreea. Aproape fiecare raport pe care l-am primit de la agenții lor imaginari venea de la dușmanii noștri.”

Mult după încheierea Războiului din Coreea, CIA-ul a concluzionat că Hart avea dreptate: aproape toate informațiile secrete pe care le adunase Agenția în timpul războiului fuseseră fabricate de serviciile de securitate nord-coreene și chineze. Informațiile fictive erau trimise apoi Pentagonului și Casei Albe. Operațiunile paramilitare ale Agenției în Coreea fuseseră infiltrate și trădate de la bun început.

Hart a comunicat sediului central că postul ar trebui să înceteze toate operațiunile până când personalul era schimbat și daunele reparate. Un serviciu de informații în care penetrase dușmanul era mai rău decât lipsa unui serviciu. În schimb, Bedell Smith a trimis la Seul un emisar să îi spună lui Hart că „CIA, fiind o organizație nouă, a cărei reputație nu a fost încă stabilită, pur și simplu nu putea să recunoască în fața altor ramuri ale guvernului – și mai ales în fața extrem de competențelor servicii militare de informații ale SUA – incapacitatea sa de a colecta informații despre Coreea de Nord.” Mesagerul era directorul adjunct pentru informații, Loftus Becker. În noiembrie 1952, după ce Bedell Smith l-a trimis într-un tur de inspecție a tuturor posturilor asiatice ale CIA, Becker s-a întors acasă și și-a dat demisia. Concluzionase că situația era fără speranță: abilitatea CIA-ului de a colecta informații asupra Orientului îndepărtat era „aproape neglijabilă.” Înainte de a-și

înainta demisia, l-a confruntat pe Frank Wisner: „Operațiunile ratate indică o lipsă a succesului“, i-a spus el, „și au fost cam multe în ultima vreme.“

Rapoartele lui Hart și fraudele lui Haney au fost mușamalizate. Agenția căzuse într-o capcană și o prezentase drept o manevră strategică. Dulles le-a comunicat membrilor Congresului că „CIA controla elemente de rezistență considerabile din Coreea de Nord“, spunea colonelului de aviație James G. L. Kellis, care lucrase pentru Winser ca director al operațiunilor paramilitare. În acea perioadă, Dulles fusese avertizat că „gherilele CIA din Coreea de Nord erau sub controlul dușmanului“; adevărul era că „CIA-ul nu avea asemenea trupe“ și că „era înșelată“, raportase Kellis într-o scrisoare alarmantă pe care o trimisese Casei Albe după încheierea războiului.

Abilitatea de a prezenta eșecurile ca pe niște succese devenise o tradiție în cadrul CIA. Lipsa de voință a Agenției de a învăța din propriile greșeli devenise un element permanent al culturii sale. Cei care se ocupau de operațiunile secrete nu scriau niciodată „studii de caz.“ Chiar și astăzi, există puține reguli și proceduri, dacă nu chiar deloc, în privința operațiunilor.

„Eram cu toții conștienți că operațiunile noastre din Orientul Îndepărtat erau departe de ce doream să obținem“, a admis Wisner la o întâlnire de la sediul central. „Pur și simplu nu am avut timp să dezvoltăm cantitatea și tipul de oameni de care aveam nevoie dacă voiam să ducem cu bine poverile grele care ne fuseseră puse pe umeri.“ Neputința de a pătrunde în Coreea de Nord rămâne cel mai răsunător eșec din istoria CIA-ului.

UNII VOR TREBUI SĂ MOARĂ

În 1951, Agenția a deschis un al doilea front în Războiul din Coreea. Ofițerii de la biroul de operațiuni al Agenției din China, înnebuniți de intrarea lui Mao în război, s-au convins singuri că aproape un milion de luptători de gherilă naționaliști ai Kuomintang așteptau în China Roșie ajutorul CIA.

Erau aceste rapoarte fabricate de morile de hârtie din Hong Kong, produse de grupurile politice din Taiwan sau scoase din pălăriile magice de la Washington? Era înțelept ca CIA să pornească un război împotriva lui Mao? Nu era timp pentru astfel de gânduri. „Guvernul nu dispune de o strategie de bază aprobată pentru acest tip de război“, le-a spus Bedell Smith lui Dulles și Wisner. „Nici măcar nu avem o politică pentru cazul Chiang Kai-shek.“

Dulles și Winser aveau propriile lor politici. Mai întâi au încercat să înroleze americani pe care să îi parașuteze în China comunistă. Un potențial recruta, Paul Kreisberg, era nerăbdător să se alăture CIA-ului până când „mi-au testat loialitatea și angajamentul întrebându-mă dacă aș vrea să fiu parașutat în Sichuan. Sarcina mea urma să fie organizarea unui grup de soldați anticomuniști Kuomintang care rămăseseră pe dealurile din Sichuan și să lucrez cu ei la câteva operațiuni, iar apoi să ma retrag, dacă era necesar, prin Burma. S-au uitat la mine și au spus «Ai vrea să faci asta?»“ Kreisberg a cântărit lucrurile, după care a intrat în Departamentul de Stat. În lipsă de voluntari americani, CIA a trimis sute de recruți chinezi în zonele

de interes, adesea plasându-i fără țință, cu ordinul de a găsi un sat de unde să-și înceapă lucrul. Odată dați dispăruți, erau adăugați la prețul războiului.

CIA mai credea printre altele, că putea să-l submineze pe Mao cu ajutorul cavalerilor musulmani. clanurile Hui din nord-vestul îndepărtat al Chinei, comandate de Ma Pu-fang, un șef de trib care avea legături politice cu naționaliștii chinezi. Agenția a trimis grămezi de arme, muniții și radiouri împreună cu o mulțime de agenți chinezi în China de vest, apoi a încercat să găsească americani pe care să-i trimită pe urmele lor. Printre oamenii pe care au încercat să îi recruteze se afla și Michael D. Coe, ajuns mai târziu unul din cei mai mari arheologi din secolul XX, omul care a spart codul hieroglifelor Maya. În toamna anului 1950 Coe era proaspăt absolvent al Universității Harvard, avea 22 de ani când un profesor l-a invitat la prânz și i-a pus întrebarea pe care sute de absolvenți din Ivy League aveau să o audă în următorii zece ani: „Ți-ar plăcea să lucrezi pentru guvern într-o misiune cu adevărat interesantă?” Acesta a mers la Washington și a primit un pseudonim ales la întâmplare dintr-o carte de telefoane londoneză. I s-a spus că avea să devină ofițer de operațiuni în una din cele două misiuni secrete aflate în stadiu de pregătire ori urma să fie parașutat în vestul Chinei pentru a-i susține pe luptătorii musulmani, ori să fie trimis pe o insulă din largul coastelor Chinei pentru a organiza raiduri.

„Din fericire pentru mine“, a spus Coe, „a fost a doua opțiune.“ A devenit parte din Western Enterprises, un paravar CIA din Taiwan, creat pentru a submina China lui Mao. A petrecut opt luni pe o insuliță numită Câinele Alb. Singura operațiune de informații de pe insulă a fost descoperirea că șeful de stat major al comandantului naționaliștilor era un spion comunist. Întors la Taipei în ultimele luni ale Războiului din Coreea, Coe și-a dat seama că Western Enterprises nu era cu nimic mai clandestin decât bordelurile chinezești pe care le frecventau colegii săi.

„Construiseră o întreagă comunitate izolată, cu propriile magazine militare și cluburi pentru ofițeri“, spunea el. „Spiritul care existase acolo se schimbase. Era o risipă de bani incredibilă.“ Coe a înțeles că și naționaliștii înșelaseră CIA-ul și că exista o forță uriașă de rezistență în interiorul Chinei. O pornisem în direcția greșită. Întreaga operațiune era o pierdere de vreme.“

Pariind totul pe naționaliștii chinezi, CIA decisese că trebuia să existe o a Treia Forță în China. Din aprilie 1951 până la finele anului 1952, Agenția a cheltuit în jur de 100 milioane de dolari pe arme și muniții pentru 200.000 de luptători de gherilă, fără să găsească cea de-a Treia Forță. Cam jumătate din bani și arme s-au dus spre un grup de refugiați chinezi din Okinawa, care au păcălit CIA-ul cu ideea că erau susținuți un mare număr de trupe anticomuniste din țară. Era o înșelătorie. Ray Peers, veteranul OSS care conducea Western Enterprises, a spus că dacă ar fi găsit vreodată un soldat în carne și oase al celei de-a Treia Forțe, l-ar fi ucis, împăiat și expedit la Muzeul Smithsonian.

CIA-ul încă mai căuta forțele de rezistență secrete când a trimis o echipă de gherilă compusă din patru chinezi în Manciuria în iulie 1952. Patru luni mai târziu, echipa a trimis un mesaj radio prin care cerea ajutor. Era o cursă: chinezii îi capturasera și-i întorseseră împotriva CIA-ului. Agenția a autorizat o misiune de

salvare, folosind metoda nou inventată. Doi tineri ofițeri CIA aflați la prima lor operațiune, Dick Fecteau și Jack Downey, au fost trimiși în bătaia focului. Avionul lor s-a prăbușit sub ploaia de gloanțe a mitralierelor chinezești. Piloții au murit. Fecteau a făcut nouăsprezece ani de închisoare în China, iar Downey, proaspăt absolvent Yale, a stat închis mai bine de douăzeci de ani. Beijingul a făcut apoi public registrul pentru Manciuaria: CIA-ul trimisese 212 de agenți străini; 101 fuseseră uciși, iar 111 capturați.

Ultimul teatru de operațiuni al Agenției din războiul coreean a fost Burma. La începutul lui 1951, când trupele chineze au obligat trupele generalului MacArthur să se retragă spre sud, Pentagonul credea că naționaliștii chinezi ar putea să mai ușureze povara de pe umerii lui MacArthur, creând unui al doilea front. Aproximativ 1 500 de adepți ai lui Li Mi, un general naționalist, erau prinși în nordul Burmei, în apropiere de granița chineză. Li Mi a cerut arme și aur american. CIA a început să transporte soldați naționaliști chinezi în Thailanda, pentru a-i pregăti, echipa și trimite împreună cu încărcăturile de arme și muniții în nordul Burmei. Desmond FitzGerald, proaspăt sosit la Agenție cu recomandări strălucitoare, luptase în Burma în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. A preluat operațiunea Li Mi care s-a transformat repede într-o farsă, apoi într-o tragedie.

Când soldații lui Li Mi au trecut în China, forțele lui Mao i-au măcelărit. Ofițerii de spionaj din CIA au descoperit că omul din Bangkok al lui Li Mi care se ocupa de transmisiile radio era un agent comunist chinez. Dar oamenii lui Winser au mers în continuare. Soldații lui Li Mi s-au retras și s-au regrupat. Când FitzGerald a trimis și mai multe arme și muniții în Burma, trupele lui Li Mi au refuzat să mai lupte. S-au aciuat în regiunea montană Triunghiul de Aur, au plantat maci pentru opiu și s-au căsătorit cu localnicele. Douăzeci de ani mai târziu, CIA avea să fie nevoit să pornească un război în Burma pentru a distruge laboratoarele de heroină care stăteau la baza imperiului global de droguri al lui Li Mi.

„Nu are nici un rost să plângem după oportunitățile eșuate... nici să încercăm să justificăm eșecurile din trecut”, scria Bedell Smith într-o scrisoare către generalul Matthew B. Ridgway, succesorul lui MacArthur ca șef al comandamentului pentru Orientul Îndepărtat. „Am descoperit, prin experiențe dureroase, că operațiunile secrete sunt pentru profesioniști, nu pentru amatori.”

Un postscriptum la eșecurile coreene ale CIA-ului a apărut imediat după armistițiul din iulie 1953. Agenția îl considera pe președintele Coreei de Sud, Syngman Rhee, un om inutil, și încercase ani de zile diverse mijloace pentru a-l înlocui. Aproape că l-a ucis din greșală.

Într-o după-amiază senină de la sfârșitul verii, un iaht aluneca de-a lungul liniei țărmului insulei Yong-do, locul de campare folosit de CIA pentru a-și antrena comandourile coreene. Președintele Rhee era la bord, unde dăduse o petrecere pentru prietenii săi. Gărzile și ofițerii care se ocupau de locul de pregătire nu fuseseră informați că președintele Rhee urma să treacă pe acolo. Au deschis focul. Ca prin miracol, nimeni nu a fost rănit, dar președintele a fost nemulțumit. L-a chemat pe ambasadorul SUA și l-a informat că grupul paramilitar al CIA avea șaptezeci și două de ore pentru a părăsi țara. Imediat după acest eveniment, John Hart,

ghinionistul șef de post, a trebuit să o ia de la capăt, să recruteze, să pregătească și să parașuteze agenți în Coreea de Nord între 1953 și 1955. Din ce știa el, fuseseră cu toții capturați și executați.

În Coreea, Agenția eșuase pe toate fronturile. Nu reușise să emită analize sau să-și infiltreze agenții recrutați. Consecința a fost moartea a mii de americani și a aliaților lor asiatici.

O generație mai târziu, veteranii militari americani numeau Coreea „războiul uitat.” La agenție se instaurase o stare de amnezie voită. Cele 152 de milioane de dolari risipiți pe arme și pe gherile-fantomă fuseseră ajustați pe hârtie. Faptul că o mare parte a informațiilor obținute în Războiul din Coreea erau false sau fabricate a fost ținut secret. Nu s-a întrebat și nu s-a răspuns niciodată la chestiunea costului măsurat în viețile pierdute.

Dar secretarul de stat adjunct pentru Orientul Îndepărtat, Dean Rusk, a simțit mirosul decăderii. I-a cerut lui John Melby, un talentat angajat al Departamentului de Stat care se ocupa de China, să investigheze. Melby lucrase cot la cot cu primii spioni americani din Asia începând cu mijlocul anilor '40 și știa cu cine avea de-a face. A mers pe teren și a cercetat situația. „Informațiile colectate de noi sunt atât de sumare încât se apropie de abuz în serviciu”, i-a spus lui Rusk într-un raport ultrasecret care a ajuns prin mijloace necunoscute pe biroul directorului Serviciilor Centrale de Informații. Melby a fost chemat la sediul CIA pentru o discuție cu Bedell Smith, în timp de directorul adjunct Allen Dulles aștepta în tăcere.

Pentru Dulles, Asia fusese întotdeauna o afacere secundară. Credea că adevăratul război pentru civilizația vestică se dădea în Europa. Lupta avea nevoie de oameni pregătiți și gata să ia atitudine și să-și asume consecințele”, le-a spus el câtorva dintre prietenii și colegii săi apropiați la o conferință secretă organizată la Princeton Inn, în mai 1952. „La urma urmei, am avut 100 000 de victime în Coreea”, a spus el, conform unei stenograme publicate în 2003. „Dacă am fost în stare să acceptăm aceste victime, nu m-aș îngrijora de câteva în plus și câțiva martiri din spatele Cortinei de Fier... Nu cred că mai putem aștepta până când vă adunați toate trupele și veți fi siguri că puteți câștiga. Trebuie să începeți și să mergeți înainte.”

„Nu se poate fără martiri”, a spus Dulles. „Unii vor trebui să moară.”

7. UN VAST CÂMP AL ILUZIILOR

Allen Dulles le-a cerut colegilor săi de la Princeton Inn să se gândească la cel mai bun mod de a distruge capacitatea lui Stalin de a-și controla statele-satelit. Era de părere că acțiunile subversive puteau distruge comunismul. CIA era pregătită să împingă Rusia înapoi în spatele vechilor sale granițe.

„Dacă avem de gând să ne mișcăm și să preluăm ofensiva, Europa de Est este cel mai bun loc din care putem începe” a spus el. „Nu vreau o bătălie sângeroasă”, a adăugat el, „dar mi-ar plăcea să văd că lucrurile se pun în mișcare.”

Chip Bohlen a luat cuvântul. În curând avea să fie numit ambasador american la Moscova și fusese la curent cu situația încă de la bun început. Semințele programului de război politic dus de CIA fuseseră plantate prima oară la cinele târziu de duminică

seara la care luase parte cu cinci ani în urmă. „Ducem un război politic?” a întrebat retoric Dulles. „Îl purtăm din 1946. De atunci s-au întâmplat multe. Dacă au fost eficiente sau făcute în cel mai bun mod cu putință, asta-i altă problemă.”

„Când întrebați «Ar trebui să pornim ofensiva?» văd un câmp al iluziilor”, a spus Bohlen.

În timp ce Războiul din Coreea făcea încă ravagii, șefii de stat major i-au ordonat lui Frank Wisner să organizeze cu ajutorul CIA „o ofensivă subversivă majoră împotriva Uniunii Sovietice” care să țintească spre „inima sistemului de control comunist.” Wisner a încercat. Planul Marshall era transformat în pacte care îi aprovizionau cu arme pe aliații Americii, iar Wisner a văzut în asta o ocazie de a înarma forțele secrete din umbră care puteau lupta cu sovieticii în caz de război. Încearca să împrăstie semințele peste întreaga Europă. În munții și pădurile Scandinaviei, Franței, Germaniei, Italiei și Greciei, oamenii săi aruncau în lacuri lingouri de aur și îngropau lăzi cu arme pentru bătaia ce avea să izbucnească. În mlaștinile și zonele subalpine din Ucraina și Țările Baltice, piloții săi trimiteau agenții la moarte.

În Germania, mai bine de o mie dintre ofițerii săi strecurau foi volante în Berlinul de Est, falsificând timbre poștale cu portretul liderului est-german Walter Ulbricht, cu un ștreang în jurul gâtului, punând la cale misiuni paramilitare în Polonia. Nici una dintre aceste acțiuni nu a oferit informații despre natura amenințării sovietice. Operațiunile duse pentru a sabota imperiul sovietic continuau să domine în fața planurilor de spionaj.

ESTE AL TĂU TRUP ȘI SUFLET

Nespus de precaut, Walter Bedell Smith l-a desemnat pe generalul decorat Lucian K. Truscott să preia operațiunile CIA din Germania și să afle ce făceau oamenii lui Winsor. Truscott era un ofițer de încredere, cu legături impecabile și un dosar de război deosebit. Primise ordinul să suspende orice schemă care i s-ar fi părut dubioasă. Odată instalat, l-a ales drept principal adjunct pe Tom Polgar, de la baza CIA din Berlin.

Cei doi au descoperit mai multe bombe cu ceas. Printre ele se numără și un secret foarte întunecat, descris în documentele CIA ale vremii drept un program de „interogații de peste hotare.”

Agencia înființase închisori clandestine menite să smulgă mărturisiri celor suspecți că ar fi agenți dubli. Una era în Germania, alta în Japonia. A treia și cea mai mare se afla în zona Canalului Panama. „Ca la Guantanamo”, a spus Polgar în 2005. „Acolo mergea orice.”

Regiunea, un univers în sine, fusese ocupată de Statele Unite la cumpăna dintre secole și smulsă cu ajutorul buldozerelor din junglele care înconjurau Canalul Panama. La o bază navală din perimetrul ei, biroul de securitate al CIA amenajase un complex de celule de închisoare individuale într-un bric al marinei, folosit de obicei pentru a adăposti marinarii bețivi sau indisciplinați. În acele celule, Agenția făcea experimente secrete cu interogatorii dure, folosind tehnici care implicau tortura, controlul minții prin droguri și spălarea creierului.

Proiectul data încă din 1948, când Richard Helms și ofițerii săi din Germania își dăduseră seama că erau înșelați de agenții dubli. Efortul a pornit în fază de testare în 1950, odată cu izbucnirea războiului coreean, când starea de urgență a pus stăpânire pe CIA.

Mai târziu în acea vară, în vreme ce în Panama temperatura ajungea la patruzeci de grade, doi emigranți ruși care fuseseră transportați în zona Canalului din Germania erau injectați cu droguri și interogați cu brutalitate. Alături de patru nord coreeni suspectați că ar fi operat ca agenți dubli, care erau supuși aceluiași tratament la o bază militară condusă de CIA în Japonia, erau printre primii cobai umani cunoscuți, parte din programul cu numele de cod Project Artichoke, o mică, dar semnificativă parte din studiul de cercetare de cincisprezece ani realizat de CIA pentru descoperirea unor modalități de a controla mintea umană.

Mulți dintre rușii și nemții pe care Agenția îi recrutase ca agenți și informatori din Germania deveniseră periculoși. După ce oferiseră puținele informații pe care le aveau, recuseseră la înșelătorie sau șantaj pentru a-și prelungi scurtele cariere. Nu erau puțini cei suspectați că ar fi lucrat în secret pentru sovietici. Problema a devenit urgentă când ofițerii CIA au ajuns să-și dea seama că serviciile de informații și de securitate comuniste erau mult mai dezvoltate și semnificativ mai sofisticate decât Agenția.

Richard Helms spusese odată că ofițerii americani de informații fuseseră instruiți să creadă că nu se puteau baza pe un agent străin decât dacă „este al tău trup și suflet.” Nevoia găsirii unei modalități de a domina a dus la căutarea unor droguri care să controleze mintea și al unor închisori secrete în care să fie testate. Dulles, Wisner și Helms erau personal responsabili pentru aceste încercări.

La 15 mai 1952, Dulles și Wisner au primit un raport despre Proiectul Artichoke, care indica eforturile depuse de Agenție de-a lungul a patru ani, pentru a testa heroina, amfetaminele, somniferele, nou descoperitul LSD și alte „tehnici speciale în interogatoriile CIA.” O parte a proiectului căuta să obțină o tehnică de interogare atât de puternică, încât „individul aflat sub influența ei să nu reușească să mai ascundă la interogatoriu vreo informație fabricată.” Câteva luni mai târziu, Dulles a aprobat un nou program ambițios cu numele de cod Ultra. Sub auspiciile sale, șapte prizonieri de la un penitenciar federal au fost ținuti cu doze mari de LSD timp de douăzeci și șapte de zile consecutiv. Când CIA i-a strecurat același drog unui angajat civil din armată, Frank Olson, acesta s-a aruncat de la fereastra unui hotel din New York. La fel ca presupușii agenți dubli trimiși pe bricul secret din Panama, acești oameni erau elemente consumabile în lupta pentru înfrângerea sovieticilor.

Ofițerii superiori din CIA, inclusiv Helms, au distrus aproape toate înregistrările acestor programe, de teamă să nu fie făcute publice.

Dovezile care au mai rămas sunt fragmentare, dar indică folosirea frecventă a închisorilor secrete pentru interogatorii sub influența forțată a drogurilor administrate agenților suspecti, desfășurate în anii '50. Până în 1956, membrii serviciului clandestin, biroul de securitate al Agenției și oamenii de știință și medicii CIA se întâlneau lunar pentru a discuta progresele Proiectului Artichoke. „Aceste discuții includeau

planificarea interogatoriilor de peste hotare“, indică dosarele Agenției. Folosirea „tehnicilor speciale de interogare“ a continuat timp de câțiva ani.

Din dorința de a pătrunde în spatele Cortinei de Fier, CIA-ul ajunsese să adopte tactica dușmanilor săi.

UN PLAN BINE GÂNDIT, AFARĂ DE...

Printre operațiunile CIA întrerupte de generalul Truscott se număra și un proiect care sprijinea un grup numit Tinerii Germani. Mulți din liderii săi ar fi fost de vârstă lui Hitler. În 1952, rândurile membrilor săi ajunseseră la douăzeci de mii. Au primit cu entuziasm arme, radiouri, camere de filmat și bani de la CIA și i-au îngropat în diferite locuri din țară. Începuseră chiar să își organizeze propria listă de eliminare a politicienilor vest-germani de mainstream care urmau să fie asasinați când venea vremea. Tinerii Germani au devenit atât de ostentativi, încât existența lor și lista lor de dușmani au devenit publice, creând un imens scandal.

„Când secretul a ieșit la iveală, a dat naștere la nenumărate îngrijorări și unei schimbări majore de atitudine“, a spus John McMahon, viitor director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, la vremea aceea tânăr ofițer CIA din echipa lui Truscott.

Chiar în ziua în care Dulles vorbea la Princeton Inn., Henry Hecksher scria către sediul central al CIA-ului. Ani de zile Henry Hecksher, care avea să devină curând șeful bazei din Berlin, crescuse un agent unic în interiorul Germaniei de Est. Era vorba despre Horst Erdmann, care conducea o organizație impresionantă, numită Comitetul Juriștilor Liberi. Juriștii Liberi erau un grup secret de tineri avocați și consilieri juridici care provocau regimul comunist din Berlin de Est. Ei adunau dosare despre crimele comise de stat. Un Congres Internațional al Juriștilor să fie organizat în iulie 1952, în Berlinul de Vest, iar Juriștii Liberi puteau să joace un important rol politic pe scena mondială.

Wisner a vrut să preia controlul Juriștilor Liberi și să îi transforme într-o organizație secretă înarmată. Hecksher a protestat. Oamenii ăștia erau surse de informații, a susținut el, și dacă aveau să fie implicați în acțiuni paramilitare vor deveni carne de tun. A fost respins. Ofițerii lui Wisner din Berlin l-au ales pe unul din ofițerii generalului Reinhard Gehlen să transforme grupul într-o forță de luptă formată din celule de trei oameni. Dar fiecare om din fiecare celulă îl cunoștea pe fiecare membru al celorlalte celule – o problemă clasică de securitate. După ce soldații ruși l-au răpit și torturat pe unul din lideri în ajunul conferinței internaționale, toți Juriștii Liberi ai CIA-ului au fost arestați.

Spre finele anului 1952, în ultimele luni petrecute de Smith în fotoliul de director al Serviciilor Centrale de Informații, și mai multe dintre operațiunile improvizate în grabă de Wisner au început să se destrame. Eșecurile au lăsat o impresie de durată asupra lui Ted Shackley, un nou ofițer CIA care își începuse cariera la Agenție ca al doilea locotenent răpit de la slujba sa de pregătire a personalului poliției militare din West Virginia. Prima lui sarcină era să se familiarizeze cu una dintre operațiunile

majore ale lui Wisner, care susținea armata de eliberare poloneză, Mișcarea pentru Libertate și Independență, cunoscuta ca MLI.

Wisner și oamenii lui vărsaseră în jur de 5 milioane de dolari în lingouri, arme, puști, muniții și stații de emisie-recepție în Polonia. Stabiliseră contacte de încredere cu membrii MLI „de peste hotare”, o mână de emigranți din Germania și Londra. Aceștia credeau că MLI-ul era o forță puternică – 500 de soldați în Polonia, 20 000 de partizani înarmați și sute de mii de simpatizanți – pregătită să lupte cu Armata Roșie.

Era doar o iluzie. Poliția secretă poloneză, susținută de sovietici, anihilase MLI încă din 1947. MLI era o fantomă, o farsă a comunismului. În 1950, un curier care nici nu știa ce făcea a fost trimis să îi alerteze pe emigranții polonezi din Londra. Mesajul era că MLI supraviețuise și se dezvoltă în Varșovia. Emigranții i-au contactat pe oamenii lui Wisner, care au apucat cu ambele mâini șansa de a construi un grup de rezistență în spatele liniilor inamice și i-a parașutat înapoi în Polonia pe toți patrioții pe care a reușit să-i adune. La sediul central, liderii CIA credeau că îi bătuseră în sfârșit pe comuniști la propriul joc. „Polonia reprezintă una din cele mai promițătoare zone pentru dezvoltarea rezistenței secrete”, a spus Bedell Smith la o sedință a adjuncților săi din august 1952. Wisner îi spusese că „MLI este acum pe val.”

Serviciile de informații sovietice și poloneze petrecuseră ani de zile întinzând curse.

„Știau cu toții de operațiunile noastre aeriene. Când urma să-i plasăm pe agenți”, spunea McMahon, „ieșeau din locurile sigure și îi contactau pe oamenii care știam că aveau să ne fie de ajutor. Iar polonezii și KGB-ul erau imediat în spatele lor și-i luau pe sus. Era un plan bine gândit, numai că recrutam agenți ai Uniunii Sovietice. S-a dovedit un dezastru monumental. Au murit oameni.” Treizeci, poate chiar mai mulți, și-au pierdut viața.

Shackley spunea că n-avea să uite niciodată privirea colegilor săi ofițeri când și-au dat seama că cinci ani de planificare și milioane de dolari se duseseră pe apa sâmbetei. Cea mai groaznică descoperire trebuie să fi fost că polonezii trimiseseră un sac din banii CIA Partidului Comunist din Italia.

„Cu siguranță că CIA se gândise că putea opera în Europa de Est așa cum operase OSS în timpul războiului, când Europa de Vest se afla sub ocupație”, spunea Henry Loomis de la CIA, un viitor șef la Vocea Americii. „Era clar că nu era posibil.”

La Washington, Frank Lindsay, care condusese operațiunile din Europa de Est de la cartierul general, a demisionat, cuprins de teamă. Le-a spus lui Dulles și Wisner că mijloacele tehnice și științifice de spionare a sovieticilor vor trebui să înlocuiască acțiunile subversive ca strategie a CIA împotriva comunismului. Misiunile paramilitare care susțineau mișcările de rezistență imaginare nu îi puteau alunga pe ruși din Europa.

În Germania, McMahon petrecuse luni întregi citind informațiile care veneau la post. A ajuns la o concluzie fermă. „Nu aveam nici o competență acolo”, a spus el după câțiva ani. „Informațiile noastre despre interiorul Uniunii Sovietice era egal cu zero.”

VIITORUL AGENȚIEI

Acum CIA devenise o forță mondială, cu un personal de 15 000 de oameni, jumătate de miliard de dolari pe an din fonduri secrete și mai bine de cincizeci de posturi în străinătate. Prin puterea voiaței, Bedell Smith transformase într-o organizație care semăna foarte mult cu imaginea pe care avea să o lase în următorii cincizeci de ani. Unise Biroul pentru Coordonarea Politicilor și Biroul pentru Operațiuni Speciale într-un singur serviciu de operațiuni secrete care să lucreze în afara granițelor, crease un sistem unificat de analiză în țară și obținuse o oarecare doză de respect pentru CIA de la Casa Albă.

Dar nu reușise să transforme Agenția într-un serviciu profesionist de informații. „Nu putem atrage oameni calificați“, s-a plâns el în ultimele sale zile ca director al serviciilor centrale de informații. „Pur și simplu nu există.“ Și nu reușise nici o clipă să îi facă pe Allen Dulles și Frank Wisner să îi recunoască autoritatea. Cu o săptămână înaintea alegerilor prezidențiale din 1952, Bedell Smith a încercat pentru ultima dată să îi controleze.

La 27 octombrie, a convocat o conferință cu cei mai vechi 26 de ofițeri CIA și a proclamat că „CIA-ul va trebui să-și stopeze acțiunile până când va fi capabil să își creeze o echipă de oameni bine pregătiți, la numărul limitat de operațiuni pe care le poate desfășura bine, mai degrabă decât să încerce să acopere un câmp vast cu performanțe slabe“ cu un „personal inadecvat pregătit sau inferior.“ Încurajat de investigațiile lui Truscot din Germania, generalul a ordonat înființarea unui „Consiliu al crimelor“ – un juriu care să elimine cele mai slabe operațiuni subversive ale CIA. Wisner a ripostat imediat. A spus că stoparea operațiunilor dubioase ar fi un proces lung și dureros și că ar dura multe, multe luni – chiar până la următoarea administrație – până ca ordinul lui Bedell Smith să fie îndeplinit. Generalul a fost învins și „Consiliul crimelor“ a fost dizolvat.

Dwight D. Eisenhower a câștigat președinția cu o platformă a securității naționale care încuraja lumea liberă să elibereze sateliții sovietici, un discurs scris de John Foster Dulles, cel mai apropiat consilier de politică externă al său. Planurile lor de victorie includeau și un nou director al serviciilor centrale de informații. Ales împotriva protestelor lui Bedell Smith, confirmat fără opoziție de Senat și aclamat de presă, Allen Dulles a primit în cele din urmă slujba la care visa.

Richard Helms îl cunoștea pe Dulles de mai bine de opt ani, de când călătoriseră împreună spre micuța școală cu ziduri roșii din Franța, unde Bedell Smith acceptase predarea necondiționată a celui de-Al Treilea Reich. Helms avea acum 40 de ani, era un bărbat bine organizat, cu o pieptănătură impecabilă, dată pe spate, care nu lăsa nici un document în urma lui când stingeau luminile seara la birou. Dulles, care avea 60 de ani, era un profesor aiurit, care-și târa picioarele cufundate în papuci, din cauza gutei, în intimitatea propriei case. La puțin timp de la alegerea lui Eisenhower, Dulles l-a chemat pe Helms în biroul directorului și cei doi s-au așezat la vorbă.

„Vreau să vorbim despre viitor, a spus Dulles, umplând aerul cu nori mari de fum de pipă. Despre viitorul Agenției.

Îți amintești de problemele și de vărsarea de sânge care au izbucnit când încercam să lămurim lucrurile în 1946? Pentru ce ar fi responsabilă Agenția? Ar mai exista vreun serviciu?“ Dulles voia ca Helms să înțeleagă că atâta timp cât el avea să fie director al serviciilor centrale de informații, ar fi fost al naibii de bine să fie un serviciu devotat unor misiuni îndrăznețe, dificile, periculoase.

„Vreau să fiu absolut sigur că înțelegi cât de importante sunt acțiunile operațiunilor subversive, a spus Dulles. Casa Albă și administrația asta au un *mare interes* pentru toate aspectele *acțiunilor subversive*.“

În următorii opt ani, prin devotamentul său față de acțiunile subversive, disprețul față de analizele detaliate și practicile sale periculoase de a-l înșela pe președintele Statelor Unite, Allen Dulles a provocat pagube inestimabile Agenției la a cărei înființare participase.

PARTEA A DOUA

UN GENIU CAM CIUDAT!

CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIEI EISENHOWER 1953 - 1961

8. NU AVEM NICI UN PLAN

Allen Dulles era directorul serviciilor centrale de informații de o săptămână, când, la 5 martie 1953, a murit Iosif Stalin. „Nu avem informații sigure din interior ca să ne dăm seama care este atmosfera internă la Kremlin”, s-a plâns Agenția câțiva ani mai târziu. „Estimările noastre despre planurile și intențiile sovietice pe termen lung sunt pure speculații rezultate din dovezi neadecvate.” Noul președinte al Statelor Unite nu era mulțumit. „Încă din 1946, a tunat Eisenhower, toți pretenșii experți au trântit despre ce s-ar întâmpla când ar muri Stalin și ce ar trebui noi, ca națiune să facem. Ei bine, e mort. Și puteți să răscoliți cât vreți prin dosarele guvernului nostru căutând planurile imaginate. Nu avem nici un plan. Nici măcar nu suntem siguri de schimbările aduse de moartea lui.”

Moartea lui Stalin a intensificat temerile americane cu privire la intențiile sovietice. Pentru CIA, întrebarea era dacă succesorii lui Stalin – oricare ar fi fost aceștia – aveau să lanseze un război preemtiv. Dar speculațiile Agenției despre sovietici erau simple reflecții într-o oglindă falsă. Stalin nu avusese niciodată planuri pentru dominarea lumii, nici mijloacele de a le pune în practică. Cel care a preluat în cele din urmă controlul asupra Uniunii Sovietice după moartea lui Stalin, Nikita Hrușciov, își amintea că Stalin „tremura” și „fremăta” în fața perspectivei unui conflict global cu America. „Se temea de război, spunea Hrușciov. Stalin nu a făcut niciodată nimic pentru a provoca un război cu Statele Unite. Își cunoștea slăbiciunile.”

Una din erorile fundamentale ale statului sovietic era că fiecare aspect al vieții cotidiene era subordonat securității naționale. Stalin și succesorii săi aveau o abordare patologică a frontierelor. Napoleon invadase din Paris, Hitler din Berlin. Singura politică externă postbelică coerentă a lui Stalin fusese să transforme Europa de Est într-un imens scut uman. În timp ce își dedica energia eliminării dușmanilor săi interni, poporul sovietic stătea la cozi nesfârșite ca să cumpere un sac de cartofi. Americanii erau pe cale de a se bucura de opt ani de pace și prosperitate cu Eisenhower la conducere. Dar pacea a venit cu prețul uluitoarei curse a înarmărilor, a vânătorilor politice de vrăjitoare și a economiei permanente de război.

Provocarea lui Eisenhower era să confrunte Uniunea Sovietică fără să pornească un Al Treilea Război Mondial sau să submineze democrația americană. Se temea ca nu cumva costurile Războiului Rece să lovească în Statele Unite; dacă generalii și amiralii săi ar fi făcut ce voiau, trezoreria s-ar fi golit. A decis să își construiască strategia pe armele secrete: bombe nucleare și acțiuni subversive. Erau mult mai ieftine decât flotele de avioane de luptă și flotilele de portavioane de zeci de miliarde de dolari. Cu suficiente arme nucleare, Statele Unite îi puteau împiedica pe sovietici

să înceapă un nou război mondial – sau ar fi obținut victoria în eventualitatea unui conflict armat. Cu o campanie globală de acțiuni subversive, Statele Unite puteau să împiedice răspândirea comunismului, după cum susținea politica public declarată a lui Eisenhower. să îi împingă pe ruși înapoi.

Ike a pariat soarta națiunii pe arsenalul său nuclear și pe serviciul său de spioni. Întrebările despre utilizarea lor apăreau aproape la fiecare întrunire a Consiliului Național de Securitate din primele luni după preluarea funcției. NSC, creat în 1947 pentru a veghea asupra folosirii puterii americane peste granițe, fusese rareori convocat sub conducerea lui Truman. Eisenhower l-a revitalizat și l-a condus așa cum un bun general își conduce oamenii. În fiecare săptămână, Allen Dulles părăsea spațiul ușor sărăcăcios al biroului său și urca în limuzina lui neagră; trecea pe lângă birourile dărăpănate în care lucrau Wisner și agenții săi sub acoperire și intra pe porțile Casei Albe. Își ocupa locul la marele Birou Oval din Cabinet, cu fața spre fratele său, Foster, secretarul de stat, alături de secretarul pentru apărare, președintele Comitetului Șefilor de Stat Major, vicepreședintele Richard M. Nixon și președinte. Allen deschidea în mod obișnuit ședința cu un tur al punctelor fierbinți din lume. Apoi discuția se orienta către strategiile războiului secret.

AM PUTEA DISTRUGE ÎNTREAGA LUME

Eisenhower era veșnic îngrijorat de posibilitatea producerii unui Pearl Harbour nuclear, iar CIA nu reușea să-l liniștească. La 5 iunie 1953, în cadrul unei ședințe a Consiliului Național de Securitate, Allen Dulles i-a spus că Agenția nu putea să îi ofere „nici o avertizare anterioară provenită de la canalele de informații despre un atac sovietic secret.” Câteva luni mai târziu, CIA s-a aventurat în a estima că sovieticii ar fi incapabili să lanseze o rachetă armată intercontinentală spre Statele Unite înainte de 1969. Estimarea s-a dovedit a fi greșită cu doisprezece ani.

În august 1953, când Uniunea Sovietică și-a testat prima armă de distrugere în masă – care nu era tocmai o bombă termonucleară, dar nici departe nu era – Agenția nu știuse nimic de ea și nici nu dăduse vreo avertizare. Șase săptămâni mai târziu, când Allen Dulles l-a informat pe președinte despre testul sovietic, Eisenhower s-a întrebat dacă nu cumva ar trebui să pornească un atac nuclear masiv împotriva Moscovei înainte să fie prea târziu. Spunea că „acum este momentul să luăm o decizie și să ne întrebăm cu adevărat dacă ar trebui sau nu să lovim imediat dușmanul, cu toate armele disponibile”, spun procesele verbale declasificate ale ședințelor NSC. „A pus această teribilă întrebare pentru că nu mai avea nici un sens să ezităm în fața capacităților dușmanului”, mai ales că Statele Unite nu puteau ști dacă Moscova avea o singură armă nucleară sau o mie. „Eram implicați în apărarea unui mod de viață, iar marele risc era că în apărarea acestui mod de viață ne vedeam nevoiți să recurgem la metode care îl puneau în pericol. Adevărata problemă, așa cum o vedea președintele, era să reducă amenințarea sovietică și să adopte niște metode care să o controleze, dacă era nevoie, și care să nu ducă la transformarea noastră într-un stat-garnizoană. Toată treaba era un paradox”, a spus președintele.

Când Dulles l-a avertizat pe președinte că „rușii puteau lansa un atac atomic asupra Statelor Unite dintr-o clipă-n alta“, Eisenhower a răspuns că „nu credea că cineva de aici considera că prețul câștigării unui război global împotriva Uniunii Sovietice este prea mare pentru a fi plătit.“ Dar prețul victoriei putea distruge democrația americană. Președintele observase că șefii de stat-major îi spusese că „ar trebui să facem ce trebuie, chiar dacă rezultatul va fi schimbarea modului de viață american. Am putea distruge întreaga lume... dacă am fi de acord să adoptăm sistemul lui Adolf Hitler.“

Eisenhower crezuse că prin acțiunile subversive putea găsi soluții. Dar o confruntare nefericită din Berlinul de Est a scos la iveală incapacitatea CIA-ului de a înfrunta comunismul cu capul sus. La 16 și 17 iunie 1953, aproape 370.000 de nemți au ieșit în stradă. Mii de studenți și muncitori au lovit cu violență în tiranii lor, incendiind clădirile Partidului Comunist German și Sovietic, distrugând mașini de poliție și încercând să oprească tancurile sovietice care le zdrobiseră spiritele. Revolta a fost mult mai mare decât crezuse la început CIA, dar Agenția nu putea face nimic pentru a-i salva pe rebeli. Deși Frank Wisner a cântărit riscurile de a încerca înarmarea berlinezilor din est, s-a eschivat. Armatele sale de eliberare s-au dovedit inutile. La 18 iunie, a spus că „CIA nu ar trebui să facă nimic în acest moment pentru a-i incita pe est-germani la și mai multe acțiuni.“ Revolta a fost înăbușită.

În săptămânile care au urmat, Eisenhower a ordonat CIA-ului „să pregătească și să echipeze organizații secrete capabile să lanseze atacuri de mare amploare sau un război susținut“ în Germania de Est și în ceilalți sateliți sovietici. Ordinul cerea CIA-ului să „încurajeze eliminarea oficialilor-cheie de tip marionetă“ din statele dominate de societici. Eliminarea însemna eliminare. Dar ordinul a rămas un gest lipsit de însemnătate. Președintele afla astfel care erau limitele abilităților CIA. În acea vară, în Solarul Casei Albe, Eisenhower i-a convocat pe oamenii în care avea cea mai mare încredere din domeniul securității naționale – printre care se aflau Walter Bedell Smith, George Kennan, Foster Dulles și generalul de aviație în rezervă James R. Doolittle, pilotul care condusese bombardamentul orașului Tokio în 1942 – și le-a cerut să redefinească strategia națională americană față de sovietici. Până la finalul proiectului Solarium, ideea de opoziție față de Rusia prin acțiunile subversive fusese declarată moartă din fragedă pruncie.

Președintele a încercat să redirectioneze Agenția. CIA avea să lupte cu dușmanul în Asia, Orientul Mijlociu, Africa și America Latină – și oriunde se prăbușeau imperiile coloniale. În administrația lui Eisenhower, Agenția a întreprins 170 de acțiuni subversive majore în 48 de țări – misiuni de război politice, psihologice și paramilitare în națiuni în care spionii americani știau foarte puține despre cultura, limba sau istoria locuitorilor.

Eisenhower lua adesea deciziile inițiale asupra acțiunilor secrete în conversațiile private pe care le avea cu frații Dulles. De obicei, Allen vorbea cu Foster și îi propunea o operațiune, iar Foster se sfătua cu președintele la un cocktail în Biroul Oval. Foster se întorcea apoi la Allen cu aprobarea președintelui și cu indicația lui: nu vă lăsați prinși.

Frații stabileau cursul acțiunilor subversive în conversațiile private de la cartierele lor generale, la telefon sau duminică, la piscină, împreună cu sora lor, Eleanor, angajată și ea la Departamentul de Stat. Foster credea cu tărie că Statele Unite trebuiau să facă tot ce le stătea în putere pentru a altera sau abolii orice regim care nu se alia deschis cu America. Allen era pe deplin de acord. Cu binecuvântarea lui Eisenhower, s-au apucat să refacă harta lumii.

O SITUAȚIE CARE SE DETERIOREAZĂ RAPID

Din primele sale zile în funcție, Allen Dulles a lustruit imaginea publică a CIA-ului, trăgând cei mai puternici editori și oameni de știri, senatori și kongresmani carismatici. editorialiști care scriau articole favorabile. Considera că publicitatea bună era mult mai adecvată decât tăcerea discretă.

Dulles era în strânsă legătură cu cei care conduceau *The New York Times*, *The Washington Post* și principalele reviste săptămânale ale națiunii. Printr-un singur telefon putea produce o poveste explozivă, se putea asigura că un corespondent incomod era retras de pe teren sau apela la serviciile unor oameni precum șeful de birou al revistei *Time* din Berlin sau corespondentul *Newsweek* din Tokio. Când plasa știri în presă, Dulles se simțea ca peștele în apă. Agențiile de știri americane erau dominate de veterani ai ramurii de propagandă americană din timpul războiului, Biroul pentru Informații de Război, odată parte a domeniului de lucru al lui Donovan. Cei care răspundeau cerințelor CIA îi includeau pe Henry Luce și pe editorii săi de la *Time*, *Look* și *Fortune*; revistele populare ca *Parade*, *Saturday Review* și *Reader's Digest*; dar și puternicii directori executivi de la CBS News. Dulles a construit o mașinărie de relații publice și de propagandă care a ajuns să includă mai bine de 50 de organizații de știri, o duzină de edituri și promisiuni personale de susținere din partea unor oameni cum erau Axel Springer, marele magnat media din Germania de Vest.

Dulles voia să fie văzut ca stăpânul subtil al unui serviciu profesionist de spionaj, iar presa îi reflecta întocmai această imagine. Dar arhivele CIA spun o cu totul altă poveste.

Rapoartele întâlnirilor zilnice dintre Dulles și adjuncții săi indică o agenție care se ascundea de criza internațională în favoarea calamităților interne – alcoolism, fraude financiare, demisii în masă.

Ce e de făcut în privința unui ofițer CIA care ucisese un coleg britanic și care urma să fie judecat pentru omor? De ce s-a sinucis fostul șef de post din Elveția? Ce putea fi făcut în legătură cu lipsa de talent a serviciilor secrete? Noul inspector general al Agenției, Lyman Kirkpatrick, devenise un purtător constant al veștilor proaste despre calitatea personalului, pregătirea și performanța CIA. L-a avertizat pe Dulles că sute de ofițeri bine pregătiți din armată pe care CIA îi angajase în timpul războiului din Coreea demisionau și „era cât se poate de evident că o mare parte din ei plecau cu o atitudine neprietenoasă la adresa Agenției.”

La sfârșitul războiului, un grup de ofițeri CIA de grad mediu și inferior îngroziți de lipsa unui spirit optimist de lucru la sediul central, au cerut și au primit permisi-

unea de a face un sondaj printre colegii lor. Au intervievat 115 angajați ai CIA și au întocmit un raport lung și detaliat, încheiat la sfârșitul primului an de mandat al lui Dulles. Au descris „o situație care se deteriorează rapid”: frustrări, confuzie și lipsă de perspectivă. Oameni străluciți și patrioți fuseseră recrutați cu promisiunea tentantă a serviciului în străinătate – „o impresie complet falsă” – iar apoi au rămas înțepeniți în posturi fixe de copişti și mesageri. Sute de ofițeri s-au întors din misiunile din străinătate pentru a rătăci pe holurile sediului central, căutând fără succes, noi misiuni. „Răul produs Agenției de practicile personalului inert crește în progresie geometrică, nu aritmetică”, au raportat ei. „Pentru fiecare ofițer capabil pe care Agenția îl pierde din pricina nemulțumirii sau a frustrării, ar mai putea exista doi sau chiar trei oameni mai competenți (care ar avea același nivel de educație, profesional sau social) pe care Agenția nu va avea niciodată oportunitatea de a-i angaja... Daunele pot fi iremediabile.”

Ofițerii tineri din cadrul Agenției lucrau pentru „prea mulți oameni sus-puși care aparent nu știau ce făceau.” Vedeau cum „o sumă exorbitantă de bani” era risipită pe misiuni ratate din străinătate. Unul dintre ofițerii de caz al lui Frank Wisner scria că operațiunile la care lucrase erau „foarte ineficiente și prea scumpe. Unele sunt direcționate către ținte care sfidează logica – ca să nu mai vorbim de legitimitate. Astfel, pentru protejarea funcțiilor și a prestigiului, atât aici, cât și pe teren, misiunea cartierului general este de a spăla bugetul operațional și de a programa justificările prin declarații cel puțin exagerate.” Au concluzionat că „Agenția este burdușită de mediocritate sau chiar mai rău.”

Acești tineri ofițeri erau martorii unui serviciu de informații care se mințea pe sine. Descriau un CIA în care existau oameni incompetenți cărora li se conferea mare putere și recruți capabili care erau înghesuiți ca sardelele în birouri sărăcicioase.

Allen Dulles le-a cenzurat raportul. Nimic nu s-a schimbat. 43 de ani mai târziu, în 1996, o investigație a Congresului a concluzionat că CIA „continuă să se confrunte cu o criză majoră de personal care, până acum, nu a fost abordată în mod coerent... Astăzi, CIA încă nu dispune de destui ofițeri de caz calificați pentru a-i distribui în numeroasele sale posturi din lumea întregă.”

CINEVA CARE SĂ FACĂ TREBURILE MURDARE

Eisenhower voia să facă din CIA un instrument eficient al puterii prezidențiale. A încercat să impună o structură de comandă în agenție cu ajutorul lui Walter Bedell Smith. În primele zile după alegerea lui Eisenhower, generalul se așteptase să fie numit președintele Comitetului Șefilor de Stat-Major. A fost devastat de decizia lui Eisenhower de a-l face subsecretar de stat. Bedell Smith nu voia să fie al doilea după Foster Dulles, bărbat pe care îl considera un fanfaron pompos. Dar Ike voia și avea nevoie să-i servească drept intermediar cinstit între el și frații Dulles.

Bedell Smith și-a dezlănțuit furia asupra vicepreședintelui Nixon, vecinul său la Washington. Din când în când, generalul îi făcea câte o vizită, își amintea Nixon, și „câteva pahare de băutură îi mai dezlegau limba, deși nu-i stătea în fire... Și mi-aduc aminte că-ntr-o noapte stăteam și beam scotch cu apă minerală, iar Bedell

s-a emoționat foarte tare și a spus „Vreau să îți spun ceva despre Ike... eram ca băiatul prost al lui Ike... Ike trebuie să aibă pe cineva care să facă treburile murdare de care nu vrea să se ocupe, ca să pară baiatul cel bun.”

Bedell Smith și-a îndeplinit munca drept supraveghetorul lui Ike al acțiunilor subversive. A servit drept legătură dintre Casa Albă și operațiunile secrete ale CIA. Ca forță mobilizatoare a nou creatului Comitet de Coordonare a Operațiunilor, a îndeplinit directivele secrete primite de la președinte și Consiliul Național al Securității și a urmărit ca CIA să execute ordinele. Ambasadorii pe care i-a ales personal au jucat roluri centrale în îndeplinirea acestor misiuni.

În timpul celor 19 luni în care Bedell Smith a servit ca proconsulul președintelui pentru acțiunile subversive, Agenția a înregistrat singurele lovituri victorioase din istoria ei. Dosarele date publicității arată că succesele au fost obținute prin mituire, coerciție și aplicarea forței dar nu prin secrete, ambiguitate și escrocherie. S-a creat legenda că CIA era glonte de argint din arsenalul democrației, dând Agenției aura pe care și-o dorea Dulles.

9. SINGURUL MARE TRIUMF AL CIA

În ianuarie 1953, cu câteva zile înainte de investirea lui Eisenhower, în funcție Walter Bedell Smith l-a chemat pe Kim Roosevelt la sediul central al CIA și a întrebat: „Când o să înceapă blestemata de operațiune pe care o tot pregătim?”

Cu două luni înainte, la începutul lui noiembrie 1952, Roosevelt, șeful operațiunilor CIA din Orientul Apropiat, plecase la Teheran pentru a rezolva o situație neplăcută pentru prietenii săi de la serviciile britanice. Primul ministru al Iranului, Mohammad Mossadeq, îi prinsese pe britanici încercând să îl răstoarne. Izolase pe toată lumea în ambasadă, inclusiv pe spioni. Roosevelt a mers acolo pentru a menține și plăti o rețea de agenți iranieni care lucrau pentru britanici, dar care nu strâmbau din nas nici la dărnicia americanilor. Pe drum spre casă, s-a oprit la Londra pentru a le raporta colegilor săi britanici.

A aflat că primul ministru Winston Churchill voia ca CIA să ajute la răsturnarea situației din Iran. Cu patruzeci de ani în urmă petrolul Iranului îl propulsase pe Churchill la putere și îl acoperise de glorie. Acum Sir Winston voia să revină.

În ajunul Primului Război Mondial, Churchill, ca primul lord al amiralității britanice, trecuse Marina Regală de la folosirea navelor pe bază de cărbuni la cele pe bază de petrol. A transformat într-un succes cumpărarea de către britanici a 51% din noua Companie Petrolieră Anglo-Persană, care, cu cinci ani înainte, descoperise primul zăcămint de petrol din Iran. Britanicii au luat partea leului. Petrolul iranian nu numai că a alimentat armada lui Churchill, dar și veniturile au ajutat la susținerea ei. Petrolul a devenit sursa de venituri a trezoreriei britanice. În timp ce Britannia împlânzea valurile, trupele britanice, rusești și turcești mășăluiau în nordul Iranului, distrugând o mare parte din agricultura țării și declanșând o foamete care a ucis două 2 milioane de oameni. Din tot acest haos s-a ridicat un comandant cazac, Reza Khan, care a pus mâna pe putere prin înșelătorii și forță, și, în 1925, a fost proclamat șah al Iranului. Un politician naționalist numit

Mohammad Mossadeq se număra printre cei patru membri ai parlamentului iranian, Majlis, care i se împotriveau.

Majlis a descoperit repede că gigantul britanic al industriei petroliere, noua Companie Petrolieră Anglo-Iraniană, înșela sistematic guvernul cu miliarde de dolari. În anii '30, ura pentru britanici și teama de sovietici au atins cote atât de mari în Iran, încât naziștii și-au făcut loc confortabil aici – atât de adânc au pătruns, încât Churchill și Stalin au invadat Iranul în august 1941. L-au exilat pe Reza Khan și l-au instalat pe molatecul și neștiutorul său fiu de 21 de ani, Mohammad Reza Shah Pahlavi.

În timp ce trupele sovietice și britanice ocupau Iranul, forțele americane îi foloseau aeroporturile și drumurile pentru a-i trimite lui Stalin ajutoare militare de 18 miliarde de dolari. Singurul american care a avut merite deosebite în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost generalul Norman Schwartzkopf, care a organizat Jandarmeria Iranului, poliția rurală (fiul său cu același nume a fost comandantul războiului din Irak din 1991, Operațiunea „Furtună în deșert”). Roosevelt, Churchill și Stalin au ținut o conferință de război la Teheran în decembrie 1943, dar aliații au lăsat în urmă o națiune înfometată în care lucrătorii în industria petrolieră câștigau 50 de cenți pe zi, iar șahul își menținea puterea prin fraudă electorală. După război, Mossadeq a făcut apel la Majlis pentru a renegocia contractul de concesiune a zăcămintelor de petrol făcut cu britanicii. Compania Petrolieră Anglo-Iraniană controla cele mai mari rezerve cunoscute ale lumii. Rafinăria sa din largul mării, de la Abadan, era cea mai mare de pe planetă. În timp ce directorii și tehnicienii petroliști britanici se relaxau în cluburi private și piscine, muncitorii iranieni locuiau în barăci fără apă curentă, electricitate sau canalizare: nedreptățiții începeau să tindă spre susținerea partidului comunist Tudeh al Iranului, care număra pe atunci 2.500 de membri. Veniturile din petrol ale britanicilor erau de două ori mai mari decât ale iranienilor. Acum, Iranul cerea să primească jumătate. Britanicii au refuzat. Au încercat să înăbușe toată treaba mituind politicieni, editori de ziare și printre alții, pe directorul radioului de stat.

Șeful serviciilor de informații din Teheran, Christopher Montague Woodhouse, și-a avertizat compatrioții că se aflau în fața unui dezastru. Acesta s-a produs în aprilie 1951, când Majlis a votat naționalizarea producției de petrol a Iranului. În iulie, ambasadorul american, Henry Grady, a raportat că britanicii, într-un act de „prostie în toată regula” au încercat să îl răstoarne pe Mossadeq.

În septembrie, britanicii au instituit un embargo internațional pentru petrolul din Iran, un act de război economic care urmărea să îl distrugă pe Mossadeq. Apoi, Churchill s-a întors la putere ca prim ministru. Avea 76 de ani; Mossadeq avea 69. Erau amândoi niște bătrâni încăpățânați care conduceau afacerile statului în pijamale. Comandanții britanici făcuseră planuri ca 70 000 de soldați să câștige controlul asupra câmpurilor de petrol ale Iranului și a rafinăriei Abadan. Mossadeq a raportat cazul la Națiunile Unite și la Casa Albă, arătând calm în public, dar avertizându-l pe Truman în privat că un atac britanic ar putea declanșa Al Treilea Război Mondial. Truman i-a spus sec lui Churchill că Statele Unite nu vor susține niciodată o astfel de invazie. Churchill a replicat că prețul susținerii militare britanice în războiul din Coreea era susținerea politică americană pentru poziția lui din Iran. În vara anului 1952 au ajuns în impas.

CIA STABILEȘTE POLITICI ÎN MOD IMPLICIT

Spionul britanic Monty Woodhouse a luat avionul către Washington pentru a se întâlni cu Bedell Smith și Frank Wisner. La 26 noiembrie 1952, au discutat despre cum să îl „detroneze pe Mossadeq.” Complotul lor a început în obscuritatea unei tranziții prezidențiale – pe măsură ce scădea puterea lui Truman, planurile loviturii luau amploare. Așa cum a spus Winsor când complotul era în toi, existau unele momente în care „CIA stabilește politici prin propria natură.” Politica externă declarată a Statelor Unite era de susținere a lui Mossadeq. Dar CIA voia să îl înlăture fără ștampila de aprobare a Casei Albe.

La 18 februarie 1953, noul șef al Serviciului Secret Britanic de Informații, abia instalat în funcție, a ajuns la Washington. Sir John Sinclair, un scoțian rafinat, cunoscut de publicul larg drept „C”, iar de prieteni ca „Sinbad”, s-a întâlnit cu Allen Dulles și l-a propus pe Kim Roosevelt pentru postul de comandant de teren al loviturii. Britanicii i-au dat planului lor titlul prozaic de Operațiunea Cizma (Operation Boot). Roosevelt avea un nume mai mareț: Operațiunea Ajax, după eroul mitologic din războiul troian (o alegere ciudată, căci legenda spune că Ajax a înnebunit, a ucis o turmă de oi crezând că erau războinici și apoi, când și-a revenit, s-a sinucis de rușine).

Roosevelt a condus operațiunea cu mult fler. Lucrase timp de doi ani în propagandă politică și operațiuni paramilitare pentru a lupta împotriva unei temute invazii sovietice în Iran.

Ofițerii CIA aveau deja destui bani și suficiente arme ascunse pentru a susține 10 000 de luptători tribali timp de șase luni. Aveau autoritatea de a ataca Tudeh, micul partid comunist influent și ilegal al Iranului. Acum își schimbaseră ținta, mergând spre subminarea susținerii pentru Mossadeq în principalele partide religioase și politice ale Iranului.

Roosevelt a început o campanie de mituire și subversiune. Ofițerii Agenției și agenții lor iranieni s-au folosit de fidelitatea politicienilor nestatornici, a liderilor religioși și a hoților. Au cumpărat serviciile găștilor de stradă care spărgeau întru-nirile Tudeh cu mâinile goale și preoții musulmani care îl denunțau pe Mossadeq din moschei. CIA nu avea experiența britanicilor în Iran și nici nu se apropiiau de numărul agenților iranieni recrutați. Dar avea mai mulți bani de împărțit: cel puțin un milion de dolari pe an, o avere imensă într-una din cele mai sărace țări de pe pământ.

CIA a câștigat avans datorită rețelei de trafic de influență controlată de serviciile britanice de informații. Era condusă de frații Rashidian, cei trei fii ai unui anglofil iranian care controla nave, bănci și proprietăți imobiliare. Familia Rashidian avea acces la membrii parlamentului iranian. Erau foarte cunoscuți printre marii negustori din bazar, legislatorii din umbră ai Teheranului. Au mituit senatori, ofițeri militari superiori, editori și publiciști, grupuri de bătăuși și cel puțin un membru al cabinetului lui Mossadeq. Cumpărau informațiile cu cutii de prăjituri pline cu bani. Cercul lor îl includea și pe principalul servitor al șahului, care avea să se dovedească un catalizator al loviturii.

La 4 martie 1953, Allen Dulles și-a făcut apariția, la ședința Consiliului Național pentru Securitate cu șapte pagini de notițe pe tema „consecințelor ocupației sovietice a Iranului.” Țara s-ar confrunta cu „o etapă revoluționară în maturizare”, iar dacă ar fi acaparată de comunism, piesele de domino ale Orientului Mijlociu s-ar prăbuși. 60% din petrolul lumii libere ar ajunge pe mâinile Moscovei. Această pieredere dezastruoasă „ar epuiza considerabil rezervele noastre de război”, a avertizat Dulles; petrolul și benzina ar fi urmat să fie raționalizate în Statele Unite. Președintele n-a crezut nici un cuvânt. Era de părere că ar fi fost mai bine să îi ofere lui Mossadeq un împrumut de 100 de milioane de dolari, pentru a-i stabili guvernul, în loc să îl răstoarne.

Monty Woodhouse le-a sugerat discret omologilor săi americani de la CIA că ar putea să încerce o altă abordare în prezentarea problemei lui Eisenhower. Nu puteau pretinde că Mossadeq era comunist. Dar puteau argumenta că, cu cât rămânea mai mult la putere, cu atât era mai mare pericolul ca sovieticii să invadeze Iranul.

Kim Roosevelt a șoptit cu voce mieroasă în urechea președintelui: dacă Mossadeq înclina spre stânga, Iranul cădea în mâinile sovieticilor. Dar dacă era îndrumat în direcția corectă, CIA-ul putea avea grijă ca guvernarea să ajungă sub controlul american.

Mossadeq a căzut în cursă. Printr-un bluf calculat greșit, a ridicat spectrul amenințării sovietice cu ajutorul ambasadei americane de la Teheran. Se aștepta să fie „salvat de americani”, a spus John H. Stutesman, un diplomat american care îl cunoștea bine pe Mossadeq și care lucrase ca ofițer al Departamentului de Stat reponsabil cu problemele iraniene în 1953. „Mossadeq credea că dacă îi alunga pe britanici și îi amenința pe americani cu hegemonia Rusiei nu-l vom alunga. Nu era departe de adevăr.”

La 18 martie 1953, Frank Wisner i-a informat pe Roosevelt și Woodhouse că primiseră o aprobare inițială de la Allen Dulles. La 4 aprilie, sediul CIA a trimis un milion de dolari la postul din Teheran. Dar Eisenhower încă mai avea îndoieli, ca de altfel și alți adepți cheie ai planului de răsturnare a regimului iranian.

Câteva zile mai târziu președintele a ținut un discurs elocvent denumit „Șansa la pace”, în care a declarat că „dreptul oricărei națiuni de a forma un guvern și un sistem economic la alegerea sa este inalienabil” și că „orice încercare a unei națiuni de a dicta altei națiuni forma de guvernare este nejustificată.” Aceste idei l-au atins în punctul sensibil pe Roger Goiran, șeful postului CIA de la Teheran, care a întrebat la sediul central de ce voiau Statele Unite să se alieze cu tradițiile colonialismului britanic din Orientul Mijlociu. Era o greșeală istorică, credea el, un dezastru pe termen lung pentru interesele americane. Allen Dulles l-a chemat la Washington și l-a demis din funcția de șef al postului. Ambasadorul SUA în Iran, Loy Henderson, care fusese de la bun început implicat în elaborarea planurilor, s-a opus cu fermitate alegerii făcute de britanici, și anume numirea lui Fazlollah Zahedi, un general în rezervă desfrânat, ca și cap de afiș al loviturii. Mossadeq îi mărturisise ambasadorului că știa că Zahedi era un trădător susținut de britanici.

Cu toate astea, britanicii l-au propus, iar CIA-ul l-a susținut pe Zahedi, singurul care urmărea fățiș puterea și care era considerat proamerican. La sfârșitul lunii

aprilie, după răpirea și uciderea unui șef al poliției naționale iraniene, a trebuit să se facă nevăzut – și nu fără motiv, căci presupușii ucigași erau propriii săi susținători. Nu a mai apărut timp de unsprezece săptămâni.

În mai, complotul a prins elan, cu toate că încă nu primise aprobarea prezidențială. Era pe ultima sută de metri. Zahedi, înarmat cu 75.000 de dolari din banii CIA, urma să formeze un secretariat militar și să aleagă colonel pentru a grăbi lovitura. Un grup de fanatici religioși numiți Războinicii Islamului – „o bandă teroristă”, spune istoria CIA despre acest eveniment – urmau să amenințe viețile suporterilor politici și personali ai lui Mossadeq în interiorul și în afara guvernului. Trebuia să însceneze atacuri violente asupra liderilor religioși respectați care urmau să pară că lucrează pentru comuniști. CIA a elaborat pamflete și postere ca parte a campaniei de propagandă de 150.000 dolari pentru a controla presa și publicul iranian, proclamând că „Mossadeq favorizează Partidul Tudeh și URSS... Mossadeq este un dușman al Islamului... Mossadeq distruge deliberat moralul armatei... Mossadeq conduce deliberat țara în colaps economic... Mossadeq a fost corupt de putere.” În ziua Z, conspiratorii conduși de secretariatul militar al lui Zahedi au ocupat sediul central al personalului generalului comandant al armatei, Radio Teheran, casa lui Mossadeq, banca centrală, sediul poliției și birourile de telefonie și telegraf. L-au arestat pe Mossadeq împreună cu cabinetul său. Și mai mulți bani, 11.000 de dolari pe săptămână, s-au dus imediat pe mituirea nenumărator membri Majlis. Voiau să fie siguri că majoritatea avea să-l proclame pe Zahedi prim ministru. Acest ultim detaliu îi oferea loviturii o aparență de legalitate. La rândul său, Zahedi avea să-i jure credință șahului și să-i restabilească monarhia.

Avea să-și joace oare șahul rolul? Ambasadorul Henderson nu credea că avea curajul necesar pentru a susține o lovitură de stat. Dar Roosevelt considera că n-ar fi avut nici o speranță dacă mergeau înainte fără el.

La 15 iunie, Roosevelt a plecat la Londra pentru a arăta planul cercetărilor din cadrul serviciilor britanice de informații. S-au întâlnit într-o sală de conferințe de la sediul central deasupra căreia trona o plăcuță cu inscripția „temperează-ți oaspeții.” Nu au fost aduse obiecții. La urma urmei, americanii erau cei care plăteau facturile. Britanicii pusese la cale lovitura, dar liderii lor nu puteau juca un rol de comandă în executarea ei. La 23 iunie, ministrul de externe Anthony Eden era supus unei intervenții chirurgicale majore. În aceeași zi, Winston Churchill a suferit un atac cerebral deosebit de puternic care aproape că l-a omorât; vestea a fost atât de bine ascunsă, încât CIA nu a aflat nimic.

În următoarele două săptămâni, Agenția a stabilit două linii de comandă. Una avea să se ocupe de secretariatul lui Zahedi. Cealaltă urma să controleze războiul politic și campania de propagandă.

Ambele îi raportau direct lui Fran Wisner. Kim Roosevelt a pornit la drum. Urma să zboare spre Beirut, să străbată cu mașina Siria și Irakul până în Iran, iar apoi să se întâlnească cu frații Rashidian. CIA-ul aștepta unda verde de la președintele Statelor Unite.

A primit-o la 11 iulie. Și, din acel moment, aproape totul a mers prost.

DUPĂ DUMNEAVOSTRĂ, MAIESTATE

Secretul misiunii a fost spulberat încă din prima zi. La 7 iulie, CIA monitorizase o transmisiune radio a Partidului Tudeh. Radioul clandestin îi avertiza de iranieni că guvernul american, împreună cu diverși „spioni și trădători”, inclusiv generalul Zahedi, lucrau la „răsturnarea guvernului Mossadeq.” Mossadeq avea propriile surse militare și politice de informații, independente de Tudeh, și știa cu cine se punea.

Apoi Agenția a descoperit că nu avea trupe pentru lovitură. Generalul Zahedi nu avea nici un soldat în subordine. Agenția nu avea harta situației militare din Teheran, nici lista de serviciu a armatei iraniene. Kim Roosevelt i-a cerut ajutorul generalului de brigadă Robert A. McClure, părintele forțelor pentru operațiuni speciale ale SUA. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, McClure fusese ofițerul-șef al Serviciilor de Informații, sub comanda lui Eisenhower, condusesse Divizia de Război Psihologic a armatei în Războiul din Coreea și se specializase în supravegherea operațiunilor comune cu CIA. Lucrase în strânsă colaborare cu Dulles și cu Wisner și nu avea încredere în nici unul dintre ei.

Generalul McClure plecase la Teheran pentru a conduce grupul de consultață și asistență militară americană, înființat în 1950 pentru a pregăti ofițeri iranieni, oferindu-le susținere militară, instruire și consiliere. Ca parte a „războiului nervilor” dus de Agenție, a întrerupt contactul americanilor cu comandanții pro-Mossadeq. Roosevelt se baza în întregime pe McClure pentru a-și face o imagine despre loialitatea militară și politică iraniană ale ofițerilor superiori. Președintele Eisenhower insistase personal ca McClure să fie decorat cu două stele după lovitură, subliniind „excelenta relație cu șahul și cu alți înalți demnitari de mare interes.” CIA a recrutat un colonel care lucrase pe post de legătură iraniană cu grupul de asistență militară al lui McClure pentru a ajuta la coordonarea loviturii. A mai încorporat în secret patruzeci de ofițeri de-ai săi.

Tot ce mai lipsea acum era șahul.

Stephen J. Meade, un colonel din cadrul CIA, a zburat la Paris pentru a o aduce pe încăpățânată și nepopulara soră geamănă a șahului, Prințesa Ashraf. Dosarele CIA arată că a fost chemată din exil pentru a-l convinge pe șah să îl susțină pe generalul Zahedi. Dar Prințesa Ashraf nu era de găsit. Agentul britanic de informații Asadollah Rashidian i-a dat de urmă pe Riviera Franceză. I-a luat zece zile să o convingă să urce la bordul unui avion comercial cu direcția Teheran. Stimulentele au constatat dintr-o sumă mare de bani și o haină de nură din partea serviciilor britanice de informații, împreună cu promisiunea colonelului Meade că Statele Unite aveau să susțină financiar familia regală în cazul în care lovitura ar fi eșuat. După o confruntare furtunoasă cu fratele său geamăn, a părăsit Teheranul la 30 iulie, convinsă, deși nu era cazul, că reușise să-l îmbărbăteze pe fratelui ei. La 1 august, CIA-ul l-a adus pe generalul Norman Schwartzkopf pentru a-l susține pe șah. Șahul, temându-se că palatul îi fusese înșesat cu microfoane, l-a dus pe general în sala mare de bal, a tras o măsuță în centrul ei și i-a șoptit că nu avea de gând să ia parte la lovitură. Nu avea încredere că armata avea să-l sprijine.

Kim Roosevelt a petrecut următoarea săptămână la pândă, intrând și ieșind din palatul șahului, făcând fără milă presiuni asupra lui, avertizându-l că refuzul său de a se conforma CIA-ului putea duce la un Iran comunist sau la o „a doua Coree” condamnarea la moarte a monarhului și a familie sale. Îngrozit, șahul a fugit, refugiindu-se în stațiunea regală de pe litoralul Mării Caspice.

Roosevelt, furios, a improvisat. A emis un decret regal prin care Mossadeq era demis, iar generalul Zahedi era numit prim-ministru. I-a ordonat colonelului care comanda garda imperială a șahului să-i prezinte lui Mossadeq o copie semnată a documentului său de legalitate îndoielnică sub amenințarea armei și să-l aresteze dacă încerca să se opună. Acum agenții iranieni ai lui Roosevelt mișunau pe străzile Teheranului. Ziariștii și tipografiile au declanșat propaganda: Mossadeq era comunist, Mossadeq era evreu. Găștile de stradă ale CIA-ului, pozând în membri ai Partidului Tudeh, au atacat preoți musulmani și au profanat o moschee. Mossadeq a contraatacat prin dizolvarea Majlis-ului – conform legii, doar Majlis putea să îl demită, și nu șahul – făcând inutile voturile senatorilor și deputaților care fuseseră cumpărați de CIA.

Roosevelt a mers înainte. La 14 august, a trimis o telegramă sediului central, cerând de urgență 5 milioane de dolari în plus pentru a-l susține pe generalul Zahedi. Lovitura era programată pentru acea noapte – și Mossadeq o știa. A mobilizat garnizoana armatei iraniene de la Teheran și și-a înconjurat casa cu tancuri și trupe. Când garda imperială a șahului a venit să îl aresteze pe primul ministru, ofițerii săi loiali au pus mâna pe ea. Zahedi s-a adăpostit într-o ascunzătoare sigură a CIA-ului, supravegheat de unul dintre ofițerii lui Roosevelt, un recrutar numit Rocky Stone. Corpul de colonei iranieni încropit în grabă de CIA s-a destrămat.

Pe 16 august. Radio Teheran și-a început emisiile la ora 5:45 dimineața anunțând că lovitura eșuase. Sediul central al CIA-ului nu avea idee ce să facă mai departe. Allen Dulles părăsise Washingtonul cu o săptămână mai înainte pentru o vacanță prelungită în Europa, convins că totul mergea ca pe roate. Nimeni nu putea lua legătura cu el. Frank Wisner rămăsese în pană de idei. Roosevelt s-a hotărât de unul singur să încerce să convingă lumea întreagă că Mossadeq fusese cel care înscenase lovitura de stat eșuată. Avea nevoie ca șahul să susțină povestea, dar monarhul fugise din țară. Ambasadorul american la Irak, Burton Berry, a aflat, câteva ore mai târziu, că șahul se afla în Bagdad, implorând ajutor. Roosevelt i-a transmis un scenariu lui Berry, care l-a sfătuit pe șah să facă o transmisiune publică prin care să anunțe că fugise de revolta forțelor de stânga. După care i-a spus pilotului său să pună la punct un plan de zbor spre capitala mondială a monarhilor exilați: Roma.

În noaptea de 16 august, unul dintre ofițerii lui Roosevelt le-a înmănat 50 000 de dolari agenților iranieni ai postului și le-a spus să facă rost de o mulțime care să pozeze în huligani comuniști. În dimineața următoare, sute de agitatori plătiți au inundat străzile Teheranului, vandalizând, incendiind și distrugând simbolurile guvernului. Adevărații membri ai Partidului Tudeh li s-au alăturat, dar și-au dat repede seama că „era înscenată o acțiune subversivă”, după cum a raportat postul CIA și „au încercat să îi convingă pe demonstranți să meargă acasă.” După câteva

noapți albe, Roosevelt l-a întâmpinat pe ambasadorul Loy Henderson, care venise de la Beirut pe 17 august. În drum spre aeroport, membrii ambasadei americane au trecut pe lângă o statuie în bronz răsturnată a tatălui șahului din care doar cizmele mai rămăseseră în picioare.

Henderson, Roosevelt și generalul McClure au ținut un consiliu de război de patru ore la sediul ambasadei. Rezultatul a fost un nou plan pentru instaurarea anarhiei. Mulțumită lui McClure, ofițeri militari iranieni au fost trimiși la garnizoane din orașele apropiate pentru a înrola soldați care să susțină lovitura. Agenții iranieni CIA au primit ordin să angajeze și mai multe găști de stradă. Mai mulți emisari religioși au fost trimiși să îl convingă pe liderul religios suprem al Iranului să declare un război sfânt.

La sediul central, Wisner era disperat. Citise evaluarea făcută de cei mai buni analiști ai CIA: „Eșecul loviturii militare de la Teheran și fuga șahului la Bagdad confirmă controlul pe care-l deține primul ministru Mossadeq asupra situației și semnalizează intensificarea acțiunilor drastice de eliminare a opoziției.” Târziu, în noaptea de 17 august, Wisner a trimis un mesaj la Teheran în care anunța că, în lipsa recomandărilor clare ale lui Roosevelt și Henderson, atacul împotriva lui Mossadeq ar trebui să înceteze. Câteva ore mai târziu, pe la ceasurile două ale după-amiezii, Winser l-a sunat înnebunit pe John Waller, care se ocupa de departamentul pentru Iran la sediul central CIA.

Șahul fugise la Roma și se cazase la hotelul Excelsior, a raportat Wisner. După care „s-a petrecut un incident teribil, teribil”, a spus Wisner.

– Bănuiești despre ce e vorba?

Waller nu putea să își imagineze.

– Gândește-te la cel mai rău lucru care se poate întâmpla, a spus Wisner.

– L-a lovit o mașină și a murit, a răspuns Waller.

– Nu, nu, nu, nu. John, nu știu dacă știai, dar Dulles a decis să își prelungească vacanța mergând la Roma. Acum poți să îți imaginezi ce s-a întâmplat?

– Dulles l-a lovit cu mașina și l-a ucis? a replicat Waller.

Wisner nu era deloc amuzat.

– Și-au făcut apariția amândoi în același timp la recepția hotelului Excelsior, a spus Wisner. Și pe Dulles ce crezi că l-a tăiat capul să spună? După dumneavoastră, Majestate.

O ÎMBRĂȚIȘARE PASIONALĂ

În zorii zilei de 19 august, mulțimile angajate de CIA s-au adunat în Teheran, gata de revoltă. Autobuze și camioane pline cu oameni din triburile sudice, ai căror lideri fuseseră plătiți de CIA, au ajuns în capitală. William Rountree, șeful adjunct al misiunii ambasadorului Henderson, a numit evenimentele care au urmat „o revoluție aproape spontană.”

„A început cu demonstrația publică a membrilor unui club de sănătate sau sportiv – exerciții cu haltere și lanțuri și lucruri de genul ăsta”, își amintește el. Erau halterofili și circari vânjoși recrutați de CIA pentru acea zi. „Au început să strige

slogane anti-Mossadeq, pro-șah și s-au apucat să mășăluiască pe străzi. Mulți alții li s-au alăturat și în curând a devenit o demonstrație de proporții în favoarea șahului și împotriva lui Mossadeq. Lozincile „Trăiască Șahul!” se auzeau în tot orașul, iar mulțimea s-a îndreptat spre clădirea care adăpostea cabinetul lui Mossadeq”, unde au luat prizonieri membri marcanți ai guvernului, au ars patru redacții de ziar și au devastat sediul politic al unui partid pro-Mossadeq. Doi bărbați din mulțime erau lideri religioși. Unul din ei era Ayatollah Ahmed Kashani. La dreapta lui stătea adeptul său, în vârstă de 51 de ani, Ayatollah Ruhollah Musavi Khomeini, viitorul lider al Iranului.

Roosevelt le-a spus agenților iranieni să atace oficiul telegrafic, ministerul propagandei și sediile poliției și armatei. Până la ceasurile după-amiezii, după o încăierare în care au murit cel puțin trei oameni, agenții CIA emiteau din studiourile Radio Teheran. Roosevelt a mers la ascunzătoarea lui Zahedi, în casa supravegheată de Rocky Stone și i-a spus să se pregătească să se autoproclame prim ministru. Zahedi era atât de speriat încât Stone a fost nevoit să îi încheie până și nasturii de la tunica militară. Cel puțin o sută de oameni au murit pe străzile Teheranului în acea zi.

Alți două sute au fost uciși după ce CIA-ul i-a ordonat gărzii imperiale să atace casa puternic păzită a lui Mossadeq. Primul ministru a scăpat, dar s-a predat a doua zi. Și-a petrecut următorii trei ani în închisoare și apoi încă zece în arest la domiciliu, unde a și murit. Roosevelt i-a dat lui Zahedi un milion de dolari în bani gheață, iar noul prim-ministru s-a apucat să distrugă opoziția și să încarcereze mii de prizonieri politici.

„CIA-ul a reușit cu succes să creeze o situație în care, în împrejurările și atmosfera potrivită, se putea produce o schimbare”, își amintea ambasadorul Rountree, mai târziu secretar de stat adjunct pentru Orientul Apropiat. „Este cât se poate de limpede că lucrurile nu au mers așa cum se anticipase, sau se sperase, dar au mers până la urmă.”

În momentul lui de glorie, Kim Roosevelt a zburat la Londra. La 26 august, la ora 14:00, a fost primit în Downing Street, la numărul 10, de primul ministru. Winston Churchill era „în stare proastă”, a raportat Roosevelt, vorbea nedeslușit, vederea îi era încețoșată, memoria îi juca feste: „Inițialele CIA nu însemnau nimic pentru el, dar avea o idee vagă că Roosevelt trebuia să fi avut o legătură, într-un fel sau altul, cu vechiul său prieten Bedell Smith.”

Roosevelt a fost primit ca un erou la Casa Albă. Încrederea în magia operațiunilor secrete subversive plutea în aer. „Zvonurile romantice despre lovitura din Iran s-au răspândit la Washington cu viteza fulgerului”, își amintea Ray Cline, unul din cei mai buni analiști ai CIA-ului. „Allen Dulles savura din plin gloria reușitei.” Dar nu toată lumea de la sediul central vedea un triumf în căderea lui Mossadeq. „Problema cu acest succes aparent strălucitor” era „impresia neobișnuită pe care o crease”, scria Cline. „Nu dovedea că CIA-ul putea să răstoarne guverne și să aducă la putere noi conducători; era un caz unic în care se furnizase cantitatea potrivită de asistență în modul și la momentul potrivit.” Prin cumpărarea loialității soldaților și a găștilor de stradă, CIA crease un grad de violență suficient pentru a genera o lovitură de stat. Banii au trecut dintr-o mână în alta, iar mâinile acelea au reușit să schimbe un regim.

Șahul și-a recăpătat tronul și a falsificat următoarele alegeri parlamentare, folosind găștile de stradă ale CIA-ului pentru a menține ordinea. A impus trei ani de lege marțială și și-a consolidat controlul asupra țării. A cerut ajutorul Agenției și al misiunii militare americane pentru a-și asigura puterea prin crearea unui nou serviciu de informații, care a devenit cunoscut ca SAVAK. Agenția voia ca SAVAK să fie ochii și urechile ei împotriva sovieticilor. Șahul avea nevoie de o poliție secretă pentru a-și proteja puterea. SAVAK, pregătit și echipat de CIA, i-a protejat domnia mai bine de 20 de ani.

Șahul a devenit piesa cheie a politicii externe americane în lumea islamică. În anii care au urmat, șeful postului CIA, și nu ambasadorul american, era cel care vorbea cu șahul în numele Statelor Unite. CIA-ul a devenit parte din cultura politică a Iranului, unit într-o „îmbrățișare pasională cu șahul”, spunea Andrew Killgore, un ofițer politic din cadrul Departamentului de Stat, sub comanda ambasadorului american între anii 1972 și 1976 Richard Helms.

Lovitura „era considerată singurul succes răsunător al Agenției”, spunea Killgore. „A fost trâmbițată ca o importantă victorie națională americană. Schimbamșem întregul destin al unei țări.” O generație de iranieni a crescut cu credința că CIA-ul îl instalase pe șah la putere. În timp, haosul creat de Agenție pe străzile Teheranului avea să se întoarcă împotriva Statelor Unite.

Iluzia că CIA-ul putea să răstoarne ca prin minune un regim era minunată, conducând Agenția în mijlocul unui conflict în America Centrală care avea să continue în următorii 40 de ani.

10. BOMBĂ, REPET BOMBĂ

În 1953, colonelul Al Haney și-a parcat noul Cadillac la intrarea într-o veche bază aeriană din Opa-Locka, Florida, la câteva zile după Crăciun, a ieșit pe pistă și și-a cercetat cu privirea noul domeniu: trei clădiri de câte două etaje de la marginea mlăștinii Everglades. Colonelul Haney acoperise distrugerea umană pe care o crease, ca șef al postului din Coreea de Sud, cu un vâl ultra secret. Apoi își câștigase prin înșelăciune, o nouă funcție de comandă. Un escroc chipeș, de 39 de ani, proaspăt divorțat, cu un trup vânjos, de un metru optzeci și doi, îmbrăcat cu o impecabilă uniformă de armată. el era noul adjunct special, abia numit de Allen Dulles în funcție pentru Operațiunea Succes, complotul CIA pentru răsturnarea guvernului din Guatemala.

Comploturile împotriva președintelui Jacobo Arbenz încolțiseră în mintea conducerii CIA de aproape trei ani, luând amploare în momentul în care Kim Roosevelt s-a întors triumfător din Iran. Entuziasmat, Allen Dulles i-a cerut să conducă operațiunea din America Centrală. Roosevelt, a refuzat politicos. A ajuns la concluzia, după ce studiase chestiunea, că Agenția nu știa în ce se băga. Nu avea spioni în Guatemala și nici o idee despre dorințele armatei sau ale poporului. Erau forțele militare loiale lui Arbenz? Putea fi oare slăbită acea loialitate? CIA-ul nu avea nici cea mai mică idee.

Haney primise ordin să-i ușureze drumul spre putere unui colonel din Guatemala, cumpărat și selectat de sediul central al CIA, Carlos Castillo Armas. Dar strategia sa nu era nimic mai mult decât o schemă elaborată. Stabilise doar că CIA-ul urma să instruiască și să echipeze o forță rebelă pe care avea să o direcționeze spre palatul prezidențial din capitală. Wisner a trimis propunerea la Departamentul de Stat ca să obțină susținerea generalului Walter Bedell Smith, care a desemnat o nouă echipă de ambasadori pentru operațiune.

GHIMPELE CEL MARE

Pistolarul Jack Peurifoy își făcuse un renume în 1950, când scăpase Departamentul de Stat de membrii liberali și de stânga. La prima sa ieșire peste hotare, ca ambasador al Greciei între 1951 și 1953, a colaborat îndeaproape cu CIA-ul în vederea stabilirii unor canale secrete de putere în Atena. Odată sosit la noul său post, Peurifoy a trimis un mesaj la Washington: „Am ajuns în Guatemala să mă folosesc de ghimpele cel mare.” S-a întâlnit cu președintele Arbenz și a raportat: „Sunt absolut convins că dacă președintele nu e comunist, e foarte bun până apare unul.”

Bedell Smith l-a ales pe Whiting Willauer, unul dintre fondatorii Civil Air Transport, compania aeriană asiatică pe care o cumpărase Frank Wisner în 1949, pentru postul de ambasador în Honduras. Willauer a chemat piloți de la sediul CAT din Taiwan, cărora le-a dat instrucțiuni să nu-și facă simțită prezența și să aștepte ordine la Miami și Havana. Ambasadorul Thomas Whelan a mers în Nicaragua pentru a lucra cu dictatorul Anastasio Somoza, care ajuta CIA-ul să construiască o bază de antrenament pentru oamenii lui Castillo Armas.

La 9 decembrie 1953, Allen Dulles a aprobat formal Operațiunea Success și i-a alocat un buget de 3 milioane de dolari. L-a numit pe Al Haney comandant și pe Tracy Barnes șeful departamentului de război politic.

Dulles credea în noțiunea romantică a spionului-gentleman. Tracy Barnes era un astfel de exemplar. Binecrescutul domn Barnes avea profilul clasic de CIA din anii 1950 – Groton, Yale, dreptul la Harvard. Crescuse pe domeniul Whitney din Long Island și avea propriul teren de golf. Era un erou OSS din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și câștigase o Stea de Argint prin ocuparea unei garnizoane germane. Era îndrăzneț, pompos, arbora genul acela de mândrie dinaintea decăderii și avea să reprezinte tot ce era mai rău din serviciile clandestine. „Asemeni celor care, indiferent de efortul depus, sunt incapabili să stăpânească vreodată o limbă străină, Barnes s-a dovedit incapabil să se deprindă cu operațiunile sub acoperire”, reflecta Richard Helms. „Chiar mai rău, datorită laudelor și încurajărilor constante ale lui Allen Dulles, Tracy părea să nu fie conștient de această problemă.

A continuat să lucreze ca șef de bază în Germania și Anglia, apoi a fost transferat în Golful Porcilor.

La 29 ianuarie 1954, Barnes și Castillo Armas au zburat la Opa-Locka, unde au început să pună la cale planurile cu colonelul Haney. S-au trezit a doua zi să descopere că de planul lor se alesese praful. Toate ziarele importante din emisfera

vestică publicaseră acuzațiile președintelui Arbenz conform cărora se pune la cale „un complot contrarevoluționar” sponsorizat „de un guvern nordic”, condus de Castillo Armas și stabilit într-o tabără de antrenament a rebelilor de la ferma lui Somoza din Nicaragua. Scurgerea de informații apăruse din transmisiunile secrete și din documentele pe care un ofițer CIA – legătura colonelului Haney cu Castillo Armas – le lăsase într-o cameră de hotel din orașul Guatemala. Nefericitul ofițer a fost convocat la Washington și sfătuit să-și caute o slujbă ca pompier în adâncul pădurilor din nord-vestul Pacificului.

Criza a dezvăluit repede că Al Haney era una din cele mai nesăbuite arme din arsenalul CIA. Încercarea lui de a le distra atenția guatemalezilor de la complot împânzind ziarele locale cu știri false se soldase cu un eșec. „Dacă este posibil, fabricați știri senzaționale de interes, despre furturi de zburătoare de pildă, despre sextupletă născuți în zone izolate”, a transmis el sediului CIA. Inventă titluri de ziare: *Arbenz forța toate trupele catolice să se alăture unei noi biserici care îl adula pe Stalin! Un submarin sovietic se îndreaptă spre Guatemala cu un transport de arme!* Această ultimă idee i-a dat frâu liber imaginației. Trei săptămâni mai târziu, și-a pus personalul CIA pe care-l avea în subordine să ascundă un depozit secret cu arme rusești pe coasta din Nicaragua. Au inventat povești despre cum înarmau sovieticii echipele de asasini comuniști din Guatemala. Dar puțini ziariști și oameni politici s-au lăsat păcăliți de minciunile lui Barnes.

Potrivit regulamentului CIA-ului, acțiunile subversive trebuiau executate cu o asemenea subtilitate, încât să nu fie observat amestecul american. Acest lucru avea puțină importanță pentru Wisner. „Sunt absolut convinși, că dacă vom duce la capăt operațiunea, mulți latino-americani o vor vedea că a fost mâna Statelor Unite”, i-a spus el lui Dulles. Dar dacă Operațiunea Success era întreruptă „pe motiv că amestecul nostru e prea evident”, a argumentat Wisner, „se ridică o întrebare serioasă, și anume dacă vreo operațiune de acest fel poate fi inclusă în mod adecvat printre metodele de război rece ale SUA, indiferent cât de mare ar fi provocarea sau cât de nefavorabile vor fi auspiciile.” Wisner considera că o operațiune era clandestină atâta timp cât nu era recunoscută de Statele Unite și era ținută secretă față de americani.

Wisner l-a convocat pe colonelul Haney la cartierul general pentru un ultimatum.

„Nu exista o operațiune mai importantă ca asta sau care să pună mai mult în joc reputația Agenției”, i-a spus el lui Haney. „Șeful trebuie să fie mulțumit că suntem în stare să o ducem la capăt”, a spus Wisner, dar „sediul central nu a primit niciodată vreun raport clar și concis cu privire la ce anume se petrece în ziua Z.” Singurul plan al colonelului Haney era un număr de orare măzgălite pe o rolă de doisprezece metri de hârtie de ambalat carne, lipită pe pereții barăcilor de la Opa-Locka. Haney i-a explicat lui Wisner că operațiunea putea fi înțeleasă prin simpla studiere a însemnărilor de pe „pergamente” de la Opa-Locka.

Wisner a început „să-și piardă încrederea în judecata și seriozitatea lui Haney”, își amintea Richard Bissell. Cerebralul Bissell, un alt produs al universităților Groton și Yale, cunoscut pe vremuri sub numele de Domnul Plan Marshall, tocmai se

alăturase CIA-ului. Se angajase pe post de „ucenicul lui Dulles“, după cum s-a exprimat chiar el, cu promisiunea unor mari responsabilități. Directorul i-a cerut imediat să descurce tot mai complicata logistică a Operațiunii Success.

Bissell și Barnes reprezentau creierul și sufletul Agenției lui Dulles. Deși nu aveau experiență în desfășurarea operațiunilor sub acoperire, Dulles a avut multă încredere în ei când le-a ordonat să afle ce punea la cale Al Haney la Opa-Locka.

Bissell a declarat că lui și lui Barnes le plăcuse de colonelul frenetic: „Barnes era foarte pro-Haney și excesiv de entuziasmat de operațiune. Eu credeam că Haney era omul potrivit pentru misiunea asta pentru că responsabilul pentru o astfel de operațiune trebuia să fie un activist și un lider puternic. Barnes și cu mine îl plăceam amândoi pe Haney și am fost de acord cu modul în care conducea lucrurile. Fără îndoială, operațiunea lui Haney mi-a lăsat o impresie pozitivă, de vreme ce am organizat un birou de proiectare similar cu cel pe care l-a avut colonelul în timpul pregătirilor pentru invazia din Golful Porcilor.“

VOIAM SĂ AVEM O CAMPANIE DE TERORIZARE

„Çurajosul, dar incompetentul“ Castillo Armas (ca să-l cităm pe Barnes), împreună cu forțele rebele „extrem de reduse și de prost antrenate“ (ca să-l cităm pe Bissell), așteptau semnalul de atac al americanilor, sub supravegherea atentă a lui Rip Robertson, omul lui Haney, care condusesese câteva operațiuni nefericite de gherilă în Coreea.

Nimeni nu știa ce avea să se întâmple când Castillo Armas și cele câteva sute de rebeli pe care îi avea în subordine ataca armata de cinci mii de soldați guatemalezi. CIA a sponsorizat o mișcare studențească anticomunistă în capitală, la care au luat parte câteva sute de studenți. Dar au folosit mai mult, în cuvintele lui Wisner, ca o „gașcă de bătăuși“, nu ca mișcare de rezistență. Așa că Wisner a ridicat miza și a deschis un al doilea front al războiului împotriva lui Arbenz. L-a trimis pe unul din cei mai buni ofițeri ai CIA, Henry Hecksher, șeful bazei din Berlin, la Guatemala, pentru a-i convinge pe ofițerii superiori să se ridice împotriva guvernului. Hecksher a fost autorizat să cheltuiască până la 10.000 de dolari pe lună pentru mită, iar curând după aceea a cumpărat loialitatea unui ministru fără portofoliu din cabinetul lui Arbenz, colonelul Elfego Monzon. Sperau ca banii să separe corpul ofițerilor care începea deja să aibă fisuri sub presiunea reunită a unui embargo asupra armelor, impus de Statele Unite și a amenințării unei invazii americane.

Dar, în curând, Hecksher s-a convins că numai un atac real din partea Statelor Unite putea da un imbold armatei guatemaleze să îl răstoarne pe Arbenz. Hecksher i-a scris lui Haney: „Scânteia crucială trebuie să fie generată de presiunea Statelor Unite“ – sub forma bombardării capitalei.

Apoi, cartierul general al CIA-ului i-a trimis lui Haney o listă de cinci pagini cu numele a cincizeci și opt de guatemalezi care trebuiau asasinați. Lista celor vizați fusese aprobată de Wisner și de Barnes. Aceasta cuprindea „înalți demnitari și lideri de organizații“ suspectați de înclinații comuniste și „câțiva indivizi aflați în poziții-cheie din guvern și armată, a căror înlăturare este obligatorie din motive

psihologice, organizaționale și nu numai pentru succesul acțiunii militare." Castillo Armas și CIA-ul au căzut de acord că asasinatelor trebuiau să aibă loc în timpul sosirii sale triumfale în Guatemala City sau imediat după aceea. Urmau să trimită un mesaj care să sublinieze seriozitatea intenției rebelilor.

Unul dintre numeroasele mituri din jurul Operațiunii Success, introdus de Allen Dulles în presa americană, era că triumful său decisiv nu se datorase violenței, ci unei manevre strălucite de spionaj. Așa cum povestea Dulles, indiciul a venit de la un spion american din orașul polonez Stettin, de pe malul Mării Baltice – limita nordică a cortinei de fier – care se prefăcea că urmărea păsări. A văzut prin binoclu că un cargobot numit *Alfhem* transporta arme cehești pentru guvernul Arbenz.

I-a trimis o scrisoare cu mesaj pe microfilm – „Dumnezeul meu, Dumnezeu meu, de ce m-ai părăsit?” – unui ofițer CIA aflat sub acoperire într-un magazin de piese auto de schimb din Paris, care a transmis semnalul cifrat la Washington, pe calea undelor. După cum a povestit Dulles mai târziu, un alt ofițer CIA a inspectat în secret încărcătura navei în timp ce staționa la intrarea Canalului Kiel care leagă Marea Baltică de Marea Nordului. Prin urmare, Agenția a știut din momentul în care *Alfhem* a părăsit Europa că se îndrepta spre Guatemala transportând arme.

O poveste minunată, repetată în multe cărți de istorie, dar o minciună sfruntată – o știre de prima pagină care a deghizat o gravă eroare operațională. În realitate, CIA pierduse vaporul.

Arbenz era disperat să înlăture embargoul american al armelor asupra Guatemalei. Credea că prin înarmarea corpului său de ofițeri, putea să se asigure de loialitatea lor. Henry Hecksher raportase că Banca Națională a Guatemalei transferase 4.86 milioane de dolari printr-un cont elvețian către un depozit de arme din Cehia. Dar CIA-ul le-a pierdut urma. S-au scurs patru săptămâni de căutări disperate înainte ca *Alfhem* să ajungă fără probleme la Puerto Barrios, în Guatemala. Abia după ce încărcătura a fost descărcată, ambasada SUA a aflat că un transport de puști, mitraliere, obuziere și alte asemenea arme ajuseseră în țară.

Sosirea armelor – multe dintre ele ruginite și inutile, unele purtând însemnul svasticii, care le indica vârsta și originea – a provocat un potop de propagandă. Exagerând grosolan cantitatea și importanța încărcăturii Foster Dulles și Departamentul de Stat au anunțat că Guatemala făcea acum parte dintr-un complot sovietic de a supune emisfera vestică. Purtătorul de cuvânt al Camerei Reprezentanților, John McCormak, a numit transportul „o bombă atomică aruncată în curtea Americii.”

Ambasadorul Peurifoy a declarat ca Statele Unite erau în război. „O să urmeze nici mai mult nici mai puțin decât o intervenție militară directă”, i-a transmis el lui Wisner la 21 martie. Trei zile mai târziu, navele de război și submarinele Statelor Unite impuneau blocada asupra Guatemalei, violând astfel legile internaționale.

La 26 mai, un avion al CIA-ului a survolat deasupra palatului prezidențial și a împrăștiat foi volante peste cartierul general al gărzii prezidențiale, crema unităților armate din Ciudad de Guatemala. „Luptați împotriva ateismului comunist!” scria pe ele. „Luptați alături de Castillo Armas!”. „Era o lovitură abilă. „Bănuiesc că nu prea contează ce scrie pe acele foi volante”, i-a spus Tracy Barnes lui Al Haney. Ceea ce conta era că CIA-ul se năpustise în forță și lansase o bombă asupra unei

țări niciodată bombardată până atunci.

„Voiam să obținem o campanie de teroare“, a afirmat ofițerul CIA E. Howard Hunt, care lucrase la portofoliul de război politic al operațiunii – „mai ales pentru a-l îngrozi pe Arbenz, pentru a-i intimida soldații, la fel cum atentatorii germani Stuka au terorizat populația Olandei, Belgiei și Poloniei la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial.“

Timp de patru săptămâni, începând cu 1 mai 1954, CIA purtase un război psihologic în Guatemala, printr-un post de radio pirat numit Vocea Eliberării, condus de David Atlee Philips un ofițer CIA, actor amator și interpret talentat. Printr-un noroc chior, postul oficial de radio guatemalez și-a întrerupt emisia la jumătatea lunii mai pentru o înlocuire programată a antenei. Phillips a ocupat abuziv frecvența, iar ascultătorii care căutau emisia statului au găsit Radio CIA. Pe măsură ce postul rebel transmitea pe unde scurte știri despre revolte, dezertări, comploturi pentru otrăvirea fântânilor și recrutarea copiilor, neliștea din rândul populației se transforma în isterie.

La 5 iunie, comandantul în rezervă al forțelor aeriene guatemaleze a zburat la ferma lui Somoza din Nicaragua, de unde pornise emisia. Oamenii lui Phillips i-au turnat pe gât o sticlă de whisky și l-au pus să vorbească despre motivul fugii sale din Guatemala. După ce banda a fost tăiată și lipită la studioul CIA, discursul suna ca o chemare pasionată la rebeliune.

CONSIDERĂ REBELIUNEA O FARSĂ

Când a auzit de emisie în dimineața următoare, Arbenz și-a ieșit din minți, -a transformându-se în dictatorul descris de atâtea ori de CIA. Și-a consemnat la sol propriile forțe aeriene de teamă să nu-i dezerteze piloții. După care a făcut o razie în casa unui lider al studenților anticomuniști care lucrase îndeaproape cu CIA-ul și a găsit dovezi ale complotului american. A suspendat libertățile civile și a început să aresteze sute de oameni, lovind cel mai tare în grupul de studenți susținători ai CIA-ului. Cel puțin șaptezeci și cinci dintre ei au fost torturați, uciși și aruncați în gropi comune.

„Panica se răspândește în cercurile guvernamentale“, a transmis la 8 iunie postul CIA din Guatemala. Era exact ce voia să audă Haney.

A dat ordin să întețească conflictul cu informații false: „Un grup de comisari, ofițeri și consilieri sovietici, conduși de un membru al Politbiuro din Moscova au aterizat... Pe lângă recrutarea militară, comuniștii vor introduce și munca forțată. Decretul a fost deja trimis spre publicare. Toți băieții și fetele de 16 ani vor fi chemați la un an de muncă în tabere speciale, pentru a fi îndoctrinați politic și pentru a distruge influența familiei și a bisericii asupra tinerilor... Arbenz a părăsit deja țara. Anunțurile sale de la Palatul Național sunt, în realitate, interpretări ale unor sosii angajate de serviciile secrete sovietice.“

Haney a început să trimită în sud avioane pline cu aruncătoare de grenade și mitraliere, din proprie inițiativă, emițând ordine neautorizate pentru înarmarea țăranilor și îndemnarea la violență împotriva poliției guatemaleze. „Ne îndoim

puternic... că acești *Campesinos* vor fi convinși să distrugă *Guardia Civil*“, i-a transmis Wisner lui Haney. „Asta înseamnă instigare la război civil... considerăm mișcarea drept teroristă și iresponsabilă, gata să sacrifice vieți nevinovate.“

Colonelul Monzon, agentul CIA din cabinetul lui Arbenz, a cerut bombe și gaz lacrimogen pentru a demara lovitura. „Este vital să facem lucrul ăsta“, i-a transmis postul CIA lui Haney. Lui Monzon „i s-a spus că ar face bine să se miște repede. A fost de acord... Numitul Arbenz, comuniștii și dușmanii vor fi excuțați.“ Postul CIA din Guatemala a pledat din nou în favoarea unui atac: „Cerem urgent ca bomba să fie aruncată, să se facă o demonstrație de forță, să fie trimise toate avioanele disponibile, să arătăm armatei și capitalei că a sosit momentul deciziei.“

La 18 iunie, Castillo Armas și-a lansat mult așteptatul atac, la care lucrase mai bine de patru ani. O grupare de 198 de rebeli a atacat Puerto Barrios, pe coasta Atlanticului. Au fost înfrânți de polițiști și de lucrătorii de la docuri. Alți 122 au mărșăluit spre garnizoana armatei guatemaleze de la Zacapa. Doar 30 au scăpat necapтураți sau vii. O a treia echipă de 60 de rebeli a pornit din El Salvador, doar ca să fie arestați la scurt timp de poliția locală. Înсуși, Castillo Armas, îmbrăcat într-o haină de piele, a condus 100 de oameni, la volanul unei dube hodorogite din Honduras spre trei sate guatemaleze slab apărate. A campat la câțiva km de graniță, făcând apel, la CIA pentru mai multă hrană, mai mulți oameni, mai multe arme – dar după șaptezeci și două de ore mai bine de jumătate din forțele lui fuseseră capturate, ucise sau se aflau pe punctul de a se preda.

În după-amiaza zilei de 19 iunie, ambasadorul Peurifoy a ocupat cu forța rețeaua de comunicații a CIA-ului de la ambasada americană și i-a scris direct lui Allen Dulles: „Bombă. Repet. Bombă“, a cerut el.

În mai puțin de două ore, Haney a răbufnit cu un mesaj dur către Wisner: „O să stăm de pomană și-o să urmărim cum se prăbușește ultima speranță a oamenilor liberi din Guatemala supuși opresiunii și atrocităților comuniste până să trimitem împotriva dușmanului trupe americane înarmate?... Nu este intervenția noastră în aceste condiții mai de dorit decât cea a pușcașilor marini? Țasta e același dușman cu care ne-am luptat în Coreea și pe care îl vom înfrunta poate chiar mâine în Indochina.“

Wisner a înghețat. Era una să trimită la moarte legiuni de străini și alta să trimită piloți americani să bombardeze o capitală națională.

În dimineața zilei de 20 iunie, postul CIA din Ciudad de Guatemala a raportat că guvernul Arbenz „își aduna forțele.“ Capitala era „foarte liniștită, totul era închis. Oamenii așteaptă nepăsători, considerând rebeliunea o farsă.“

Tensiunea de la cartierul general al CIA-ului era aproape de nesuportat. Wisner a devenit fatalist. I-a transmis un mesaj lui Haney la postul CIA: „Gata să autorizăm folosirea bombelor în momentul în care suntem convinși că șansele ar crește substanțial și nu ar interveni daune dezastruoase pentru Statele Unite... Ne temem că bombardarea unităților militare ar provoca mai degrabă unirea armatei împotriva rebeliunii decât inducerea dezertărilor. Suntem convinși că atacurile împotriva civililor, care-ar vărsa sângele oamenilor nevinovați, s-ar potrivi cu propaganda comunistă

și ar aliena populația.“ Biseell i-a spus lui Dulles că „rezultatul efortului de răsturnare a regimului președintelui Arbenz în Guatemala rămâne sub semnul întrebării.“

La cartierul general al CIA, „eram cu toți la capătul puterii, neștiind ce să facem mai departe“, scria Bissell câțiva ani mai târziu. „Ne luptam cu haosul operațiunilor nesfârșite și ne dădeam seama, din ce în ce mai mult, cât de aproape de eșec eram.“ Dulles îl limitase pe Castillo Armas la trei avioane de luptă F-47 Thunderbolt, doar ca să nu-l refuze cu totul. Două nu erau în stare de funcționare. Acum, își amintea Bissell în memoriile lui, „propria lui reputație și cea a Agenției erau în joc.“

Dulles mai autorizase, în secret, încă un atac aerian asupra capitalei în timp ce se pregătea să se întâlnească cu președintele. În dimineața zilei de 22 iunie, singurul avion care mai zbura pentru CIA a aruncat o canistră cu petrol la periferia orașului. În douăzeci de minute focul era stins. „Opinia publică consideră că atacurile dau dovadă de neputință, de lipsă totală de decizii și eforturi lipsite de curaj“, s-a infuriat Haney. „Eforturile lui Castillo Armas sunt văzute tot mai mult ca o farsă. Aplombul împotriva guvernului și a comunismului este pe cale de dispariție.“ A luat legătura cu Dulles, cerând imediat mai multe avioane.

Dulles a pus mâna pe telefon și l-a sunat pe William Pawley – unul din cei mai bogați oameni de afaceri din Statele Unite, președintele partidului Democrat pentru Eisenhower, unul din cei mai mari sponsori ai lui Ike în alegerile prezidențiale din 1952 și consultant al CIA-ului. Pawley putea pune la dispoziție o forță aeriană secretă care nu era la îndemâna oricui. Apoi Dulles l-a trimis pe Bissell să se întâlnească cu Walter Bedell Smith, pe care CIA-ul îl consultase în Operațiunea Success, iar generalul a aprobat cererea neoficială pentru avioane. Dar, în ultimul moment, secretarul de stat adjunct pentru America Latină, Henry Holland, a obiectat violent, cerându-le să meargă la președinte.

Pe 22 iunie la 14:15, Dulles, Pawley și Holland intrau în Biroul Oval. Eisenhower a întrebat care erau șansele de succes ale rebeliunii în acel moment. Zero, a recunoscut Dulles. Și dacă CIA-ul ar dispune de mai multe avioane și mai multe bombe? Poate 20 la sută, a estimat Dulles.

Președintele și Pawley au consemnat întâlnirea aproape identic în memoriile lor, cu o singură excepție. Eisenhower l-a șters pe Pawley din istorie și motivul era limpede: făcuse o înțelegere secretă cu susținătorul său politic. „Ike s-a întors spre mine“, scria Pawley. „și a spus: Bill, haide, fă rost de avioane.“

Pawley a telefonat la Banca Riggs, aflată la o stradă de Casa Albă. Apoi l-a chemat pe ambasadorul Republicii Nicaragua în Statele Unite. A scos 150.000 dolari în bani gheață și l-a condus pe ambasador la Pentagon. Pawley i-a predat banii unui ofițer militar, care a transferat trei aparate Thunderbolt în proprietatea statului Nicaragua. Avioanele au ajuns, complet înarmate, în Panama, de la Puerto Rico, în aceeași seară.

Au pornit la luptă în zori, dezlănțuind atacul împotriva aceluiași forțe armate guatemaleze ale cărei loialitate fuseseră speranța planului de a-l răsturna pe Arbenz. Piloții CIA au bombardat trenurile armatei care duceau soldați pe front. Au aruncat cu bombe, dinamită, grenade de mână și cocktailuri Molotov. Au aruncat în aer un

post de radio condus de misionari creștini americani și au scufundat un transportor britanic dintr-un port de pe coasta Pacificului.

Pe uscat, Castillo Armas nu a reușit să înainteze de nici o culoare. A făcut cale întoarsă și a transmis CIA-ului mesaje radio, cerând mai multe forțe aeriene. Vocea Eliberării, care transmitea cu ajutorul unui semnal emis de un transponder plasat pe acoperișul ambasadei americane, difuza povești bine ticluite despre mii de soldați rebeli care se adunau în capitală. Megafoanele de pe acoperișul ambasadei emiteau sunetele înregistrate ale avioanelor de luptă P-38 care vâjâiau în noapte.

Președintele Arbenz, beat mort, a realizat stupefiat că era atacat de Statele Unite.

În după-amiaza zilei de 25 iunie, CIA a bombardat platforma pentru defilări a celei mai mari tabere militare din Ciudad de Guatemala, demoralizând corpul de ofițeri. În acea noapte, Arbenz și-a convocat consiliul de miniștri și i-a informat că elemente din cadrul armatei se revoltaseră. Era adevărat: câțiva ofițeri decisese să se alăture Agenției și să-și înlăture președintele de la putere.

Ambasadorul Peurifoy s-a întâlnit cu conspiratorii la 27 iunie, când se afla la doar un pas de victorie. Dar apoi Arbenz i-a cedat puterea colonelului Carlos Enrique Diaz, care a format o juntă și a jurat să îl înfrângă pe Castillo Armas. „Am fost înșelați“, a transmis Peurifoy. Al Haney a trimis un mesaj tuturor posturilor CIA indentificându-l pe Diaz ca „agent comunist.“ I-a ordonat unui abil ofițer CIA, Enno Hobbling, fostul șef al biroului din Berlin al publicației *Time*, să poarte o scurtă discuție cu Diaz în dimineața zilei următoare. Hobbling i-a trimis un mesaj lui Diaz: „Colonele, constituiți un inconvenient pentru politica externă americană.“

Junta s-a destrămat imediat și a fost înlocuită de o succesiune rapidă de alte patru, fiecare din ce în ce mai proamericană. Ambasadorul Peurifoy i-a cerut CIA-ului să stopeze conflictul. Wisner le-a transmis tuturor, la 30 iunie, că era timpul ca „chirurgii să se retragă și asistentele să preia îngrijirea pacientului.“ Peurifoy s-a mai ocupat de manevre încă două luni, până când Castillo Armas a preluat președinția. A primit salutul a douăzeci de salve de tun și o cină de stat la Casa Albă, unde vicepreședintele a ținut următorul toast: „Noi, cei din Statele Unite, am urmărit cum poporul Guatemalei a înregistrat un episod istoric profund semnificativ pentru toate popoarele“, a spus Richard Nixon. „Conduc de soldatul curajos care ne onorează cu prezența în această seară, poporul guatemalez s-a revoltat împotriva conducerii comuniste, care, în cădere, a fost martoră la propria superficialitate, falsitate și corupție.“ Pe poporul guatemalez îl așteptau patruzeci de ani de opresiune militară, brigăzi ale morții și represalii armate.

INCREDIBIL

Liderii CIA creaseră un mit în jurul Operațiunii Success, tot așa cum făcuseră cu lovitura din Iran. Scenariul oficial prezenta misiunea ca pe o adevărată capodoperă. În realitate, „nu prea o consideram un succes“, spunea Jake Esterline, devenit noul comandant al postului din Guatemala la sfârșitul verii. Lovitura reușise, în mare măsură, prin forță brută și noroc chior. Dar CIA a țesut o altă poveste în raportul oficial prezentat președintelui la Casa Albă la 29 iulie 1954. În noaptea precedentă,

Allen Dulles i-a invitat pe Wisner, Tracy Barnes, Dave Phillips, Al Haney, Henry Hecksher și Rip Robertson la casa lui din Georgetown pentru repetiția generală. A ascultat cu groază discursul incoherent, cu un preambul nesfârșit despre faptele eroice ale lui Haney din Coreea. „N-am auzit în viața mea asemenea prostii”, a spus Dulles și i-a ordonat lui Phillips să rescrie discursul.

În aripa estică a Casei Albe, într-o cameră întunecată pentru proiecție, CIA-ul i-a vândut lui Eisenhower o versiune frumoasă a Operațiunii Success. Când s-au aprins luminile, prima întrebare a președintelui a fost către Rip Robertson.

– Câți oameni a pierdut Castillo Armas?

– Doar unul, a răspuns Robertson.

– Incredibil, a spus președintele.

Cel puțin patruzeci și trei dintre oamenii lui Castillo Armas fuseseră uciși în timpul invaziei, dar nimeni nu l-a contrazis pe Robertson. Era o minciună sfruntată.

Acesta a fost momentul de cotitură din istoria CIA. Poveștile de primă pagină pentru descrierea operațiunilor subversive din afara granițelor erau acum parte necesară a comportamentului politic al Agenției la Washington. Bisell a spus-o pe față: „Mulți dintre noi, cei care ne alăturaserăm CIA-ului, nu ne simțeam obligați, în acțiunile pe care le întreprindeam ca membri ai personalului, să respectăm toate regulile etice.” El și colegii săi erau pregătiți să îl mintă pe președinte pentru a proteja imaginea Agenției. Iar minciunile lor au avut consecințe pe termen lung.

II. APOI VOM STĂRNI O FURTUNĂ

„În prezent, un vâl de secrete acoperă tot ce are legătură cu CIA-ul – costurile, eficiența, succesele, eșecurile”, a spus senatorul Mike Mansfield din Montana în martie 1954.

Allen Dulles răspundea doar în fața câtorva membri ai Congresului. Aceștia protejau Agenția de opinia publică prin servicii de securitate informale și subcomitete de aprobare. Le cerea cu regularitate adjuncților săi să îi furnizeze „povești de succes ale CIA, care puteau fi folosite la următoarea audiere pentru buget.” El nu avea nici una în mână. În rare ocazii era pregătit să fie sincer. La două săptămâni după critica lui Mansfield, Dulles s-a întâlnit cu trei senatori la o audiere cu ușile închise. Notele sale de introducere spuneau că extinderea rapidă a operațiunilor subversive ale CIA ar putea fi „riscante sau chiar neînțelepte pe termen lung în Războiul Rece.” Se recunoștea astfel că „operațiunile neplanificate, urgente, cu o puține șanse de reușită nu numai că eșuau de obicei, dar periclita și chiar distrugeau pregătirile noastre atente pentru activitățile mai ample.”

Un asemenea secret putea fi păstrat în siguranță la Capitol Hill. Dar un anumit senator reprezenta o amenințare gravă la adresa CIA-ului: înverșunatul anticomunist Joseph McCarthy. McCarthy și personalul său dezvoltaseră o rețea de informatori care părăsiseră furioși Agenția la sfârșitul războiului din Coreea. În primele luni de la alegerea lui Eisenhower, dosarele lui McCarthy creșteau sub greutatea afirmațiilor care susțineau că „CIA angajase în neștire un mare număr de agenți dubli – indivizi care, deși lucrau pentru CIA, erau, de fapt, agenți comuniști a căror misiune era să plaseze date eronate”, după cum povestește consilierul său, Roy Cohn. Spre

deosebire de multe alte acuzații aduse de McCarthy, aceasta era adevărată. Agenția nu putea să se justifice în fața acestor investigații, iar Allen Dulles o știa.

Dacă poporul american ar fi aflat, în toiul spaimei roșii, că Agenția fusese păcălită peste tot în Europa și Asia de serviciile sovietice și chineze de informații, CIA ar fi fost distrusă.

Când McCarthy i-a spus în față lui Dulles, într-o conversație privată, că „CIA nu era nici inviolabilă, nici imună la investigații”, directorul și-a dat seama că propria lui supraviețuire era în joc. Foster Dulles și-a deschis ușile în fața copoilor lui McCarthy într-o paradă publică de cucernicie care a devastat Departamentul de Stat timp de o decadă. Dar Allen s-a luptat cu ei. A respins încercarea senatorului de a-l cita pe Bill Bundy de la CIA, care făcea parte din vechea școală și contribuise cu 400 de dolari la fondul de apărare a lui Alger Hiss, spionul suspectat de comunism. Allen a refuzat să îl lase pe senator să flageleze Agenția.

Atitudinea sa publică era principială, dar a organizat și o operațiune de compromitere a lui McCarthy. Campania secretă a fost deconspirată de mărturia secretă a unui ofițer CIA în fața comitetului senatorial al lui McCarthy și a consilierului său, pe atunci în vârstă de douăzeci și opt de ani, Robert F. Kennedy, mărturie făcută publică abia în 2003. A fost detaliată în istoria CIA pusă la dispoziția publicului în 2004.

După confruntarea privată cu McCarthy, Dulles a organizat o echipă de ofițeri CIA care să pătrundă în biroul senatorului cu o cameră sau un microfon, de preferat ambele. Metodologia era aceeași folosită de J. Edgar Hoover: adună cât mai multe mizerii și împrăstie-le. Dulles l-a instruit pe James Angleton, maestrul contrainformațiilor, să găsească un mod prin care McCarthy și personalul său să primească informații false, în încercarea de a-i discredita. Angleton l-a convins pe James McCargar – ofițerul care se numărase printre primii angajați ai lui Wisner – să plaseze rapoarte telefonice false despre unul din membrii rețelei lui McCarthy. McCargar a reușit: CIA pătrunsese în Senat. „Ai salvat republica”, i-a spus Allen Dulles.

ACEASTĂ FILOZOFIE FUNDAMENTAL RESPINGĂTOARE

Dar amenințarea la adresa CIA-ului a început să crească în 1954, pe măsură ce puterea lui McCarthy scădea. Senatorul Mansfield și alți treizeci și patru de colegi susțineau o lege care urma să creeze un comitet de supraveghere și să oblige Agenția să informeze constant și pe deplin Congresul despre activitățile sale. (Legea nu a fost acceptată timp de douăzeci de ani).

O echipă special desemnată a Congresului, condusă de colegul de încredere al lui Eisenhower, generalul Mark Clark, se pregătea să investigheze Agenția.

În 1954, la sfârșitul lunii mai, președintele Statelor Unite a primit o scrisoare de șase pagini de la un colonel din cadrul forțelor aeriene. Era un mesaj răsunător din partea primului turnător al CIA-ului. Eisenhower a citit-o și a păstrat-o.

Autorul, Jim Kellis, era unul din părinții fondatori ai Agenției. Un veteran OSS, care a dus război de gherilă în Grecia, mersese în China în calitate de prim comandant al departamentului din Shanghai pentru Unitatea Serviciilor Strategice.

La nașterea Agenției, era printre puținii oameni experimentați din China. S-a întors în Grecia ca investigator pentru Bill Donovan, căruia, ca cetățean privat, i se ceruse să investigheze uciderea unui reporter CBS. A stabilit că asasinatul fusese cerut de aliații Americii din aripă dreaptă din Atena și nu fusese comandat de comuniști, așa cum credea opinia publică. Descoperirea a fost mușamalizată. S-a întors la CIA și, în timpul Războiului din Coreea, s-a ocupat de operațiunile paralimitare ale Agenției și de forțele de rezistență din întreaga lume. Walter Bedell Smith îl trimisese să descâlcească investigațiile din Asia și Europa. Nu i-a plăcut ce a văzut. La câteva luni după ce Allen Dulles a preluat conducerea, Kellis a demisionat dezgustat.

„Agenția Centrală de Informații este în stare de putrefacție”, l-a avertizat colonelul Kellis pe Eisenhower. „Astăzi, CIA-ul abia dacă mai are operațiuni în desfășurare în spatele Cortinei de Fier. În rapoartele lor, prezintă o imagine optimistă celor din afară, dar oribilul adevăr rămâne ascuns sub eticheta TOP SECRET a Agenției.”

Adevărul era că „CIA, cu bună știință sau nu, a oferit un milion de dolari unui serviciu comunist de securitate.” (Aceasta fusese operațiunea MLI din Polonia; este puțin probabil ca Dulles să-i fi divulgat președintelui detaliile urâte ale operațiunii, care eșuase cu trei săptămâni înainte ca Eisenhower să preia puterea). „CIA a organizat fără să vrea o rețea de informații pentru comuniști”, scria Kellis, referindu-se la dezastrul provocat de postul din Seul în timpul Războiului din Coreea. Dulles și adjuncții săi, „temându-se de consecințele care le-ar fi putut afecta reputația”, mințiseră Congresul referitor la operațiunile Agenției în Coreea și China. Kellis investigase personal problema într-o călătorie în Orientul Îndepărtat întreprinsă în 1952. Stabilise că „Agenția fusese păcălită.”

Dulles plasase povești în presă, creându-și imaginea „unui misionar creștin afabil și înțelept, expertul nedisputat în serviciul de informații al țării”, scria Kellis. „Noi care văzusem și cealaltă față a lui Allen Dulles, nu găseam prea multe trăsături creștine. Personal, îl consider un agent guvernamental nemilos, ambițios și extraordinar de incompetent.” Kellis a încercat să-l convingă pe președinte să întreprindă „acțiuni drastice, necesare pentru curățarea CIA-ului.”

Eisenhower voia să înlăture pericolele cu care se contrunta serviciul clandestin și să îi rezolve problemele în secret. În iulie 1954, imediat după încheierea Operațiunii Success, președintele i-a mandatat pe generalul Jimmy Doolittle, care lucrase la Proiectul Solarium, și pe bunul său prieten, William Pawley, milionarul care oferise avioanele de luptă pentru lovitura din Guatemala, să evalueze capacitatea CIA-ului de a organiza acțiuni subversive.

Doolittle avea la dispoziție zece săptămâni înainte să-i înmâneze raportul. El și Pawley s-au întâlnit cu Dulles și Wisner, au călătorit la posturile CIA din Germania și Londra și au intervievat ofițeri militari și diplomați de rang superior care lucraseră cu CIA. Au vorbit și cu Bedell Smith, care le-a spus că Dulles „era prea tulburat pentru a-l pune în poziția asta dificilă” și că „tulburarea sa era mult mai gravă decât părea.”

La 19 octombrie 1954, Doolittle a mers la Casa Albă pentru o întrevedere cu președintele. A raportat că Agenția „luase amploare, devenind o organizație

uriasă și lăbărtată condusă de un mare număr de oameni, dintre care unii erau de o competență îndoielnică.“ Dulles se înconjurase de agenți nepricepuți și indisciplinați. S-a pus problema „relației de familie“ cu Foster Dulles. Doolittle considera că ar fi mai bine pentru toți în cauză ca legăturile personale să nu fie și legături profesionale: „duce la protejarea unuia de către celălalt și la influența unuia asupra celuilalt.“ Un comitet independent de civili de încredere ar trebui să supravegheze CIA-ul pentru președinte.

Raportul lui Doolittle a avertizat că serviciul clandestin al lui Dulles era „plin de oameni slab pregătiți sau chiar necalificați pentru posturile pe care le ocupau.“ În cele șase echipe separate de personal, șapte divizii geografice și mai bine de patruzeci de filiale „fiecare nivel era năpădit de uscăciuni.“ Raportul recomanda „o reorganizare completă“ a imperiului lui Wisner, care suferise de pe urma „înmulțirii ciupercilor“ și a „presunii extraordinare de pe urma acceptării unor angajamente dincolo de capacitatea de performanță.“ Se menționa, de asemenea, că „în operațiunile sub acoperire, calitatea este mai importantă decât cantitatea. Un număr mai mic de oameni competenți poate fi mai folositor decât un mare număr de incompetenți.“

Dulles era pe deplin conștient că serviciul clandestin îi scăpase de sub control. Ofițerii CIA desfășurau operațiuni fără știrea comandanților. La două zile după ce Doolittle și-a prezentat raportul, directorul i-a spus lui Wisner că era îngrijorat că „operațiuni sensibile și/sau delicate erau organizate la un nivel inferior fără să fie aduse în atenția directorului adjunct de linie, al directorului adjunct sau al directorului Agenției Centrale de Informații.“

Dar Dulles s-a ocupat de raportul Doolittle așa cum făcea de obicei cu veștile proaste, îngropându-l. Nu avea de gând să le permită ofițerilor de rang înalt din cadrul CIA să îl vadă – nici măcar lui Wisner.

Deși raportul a fost ținut secret până în 2001, prefața sa a fost făcută publică cu un sfert de secol mai înainte. Conținea unul dintre cele mai triste pasaje scrise vreodată despre Războiul Rece:

Este limpede că ne confruntăm în prezent cu un dușman implacabil al cărui obiectiv declarat este dominarea lumii prin orice mijloace și indiferent de costuri.

Nu există reguli într-un asemenea joc. Astfel, normele acceptabile ale comportamentului uman nu se pot aplica. Dacă vrem ca Statele Unite să supraviețuiască, atunci trebuie reconsiderat conceptual de „fair play.“ Trebuie să dezvoltăm servicii de spionaj și contraspionaj eficiente și trebuie să învățăm ce înseamnă subversivitatea, sabotajul și să ne distrugem dușmanii prin metode mai inteligente, mai sofisticate și mai eficiente decât cele folosite împotriva noastră. Este posibil ca poporul american să trebuiască să cunoască, să înțeleagă și să susțină această filozofie fundamental respingătoare.

Raportul spunea că națiunea avea nevoie „de o organizare agresivă în subversivitate psihologică, politică și paramilitară, mai eficientă, mai deosebită și,

dacă era nevoie, mai nemiloasă decât cea folosită de dușman.“ Și asta pentru că CIA nu rezolvase niciodată „problema infiltrării agenților umani“, prevedea raportul „Odată ajunși în afara granițelor – prin parașutare sau alte metode – extrem de dificil să rămână nedescoperiți.“ Raportul concluziona: „Informațiile pe care le-am obținut prin această metodă de colectare sunt neglijabile, iar prețul, eforturile, banii și viețile, este inestimabil.“

Documentul puneă accentul pe spionaj ca metodă principală de obținere a informațiilor despre sovietici și sublinia faptul ca nici un preț nu era suficient de mare pentru asemenea informații.

NU AM PUS ÎNTREBĂRILE CARE TREBUIA

Dulles căuta cu disperare să introducă un spion american în spatele Cortinei de Fier. În 1953, primul ofițer CIA pe care îl trimisese la Moscova fusese sedus de o menajeră rusoaică – care era colonel KGB – fotografiat în flagrant delict, șantajat și concediat de Agenție pentru indiscrețiile lui. În 1954, un al doilea ofițer a fost prins spionând, arestat și deportat la scurt timp de la sosire. Imediat după aceea, Dulles l-a chemat pe unul dintre asistenții săi speciali, John Maury, care călătorise în Rusia înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial și petrecuse cea mai mare parte a războiului la sediul ambasadei americane din Moscova pe post de reprezentant al Biroului Naval de Informații. I-a cerut lui Maury să se alăture serviciului secret și să se pregătească pentru o misiune la Moscova.

Nici unul dintre ofițerii lui Wisner nu mai fusese în Rusia. „Ei nu știu nimic despre țintă“, a spus Dulles.

– Iar eu nu știu nimic despre operațiuni, a replicat Maury.

– Nici ei nu cred că știu, a răspuns Dulles.

Astfel de oameni nu erau capabili să îi ofere președintelui informațiile de care avea cea mai mare nevoie: avertizări strategice despre un atac nuclear. Când Consiliul Național de Securitate a convenit să discute despre ce era de făcut în cazul unui atac nuclear, președintele s-a întors spre Dulles și a spus: „la toate măsurile să nu avem un al doilea Pearl Harbor.“

Aceasta era sarcina pe care președintele o încredințase celei de-a doua comisii secrete de informații pe care o crease în 1954.

Eisenhower l-a numit pe James R. Killian, președintele Institutului de Tehnologie din Massachusetts, în fruntea unui grup de cercetători preocupați de găsirea unor modalități de a preveni un atac sovietic apărut din senin. De asemenea, a insistat asupra tehnicilor recomandate de raportul Doolittle: „comunicare și supraveghere electronică“ pentru a oferi „avertismente timpurii ale atacurilor iminente.“

Agenția și-a intensificat eforturile de a-l spiona pe dușman și a reușit, în felul ei.

În podul sediului central din Berlin, un fost jucător de baseball devenit avocat devenit spion, pe nume Walter O'Brien, fotografia documente furate de la oficiul poștal est-german. Acestea descriau rutele subterane ale noilor cabluri de telecomunicații folosite de oficialii sovietici și est-germani. Lovitura de spionaj s-a transformat în proiectul Tunelul Berlinului.

În același timp, tunelul era considerat cel mai mare triumf public al CIA-ului. Ideea – și desființarea ei – a venit de la serviciile britanice de informații. În 1951, britanicii au adus la cunoștința CIA-ului că începuseră să supravegheze canalele de telecomunicații ale sovieticilor printr-o rețea de tunele din zonele ocupate ale Vienei la scurt timp după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Le-au sugerat americanilor să le urmeze exemplul la Berlin. Datorită planurilor, ideea a devenit o reală posibilitate.

Un raport secret CIA despre tunelul din Berlin, întocmit în august 1967 și dat publicității în februarie 2007, a adus la cunoștința tuturor cele trei întrebări cu care se confruntase William K. Harvey, un fost agent FBI, mare amator de băutură și purtător de armă, care a preluat conducerea bazei din Berlin în 1952: Putea oare Agenția să sape un tunel de o jumătate de kilometru până în zona sovietică a Berlinului de Est și să lovească o țintă cu diametrul de cinci centimetri – la circa un metru sub o autostradă majoră – fără să fie prinsă? Cum putea să se debaraseze de moloz – cam trei mii de tone de pământ nisipos – în secret? Și ce fel de poveste ar putea servi drept paravan pentru construirea unei instalații pentru săpat într-un sector sordid, plin de barăci ale refugiaților, la marginea zonei americane?

În decembrie 1953, Allen Dulles și omologul său britanic, Sir John Sinclair, au căzut de acord asupra termenilor de referință pentru un șir de întâlniri legate de operațiunea tunelului, care a primit numele de cod Jointly (Împreună). Discuțiile au dus la planificarea unei acțiuni care urma să fie pusă în aplicare vara următoare. Printre dărmături trebuia să se ridice o clădire de mari dimensiuni, cu acoperișul înțesat de antene, iar sovieticilor să li se dea de înțeles că era o stație pentru interceptarea semnalelor din atmosferă – un truc de magician care să înșele ochiul. Americanii aveau să sape tunelul spre est, până ajungeau sub cabluri. Britanicii, bazându-se pe experiența lor din Viena, urmau să facă o intrare verticală la capătul tunelului, până la cabluri, și să instaleze receptoarele. Biroul din Londra, care avea deja la 317 ofițeri, urma să proceseze conversațiile înregistrate de CIA. La Washington, Agenția pune la dispoziție 350 de angajați pentru a transcrie transmisiunile interceptate în tunel. Corpul de Ingineri al Armatei a făcut săpăturile, cu asistență tehnică din partea britanicilor. Cea mai mare problemă, ca întotdeauna, s-a dovedit a fi traducerea cuvintelor interceptate în timpul operațiunii: „Nu am reușit niciodată să facem rost de atâția traducători câți ne trebuiau“, menționau rapoartele CIA, pentru că abilitățile lingvistice ale Agenției pentru rusă și chiar pentru germană lipseau aproape cu desăvârșire.

Tunelul a fost terminat în 1955, la sfârșitul lunii februarie, iar britanicii au început să instaleze receptoarele o lună mai târziu. Informațiile au început să curgă în mai.

Zecile de mii de ore de conversații și transcrieri includeau detalii prețioase despre forțele nucleare și convenționale sovietice din Germania și Polonia, informații din interiorul Ministerului Apărării din Moscova și planurile operațiunilor de contrainformații sovietice din Berlin. Interceptările au oferit imagini despre confuzia și lipsa de decizii la nivel politic a oficialilor sovietici și est-germani și numele de cod a sute de ofițeri sovietici de informații. Aceste vești – chiar dacă traducerea a durat

săptămâni sau luni – au costat 6.7 milioane de dolari. Imediat ce a fost descoperit, așa cum Agenția anticipase că avea să se întâmple într-o bună zi, tunelul a fost văzut ca un semn că „americani, universal priviți ca începători în ale spionajului, erai capabili de o lovitură împotriva Uniunii Sovietice, multă vreme recunoscută drept liderul absolut în domeniu”, raportează istoria CIA.

Însă Agenția nu se așteptase ca operațiunea să fie compromisă atât de repede. Durase mai puțin de un an – până în luna aprilie a anului următor, ca tunelul să fie descoperit. Și asta pentru că Kremlinul fusese la curent de la bun început, chiar înainte să fie întoarsă prima lopată de pământ. Planul a fost descoperit de o cârțiță sovietică din serviciile britanice, George Blake, care-și schimbase convingerile cât timp fusese prizonier de război în Coreea de Nord și care le dezvăluise sovieticilor secretul la sfârșitul anului 1953. Sovieticii îl apreciau pe Blake atât de mult, încât Moscova a permis operațiunii Tunelul să funcționeze timp de unsprezece luni înainte de a o expune într-o explozie de publicitate bine organizată. Ani mai târziu, chiar și după ce-și dăduse seama că partea opusă știuse de tunel încă de la început, CIA-ul tot mai credea că dăduse peste o mină de aur. Întrebarea mai dăinuie și în ziua de azi: a oferit oare Moscova intenționat informații false aparatelor din tunel? Dovezile sugerează că CIA a obținut din înregistrări 2 tipuri de informații inestimabile și necompromise. CIA-ul aflase schița de bază a sistemelor de securitate sovietice și est-germane și nu dobândise nici un indiciu care să sugereze că Moscova intenționa să declare război.

„Acea dintre noi care mai știau câte ceva despre Rusia o vedeau ca pe o țară înapoiată a Lumii a Treia, care voia să se dezvolte după standardele Vestului”, a spus Tom Polgar, veteranul bazei CIA din Berlin. Dar perspectiva aceasta a fost respinsă la cele mai înalte niveluri din Washington. Casa Albă și Pentagonul presupuneau că *intențiile* Kremlinului erau identice cu ale lor: distrugerea dușmanului încă din prima zi a celui de-Al Treilea Război Mondial. Misiunea lor era, prin urmare, să afle care erau *capacitățile* militare sovietice și să le distrugă primii. Rușii nu credeau că spionii americani erau în stare de asta.

Dar mașinăriile americane ar fi putut fi.

Raportul Killian a marcat începutul triumfului tehnologiei și sfârșitul spionajului de modă veche practicat la CIA. „Obținem puține informații semnificative din operațiunile clasice, realizate sub acoperire în Rusia”, îi spunea raportul lui Eisenhower. „Dar ne putem folosi de noile avantaje ale științei și tehnologiei pentru îmbunătățirea străngerii de informații.” Raportul îl îndemna pe Eisenhower să construiască avioane-spion și sateliți care să survoleze deasupra Uniunii Sovietice și să-i fotografieze arsenalul.

America avea acces la tehnologie. De mai bine de doi ani, Dulles și Wisner fuseseră prea preocupați de probleme operaționale pentru a acorda atenție unei înștiințări primite în iulie 1952, din partea colegului lor. Loftus Becker, pe atunci directorul adjunct pentru informații, cu o propunere pentru construirea „unui satelit de recunoaștere” – o cameră de filmat lansată pe o rachetă care să supravegheze Uniunea Sovietică din spațiul cosmic. Cheia era construirea camerei. Edwin Land, laureat al premiului Nobel care inventase Polaroidul, era convins că putea să o facă.

În noiembrie 1954, pe când Tunelul din Berlin era încă în construcție, Land, Killian și Dulles s-au întâlnit cu președintele și i-au obținut aprobarea pentru construcția avionului de spionaj U-2, un planor cu o cameră în carlingă care ar fi permis ochilor americani să vadă în spatele Cortinei de Fier. Eisenhower a dat aprobarea, împreună cu o predicție tristă. Într-o bună zi, a spus el, „una dintre mașinăriile astea o să fie descoperită și o să ne pomenim cu o furtună pe cap.”

Dulles i-a încredințat sarcina construirii avionului lui Dick Bissell, care nu știa nimic despre avioane, dar care a creat cu abilitate o birocrăție guvernamentală secretă care a protejat programul U-2 de investigații și a ajutat la grăbirea construcției. „Agenția noastră”, a spus el cu mândrie câțiva ani mai târziu unei promoții de viitori ofițeri CIA, „este ultimul refugiu al secretelor organizaționale disponibil guvernului SUA.”

Bissell străbătea coridoarele CIA cu pași mari. Un om sfios cu ambiții mari. Credea că într-o bună zi avea să ajungă următorul director al serviciilor de informații, căci așa îi spusese Dulles. Începea să disprețuiască tot mai mult spionajul și îi desconsidera pe Richard Helms și pe ofițerii săi. Cei doi au devenit dușmani birocratici, iar mai apoi dușmani înverșunați. Ei personificau bătlia între spioni și dispozitivele electronice, începută în urmă cu cincizeci de ani și care mai dăinuie și în ziua de azi. Bissell vedea U-2 ca pe o armă – o lovitură agresivă împotriva amenințării sovietice. Dacă Moscova „nu putea să facă absolut nimic ca să ne împiedice” să violăm spațiul aerian sovietic și să le spionăm forțele, atunci chiar și numai neputința asta avea să le compromită mândria și puterea. A format o celulă restrânsă și secretă de ofițeri CIA care să se ocupe de program și l-a mandatat pe James Q. Reber, directorul adjunct pentru coordonarea operațiunilor de informații, să decidă ce anume ar trebui să fotografieze avionul pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Reber era de multă vreme președintele comitetului care a ales obiectivele sovietice pentru avioanele U-2, iar mai apoi pentru sateliții care le-au urmat. Dar, până la urmă, Pentagonul era cel care stabilea criteriile pentru recunoaștere: Cât arsenal de bombardament avea Rusia? Câte rachete nucleare? Câte tancuri?

Ani mai târziu, Reber a spus că Războiul Rece blocase mental perspectiva de a fotografia orice altceva.

„Nu am pus întrebările care trebuiau”, a spus Reber. Dacă CIA-ul și-ar fi format o imagine mai clară despre viața din cadrul Uniunii Sovietice, ar fi aflat că sovieticii băgau puțini bani în resursele care dădeau putere unei națiuni. Erau un dușman slab. Dacă liderii CIA ar fi fost în stare să desfășoare operațiuni de spionaj eficiente în interiorul Uniunii Sovietice, ar fi văzut că rușii erau incapabili să producă bunurile minime pentru supraviețuire. Ideea că bătlia finală ale Războiului Rece ar putea fi pe plan economic și nu militar nu le-ar fi trecut niciodată prin gând.

SUNT UNELE LUCRURI PE CARE NU I LE SPUNE PREȘEDINTELUI

Eforturile președintelui de a evalua capacitățile CIA-ului au dus la un salt tehnologic ce a revoluționat colectarea de informații, dar nu au ajuns niciodată la miezul

problemei. La șapte ani de la înființare, CIA-ul era lipsit de supraveghere sau control. Secretele erau dezvăluite pe baza cerințelor de moment, iar Allen Dulles era cel care decidea cine și cât trebuie să știe. Nu mai rămăsese nimeni care să arunce vreo privire în interiorul Agenției după ce Walter Bedel Smith părăsise guvernul în octombrie 1954. Prin simpla forță a personalității, Bedell Smith încercase să-l domolească pe Allen Dulles. Dar când a plecat, odată cu el a dispărut și abilitatea orcu de a controla acțiunile, poate doar cu excepția lui Eisenhower.

În 1955, președintele a schimbat regulile, creând așa numitul „Grup Special” – trei reprezentanți desemnați de Casa Albă, Departamentul de Stat și pentru Apărare, însărcinați cu evaluarea operațiunilor secrete ale Agenției. Dar grupul nu avea posibilitatea de a aproba din avans operațiunile sub acoperire. Dacă avea chef, Dulles menționa în trecere câte ceva despre planurile sale la prânzuri neoficiale cu Grupul Special – noul subsecretar de stat, secretarul adjunct pentru apărare și asistentul pentru securitate națională al președintelui. Dar adesea se ferea să o facă. O cronică CIA de cinci volume despre cariera lui Dulles ca director al Serviciului Central de Informații notează că cei trei nu aveau nevoie să știe nimic despre acțiunile sub acoperire. Nu erau în măsură să-l judece pe el sau Agenția. Dulles considera că deciziile sale nu aveau nevoie de aprobare.

Directorul, adjuncții săi și șefii posturilor din străinătate erau liberi să își stabilească propriile politici, să-și pună la punct propriile operațiuni și să-și evalueze singuri, în secret, rezultatele. Dulles informa Casa Albă despre ce i se părea lui că era potrivit. „Sunt unele lucruri pe care nu i le spune președintelui”, s-a confesat sora lui unui coleg de la Departamentul de Stat. „E mai bine să nu știe.”

12. NOI AM CONDUS-O ALTFEL

Banii erau una dintre armele pe care CIA-ul le mânua cu deosebită îndemânare. Agenția excela în cumpărarea serviciilor politicienilor străini. Primul loc în care banii l-au ales pe viitorul lider al unei puteri mondiale a fost Japonia.

Doi dintre cei mai influenți agenți recrutați vreodată de Statelor Unite au colaborat la misiunea CIA de a controla guvernul nipon. Fuseseră colegi de celulă, acuzați de crime de război și închiși pentru trei ani în Tokio la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial sub ocupația americană. Au fost eliberați la sfârșitul anului 1948, cu o zi înainte ca mulți dintre colegii lor de închisoare să fie duși la galere.

Cu ajutorul Agenției, Nobusuke Kishi a devenit primul ministru al Japoniei și șeful partidului aflat la conducere. Yoshio Kodama și-a asigurat libertatea și poziția ca gangsterul numărul unu al națiunii ajutând serviciile de informații americane. Împreună au schimbat politica Japoniei postbelice. În războiul împotriva fascismului, ei reprezentaseră tot ce ura mai mult America. În războiul împotriva comunismului, erau exact de ce aveau nevoie Statele Unite.

În anii '30, Kodama condusesse un grup de tineri de dreapta care încercaseră să îl asasineze pe primul ministru. A fost condamnat la închisoare, dar guvernul Japoniei l-a folosit apoi în recrutarea spionilor și obținerea metalelor necesare pentru bătălia care urma. După cinci ani în care a condus cea mai mare piață neagră

de război din China ocupată, Kodama a primit gradul de contraamiral și a adunat o avere personală estimată la 175 milioane de dolari. La ieșirea din închisoare, Kodama a început să-și investească averea în carierele celor mai conservatori politicieni ai Japoniei, devenind un membru-cheie în numeroase operațiuni CIA care au contribuit la aducerea lor la putere.

A lucrat cu oameni de afaceri americani, veteran OSS și foști diplomați pentru a pune pe picioare o îndrăznească operațiune subversivă, susținută de CIA, în timpul războiului din Coreea.

Armata americană avea nevoie de wolfram, un metal strategic limitat ca resursă, folosit la întărirea rachetelor. Rețeaua lui Kodama a traficat tone de wolfram din depozitele militare japoneze și le-a transferat în Statele Unite. Pentagonul a plătit pentru ele 10 milioane de dolari. CIA a oferit o finanțare de 2,8 milioane de dolari pentru a mușamaliza operațiunea. Rețeaua de traficanți a mai jupuit 2 milioane. Dar operațiunea l-a lăsat pe Kodama în relații tensionate cu postul CIA din Tokio. „E un mincinos de meserie, un gangster, un șarlatan și-un hoț nelegiuit“, a raportat postul la 10 septembrie 1953. „Kodama este complet incapabil de operațiuni de spionaj și nu îl interesează nimic altceva afară de profit.“ S-a pus capăt relației, iar Agenția și-a îndreptat atenția spre îngrijirea și susținerea viitorilor politicieni japonezi – inclusiv Kishi – care au și câștigat locuri în Dietă, parlamentul Japoniei, în primele alegeri de după sfârșitul ocupației americane.

ACUM SUNTEM CU TOȚII DEMOCRAȚI

Kishi a devenit liderul crescânde mișcări conservatoare din Japonia. În mai puțin de un an de la alegerea lui în Dietă, cu ajutorul banilor lui Kodama și a abilităților de politician, a ajuns să controleze cea mai mare facțiune printre reprezentanții aleși ai Japoniei. Odată ajuns în funcție, a construit partidul conducător care avea să se afle la putere pentru aproape jumătate de secol.

În 1941, semnase declarația de război împotriva Statelor Unite și condusese ministerul armamentului japonez în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Chiar și după ce a fost închis la sfârșitul războiului, Kishi a avut aliați bine plasați în Statele Unite, printre care și Joseph Grew, ambasadorul american la Tokio la momentul atacului japonez de la Pearl Harbor. Grew se afla în detenție în Tokio în 1942 când Kishi, ca membru al cabinetului de război, s-a oferit să îi dea drumul pentru a juca o partidă de golf. S-au împrietenit. La câteva zile după ce Kishi a fost eliberat din închisoare, Grew a devenit primul președinte al Comitetului Național pentru o Europă Liberă, frontul CIA creat pentru susținerea postului de radio Europa Liberă și a altor programe de război politic.

Odată ieșit din închisoare, Kishi s-a dus direct la reședința primului ministru, unde fratele său, Eisaku Sato, secretarul-șef al cabinetului sub ocupație, i-a oferit un costum cu care să-și schimbe uniforma de prizonier. „Ciudat, nu-i așa?, i-a spus Kishi fratelui său. Acum suntem cu toții democrați.“

Șapte ani de planificare atentă îl transformaseră pe Kishi din prizonier în prim-ministru. A primit lecții de engleză de la șeful biroului publicației *Newsweek* din

Tokio și și-a făcut cunoștințe printre politicienii americani prin intermediul editorului pentru afaceri externe al aceleiași publicații, Harry Kern, un prieten apropiat al lui Allen Dulles și mai târziu omul de legătură al acestuia în Japonia. Kishi cultiva relațiile cu oficialii ambasadei americane ca pe niște orhidei rare. La început a fost precaut. Era încă un om cunoscut, urmărit adesea de poliție.

În mai 1954, a pus în scenă o lansare politică la Teatrul Kabuki din Tokio. L-a invitat pe Bill Hutchinson, un veteran OSS care lucrase cu CIA în Japonia, ca ofițer de informații și propagandă la ambasada americană, la teatru. În pauze la plimbat prin foaierea teatrului, dându-se mare cu el prietenilor săi din rândul elitei japoneze. Era un gest extrem de neobișnuit, dar era teatru politic pur, modul lui Kishi de a anunța în public că revenise pe scena internațională – și în grațiile Statelor Unite.

Timp de un an, Kishi s-a întâlnit în secret cu oficiali din cadrul CIA și a Departamentului de Stat în sufrageria lui Hutchinson. „Era clar că urmărirea cel puțin susținerea tacită a guvernului Statelor Unite”, își amintea Hutchinson. Discuțiile lor au stat la baza relațiilor dintre Japonia și Statele Unite pentru următorii patruzeci de ani.

Kishi le-a spus americanilor că strategia lui era să distrugă Partidul Liberal aflat la putere, să-l redenumască și să-l conducă. Noul Partid Liberal-Democrat aflat sub comanda lui nu avea să fie nici liberal, nici democrat, ci un club de dreapta al liderilor feudali care se ridicaseră din cenușa Japoniei imperiale. Mai întâi avea să lucreze din culise, în timp ce alți oameni de stat aveau să dețină funcția de prim-ministru, apoi urma să preia el conducerea. Își dorea să schimbe politica externă a Japoniei pentru a o adapta la dorințele americanilor. Statele Unite puteau să își păstreze bazele militare din Japonia și să-și stocheze acolo armele nucleare, o problemă destul de spinoasă în Japonia. Tot ce dorea în schimb era susținerea politică secretă din partea Americii.

Foster Dulles l-a întâlnit pe Kishi în august 1955, iar secretarul de stat american i-a spus în față că se putea aștepta să primească acea susținere – dacă conservatorii japonezi se uneau pentru a ajuta Statele Unite în lupta cu comunismul.

Toată lumea înțelegea în ce consta susținerea americană.

Kishi i-a spus lui Sam Berger, ofițerul politic senior de la ambasada americană, că ar fi fost mai bine pentru el să colaboreze direct cu o persoană mai tânără și de un rang mai inferior, necunoscut în Japonia, ca principala legătură cu Statele Unite. Sarcina i-a revenit lui Clyde McAvoy, un veteran din cadrul marinei care supraviețuise atacurilor de la Okinawa și se alăturase Agenției după ce încercase să lucreze ca reporter de ziar. La scurt timp după ce McAvoy a ajuns în Japonia, Sam Berger i l-a prezentat lui Kishi și, astfel, s-a înfiripat una dintre cele mai solide relații cultivate vreodată de CIA cu un lider politic străin.

O MARE LOVITURĂ

Cea mai importantă interacțiune dintre CIA și Partidul Liberal-Democrat era transferul de informații în schimbul banilor, care erau folosiți pentru a susține parti-

dul și pentru a recruta informatori în cadrul lui. Americanii au stabilit relații plătite cu tineri promițători care au devenit, o generație mai târziu, membri ai parlamentului, miniștri și oameni de stat. Împreună, au promovat PLD-ul și au subminat Partidul Socialist Japonez și sindicatele. Pentru mituirea politicianilor străini, Agenția adopta un stil mult mai sofisticat decât cel folosit în urmă cu șapte ani în Italia. În loc să transfere valize pline cu bani în hoteluri de patru stele, CIA-ul folosea oameni de afaceri americani de încredere ca intermediari pentru a livra banii către aliați. Printre aceștia se aflau și directorii executivi de la Lockheed, compania aeriană care construia pe atunci aparate U-2 și negocia vânzarea de avioane noilor forțe de apărare japoneze pe care voia să le formeze Kishi.

În noiembrie 1955, Kishi a unificat conservatorii Japoniei sub steagul Partidului Liberal-Democrat. Ca lider al partidului, a permis CIA-ului să recruteze și să îi conducă pe adepții politici pe baza locurilor ocupate în parlamentul japonez. În timp ce făcea manevre pentru a ajunge în vârf, promitea să lucreze cu Agenția pentru a reforma noul tratat de securitate dintre Statele Unite și Japonia. Ca ofițerul de caz al lui Kishi, Clyde McAvoy putea să raporteze – și să influențeze – formarea politicii externe a Japoniei postbelice.

În februarie 1957, în ziua în care Kishi urma să devină prim-ministru, un crucial vot procedural asupra tratatului de securitate urma să aibă loc în Dieta niponă, unde PLD-ul avea cel mai mare număr de voturi. „El și cu mine am organizat o adevărată lovitură în ziua aceea”, își amintea McAvoy. „Statele Unite și Japonia erau pe cale de a încheia acordul. Partidul Comunist Japonez îl considera o reală amenințare. În ziua votului, comuniștii planificaseră o revolta în Dietă. Am aflat despre ea prin intermediul unui socialist, membru al secretariatului și agent de-al meu. Kishi urma să se întâlnească în aceea zi cu împăratul. Am solicitat o întâlnire urgentă. A reușit să vină – a apărut la ușa casei noastre sigure cu joben, pantaloni la dungă și o haină decupată – și deși nu aveam aprobare, i-am spus de planurile comuniștilor de a organiza revolta în Dietă. Acum, obiceiul era ca membrii să ia o pauză și să meargă la masă la 10.30 sau 11 dimineața. Kishi a transmis propriului partid: nu luați pauză. Și, după ce toată lumea a plecat la masă, membrii PLD care rămăseseră la ședința Dietei au votat legea.”

În iunie 1957, la doar opt ani după ce dezbrăcase uniforma de prizonier, Kishi a călătorit în Statele Unite într-o vizită triumfală. A fost la Yankee Stadium și a aruncat prima minge într-o ceremonie. A jucat o rundă de golf la un club exclusivist al albilor cu președintele Statelor Unite. Vicepreședintele Nixon l-a prezentat Senatului drept un prieten loial și de seamă al poporului american. Kishi i-a spus noului ambasador american în Japonia, Douglas MacArthur II, nepotul generalului, că noul tratat de securitate urma să fie aprobat și că valul de stânga putea fi spart dacă America îl ajuta să își consolideze puterea. Kishi voia o sursă permanentă de susținere financiară din partea CIA-ului și nu doar o serie de plăți sporadice. L-a convins pe trimisul american că „dacă Japonia urma să devină comunistă, era dificil de spus dacă nu avea să o urmeze întreaga Asie”, își amintește ambasadorul MacArthur. Foster Dulles a fost de acord. El susținea că Statele Unite trebuiau să parieze o mână importantă pe Japonia, iar Kishi era cel mai bun candidat pe care îl aveau.

Însuși președintele Eisenhower a decis că susținerea politică japoneză pentru tratatul de securitate și susținerea financiară americană pentru Kishi erau unul și același lucru. A autorizat o serie de plăți constant ale Agenției către membrii cheie ai Partidului PLD. Politicienilor care nu știau despre rolul CIA li se spusese că banii veneau de la titanii Americii corporatiste. Banii au curs timp de cel puțin cincisprezece ani, în timpul administrației a patru președinți americani, și au ajutat la consolidarea conducerii unui singur partid în Japonia pe toată durata Războiului Rece.

Mulți alții au mers pe urmele lui Kishi. Okinori Kaya fusese ministrul de finanțe în cabinetul din timpul războiului. Judecat sub acuzația de criminal de război, a fost condamnat la închisoare pe viață. Eliberat pentru bună purtare în 1955 și iertat de pedeapsă în 1957, a devenit unul dintre consilierii de bază ai lui Kishi și un membru-cheie al comitetului intern de securitate al PLD.

Kaya a devenit agent CIA fie exact înainte de a fi ales în Dietă, în 1958, fie imediat după recrutare; a vrut să călătorească în Statele Unite și să se întâlnească cu Allen Dulles. CIA-ul, suspicios față de posibilitatea unei întrevederi între un fost criminal de război și directorul Serviciilor Centrale de Informații, a păstrat secretă întâlnirea timp de aproape cincizeci de ani. La 6 februarie 1959, Kaya l-a vizitat pe Dulles la cartierul general al CIA și i-a cerut directorului să semneze un acord formal de schimb de informații cu comitetul intern de securitate.

„Toată lumea a căzut de acord că o cooperare între CIA și japonezi cu privire la contrasubversiune era cât se poate de dezirabilă și că subiectul era de interes major pentru CIA“, spuneau rapoartele conversațiilor lor. Dulles îl considera pe Kaya agentul său, iar șase luni mai târziu i-a scris: „Sunt foarte interesat să aflu viziunea dumneavoastră despre afacerile internaționale care afectează relațiile țărilor noastre și situația internă din Japonia.“

Relația dintre Kaya și CIA a atins apogeul în 1968, când a ajuns principalul consilier politic al primului ministru Eisaku Sato. Cea mai mare problemă politică internă din Japonia în acel an era enorma bază militară americană de la Okinawa, loc de staționare pentru bombardarea Vietnamului și depozit pentru armele nucleare americane. Okinawa se afla sub control american, dar alegerile regionale fuseseră stabilite pentru 10 noiembrie, politicienii din opoziție amenințând să evacueze Statele Unite de pe insulă. Kaya juca un rol-cheie în acțiunile subversive ale CIA care ținteau spre răsturnarea alegerilor în favoarea PLD, încercare care a eșuat. Orașul Okinawa a revenit în administrarea japonezilor în 1972, dar armata americană a rămas acolo până azi. Japonezii numesc sistemul politic creat împreună cu CIA *kozo oshoku* – corupție structurală. Plățile făcute de CIA au continuat până în anii '70. Corupția structurală a vieții politice japoneze a continuat mult timp după aceea.

„Am condus Japonia în timpul ocupației și am condus-o altfel în anii de după ocupație“, a spus Horace Feldman, fost director al postului CIA din Tokio. „Generalul MacArthur avea metodele lui. Noi le aveam pe ale noastre.“

13. O ORBIRE DORITĂ

Subjugat de acțiunile subversive, Allen Dulles a încetat să se mai concentreze pe misiunea sa principală de a-i furniza informații președintelui.

Se ocupa de cei mai mulți analiști ai CIA-ului și de munca acestora cu dispreț studiat. Dulles îi lăsa să aștepte timp de câteva ore când veneau să îl pregătească pentru ședința din următoarea dimineață de la Casa Albă. Iar când după-amiaza se transforma în seară, năvălea pe ușă și trecea pe lângă ei fără să îi vadă, grăbindu-se să ajungă la cină.

Dobândise „obiceiul de a evalua rapoartele după greutate”, spunea Dick Lehman, analist senior în cadrul CIA timp de treizeci de ani și cel care pregătea informarea zilnică a președintelui. „Le cântărea și apoi se hotăra, fără să le citească, dacă să le accepte sau nu.”

Un analist primit în sanctuarul directorului în toial după-amiezii pentru a-l informa pe Dulles asupra crizei momentului avea toate șansele să îl găsească urmărind partida de baseball a echipei Washington Senators la televizorul din biroul său. Tolănit în scaunul său rabatabil, cu picioarele ridicate ca un cuceritor turc, Dulles urmărea meciul în timp ce nefericitul său consilier îi vorbea din spatele televizorului. Chiar și când ajungea la punctele cruciale ale raportului, Dulles rămânea concentrat asupra jocului.

Devenise neatent la chestiunile de viață și de moarte care îi erau prezentate.

PUNEȚI SUB ACUZARE ÎNTREGUL SISTEM SOVIETIC

Dulles și Wisner lansaseră împreună mai bine de două sute de acțiuni majore în străinătate pe parcursul a cinci ani, vărsând averile americane în politica din Franța, Germania, Italia, Grecia, Egipt, Pakistan, Japonia, Thailanda, Filipine și Vietnam. Agenția răsturnase națiuni, putea să producă sau să doboare președinți și prim miniștri, dar nu putea să se descurce cu dușmanul.

La sfârșitul anului 1955, președintele Eisenhower a schimbat direcția de mers a Agenției. Recunoscând că acțiunile subversive nu puteau submina Kremlinul, a revizuit regulile scrise la începutul Războiului Rece. Noul ordin, marcat NSC 5412/2, datat 28 decembrie 1955, a rămas valabil timp de cincisprezece ani. Noile scopuri erau de a „crea și exploata probleme dificile pentru comunismul internațional” de „a contracara orice amenințare din partea unui parțial sau a unui individ direct sau indirect răspunzător pentru controlul comunist” și de a „consolida orientarea popoarelor lumii libere spre Statele Unite” – ambiții mari, dar mult mai modeste și mai nuanțate decât cele pe care și le propuseseră Dulles și Wisner.

Câteva săptămâni mai târziu, liderul sovietic Nikita Hrușciiov a creat mai multe probleme pentru comunismul internațional decât visase vreodată CIA-ul că ar fi fost posibil. În discursul său din februarie 1956, purtat în fața celui de-al Douăzecilea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, l-a denunțat pe Stalin, mort de mai puțin de trei ani, drept „un egoist și sadic suprem, capabil de a sacrifica totul și pe oricine de dragul propriei puteri și glorii.” CIA a aflat despre acest discurs în

martie. Regatul meu pentru o copie, le-a spus Allen Dulles oamenilor săi. Putea oare Agenția să obțină, în cele din urmă, câteva informații din interiorul Politbiuro?

Atunci ca și acum, CIA-ul se baza foarte mult pe serviciile străine de informații, plătind pentru secretele pe care nu le putea descoperi singură. În aprilie 1956, spionii Israelului i-au trimis textul lui James Angleton, care devenise singurul om de legătură al Agenției cu statul evreiesc. Acest canal aducea cea mai mare parte a informațiilor despre lumea arabă, dar cu un preț – o crescândă dependență americană de Israel pentru explicarea evenimentelor din Orientul Mijlociu. Perspectiva israeliană a colorat percepția americană și în decadele următoare.

În mai, după ce George Kennan și mulți alții au evaluat textul ca fiind cel original, o mare dezbatere a izbucnit în interiorul CIA.

Atât Wisner cât și Angleton voiau să-l țină secret față de lumea liberă, dar au dezvăluit selectiv detalii peste hotare, pentru a semăna discordia între partidele comuniste ale lumii. Angleton credea că dacă ar fi împănât textul cu propagandă, „I-ar fi putut folosi în schimbul unor avantaje, producând confuzie printre ruși și serviciile lor de securitate și probabil ar fi putut folosi acele grupuri de emigranți pe care mai speram în acele vremuri să le activăm și să eliberăm Ucraina sau ceva de genul ăsta”, a spus Ray Cline, unul din cei mai de încredere analiști de informații din acea vreme.

Dar, mai presus de toate, ei voiau să-l folosească pe post de momeală pentru spionii sovietici, pentru a salva una din cele mai îndelungate și mai ineficiente operațiuni ale lui Wisner – Red Cap (Șapca Roșie).

Un program global demarat în 1952, care-și primise numele de la hamalii care îi ajutau pe călători cu bagajele de tren, Șapca Roșie urmărea să îi facă pe sovietici să dezerteze din țara lor și să lucreze pentru CIA. Ideal, ar fi folosit ca „dezertori la post” – rămânând în posturile lor guvernamentale pentru a spiona pentru America. Dacă nu reușeau, urmau să fugă în Vest și să dezvăluie cunoștințele pe care le aveau despre sistemul sovietic. Dar numărul surselor sovietice importante dezvoltate sub Șapca Roșie era zero. Divizia sovietică a serviciului clandestin al CIA era condusă de un om cu minte îngustă, absolvent de Harvard, pe nume Dana Durand, care își datora poziția unei combinații între pură întâmplare, lipsă de alți candidați și o alianță cu Angleton. Conform raportului unui inspector general, emis în iunie 1956 și dat publicității în 2004, divizia nu era funcțională. Divizia sovietică nu putea produce „o declarație autorizată a misiunilor și funcțiilor sale”, cu atât mai mult nu era în stare să prindă nimic din ceea ce se întâmpla în Uniunea Sovietică. Raportul conținea o listă a celor mai „controlați douăzeci de agenți” CIA în Rusia în 1956. Unul era un ofițer de inginerie navală de rang mic. Altul era soția unui om de știință și cercetător în domeniul rachetelor teleghidate. Ceilalți erau un muncitor, un depanator de telefoane, administratorul unui garaj, un veterinar, un profesor de liceu, un lăcătuș, un ospătar și câțiva șomeri. Nici unul din ei nu putea avea vreo idee despre punctul sensibil al Kremlinului.

În prima dimineață de sâmbătă din iunie 1956, Dulles l-a sunat pe Ray Cline în biroul directorului. „Wisner spune că tu crezi că ar trebui să dăm publicității discursul secret al lui Hrușciov”, a spus Dulles.

Cline și-a prezentat cauza: era o revelație fantastică a „adevăratelor sentimente ale acestor băieți care au trebuit să lucreze ani întregi sub conducerea lui Stalin, ticălosul ăla bătrân.”

„Pentru numele lui Dumnezeu, să-l scoatem la lumină”, a spus Dulles.

Dulles își ținea copia cu mâinile tremurânde de artrită și gută. Bătrânul și-a întins picioarele încălțate cu papuci de casă pe birou, s-a lăsat pe spate, și-a împins ochelarii peste cap și a spus „Pe toți sfinții, cred că o să iau o decizie politică!”, își amintea Cline. L-a sunat pe Wisner la interfon „și cu un discurs modest l-a adus pe Frank într-o poziție în care nu putea să refuze publicarea discursului, folosind aceleași argumente pe care le folosisem eu, că era o șansă istorică, așa cum cred că i-am zis să spună, să «punem sub acuzare întregul sistem sovietic».”

Apoi Dulles a pus mâna pe telefon și l-a sunat pe fratele său. Textul a fost transmis prin Departamentul de Stat, iar trei zile mai târziu a ajuns în *The New York Times*. Decizia a pus lucrurile în mișcare mai mult decât își imaginase vreodată CIA.

CIA REPREZENTA O MARE PUTERE

Câteva luni după aceea, discursul secret a fost transmis în spatele Cortinei de Fier de Radio Europa Liberă, mașinăria media a CIA-ului, în valoare de 100 de milioane de dolari. Mai bine de trei mii de radiodifuzori, scriitori, ingineri emigranți și supraveghetorii lor americani au pornit radiourile în opt limbi, umplând undele timp de nouăsprezece ore pe zi. Teoretic, trebuiau să spună știrile și informații de propagandă fără alte artificii. Dar Wisner voia să folosească cuvintele pe post de arme. Intervenția sa a creat o confuzie de opinii la Radio Europa Liberă.

Emigranții care emiteau i-au implorat pe șefii lor americani să le dea un mesaj clar care trebuia transmis. Și l-au primit: discursul era citit fără întrerupere, zi și noapte.

Consecințele au fost imediate. Cei mai buni analiști ai CIA concluzionaseră cu câteva luni înainte că nu era probabil să se producă nici o revoltă populară în Europa de Est în acei ani. La 28 iunie, după ce a fost difuzat discursul, muncitorii polonezi au început să se ridice împotriva conducătorilor comuniști. S-au revoltat împotriva reducerii salariilor și au distrus stațiile care bruiiau frecvența transmisiei-urilor Radioului Europa Liberă. Dar CIA nu a putut face nimic pentru a le hrăni ura – nu când un mareșal de teren sovietic conducea armata poloneză și ofițerii sovietici de informații supravegheau poliția secretă care a ucis cincizeci și trei de polonezi și a închis alte câteva sute după aceste evenimente.

Lupta polonezilor a determinat Consiliul Național de Securitate să caute o fisură în scheletul controlului sovietic. Vicepreședintele Nixon a argumentat că ar folosi interesele americane dacă sovieticii ar avea probleme într-un alt stat-satelit, cum ar fi Ungaria, ca sursă suplimentară pentru propaganda anticomunistă globală. Pe aceeași idee, Foster Dulles a obținut aprobarea prezidențială pentru depunerea de noi eforturi de promovare a „manifestațiilor spontane de nemulțumire” în națiunile ocupate de sovietici. Allen Dulles a promis să intensifice un program al Postului Europa Liberă care trimitea baloane dincolo de Cortina de Fier, pline cu foi volante

și „Medalii ale Libertății” – insigne de aluminiu imprimate cu slogane și imagini ale Clopotului Libertății.

Apoi Dulles a pornit într-un tur mondial de cincizeci și șapte de zile, făcând ocolul pământului într-un costum de aviator, la bordul unui avion DC-6 cu patru motoare, special modificat pentru el. A apărut pe neașteptate la posturile CIA din Londra și Paris, Frankfurt și Viena, Roma și Atena, Istanbul și Teheran, Dhahran și Delhi, Bangkok și Singapore, Tokio și Seul, Manila și Saigon. Călătoria era un secret public: Dulles era primit ca un șef de stat și se delecta în lumina reflectoarelor. Călătoria a fost „una dintre cele mai intens mediatizate tururi clandestine întreprinse vreodată”, a spus Ray Cline, care l-a însoțit pe director. Ascunsă și totuși exuberantă – așa era Agenția sub conducerea lui Allen Dulles. Era un loc în care „practicile cu adevărat clandestine erau compromise”, în timp ce „analiza era închisă într-o inutilă atmosferă secretă, frecvent contraproductivă și dăunătoare pe termen lung”, credea Cline. Văzându-i pe liderii străini gudurându-se pe lângă Dulles la cinele de stat, a învățat o altă lecție: „CIA reprezenta o mare putere. Și asta rra puțin înspăimântător.”

O ORBIRE DORITĂ

La 22 octombrie 1956, la scurt timp după ce Dulles a revenit la Washington, un Frank Wisner deosebit de îngrijorat a stins luminile în biroului său, a străbătut coridoarele cu linoleum murdar și pereți scorjiți din Clădirea Temporară L, s-a îndreptat spre casa lui elegantă din Georgetown și și-a făcut bagajele pentru o vizită la cele mai mari baze CIA din Europa.

Nici el și nici șeful său nu aveau idee despre cele două mari evenimente care se petreceau în lume. Planurile de război erau în plină desfășurare la Londra și Paris, iar în Ungaria, o revoluție populară era aproape iminentă. În timpul unei cruciale vacanțe de două săptămâni, Dulles avea să interpreteze greșit și să reprezinte și mai eronat fiecare aspect al acestor crize în rapoartele întocmite pentru președinte.

Wisner a traversat Atlanticul în completă necunoștință de cauză. După zborul de noapte către Londra, primul lucru pe care-l avea de făcut era o cină de mult programată cu Sir Patrick Dean, un ofițer britanic superior de informații. Urmau să discute planurile de răsturnare a liderului egiptean Gamal Abdel Nasser, care venise la putere cu trei ani înainte, în urma unei lovituri militare. De câteva săptămâni problema devenise arzătoare. Sir Patrick fusese la Washington cu câteva săptămâni înainte și cei doi căzuseră de acord că atingerea obiectivelor comune implica, într-un fel sau altul, îndepărtarea lui Nasser de la putere.

La început, CIA îl susținuse pe Nasser, punându-i la dispoziție milioane, construindu-i un radio de stat puternic și promițându-i ajutor american militar și economic. Dar Agenția a fost luată prin surprindere de evenimentele din Egipt, în ciuda faptului că ofițerii CIA îi depășeau numeric pe oficialii Departamentului de Stat din ambasada americană de la Cairo cu un raport de unu la patru. Cea mai mare surpriză a fost că Nasser nu fusese cumpărat pentru totdeauna: a folosit o parte din cele trei milioane de dolari pe care-i primise ca mită de la CIA pentru a construi

un minaret în Cairo, pe o insulă aflată în fața hotelului Nile Hilton. Era cunoscut sub numele de *el wa'ef rusfel* – turnul lui Roosevelt. De vreme cee Roosevelt și CIA nu reușiseră să-și țină promisiunile de ajutor militar, Nasser s-a învoit să vândă bumbac egiptean Uniunii Sovietice în schimbul armelor. Apoi, în 1956, a lezat colonialismului prin naționalizarea Companiei Canalului Suez, corporația creată de britanici și francezi pentru a administra ruta comercială maritimă a Orientului Mijlociu. Londra și Parisul urlau de furie.

Bitanicii au propus asasinarea lui Nasser și luau în calcul modificarea cursului Nilului pentru a distruge ambițiile de independență economică a Egiptului. Eisenhower a spus că ar fi „greșit amarnic” dacă ar fi folosit violența. CIA era în favoarea unei campanii subversive subtile și de lungă durată împotriva Egiptului.

Aceasta era problema pe care Wisner trebuia să o rezolve cu Sir Patrick Dean. A rămas perplex și s-a înfuriat când acesta din urmă nu a apărut la cina îndelung plănuită. Spionul britanic avea altă întâlnire: se afla într-o vilă din afara Parisului, unde punea la punct ultimele detalii ale unui atac militar asupra Egiptului coordonat de Marea Britanie, Franța și Israel. Cele trei națiuni urmăreau să distrugă guvernul lui Nasser și să preia cu forța Canalul Suez. Mai întâi, Israelul avea să atace Egiptul, apoi Marea Britanie și Franța urmau să lovească, pozând în negociatori de pace pentru a pune stăpânire pe canal.

CIA nu știa nimic despre toate astea. Dulles îl asigurase pe Eisenhower că rapoartele asupra unui plan militar comun israeliano-britanico-francez erau absurde. A refuzat să îi dea crezare principalului analist de informații al CIA și atașatului militar american în Tel Aviv, ambii convinși că Israelul era pe cale să intre în război cu Egiptul. Nu l-a ascultat nici pe bătrânul său prieten, Douglas Dillon, ambasadorul american la Paris, care l-a sunat să îl avertizeze că Franța lua parte la complot. În schimb, directorul a ales să plece urechea la părerile lui Jim Angleton și la contactele sale israeliene. După ce le câștigaseră recunoștința pentru obținerea unei copii a discursului secret ținut de Hrușciiov, israelienii îi orbeau pe Dulles și Angleton cu informații false, avertizându-i că se puteau confrunta cu probleme în alte părți ale Orientului Mijlociu. La 26 octombrie, directorul i-a prezentat președintelui informațiile false la ședința Consiliului Național de Securitate: Regele Iordaniei a fost asasinat! Egiptul va ataca în curând Irakul! Președintele a dat rapoartele la o parte și a zis: „Cele mai îngrijorătoare știri veneau din Ungaria.”

O mulțime considerabilă se adunase la Parlamentul din Budapesta cu două zile înainte, condusă de demonstranți studenți care se ridicaseră împotriva guvernului comunist. Disprețuita poliție de securitate a statului s-a confruntat cu o a doua mulțime în fața clădirii radioului de stat, unde un funcționar de partid denunța protestele. Unii studenți erau înarmați. S-a auzit o împușcătură din clădirea postului de radio, poliția a deschis focul, iar protestatarii au fost nevoiți să le reziste întreaga noapte. În Parcul Central din Budapesta, o a treia mulțime a dărâmat de pe pedestal o statuie de-a lui Stalin, a transportat-o până în fața Teatrului Național și a sfărâmat-o în bucați. Trupele și tancurile Armatei Roșii au intrat în Budapesta în dimineața următoare, iar demonstranții i-au convins pe unii dintre tinerii soldați sovietici să se alăture cauzei lor. Rebelii s-au îndreptat spre Parlament pe tancurile

sovietice, fluturând steagul maghiar. Comandanții ruși au intrat în panică și, într-un moment, focurile de armă s-au declanșat ca o erupție orbitoare. Cel puțin o sută de oameni au fost uciși.

La Casa Albă. Allen Dulles încerca să îi explice președintelui sensul revoltei maghiare. „Zilele lui Hrușciov ar putea fi numărate”, spunea el. A greșit cu șapte ani.

A doua zi, pe 27 octombrie, Dulles l-a contactat pe Wisner la Londra. Șeful operațiunilor sub acoperire voia să facă tot ce-i stătea în putere pentru a susține revolta. Se rugase timp de opt ani pentru un asemenea moment.

Consiliul Național de Securitate îi ordonase să păstreze speranța vie în Ungaria. „Să facem mai puțin”, spuneau ordinele, „ar însemna să sacrificăm baza morală a superiorității SUA în fața popoarelor libere.” Dulles a spus Casei Albe că avea să creeze un grup clandestin pentru războiul politic și militar cu ajutorul bisericii romano-catolice, a colectivelor țărănești, a agenților recrutați și a grupurilor de exilați. A eșuat complet. Exilații pe care îi trimisese să treacă granița dinspre Austria au fost arestați. Oamenii pe care încercase să-i recruteze s-au dovedit niște mincinoși și niște hoți. Eforturile lui de a crea o rețea clandestină de informații în interiorul Ungariei se năruiseră. Îngropase arme în întreaga Europă, dar când a venit criza, nu a mai reușit nimeni să le găsească.

În 1956, nu exista nici un post CIA în Ungaria. Nu exista nici o secție destinată operațiunilor de pe teritoriul Ungariei în serviciul de operațiuni secrete de la sediul central și nu era aproape nimeni care să vorbească limba maghiară. Când a început revolta Wisner avea un singur om în Budapesta: Geza Katona, un maghiar-american care își petrecuse 95 la sută din timp lucrând ca funcționar în cadrul Departamentului de Stat, trimițând scrisori, cumpărând timbre și rechizite, completând formulare. Când a început revolta, era singurul om de încredere al CIA-ului în Budapesta.

În timpul celor două săptămâni cât a durat revoluția maghiară, Agenția nu a știut nimic mai mult decât ce tipăreau ziarele. Nu avusese idee că avea să izbucnească revolta și nu știa cum luase amploare sau dacă sovieticii aveau de gând să o reprime. În cazul în care Casa Albă ar fi fost de acord să trimită arme, Agenția habar n-ar fi avut unde să le trimită. O relatare secretă a CIA-ului despre revolta maghiară menționează că serviciul clandestin era într-o stare „orbire dorită.”

„În nici un moment”, spunea cronica, „nu am avut nimic care să fie sau să poată fi confundat cu o operațiune de spionaj.”

FEBRA MOMENTULUI

La 28 octombrie, Wisner a zburat la Paris și i-a convocat pe câțiva membri de încredere ai delegației americane care participa la conferința NATO asupra problemelor din Europa de Est. Printre ei se afla și Bill Griffith, consilier superior în probleme de politică la sediul central al Radioului Europa Liberă din München. Wisner, exaltat de o revoltă adevărată împotriva comunismului în curs de desfășurare, l-a determinat pe Griffith să intensifice propaganda. Îndemnurile lui au generat lansarea unui comunicat de la directorul Radio Europa Liberă din New York către

personalul maghiar din München: „Toate limitele au fost îndepărtate“, spunea mesajul. „Totul este permis. Repet: totul este permis.“ Începând din acea seară, Radio Europa Liberă i-a îndemnat pe cetățenii Ungariei să saboteze căile ferate, să distrugă liniile de telefonie, să îi înarmeze pe partizani, să distrugă tancurile și să se lupte cu sovieticii până la moarte. „Aici REL, Vocea Ungariei Libere“, anunța radioul. „În cazul unui atac cu tancuri, toate armele ușoare ar trebui să deschidă focul către punctul de orientare al tancului.“ Ascultătorilor li se spunea cum să arunce „un cocktail Molotov... o sticlă de vin de un litru plină cu benzină... peste capacul de ventilație de deasupra motorului.“ Deviza era „Libertate sau Moarte!“

În acea noapte, Imre Nagy, un fost prim-ministru care fusese exclus din Partidul Comunist de către adepții înfocați, a mers la postul de radio pentru a denunța „teribilele greșeli și crime din ultimii zece ani.“ A spus că trupele rusești aveau să părăsească Budapesta, că fostele forțe de securitate ale statului aveau să fie dizolvate și că „un nou guvern, bazat pe puterea poporului“ avea să lupte pentru autogovernarea democratică. În șaptezeci și două de ore, Nagy avea să formeze o coaliție guvernamentală funcțională, să abolească dominația unui singur partid, să rupă legăturile cu Moscova, să declare Ungaria stat neutru și să apeleze la Națiunile Unite și la Statele Unite pentru ajutor. Dar pe când Nagy prelua puterea și încerca să dizolve controlul sovietic asupra Ungariei, Allen Dulles îl declara un eșec. I-a spus președintelui că omul Vaticanului în Ungaria, cardinalul Mindszenty, proaspăt eliberat din arestul la domiciliu, putea și trebuia să conducă națiunea. Asta a devenit mesajul principal transmis de Radio Europa Liberă: „O Ungarie renăscută și un lider ales, trimis de Dumnezeu, s-au reunit în aceste clipe.“

Radiourile conduse de CIA l-au acuzat pe nedrept pe Nagy că ar fi invitat trupele sovietice în Budapesta. L-au atacat, numindu-l trădător, mincinos, criminal. Pe vremuri fusese comunist, iar acum era condamnat pe vecie. Trei noi frecvențe CIA erau active în acele momente. Din Frankfurt, solidaristii ruși exilați spuneau că o armată de luptători pentru libertate se îndrepta spre granița ungară. Din Viena, CIA a amplificat transmisiunile pe unde scurte ale partizanilor maghiari și le-a redirecționat spre Budapesta. Din Atena, războinicii psihologici ai CIA au sugerat ca rușii să fie trimiși la spânzurătoare.

Directorul era extaziat când l-a informat pe Eisenhower asupra situației din Budapesta la următoarea ședință a Consiliului Național de Securitate din 1 noiembrie. „Acolo a avut loc un adevărat miracol“, i-a spus Dulles președintelui. „Datorită puterii opiniei publice, forțele armate nu au putut fi folosite eficient. Aproximativ optzeci la sută din armata maghiară a dezertat în tabăra rebelilor și le-a pus arme la dispoziție.“

Dar Dulles se înșela amarnic. Rebelii nu aveau nici un fel de arme. Armata maghiară nu schimbase tabăra. Aștepta să vadă în ce direcție bătea vântul de la Moscova. Sovieticii trimiteau mai bine de 200.000 de soldați și 2.500 de tancuri și vehicule blindate în bătălia pentru Ungaria.

În dimineața invaziei sovietice, crainicul maghiar al Radioului Europa Liberă, Zoltan Thury, le-a spus ascultătorilor că „presiunea asupra guvernului SUA de

a trimite ajutor militar luptătorilor pentru libertate va deveni prea puternică.“ În timp ce în săptămânile următoare zeci de mii de refugiați disperăți și furioși treceau granița în Austria, mulți vorbeau despre această transmisiune ca despre „promisiunea că vom primi ajutor.“ Nu a fost așa. Allen Dulles a insistat că radiourile CIA nu făcuseră nimic pentru a-i încuraja pe maghari. Președintele l-a crezut. Au trecut patruzeci de ani până ca transcrierile transmisiunilor radio să fie dezvăluite.

În patru zile de violență, trupele sovietice au zdrobit partizanii din Budapesta, ucidând zeci de mii și ducând alte câteva mii la moarte în închisorile din Siberia.

Măcelul sovieticilor a început la 4 noiembrie. În acea noapte, refugiații din Ungaria au început să asedieze ambasada americană din Viena, implorându-i pe americani să facă ceva. „Aveau întrebări punctuale, spunea șeful postului CIA, Peer de Silva: „De ce nu îi ajutasem? Nu știam oare că maghiarii se bazaseră pe ajutorul nostru?“ Nu avea răspunsuri.“

Fusese bombardat de ordine de la cartierul general să adune legiunile inexistente de soldați sovietici care renunțau la arme și se îndreptau spre granița austriacă. Dulles îi spusese președintelui despre aceste dezertări în masă. Erau o iluzie. De Silva putea doar să creadă că „sediul central era prins în febra timpurilor.“

ESTE POSIBIL SĂ SE ÎNTÂMPLE LUCRURI CIUDATE

La 5 noiembrie, Wisner a ajuns la postul CIA din Frankfurt, condus de Tracy Barnes, care era atât de debusolat încât abia putea să lege două cuvinte. În timp ce tancurile rusești măcelăreau adolescenți în Budapesta, Wisner petrecea o noapte albă în casa lui Barnes, jucându-se cu trenulețe.

N-a simțit nici o plăcere la vestea realegerii lui Eisenhower din ziua următoare. Nici președintele nu s-a bucurat să se pomenească în fața unui nou și fals raport al lui Allen Dulles, în care se spunea că sovieticii erau gata să trimită două sute cincizeci de mii de soldați în Egipt pentru a apăra Canalul Suez de francezi și britanici. Și nu era bucuros nici de incapacitatea CIA de a raporta despre atacul sovietic real din Ungaria.

La 7 noiembrie, Wisner a zburat la postul de la Viena, la 70 km de granița ungară. A privit neputincios în timp ce partizanii își trimiteau ultimele mesaje lumii libere prin intermediul Associated Press: „SUNTEM ATACAȚI PUTERNIC... LA REVEDERE, PRIETENI. DUMNEZEU SĂ NE AIBĂ ÎN PAZĂ.“

A fugit din Viena și a zburat spre Roma. În acea seară, a luat cina cu spionii americani de la postul CIA din Roma, printre care se afla și William Colby, viitorul director al Agenției Centrale de Informații. Wisner era furios că oamenii mureau, în vreme ce Agenția stătea cu mâinile în sân. Voia „să vină în ajutorul luptătorilor pentru libertate“, își amintea Colby. „Acesta era scopul precis pentru care era desemnată capacitatea paramilitară a Agenției. Și se poate spune că puteau să se descurce fără să implice Statele Unite într-un război mondial cu Uniunea Sovietică.“ Dar Wisner era incapabil de argumente coerente. „Era limpede că era foarte aproape de o cădere nervoasă“, își amintește Colby.

Winser a plecat apoi la Atena, unde șeful postului CIA, John Richardson, l-a

descriu ca „încărcat cu o viteză și intensitate extremă.” Își potolea nervii cu țigări și alcool. Bea whisky direct din sticlă, într-un acces de tristețe și furie.

La 14 decembrie, s-a întors la sediul central și l-a ascultat pe Allen Dulles evaluând șansele CIA de a susține un război urban în Ungaria. „Suntem bine pregătiți pentru lupte de gherilă în pădure”, a spus Dulles, dar „ne confruntăm cu o serioasă lipsă de arme pentru stradă și pentru lupta corp la corp și, în special, cu lipsa dispozitivelor antitanc.” Voia ca Wisner să îi spună care erau „cele mai bune arme cu care-i puteau înarma pe maghiari” și pe „luptătorii pentru libertate din țările Cortinei de Fier care s-ar fi putut revolta împotriva comunștilor.” Wisner a dat un răspuns grandios. „Daunele aduse comuniștilor din Rusia de ultimele evenimente mondiale sunt considerabile, iar unele din ele chiar foarte serioase”, a spus el. „Statele Unite și lumea liberă par să fi înțeles ce se petrece.”

Unii din colegii săi ofițeri erau de părere că bătălia îl epuizase. Apropiatii lui Wisner se așteptau la ceva mult mai rău. La 20 decembrie, zăcea pe un pat de spital, delirând, suferind de o boală încă nediagnosticată.

În aceeași zi, la Casa Albă, președintele Eisenhower a primit un raport formal al unor investigații secrete în interiorul serviciului secret al CIA. Dacă ar fi devenit public, ar fi distrus Agenția. Ambasadorul David K. E. Bruce era principalul autor al raportului și unul din cei mai buni prieteni ai lui Frank Wisner de la Washington – suficient de apropiat încât să dea o fugă până acasă la Wisner să facă un duș și să se bărbiească atunci când rămânea fără apă caldă la magnificul conac din Georgetown. Era un aristocrat american, numărul doi după Bill Donovan în cadrul OSS din Londra, ambasadorul lui Truman în Franța, predecesorul lui Walter Bedell Smith ca subsecretar de stat și candidat pentru funcția de director al Serviciilor de Informații în 1950. Știa multe despre operațiunile CIA din țară și din străinătate. Jurnalele sale personale arată că se întâlnise cu Allen Dulles și cu Frank Wisner la zeci de mic dejunuri, prânzuri, cene, petreceri și discuții private la Paris și Washington între 1949 și 1956. Își mărturisea „marea admirație și afecțiune” pentru Dulles, care recomandase personal ca Bruce să facă parte din noul consiliu pentru informații al președintelui.

Eisenhower voia să aibă propriii săi ochi ațintiți asupra Agenției. În ianuarie 1956, după recomandările secrete ale raportului Doolittle, Bruce anunțase public crearea acestui consiliu prezidențial. Scrisese în jurnalul său că voia ca acești consultanți să îi raporteze la fiecare șase luni asupra valorii muncii CIA.

Ambasadorul Bruce ceruse și primise autorizația președintelui de a verifica în-deaproape operațiunile subversive ale CIA-ului – munca lui Allen Dulles și Frank Wisner. Afecțiunea sa personală și respectul profesional pentru cei doi au adăugat o greutate incomensurabilă cuvintelor sale. Raportul său ultrasecret nu a fost niciodată dat publicității, căci până și istoricii Agenției s-au întrebat public dacă a existat cu adevărat acest raport. Dar principalele observații au apărut într-un dosar din 1961 întocmit de consiliul pentru informații și obținut de autor. Unele pasaje sunt reproduse aici pentru prima oară.

„Suntem siguri că susținătorii deciziei din 1948 de a lansa acest guvern într-un război psihologic și într-un program paramilitar nu ar fi putut să prevadă ramificațiile operațiunilor care au rezultat”, spunea raportul.

„Nimeni în afară de agenții CIA direct implicați prin îndatoririle lor zilnice în operațiuni nu aveau cunoștințe detaliate despre ceea ce se întâmpla.“

Planificarea și aprobarea unor operațiuni deosebit de sensibile și de costisitoare „deveneau tot mai mult răspunderea exclusivă a CIA – susținute substanțial de fondurile de nejustificat ale CIA... Ocupată, finanțată și privilegiată, Agenției îi place responsabilitatea „regală“ (intriga este fascinantă – autosatisfacția considerabilă, uneori cu aplauze, derivă din succes – pe când „eșecurile“ nu costă nimic – iar întreaga afacere este mult mai simplă decât colectarea de informații despre URSS prin metodele convenționale ale CIA!“).

Raportul continua:

„La Departamentul de Stat, îngrijorarea față de impactul pe care îl au războiul psihologic și activitățile paramilitare asupra relațiilor noastre externe este foarte mare. Oficialii Departamentului de Stat consideră că probabil cea mai mare contribuție pe care o poate aduce acest consiliu este aceea de a aduce la cunoștința președintelui influențele semnificative, aproape unilaterale pe care războiul psihologic și activitățile paramilitare ale CIA îl au asupra formării reale a politicilor noastre externe și asupra relației cu „prieteni“ noștri...”

Susținerea și manipularea presei locale de către CIA, a grupurilor profesionale, persoanelor politice și partidelor sau altor activități care pot avea, la un moment dat, cel mai semnificativ impact asupra responsabilităților ambadorului local, îi sunt uneori acestuia complet necunoscute sau parțial prezentate. Prea des, diferențele de opinie privind atitudinea SUA față de personalitățile sau organizațiile locale se dezvoltă între CIA și Departamentul de Stat... (Uneori, relația frățească dintre Departamentul de Stat și OCI poate stabili arbitrar „poziția Statele Unite“)...

Războiul psihologic și operațiunile paramilitare (adesea rezultat al considerabilului amestec în afacerile interne ale altor națiuni din partea unor oameni tineri, străluciți, de rang înalt, care trebuie să facă tot timpul ceva pentru a-și justifica existența) se desfășoară astăzi la nivel global sub conducerea unei horde de reprezentanți CIA [text șters], dintre care mulți, prin însăși natura situației personalului [text șters] sunt imaturi din punct de vedere politic. (Din „relațiile“ lor cu persoane înșelătoare, nestatornice, cu care trebuie să pună în practică „temele“ sugerate de cartierul general sau dezvoltate de ei pe teren – uneori la sugestia oportuniștilor locali – este posibil să rezulte, și chiar rezultă lucruri ciudate.”

Operațiunile sub acoperire ale Agenției erau desfășurate „autonom și după bunul plac în situații critice care implicau relațiile externe“. spunea un al doilea raport al consiliului prezidențial pentru informații din ianuarie 1957. „În unele cazuri, acest lucru duce la situații aproape de necrezut.“

În următorii patru ani de mandat, președintele Eisenhower a încercat să schimbe modul de organizare a CIA. Dar afirmase că era conștient ca nu poate să-l schimbe

pe Allen Dulles. Și nici nu se putea gândi la altcineva care să conducă Agenția. Era „una din cele mai speciale activități pe care le poate avea un guvern”, spunea el, și „probabil este nevoie de un anumit geniu care să o conducă.”

Allen nu acceptase supraveghetori. O silențioasă mișcare a capului din partea lui Foster era suficientă. Nu mai existase nici o altă echipă ca cea a fraților Dulles în guvernul american, dar vârsta și epuizarea îi doborau. Foster era cu șapte ani mai mare ca Allen și era pe moarte. Știa că suferea de un cancer în fază terminală, care l-a ucis încet în următorii doi ani. S-a luptat cu mult curaj, zburând peste tot în lume, zdrăgănind fiecare armă din arsenalul American. Dar și-a pierdut importanța și asta a creat un dezechilibru deranjant în persoana directorului Serviciilor Centrale de Informații. Pe măsură ce fratele său slăbea, își pierdea forța vitală. Ideile sale și simțul ordinii deveneau la fel de trecătoare ca fumul de pipă.

În vreme ce Foster începea să decadă, Allen conducea Agenția în noi bătălii în Asia și Orientul Mijlociu. Războiul Rece din Europa părea a fi un punct mort, le-a spus el căpitanilor săi, dar lupta trebuia să continue cu o nouă intensitate de la Pacific la Mediterană.

14. TOT FELUL DE OPERAȚIUNI ABSURDE

„Dacă vă duceți să trăiți printre arabii aștia” le-a spus președintele Eisenhower lui Allen Dulles și membrilor Consiliului Național de Securitate, „veți descoperi că pur și simplu nu pot înțelege ideile noastre de libertate și demnitate umană. Au trăit atât de mult sub dictatura unuia sau altuia. Cum ne putem aștepta să susțină cu succes o guvernare liberă?”

CIA-ul și-a propus să răspundă la această întrebare încercând să schimbe, să constrângă și să controleze guvernele din Asia și Orientul Mijlociu. S-a văzut luptând împotriva Moscovei pentru loialitatea a milioane de oameni, zbatându-se să câștige teren asupra politicii și economiei națiunilor cărora un accident geologic le oferise acces la miliarde de barili de petrol. Noua linie de bătaie se întindea ca o semilună din Indonezia peste Oceanul Indian, prin deșerturile Iranului și Irakului, până spre vechile capitale ale Orientului Mijlociu.

Agenția îl considera pe oricare lider politic musulman care nu se alia Statelor Unite „o țintă legal autorizată prin statut pentru acțiunea politică a CIA-ului”, spunea Archie Roosevelt, șeful postului din Turcia și văr al lui Kim Roosevelt, maestrul CIA pentru Orientul Apropiat. Mulți din cei mai puternici oameni din lumea islamică primeau bani și sfaturi de la CIA. Agenția îi recruta când putea. Dar puțini ofițeri CIA vorbeau limba, știau obiceiurile sau îi înțelegeau pe oamenii pe care căutau să îi susțină sau să îi domine.

Președintele a spus că voia să promoveze ideea unui Jihad islamic împotriva comunismului fără credință.

„Ar trebui să facem tot posibilul pentru a sublinia aspectul „războiului sfânt”, a spus el la întâlnirea din septembrie 1957 de la Casa Albă, la care au participat Frank Wisner, Foster Dulles, secretarul de stat adjunct pentru Orientul Apropiat, William Rountree, și șefii de stat major. Foster Dulles a propus „o echipă secretă

de intervenție“ sub ale cărei auspicii CIA-ul să poată oferi arme, bani și *informații* americane regelui Saud al Arabiei Saudite, regelui Hussein al Iordaniei, președintelui Camille Chamoun al Libanului și președintelui Nuri Said al Irakului.

„Aceste patru corcitură trebuiau să fie apărarea noastră împotriva comunismului și al extremiștilor naționalismului arab din Orientul Mijlociu“, spunea Harrison Symmes, care lucra îndeaproape cu CIA ca mâna dreaptă a lui Rountree, mai târziu ambasador în Iordania. Singura moștenire de durată a „echipei secrete de intervenție“ a fost îndeplinirea propunerii lui Frank Wisner de a-l pune pe Regele Hussein al Iordaniei pe statul de plată al CIA-ului. Agenția a creat un serviciu iordanian de informații, care mai există și în ziua de azi, ca legătură cu o mare parte a lumii arabe. Regele a primit și o subvenție secretă pentru următorii 20 de ani.

Dacă armele nu puteau să cumpere loialitatea în Orientul Mijlociu, atotputernicul dolar rămăsese arma secretă a CIA-ului. Banii pentru războiul politic și jocurile de putere erau întotdeauna bineveniți. Dacă putea ajuta la construirea unui imperiu american pe pământurile arabe și asiatice, Foster mergea până la capăt. „Hai să o spunem astfel“, explica ambasadorul Symmes. „John Foster Dulles era convins că trebuia făcut tot ce se putea pentru distrugerea acestor neutraliști – antiimperialiști, anticolonialiști, regimurile naționaliste extremiste.

„Îl însărcinase pe Allen Dulles cu această misiune... Și, desigur, Dulles și-a dezlănțuit oamenii.“ Drept urmare, „am fost prinși în tentativele noastre de lovituri, și în operațiuni absurde de tot felul.“ El și colegii săi diplomați încercau „să urmărească unele dintre aceste jocuri murdare care erau puse la cale în Orientul Mijlociu, ca în cazul în care deveneau de-a dreptul imposibile, să le punem capăt înainte de a merge mai departe. Și am reușit în unele cazuri. Dar nu am reușit să punem capăt tuturor.“

GATA PENTRU O LOVITURĂ DE STAT MILITARĂ

Un astfel de „joc murdar“ s-a desfășurat timp de o decadă: complotul pentru răsturnarea guvernului Siriei.

În 1949, CIA a instalat un colonel proamerican, Adib Shishakli, la conducerea Siriei. Beneficia de asistență militară americană împreună cu un ajutor financiar. Comandantul postului CIA din Damasc, Miles Copeland, l-a numit pe colonel „un vagabond amabil“ care „nu se înclinase, din cunoștințele mele, vreunui chip sculptat. În schimb, comisese blasfemii, crime, adulter și furturi.“ A rezistat cinci ani înainte să fie răsturnat de Partidul Ba'ath și de politicienii și ofițerii militari comuniști. În martie 1955, Allen Dulles a prezis că țara era „gata pentru o lovitură de stat militară“ susținută de agenție. În aprilie 1956, Kim Roosevelt din cadrul CIA și omologul său de la Serviciile Secrete Britanice (SIS), Sir George Young, au încercat să îi mobilizeze pe ofițerii de armată de dreapta; CIA a oferit o jumătate de million de lire siriene liderilor complotului. Dar eșecul din cazul Suez otrăvise climatul politic din Orientul Mijlociu, împinsese Siria mai aproape de sovietici și îi forțase pe americani și pe britanici să își amâne planurile până la sfârșitul lui octombrie 1956.

În aprilie 1957, le-au pus din nou în aplicare. Un document descoperit în 2003 printre hârtiile private ale lui Duncan Sandys, secretarul pentru apărare al primului ministru Harold Macmillan, arată detaliat eforturile lor.

Siria trebuia să apară ca „sponsorul comploturilor, sabotajului și al violenței îndreptate împotriva guvernelor vecine”, spunea documentul. CIA și SIS urmau să producă „conspirații naționale și numeroase activități înarmate” în Irak, Liban și Iordania și apoi să dea vina pe Siria. Voiau să creeze facțiuni paramilitare și să provoace revolte printre membrii Frăției Musulmane din Damasc. Crearea unei aparente instabilități urma să destabilizeze guvernul; revoltele secundare produse de serviciile britanice și americane de informații urmau să servească după pretext pentru invazia armatelor provestice din Irak și Iordania. CIA și SIS își imaginau că noul regim instalat „s-ar baza cel mai probabil, la început, pe măsurile represive și pe exercitarea arbitrară a puterii” pentru a supraviețui.

Roosevelt l-a identificat pe Abdul Hamid Serraj, longevivul șef al serviciilor siriene de informații, drept cel mai puternic om din Damasc. Serraj urma să fie asasinat împreună cu șeful sirian al personalului superior al armatei și capul Partidului Comunist.

CIA-ul l-a trimis pe Rocky Stone, care mai că-și dăduse sufletul în operațiunea din Iran, să ocupe postul de director al sediului din Damasc. Acreditat ca diplomat, secretar adjunct la ambasada americană, el s-a folosit de promisiuni pentru sume de milioane de dolari și pentru putere politică nelimitată ca să lege prietenie cu ofițerii din armata siriană. Își prezenta recruții în rapoartele pentru cartierul general ca un corp solid pentru o lovitură susținută de americani.

Abdul Hamid Serraj și-a dat seama ce urmărea Stone în câteva săptămâni. Sirienii au pus la cale o farsă. „Ofițerii cu care colabora Stone i-au luat banii, după care s-au dus la televiziune și au anunțat că-i primiseră de la „americani corupți și siniștri” în încercarea lor de a răsturna guvernul legitim al Siriei”, spunea Curtis F. Jones, un ofițer de la Departamentul de Stat trimis să se ocupe de dezastrul lăsat în urmă de Stone. Forțele lui Serraj au înconjurat ambasada americană din Damasc, l-au prins pe Stone și l-au supus unui interogatoriu violent. El le-a spus tot ce știa. Sirienii l-au deconspirat public ca spion american pozând în diplomat, veteran al loviturii CIA din Iran și conspirator cu ofițeri de armată și politicieni sirieni pentru răsturnarea guvernului în schimbul a milioane de dolari ca ajutor american.

Revelația acestui „complot deosebit de neîndemânatic al CIA-ului”, în cuvintele ambadorului SUA în Siria, Charles Yost, a avut consecințe care se simt și în ziua de azi. Guvernul sirian l-a declarat oficial pe Rocky Stone *persona non grata*. A fost pentru prima oară când un diplomat american – fie el spion sub acoperire sau ofițer al Departamentului de Stat – a fost expulzat dintr-o națiune arabă. La rândul lor, Statele Unite l-au expulzat pe ambadorul sirian la Washington, prima expulzare a unui diplomat străin de la Washington de la Primul Război Mondial. Statele Unite au denunțat „înscenările” și „calomniile” Siriei. Conspiratorii sirieni ai lui Stone, inclusiv fostul președinte, Adib Shishakli, au fost condamnați la moarte. A urmat o curățenie generală care i-a vizat pe toți ofițerii militari care fuseseră asociați cu ambasada americană.

Din această tulburare politică s-a născut o alianță siriano-egipteană: Republica Arabă Unită. Era locul în care mocnea sentimentul antiamerican din Orientul Mijlociu. Pe măsură ce reputația Americii se deteriora la Damasc, creștea influența politică și militară sovietică. După lovitura prost organizată, nici un american nu mai putea câștiga încrederea conducerii siriene tot mai tiranice.

Una dintre problemele cu operațiunile ratate de felul ăsta era că „nu puteau fi negate în mod plauzibil”, avertizase raportul lui David Bruce către președinte. Amestecul american era evident. Oare nu era nimeni conștient „de costurile imediate ale dezamăgirilor (Iordania, Siria, Egipt, etc.)”? Întreba raportul. Cine „calcula impactul asupra poziției noastre internaționale? Stârnea oare CIA-ul „neliniștile și îndoilele deja existente despre noi în multe țări ale lumii? Care sunt efectele asupra alianțelor noastre din prezent? Care va fi situația în viitor?”

AM AJUNS LA PUTERE CU UN TREN CIA

La 14 mai 1958, Allen Dulles i-a întâlnit pe adjuncții săi pentru obișnuita ședință de dimineață. L-a atacat pe Wisner, sfătuiindu-l să afle câte ceva despre performanța Agenției în Orientul Mijlociu. Pe lângă lovitura eșuată din Siria, mai izbucniseră revolte antiamericane la Beirut și El-Jazair. Făceau oare parte dintr-un complot global? Dulles și consilierii săi speculau că „în realitate, comuniștii erau cei care trăgeau sforile” în Orientul Mijlociu și peste tot în lume. Pe măsură ce creștea frica de înaintarea sovietică, scopul creării unui scut de state proamericane pe flancul sudic al sovieticilor devenea tot mai urgent.

Ofițerii CIA din Irak primiseră ordine să lucreze cu liderii politici, comandanții militari, miniștrii apărării și intermediarii puterii, oferind bani și arme în schimbul alianțelor anticomuniste. Dar, la 14 iulie 1958, când un grup de ofițeri miliari au răsturnat în Irak monarhia proamericană a lui Nuri Said, postul din Bagdad dormea dus. „Am fost luați complet prin surprindere”, spunea ambasadorul Robert C. F. Gordon, pe atunci ofițer politic al ambasadei.

Noul regim, condus de generalul Abdel Karim Qasim, a făcut săpături în vechile arhive ale guvernului, care dovedeau că Agenția avusese legături strânse cu guvernul regalist al Irakului, plătind liderii vechii garde. Un american angajat de CIA, care se dădea drept scriitor pe un front al Agenției Prietenii Americani din Orientul Mijlociu, a fost arestat în hotelul la care era cazat și a dispărut fără urmă. Ofițerii de la sediul CIA s-au făcut nevăzuți.

Allen Dulles a început să numească Irakul „cel mai periculos loc din lume.” Generalul Qasim a început să permită prezența delegațiilor politice, economice și culturale sovietice în Irak. „Nu avem nici o dovadă că Qasim ar fi comunist”. a informat CIA-ul Casa Albă, dar „dacă nu se iau măsuri pentru înfrânarea comunismului sau în situația în care comuniștii nu comit o eroare tactică majoră, Irakul va fi transformat, cel mai probabil într-un stat sub controlul comunist.” Liderii Agenției au recunoscut că nu aveau idei ce să facă în legătură cu această amenințare: „Singura forță eficientă și organizată din Irak, capabilă să oprească comunismul, este armata. Informațiile noastre de bază despre situația curentă a

armatei sunt foarte sumare.“ După ce pierduse o bătălie în Siria și alta în Irak, CIA-ul se lupta din răspuțeri să găsească o soluție pentru a împiedica Orientul Mijlociu să se coloreze în roșu.

După dezastrul din Irak, Kim Roosevelt, șeful diviziei CIA pentru Orientul Apropiat încă din 1950, a demisionat pentru a-și încerca norocul pe post de consultant privat al unor companii petroliere americane. A fost înlocuit de James Critchfield, omul de legătură al CIA de ani de zile cu generalul Reinhard Gehlen din Germania.

Critchfield a devenit repede interesat de Partidul Ba'ath din Irak după ce o bandă de simpatizanți a încercat să îl asasineze pe Qasim într-o luptă armată eșuată. Ofițerii săi au mai organizat un complot nereușit, folosind o batistă otrăvită, o idee sprijinită de întreaga structură ierarhică a CIA-ului. A durat mai bine de cinci ani, dar, în cele din urmă, Agenția a reușit să susțină o lovitură reușită în Irak în numele influenței americane.

„Am ajuns la putere cu un tren CIA“, a spus Ali Saleh Sa'adi, ministrul de interne al Partidului Ba'ath în anii '60. Unul dintre pasagerii trenului era asasinul în devenire Saddam Hussein.

15. UN RĂZBOI FOARTE CIUDAT

Viziunea americană asupra lumii, de la Mediterana la Pacific, era categorică: era nevoie de o mână americană fermă în fiecare capitală de la Damasc la Jakarta pentru a împiedica să se prăbușească piesele de domino. Dar în 1958, reculul efortului CIA de a răsturna guvernul Indoneziei a fost atât de puternic încât a alimentat ridicarea celui mai mare partid comunist din lume, după cele din Rusia și China. Doar un adevărat război, în care au murit sute de mii de oameni, avea să înfrângă această forță.

Indonezia luptase pentru a se elibera de dominația olandeză după Al Doilea Război Mondial și-și câștigase independența la sfârșitul lui 1949. Statele Unite au susținut autonomia Indoneziei sub conducerea noului său lider, președintele Sukarno. Națiunea a intrat în atenția CIA-ului după Războiul din Coreea, când Agenția și-a dat seama că Indonezia avea în jur de douăzeci de miliarde de barili de petrol nefolosiți, un lider care nu voia să colaboreze cu Statele Unite și o mișcare comunistă în plină dezvoltare.

Agenția a tras prima oară alarma asupra cazului Indoneziei la 9 septembrie 1953, într-un raport trimis Consiliului Național de Securitate. După ascultarea cazului grav expus de CIA, Harold Stassen, pe atunci director al Agenției de Securitate Reciprocă, organizația pentru ajutor militar și economic care a urmat Planului Marshall, le-a spus vicepreședintelui Nixon și fraților Dulles că „n-ar face rău să cântărească măsurile acestui guvern care ar provoca prăbușirea noului regim în Indonezia, din moment ce era indiscutabil unul destul de prost. Dacă este într-adevăr atât de puternic infiltrat de comuniști, așa cum pare să creadă CIA, ar fi mai bine să încercăm să scăpăm de el decât să îl susținem.“

Dar când Nixon i-a întâlnit pe ofițerii CIA din Washington, patru luni mai târziu, după o întrevedere cu Sukarno în timpul unui turneu mondial, le-a adus la cunoștință că liderul indonezian avea o influență extraordinară asupra poporului; nu este comunist; și nu există nici o îndoială că este principala „carte de joc” a Statelor Unite.“

Frații Dulles nu aveau încredere în Nixon. Sukarno declarase că nu lua parte la Războiul Rece, dar în ochii lor nu existau state neutre.

CIA se gândea serios la asasinarea lui Sukarno în primăvara anului 1955. „Făceau planuri în legătură cu această posibilitate”, își amintea Richard Bissell. „Planificarea a progresat până la identificarea unui candidat” – un asasin – „despre care am simțit că poate fi recrutat pentru acest scop. Planul nu a fost niciodată pus în aplicare, nu a fost niciodată perfecționat până la punctul în care să pară realizabil. Dificultatea consta în posibilitatea creării unei situații în care potențialul agent să aibă acces la țintă.”

SUBVERSIUNE PRIN VOT

În timp ce Agenția cântărea posibilitatea asasinării, Sukarno participa la o conferință internațională a șefilor de stat din douăzeci și nouă de țări asiatice, africane și arabe la Bandung, în Indonezia. Au propus o mișcare globală a națiunilor, prin care acestea să-și poată alege singure drumul, independente atât de Moscova cât și de Washington. La nouăsprezece zile de la încheierea conferinței de la Bandung, CIA a primit un nou ordin de acțiune subversivă din partea Casei Albe, numerotat NSC 5518 și dat publicității în 2003.

Ordinul autoriza Agenția să folosească „toate mijloacele subversive posibile” – inclusiv plăți, pentru a cumpăra votanții și politicienii indonezieni, chestiuni politice pentru a câștiga prieteni și submina potențiali dușmani, și forțe paramilitare – pentru a împiedica Indonezia să cârmească spre stânga.

În conformitate cu aceste prevederi, CIA a pompat aproape un milion de dolari în visteriile celui mai puternic oponent politic al lui Sukarno, Partidul Masjumi, la primele alegeri parlamentare din 1955 ale Indoneziei postcoloniale. Operațiunea a eșuat: partidul lui Sukarno a câștigat, Masjumi a ieșit pe locul doi, iar PKI – Partidul Comunist Indonezian – a fost al patrulea, cu 16% din voturi. Rezultatele au alarmat Washingtonul. Agenția a continuat să finanțeze partidele politice alese și „un număr de personalități politice” din Indonezia, după cum își amintește Bissell.

În 1956 s-a tras încă o dată un semnal de alarmă, când Sukarno a vizitat Moscova și Beijingul, dar și Washingtonul. Casa Albă fusese atentă când Sukarno afirmase că admira foarte mult forma americană de guvernământ. S-a simțit trădată când el nu a adoptat democrația vestică drept model de guvernare a Indoneziei, un arhipelag care se întindea pe mai bine de patru mii de km², cuprinzând aproape o mie de insule locuite, cu treisprezece grupuri etnice majore și o populație predominant islamică de mai bine de optzeci de milioane – a cincea națiune ca mărime în 1950.

Sukarno era un orator carismatic, care vorbea în public de trei sau patru ori pe săptămână, adunând oamenii prin sloganuri patriotice și încercând să-și unifice

națiunea. Puținii americani din Indonezia care îi puteau înțelege discursurile publice au raportat că îl putea cita pe Thomas Jefferson într-o zi, iar a doua zi putea dezbate greșelile teoriilor comuniste. Organizația CIA nu l-a înțeles niciodată cu adevărat pe Sukarno. Dar autoritatea pe care i-o conferea Agenției ordinul NSC 5518 era atât de mare încât putea justifica aproape orice acțiune împotriva lui.

Noul director al diviziei CIA pentru Orientul Îndepărtat, Al Ulmer, iubea genul ăsta de libertate. Asta îi plăcea la Agenție. „Mergeam peste tot în lume și făceam ce voiam“, spunea el patruzeci de ani mai târziu. „Doamne, cât ne mai distrăm.“ Prin propriile forțe, Ulmer trăise foarte bine în timpul îndelungatei sale conduceri ca director al bazei din Atena, cu un statut plasat undeva între un star de Hollywood și un șef de stat. L-a încurajat pe Allen Dulles să vizeze la o poveste de dragoste cu regina Frederika a Greciei și încurajat să se bucure de plăcerile iahtingului alături de magnații transporturilor maritime. Divizia pentru Orientul Îndepărtat era răsplata lui.

Ulmer a mărturisit într-un interviu că nu știa nimic despre Indonezia când a preluat divizia. Dar era pe deplin încrezător și sigur pe Allen Dulles. Apoi și-a amintit în detaliu o conversație cu Frank Wisner de la sfârșitul anului 1956, chiar înainte de căderea nervoasă a lui Wisner. Își amintea că acesta spusese că era timpul să-l strângă cu ușa pe Sukarno.

Șeful bazei lui Ulmer din Jakarta i-a spus că Indonezia părea pregătită pentru o subversiune comunistă. Șeful, Val Goodell, era un magnat al industriei cauciucului cu o atitudine decis colonialistă. Esența transmisiunilor sale arzătoare din Jakarta era rezumată în note pe care Allen Dulles le ducea la Casa Albă pentru ședințele săptămânale din primele patru luni ale anului 1957: Situația este critică... Sukarno e comunist în secret... Trimiteți arme. Ofițerii rebeli ai armatei din insula Sumatra erau cheia viitorului națiunii, transmitea Goodell la sediul central. „Locuitorii Sumatrei sunt pregătiți să lupte“, transmitea, „dar nu au arme.“

În iulie 1957, rezultatele alegerilor locale au arătat că PKI urma să devină al treilea partid ca putere politică din Indonezia, avansând de pe locul al patrulea. „Sukarno a insistat să participe și comuniștii“ la formarea guvernului Indoneziei, a raportat Goodell, „pentru cei șase milioane de indonezieni care au votat cu Partidul Comunist.“ CIA a descris această creștere drept „câștiguri spectaculoase“ care le oferă comuniștilor „un prestigiu enorm.“ Urma oare Sukarno să se întoarcă spre Moscova și Beijing? Nimeni nu avea nici cea mai mică idee.

Șeful bazei s-a împotrivit complet opiniei ambasadorului american în Indonezia, Hugh Cumming, care susținea că Sukarno era încă receptiv la influența americană. De la început, Goodell s-a luptat cu noul ambasador, John M. Allison, care lucrase ca trimis american în Japonia și ca secretar de stat adjunct pentru Orientul Îndepărtat. Cei doi au ajuns repede la un impas. Urmau Statele Unite să folosească influența diplomatică sau forța armată în Indonezia?

Nimeni nu părea să știe care era politica externă a Statelor Unite în acel moment. La 19 iulie 1957, directorul adjunct al Agenției Centrale de Informații, Charles Pearre Cabell „i-a recomandat directorului să mai încerce o dată să afle care era

politica Departamentului de Stat în Indonezia, " spun rapoartele ședințelor ținute de șefii CIA. „Directorul a fost de acord."

Casa Albă și CIA-ul au trimis emisari la Jakarta pentru a evalua situația. Allen Dulles l-a mandatat pe Al Ulmer; președintele Eisenhower l-a trimis pe F. M. Dearborn, Jr., asistentul său special pentru operațiunile de securitate. Dearborn l-a avertizat cu prudență pe Eisenhower că aproape toți aliații Americii din Orientul Îndepărtat erau fragili. Chiang Kai-shek conducea „o dictatură" în Taiwan. Președintele Diem conducea „după capul lui" în Vietnamul de Sud. Liderii din Laos erau corupți. Syngman Rhee din Coreea de Sud era deosebit de nepopular.

Dar problema în Indonezia lui Sukarno era diferită, a raportat omul președintelui: „subversiune prin vot" – unul dintre pericolele democrației participative.

Al Ulmer considera că trebuia să găsească cele mai puternice forțe anticomuniste din Indonezia și să le susțină cu arme și bani. Goodell și el s-au certat, furioși cu ambasadorul Allison într-o „după-amiază lungă și lipsită de rezultate" petrecută pe veranda reședinței ambasadei din Jakarta.

Membrii CIA-ului nu voiau să accepte că aproape toată conducerea armatei indoneziene rămăsese loială guvernului din punct de vedere profesional, anticomunistă din punct de vedere personal și proamericană pe plan politic. Considerau că suportul oferit de CIA ofițerilor rebeli ar putea salva Indonezia de preluarea comunistă. Cu ajutorul Agenției, ar fi putut crea o fisură în guvern și controla situația în Sumatra, punând mâna pe capitală. Ulmer s-a întors la Washington catalogându-l pe Sukarno drept „irecuperabil", iar pe Allison „prea moale cu comunismul." l-a acuzat pe frații Dulles de ambele probleme.

Câteva săptămâni mai târziu, la recomandarea CIA-ului, ambasadorul Allison, unul dintre cei mai experimentați oameni care mai rămăseseră în Departamentul de Stat, a fost concediat și trimis imediat în Cehoslovacia.

„Îi stimam mult pe Foster și pe Allen Dulles", nota Allison. „Dar nu-i cunoșteau pe asiatici și aveau tendința de a-i judeca după standardele vestice." În chestiunea Indoneziei, „ambii erau oameni de acțiune și insistau să luăm măsuri imediate." Fuseseră convinși de raportările bazei că armata indoneziană era subminată și controlată de comuniști – și că Agenția putea să îndepărteze amenințarea. Serviciile Centrale de Informații își semnaseră singure invitația la insurecție.

FIIII LUI EISENHOWER

La 1 august 1957, în cadrul ședinței Consiliului Național de Securitate, raportările CIA-ului au produs scânteia exploziei. Allen Dulles a spus că Sukarno „mersese prea departe pentru a mai face cale întoarsă" și „prin urmare, avea să ia parte la jocul comunist." Vicepreședintele Nixon a preluat subiectul și a propus ca „Statele Unite să lucreze prin intermediul organizațiilor militare din Indonezia pentru a mobiliza opoziția față de comunism." Frank Wisner a spus că CIA-ul putea susține o rebeliune, dar nu putea garanta „controlul absolut" odată începută mișcarea: „rezultatele explosive erau întotdeauna posibile." A doua zi, le-a spus

colegilor săi că „deteriorarea situației din Indonezia este văzută cu cea mai mare gravitate în cercurile înalte din guvernul SUA.”

Foster Dulles și-a pus toate forțele în sprijinul acestei lovituri. L-a numit pe fostul ambasador Hugh Cumming, care se întorsese de cinci luni din Indonezia, în fruntea unui comitet condus de ofițeri de la CIA și Pentagon. Grupul și-a prezentat recomandările la 13 septembrie 1957. Îndemna Statele Unite să ofere din umbră ajutor militar și economic ofițerilor care căutau să pună mâna pe putere.

Dar ridica și întrebări fundamentale despre consecințele acțiunilor subversive americane. Înarmarea ofițerilor rebeli „ar putea crește posibilitatea dezmembrării Indoneziei, țară creată cu suportul și asistența Statele Unite”, au observat membrii grupului Cumming. „Din moment ce SUA au jucat un rol foarte important în crearea unei Indonezii independente, nu riscă oare să piardă mult în Asia și în restul lumii dacă națiunea se divide, și mai ales, așa cum pare inevitabil, dacă în cele din urmă se va afla despre contribuția noastră la această dezmembrare?” Întrebarea a rămas fără răspuns.

La 25 septembrie, președintele Eisenhower a ordonat Agenției să răstoarne regimul Indoneziei, conform documentelor CIA obținute de autor. A stabilit trei misiuni. Prima: să se ofere „arme și alte asemenea ajutoare militare comandanților militari anti-Sukarno” din întreaga Indonezie. A doua: „să se întărească hotărârea, voința și coeziunea” ofițerilor militari rebeli din insulele Sumatra și Sulawesi. A treia: să se susțină și „să se stimuleze acțiunile, singulare sau la unison, ale elementelor non și anticomuniste” din cadrul partidelor politice din principala insulă, Java.

Trei zile mai târziu, săptămânalul indian *Blitz* – o publicație controlată de serviciile sovietice de informații – a publicat un lung articol cu titlu provocator: **COMLOT AMERICAN PENTRU RĂSTURNAREA REGIMULUI SUKARNO**. Presa indoneziană a preluat masiv articolul. Acțiunea subversivă rămăsese secretă pentru mai puțin de șaptezeci și două de ore.

Richard Bissell a trimis avioane U-2 să survoleze arhipelagul și a încercat să livreze arme și muniție rebelilor pe calea aerului și pe uscat. Nu condusesese nicodată acțiuni paramilitare și nu pusese planuri la punct. I s-a părut fascinant.

Operațiunea a fost planificată timp de trei luni. Wisner a zburat la postul CIA din Singapore, peste strâmtoarea Malacca din nordul Sumatrei, pentru a se ocupa de operațiunile de război politic. Ulmer a creat posturi militare de comandă la baza aeriană Clark și la baza navală Subic Bay, din Filipine. John Mason, șeful operațiunilor pentru Orientul Îndepărtat, a adunat o mică echipă de ofițeri paramilitari în Filipine; mulți erau veterani ai operațiunilor CIA din timpul războiului din Coreea.

Au luat legătura cu câțiva rebeli ai armatei indoneziene din insula Sumatra și cu un contingent de comandanți care căutau să ajungă la putere pe insula Sulawesi, la nord-est de Java. Mason a colaborat cu Pentagonul pentru a trimite mitraliere, carabine, puști, lansatoare de rachiete, mortiere, grenade de mână și suficientă muniție pentru opt mii de soldați, și a făcut planuri pentru a-i aproviziona pe rebelii din Sumatra și Sulawesi pe uscat și pe calea apei. Primul transport de arme a ajuns prin golful Subic pe USS *Thomaston*, pregătit pentru Sumatra, la 8 ianuarie 1958. Mason a urmat nava într-un submarin, USS *Bluegill*. Armele au

ajuns în săptămâna următoare în portul Padang, la trei sute șazeci de km sud de Singapore. Descărcarea cutiilor s-a produs fără cea mai mică urmă de discreție. A atras o mulțime impresionantă.

La 10 februarie, rebelii indonezieni au transmis o provocare către Sukarno prin intermediul unei noi stații radio, finanțate de CIA la Padang. Au cerut formarea unui nou guvern și scoaterea comunismului în afara legii în termen de cinci zile. Neprimind răspuns de la Sukarno, care făcea un tur de forță prin barurile cu gheșe și băile din Tokio, au anunțat instaurarea unui guvern revoluționar al cărui ministru de externe, ales și plătit de CIA, era colonelul Maludir Simbolon, un creștin vorbitor de limbă engleză. Făcându-și cunoscute cererile la radio, au avertizat puterile străine să nu intervină în afacerile interne ale Indoneziei. Între timp, CIA a pregătit noi transporturi de arme din Filipine și a așteptat primele semne ale unei revolte populare naționale împotriva lui Sukarno.

Baza CIA din Jakarta i-a transmis cartierului general să se aștepte la o perioadă lungă și lentă de manevre politice în care „toate facțiunile aveau să caute să evite violența.” Opt zile mai târziu, la 21 februarie, forțele aeriene indoneziene au bombardat posturile de radio ale revoluționarilor din Sumatra Centrală și le-au distrus din temelii, iar marina indoneziană a impus blocada asupra pozițiilor rebelilor de pe coastă. Agenții indonezieni ai CIA-ului și consilierii lor americani s-au retras în junglă.

Agenției nu părea să îi pese că unii dintre cei mai puternici comandanți din armata indoneziană fuseseră pregătiți în Statele Unite sau că își spuneau „fiii lui Eisenhower.” Erau cei care luptau împotriva rebelilor. Armata, condusă de opoziții comunismului, era în război cu CIA-ul.

CEA MAI BUNĂ ECHIPĂ PE CARE AM REUȘIT SĂ O ÎNCROPIM

La câteva ore după ce primele bombe au căzut peste Sumatra, frații Dulles au vorbit la telefon. Foster a spus că era „de acord să se facă ceva, dar e greu să ne dăm seama ce anume și de ce.” Dacă Statele Unite „se implicau într-un război civil” de cealaltă parte a lumii, a spus el, cum avea să-și justifice acțiunile în fața Congresului și a poporului american? Allen a răspuns că forțele pe care le adunase CIA erau „cea mai bună echipă pe care am reușit să o încropim” și a avertizat că „nu prea avem timp să luăm în considerare tot ce ar trebui.”

Când Consiliul Național de Securitate s-a întâlnit în acea săptămână, Allen Dulles i-a spus președintelui că „Statele Unite se confruntau cu probleme foarte mari” în Indonezia.

Rapoartele NSC spun că „a relatat în mare cele mai recente evenimente, dintre care majoritatea fuseseră deja descrise de ziare”, și apoi a avertizat: „Dacă această mișcare disidentă avea să se ducă pe apa Sâmbetei, era aproape sigur că Indonezia urma să cadă în mâinile comuniștilor.” Foster Dulles a spus că „nu ne putem permite să lăsăm să se întâmple una ca asta.” Președintele a recunoscut că „vom fi nevoiți să intervenim dacă va exista o amenințare reală de preluare comunistă.” Alarmele false ale CIA-ului constituiau baza suspiciunilor pentru o asemenea amenințare.

Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că forțele lui Sukarno „nu priveau cu entuziasm un eventual atac asupra Sumatrei.” Câteva ore mai târziu, la cartierul general al CIA-ului, au început să curgă rapoartele din Indonezia, anunțând că aceleași forțe „bombardaseră și blocaseră avanposturile disidenților într-un prim efort de zdrobire a rebeliunii prin toate mijloacele posibile” și că „plănuiau acțiuni aeriene împotriva Sumatrei Centrale.”

Navele de război americane s-au adunat în apropiere de Singapore, la zece minute de zbor de coasta Sumatrei. *Ticonderoga*, un portavion american cu două batalioane de pușcași marini la bord, a lăsat ancora, alături de două distrugătoare și un crucișător. La 9 martie, în vreme ce grupul de luptă naval se aduna, Foster Dulles a făcut o declarație publică în care cerea deschis o revoltă împotriva „despotismului comunist” al lui Sukarno. Generalul Nasution, șeful armatei lui Sukarno, a răspuns trimițând două batalioane de soldați pe opt nave, însoțite de forțe aeriene. Au staționat în afara coastelor nordice ale Sumatrei, la 20 km de portul Singapore.

Noul ambasador american în Indonezia, Howard Jones, i-a transmis secretarului de stat că generalul Nasution era un anticomunist de încredere și că rebelii nu aveau șanse de câștig. Putea la fel de bine să pună acest mesaj într-o sticlă și să o arunce în mare.

Șeful operațiunilor generalului Nasution, colonelul Ahmed Yani, era unul dintre „fiii lui Eisenhower” – un proamerican convins, absolvent al cursului pentru ofițeri superiori la Fort Leavenworth și prietenul maiorului George Benson, atașatul militar american la Jakarta. Pregătind o ofensivă majoră împotriva rebelilor din Sumatra, colonelul i-a cerut maiorului Benson hărți care să îl ajute în misiunea sa. Maiorul, care nu știa nimic despre operațiunea CIA, i le-a oferit bucuroș.

La baza aeriană Clark din Filipine, comandanții CIA solicitaseră o echipă de echipaje de zbor ce număra douăzeci și doi de oameni, condusă de piloți polonezi care zburaseră pentru Agenție încă din timpul nefericitei operațiuni albaneze organizate în urmă cu opt ani. Primul lor zbor a transportat cinci tone de arme și muniție împreună cu grămezi de bani pentru rebelii din Sumatra. A fost detectat de una dintre patrulele generalului Nasution la câteva minute după ce a intrat în spațiul aerian indonezian. Soldații lui Nasution au avut plăcerea de a găsi fiecare container parașutat de piloții CIA.

La est, pe Sulawesi, războiul CIA-ului se derula la fel de bine. Avioanele marinei Statelor Unite au decolat într-o misiune de recunoaștere care viza ținte potențiale de pe Sulawesi. Rebelii susținuți de americani și-au dovedit îndemânarea în mânăuirea mitralierelor de calibru 50 furnizate de Agenție pentru a doborî avionul. Echipa americană a supraviețuit cu greu unei aterizări forțate la trei sute de kilometri nord de Filipine. Piloții polonezi ai CIA-ului au primit ținte noi pentru zborurile de recunoaștere. Două serii de echipaje de câte doi oameni au ajuns pe fâșia de pământ de pe Sulawesi. Avioanele lor B-36 recondiționate erau echipate cu șase bombe de două sute cincizeci de kilograme și mitraliere de calibru mare. Unul dintre avioane a atacat cu succes un câmp militar indonezian. Al doilea s-a prăbușit imediat după decolare. Doi piloți polonezi curajoși au ajuns acasă la soțiile lor din Anglia în saci de plastic; o poveste iscusită le-a mușamalizat morțile.

Ultima speranță a CIA-ului erau rebelii de pe Sulawesi și din insulele apropiate, din părțile nord-estice ale arhipelagului. Căci în ultimele zile ale lunii aprilie, soldații lui Sukarno i-au distrus pe rebelii din Sumatra. Cei cinci ofițeri CIA de pe insulă au fugit ca să își scape pielea. S-au îndreptat spre sud într-un jeep până au rămas fără combustibil, apoi au mers prin junglă spre coastă și-au furat mâncare din magazinele de prin satele izolate pentru a supraviețui. Când au ajuns la ocean, s-au urcat pe un vas de pescuit și și-au transmis poziția prin radio postului CIA din Singapore. Un submarin al marinei, USS *Tang*, a venit să îi salveze.

Misiunea din Sumatra „s-a prăbușit pur și simplu”, i-a raportat ursuz Allen Dulles lui Eisenhower la 25 aprilie. „Se pare că forțelor disidente de pe insulă le-a lipsit dorința de luptă”, i-a spus directorul președintelui. „Liderii disidenți nu au fost în stare să le ofere soldaților lor un motiv pentru care să lupte. A fost un război foarte ciudat.”

M-AU CONDAMNAT PENTRU CRIMĂ

Eisenhower voia să țină secretă această operațiune. A ordonat ca nici un american să nu fie implicat „în vreo operațiune cu caracter paramilitar din Indonezia.” Dulles nu l-a ascultat.

La 19 aprilie 1958, piloții CIA au început să bombardeze și să distrugă insulele mai izolate ale Indoneziei. Forțe aeriene ale Agenției au fost descrise într-o informare scrisă către Casa Albă și președintele Statelor Unite ca „avioane disidente” – avioane indoneziene pilotate de indonezieni, nu aparate americane pilotate de personalul Agenției. Al Pope se număra printre americanii care au pilotat aceste avioane. În vârstă de douăzeci și cinci de ani, era deja de patru ani un veteran al misiunilor secrete periculoase. Se distingea prin curaj și feroare.

„Îmi plăcea să omor comuniști”, a spus el în 2005. „Îmi plăcea să omor comuniști prin orice metodă.”

Prima lui misiune de zbor în Indonezia a avut loc la 27 aprilie. În următoarele trei săptămâni, colegii săi și cu el au lovit ținte militare și civile din satele și porturile situate în nord-estul Indoneziei. La 1 mai, Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că aceste lovituri aeriene aproape că fuseseră „prea eficiente, din moment de conduseseră la scufundarea a două transportoare, unul britanic și unul panamez.” Sute de civili își pierduseră viața, a raportat ambasada americană. Patru zile mai târziu, Dulles a povestit nervos Consiliului Național de Securitate că bombardamentele „stârniseră furie” în rândul populației indoneziene, de vreme ce piloții americani erau suspecți. Acuzațiile erau adevărate, dar președintele Statelor Unite și secretarul de stat le-au negat public.

Ambasada americană și amiralul Felix Stump, comandantul forțelor americane din Pacific, au alertat Washingtonul că operațiunea CIA constituise un eșec absolut. Președintele i-a cerut explicații directorului *Agenției Centrale de Informații*. La cartierul general al CIA-ului s-a organizat o echipă de ofițeri care să pună cap la cap o cronologie a operațiunii din Indonezia. Deși „complexitatea” și „delicatețea” operațiunii erau elemente vitale care necesitau o „coordonare atentă”, au observat

că totul fusese improvisat în fiecare moment. Prin dimensiunea și scopul său, „nu putea fi organizată strict ca o operațiune sub acoperire.” Lipsa discreției era o încălcare a regulilor Agenției și a ordinelor directe ale șefului.

Al Pope a petrecut primele ore ale zilei de duminică, 18 mai, deasupra orașului Ambon, din estul Indoneziei, scufundând o navă, bombardând o piață și distrugând o biserică. Numărătoarea oficială a morților a înregistrat șase civili și șaptesprezece ofițeri militari. Apoi Pope a început să urmărească o navă de șapte mii de tone care transporta mai bine de o mie de soldați indonezieni. Dar avionul său B-26 a fost prins în focul armelor antiaeriene ale navei. Mai era urmărit și de un avion de luptă indonezian. Lovit din spate și de dedesubt, avionul lui Pope a luat foc la două sute de km în aer. Pope i-a ordonat copilotului său indonezian să se catapulteze, apoi a apăsat pe butonul de catapultare și a sărit din avion. În timp ce se prăbușea pe spate, s-a lovit cu piciorul de coada avionului. Coapsa i-a fost zdrobită. Ultima lui bombă a ratat nava cu vreo doisprezece metri, cruțând sute de vieți. A căzut încet pe spate spre pământ, cu parașuta, înnebunit de durere. În buzunarul costumului său de zbor, închis cu fermoarul, Pope avea dosarul personal, rapoartele de după misiune și un card de membru al clubului ofițerilor de la Clark Field. Documentele îl identificau cu precizie – un ofițer american care bombarda Indonezia la ordinele guvernului său. Putea fi împușcat imediat. În schimb, a fost arestat.

„M-au condamnat la moarte pentru crimă” a spus el. „Au spus că nu eram prizonier de război și că nu aveam dreptul la prevederile Convenției de la Geneva.”

Vestea că Pope dispăruse în misiune a ajuns la cartierul general al CIA-ului chiar în acea duminică. Directorul Agenției Centrale de Informații s-a întâlnit cu fratele său. Au căzut de acord că războiul era pierdut.

La 19 mai, Allen Dulles le-a trimis un scurt mesaj ofițerilor săi din Indonezia, Filipine, Taiwan și Singapore: stați la umbră, întrerupeți plățile, opriți alimentarea cu arme, ardeți dovezile și retrageți-vă. Raporturile ședinței din acea dimineață au rămas mărturie a furiei pe care i-o provocase această „încurcătură grosolană.”

Era timpul ca Statele Unite să schimbe tabăra. Politica externă americană și-a schimbat cursul cât de repede a putut. Raportările CIA au reflectat instant schimbarea. La 21 mai, Agenția a spus Casei Albe, că armata indoneziană reprimă comunismul și că declarațiile și acțiunile lui Sukarno erau favorabile Statelor Unite. Acum, foștii prieteni ai CIA-ului erau cei care amenințau interesele americane.

„Operațiunea a fost, desigur, un adevărat eșec”, a spus Richard Bissell. Cât timp a mai rămas la putere, Sukarno a menționat adesea acest lucru. Știa că CIA-ul încercase să îi răstoarne guvernul. Și nu numai el o știa, ci și armata lui și puterea politică din Indonezia. Efectul final a fost consolidarea regimului comunist din Indonezia, a cărui influență și putere a crescut semnificativ în următorii șapte ani.

„Au spus că Indonezia a fost un eșec”, a reflectat amar Al Pope. „Dar i-am bătut de le-au sărit capacele. Am omorât mii de comuniști, chiar dacă jumătate din ei probabil nu știau ce însemna comunismul.”

Singura înregistrare a muncii lui Pope în Indonezia este un rând dintr-un raport CIA către Casa Albă, datat 21 mai 1958. Este o minciună care spune: „Avionul B-26 a fost doborât în timpul atacului de la Ambon, la 18 mai.”

PROBLEMELE NOASTRE DEVIN TOT MAI MARI CU FIECARE AN

Indonezia a fost ultima operațiune a lui Frank Wisner ca șef al serviciilor clandestine. În iunie 1958, s-a întors din Orientul Îndepărtat, cu probleme psihice grave, iar la sfârșitul verii a înnebunit. Diagnosticul a fost „manie psihotică.” Simptomele existaseră de ani de zile – dorința de a schimba lumea prin forță sau voință, discursurile virulente, misiunile suicidale. Psihiatrii și noile medicamente nu au fost de ajutor. Tratamentul consta în electroșocuri. Timp de șase luni, capul i-a fost prins într-un dispozitiv prin care trecea suficient curent încât să facă să explodeze un bec de o sută de wați. După ce a scăpat de acolo, mai puțin sclipitor și mai temător ca niciodată, a plecat la Londra, ca șef al bazei engleze.

După ce operațiunea din Indonezia s-a destrămat, Dulles a răătăcit printr-o serie de ședințe ale Consiliului Național de Securitate, vociferând despre avertizări vagi și amenințătoare din partea Moscovei. Președintele a început să se întrebe cu voce tare dacă CIA-ul știa ce făcea. Odată, a întrebat uimit:

– Allen, ai de gând să mă sperii ca să pornesc un război?

La sediul central, Dulles și-a întrebat ofițerii seniori unde trebuia să meargă mai exact pentru a afla informații despre Uniunea Sovietică. La 23 iunie 1958, în cadrul unei întâlniri a adjunctilor, a spus că „nu știa cărei componente a Agenției să i se adreseze când voia informații exacte despre URSS.” Agenția nu avea pe nimeni. Raporturile despre sovietici erau vorbe-n vânt.

La finele anului 1958, Abbot Smith, unul dintre cei mai buni analiști din cadrul CIA și, mai târziu, șeful Oficiului pentru Estimări Naționale al Agenției, privind în urmă spre ultimii ani de lucru și a scris: „Ne construiserăm o imagine a URSS-ului și orice se întâmpla trebuia să se potrivească acelei imagini. Este greu de spus dacă evaluatorii Serviciului de Informații pot comite o greșală mai gravă.”

La 19 decembrie, Eisenhower a primit un raport de la consiliul său de consultanți care îl sfătuia să analizeze mai bine situația CIA. Membrii săi se temeau că Agenția era „incapabilă să facă evaluări obiective ale propriilor informații sau ale propriilor operațiuni.” Conduși de fostul secretar pentru apărare, Robert Lovett, au pledat în fața președintelui să-l îndepărteze de la conducerea operațiunilor.

Dulles, ca de obicei, rezista tuturor eforturilor de a schimba organizația. I-a spus președintelui că nu era nimic în neregulă cu Agenția. La cartierul general, le-a mărturisit ofițerilor superiori că „problemele noastre devin tot mai mari cu fiecare an.” I-a promis președintelui că înlocuitorul lui Wisner avea să îmbunătățească misiunile și organizarea serviciilor clandestine. Și avea omul potrivit pentru asta.

16. MINȚEA ÎN STÂNGA ȘI-ÎN DREAPTA

La 1 ianuarie 1959, Richard Bissell a devenit șeful serviciilor clandestine. În aceeași zi, Fidel Castro a ajuns la putere în Cuba. O istorie secretă a CIA-ului, scoasă la iveală în 2005, descria în detaliu cum a gestionat Agenția amenințarea.

Agenția a analizat îndelung situația lui Fidel. Nu știa cum anume să-l catalogheze. „Mulți observatori experimentați consideră că regimul său se va prăbuși în câteva

luni", a prezis Jim Noel, șeful postului CIA, ai cărui ofițeri petrecuseră prea mult timp raportând de la Havana Country Club. La sediul central, unii erau de părere că Fidel Castro merita armele și banii Agenției. Al Cox, șeful diviziei paramilitare, a propus „să se ia în secret legătura cu Castro” și să i se ofere arme și muniție în vederea instaurării unui regim democratic. Cox le-a spus superiorilor săi că Agenția putea trimite arme pe un vas cu echipaj cubanez. Dar „cea mai bună metodă de ajutor ar fi să-i dăm banii lui Castro, ca să-și poată cumpăra propriile arme”, le-a scris Cox superiorilor săi. „O combinație între arme și bani ar fi probabil cea mai bună alegere.” Cox era alcoolic și e posibil ca mintea să-i fi fost încetșoșată, dar mulți dintre colegii lui erau de aceeași părere. „Personalul meu și cu mine eram toți cu partizani ai lui Fidel, la vremea aceea” spunea, mulți ani mai târziu, Robert Reynolds, pe atunci șef al biroului de operațiuni CIA din Caraibe.

În aprilie și mai 1959, când proaspăt victoriosul Castro a vizitat Statele Unite, un ofițer CIA l-a întâmpinat la Washington, pentru a-l pune la curent cu situația. L-a descris pe Fidel drept „un nou lider spiritual al forțelor democratice și anti-dictatoriale latino-americane.”

NU AR TREBUI SĂ SE VADĂ IMPLICAREA NOASTRĂ

Președintele a descoperit cu stupeoare că CIA-ul îl judecase greșit pe Castro. „Deși experții noștri în informații au analizat și au completat dosare timp de câteva luni”, a scris Eisenhower în memoriile sale, „evenimentele i-au condus treptat la concluzia că odată cu venirea lui Castro, comunismul pătrunsese în această emisferă.”

La 11 decembrie 1959, după ce a ajuns la aceeași concluzie, Richard Bissell i-a trimis un memo lui Allen Dulles în care-i sugera „să se acorde o importanță considerabilă chestiunii *eliminării* lui Fidel Castro.” Dulles a făcut propunerii o corectură crucială. A tăiat *eliminare*, cuvânt pătat cu aluzia la crimă. L-a înlocuit cu *îndepărtare din Cuba* – și și-a dat acordul.

La 8 ianuarie 1960, Dulles i-a spus lui Bissell să organizeze o echipă specială pentru a-l îndepărta pe Castro de la putere. Bissell i-a selectat personal pe mulți dintre cei care subminaseră guvernul din Guatemala cu șase ani mai înainte – și care îl decepționaseră pe președintele Eisenhower în ce privește această lovitură. L-a ales pe inutilul Tracy Barnes pentru războiul politic și psihologic, pe talentatul Dave Phillips pentru propagandă, pe deosebit de zelosul Rip Robertson pentru antrenamentul paramilitar și pe mediocrul E. Howard Hunt pentru grupurile frontului politic.

Șeful avea să fie Jake Esterline, cel care condusesese „camera de război” de la Washington pentru Operațiunea Succes. Când l-a vizut prima dată pe Fidel Castro, la începutul anului 1959, Esterline era șeful bazei CIA din Venezuela. Îl urmărise pe tânărul *commandante* pe când făcea turul Caracasului, proaspăt triumfător asupra dictatorului Fulgencio Batista, și auzise cum îl aclamau mulțimile ca pe un cuceritor.

„Am văzut – la naiba, oricine putea să vadă – că o forță nouă și puternică începea să lucreze în zonă”, a spus Esterline. „Trebuia să ne ocupăm de ea.”

Esterline s-a întors la cartierul general al CIA-ului în ianuarie 1960 pentru a-și lua în primire postul de șef al echipei speciale pentru Cuba. Grupul a luat forma unei celule secrete în cadrul Agenției. Toți banii, toate informațiile și toate deciziile pentru această misiune veneau prin intermediul lui Bissell. Se interesa foarte puțin de munca spionilor săi, cu atât mai puțin de colectarea de *informații* din Cuba. Nu stătuse niciodată să analizeze ce s-ar putea întâmpla dacă lovitura împotriva lui Castro avea să reușească sau să eșueze. „Nu cred că genul ăsta de lucruri erau vreodată gândite în profunzime”, a spus Esterline. „Cred că prima lor reacție a fost: Doamne, avem un posibil comunist aici; mai bine am scăpa de el așa cum am făcut și cu Arbenz” în Guatemala.

Bissell nu vorbea aproape niciodată despre Cuba cu Richard Helms, adjunctul său în cadrul serviciilor clandestine. Cei doi bărbați se displăceau și nu aveau câtuși de puțin încredere unul în celălalt. Helms a cântărit totuși ideea care ajunsese de la echipa specială din Cuba. Era un joc de propagandă: un agent cubanez, antrenat de CIA, urma să-și facă apariția pe coastele Istanbulului, dându-se drept un prizonier politic abia scăpat de pe o navă sovietică. Urma să anunțe că Fidel își înrobea mii dintre oameni și-i trimitea în Siberia. Planul era cunoscut sub numele de „Cubanezul Picurător.” Helms a înăbușit planul.

La 2 martie 1960 – cu două săptămâni înainte ca președintele Eisenhower să aprobe acțiunea subversivă împotriva lui Castro – Dulles l-a informat pe vicepreședintele Nixon că operațiunile erau deja în desfășurare. Citind dintr-un document de șapte pagini cu semnătura lui Bissell, cu titlul „Ce facem în Cuba”, Dulles a detaliat acte de război economic, sabotaj, propagandă politică și un plan pentru folosirea „unui drog, care, odată pus în mâncarea lui Castro, avea să îi provoace un comportament atât de irațional încât chiar și o simplă apariție publică ar fi avut efecte devastatoare asupra lui.” Nixon era cât se poate de încântat de idee.

Dulles și Bissell și-au prezentat planurile lui Eisenhower și lui Nixon la Casa Albă în cadrul unei ședințe în patru de la ora 14.30, din 17 martie 1960. Nu au propus invadarea insulei. I-au spus lui Eisenhower că îl puteau răsturna pe Castro doar pocnind din degete. Urmau să creeze „o opoziție cubaneză responsabilă, entuziastă și unită” condusă de agenți recrutați. Un post de radio clandestin urma să facă propagandă în Havana pentru a aprinde revolta. Ofițerii CIA din tabăra de antrenament din junglă aparținând armatei SUA din Panama aveau să instruiască șazeeci de cubanezi pentru a se infiltra în insulă. Agenția urma să le trimită apoi arme și muniție.

Bissell a promis că Fidel avea să cadă în șase sau opt luni. Momentul era deosebit de important: ziua alegerilor era la șapte luni și jumătate distanță. Cu o săptămână înainte senatorul John F. Kennedy și vicepreședintele Nixon câștigaseră cu diferențe mari la alegerile prezidențiale primare din New Hampshire.

Secretarul cabinetului lui Eisenhower, generalul Andrew Goodpaster, a luat notițe la ședință. „Președintele spune că nu cunoaște un plan mai bun... Marile probleme sunt scurgerile de informații și securitatea... Toată lumea trebuie să fie pregătită să jure ca nu a auzit nimic despre operațiune... Nu ar trebui să se vadă

implicarea noastră în ceea ce se întâmplă.” Agenția nu ar fi trebuit să aibă nevoie să i se amintească faptul că *toate* acțiunile subversive trebuia să fie păstrate secrete atât de bine încât nimic să nu sugereze președintelui. Dar Eisenhower voia să se asigure că CIA-ul făcea tot ce putea să o păstreze bine ascunsă.

AVEAM SĂ PLĂTIM PENTRU ACEA MINCIUNĂ

Președintele și Dick Bissell erau prinși în lupta tot mai acerbă pentru controlarea unuia dintre cele mai mari secrete – avionul de spionaj U-2. Eisenhower nu permisesese nici un zbor pe teritoriul sovietic de la convorbirile lui cu Hrușciov de la Camp David cu șase luni în urmă. Hrușciov se întorsese de la Washington laudând curajul de care dădea dovadă președintele căutând o coexistență pașnică; Eisenhower voia ca „spiritul de la Camp David” să fie moștenirea lui.

Bissell se străduia din răspuțuri să pună punct misiunilor secrete. Președintele era nehotărât. Voia foarte mult informațiile pe care le putea colecta U-2.

Tânjea să scape de „avansul rachetelor” – ideile false ale CIA-ului, forțelor aeriene, contractorilor militari și politicienilor din ambele partide cum că sovieticii ar fi avut un mare avans în domeniul armamentului nuclear. Estimările formale ale CIA-ului privind puterea militară sovietică nu se bazau pe informații, ci pe politică și bănueli. Din 1957, CIA-ul îi trimitea lui Eisenhower rapoarte terifiante care susțineau că producția de rachete balistice intercontinentale cu focoașe nucleare sovietice era mult mai rapidă și mai masivă decât cea a arsenalului american. În 1960, Agenția a dezvăluit o amenințare mortală pentru Statele Unite; l-a informat pe președinte că, până în 1961, sovieticii aveau să dețină cinci sute de rachete ICBM pregătite de luptă. Comandamentul Strategic Aerian a folosit aceste estimări ca bază pentru un plan secret prin care urma să fie folosite trei mii de focoașe nucleare pentru a distruge fiecare oraș și fiecare avanpost militar de la Varșovia până la Beijing. Dar, la vremea aceea, Moscova nu avea cinci sute de rachete nucleare îndreptate spre Statele Unite. Avea doar patru.

Președintele se îngrijorase timp de cinci ani și jumătate că însuși U-2 ar putea duce la izbucnirea celui de-Al Treilea Război Mondial. Dacă avionul ar fi fost doborât deasupra Uniunii Sovietice, odată cu el s-ar fi prăbușit și șansa la pace. În luna de după întâlnirea de la Camp David cu Hrușciov, președintele a respins o misiune propusă pentru U-2 în Uniunea Sovietică; i-a spus încă o dată lui Allen Dulles, foarte direct, că aflarea intențiilor sovieticilor cu ajutorul spionajului era mai importantă pentru el decât descoperirea detaliilor capacităților lor militare. Spionii, și nu mașinăriile, puteau să îi dezvăluie intențiile de atac ale sovieticilor.

Fără accesul la acele informații, a spus președintele, zborurile U-2 erau „provocări, care ar putea să le dea de gândit că pregătim serios planuri pentru a le distruge echipamentele” printr-un atac rapid și neașteptat.

Eisenhower urma să aibă o întâlnire la nivel înalt cu Hrușciov, stabilită pentru 16 mai 1960, la Paris. Se temea că cel mai mare bun al său – reputația de onestitate

– putea fi spulberată dacă un avion U-2 ar fi survolat URSS în timp ce Statele Unite erau, după spusele lui, „angajate în negocieri aparent sincere” cu sovieticii.

Teoretic, doar președintelui îi stătea în putere să ordone o misiune U-2. Dar Bissell se ocupa de program și ardea de nerăbdare să își îndeplinească planurile de zbor. A încercat să ocolească autoritatea prezidențială prin tentative secrete de a transfera zborurile către britanici și către naționaliștii chinezi. În memoriile sale, scria că Allen Dulles fusese îngrozit să afle că primul zbor U-2 trecuse de-a dreptul peste Moscova și Leningrad. Directorul nu știuse niciodată; Bissell nu a considerat că trebuia să îi spună.

A presat săptămâni întregi Casa Albă până când Eisenhower a cedat în cele din urmă și și-a dat acordul pentru un zbor din Pakistan care să survoleze Uniunea Sovietică la 9 aprilie 1960. Era, la suprafață, un succes. Dar sovieticii știau că spațiul aerian le fusese din nou violat și au intrat în alertă maximă. Bissell s-a străduit să mai obțină un zbor. Președintele a fixat data limită pentru 25 aprilie. Ziua a venit și a trecut, căci norii acoperiseră țintele comuniste. Bissell a cerut mai mult timp, iar Eisenhower i-a acordat un răgaz de cinci zile. Duminica următoare avea să fie data finală pentru zbor, înainte de summitul de la Paris. Bissell a încercat apoi să evite Casa Albă, apelând la secretarul pentru apărare și la președintele comitetului șefilor de stat major, încercând să le obțină sprijinul pentru încă un zbor. În zelul său, neglijase să se pregătească în cazul unui eventual dezastru.

La 1 mai, după cum se temea și președintele, U-2 a fost doborât în centrul Rusiei. Pilotul CIA, Francis Gary Powers, a fost capturat în viață. C. Douglas Dillon era pe atunci secretarul de stat. „Președintele mi-a spus să lucrez cu Allen Dulles,” își amintea Dillon. „Trebuia să dăm un fel de anunț.” Spre șocul celor doi, NASA a anunțat că un avion de monitorizare a vremii fusese pierdut în Turcia. Asta avea să fie povestea de acoperire a CIA-ului. Directorul Agenției Centrale de Informații fie nu știuse niciodată despre eveniment, fie uitase cu totul.

„Nu reușeam să înțelegem cum se întâmplase așa ceva,” a spus Dillon. „Dar trebuia să ieșim cumva din asta.”

S-a dovedit un lucru dificil. Folosind această poveste, Casa Albă și Departamentul de Stat au înșelat timp de o săptămână poporul american despre soarta zborului. Minciunile lor deveneau din ce în ce mai cusute cu ață albă. Ultima a ieșit la iveală la 7 mai: „Nu exista autorizație pentru un asemenea zbor.” Asta l-a demoralizat pe Eisenhower. „Nu îi putea permite lui Allen Dulles să ia asupra lui toată vina, pentru că ar fi lăsat impresia că președintele nu știa ce se întâmplă în administrația lui”, a spus Dillon.

La 9 mai, Eisenhower a pătruns în Biroul Oval și a declarat tare: „Aș vrea să demisionez.” Pentru prima oară în istoria Statelor Unite, milioane de cetățeni și-au dat seama că președintele putea să îi înșele în numele securității naționale. Planul negării plauzibile murise. Summitul cu Hrușciov a fost distrus și scurtul dezgheț al Războiului Rece se terminase. Avionul de spionaj al CIA-ului a distrus ideea unui armistițiu pentru aproape o decadă. Eisenhower aprobase misiunea finală în speranța să pună minciuna pe seama avansului numeric al rachetelor sovietice. Dar mușamalizarea prăbușirii l-a transformat într-un mincinos. După ce s-a retras,

Eisenhower a spus că cel mai mare regret al președinției sale a fost „minciuna pe care am spus-o despre U-2. Nu mi-am dat seama de prețul pe care aveam să îl plătim pentru ea.”

Președintele știa că nu va putea să-și părăsească funcția în spiritul păcii și reconcilierii internaționale. Încearca să pună ordine cât putea de multe înainte de plecare.

Vara anului 1960 a fost o perioadă de criză crescândă pentru CIA. Săgețile roșii care indicau puncte fierbinți din Caraibe, Africa și Asia se multiplicau pe hărțile pe care Allen Dulles și oamenii săi le duceau la Casa Albă. Durerea pricinuită de doborârea aparatului U-2 a lăsat loc unei furii criminale.

Mai întâi, Dick Bissell a intensificat planurile CIA pentru răsturnarea regimului cubanez. A stabilit un nou post la Coral Gables, Florida, cu numele de cod Wave. I-a spus vicepreședintelui Nixon că avea nevoie de o forță de cinci sute de exilați cubanezi antrenati – de la șaiszeci de oameni cu câteva săptămâni înainte – pentru a desfășura lupta. Dar centrul de război al armatei din jungla din Panama nu putea fi ocupat de sute de recruți neștiutori. Așa că, Bissell l-a trimis pe Jake Esterline în Guatemala, unde a negociat de unul singur o înțelegere secretă cu președintele Manuel Ydigoras Fuentes, general în rezervă și negociator abil. Locul pe care l-a asigurat a devenit principala tabără de antrenament pentru Golful Porcilor, cu propriul aeroport, propriile locuri rău famate și propriile coduri de comportament. Cubanezii CIA-ului l-au găsit „cu desăvârșire nesatisfăcător”, a raportat colonelul de marină Jack Hawkins, principalul planificator paramilitar al lui Esterline. Trăiau în „condiții demne de lagăre de concentrare” care au produs „complicații politice” „greu de administrat de către CIA.” Deși tabăra era izolată, armata guatemaleză știa foarte bine unde se afla, iar prezența unei forțe străine pe teritoriul lor aproape că a dus la o lovitură de stat militară împotriva președintelui Fuentes.

Apoi, la jumătatea lunii august, fermecătorul Dick Bissell s-a hotărât să se ocupe în stil mafiot de Fidel Castro. S-a dus la colonelul Sheffield Edwards, șeful securității din cadrul CIA și l-a rugat să-l pună în legătură cu un gangster care putea duce la capăt un asasinat. De data asta l-a informat pe Dulles, care și-a dat acordul. Un istoric al Agenției a concluzionat: „Probabil, Bissell credea că Fidel Castro avea să piară de mâna asasinului plătit de CIA înainte ca Brigada să ajungă pe plaja” din Golful Porcilor.

Oamenii lui Bissell, care nu știau nimic despre planul mafiei, au lucrat la un al doilea complot de asasinare. Întrebarea era cum să plaseze un asasin profesionist al CIA-ului destul de aproape pentru a-l împușca pe Fidel: „Putem să îl plasăm pe Rip Robertson aproape de el? Putem să facem rost de un cubanez nervos – adică de un cubanez cu tupeu?, spunea Dick Drain, șeful operațiunilor echipei speciale pentru Cuba. Răspunsul era întotdeauna negativ. Miami colcăia de mii de exilați cubanezi care erau gata să se alăture operațiunii tot mai cunoscute a CIA-ului, dar și spionii lui Castro stăteau printre ei, iar Fidel a aflat destule lucruri despre planurile Agenției. Un agent FBI pe nume George Davis, care petrecuse câteva luni ascultându-i pe vorbăreții cubanezi în cafenelele și magazinele din Miami i-a dat unui ofițer CIA de la baza Wave un sfat prietenesc: ar fi imposibil să îl doboare

pe Castro cu ajutorul acestor cubanezi guralivi. Singura speranță era să trimită pușcașii marini. Colegul său de la CIA a transmis mesajul cartierului general. A fost ignorat.

La 18 august 1960, Dulles și Bissell au discutat despre echipa specială pentru Cuba, în particular, cu președintele Eisenhower, pentru mai puțin de douăzeci de minute. Bissell a mai cerut încă 10.75 milioane de dolari pentru a începe antrenamentul paramilitar al celor cinci sute de cubanezi din Guatemala. Eisenhower a acceptat, cu o singură condiție: „atât timp cât șefii de stat major, secretarul pentru apărare, de stat și CIA-ul cred că avem șanse mari de succes” în „eliberarea cubanezilor de acest coșmar.” Când Bissell a încercat să propună crearea unei forțe militare americane care să îi conducă pe cubanezi la luptă, Dulles i-a tăiat-o, evitând dezbaterea și discuțiile în contradictoriu.

Președintele – omul care condusese cea mai mare invazie secretă din istoria Americii – a avertizat liderii CIA împotriva „pericolului mișcărilor greșite” sau a celui „de a începe ceva înainte de a fi pregătiți.”

SĂ EVITĂM O ALTĂ CUBA

Mai târziu în aceeași zi, la o întâlnire a Consiliului Național de Securitate, președintele i-a cerut directorului Agenției Centrale de Informații să îl elimine pe omul considerat de CIA un adevărat Castro al Africii – Patrice Lumumba, primul ministru din Congo.

Lumumba fusese ales prin vot liber și a cerut ajutor Statelor Unite când națiunea sa și-a răsturnat brutală conducere colonialistă belgiană și și-a declarat independența în vara anului 1960. Ajutorul american nu a venit niciodată, pentru că CIA îl vedea pe Lumumba ca pe o marionetă comunistă. Așa că, atunci când forțele aeriene belgiene s-au grăbit să recâștige controlul în capitală, Lumumba a acceptat avioanele, camioanele și „tehnicienii” sovietici pentru a-și pune pe roate guvernul abia funcțional.

În săptămâna sosirii soldaților belgieni. Dulles l-a trimis pe Larry Devlin, șeful bazei de la Bruxelles, să se ocupe de sediul CIA din capitala Congo și să îl evalueze pe Lumumba ca țintă pentru acțiunile subversive. La 18 august, la șase săptămâni după ce a ajuns în țară, Devlin a transmis sediului central al CIA: „CONGO EXPERIMENTEAZĂ EFORTURILE CLASICE ALE PRELUĂRII CONTROLULUI DE CĂTRE COMUNIȘTI... INDIFERENT DACĂ LUMUMBA ESTE COMUNIST CU ADEVĂRAT SAU DOAR IA PARTE LA JOUL COMUNIȘTILOR... S-AR PUTEA SĂ NU NE MAI FI RĂMAS MULT TIMP CA SĂ ACȚIONĂM PENTRU A EVITA O ALTĂ CUBA.” Allen Dulles a expus punctual nevralgic al acestui mesaj la ședința Consiliului Național de Securitate în acea zi. Conform mărturiei secrete făcute în fața Senatului de către dactilograful Robert Johnson, președintele Eisenhower s-a întors spre Dulles și a spus sec că Lumumba ar trebui eliminat. După o tăcere mormântală de aproximativ cincisprezece secunde, ședința a continuat. Opt zile mai târziu, Dulles i-a transmis lui Devlin mesajul: „LA CEL MAI ÎNALT NIVEL, AICI LA CARTIERUL GENERAL, AM AJUNS LA CONCLUZIA

CLARĂ CĂ DACĂ LLL CONTINUĂ SĂ RĂMÂNĂ ÎN FUNCȚIE, REZULTATUL INEVITABIL AR FI ÎN CEL MAI BUN CAZ HAOSUL, IAR ÎN CEL MAI RĂU DESCHIDEREA DRUMULUI PENTRU PRELUAREA CONTROLULUI DE CĂTRE COMUNIȘTI ÎN CONGO... CREDEM CĂ ÎNDEPĂRTAREA LUI TREBUIE SĂ FIE UN PRIM OBIECTIV URGENT ȘI CĂ, ÎN CONDIȚIILE ACTUALE, ASTA AR FI PRIORITATEA ACȚIUNII NOASTRE SUBVERSIVE. ASTFEL DORIM SĂ VĂ ACORDĂM O AUTORITATE MAI EXTINSĂ.”

Sidney Gottlieb, iscusitul maestru chimist al CIA, a transportat în Congo, într-un bagaj de mână, un container cu fiole conținând toxine letale și le-a predat șefului bazei. Trusa conținea o seringă hipodermică pentru injectarea picăturilor letale în hrană, băutură sau tubul de pastă de dinți. Devin era cel însărcinat cu uciderea lui Lumumba. Cei doi bărbați au purtat o discuție nervoasă în apartamentul lui Devin în noaptea de 10 septembrie. „Am întrebat din ordinele cui fuseseră emise aceste instrucțiuni”, a spus Devlin sub jurământ în mărturia secretă făcută ulterior publică în 1998. Răspunsul era „președintele.”

Devlin a depus mărturie că a încuiat toxinele în seiful din biroul său și că era îngrozit de ce urma să facă mai departe. Și-a amintit că s-a gândit: Al naibii să fiu dacă am să las *aia* pe-aici pe undeva. A dus fiolele cu toxine pe malul fluviului Congo și le-a îngropat. A mărturisit că simțea rușine din cauza ordinului de a-l ucide pe Lumumba. Știa că CIA avea și alte mijloace la dispoziție.

Agenția îl alesese deja pe următorul lider pentru Congo: Joseph Mobutu, „singurul om din Congo capabil să acționeze cu fermitate”, după cum i-a spus Dulles președintelui la sedința Consiliul Național de Securitate din 21 septembrie. CIA i-a trimis 250 000 de dolari la începutul lunii octombrie, apoi au urmat transporturi de arme și muniție în noiembrie. Mobutu l-a prins pe Lumumba și, în cuvintele lui Devlin, l-a predat în mâinile „dușmanului său de moarte.” Baza CIA de la Elizabethville, adânc în inima țării, a raportat că „un ofițer belgian de origine flamandă l-a executat pe Lumumba cu un pistol automat” cu două nopți înainte ca noul președintele al Statelor Unite să își ocupe funcția. Cu ajutorul neșovăielnic al Agenției, Mobutu a câștigat în cele din urmă controlul deplin asupra țării după cinci ani de luptă pentru putere. A fost aliatul preferat al Agenției în Africa și punctul ei de contact pentru toate acțiunile subversive desfășurate pe continent în timpul Războiului Rece. A condus timp de trei decade ca unul dintre cei mai brutali și corupți dictatori, furând miliarde de dolari în profituri din depozitele enorme de diamante, minerale și metale strategice ale națiunii, comițând crime pentru a-și păstra puterea.

O POZIȚIE COMPLET DE NESTĂPÂNIT

Pe măsură ce se apropiau alegerile din 1960, vicepreședintelui Nixon îi devenea tot mai clar că Agenția era departe de atacarea Cubei. La sfârșitul lunii septembrie, Nixon i-a ordonat nervos echipei speciale: „Nu faceți nimic acum, așteptați să treacă alegerile.” Întârzierea i-a oferit lui Fidel Castro un avantaj crucial. Spionii lui l-au informat că era posibil ca o invazie susținută de americani să fie iminentă, iar el

și-a construit forțe militare și de *spionaj*, lovind puternic în disidenții politici pe care CIA spera să îi poată folosi ca trupe de șoc pentru lovitură. În acea vară, rezistența internă împotriva lui Castro a început să slăbească în intensitate, deși CIA nu a acordat prea multă atenție evenimentelor din insulă. Tracy Barnes a comandat în privat un sondaj de opinie publică din Cuba – acesta arăta că oamenii îl susțineau covârșitor pe Castro. Neplăcându-i rezultatele, le-a respins.

Efortul Agenției de a le furniza arme rebelilor de pe insulă s-a dovedit un fiasco. La 28 septembrie, un transport cu mitraliere, puști și pistoale Colt 45 pentru sute de luptători plutea în drum spre Cuba, aruncate dintr-un avion CIA care plecase din Guatemala. Parașutarea pachetului își ratase ținta cu aproape doisprezece km. Trupele lui Castro au pus mâna pe arme, l-au prins pe agentul CIA cubanez care trebuia să le primească și l-au executat. Pilotul s-a pierdut la întoarcere și a aterizat în sudul Mexicului, unde poliția locală i-a luat în custodie avionul. În total, treizeci de astfel de misiuni au eșuat; cel mult trei au reușit.

Până la începutul lunii octombrie, CIA-ul și-a dat seama ca nu știa nimic despre forțele care luptau împotriva lui Castro în Cuba. „Nu aveam nici o certitudine că nu fuseseră infiltrate” de spionii lui Castro, spunea Jake Esterline. Acum era sigur că Fidel nu va putea fi răsturnat prin subversiuni subtile.

„Am făcut eforturi considerabile pentru infiltrare și aprovizionare și toate au fost lipsite de succes”, își amintea Bissell. A decis că „trebuia o acțiune-șoc” – o invazie în forță.

CIA nu avea nici aprobarea prezidențială și nici trupele necesare pentru îndeplinirea acelei misiuni. Cei cinci sute de oameni aflați în pregătire în Guatemala erau „un număr ridicol de mic”, i-a spus Bissell lui Esterline. Ambii și-au dat seama că numai o forță mult mai mare putea reuși în fața lui Castro, care avea o armată de șaiszeci de mii de oameni, cu tancuri și artilerie și cu un serviciu de securitate internă tot mai nemilos și mai eficient.

Bissell negocia pe de-o parte cu Mafia, iar pe cealaltă parte cu Casa Albă. Alegerile prezidențiale băteau la ușă. În 1960, în prima săptămână din noiembrie, conceptul-cheie al operațiunii cubaneze a cedat sub presiune. Esterline a declarat planul imposibil de dus la capăt, iar Bissell știa că avea dreptate. Dar nu a spus nimănui. În lunile și săptămânile dinaintea invaziei, s-a retras în dezamăgirea sa.

„Mințea în stânga și-n dreapta”, spunea Jake Esterline – mințea echipa specială a CIA pentru Cuba și-l mințea pe președinte și pe noul președinte ales.

John Kennedy l-a învins pe Richard Nixon în noiembrie, cu mai puțin de 120.000 de voturi. Unii republicani au considerat că alegerile au fost măsluite în secțiile din Chicago. Alții au susținut că voturile au fost cumpărate în West Virginia. Richard Nixon a dat vina pe CIA. Era convins, greșit de altfel, că „liberalii din Georgetown” precum Dulles și Bissell, îl ajutaseră în secret pe Kennedy cu informații din interior despre Cuba înaintea unei dezbateri prezidențiale televizate.

Kennedy, președintele ales, a anunțat imediat renumirea în funcție a lui J. Edgar Hoover și a lui Allen Dulles. Decizia a fost influențată de tatăl său și făcută pentru protecția politică și personală. Hoover cunoștea unele dintre cele mai adânci secrete ale familiei Kennedy – inclusiv aventurile sexuale pe care le avusese președintele

ales în timpul războiului cu o femeie suspectată că ar fi fost spioană nazistă – și îi împărtășise aceste informații și lui Dulles. Kennedy știa toate astea întrucât tatăl său, un fost membru al consiliului lui Eisenhower de consultanți pentru serviciile străine de informații i le divulgase în cunoștință de cauză.

La 18 noiembrie, președintele s-a întâlnit cu Dulles și cu Bissell în Florida la casa de vacanță a tatălui său din Palm Beach. Cu trei zile înainte, Bissell primise un raport decisiv de la Esterline asupra operațiunii cubaneze. „Conceptul nostru original este văzut acum ca fiind de neatins în fața nivelului de control pe care l-a instituit Castro”, a spus Esterline. „Nu se va instaura neliniștea internă așa cum credeam înainte, iar apărarea nu va permite tipul de lovitură planificată anterior. Al doilea plan al nostru (o forță de 1 500 – 3 000 de oameni pentru a asigura securitatea plajei cu pistă de aterizare) este văzut acum ca un plan de neatins, poate doar exceptând cazul unei acțiuni comune Agenției/Ministerul Apărării.”

Cu alte cuvinte, pentru a-l răsturna pe Castro. Statele Unite trebuiau să trimită pușcașii marini.

„Stăteam acolo în biroul meu de la CIA”, își amintea Esterline, „și am spus «Naiba s-o ia, sper că Bissell e suficient de tare să îi spună lui John Kennedy care e situația»”. Dar Bissell nu a suflat o vorbă. Planul de neîndeplinit a devenit o misiune cu șanse de reușită.

Informarea de la Palm Beach i-a pus pe liderii CIA într-o poziție „absolut de neconceput”, menționa Bissell într-un istoric al Agenției. Raportul ședinței arată că intenționau să discute despre vechile lor triumfuri – în special despre Guatemala – și despre o multitudine de operațiuni subversive în desfășurare în Cuba, Republica Dominicană, America Centrală și de Sud și Asia. Dar nu au făcut-o. Înainte de întâlnire, președintele Eisenhower le-a spus să se limiteze la o „agendă restrânsă”; au interpretat asta ca pe o interdicție de a dezbate orice se strecurase în ședințele de la Consiliul Național de Securitate. Drept urmare, informații cruciale despre operațiunile subversive ale CIA s-au pierdut în tranziția de la un președinte la altul.

Eisenhower nu aprobase niciodată o invazie în Cuba. Dar Kennedy nu știa lucrul ăsta. El știa doar ce îi spusese Dulles și Bissell.

O ÎNFRÂNGERE DE OPT ANI

Timp de opt ani, Allen Dulles zădărniciise toate eforturile persoanelor din exterior de a schimba CIA. Avea o reputație de păstrat – a Agenției și a lui însuși. Negase totul, nu recunoscuse nimic, ascunsese adevărul pentru a mușamaliza eșecul operațiunilor sale.

Cel puțin după 1957, uitase de vocea rațiunii și a moderației, ignorase recomandările urgente și insistente ale consultanților în informații ai președintelui, aruncase la gunoi rapoartele propriului său inspector general și-și tratase subalternii cu dispreț. „La vremea aceea, ajunsese deja un bătrân obosit”, al cărui comportament profesional „putea fi și de obicei era dificil până la extrem”, spunea Dick Lehman, unul dintre cei mai buni analiști pe care i-a avut vreodată Agenția. „Modul în care ne trata îi reflecta valorile. Se înșela, desigur, dar trebuia să ne descurcăm cu el.”

În ultima sa zi în funcție, președintele Eisenhower și-a dat seama că nu avea un serviciu de spionaj care să își merite renumele. A ajuns la această concluzie după ce a citit un maldăr de rapoarte pe care le ceruse în speranța de a schimba CIA-ul.

Primul, datat 15 decembrie 1960, era munca Grupului Comun de Studiu, pe care îl crease după doborârea aparatului U-2, pentru a supraveghea peisajul Serviciilor Americane de Informații. Era o imagine terifiantă a direcției greșite și a dezorganizării Agenției. Spunea că Dulles nu evaluase niciodată problema unui atac surpriză din partea sovieticilor. Nu coordonase niciodată informațiile militare cu analizele civililor. Nu crease niciodată posibilitatea de a obține avertizări în timp de criză. Petrecuse opt ani plănuiind o operațiune după alta, în loc să gestioneze Serviciile Americane de Informații.

Apoi, în 1961, la 5 ianuarie, consiliul de consultanți pentru activitățile străine de informații al președintelui și-a emis ultimele recomandări. A cerut „o reevaluare completă” a acțiunilor subversive: „Nu suntem în măsură să concluzionăm, punând lucrurile în balanță, dacă toate programele subversive întreprinse până acum de CIA au meritat riscul uriașelor cheltuieli de personal, bani și alte resurse implicate.” Mai mult, avertiza: „concentrarea CIA pe activități subversive politice, psihologice și nu numai a creat tendința de a distrage substanțial atenția de la execuția misiunilor primare de colectare de informații.”

Consiliul l-a îndemnat pe președinte să ia în considerare „separarea completă” a directorului Serviciilor Centrale de Informații de CIA. Spunea că Dulles era incapabil să conducă Agenția și să-și îndeplinească în același timp îndatoririle de coordonare a Serviciilor Americane de Informații – realizarea și spargerea codurilor pentru Agenția Națională de Securitate; capacitățile tot mai reduse ale sateliților de spionaj și recunoașterea prin fotografiere din spațiu; nesfârșitele conflicte dintre armată, marină și forțele aeriene.

„I-am reamintit președintelui că de multe ori s-a confruntat el însuși această problemă generală”, scrisese Gordon Gray, consilierul său pentru securitatea națională, după ce analizase raportul împreună cu Eisenhower. Știu, a răspuns Ike. Am încercat. Nu pot să îl schimb pe Allen Dulles.

„Am realizat multe lucruri”, a insistat Dulles în fața președintelui, la ultimele întruniri ale Consiliului Național de Securitate al lui Eisenhower. Totul este sub control, a spus el. Am aranjat serviciul clandestin. Serviciile Americane de Informații nu au fost niciodată mai agile și mai devotate. Coordonarea și cooperarea sunt mai bune ca niciodată. Propunerile consiliului prezidențial pentru spionaj erau absurde, a spus el. erau o nebunie, erau ilegale. Sunt responsabil în fața legii pentru coordonarea serviciilor, i-a reamintit el președintelui. Nu pot delega această reponsabilitate. Fără conducerea mea, spunea el, Serviciile Americane de Informații ar ajunge „în derivă.”

În cele din urmă, Dwight Eisenhower a explodat de furie și frustrare. „Structura organizației noastre de informații este deficitară”. i-a spus lui Dulles. Nu are nici un sens, trebuie să fie reorganizată și ar fi trebuit să facem lucrul ăsta cu mult timp în urmă. Nu s-a schimbat nimic de la Pearl Harbor. „Timp de opt ani tot suferim o înfrângere.” a spus președintele Statelor Unite. Tot ce avea să lase succesorului său era „o moștenire de scrum.

PARTEA A TREIA

CAUZE PIERDUTE

**CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR
KENNEDY ȘI JOHNSON
1961 - 1968**

17. NIMENI NU ȘTIA CE SĂ FACĂ

Ștafeta a fost predată în 1961, în dimineața zilei de 19 ianuarie, când bătrânul general și tânărul senator s-au întâlnit în particular în Biroul Oval. Cu un oarecare sentiment de rău augur, Eisenhower i-a oferit lui Kennedy o imagine sumară asupra stratagemelor securității naționale: arme nucleare și operațiuni subversive.

Cei doi bărbați au părăsit încăperea și s-au întrunit în Sala Cabinetului cu foștii și noii secretari de stat, ai apărării și ai trezoreriei. „Senatorul Kennedy i-a cerut opinia președintelui față de susținerea operațiunilor de gherilă din Cuba, chiar dacă asta implicau public Statele Unite“, a înregistrat un stenograf în acea dimineață. „Președintele a răspuns DA întrucât nu *mai putem* permite guvernului de acolo să continue... Președintele a mai spus că situația putea fi îmbunătățită dacă ne-am putea ocupa în același timp și de Republica Dominicană.“ Ideea lui Eisenhower că o lovitură din Caraibe putea contrabalansa o alta era o ecuație pe care nimeni din Washington nu reușise să o rezolve.

În timp ce a doua zi, de dimineață, Kennedy se pregătea de depunerea jurământului, liderul corupt de dreapta al Republicii Dominicane, generalul Rafael Trujillo număra patruzeci de ani de când se afla la putere. Susținerea oferită de guvernul SUA și de comunitatea oamenilor de afaceri americani îl ajutase să rămână în fruntea statului. Conducea prin forță, înșelăciune și teamă; îi plăcea să își agațe dușmanii de cârlige de carne. „Avea propriile camere de tortură, propriile asasinate politice“, spunea consulul general Henry Dearborn, cel mai înalt în rang diplomat american din Republica Dominicană la începutul anului 1961. „Dar păstra legea și ordinea, investea în lucrări publice și nu deranja Statele Unite. Iar asta ne convenea.“

Însă Trujillo devenise intolerabil, spunea Dearborn. „Până să ajung eu, nedreptățile lui deveniseră atât de grave încât se exercita o presiune extraordinară din partea grupurilor politice, a grupurilor pentru drepturile civile și nu numai, nu doar din SUA, ci din întreaga regiune, pentru acțiuni imediate în legătură cu acest om.“

În august 1960, după ce Statele Unite au înăsprit relațiile diplomatice cu Republica Dominicană, Dearborn a fost lăsat responsabil pentru ambasada americană de la Santo Domingo. Doar câțiva diplomați și spioni americani mai rămăseseră pe insulă. Dar Richard Bissell îi ceruse lui Dearborn să rămână în continuare și să lucreze ca director al bazei CIA. Consulul general a fost de acord.

La 19 ianuarie 1961, Dearborn a fost informat că un transport de arme de calibru mic se afla în drum spre un grup de conspiratori dominicani care urmăreau să îl ucidă pe Trujillo. Grupul Special, sub conducerea lui Allen Dulles, luase decizia cu

o săptămână înainte. Dearborn a cerut aprobarea Agenției pentru a-i înarma pe dominicani cu trei carabine lăsate în urmă la ambasadă de personalul din marină. Adjunctul lui Bissell pentru acțiunile sub acoperire, Tracy Barnes, i-a dat undă verde. Apoi, CIA-ul le-a furnizat trei pistoale de calibrul 38 dominicanilor. Bissell a autorizat un al doilea transport pentru patru mitraliere și 240 de cartușe cu muniție. Mitralierele au rămas la consulatul american de la Santo Domingo după ce membrii noii administrații s-au întrebat care ar fi reacția internațională dacă s-ar afla că Statele Unite trimiteau arme prin intermediul misiunilor diplomatice.

Dearborn a primit un mesaj, aprobat de însuși președintele Kennedy, în care se menționa: „Nu ne interesează dacă dominicanii îl asasinează pe Trujillo, nu e nici o problemă. Dar nu vrem să fie nimic care să arate spre noi.” Însă asta nu s-a întâmplat niciodată. Când asasinii lui Trujillo l-au împușcat două săptămâni mai târziu, glonțul putea sau nu să vină de la o armă a Agenției. Nu s-au găsit amprente. Dar prin asasinatul acesta CIA-ul s-a apropiat cel mai mult de îndeplinirea unui ordin dat de Casa Albă. Procurorul general al Statelor Unite, Robert F. Kennedy, a notat câteva detalii după aflarea veștii. „Acum, marea problemă”, scria el, „este că nu știm ce să facem.”

MI-ERA RUȘINE DE ȚARA MEA

Pe măsură ce CIA se apropia de o invazie din Cuba, „situația a devenit copleșitoare, a început să ne scape de sub control”, a spus Jake Esterline. Bissell era forța conducătoare. A mers mai departe, refuzând să recunoască faptul că CIA nu îl putea înlătura pe Castro, amăgindu-se că secretul operațiunii fusese de mult dezvăluit.

La 11 martie, Bissell s-a dus la Casa Albă cu patru strategii diferite așternute pe hârtie. Nici una nu l-a mulțumit pe președintele Kennedy. I-a dat directorului serviciilor clandestine trei zile să conceapă ceva mai bun. Bissell a reușit doar să aleagă o nouă zonă de aterizare – trei plaje largi din Golful Porcilor. Locul satisfăcea noile cerințe politice din partea administrației: invadatorii trebuiau să ocupe o zonă sigură de aterizare și să stabilească un alt perimetru pentru noul guvern cubanez.

Bissell l-a asigurat pe președinte că operațiunea avea să reușească. Cel mai rău lucru care se putea întâmpla era ca rebelii CIA să se confrunte cu forțele lui Castro pe plajă și apoi să mășăluiască spre munte. Dar terenul din Golful Porcilor era plin de rădăcini de mangrove și nămol. Nimeni de la Washington nu știa asta. Hărțile precare din posesia CIA-ului sugerau că terenul mlăștinos care avea să folosească operațiunilor de gherilă fusese asanat în 1895.

Săptămâna următoare, oamenii Mafiei care lucrau pentru CIA au încercat să-l asasineze pe Castro. I-au dat pastile cu otravă și mii de dolari unuia din cei mai proeminenți cubanezi în slujba CIA, Tony Varona (descriș de Esterline drept „un ticălos, un escroc și un hoț”. Varona s-a întâlnit mai târziu cu președintele Kennedy la Casa Albă). Varona a reușit să îi predea o fiolă cu otravă unui angajat al unui restaurant din Havana, care trebuia să o verse în cornetul de înghețată al lui Castro. Ofițerii cubanezi de spionaj au găsit mai târziu fiola în cutia de înghețată, congelată bocnă.

Până în primăvară, președintele încă nu aprobase planul de atac. Nu înțelegea cum putea să meargă invazia. Miercuri, 5 aprilie, s-a întâlnit din nou cu Dulles și cu Bissell, dar nu putea să le priceapă strategia. Joi, 6 aprilie, i-a întrebat dacă bombardamentul planificat asupra micii forțe aeriene a lui Castro avea să elimine elementul-surpriză pentru invadatori. Nu știa nimeni.

În noaptea de sâmbătă, 8 aprilie, Richard Bissell a răspuns la țârâitul insistent al telefonului său de acasă. Jake Esterline suna de la Quarters Eye, camera de război a CIA-ului de la Washington, pentru a informa că planificatorul său paramilitar, colonelul Hawkins, avea nevoie să discute între patru ochi cu Bissell cât mai repede cu putință. Duminică dimineața, Bissell le-a deschis ușa din față a casei sale lui Esterline și lui Hawkins, reușind cu greu să-și controleze furia. Au intrat în sufragerie, s-au așezat și i-au spus că invazia în Cuba a fost anulată. Era prea târziu să se mai oprească, le-a spus Bissell; lovitura împotriva lui Castro era programată să înceapă peste o săptămână. Esterline și Hawkins au amenințat cu demisia. Bissell le-a pus la îndoială loialitatea și patriotismul. Asta i-a făcut să ezite. „Dacă nu vreți să ne confruntăm cu un dezastru, *trebuie* absolut să eliminăm *toate* forțele aeriene ale lui Castro”, i-a spus Esterline lui Bissell, și nu era prima dată. Știau cu toții că cele treizeci și șase de avioane de luptă ale lui Castro puteau ucide sute de cubanezi recrutați de CIA imediat ce ajungeau la țarm. Aveți încredere în mine, le-a spus Bissell. A promis să îl convingă pe Kennedy să îl lase să elimine forțele aeriene ale lui Castro. „Ne-a convins să continuăm”, își amintea cu amărăciune Esterline. „A spus «Vă promit că nu vor fi reduse raidurile aeriene».”

Dar la momentul crucial, Bissell a redus la jumătate forțele aeriene trimise să distrugă avioanele lui Castro, de la șaisprezece la opt. A făcut-o pentru a-l mulțumi pe președinte, care voia o lovitură fără prea mult zgomot. Bissell l-a înșelat, făcându-l să creadă că Agenția era în stare de așa ceva.

Sâmbătă, 15 aprilie, opt avioane de bombardament americane de tip B-26 au lovit trei aerodromuri cubaneze, în timp ce brigada CIA formată din 1 511 oameni debarca în Golful Porcilor. Cinci avioane cubaneze au fost distruse și probabil în jur de o duzină au fost avariate. Jumătate din forța lui Castro a rămas neatinsă. Povestea dată publicității de CIA a fost că atacatorul era un singur dezertor al forțelor aeriene cubaneze care aterizase apoi în Florida. În acea zi, Bissell l-a trimis pe Tracy Barnes la New York pentru a-i vinde povestea ambasadorului american la Națiunile Unite, Adlai Stevenson. Bissell și Barnes l-au manipulat pe Stevenson, ca și când ar fi fost agentul lor. Așa cum a făcut și secretarul de stat Colin Powell în ajunul invaziei din Irak, tot așa și Stevenson a vândut povestea CIA întregii lumi. Spre deosebire de Powell, a descoperit a doua zi că fusese înșelat.

Vestea că Stevenson fusese prins mințind în public l-a înfuriat la culme pe secretarul de stat Dean Rusk, care avea deja motive serioase să fie supărat pe CIA. Cu câteva ore înainte, în toiul unei alte operațiuni ratate, Rusk îi trimisese o scrisoare formală de scuze primului ministru Lee Kwan Yew din Singapore. Poliția secretă din Singapore dăduse buzna într-o ascunzătoare CIA, unde era interogată un ministru al cabinetului de pe statul de plată a CIA.

Lee Kwan Yew, un aliat-cheie al americanilor, a spus că directorul bazei îi oferise mită în valoare de 3.3 milioane de dolari ca să grăbească lucrurile.

Duminică, pe 16 aprilie, la ora 18:00, Stevenson i-a trimis un mesaj lui Rusk de la New York pentru a-l avertiza de „cel mai mare risc al unui alt dezastru U-2 într-o astfel de acțiune necoordonată.” La 21.30, consilierul prezidențial pentru securitate națională, Mc-George Bundy, l-a sunat pe directorul adjunct al lui Dulles, generalul Charles Pearre Cabell. Bundy a spus că CIA-ul nu putea lansa atacuri aeriene asupra Cubei decât dacă „nu puteau fi desfășurate de pe o fâșie de teren de la capul de pod” din Golful Porcilor. La 22:15, Cabell și Bissell s-au grăbit să ajungă la birourile elegante de la etajul al șaptelea ale secretarului de stat. Rusk le-a spus că avioanele CIA puteau să intre în luptă pentru a proteja capul de pod, dar nu să atace aerodromurile, porturile sau posturile de radio cubaneze. „M-a întrebat dacă aș vrea să vorbesc cu președintele”, a scris Cabell. „Domnul Bissell și cu mine eram impresionați de situația extrem de delicată a ambasadorului Stevenson și a Națiunilor Unite și a riscului întregii situații politice a Statelor Unite” – o situație provocată de minciunile lui Bissell și lui Barnes – așa că „nu am văzut de ce m-aș fi întâlnit personal cu președintele.” Prins în propriile povești, Bissell a ales să nu lupte. În memoriile sale, și-a pus tăcerea pe seama lășității.

Când Cabell s-a întors în camera de război a CIA ca să raporteze ce se întâmplase, lui Jake Esterline i-a venit să-l ucidă cu propriile mâini. Agenția avea să își lase cubanezii să fie doborâți „ca ținte ușoare pe blestemata aia de plajă”, a spus Esterline.

Ordinul lui Cabell pentru anularea misiunii i-a prins pe piloții CIA din Nicaragua în avioane, încălzind motoarele. Luni, 17 aprilie la 4:30 dimineața, Cabell l-a sunat acasă pe Rusk și a cerut autorizație prezidențială pentru a obține mai multe forțe aeriene care să protejeze navele CIA, care erau încărcate până la refuz cu muniție și echipamente militare. Rusk l-a sunat pe președintele Kennedy la casa de vacanță din Virginia. Glen Ora, și i l-a dat pe Cabell la telefon.

Președintele a răspuns că nu era la curent că urmau să aibă loc lovituri aeriene în dimineața zilei-Z. Cererea a fost respinsă.

Patru ore mai târziu, bombardierul Sea Fury s-a năpustit asupra Golfului Porcilor. Pilotul antrenat de americani, căpitanul Enrique Carreras, era asul forțelor aeriene ale lui Fidel Castro. A țintit spre *Rio Escondido*, un transportor ruginit din New Orleans, aflat atunci sub pavilion CIA. Mai jos, spre sud-est, la bordul *Blagar*, o navă de aterizare transformată din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, un ofițer paramilitar CIA pe nume Grayston Lynch a tras spre avionul de luptă cubanez cu o mitralieră stricată de calibrul 50.

Căpitanul Carreras a dat drumul unei rachete care a lovit puntea din față a *Rio Escondido*, la doi metri sub balustradă. Iovind zeci de canistre, fiecare cu câte două sute de litri de combustibil. Focul a aprins o tonă de combustibil pentru avioane și 145 de tone de muniție care așteptau livrarea. Echipajul a abandonat nava și a început să înoate în larg pentru a scăpa cu viață. Transportorul a explodat ca o minge de foc trimițând spre cer un nor în formă ciupercă ce a atins un km înălțime deasupra Golfului Porcilor. Aflat la distanța de douăzeci și cinci de km, pe o plajă

proaspăt plină de morții și răniții din brigadă, comandantul CIA Rip Robertson a crezut că Fidel Castro declanșase o bombă atomică.

Președintele Kennedy a făcut apel la amiralul Arleigh Burke, comandantul marinei Statelor Unite, pentru a salva Agenția de la dezastru. „Nimeni nu știa ce să facă, nici măcar ofițerii CIA care desfășurau operațiunea, care erau pe deplin responsabili de ea nu știau ce să facă sau ce se întâmplase“, a mărturisit amiralul la 18 aprilie. „Fusesem ținută destul de departe de situație și ni se spusese doar jumătăți de adevăr.“

Timp de două nopți și zile mizerabile, cubanezii lui Castro și cei din CIA s-au ucis unii pe alții. În noaptea de 18 aprilie, comandantul unei brigade rebele, Pepe San Roman, i-a trimis un mesaj radio lui Lynch: „Voi vă dați seama cât de disperată e situația? Aveți de gând să ne susțineți sau să renunțați?... Vă rugăm nu ne părăsiți. Nu mai am tancuri și muniție pentru arme. Tancurile ne vor lovi în zori. Nu voi fi evacuat. Voi lupta până la capăt dacă e nevoie.“ Dimineața a sosit fără nici un fel de ajutor. „Nu mai avem muniție și luptăm pe plajă. Vă rugăm trimiteți ajutor. Nu putem rezista“, striga San Roman în transmițătorul lui. Oamenii săi, în apă până la genunchi, au fost pur și simplu masacrați.

„Susținerea capului de pod cu ajutorul forțelor aeriene a scăpat de sub control“, i-a transmis lui Bissell, la prânz, șeful operațiunilor aeriene CIA. „Acum am pierdut cinci piloți cubanezi, 6 copiloți, 2 piloți americani și un copilot.“ În total, patru piloți americani ai CIA din Garda Națională din Alabama au fost uciși în luptă. Agenția a ascuns ani de zile văduvelor și familiilor cauza morții lor.

„Dar nu ne-am pierdut speranța“, spunea mesajul directorului pentru operațiuni aeriene. „Așteptăm indicații.“ Bissell nu avea nici una. Pe la ceasurile două ale după-amiezii, la 19 aprilie, San Roman a blestemat CIA-ul, și-a împușcat distrus și a renunțat la luptă. După șaizeci de ore, 1 189 de membri ai brigăzii cubaneze fuseseră capturați, iar 118 uciși.

„Pentru prima oară în treizeci și șapte de ani,“ scria Grayston Lynch „mi-a fost rușine de țara mea.“

În aceeași zi, Robert Kennedy i-a trimis un mesaj profetic fratelui său. „A sosit momentul adevărului, pentru că într-un an sau doi situația se va înrăutăți și mai mult“, a scris el. „Dacă nu vrem ca Rusia să stabilească baze pentru rachete în Cuba, am face bine să ne hotărâm în clipa asta ce suntem dispuși să facem ca să o oprim.“

SĂ LUĂM GĂLEATA CU LĂTURI ȘI SĂ ÎI PUNEM ALT CAPAC

Președintele Kennedy le-a spus consilierilor săi că Allen Dulles îl asigurase personal, în Biroul Oval, că operațiunea Golful Porcilor era un succes garantat: „Domnule președinte, am stat chiar aici la biroul lui Ike și i-am spus că eram sigur că operațiunea noastră din Guatemala va reuși și domnule președinte, perspectivele acestui plan sunt chiar mai bune decât erau atunci.“ În cazul ăsta, fusese o minciună uimitoare. În realitate, Dulles îi spusese lui Eisenhower că șansele CIA în Guatemala erau, în cel mai bun caz, de unu la cinci – și zero fără sprijinul puterii aeriene. La

momentul invaziei, Allen Dulles ținea un discurs în Puerto Rico. Plecarea sa publică din Washington făcea parte dintr-o tentativă de înșelare, dar lăsase impresia unui amiral care își abandonează nava. La întoarcerea sa, își amintea Bobby Kennedy, arăta ca un mort, cu fața îngropată în mâinile tremurânde.

La 22 aprilie, președintele a convocat Consiliul Național de Securitate, un instrument al guvernării pe care îl disprețuia. După ce i-a ordonat lui Dulles, care era sleit de puteri, să se apuce „să intensifice monitorizarea activităților lui Castro în Statele Unite” – o sarcină în afara cartei CIA – președintele i-a spus generalului Maxwell Taylor, noul consilier militar de la Casa Albă, să lucreze cu Dulles, Bobby Kennedy și amiralul Arleigh Burke la o analiză a Golfului Porcilor. Consiliul de investigații condus de Taylor s-a reunit în aceeași după-amiază, iar Dulles ținea strâns în mână o copie a NSC 5412/2, autorizația din 1955 pentru operațiunile subversive realizate de CIA.

„Sunt primul care recunoaște că nu ar trebui ca Agenția să desfășoare operațiuni paramilitare”, a declarat Dulles în fața consiliului – declarație care ignora o decadă de suport necondiționat pentru astfel de operațiuni. „Cred, totuși, că decât să distrugem totul și să o luăm de la capăt, ar trebui să luăm ceea ce e bun din ceea ce avem, să scăpăm de acele lucruri care sunt cu adevărat dincolo de competența CIA, apoi să reorganizăm totul și să lucrăm mult mai eficient. Ar trebui să ne uităm peste cele 5412 documente și să le revizuiți în așa fel încât operațiunile paramilitare să fie administrate într-o manieră diferită. Nu va fi ușor să găsim un loc pentru ele; este foarte dificil să ținem lucrurile secrete.”

Lucrările consiliului Taylor l-au lămurit în curând pe președinte că avea nevoie de un nou mod de organizare a operațiunilor sub acoperire. Unul dintre ultimii martori în fața consiliului a fost un muribund care a vorbit cu o claritate gravă despre cele mai profunde probleme cu care se confrunta Agenția. Mărturia generalului Walter Bedell Smith răsună până și în ziua de azi de autoritate glacială:

ÎNTREBARE: Cum putem să folosim eficient într-o democrație toate efectivele de care dispuneam fără să fie nevoie să reorganizăm complet guvernul?

GENERALUL SMITH: O democrație nu poate purta un război. Când intri în război, promulgi o lege care îți conferă puteri extraordinare președintelui. Poporul își dă seama când situația de urgență a încetat, drepturile și puterile care au fost temporar delegate șefului executivului vor reveni oamenilor.

ÎNTREBARE: Spunem adesea că în vremurile astea suntem în stare de război.

GENERALUL SMITH: Da, domnule, așa este.

ÎNTREBARE: Sugați că ar trebui să reevaluăm puterile președintelui pe timp de război?

GENERALUL SMITH: Nu. Totuși, în prezent, poporul american nu simte că este în război prin urmare, nu este dispus să facă sacrificiile necesare pentru a-l purta. Pe timp de război, război rece dacă preferați, trebuie să dispunem de o agenție amorală care să opereze în secret... Cred că Agenției i-a fost făcută atâta publicitate încât acțiunile subversive vor trebui atribuite altcuiva.

ÎNTREBARE: Credeți că ar trebui să scoatem operațiunile subversive de sub responsabilitatea CIA?

GENERALUL SMITH: Este timpul să luăm găleata cu lături și să îi punem alt capac.

Trei luni mai târziu, Walter Bedell Smith a murit, la vârsta de șaiszeci și cinci de ani.

Inspectorul general al CIA, Lyman Kirkpatrick, a făcut propria evaluare a situației din Golful Porcilor. A concluzionat că Dulles și Bissell nu reușiseră să îi informeze precis și realist pe doi președinți și două administrații diferite despre operațiuni. Dacă CIA voia să mai rămână activă, spunea Kirkpatrick, trebuia să își îmbunătățească organizarea și modul de administrare. Adjunctul lui Dulles, generalul Cabell, l-a avertizat că dacă raportul ar fi ajuns pe mâini greșite, ar fi distrus Agenția. Dulles consimți. A avut grijă ca raportul să fie „îngropat.” Nouăsprezece din cele douăzeci de copii au fost adunate și distruse. Singura care a supraviețuit a rămas ascunsă pentru aproape patruzeci de ani.

În septembrie 1961, Allen Dulles s-a retras din funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații. Muncitorii făceau ultimele retușuri la noul și impunătorul cartier general CIA pe care se luptase ani de zile să-l construiască în zonele împădurite din Virginia, deasupra malului vestic al râului Potomac, la zece kilometri de capitală. Cerase ca o inscripție din Evanghelia după Ioan să fie gravată în holul central: „Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va elibera.” Un medalion cu imaginea lui fusese atârnat în același loc. Alături, inscripția „*Si monumentum requiris circumspice*,” adică „Dacă îi cauți moștenirea, privește în jurul tău.”

Richard Bissell a mai rămas în funcție timp de șase luni. Mai târziu avea să spună că expertiza atât de lăudată a serviciului său clandestin fusese de fațadă – nu era „locul în care cineva s-ar fi așteptat să găsească competență profesională.” Când a plecat, președintele i-a prins la rever Medalia pentru Securitate Națională. „Înaltul scop al domnului Bissell, energia nelimitată și devotamentul său de neclintit față de îndatoririle sale sunt reperele Serviciului de Informații” a spus el. „Lasă în urmă o moștenire solidă.”

O parte din această moștenire era încrederea pierdută. În următorii nouăsprezece ani, nici un președinte nu își va mai pune credința și încrederea deplină în Agenția Centrală de Informații.

DE ACUM TRĂIȚI PE MUCHIE DE CUȚIT

În toiul furie provocate de Golful Porcilor, John Kennedy a vrut mai întâi să distrugă CIA-ul. Apoi, a scos serviciul clandestin din spirala morții în care intrase și i-a dat fratelui său frâiele Agenției. A fost una dintre cele mai necugetate decizii ale președinției lui. Robert F. Kennedy, în vârstă de treizeci și cinci de ani, faimos pentru lipsa lui de îngăduință, fascinat de secrete, a preluat comanda celor mai delicate operațiuni sub acoperire ale Statelor Unite. Cei doi bărbați au început să elaboreze acțiuni secrete cu o intensitate fără precedent. Ike desfășurase 170 de

acțiuni sub acoperire majore în răstimp de opt ani. Frații Kennedy au lansat 163 de operațiuni majore în mai puțin de trei.

Președintele voise să îl facă pe RFK noul director al Serviciilor Centrale de Informații, dar fratele lui a considerat că era mai bine să aleagă pe cineva care își putea permite protecția politică a președintelui după evenimentele din Golful Porcilor. După o căutare de mai multe luni, l-au ales pe cel mai vârstnic om de stat din administrația lui Eisenhower: John McCone.

În vârstă de aproape șaiszeci de ani, un republican din California, devotat romano-catolic și anticomunist înverșunat, McCone ar fi avut mari șanse să devină secretarul pentru apărare dacă Nixon ar fi fost ales în 1960. Făcuse o avere construind nave pe Coasta de Vest în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, devenind apoi adjunctul secretarului pentru apărare, James Forrestal, ocupându-se de primul buget al noului Departament pentru Apărare din 1948. Ca subsecretar al forțelor aeriene în timpul Războiului din Coreea, ajutase la crearea primei puteri militare pe scară mondială din lumea posbelică. În calitate de președinte al Comisiei pentru Energie Atomică în administrația lui Eisenhower, supraveghease fabricile de arme nucleare ale națiunii și deținuse un loc în Consiliul Național de Securitate. Noul șef al operațiunilor secrete al lui McCone, Richard Helms, îl descria drept „sosit direct din rândul actorilor de la Hollywood, cu „părul alb, obrajii rumeni, mersul sprinten, costume impecabile, închise la culoare, ochelari fără rame, maniere elegante și o încredere de nezdruncinat în propria persoană.”

Noul director „nu era un om care să ajungă îndrăgit”, spunea Red White, administratorul-șef, dar repede a devenit „foarte apropiat de Bobby Kennedy.” McCone și Bobby s-au simțit legați mai întâi ca adepți ai aceleiași religii și ca anticomuniști. Impunătoarea casă albă acoperită cu șindrilă a procurorului general. Hickory Hill, se afla la doar câteva sute de metri de noul cartier general al Agenției, iar Kennedy se oprea adesea la CIA, dimineața, în drum spre biroul său din oraș, de la Departamentul de Justiție, ajungând pe la ora 8, după ședința zilnică a lui McCone cu personalul.

McCone a lăsat în urmă înregistrări unice și detaliate ale muncii, gândurilor și conversațiilor sale zilnice, multe dintre ele date publicității în 2003 și 2004. Memoriile sale sunt o relatare minut cu minut a anilor petrecuți în funcția de director. Alături de miile de pagini cu conversațiile înregistrate în secret de președintele Kennedy în Casa Albă, multe din ele transcrise fără prea mulă acuratețe până în 2003 și 2004, memoriile sale detaliază cele mai periculoase zile ale Războiului Rece.

Înainte de a fi investit în funcție, McCone a încercat să-și facă o imagine pe larg despre operațiunile Agenției. A făcut turul Europei cu Allen Dulles și cu Richard Bissell. a participat la o întrunire a șefilor de post din Orientul Îndepărtat, la o casă izolată din nordul Manilei și s-a îngropat în documente.

Dar Dulles și Bissell au omis unele detalii. Nu li s-a părut potrivit să îi vorbească lui McCone despre cel mai important, mai de durată și mai ilegal program al CIA-ului în Statele Unite: verificarea corespondenței poștale de însemnătate care intra și ieșea din țară. Începând din 1952, ofițerii de securitate CIA care lucrau în principala clădire poștală de pe aeroportul internațional din New York deschideau

scrisorile, iar personalul de contrainformații al lui Jim Angleton analiza informațiile. Nici Dulles și nici Bissell nu i-au spus lui McCone despre complotul pentru asasinarea lui Fidel Castro, suspendat temporar după Golful Porcilor. Au trecut aproape doi ani până când directorul a aflat de planurile de eliminare; a aflat de violarea corespondenței odată cu întreaga națiune.

După Golful Porcilor, președintele Kennedy a fost convins să reconstruiască centrele pentru administrarea informațiilor pentru acțiunile subversive pe care le dăruise după preluarea funcției. Comitetul de consilieri ai președintelui pentru probleme de spionaj de peste hotare a fost reînființat. Grupul Special (redenumit mai târziu Comitetul 303) a fost reconstituit pentru a supraveghea serviciul clandestin, iar președintele său pentru următorii câțiva ani avea să fie consilierul pentru securitate națională: calmul, impecabilul, corectul McGeorge Bundy, absolvent al Universităților Groton și Yale, fostul decan al departamentului de artă și știință al Universității Harvard. Membrii Grupului erau McCone, președintele Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore și adjuncții seniori ai departamentelor de apărare și de stat. Dar abia târziu în timpul administrației Kennedy au primit operatorii acțiunilor subversive CIA puterea de decizie în chestiunea consultării cu Grupul Special. Nu erau puține operațiunile despre care McCone și Grupul Special nu știau mare lucru sau chiar nimic.

În noiembrie 1961, în cel mai mare secret, John și Bobby Kennedy au creat o nouă celulă pentru planificarea acțiunilor sub acoperire, Grupul Special (Lărgit). Era făcut după dorința lui RFK și avea o singură misiune: eliminarea lui Castro.

În noaptea de 20 noiembrie, cu nouă zile înainte de depunerea jurământului ca director, McCone a răspuns la telefonul de acasă și l-a auzit pe președinte convocându-l la Casa Albă. Când a sosit în după-amiaza următoare, i-a găsit pe frații Kennedy în compania unui general de brigadă, un bărbat masiv, de cincizeci și trei de ani, pe nume Ed Lansdale. Era specializat în contracararea insurgențelor, iar marca lui personală era câștigarea inimilor și minților țărilor lumii a treia cu inocența americană, mita în dolari și promisiuni de petrol. Lucrase pentru CIA și Pentagon încă dinaintea Războiului din Coreea, ca omul de bază al lui Frank Wisner din Manila și Saigon, unde i-a ajutat pe liderii proamerici să preia puterea.

Lansdale a fost prezentat ca noul șef al operațiunilor din cadrul Grupului Special (Lărgit). „Președintele a explicat că generalul Lansdale se implicase într-un studiu asupra posibilelor acțiuni în Cuba, acționând la indicațiile procurorului general, iar el, președintele, dorea un plan de acțiune imediat care să-i parvină în două săptămâni”, a înregistrat McCone în dosarele sale de la CIA. „Procurorul general și-a exprimat îngrijorarea acută față de Cuba, alături de necesitatea unei acțiuni imediate și dinamice.” McCone le-a spus că CIA-ul și restul administrației Kennedy fuseseră în stare de șoc de la evenimentele din Golful Porcilor – „și, prin urmare, făceau foarte puțin.”

McCone era de părere că doar un război în adevăratul sens al cuvântului putea să îl elimine pe Castro. Și credea că CIA-ul nu era în stare să desfășoare un război, fie el secret sau nu. I-a spus președintelui Kennedy că Agenția nu mai putea continua să fie văzută ca o loc pentru acțiuni «de capă și spadă»... organizată pentru a

răsturna guverne, asasina șefi de stat sau pentru a se implica în afacerile externe ale statelor străine.“ I-a reamintit președintelui că CIA avea o singură responsabilitate fundamentală, conform legii – „de a consolida *toate* tipurile de informații” adunate de Statele Unite, apoi de a le analiza, evalua și raporta Casei Albe. Frații Kennedy au fost de acord, într-un ordin în scris redactat de McCone și semnat de președinte, ca el să fie „principalul ofițer de spionaj al guvernului.” Slujba sa va fi „coordonarea, corelarea și evaluarea adecvată de informații provenite din toate sursele.”

McCone mai credea că fusese angajat să pună la punct politica externă a Statelor Unite, pentru președinte. Acesta nu era și nici nu ar fi trebuit să fie rolul principalului ofițer de spionaj al țării. Dar, cu toate că judecata sa s-a dovedit de multe ori mai sănătoasă decât a absolvenților de Harvard de la cele mai înalte niveluri ale guvernării, a descoperit repede că frații Kennedy aveau o grămadă de idei noi despre cum putea să servească CIA intereselor americane. În ziua în care președintele Kennedy l-a pus în funcție, a descoperit că el, RFK și ipocritul general Lansdale se ocupau de Castro.

„De acum trăiți pe muchie de cuțit, iar eu vă urez bun venit”, i-a spus președintele la învestirea în funcție.

NICI SĂ NU VĂ GÂNDIȚI

Președintele i-a cerut încă de la început lui McCone să găsească un mod de a pătrunde în spatele zidului Berlinului. Zidul fusese ridicat – mai întâi din sârmă ghimpată, apoi din ciment – în august 1961. Ar fi putut să fie un enorm reper politic și propagandistic pentru Vest, proba solidă că minciunile exorbitante ale comunismului nu mai erau suficiente pentru a împiedica milioane de cetățeni est-germani să fugă din țară. Ar fi putut să fie o oportunitate de aur pentru CIA.

În săptămâna în care a fost construit zidul, Kennedy l-a trimis pe vicepreședintele Lyndon B. Johnson la Berlin, unde a primit o informare ultrasecretă de la șeful bazei CIA, Bill Graver. LBJ s-a holbat la o hartă impresionant de detaliată care-i arăta pe toți agenții CIA din Est.

„Am văzut această hartă”, a spus Haviland Smith, pe atunci o tânără speranță a bazei din Berlin. „Dacă *ascultai* ce spunea Graver, înțelegeai că avem agenți în complexul de la Karlsruhe” – centrul sovietic de informații – „agenți în misiunea militară poloneză, misiunea militară cehă – pătrunseserăm în Berlinul de Est până în cele mai ascunse cotloane. Totuși, dacă *știi* ce aveam, știi că pătrunsesem în misiunea militară poloneză prin tipul care vindea ziarele la colț. Și știi că marea infiltrare din complexul militar sovietic era un *Dachermeister* – un meșter zidar, care repara acoperișuri.”

„Berlinul era o iluzie”, a spus el. Agenția îl mințea în legătură cu succesele sale pe următorul președinte al Statelor Unite.

David Murphy, pe atunci șef al diviziei CIA pentru Europa de Est, s-a întâlnit cu președintele Kennedy la Casa Albă la o săptămână după ridicarea zidului. „Administrația Kennedy s-a străduit din răputeri să ne convingă să alcătuim planuri

pentru acțiunile paramilitare subversive și încurajarea disidenței“ în Germania de Est, a spus el, dar „nici nu ne gândeam la operațiunile din zona aceea.“

Motivul a ieșit în cele din urmă la iveală într-un document dat publicității în iunie 2006, o devastatoare evaluare a pagubelor făcută de însuși Dave Murphy. La 6 noiembrie 1961, șeful contrainformațiilor din Germania de Vest, Heinz Felfe, a fost arestat de propria poliție de siguranță. Felfe fusese un nazist convins care se alăturase organizației Gehlen în 1951, la doi ani după ce o preluase CIA. A urcat rapid pe scara ierarhică și a continuat să se urce după ce organizația a devenit serviciul oficial de informații al Germaniei de Vest, BND, în 1955.

Dar Felfe lucrase în tot acest timp pentru sovietici. Pătrunsese în serviciul Germaniei de Vest și, prin intermediul acestuia, în postul și bazele CIA. Era capabil să manipuleze și să înșele ofițerii CIA din Germania până când aceștia nu mai știau dacă informațiile pe care le colectaseră din spatele Cortinei de Fier erau adevărate sau false.

Felfe putea „să inițieze, să direcționeze sau să oprească oricare operațiune a BND și mai târziu unele ale CIA“, a observat cu amărăciune Murphy. Îi arătase serviciului de informații al Germaniei de Est detaliile esențiale ale fiecărei misiuni importante duse de CIA împotriva Moscovei între iunie 1959 și noiembrie 1961. În mare, acestea includeau șapte operațiuni sub acoperire majore, identitățile a mai bine de o sută de ofițeri CIA și în jur de cincisprezece mii de secrete. Agenția era mult în afara evenimentelor din Germania și Europa de Est. A durat un deceniu până ca daunele să fie remediate.

PREȘEDINTELE VREA ACȚIUNE, CHIAR ACUM

Zidul Berlinului – și toate celelalte – păleau în fața dorinței fraților Kennedy de a răzbuna onoarea familiei pierdută în Golful Porcilor. Răsturnarea lui Castro era „prioritatea de top a guvernului Statelor Unite“, i-a spus Bobby Kennedy lui McCone la 19 ianuarie 1962. „Timpul, banii, eforturile, nu vor fi cruțate.“ Dar noul director îl avertizase că Agenția avea foarte puține informații reale despre cum să procedeze. „Dintre cei 27 sau 28 de agenți pe care CIA îi are acum în Cuba, doar 12 mențin comunicarea, iar aceste comunicări nu sunt frecvente“, i-a spus el procurorului general. Șapte din cubanezii CIA fuseseră capturați cu patru săptămâni înainte, imediat după ce pătrunseseră pe insulă.

La ordinele lui RFK, Lansdale a întocmit o listă de sarcini pentru CIA: recrutarea și întoarcerea Bisericii Catolice și a lumii subterane cubaneze împotriva lui Castro, destrămarea regimului din interior, sabotarea economiei, subminarea poliției secrete, distrugerea recoltelor prin instrumente biologice și chimice și schimbarea regimului până la următoarele alegeri în Congres, programate pentru noiembrie 1962.

„Ed era înconjurat de un fel de aură“, a spus Sam Halpern, noul șef adjunct al biroului din Cuba, un veteran OSS care îl cunoștea pe Lansdale de zece ani. „Unii îl credeau un fel de magician. Dar vă spun eu ce era. Într-un cuvânt, era un escroc. Un escroc de pe Madison Avenue îmbrăcat într-un costum scump. Uitați-vă la planul propus de el pentru a scăpa de Castro și de regimul lui Castro. N-are

nici un sens.“ Planul a răsuflat până la a deveni o promisiune goală: răsturnarea lui Castro fără trimiterea pușcașilor marini.

Halpern i-a spus lui Richard Helms: „Asta este o operațiune politică din Washington D.C. și n-are nimic de-a face cu securitatea Statelor Unite.“ A avertizat că CIA-ul nu deținea informații despre Cuba. „Nu știm ce se petrece“, i-a spus el lui Helms. „Nu știm cine ce face cui. Nu avem idee despre planul lor de luptă în materie de organizare și de structură politică. Cine pe cine urăște? Cine pe cine iubește? Nu știm nimic.“ Era aceeași problemă cu care CIA-ul avea să se confrunte în Irak, patruzeci de ani mai târziu.

Helms era de acord. Planul era doar o iluzie.

Frații Kennedy nu voiau să audă lucrurile astea. Își doreau un sabotaj rapid și fără prea multă vâlvă care să-l răstoarne pe Castro. „Hai să ne punem naibii pe treabă“, a răcnit procurorul general. „Președintele vrea acțiune, în clipa asta.“ Helms a salutat elegant și s-a pus pe treabă. A format un nou grup de lucru independent care să le raporteze lui Ed Lansdale și Robert Kennedy. A adunat o echipă de ofițeri din întreaga lume, creând astfel cea mai mare operațiune CIA de până atunci, cu aproximativ șase sute de ofițeri CIA localizați în zona orașului Miami, aproape cinci mii de contractori CIA și a treia cea mai mare flotă din Caraibe, incluzând submarine, bărci de patrulă, nave ale gărzii de coastă, hidroavioane și o bază la Guantanamo Bay. Pentagonul și Casa Albă au propus câteva „scheme năstrușnice“ împotriva lui Fidel, a spus Helms. Printre ele se număra și aruncarea în aer a unei nave americane în portul Guantanamo și înscenarea unui atac terorist împotriva unui avion de linie american pentru a justifica o nouă invazie.

Operațiunea avea nevoie de un nume de cod, iar Sam Halpern a propus să fie numită Mongoose.

NU AVEM NICI O DOVADĂ, DESIGUR

Helms l-a ales în fruntea echipei Mongoose pe William K. Harvey, omul care construisese Tunelul din Berlin. Harvey a numit proiectul „Forța de Lucru W“, după William Walker, piratul american care condusese o armată privată în America Centrală și se proclamase împărat în Nicaragua în anii 1850. A fost o alegere foarte bizară – asta doar dacă nu îl cunoșteai pe Bill Harvey.

Harvey le-a fost prezentat fraților Kennedy ca un fel de James Bond al CIA-ului. Se pare că asta l-a fascinat pe JFK, un cititor înfocat al poveștilor amoroase cu spioni ale lui Ian Fleming, deși singurul lucru pe care îl aveau în comun Bond și Harvey era pasiunea pentru martini. Obez, cu ochi injectați, înarmat tot timpul cu un pistol, Harvey bea ceva tare la prânz și revenea la birou mormăind amărât, blestemând ziua în care îl cunoscuse pe RFK. Bobby Kennedy „voia acțiuni rapide, răspunsuri rapide“, spunea asistentul executiv al lui McCone, Walt Elder. „Harvey nu avea nici acțiuni, nici răspunsuri rapide.“

Dar avea o armă secretă.

Casa Albă sub administrația Kennedy îi ordonase de două ori Agenției să alcătuiască o echipă de asasini. În timpul unor interogatorii atent conduse în 1975

de Senat și de o comisie prezidențială, Richard Bissell a spus că ordinele veniseră de la consilierul pentru securitate națională, McGeorge Bundy, de la ajutorul lui Bundy, Walt Rostow, și că oamenii președintelui „nu ar fi dat asemenea încurajări decât dacă nu ar fi fost încredințați că ar fi obținut aprobarea președintelui.”

Bissell i-a transmis ordinul lui Bill Harvey, care a făcut ce i s-a spus. S-a întors la cartierul general în septembrie 1959, după o lungă misiune ca director al bazei de la Berlin, pentru a comanda Divizia D a serviciului clandestin. Ofițerii diviziei s-au împărțit în ambasadele străine din afara granițelor pentru a fura cărțile de coduri și cifrurile pentru cărțile de la Agenția de Securitate Națională. S-au autointitulat Oamenii celei de-a Doua Istorie, iar abilitățile lor cuprindeau totul, de la lăcătușerie la furturi și nu numai. Divizia avea contacte cu infractori din capitalele străine, care puteau fi chemați pentru jafuri rapide, răpirea curierilor ambasadelor și alte ilegalități efectuate în numele securității naționale americane.

În februarie 1962, Harvey a creat un program de „acțiune executivă”, cu numele de cod Rifle, și a apelat la serviciile unui agent străin, locuitor al Luxemburgului dar un om fără țară, angajat la Divizia D. Harvey intenționa să îl folosească pentru a-l asasina pe Fidel Castro.

În aprilie 1962, după cum arată dosarele CIA, Harvey a folosit o altă abordare. S-a întâlnit cu mafioul, pe nume John Rosselli, la New York. A făcut rost de o nouă cutie de pastile cu otravă, menite să fie strecurate în ceaiul sau cafeaua lui Castro de doctorul Edward Gunn, șeful diviziei de operațiuni a Biroului de Servicii Medicale din cadrul CIA. Apoi a condus până la Miami și i le-a predat lui Rosselli, împreună cu un camion U-Haul plin cu arme.

La 7 mai 1962, avocatul general al CIA, Lawrence Houston și șeful de securitate al Agenției, Sheffield Edwards, i-au oferit procurorului general informații complete despre proiectul Rifle. RFK a fost „furios la culme” – nu din cauza complotului de asasinare în sine, ci din pricina implicării Mafiei. Nu a făcut nimic pentru a opri Agenția să încerce să-l asasineze pe Castro. Richard Helms, care preluase conducerea serviciului clandestin cu trei luni în urmă, i-a dat lui Harvey aprobarea pentru proiectul Rifle. Dacă se dorea la Casa Albă o soluție miraculoasă, el considera că era treaba Agenției să încerce să găsească una. A crezut de cuviință că era mai bine să nu îi spună lui McCone, judecând corect că directorul ar fi avut cele mai puternice obiecții religioase, legale și politice.

Odată, l-am întrebat personal: Voia președintele Kennedy să-l vadă mort pe Castro? „Nu avem nici o dovadă, desigur”, a spus el calm. „Dar, după părerea mea nu există nici o îndoială.”

Helms considera asasinatele politice pe timp de pace o aberație morală. Dar mai existau și considerente practice. „Dacă te implici în eliminarea liderilor străini, iar lucrul ăsta este luat în considerare de guvern mai des decât ar vrea să recunoască, atunci rămâne să te întrebi cine e următorul”, observa el. „Dacă ucizi liderii altcuiva, de ce nu i-ar ucide și ei pe-ai tăi?”

O ADEVĂRATĂ INCERTITUDINE

Când John McCone a preluat funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații, „CIA era în stare gravă”, iar „moralul era în mare parte la pământ”, își amintea el. „Prima mea problemă era să încerc să recâștig încrederea.”

Dar, după șase luni sub conducerea lui, cartierul general al CIA era în haos. McCone a început să concedieze sute de ofițeri ai serviciului clandestin – încercând mai întâi să îi elimine pe cei „predispuși la greșeli”, pe cei „care-și băteau nevestele” și pe „alcoolici”, a notat directorul său adjunct, generalul Marshall S. Carter. Concedierile, șocurile de după Golful Porcilor și conflictele aproape zilnice de la Casa Albă pe tema Cubei creau „o adevărată nesiguranță asupra viitorului Agenției”, i-a spus lui McCone directorul său executiv, Lyman Kirkpatrick, într-un memorandum de la 26 iulie 1962. A sugerat că poate „ar trebui făcut ceva imediat pentru a ridica moralul în cadrul Agenției.”

Helms a stabilit că singurul remediu era întoarcerea la bazele spionajului. Și-a luat cei mai buni oameni din diviziile inactive din Uniunea Sovietică și Europa de Est, cu unele excepții, și i-a reorientat spre Cuba lui Castro. În Florida, avea sub comandă câțiva ofițeri care învățaseră cum să conducă agenți și curieri în zonele controlate de comuniști, precum Berlinul de Est. CIA a stabilit un centru de informare la Opa-Locka pentru a intervieva miile de oameni care părăsiseră Cuba cu avioane comerciale și bărci private. Centrul a interogat aproximativ 1 300 de refugiați cubanezi; au oferit Agenției informații politice, militare și economice, dar și documente și obiecte absolut banale – haine, monede, țigări – pentru a-i ajuta pe agenți să se infiltreze pe insulă. Postul din Miami a declarat că în vara lui 1962 avea patruzeci și cinci de oameni care ofereau informații despre Cuba. Unii veniseră în Florida pentru o instrucție de zece zile în cadrul CIA și se întorseseră în bărcile cu motor în timpul nopții. Mica rețea de spioni din Cuba a fost singura realizare a operațiunii Mongoose în valoare de 50 de milioane de dolari.

Bobby Kennedy a continuat să ceară în zadar trupe de comando pentru a arunca în aer pe ascuns centralele de electricitate și fabricile de zahăr ale Cubei. „Are vreo speranță Agenția să genereze asemenea lovituri?” l-a întrebat Lansdale pe Harvey. „De ce acum numim asta o posibilitate?” Harvey a răspuns că avea să fie nevoie de mai bine de doi ani și de încă 100 de milioane de dolari pentru a crea o forță capabilă să îl răstoarne pe Castro.

CIA era atât de ocupată cu acțiunile subversive încât nu a reușit să vadă amenințarea la adresa supraviețuirii ca națiune a Statelor Unite, amenințare care se profila în Cuba.

18. NE-AM PĂCĂLIT SINGURI

Luni, 30 iulie 1962, John F. Kennedy a intrat în Biroul Oval și a pornit noul sistem de înregistrare de ultimă generație care fusese instalat în weekend la ordinul lui. Prima conversație pe care a înregistrat-o a fost un complot pentru subminarea guvernului Braziliei și îndepărtarea președintelui Joao Goulart.

Kennedy și ambasadorul său în Brazilia, Lincoln Gordon, au convenit să cheltuiască 8 milioane de dolari ca să schimbe rezultatul următoarelor alegeri și să pregătească terenul pentru o lovitură militară împotriva lui Goulart – „să-i facem vânt, dacă e nevoie”, i-a spus președintelui ambasadorul Gordon. Postul CIA din Brazilia avea „să clarifice, discret, că nu suntem neapărat ostili oricărui tip de acțiune militară dacă este clar că motivul acțiunii este...”

„ – împotriva Stângii”, a spus președintele. Nu avea să permită Braziliei sau oricărei alte națiuni din emisfera vestică să devină o a doua Cubă. Banii au început să curgă de la CIA spre viața politică a Braziliei. Una dintre surse era Institutul American pentru Dezvoltarea Muncii Libere, o ramură a AFL-CIO (diplomații britanici care știau situația o numeau AFL-CIA). Alta era Institutul pentru Studii de Cercetare Socială, o organizație nouă a liderilor de afaceri și civici din Brazilia. Destinatarii erau politicieni și ofițeri militari care se opuneau președintelui Goulart și care țineau legături strânse cu noul atașat militar în Brazilia, Vernon Walters, un viitor director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații. Profitul acestor investiții avea să apară în mai puțin de doi ani.

Casetele de la Casa Albă, transcrise în 2001, au înregistrat ritmul susținut în care lua formă planurile acțiunilor subversive în Biroul Oval.

La 8 august, McCone s-a întâlnit cu președintele la Casa Albă pentru a discuta dacă era înțelept să plaseze sute de soldați chinezi naționaliști în China lui Mao. Președintele aprobase operațiunea paramilitară. McCone avea anumite îndoieli. Mao avea rachete sol-aer, iar ultimul avion U-2 pe care CIA îl trimisese peste teritoriul Chinei, i-a spus McCone președintelui, fusese depistat și urmărit de radarele comuniste chineze la dousprezece minute după decolarea din Taiwan. „Asta-i bună”, i-a spus președintele Kennedy consilierului pentru securitate națională, Michael Forrestal, fiului fostului secretar pentru apărare. „O să-i provocăm președintelui încă un dezastru U-2.” Și care va fi povestea de fațadă de data asta? a glumit președintele. Au râs cu toții. La o lună după această ședință, forțele lui Mao au doborât un U-2 deasupra Chinei.

La 9 august, Richard Helms s-a dus la Casa Albă pentru a discuta șansele pe care le aveau pentru a răsturna guvernul din Haiti, la cincizeci de km de Cuba. Dictatorul din Haiti, François „Papa Doc” Duvalier, furase ajutorul economic american și folosisese suportul militar al Statelor Unite ca să-și susțină regimul corupt. Președintele a autorizat lovitura. CIA a trimis arme disidenților care sperau să scape de guvern prin orice mijloace. Fusese cântărită și posibilitatea asasinării lui Duvalier. McCone dăduse undă verde.

Dar CIA-ul s-a codit. „Aș putea spune, domnule președinte, că acest complot nu pare să aibă prea mult succes”, a spus Helms. A avertizat că „brigăzile de bătauși” ale lui Duvalier erau „o forță represivă de factură blândă” care „face complotul o afacere periculoasă.” Cel mai bun agent recrutat al CIA, un fost șef al gardei de coastă haitiene, nu avea voința sau prezența de spirit necesare pentru a duce la îndeplinire lovitura. Helms vedea puține șanse de reușită. „Încă o lovitură va fi inutilă dacă nu avem cu cine să lucrăm”, i-a spus președintele lui Helms.

La 10 august, John McCone, Robert Kennedy și secretarul pentru apărare,

Robert McNamara, s-au întâlnit în camera de conferințe împodobită a secretarului de stat Dean Rusk de la etajul al șaptelea al Departamentului de Stat. Subiectul era Cuba. McCone și-a amintit de „o sugestie de lichidare a oamenilor de top din regimul lui Castro, inclusiv a lui Castro și a fratelui său Raul, ministrul cubanez de apărare, care tocmai se întorsese dintr-o excursie pentru achiziționarea de arme de la Moscova. Ideea i s-a părut respingătoare. Directorul și-a dat seama că îi păștea un mare pericol. A prezis că Uniunea Sovietică avea să îi vândă arme nucleare lui Castro – rachete balistice de rază medie, capabile să lovească Statele Unite. Își făcuse griji din pricina asta mai bine de patru luni. Nu avea însă nici un fel de informații, nimic în afară de propriul instinct.

McCone era singurul care vedea clar amenințarea. „Dacă aș fi Hrușciiov“, a spus el, „aș plasa rachete ofensive în Cuba. Apoi aș bate cu pumnul în masă și aș spune Statelor Unite: «Vouă vă place să fiți priviți prin țeava unui tun? Acum, haideți să vorbim despre Berlin și despre oricare alt subiect pe care îl aleg».“ Se pare că nimeni nu l-a crezut. „Experții au căzut de comun acord că acest lucru era dincolo de domeniul posibilului“, notează un raport al Agenției din timpul McCone. „Nu a avut nici o șansă.“

Scepticismul asupra abilității Agenției de a prezice comportamentul sovieticilor era în creștere. Analistii săi se înșelaseră sistematic timp de zece ani. „CIA-ul venea și zugrăvea cea mai înspăimântătoare imagine posibilă despre ce ne-ar face sovieticii – aveam să fim pe locul al doilea; sovieticii aveau să fie Numărul Unu“, spunea fostul președinte Gerald R. Ford, care în 1962 era membru în comitetul restrâns al Camerei Deputaților care aproba bugetul secret al CIA. „Aveau grafice pe pereți, aveau cifre, iar concluzia lor era că, în zece ani, Statele Unite aveau să fie întrecute de Uniunea Sovietică în capacitate militară și creștere economică“, a spus Ford. „Era o imagine îngrozitoare. Adevărul era că situația era diametral opusă. Țștia erau cei mai buni oameni pe care îi aveam, așa-numiții experți CIA.“

CEA MAI PERICULOASĂ ZONĂ DE PE GLOB

La 15 august, McCone s-a întors la Casa Albă pentru a discuta cum să-l înlăture de la putere pe Cheddi Jagan, primul ministru al Guanei Britanice, o colonie decăzută din câmpurile mlăștinoase din Caraibe, în America de Sud.

Jagan, un dentist educat în America și căsătorit cu o marxistă din Chicago, pe nume Janet Rosenberg, era descendentul unor lucrători de pe plantațiile coloniale. Fusese ales prima oară în 1953. La scurt timp după aceea, Winston Churchill a suspendat constituția colonială, a ordonat dizolvarea guvernului și l-a aruncat pe Jagan în închisoare. A fost eliberat când britanicii au reinstaurat guvernul constituțional. Jagan fusese reales de două ori și vizitase Biroul Oval în Octombrie 1961.

„Am fost să îl întâlnesc pe președintele Kennedy pentru a cere ajutorul Statelor Unite și pentru a-i cere suportul în obținerea independenței față de britanici“, își amintea Jagan. „Era foarte fermecător și jovial. Acum, Statele Unite se temeau că voi da Guiana rușilor. Am spus «Dacă de asta vă temeți, nu aveți de ce». Nu vom avea o bază sovietică.“

John F. Kennedy a declarat public – într-un interviu din noiembrie 1961 cu cumnatul lui Hrușciiov, editorul de la *Izvestia* – că „Statele Unite susțin ideea că fiecare popor trebuie să aibă dreptul de a face o alegere liberă asupra tipului de guvern pe care îl dorește.” Se prea poate ca Cheddi Jagan să fie „un marxist,” a spus el, „dar Statele Unite nu obiectează, a fost numit prin alegeri libere, pe care le-a câștigat.”

Dar Kennedy a decis să se folosească de CIA pentru a-l detrona. La puțin timp după ce Jagan a părăsit Casa Albă, războiul rece s-a încins în Georgetown, capitala sa. Posturi de radio anterior necunoscute au început să emită. Funcționarii publici au ieșit în stradă. În timpul revoltelor au pierit mai bine de o sută de oameni. Sindicatele s-au revoltat după ce au primit sfaturile și banii Institutului American pentru Dezvoltarea Muncii Libere, care la rândul său primea bani și consiliere de la CIA. Arthur Schlesinger, un asistent și istoric special al Casei Albe din timpul lui Kennedy, l-a întrebat pe președinte: „CIA chiar crede că poate desfășura o adevărată operațiune *subversivă* – adică o operațiune care, oricâte suspiciuni ar avea Jagan, nu ar lăsa nici o urmă vizibilă pe care să o poată aduce în fața lumii, fie că vom câștiga sau nu. drept dovadă a intervenției SUA?”

La 15 august 1962, președintele, McCone și consilierul pentru securitate națională, McGeorge Bundy, au decis la Casa Albă că era timpul ca lucrurile să fie puse cap la cap. Președintele a lansat o campanie de două milioane de dolari care, în cele din urmă, l-a înlăturat pe Jagan de la putere. Președintele Kennedy i-a explicat mai apoi primului ministru britanic, Harold Macmillan: „America Latină era cea mai periculoasă zonă de pe glob. Efectul unui stat comunist în Guiana Britanică... ar fi crearea unor presiuni insuportabile în Statele Unite pentru o lovitură militară împotriva Cubei.”

În cursul aceleiași ședințe de la 15 august care a pecetluit soarta lui Jagan, McCone i-a înmănat președintelui Kennedy noua doctrină a CIA asupra contrainsurecțiilor. Împreună cu ea a mai existat un al doilea document care evidenția operațiunile subversive în desfășurare din alte unsprezece națiuni – Vietnam, Laos și Thailanda; Iran și Pakistan; Bolivia, Columbia, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala și Venezuela. Acel document era „deosebit de secret, întrucât spunea totul despre mizeriile operațiunilor”, i-a spus McCone președintelui. „O colecție minunată sau un dicționar al crimelor noastre”, a spus Bundy, râzând.

La 21 august, Robert Kennedy l-a întrebat pe McCone dacă CIA putea încena un atac fals asupra bazei militare americane de la Guantanamo Bay ca pretext pentru o invazie americană în Cuba. McCone a șovăit. I-a spus în particular lui John Kennedy, a doua zi, că o invazie ar putea fi o greșeală fatală. L-a avertizat pe președinte pentru prima dată că era de părere că sovieticii ar putea plasa rachete balistice de rază medie în Cuba. Dacă se întâmpla, un atac precipitat al Statelor Unite ar fi putut declanșa un război nuclear. A argumentat în favoarea unei alarme publice asupra posibilității apariției unei baze militare sovietice. Președintele a respins pe loc ideea, dar s-a întrebat cu voce tare dacă ar fi nevoie de gherilele CIA sau de trupele americane pentru a distruge locurile cu rachete – dacă acestea existau. În acel moment, nimeni în afară de McCone nu era convins de existența lor.

Conversația lor a continuat în Biroul Oval, la 22 august imediat după ora 18, când li s-a alăturat și Maxwell Taylor, generalul în care Kennedy avea cea mai mare încredere. Președintele voia să analizeze alte două operațiuni secrete înainte de a discuta despre Cuba. Prima era dezvoltarea unui plan prin care să trimită douăzeci de soldați naționaliști chinezi în China în săptămâna care urma. Al doilea plan era ca CIA să asculte convorbirile membrilor corpului de presă de la Washington.

„Cum stăm cu aranjamentele în afacerea Baldwin?” a întrebat președintele. Cu patru săptămâni înainte, Hanson Baldwin, reporterul pe probleme de securitate națională pentru *The New York Times* publicase un articol despre eforturile sovietice de protejare a locurilor de lansare a rachetelor balistice intercontinentale cu buncăre de ciment. Raportul extrem de detaliat al lui Baldwin indica concluziile celei mai recente estimări de informații naționale a CIA.

Președintele i-a spus lui McCone să stabilească o echipă internă pentru a opri scurgerile de informații secrete de la guvern spre ziare. Ordinul viola carta Agenției, care interzicea clar spionajul intern. Cu mult înainte ca Nixon să își creeze unitatea de „Instalatori” formată din veterani CIA pentru a opri noile scurgeri, Kennedy a folosit Agenția ca să-i spioneze pe americani. „CIA este complet de acord cu... stabilirea acestei echipe, care ar fi astfel un grup de investigație continuă ce îmi va raporta direct”, i-a spus mai târziu McCone președintelui. CIA a continuat să îl supravegheze pe Baldwin, pe alți patru reporteri și pe sursele lor, între 1962 și 1965. Prin ordinul dat directorului Serviciilor Centrale de Informații de a desfășura un program de supraveghere internă, Kennedy a stabilit un precedent pe care președinții Johnson, Nixon și George W. Bush aveau să îl urmeze.

La aceeași întâlnire de la Casa Albă, conversația a revenit în cele din urmă la Castro. Treizeci și opt de nave sovietice intraseră în porturile Cubei în ultimele șapte săptămâni, i-a spus McCone președintelui. Încărcăturile lor „ar putea conține părți de rachete. Nu știm.” Dar chiar și așa, sovieticii încercau să construiască puterea militară a Cubei. „Iar asta ar fi o chestiune separată de problema construirii unor baze militare pentru aceste rachete, nu-i așa?”, a întrebat președintele. „Păi, nu”, a spus McCone. „Cred că cele două sunt legate între ele. Cred că se ocupă de ambele.”

McCone a plecat din Washington a doua zi, pentru o lună de miere îndelungată. Rămas de scurt timp văduv și recăsătorit, planificase să meargă la Paris și în sudul Franței. „Aș fi cât de poate de fericit dacă m-ați chema înapoi”, i-a scris președintelui, „și dacă o veți face, aș fi oarecum eliberat de sentimentul de vinovăție care pare să fi pus stăpânire pe mine.”

PUNE-L ÎNTR-O CUTIE ȘI BATE-O ÎN CUIE

La 29 august, un avion U-2 a trecut pe deasupra Cubei. Filmul său a fost procesat în timpul nopții. La 20 august, un analist CIA s-a aplecat asupra biroului său luminat și a strigat: „Am locația unui SAM!” Era o rachetă sol-aer, o SA-2, același tip de armă sovietică care doborâse avionul U-2 deasupra Rusiei. În aceeași zi, un alt aparat U-2 a fost prins intrând în spațiul aerian sovietic, încălcând astfel un jurământ american solemn și generând un protest oficial din partea Moscovei.

Vestea că existau în Cuba rachete sol-aer a dat naștere „unei rețineri sau unei rezerve de înțeles” la Casa Albă asupra autorizării noilor zboruri, a spus McCone mai târziu. JFK i-a ordonat generalului Carter, directorul interimar al Serviciilor Centrale de Informații, pe timpul lunii de miere a lui McCone, să îngroape raportul despre SAM. „Pune-l într-o cutie și bate-o în cuie”, a spus președintele. Nu-și putea permite să lase tensiunile internaționale să provoace un scandal politic intern, nu când alegerile erau la doar două luni distanță. Apoi, la 9 septembrie, un alt U-2 a fost doborât deasupra Chinei. Potrivit unui raport CIA, Pentagonul și Departamentul de Stat priveau avionul de spionaj și riscurile sale cu „o aversiune generală, sau, în cel mai bun caz, cu deosebită neliniște. McGeorge Bundy, cuprins de furie, îmboldit de Dean Rusk și acționând în numele președintelui, a anulat următorul zbor planificat asupra Cubei și l-a convocat pe James Q. Reber, veteranul CIA care se ocupa de comitetul pentru recunoaștere aeriană.

„Vrea cineva din cei implicați în planificarea acestor misiuni să înceapă un război?” a întrebat fără menajamente Bundy.

La 11 septembrie, președintele Kennedy a interzis zborurile U-2 deasupra teritoriului cubanez. Patru zile mai târziu, primele rachete sovietice de rază medie au ajuns la Mariel Harbor, în Cuba. Lipsa fotografiilor – un punct mort într-un moment decisiv al istoriei – a continuat timp de patruzeci și cinci de zile.

McCone, care supraveghea cartierul general al CIA prin transmisiuni nesfârșite de pe riviera franceză, a ordonat Agenției să avertizeze Casa Albă de „pericolul unei surprize.” Nu a făcut-o. CIA estimase că existau 10 000 de trupe sovietice în Cuba. Erau 43 000. Agenția a spus că forța trupelor cubaneze se ridica la 100 000 de oameni. Număraul real era de 275 000. CIA a respins categoric posibilitatea ca sovieticii să fi construit baze nucleare în Cuba.

„Stabilirea pe pământ cubanez a forțelor nucleare sovietice care să poată fi folosite împotriva SUA ar fi incompatibilă cu politica sovietică”, au concluzionat experții CIA de top, într-o estimare specială de la 19 septembrie. Într-un exemplu clasic de imagine în oglindă, un oarecare ofițer CIA a declarat: „Înșiși sovieticii sunt probabil încă foarte nehotărâți despre viitorul lor program militar în Cuba.” Estimarea a rămas ca un semn marcant pentru judecățile greșite din următorii patruzeci de ani, până când CIA-ul a evaluat arsenalul Irakului.

Doar McCone nu a fost de acord. La 20 septembrie, în ultima sa transmisiune către cartierul general, și-a îndemnat Agenția să se gândească mai bine. Analistii au oftat cu amărăciune. Apoi s-au mai uitat o dată la mesajul primit în urmă cu opt zile de la un supraveghetor de trafic, un agent cubanez cu rang inferior din ierarhia serviciilor de informații. El raportase că un convoi de camioane de transport sovietic, lungi de douăzeci de metri, mutau un cargo misterios acoperit cu prelate, de mărimea unor stâlpi telefonici de mari dimensiuni prin zonele rurale ale Cubei, în apropierea orașului San Cristobal. „Nu i-am aflat niciodată numele”, a spus agentul CIA Sam Halpern. „Agentul acesta, singurul rezultat decent al recrutării cubanezilor în misiunea Mongoose, ne-a spus că se întâmpla ceva ciudat... Și după zece zile de dezbateri cu comitetul pentru recunoaștere, ni s-a aprobat un zbor.”

La 4 octombrie, McCone, revenit la comandă, și-a pierdut cumpătul la auzul deciziei de interdicție a zborurilor U-2 impusă de Casa Albă. Nu mai existaseră zboruri de spionaj deasupra Cubei de aproape cinci săptămâni. La o întâlnire a Grupului Special (Lărgit) cu Bobby Kennedy, „s-a iscat o dispută serioasă (destul de încinsă)” pe tema întreruperii zborurilor. Desigur, președintele fusese cel care luase decizia. Bobby Kennedy a recunoscut nevoia colectării de informații din Cuba, dar a spus că președintele își dorea în primul rând mai mult sabotaj: „A solicitat să se desfășoare «activităților masive».” A insistat ca McCone și Lansdale să trimită agenți în Cuba care să mineze porturile și să răpească soldați cubanezi pentru interogare, ordin care a dus la ultima misiune din octombrie, când în jur de cincizeci de spioni și sabotori au fost trimiși în Cuba pe un submarin, în toiul crizei nucleare.

În timp ce misiunile americane de spionaj eșuau, la 4 octombrie nouăzeci și nouă de focoaase nucleare intrau în Cuba nedetectate. Fiecare dintre ele era de șaptezeci de ori mai puternică decât bomba aruncată de Harry Truman la Hiroshima. Cu un singur act secret, sovieticii dublaseră daunele pe care le puteau aduce Statelor Unite. La 5 octombrie, McCone a mers la Casa Albă pentru a pleda că siguranța națiunii depindea de mai multe zboruri U-2 asupra Cubei. Bundy l-a luat peste picior, spunând că era convins că nu exista nici o amenințare – iar dacă exista, CIA-ul nu era în stare să o descopere.

O SURPRIZĂ APROAPE COMPLETĂ A SERVICIILOR DE INFORMAȚII

Descoperirea rachetelor, zece zile mai târziu, a fost zugrăvită ca un triumf al Agenției. Puțini dintre cei aflați atunci la putere l-au văzut însă așa.

„Surpriza aproape totală experimentată de Statele Unite față de introducerea și distribuirea rachetelor strategice sovietice în Cuba a fost în mare parte rezultatul unei erori în procesul analitic prin care sunt estimați și raportați indicatorii de informații, a dezvăluit la câteva luni consiliul Serviciului de Informații al președintelui. Președintele fusese „greșit informat” de CIA, care „nu reușise să ofere oficialilor-cheie ai guvernului imaginea cea mai clară posibil” a acțiunilor întreprinse de sovietici. Consiliul a considerat că „numărul de agenți clandestini din Cuba fusese insuficient” și că „supravegherea fotografică aeriană nu fusese folosită la maxim.” A concluzionat: „Modul în care au fost folosiți indicatorii de informații în situația din Cuba ar putea fi cea mai serioasă fisură a sistemului nostru de spionaj, una care, dacă nu este corectată, ar putea duce la cele mai grave consecințe.”

Defectele nu au fost îndreptate; eșecul de a aprecia adevărata situație a arsenalului irakian din 2002 s-a desfășurat în mare parte în aceeași manieră.

Dar, în cele din urmă, la insistențele lui McCone, lipsa fotografiilor a fost rezolvată. La prima geană de lumină a zilei de 14 octombrie, un avion U-2, pilotat de maiorul forțelor aeriene, Richard D. Heyser, de la Controlul Aerian Strategic, a survolat peste vestul Cubei, făcând 928 de fotografii în șase minute. Douăzeci și patru de ore mai târziu, analiștii CIA priveau imaginile celor mai mari arme comuniste pe care le văzuseră vreodată. Pe tot parcursul zilei de 15 octombrie, au comparat fotografiile făcute cu aparatul U-2 cu cele ale rachetelor sovietice care

faceau parte din parada de 1 Mai din Moscova. Au verificat manuale cu specificații tehnice furnizate în ultimul an de Oleg Penkovsky, colonel în serviciul sovietic militar de informații. Începând cu vara lui 1960, își petrecuse patru luni de zile încercând să abordeze CIA-ul. Dar ofițerii Agenției fuseseră prea neexperimentați, prea suspicioși și prea speriați ca să încheie o înțelegere. În cele din urmă, a intrat în contact cu britanicii, care au lucrat cu el la postul CIA din Londra. Cu mari riscuri, reușise să fure în jur de cinci mii de pagini de documente, cele mai multe conținând informații despre tehnologia și doctrina militară. Era voluntar și primul spion sovietic de valoare pe care l-a avut vreodată CIA-ul. La exact o săptămână după ce fotografiile U-2 au ajuns la Washington, Penkovsky a fost arestat de serviciile sovietice de informații.

La 15 octombrie, spre sfârșitul după-amiezii, analiștii CIA știau că aveau în față imaginile unor rachete de rază medie SS-4, capabile să transporte un focos nuclear de o megatonă din Cuba de vest la Washington. Președintele Kennedy se afla la New York, ocupat cu campania pentru candidații la alegerile din noiembrie, care urmau să fie organizate după trei săptămâni. În acea noapte, McGeorge Bundy era acasă, unde dăduse o cină de rămas-bun pentru Chip Bohlen, noul ambasador american în Franța. La ora 22:00, a sunat telefonul. Era Ray Cline, directorul adjunct al CIA: „Lucrurile alea despre care ne făceam griji – se pare că am dat într-adevăr peste ceva”, a spus Cline.

Pe 16 octombrie, la 9:15, Richard Helms a adus fotografiile făcute de U-2 la biroul procurorului general. „Kennedy s-a ridicat de la biroul său și a rămas o clipă în picioare, privind pe fereastră”, își amintea Helms. „S-a întors spre mine. «La dracu», a spus tare, ridicându-și ambii pumni la piept de parcă ar fi început să boxeze. «Fir-ar a dracului să fie». Exact asta gândeam și eu.”

Bobby Kennedy a spus: „Am fost înșelați de Hrușciiov, dar ne-am amăgit și singuri.”

19. AM FI ÎNCÂNȚAȚI SĂ DĂM LA SCHIMB RACHETELE

Agenția se amăgise singură crezând că sovieticii nu ar trimite niciodată arme nucleare în Cuba. Acum că văzuse rachetele, tot nu putea să își dea seama ce era în mintea sovieticilor. „Nu le pot înțelege punctul de vedere”, s-a plâns președintele Kennedy la 16 octombrie. „Pur și simplu nu pricep. Nu știu suficiente lucruri despre Uniunea Sovietică.”

Generalul Marshall Carter era din nou directorul interimar; McCone zburase la Seattle pentru înmormântarea noului său fiu vitreg, ucis într-un accident de mașină. La 9:30 Carter a mers la întâlnirea Grupului Special (Lărgit) din Camera de Serviciu, un post de comandă subteran de la Casa Albă, cu noi propuneri pentru atacuri secrete asupra Cubei, la ordinul lui Robert Kennedy. Carter, care comparase în privat performanțele lui Kennedy la ședințele Mongoose până în cele mai mici detalii, a ascultat în liniște în timp ce procurorul general a aprobat opt noi acte de sabotaj bazate și ele pe aprobarea președintelui. Apoi Carter s-a întâlnit cu interpretul-șef pentru fotografii al Agenției, Art Lundahl, și cu expertul numărul

unu în domeniul rachetelor, Sidney Graybeal, într-o sală a Casei Albe. Cei trei au adus imagini mărite în Camera Cabinetului, unde cercul celor responsabili pentru securitatea națională s-a adunat cu puțin înainte de prânz.

Președintele și-a deschis aparatul de înregistrare. Aveau să treacă mai bine de patruzeci de ani până să se obțină o transcriere corectă a întâlnirilor ținute pe seama crizei rachetelor cubaneze.

AR FI AL NAIBII DE PERICULOS

Președintele a examinat fotografiile. „Cât de avansată e?” a întrebat el. „Domnule, nu am mai văzut niciodată o asemenea instalație”, a spus Lundahl. „Nici măcar în Uniunea Sovietică?” s-a interesat Kennedy. „Nu, domnule”, a răspuns Lundahl. „E gata de lansare?” a întrebat președintele. „Nu, domnule”, a spus Graybeal. „Cât mai avem... nu putem să ne dăm seama, nu-i așa, până să fie lansate?” a întrebat Kennedy. Nimeni nu știa. Unde erau focoasele? a întrebat secretarul pentru apărare, McNamara. Nimeni nu știa. De ce făcuse Hrușciiov asta? se întreba președintele. Nimeni nu știa. Dar secretarul Rusk bănuia el ceva. „Nu trăim cu adevărat cu teama armelor lui nucleare în aceeași măsură în care trebuie el să trăiască cu ale noastre”, a sugerat el. „Mai avem arme nucleare în apropiere, în Turcia și în alte locuri.”

Președintele nu știa tocmai cu certitudine dacă acele rachete erau plasate. Uitase cu desăvârșire că se hotărâse să le țină îndreptate spre sovietici.

JFK a ordonat să se pregătească trei planuri de atac: numărul unu, distrugerea locurilor în care erau plasate rachetele nucleare cu ajutorul forțelor aeriene sau al avioanelor marinei; numărul doi, pregătirea unei lovituri aeriene mult mai puternice: numărul trei, invazia și cucerirea Cubei. „Cu siguranță ne vom ocupa de numărul unu”, a spus el. „Să distrugem rachetele.” Întâlnirea a luat sfârșit la ora 13:00, după ce Bobby Kennedy a argumentat în favoarea unei invazii depline.

La 14:30, RFK a dat buzna peste echipa sa Mongoose din imensul birou al Departamentului de Justiție, cerând idei noi, misiuni noi. Punând mai departe o întrebare pe care cu nouăzeci de minute mai devreme, i-o pusese președintele, i-a cerut lui Helms să îi spună câți cubanezi ar lupta pentru regim dacă Statele Unite aveau să invadeze. Nimeni nu știa. La 18:30, oamenii președintelui s-au întrunit încă o dată în Camera Cabinetului. Cu gândul la misiunile Mongoose, președintele a întrebat dacă rachetele balistice de rază medie, RBRM, puteau fi distruse cu gloanțe. Da, i-a spus generalul Cartet, dar acestea erau rachete mobile; puteau fi mutate în noi ascunzători. Problema lovirii rachetelor mobile a rămas nerezolvată până în ziua de azi.

Președintele contempla acum perspectiva unui război nuclear pentru Cuba. A început să-și dea seama cât de puțin îl înțelegea pe liderul sovietic. „Ne-am înșelat fără doar și poate despre ce încearcă să facă”, a spus președintele. „Puțini dintre noi credeau că are să aducă RBRM în Cuba.” Nimeni, cu excepția lui John McCome, a mormăit Bundy. De ce a făcut Hrușciiov asta? a întrebat președintele. „Care este

avantajul? E ca și când am fi început de-odată să plasăm un număr *masiv* de RBRM în Turcia“, a spus el. „Asta ar fi al naibii de periculos, așa zice eu.“

Pentru o clipă, s-a așternut o liniște ciudată. „Păi, asta *am făcut*, domnule președinte“, a spus Bundy.

Apoi discuția s-a îndreptat spre războiul secret. „Avem o listă de opțiuni de sabotaj, domnule președinte“, a spus Bundy. „... Să înțeleg că sunteți în favoarea sabotajului.“ Era. Zece echipe de câte cinci agenți Mongoose au fost autorizate să infiltreze Cuba de la bordul unui submarin. Aveau ordin să arunce în aer navele sovietice cu mine submarine în porturile cubaneze, să atace cu mitraliere și mortiere trei instalații de rachete sol-aer și poate să îi urmărească pe cei care se ocupau de lansarea rachetelor nucleare. Frații Kennedy loveau cu putere. Iar CIA-ul era arma lor.

Președintele a părăsit ședința, lăsând deschise dezbaterii două opțiuni militare: un atac surpriză în Cuba și o invazie în forță. Ultimele sale cuvinte au fost o cerere de a-l vedea pe McCone în dimineața următoare, înainte de a pleca într-o excursie de campanie în Connecticut. Generalul Carter, McNamara, Bundy și alți câțiva au rămas în continuare.

Directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, Marshall Carter, avea șazezi și unu de ani, era mic de statură, îndesat, chel și cu limba ascuțită. Fusese șef de stat major la NORAD, Comandamentul Nord-American de Apărare Aeriană în timpul administrației Eisenhower. Cunoștea strategiile Statelor Unite. Acum că președintele părăsise încăperea, ofițerul CIA și-a exprimat cea mai mare îngrijorare: „Mergem acolo cu un atac surpriză“, a spus Carter. „Distrugem toate rachetele. Asta n-o să fie *sfârșitul*; ci *începutul*.“ O să fie începutul celui de-Al Treilea Război Mondial.

CURSUL PE CARE ÎL RECOMANDASEM

A doua zi, miercuri, 17 octombrie, John McCone și John Kennedy s-au întâlnit la 9:30. „Președintele părea înclinat să acționeze fără întârziere, fără avertizare“, a notat McCone în raportul său zilnic pentru dosar. Președintele i-a cerut apoi lui McCone să meargă la Gettysburg, în Pennsylvania, pentru a-l informa pe Dwight D. Eisenhower. McCone a ajuns la prânz cu fotografiile rachetelor balistice de rază medie făcute U-2. „Eisenhower a părut să încline în favoarea (dar nu a recomandat specific) unei acțiuni militare care ar fi izolat Havana și, prin urmare, ar fi preluat nucleul guvernului“, a observat McCone.

Directorul a condus înapoi la Washington și a încercat să își adune gândurile. Era epuizat; mersese până pe coasta de Vest și înapoi în mai puțin de patruzeci și opt de ore. Cele șase pagini de însemnări pe care le scrisese în acea după-amiază au fost date publicității în 2003. Ele reflectă încercarea lui de a găsi o modalitate de a scăpa Cuba de rachete fără un război nuclear.

Datorită pregătirii sale ca maestru constructor de nave, McCone a înțeles puterea militară, politică și economică a navelor. Printre însemnările pe care le făcuse se număra și ideea impunerii unei „blocade depline“ asupra Cubei – „întreruperea

intrării oricăror nave în porturi“, susținută de amenințarea unui atac. În cadrul ședințelor cu Bobby Kennedy, McNamara, Rusk și Bundy, care se derulau până aproape de miezul nopții, a elaborat strategia blocadei. Însemnările lui McCone arată că ideea nu a primit nici un fel de atenție din partea consilieriiilor de top ai președintelui.

Joi, 18 octombrie, la ora 11:00, McCone și Art Lundahl au mers la Casa Albă cu fotografii noi obținute de U-2. Acestea înfățișau un nou set de rachete mai mari, fiecare cu o rază de peste 3 500 de kilometri, capabile să lovească orice oraș american, afară poate de Seattle. McCone spunea că bazele cu rachete erau conduse de trupe sovietice; McNamara era de părere că un atac aerian surpriză asupra bazelor avea să ucidă câteva sute de sovietici. Atacarea lor însemna un act de război împotriva Moscovei, nu a Havanei. Subsecretarul de stat, George Ball a spus apoi cu voce tare ceea ce Marshall Carter zisese cu două seri înainte: „O lovitură fără avertizare ar semăna cu Pearl Harbor.“

Președintele a spus „Întrebarea adevărată este ce acțiune să luăm care să reducă șansele unui schimb nuclear, care ar fi, desigur, eșecul suprem... Avem blocadă fără o declarație de război. Avem blocadă cu o declarație de război. Avem atacurile unu, doi și trei. Avem o invazie.“

În acea zi, McCone a adunat două voturi în favoarea argumentului său pentru o blocadă susținută de amenințarea unui atac. Unul îi aparținea lui Eisenhower. Celălalt, lui RFK. Amândoi trecuseră de partea lui McCone. Erau încă în minoritate, dar schimbaseră mersul lucrurilor. Singur în Biroul Oval, aproape de miezul nopții, președintele și-a spus, vorbind direct în microfoanele ascunse, că „evident, opiniile se schimbaseră de la avantajul unei prime lovituri.“ Președintele l-a sunat acasă pe McCone, duminică, ca să-i spună, așa cum a notat cu satisfacție directorul, că „se hotărâse să urmeze direcția pe care i-l recomandasem eu.“ Președintele a anunțat decizia în fața întregii lumi, într-un discurs televizat din noaptea de luni. 22 octombrie.

AȘ FI FOST PUS SUB ACUZARE

Dimineața zilei de marți, 23 octombrie, a început la Casa Albă cu o informare făcută de McCone. Extrem de atenți la daunele politice pe care le-ar fi putut aduce directorul, care fusese singurul om care să-i informeze corect asupra amenințării, frații Kennedy l-au pus pe jar pe McCone, informând membrii congresului și editorialiștii. Mai voiau ca acesta să facă presiuni asupra ambasadorului Adlai Stevenson, care trebuia să susțină cazul american în fața Națiunilor Unite.

McCone l-a sunat de la Casa Albă pe Ray Cline, analistul-șef al serviciilor de informații, și i-a spus să ia avionul spre New York cu copiile fotografiilor U-2. Echipa lui Stevenson se confrunta „cu anumite dificultăți în a aduna dovezi și susține cazul în fața Consiliului de Securitate“, a explicat McCone. „Vezi tu, ai probleme, pentru că la momentul invaziei din Golful Porcilor, Stevenson a arătat câteva poze care mai târziu s-au dovedit a fi false.“

Cei doisprezece oameni de top din domeniul securității naționale ai președintelui Kennedy s-au întâlnit apoi pentru a vorbi despre cum aveau să administreze blocada, care trebuia să înceapă în dimineața următoare. Practic, era un act de război. McCone a raportat zvonurile auzite pe holurile clădirii Națiunilor Unite, confirmate de Ray Cline, zvonuri care sugerau că vasele sovietice în drum spre Cuba ar putea să ocolească navele de război americane.

„*Ei bine, ce facem mâine dimineață când aceste opt vase vor naviga mai departe?*” a întrebat președintele Kennedy. „Suntem cu toții de acord” – o secundă de tăcere, un oftat nervos – „cum o să ne ocupăm de situație?”

Nimeni nu știa. S-a mai lăsat un moment de tăcere.

„Le distrugm cârmele, nu-i așa?” a răspuns McCone. Ședința s-a încheiat. Kennedy a semnat proclamarea carantinei. El și fratele său au rămas singuri câteva minute în Camera Cabinetului.

„Păi, se pare că o să fie foarte rău. Dar, pe de altă parte, n-avem de ales”, a spus președintele. „Dacă joacă murdar de data asta – Isuse Cristoase! Ce dracu or să facă mai departe?”. „N-avem de ales. Adică, vreau să spun, ai fi – ai fi fost *pus sub acuzare*.” Președintele a fost de acord: „Aș fi fost pus sub acuzare.”

Blocada a intrat în vigoare miercuri, 24 octombrie, la ora 10. Armata americană a intrat în alertă maximă pentru posibilitatea izbucnirii unui război nuclear, iar McCone și-a început ziua cu o ședință informativă la Casa Albă. Directorul Serviciilor Centrale de Informații lucra, în sfârșit, după cum prevedeau regulile, furnizând personal președintelui toate informațiile obținute. Armata sovietică nu era în stare de alertă maximă, dar își sporise preparativele, a raportat el, iar submarinele marinei sovietice din Atlantic însoțeau flota care se îndrepta spre Cuba. Noile fotografii de recunoaștere arătau depozite pentru focoase nucleare, dar nici urmă armele nucleare propriu-zise. McCone s-a străduit din răspuțeri în acea zi să-i demonstreze președintelui că blocada n-avea să-i împiedice pe sovietici să pregătească instalațiile de lansare a rachetelor.

McNamara a început să-și detalieze planurile de interceptare a navelor și submarinelor sovietice. Dintr-odată, McCone l-a întrerupt. „Domnule președinte, tocmai mi s-a înmănat un mesaj... Toate cele șase nave sovietice identificate până în prezent în apele cubaneze... fie s-au oprit, fie și-au schimbat cursul”, a spus Rusk. „Cum adică *apele cubaneze?*” a întrebat președintele. „Navele care pleacă din Cuba sau cele care intră?” McCone s-a ridicat, a spus „Voi afla” și a părăsit încăperea. Rusk a mormăit: „Există totuși o *diferență*.”

McCone a revenit cu știri de ultimă oră, potrivit cărora navele sovietice care se îndreptau spre Cuba se aflau la mai bine de cinci sute de mile de insulă, dar fie se opriseră, fie își schimbaseră cursul. Se presupune că acesta a fost momentul în care Rusk s-a aplecat spre Bundy și a spus: „Suntem față în față și cred că ei tocmai au făcut pasul.”

Această primă parte a strategiei lui McCone funcționa: carantina asupra navelor sovietice avea să țină. Partea a doua era mult mai dificilă. Așa cum îi tot reamintea președintelui, rachetele erau tot acolo, focoasele se aflau ascunse undeva pe insulă, iar pericolul continua să crească.

La 26 octombrie, la Casa Albă, Adlai Stevenson a spus că scoaterea rachetelor din Cuba presupunea săptămâni, dacă nu chiar luni de negocieri. McCone știa că nu era timp pentru asta. La miezul zilei, l-a luat de-o parte pe președinte (Bobby, dacă era prezent, nu vorbea niciodată) pentru o întrevedere privată în Biroul Oval, numai cu el și cu interpretul de fotografii, Art Lundahl. Noile fotografii de recunoaștere arătau că sovieticii introduseseră arme nucleare de luptă, de rază mică. Noile lansatoare de rachete camuflate erau în mare parte gata de atac. Instalațiile erau deservite de aproape cinci sute de oameni și păzite de încă trei sute de sovietici.

„Sunt din ce în ce mai îngrijorat“, i-a spus McCone președintelui. „Ar putea să se apuce la lăsarea întinericului și să aibă rachetele îndreptate spre noi în dimineața următoare. Din acest motiv sunt tot mai preocupat de folosirea unei metode politice.“

„Ce altă cale ar fi?“ a întrebat președintele. „Alternativele ar fi un atac aerian sau o invazie. Și tot ne vom confrunta cu faptul că, dacă invadăm, până să ajungem la aceste instalații după o luptă foarte sângeroasă, vom avea – tot vor fi îndreptate spre noi. Prin urmare, totul se rezumă la întrebarea dacă vor lansa rachetele.“

„Asta așa e“, a spus McCone. Gândurile președintelui trecură acum de la diplomație la război. „Vreau să spun, nu există nici o altă acțiune afară de calea diplomatică pe care să o putem lua, care să ne scape imediat de ele“, a spus Kennedy. „Cealaltă cale ar fi, zic eu, o combinație între un raid aerian și probabil o invazie, ceea ce înseamnă că va trebui să le facem pe amândouă, în ideea că rachetele ar putea fi lansate.“

McCone a pledat împotriva unei invazii. „Invazia va fi o acțiune mult mai serioasă decât își imaginează cea mai multă lume“, i-a spus el președintelui. Rușii și cubanezii aveau „*al naibii* de mult echipament... Au acolo chestii foarte letale. Lansatoare de rachete, mașini de transport autopropulsate, mașini blindate... ar face probleme destul de mari unei forțe invadatoare. Cu siguranță n-ar fi o treabă ușoară.“

În noaptea aceea, la Casa Albă a sosit o telegramă lungă de la Moscova. Transmisiunea a durat mai bine de șase ore și s-a încheiat abia la ceasurile 9:00. Era o scrisoare personală de la Nikita Hrușciiov care critica fătîș „catastrofa unui război termonuclear“ și propunea – sau cel puțin așa părea – o cale de rezolvare. Dacă americanii promiteau să nu invadeze Cuba, sovieticii aveau să-și retragă rachetele.

Sâmbătă, 27 octombrie, la Casa Albă, McCone a deschis ședința de la ora 10 cu vestea cumplită că rachetele ar putea fi lansate în mai puțin de șase ore. Abia își încheiase înștiințarea, că președintele Kennedy s-a și apucat să citească un buletin de știri, extras de pe telegraful Assoociated Press și preluat de la Moscova: „Premierul Hrușciiov l-a informat ieri pe președintele Kennedy că e dispus să retragă armele ofensive din Cuba dacă Statele Unite își vor retrage rachetele din Turcia.“ Rumoarea a pus stăpânire pe ședință.

La început, nimeni nu a fost de acord cu ideea – cu excepția președintelui și a lui McCone.

„Să nu ne amăgim singuri“, a spus Kennedy. „Au o propunere foarte bună“ McCone era de acord: propunerea era explicită, serioasă și imposibil de ignorat.

Discuțiile despre un posibil răspuns au continuat pe parcursul întregii zile, întrerupte din când în când de momente de spaimă. Mai întâi, un aparat U-2 a staționat în spațiul aerian sovietic, în apropierea coastei Alaskăi, silind avioanele sovietice să se retragă. Apoi, în jurul orei 18, McNamara a anunțat că un alt U-2 fusese doborât deasupra Cubei. Pilotul, maiorul Rudolf Anderson: își pierduse viața.

Șefii Statelor Majore au recomandat cu tărie ca în treizeci și șase de ore să fie pornit un atac în forță asupra Cubei. Pe la ora 18:30, președintele Kennedy a părăsit încăperea și discuțiile au luat imediat un ton mai puțin formal și unul mai brutal.

„Planul militar înseamnă o invazie”, a spus McNamara. „Când vom ataca Cuba, vom avea un atac *deplin*”, a spus el. „*Mai mult ca sigur* asta va duce la o invazie.” Sau la un război nuclear, a mormăit Bundy. „Uniunea Sovietică *poate* și probabil *va ataca* rachetele turcești”, a continuat McNamara. Apoi Statele Unite vor trebui să atace navele sovietice sau bazele din Marea Neagră.

„Și așa zice că ar fi *al naibii de periculos*”, a spus secretarul pentru apărare. „Acum, nu sunt sigur că putem evita așa ceva dacă atacăm Cuba. Dar cred că ar trebui să facem tot ce putem pentru a evita situația. Și una dintre soluții ar fi să dezactivăm rachetele turcești înainte să atacăm Cuba”, a spus McNamara.

McCone a explodat: „Atunci nu înțeleg de ce nu faceți schimbul!”. Iar pamântul s-a cutremurat.

Au început să strige și alte voci: Faceți schimbul! Atunci faceți schimbul! Tot mai furios, McCone a continuat: „Am vorbit despre asta și am spus că am fi *încântați* să dăm la schimb rachetele din Turcia pentru armele din Cuba.” Și-a dus raționamentul până la capăt. „Aș da la schimb chestiile astea turcești *chiar acum*. Nici nu aş mai vorbi cu *nimeni* despre asta. Am așteptat o *săptămână* și am decis – toată lumea era de acord să o facem” – până a venit propunerea lui Hrușciov.

Președintele s-a întors în Camera Cabinetului la 19:30 și a sugerat ca toată lumea să ia pauză pentru cină. Apoi, în Biroul Oval, el și fratele său au vorbit cu McNamara, Rusk, Bundy și alți patru consilieri de încredere. McCone a fost exclus. Au discutat despre ideea lui, care era exact ce dorea președintele. Toți cei din cameră au jurat să păstreze tăcerea. Bobby Kennedy a părăsit Casa Albă și s-a întâlnit cu ambasadorul sovietic Anatoly Dobrynin în biroul său de la Departamentul de Justiție. I-a spus lui Dobrynin că Statele Unite acceptau quid-pro-quo-ul în chestiunea rachetelor, cu condiția să nu ajungă niciodată la urechile publicului. Frații Kennedy nu puteau fi văzuți încheind o afacere cu Hrușciov. Procurorul general a falsificat intenționat memorandumul ședinței, ștergând referirile la înțelegere. Modificarea a fost ținută secretă. John McCone spunea un sfert de secol mai târziu: „Președintele Kennedy și procurorul general Bobby Kennedy au insistat că nu au discutat niciodată despre rachetele din Turcia cu vreun reprezentat al sovieticilor și că o asemenea înțelegere nu a fost niciodată încheiată.”

Mulți ani după aceea, lumea a crezut că doar hotărârea chibzuită a președintelui Kennedy și angajamentul de neclintit al fratelui său de a rezolva pașnic conflictul salvaseră națiunea de un război nuclear. Rolul central al lui McCone în criza rachetelor cubaneze a rămas în umbră de-a lungul secolului XX.

Curând după aceea, frații Kennedy s-au întors împotriva lui McCone. Directorul a început să împrăstie zvonul prin Washington că el fusese singura santinelă în cazul rachetelor cubaneze; a depus mărturie în fața consiliului prezidențial pentru Serviciul de Informații că pusese la curent pe președinte despre bănuiala lui încă din 22 august. Punctual nevralgic al raportului consiliului asupra „lipsei forografilor” a apărut în *The Washington Post* la 4 martie 1963. În acea zi, Bobby Kennedy i-a spus fratelui său că CIA-ul trebuie să fi permis această scurgere de informații pentru a-i face rău.

„Da”, a spus președintele, „McCone e un adevărat ticălos.”

SĂ ÎL ELIMINĂM PE FIDEL, PRIN EXECUȚIE, DACĂ E NECESAR

În toiul crizei rachetelor, McCone încercase să mai înfrâneze operațiunea Mongoose și să-i concentreze energia considerabilă spre colectarea informațiilor pentru Pentagon. Credea că reușise. Dar ofițerul CIA Bill Harvey a concluzionat că Statele Unite erau pe cale să invadeze Cuba și le-a ordonat sabotajilor săi Mongoose să atace.

Când Bobby Kennedy, care insistase cel mai mult asupra misiunilor Mongoose, a aflat eșecul periculos de comandă, și-a pierdut cumpătul. După o confruntare violentă, Harvey a fost alungat de la Washington. Helms l-a trimis la Roma în calitate de director al bazei – dar nu înainte ca FBI-ul să afle despre masa de rămas-bun, udată din plin cu alcool, pe care o avusese Harvey cu Johnny Rosselli, asasinul mafiot pe care îl angajase să îl ucidă pe Castro. La Roma, bețivul Harvey a devenit de nestăvilit, conducându-și oamenii așa cum Bobby Kennedy îl condusesese pe el.

Helms l-a înlocuit din rolul său de responsabil pentru Cuba cu directorul bazei din Orientul Îndepărtat, Desmond Fitzgerald, un absolvent de Harvard și un milionar care locuia într-un conac de cărămidă roșie din Georgetown, cu valet în debara și un Jaguar în garaj. Președintele îl plăcea; se potrivea de minune cu imaginea de James Bond. Prima oară, fusese angajat de Frank Wisner din biroul său de avocatură de la New York, la începutul Războiului din Coreea, și devenise imediat ofițer în divizia Orientul Îndepărtat a serviciului clandestin. Luase parte la organizarea dezastruoasei operațiuni Li Mi din Burma. Apoi comandase misiunea CIA în China, care trimisese agenți străini la moarte până în 1955, când un raport al cartierului general a decretat o risipă de bani, energie și vieți. Fitzgerald a ajuns în funcția de șef adjunct al diviziei pentru Orientul Îndepărtat, unde a contribuit la elaborarea planificării și executării operațiunii din Indonezia în 1957 și 1958. În calitate de șef al diviziei pentru Orientul Îndepărtat, a prezidat asupra extinderii rapide a operațiunilor CIA în Vietnam, Laos și Tibet.

Acum, frații Kennedy îi cereau să arunce în aer mine, mori, centrale electrice și nave comerciale cubaneze, să distrugă dușmanul în speranța izbucnirii unei contrarevoluții. Obiectivul era, după cum l-a informat Bobby Kennedy în aprilie 1963, să îl îndeparteze pe Castro în optsprezece luni – înainte de următoarele alegeri prezidențiale. Douăzeci și cinci de agenți CIA cubanezi au murit în aceste operațiuni inutile.

Apoi, în vara și toamna anului 1963, FitzGerald a condus misiunea finală pentru asasinarea lui Fidel Castro.

CIA plănuia să îl folosească pe post de asasin pe Rolando Cubela, cel mai bine plasat agent în guvernul Cubei. Om dificil ca temperament, guraliv și violent, Cubela, care îl detesta pe Castro, avusese rangul de maior în armata cubaneză, lucrase ca atașat militar în Spania și călătorise în întreaga lume. La 1 august 1963, în timpul unei conversații cu un ofițer CIA din Helsinki, s-a oferit voluntar „să îl elimine pe Fidel, prin execuție dacă este necesar.” La 5 septembrie, s-a întâlnit cu ofițerul său de caz de la CIA, Nestor Sanchez, la Porto Alegre, în Brazilia, unde acesta reprezenta guvernul cubanez la o competiție sportivă internațională. La 7 septembrie, CIA a notat că la o recepție a ambasadei braziliene din Havana, Castro ținuse o tiradă în fața unui reporter de la Associated Press. Castro spusese că „liderii Statelor Unite ar fi în pericol dacă ar încerca să îi îndepărteze pe liderii cubanezi... dacă ajută comploturile teroriste să îi elimine pe liderii cubanezi, nu vor fi nici ei în siguranță.”

Sanchez și Cubela s-au întâlnit din nou la Paris la începutul lunii octombrie, iar agentul cubanez i-a spus ofițerului CIA că avea nevoie de o pușcă de mare calibru cu lunetă. La 29 octombrie 1963, FitzGerald a luat avionul spre Paris și s-a întâlnit cu Cubela într-o ascunzătoare.

FitzGerald a spus că era un emisar personal trimis de Robert Kennedy, ceea ce era periculos de aproape de adevăr, și că Agenția avea să-i trimită lui Cubela armele pe care și le dorea. Statele Unite, a spus el, voiau o „lovitură adevărată” în Cuba.

20. HEI, ȘEFU', AM FĂCUT O TREABĂ BUNĂ, NU-I AȘA?

Singur în Biroul Oval, luni, 4 noiembrie 1963, John F. Kennedy dicta un memorandum despre furtuna pe care o stârnise de cealaltă parte a lumii – asasinarea unui aliat al americanilor, președintele Ngo Dinh Diem din Vietnamul de Sud.

„Trebuie să ne asumăm în mare măsură responsabilitatea pentru asta”, a spus JFK. S-a oprit o clipă ca să se joace cu copiii săi care se zbenguiau prin cameră. Apoi a revenit. „Modul în care a fost ucis” – și s-a oprit încă o dată – „este deosebit de dezgustător.”

Lucien Conein de la CIA era spionul lui Kennedy printre generalii revoltați care îl ucisese pe Diem. „Am fost o parte esențială a întregii conspirații”, scria Conein ani mai târziu într-un testament extraordinar.

Era poreclit Luigi cel Negru și se bucura de înflăcăarea unui gangster corsican. Conein se alăturase OSS-ului, se antrenase cot la cot cu britanicii și se parașutase în spatele liniilor franceze. În 1945, zburase în Indochina pentru a se lupta cu japonezii; fusese la Hanoi cu Ho Și Min și pentru un timp fusese aliați. După aceea a rămas să lucreze cu CIA.

În 1954, era unul din primii ofițeri americani de informații din Vietnam. După ce Ho i-a învins pe francezi în bătălia de la Dien Bien Phu, Vietnamul a fost separat în Nord și Sud la o conferință internațională de la Geneva, unde Statele Unite erau reprezentate de subsecretarul de stat Walter Bedell Smith.

Pentru următorii nouă ani, Statele Unite l-au susținut pe președintele Diem, omul care lupta cu comunismul în Vietnam. Conein lucra sub comanda lui Ed Lansdale în cadrul noii Misiuni Militare CIA din Saigon. Lansdale avea „o misiune foarte generală”, spunea Rufus Phillips de la CIA. „Era, literalmente: „Ed, fă tot ce poți ca să salvezi Vietnamul de Sud.”“

Conein a mers în Vietnamul de Nord pentru misiuni de sabotare, distrugând trenuri și autobuze, contaminând combustibil și petrol, organizând două sute de oameni pentru echipele comando cu ajutorul CIA și îngropând arme în cimitirele din Hanoi. Apoi, s-a întors la Saigon pentru a-l susține pe președintele Diem. un catolic mistic într-o țară budistă, căruia CIA îi oferise milioane de dolari, o falangă de gărzii de corp și o linie directă cu Allen Dulles. Agenția crease partidele politice din Vietnamul de Sud, antrenase poliția secretă, făcuse filme pentru mase, tipărise și distribuisese o revistă de astrologie care prezicea că stelele erau în favoarea lui Diem. Construia din temelii o națiune.

IGNORANȚA ȘI AROGANȚA

În 1959, soldații recrutați dintre țăranii din Vietnamul de Nord au început să-păturile la rețeaua Ho Și Min prin junglele din Laos; urmele lăsate de ei erau pline de spioni și trupe de gherilă care se îndreptau spre Vietnamul de Sud.

Laos, un ținut curat și preindustrial, a devenit „punctul critic unde Statele Unite și-au văzut interesele amenințate de lumea comunistă,” a spus John Gunther Dean, pe atunci un tânăr ofițer în cadrul Departamentului de Stat de la ambasada americană din Vientian. CIA s-a pus pe treabă, cumpărând guvernul din Laos și adunând o armată de gherilă care să se lupte cu comuniștii și să atace noile drumuri. Vietnamezii din nord au reacționat prin intensificarea încercărilor de a infiltra țara și de a-i pregăti pe comuniștii locali, Pathet Lao.

Inițiatorul strategiei politice americane în Laos era directorul bazei CIA, Henry Hecksher, un veteran al bazei din Berlin și al loviturii din Guatemala. Hecksher a început să pună la punct o rețea americană de control, folosind tineri diplomați pe post de intermediari. „Într-o zi, Hecksher m-a întrebat dacă pot să îi duc o servită primului ministru”, își amintea Dean. „Servieta conținea bani.”

Banii i-au făcut pe liderii din Laos „să își dea seama că adevărata putere din Ambasadă nu îi aparținea ambasadorului, ci directorului postului CIA”, a spus Dean, mai târziu ambasador american în Thailanda, India și Cambodgia, printre alte națiuni. „Se presupunea că ambasadorul susținea guvernul din Laos și avea grijă ca să nu se răstoarne barca. Henry Hecksher se angajase să se opună primului ministru. care era neutru – și poate să îi producă decăderea. Asta s-a și întâmplat.”

CIA a scos forțat de la putere o coaliție guvernamentală liber aleasă și a instalat un nou premier, pe prințul Souvanna Phouma. Ofițerul de caz al primului ministru era Campbell James, moștenitorul unei averi obținute din căile ferate, care se îmbrăca, se purta și gândea ca un soldat britanic de regiment din secolul XIX. După opt ani la Yale, se considera un adevărat vicerege în Laos și trăia în consecință. James își făcea prieteni și cumpăra influența liderilor din Laos într-un club privat de

jocuri de noroc pe care îl deschisese; piesa de rezistență era o ruletă împrumutată de la John Gunther Dean.

Adevărata bătălie pentru Laos a început după ce Bill Lair de la CIA, care conducea o școală de luptă în junglă pentru trupele comando, a descoperit un membru al unui trib din munți pe nume Vang Pao, general în Armata Regală din Laos, care conducea tribul Hmong. În decembrie 1960, Lair l-a anunțat pe șeful diviziei pentru Orientul Îndepărtat, Desmond FitzGerald, despre noul său recrut. „Vang Pao spusese: «Nu putem trăi cu comuniștii.»” a raportat Lair. „Voi ne dați arme și o să ne luptăm noi cu comuniștii.” În dimineața următoare, la postul CIA, FitzGerald i-a spus lui Lair să scrie o propunere. „Era o transmisiune de optsprezece pagini”, își amintea Lair. „Răspunsul a venit într-un timp foarte scurt... Era adevărata confirmare.”

În 1961, la începutul lunii ianuarie, în ultimele zile ale administrației Eisenhower, piloții CIA au trimis primele arme către Hmong. Șase luni mai târziu, mai bine de nouă mii de membri ai tribului din munți controlați de Vang Pao s-au unit cu trei sute de membri ai trupelor de comando pregătiți de Lair pentru operațiuni împotriva comuniștilor. CIA a trimis arme, bani, transmisoare și avioane armate din capitală și liderilor tribali din munți. Cea mai urgentă misiune a lor era să întrerupă rețeaua de drumuri a lui Ho Și Min. Hanoi proclamase un Front de Eliberare Națională în sud. În acel an, patru mii de oficiali sud-vietnamezi au murit de mâinile Vietcongului.

La câteva luni după ce președintele Kennedy a preluat puterea, soarta Laosului și a Vietnamului de Sud a devenit una singură. Kennedy nu voia să trimită la moarte trupele americane în acele jungle. În schimb, a cerut CIA-ului să dubleze forțele tribale și „să facă orice efort posibil pentru a lansa operațiunile de gherilă din Vietnamul de Nord” cu recruții asiatici.

Americanii trimiși în Laos în timpul administrației Kennedy nu cunoșteau numele tribal al Hmong. Îi numeau Meo, un epitet undeva între „barbar” și „negrotei.” Unul din acești tineri era Dick Holm. Când își aducea aminte, regreta „ignoranța și aroganța americanilor care veneau în Asia de Sud-Est... Nu înțelegeam nici pe jumătate istoria, cultura și politica popoarelor pe care voiam să le ajutăm... interesele noastre strategice erau impuse unei regiuni în care președintele nostru decisese „să tragă linie” împotriva comunismului. Și o făceam în felul nostru.”

La cartierul general CIA, „activiștii erau cu totul în favoarea unui război în Laos”, spunea Robert Amory Jr., director adjunct al serviciilor pentru informații. „Credeau că era un loc grozav pentru a purta un război.”

AM SEMĂNAT O MULȚIME DE MINCIUNI

Americanii trimiși în Vietnam erau la fel de ignoranți față de istoria și cultura țării. Dar ofițerii CIA se vedeau ca oamenii de vârf în războiul global împotriva comunismului.

Dețineau controlul în Saigon. „Erau sub acoperire în cele mai variate forme, ca producători de filme și teatru și vânzători industriali; erau consultanți, experți

în arme, comercianți“. spunea ambasadorul Leonardo Neher, pe atunci ofițer în cadrul Departamentului de Stat din Saigon. „Aveau fonduri incredibil de mari... Se distrau de minune. Aveau tot ce și-ar fi putut dori.“

Ceea ce le lipsea erau informațiile despre dușman. Asta era responsabilitatea lui William E. Colby, directorul bazei din Saigon între 1959 și 1961, următorul șef al diviziei pentru Orientul Îndepărtat al serviciului clandestin.

Colby, care luptase în spatele liniilor inamice ca luptător comando al OSS, făcea exact ce făcuse și în cel de-Al Doilea Război Mondial. A început o operațiune numită Proiectul Tigru, prin care se urmărea parașutarea a 250 de agenți vietnamezi în Vietnamul de Nord. După doi ani, 217 dintre ei au fost declarați morți, dispăruți sau suspecți de a fi agenți dubli. Un raport final a înregistrat soarta celor cincizeci și două de echipe de agenți, fiecare cu până la șaptesprezece membri:

„Capturați la scurt timp după aterizare.“

„Radio Hanoi a anunțat captura.“

„Echipa distrusă.“

„Se crede că echipa este sub controlul Vietnamului de Nord.“

„Capturați la scurt timp după aterizare.“

„Dubli, atrași în cursă, executați.“ Această ultimă frază sugerează că Statele Unite a descoperit că o echipă comando lucra în secret pentru Vietnamul de Nord, iar apoi i-a vânat și ucis membrii. CIA-ul avea să motiveze eșecul misiunilor abia după încheierea Războiului Rece, când unul dintre partizanii lui Colby, căpitanul Do Van Tien, șeful adjunct pentru Proiectul Tigru, a dezvăluit că fusese spion pentru Hanoi în tot acel timp.

„Am semănat o grămadă de minciuni,“ a spus Robert Barbour, șeful adjunct al departamentului politic din cadrul ambasadei americane. „Știam că unele dintre ele erau minciuni. Despre celelalte nu știam nimic.“

În octombrie 1961, președintele Kennedy l-a trimis pe generalul Maxwell Taylor să evalueze situația. „Vietnamul de Sud trece acum printr-o acută criză de încredere“, a avertizat Taylor într-un raport ultrasecret către președinte. Statele Unite trebuiau să „demonstreze prin fapte – nu doar prin vorbe – angajamentul american serios care să contribuie la salvarea Vietnamului.“ A scris: „Pentru a fi convingător, acest angajament trebuie să includă trimiterea în Vietnam a unor forțe militare SUA.“ Acesta era un secret *foarte bine ascuns*.

Pentru a câștiga războiul, a continuat generalul Taylor, Statele Unite aveau nevoie de mai mulți spioni. Într-o anexă secretă la raport, directorul adjunct al postului CIA din Saigon, David Smith, a spus că bătălia-cheie ar trebui dusă în interiorul guvernului Vietnamului de Sud. Declara că americanii trebuiau să infiltreze guvernul de la Saigon, să îl influențeze. „să grăbească procesele de decizie și acțiune“ din interior – și dacă era necesar, să îl schimbe.

Sarcina i-a revenit lui Lucien Conein.

NIMENI NU ÎL PLĂCEA PE DIEM

Conein a început să lucreze cu Ngo Dinh Nhu, fratele pe jumătate nebun al președintelui Diem, pentru a pune pe picioare programul Satele Strategice, care

aduna țărani din comunitățile lor și îi ducea în câmpuri de instrucție, ca apărare împotriva subversiunii comuniste. Îmbrăcat în uniforma unui locotenent-colonel de armată SUA, Conein a pătruns adânc în cultura militară și politică decadentă a Vietnamului de Sud.

„Am reușit să merg în fiecare provincie, am reușit să vorbesc cu comandanții de unitate“, a spus el. „Pe unii din acești oameni îi cunoșteam de mulți ani; pe alții îi știam din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Unii se aflau în poziții puternice.“ Contactele sale au devenit curând cele mai bune pe care le avea Agenția în Vietnam. Dar erau atâtea pe care nu le știa.

La 7 mai 1963, în ajunul împlinirii a 2 527 de ani de la nașterea lui Buddha, Conein a zburat la Hue, unde a descoperit un număr mare de trupe militare, a căror prezență nu și-o putea explica. A fost încurajat să plece cu următorul avion. „Voiam să rămân“, își amintea el. „Voiam să văd sărbătorirea nașterii lui Buddha. Voiam să văd bărcile cu lumânări aprinse care pluteau pe râul parfumat, dar n-a fost să fie.“ În dimineața următoare, în Hue, soldații lui Diem au atacat și au ucis membrii unei grupări budiste.

„Diem pierduse contactul cu realitatea“, spunea Conein. Trupele sale în uniformă albastră, modelate după exemplul tinerimii hitleriste, forțele sale speciale instruite de CIA și poliția sa secretă urmăreau să creeze un regim catolic într-o țară budistă. Prin oprirea călugărilor, Diem îi transformase într-o puternică forță politică. Protestele lor împotriva guvernului s-au intensificat în următoarele cinci săptămâni. La 11 iunie, un călugăr în vârstă de șaiszeci și șase de ani, pe nume Quang Duc, s-a așezat într-o intersecție din Saigon și și-a dat foc. Fotografiile sacrificiului au făcut înconjurul lumii. Inima a fost tot ce a mai rămas din el. Apoi, Diem a început raziile la pagode, ucigând călugări, femei și copii pentru a-și susține puterea.

„Nimeni nu îl plăcea pe Diem“, a declarat la mult timp după aceea Bobby Kennedy. „Dar cum să scăpăm de el și să aducem pe cineva care ar continua războiul, fără să dezbine țara în două și astfel să piardă nu numai războiul, ci și națiunea – asta era marea problemă.“

În 1963, la sfârșitul lunii iulie, președintele Kennedy a început să discute în particular despre cum să scape de Diem. Dacă voiau să reușească, era mai bine să facă totul în secret. Primul pas în schimbarea regimului a fost numirea unui nou ambasador american: imperiosul Henry Cabot Lodge, un rival politic pe care în învisese de două ori, o dată în cursa pentru Senat din statul Massachusetts și a doua oară ca partener de candidatură cu Richard Nixon. Lodge a acceptat bucuros slujba, odată asigurat că la Saigon aveau să-i fie oferite puterile unui vicerege.

Pe 4 iulie, Lucien Conein a primit un mesaj de la generalul Tran Van Don, șeful interimar al statului-major al trupelor din Vietnamul de Sud, un om pe care îl cunoștea de optsprezece ani. *Vino la Hotel Caravelle*, spunea mesajul. În acea noapte, în clubul de noapte supraaglomerat din subsolul hotelului, generalul Don a recunoscut că armata pregătea o lovitură împotriva lui Diem.

„Care va fi reacția americană dacă vom merge până la capăt?“ l-a întrebat Don pe Conein.

La 23 august, John F. Kennedy a oferit răspunsul.

Într-o sâmbătă ploioasă, era singur, în Portul Hyannis, în cârje din pricina durerilor de spate, jelindu-l pe micuțul său fiu, Patrick, îngropat cu două săptămâni mai înainte. La scurt timp după ora 21:00, președintele a preluat apelul de la consilierul său pentru securitate națională, Michael Forrestal, și fără să stea prea mult pe gânduri, a aprobat un mesaj confidențial către noul ambasador Lodge, compus de Roger Hilsman la Departamentul de Stat. „Trebuie să ne confruntăm cu posibilitatea ca însuși Diem să nu poată fi păstrat“, îi spunea mesajul lui Lodge și îl îndemna „să facă planuri detaliate despre cum am putea provoca înlocuirea lui Diem.“ Secretarul de stat, secretarul pentru apărare și directorul Serviciilor Centrale de Informații nu fuseseră consultați. Toți trei aveau dubii în privința unei lovitură de stat împotriva lui Diem.

„Nu ar fi trebuit să îmi dau consimțământul“, și-a spus președintele după ce consecințele au devenit clare. Totuși, ordinul a mers mai departe.

Hilsman i-a spus lui Helms că președintele ordonase eliminarea lui Diem. Helms i-a transferat misiunea lui Bill Colby, noul director al diviziei CIA pentru Orientul Îndepărtat. La rândul său, Colby i-a dat-o mai departe lui John Richardson, cel pe care îl alesese să-i preia funcția de director al bazei din Saigon: „În aceste circumstanțe, cred că CIA trebuie să accepte pe deplin directivele celor care fac strategiile și să caute moduri pentru a îndeplini obiectivele pe care le urmăresc,“ l-a instruit el pe Richardson – deși se pare că ordinul „dădea vrabia din mână pe cioara de pe gard, înainte chiar să o zărească sau să o vadă dacă are glas.“

La 29 august, în a șasea zi petrecută în Saigon, Lodge a transmis un mesaj la Washington: „Am pornit pe un drum de pe care nu mai este cale de întoarcere: răsturnarea guvernului Diem.“ La Casa Albă, Helms a ascultat cum președintele a primit mesajul, l-a aprobat și i-a ordonat lui Lodge să se asigure înainte de toate că rolul americanilor în lovitură – rolul lui – avea să rămână ascuns.

Ambasadorul nu vedea cu ochi buni rolul privilegiat pe care-l avea Agenția la Saigon. A notat în jurnalul său privat: „CIA are mai mulți bani, case mai mari decât diplomații, salarii mai mari, mai multe arme, echipament mai modern.“ Era gelos pe puterea de care se bucura John Richardson și lua în răs prudența de care dădea dovadă șeful postului în privința rolului principal pe care-l juca Conein în complotul loviturii. Lodge a decis că voia un nou șef de bază.

Așa că a dezvăluit identitatea lui Richardson – „l-a expus și i-a făcut numele public în ziare“, după cum a mărturisit Bobby Kennedy într-un raport oral confidențial, opt luni mai târziu – oferind cu o abilitate atent calculată informații unui reporter care era în trecere prin Saigon. Povestea a fost o știre senzatională. Identificarea lui Richardson – o încălcare a securității fără precedent – dădea de înțeles că „zădărnicea un plan de acțiune pe care domnul Lodge îl adusese de la Washington, pentru că Agenția nu fusese de acord cu el... Un înalt oficial de aici, un om care fusese devotat aproape întreaga viață democrației, a comparat creșterea CIA-ului cu o tumoră malignă și a adăugat că nu era sigur că Agenția putea fi controlată de Casa Albă.“ *The New York Times* și *The Washington Post* au preluat povestea. Patru zile mai târziu, Richardson, acum cu cariera ruinată, a părăsit Saigonul; după un interval decent, ambasadorul Lodge s-a mutat în casa lui.

„Am avut noroc că Richardson a fost rechemat,” a spus vechiul prieten al lui Conein, generalul Don. „Dacă ar fi fost acolo, ne-ar fi pus planul în mare pericol.”

O LIPSĂ COMPLETĂ DE INFORMAȚII

La 5 octombrie, Lucien Conein a mers să-l întâlnească pe generalul Duong Van Minh, cunoscut sub numele de „Marele Minh,” la cartierul general al Șefilor Statelor Majore din Saigon. A raportat că generalul ridicase problema asasinării și suportului americanilor pentru o nouă juntă. Dave Smith, noul director interimar al postului CIA, a recomandat „să nu ne împotrivim irevocabil complotului de asasinare” – vești bune pentru ambasadorul Lodge, anatema pentru McCone.

McCone i-a ordonat lui Smith să înceteze „cu încurajarea, aprobarea sau susținerea asasinatului” și s-a grăbit spre Biroul Oval. Atent să evite cuvinte care ar fi putut lega Casa Albă de o crimă, a mărturisit mai târziu, folosind o analogie la sport: domnule președinte, dacă aș fi proprietarul unei echipe de baseball și aș avea un singur aruncător, l-aș ține pe post chiar dacă ar fi bun sau nu. La 17 octombrie, în cadrul întâlnirii Grupului Special și a unei ședințe între patru ochi cu președintele, patru zile mai târziu, McCone a spus că încă din august, de la sosirea lui Lodge, politica externă americană în Vietnam se bazase pe „o lipsă completă de informații” despre politica Saigonului. Situația care se crea în jurul lui Conein era „extrem de periculoasă”, a spus el, și amenința să se transforme „într-un absolut dezastru de proporții pentru Statele Unite.”

Ambasadorul american a dat asigurări Casei Albe. „Cred că implicarea noastră până acum prin Conein mai este încă în limitele negării plauzibile”, a raportat el. „Nu ar trebui să ne opunem unei lovituri din două motive. Primul, se pare că avem cel puțin o șansă ca următorul guvern să nu dea greș și să ezite la fel de mult ca cel din prezent. Al doilea, este extrem de imprudent pe termen lung pentru noi să tot vărsăm apă rece peste tentativele de lovitură... Ar trebui să nu uităm că asta este singurul mod în care poporul Vietnamului va avea o șansă de a-i schimba guvernul.”

Casa Albă i-a transmis instrucțiuni atente lui Conein. Află care sunt planurile generalului, nu le încuraja, păstrează discreția. Era prea târziu: linia dintre spionaj și operațiunile sub acoperire fusese deja încălcată. Conein era mult prea cunoscut ca să mai poată lucra sub acoperire; „mă bucuram de celebritate în Vietnam”, spunea el. Toate persoanele importante știau exact cine era și pe cine reprezenta. Aveau încredere că principalul om al CIA vorbea în numele Americii.

Conein s-a întâlnit cu generalul Don în noaptea de 24 octombrie și a aflat că lovitura avea să aibă loc în mai puțin de zece zile. S-au întâlnit iarăși pe 28 octombrie. Don a scris mai târziu că Conein „ne-a oferit bani și arme, dar l-am refuzat, spunând că nu avem nevoie decât de curaj și de convingere.”

Conein a transmis cu atenție mesajul că Statele Unite se opuneau asasinatului. Reacția generalilor, așa cum reiese din mărturia lui, a fost: „Nu vă convine așa?”

Păi, noi o să o facem oricum... Nu vă place, n-o să mai discutăm despre asta." Nu i-a descurajat. Dacă ar fi făcut-o, a spus el, „aș fi fost îndepărtat și izolat."

Conein i-a raportat lui Lodge că lovitura era iminentă. Ambasadorul l-a trimis pe ofițerul CIA, Rufus Phillips, să se întâlnească cu Diem. Au stat la palat și au vorbit despre război și politică. Apoi, „Diem s-a uitat întrebător la mine, cu o privire curioasă, și a spus «Se va da o lovitură împotriva mea?»" și-a amintit Phillips.

„Mă uitam la el și îmi venea să plâng. «Mă tem că da, domnule președinte.» Asta a fost tot ce s-a spus pe tema asta."

CINE A DAT ACESTE ORDINE?

Lovitura a avut loc la 1 noiembrie. Era miezul zilei la Saigon, miezul nopții la Washington. Chemat de acasă de un emisar al generalului Don, Conein și-a îmbrăcat uniforma și l-a chemat pe Rufus Phillips să aibă grijă de soția și de copiii lui. Apoi, a luat un revolver de calibrul 38 și un săculeț cu 70.000 de dolari din banii CIA, a urcat în mașină și s-a grăbit pe străzile Saigonului către cartierul general al Șefilor Statelor Majore al armatei Vietnamului de Sud. Străzile răsunau de focurile de armă. Liderii loviturii închiseseră aeroportul, tăiaseră liniile telefonice din oraș, atacaseră sediul central al poliției, puseseră stăpânire pe radioul guvernului și loviseră centrele puterii politice.

Conein și-a completat primul raport puțin după ora 14:00. A rămas în contact cu postul CIA de pe legătura sigură de comunicare pe care o avea instalată în mașina sa, descriind bombadramentele și atacurile, mișcările trupelor și manevrele politice pe măsură ce aveau loc. Baza CIA se baza pe rapoartele sale pentru a informa mai departe Casa Albă și Departamentul de Stat prin transmisiuni codate. Erau cele mai bune informații obținute la momentul producerii evenimentelor din acea zi.

„Conein la CGSSMA/ de la gen. Marele Minh și Don și observare la fața locului," așa suna prima transmisiune. „Generalii încearcă să contacteze telefonic Palatul, dar fără rezultat. Propunerea lor este următoarea: Dacă președintele demisionează imediat, îi vor garanta protecția și retragerea în siguranță a președintelui și a lui Ngo Dinh Nhu. Dacă președintele refuză aceste condiții, Palatul va fi atacat în mai puțin de o oră."

La scurt timp, Conein a trimis un al doilea mesaj: nu se va sta la „discuții cu președintele. Va spune da sau nu și asta va fi finalul conversației." Generalul Don și aliații săi l-au sunat pe președintele Diem imediat după ora 16:00 și i-au cerut să se predea. I-au oferit protecție și părăsirea țării în siguranță. A refuzat. Apoi, președintele Vietnamului de Sud i-a telefonat pe ambasadorului american. „Care este poziția Statelor Unite?" a întrebat Diem. Lodge a răspuns că habar n-are. „Este 4:30 în Washington", a răspuns el, „și e imposibil ca guvernul SUA să nu aibă o opinie." Apoi, Lodge a spus: „Mi s-a adus la cunoștință că cei responsabili cu prezentele activități vă garantează dumneavoastră și fratelui dumneavoastră ieșirea în siguranță din țară. Știați lucrul ăsta?" a întrebat Lodge.

„Nu". A mințit Diem. Apoi a făcut o pauză, cel mai probabil dându-și seama că Lodge făcea parte din complotul împotriva lui. „Ai numărul meu de telefon",

a spus el, și conversația a luat sfârșit. Trei ore mai târziu, el și fratele său au fugit într-o ascunzătoare deținută de un comerciant chinez, care finanțase rețeaua privată de spioni a lui Diem din Saigon. Vila era echipată cu o linie telefonică legată de palatul prezidențial, păstrând iluzia că încă se mai afla la putere. Bătălia a continuat toată noaptea; aproape o sută de vietnamezi au murit în timp ce rebelii s-au grăbit spre palatul prezidențial.

La ora 6:0, Diem i-a telefonat Marelui Minh. Președintele i-a mărturisit că era pregătit să demisioneze, iar generalul i-a garantat siguranța. Diem a spus că avea să aștepte la biserica Sfântul Francis Xavier, din cartierul chinezesc al Saigonului. Generalul a trimis o mașină blindată pentru a-i recupera pe Diem și pe fratele său și i-a ordonat gărzii sale personale de corp să conducă convoiul. Apoi, a ridicat două degete de la mâna dreaptă. Era un semnal: ucideți-i pe amândoi.

Generalul Don le-a ordonat oamenilor săi să se apuce de curățenie la cartierul general, să aducă o masă mare, acoperită cu un material verde și să se pregătească pentru o conferință de presă. „Ieși naibii afară”, i-a spus generalul prietenului său, Conein, „aducem presa.” Conein s-a dus acasă, dar a fost chemat de Lodge. „Am ajuns la ambasadă și am fost informat că trebuie să îl găsim pe Diem”, a spus l. „Eram obosit și sătul până peste cap, și am întrebat «Cine a dat ordinul ăsta?» Mi-au spus că venea de la președintele Statelor Unite.”

La ora 10:00, Conein s-a întors înapoi la cartierul general al statului major și l-a confruntat pe primul general care i-a ieșit în cale. „Marele Minh mi-a spus că s-au sinucis. M-am uitat la el și l-am întrebat unde. A spus că erau în Cholon, în biserica catolică și că se sinucisese”, a spus Conein în mărturia sa confidențială, depusă în fața comitetului Senatului care a analizat, doisprezece ani mai târziu, asasinatul.

„Cred că în clipa aia mi-am pierdut calmul,” a spus Conein. Se gândea la păcatul de moarte și la suflul său.

„I-a spus Marelui Minh, uite, tu ești budist, eu sunt catolic. Dacă s-au sinucis în biserica aia, iar preotul va ține slujbă diseară, chestiunea n-o să stea în picioare. Am spus, unde sunt? Mi-a zis că erau la cartierul general al statului major, într-o clădire din spate, voiam să îi văd? Am spus că nu. M-a întrebat, de ce nu? I-am zis, păi, dacă printr-o șansă la un million, oamenii vor crede că s-au sinucis într-o biserică și eu văd că nu s-au sinucis și știu că nu a fost așa, am încurcat-o.”

Conein s-a întors la ambasada americană pentru a raporta că președintele Diem era mort. Nu a spus tot adevărul. „Am fost informat de partenerii noștri vietnamezi că sinuciderea avusese loc la întoarcerea din oraș”, a transmis el. La ceasurile 2:50, ora Washingtonului, a fost trimis răspunsul semnat în numele lui Dean Rusk: „Știri despre Diem, sinuciderea lui Nhu a fost un șoc aici... este important să stabilim public, dincolo de orice îndoială, că morțile lor sunt într-adevăr sinucideri, dacă așa s-a întâmplat.”

Sâmbătă, 2 noiembrie, 1963, la 9:35, președintele a convocat la Casa Albă o ședință cu ușile închise cu fratele său, McCone, Rusk, McNamara și generalul Taylor. La scurt timp, Michael Forrestal a dat buzna înăuntru cu ultimele știri de la Saigon. Generalul Taylor își amintea că președintele a sărit în picioare și „s-a

grăbit pe ușă afară cu o expresie de șoc și groază întipărită pe față, cum nu-l mai văzusem niciodată.”

La 18:31, McGeorge Bundy i-a trimis lui Lodge un mesaj, cu copii confidențiale pentru McCone, McNamara și Rusk: „Moartea lui Diem și Nhu, indiferent de greșelile făcute de ei, a produs un val de șoc acolo și există pericolul ca prestața și reputația următorului guvern să fie semnificativ afectate dacă se va răspândi convingerea că asasinatelor i-au implicat pe unul sau mai mulți membrii marcanți ai viitorului regim... Nu ar trebui să rămână cu impresia că asasinatelor politice sunt ușor acceptate aici.”

Jim Rosenthal era ofițerul de serviciu la ambasada americană din Saigon în acea sâmbătă. Ambasadorul Lodge l-a trimis jos, la ușa din față, pentru a întâmpina câțiva vizitatori importanți. „Nu o să uit niciodată imaginea aia”, a spus el. „Mașina a oprit în fața ambasadei, iar camerele de supraveghere fuseseră întoarse în altă direcție. Conein a sărit de pe scaunul din față, a deschis portiera din spate, a salutat și i-a lăsat să iasă pe tipii ăștia. De parcă i-ar fi condus la ambasadă, ceea ce și făcea. Am mers cu ei până sus, cu liftul, iar Lodge i-a întâmpinat... Tipii ăștia tocmai duseseră la bun sfârșit o lovitură, îl uciseseră pe șeful unui stat și acum soseau la ambasadă, ca și când ar fi spus „Hei, șefu’, am făcut o treabă bună, nu-i așa?”“

21. AM CREZUT CĂ ERA O CONSPIRAȚIE

Marți, 19 noiembrie 1963, Richard Helms a dus la Casa Albă o armă semiautomată belgiană, într-o geantă de călătorie cu sigla unei companii aeriene. Arma era un trofeu de război; CIA pusese mâna pe un transport de arme de trei tone pe care Fidel Castro încercase să-l strecoare în Venezuela. Helms dusese arma la Departamentul de Justiție pentru a i-o arăta lui Bobby Kennedy, care fusese de părere că trebuia să i-o ducă fratelui său. Au mers în Biroul Oval și au vorbit cu președintele despre cum să lupte împotriva lui Fidel. Lumina de toamnă târzie slăbea în intensitate când președintele s-a ridicat din scaunul său și s-a uitat pe fereastră la Grădina de Trandafiri.

Helms a băgat arma înapoi în geantă și a spus: „Chiar mă bucur că Serviciile Secrete nu ne-au prins aducând arma aici.” Președintele, căzut pe gânduri, s-a întors spre Helms și i-a strâns mâna. „Da”, a spus cu un rânet, „asta îmi dă un sentiment de încredere.”

În vinerea următoare, McCone și Helms se aflau la cartierul general, servind masa de prânz, compusă din sandvișuri în apartamentul directorului. Ferestrele înalte și largi de la etajul al șaptelea dădeau spre un câmp nesfârșit de vârfuri de copaci ce se întrezărea la orizont. Atunci, a sosit vestea îngrozitoare.

Președintele fusese împușcat. McCone și-a pus repede pălăria pe cap și a mers la casa lui Bobby Kennedy, aflată la distanță de un minut de mers cu mașina. Helms a coborât la biroul său și a încercat să scrie un mesaj, o înștiințare care să fie transmisă fiecărei baze CIA din lume. Gândurile sale din acel moment erau foarte apropiate de cele ale lui Lyndon Johnson.

„Mi-a trecut prin minte”, își amintea Johnson, „că, dacă îl împușcaseră pe președintele nostru... pe cine aveau să împuște mai departe? Și ce se întâmpla la Washington?

Și când aveau să lovească rachetele? Iar eu credeam că era o *conspirație*, și am pus problema asta. Și aproape toți cei care erau cu mine acolo și-au pus-o."

În cursul anului următor, Agenția a ascuns multe dintre informațiile pe care le deținea noului președinte și comisiei create pentru investigarea asasinatului, din motive de securitate. Propria sa investigație internă asupra asasinatului s-a năruit sub mulțimea de confuzii și suspiciuni, aruncând umbre de îndoială care mă dăinuie și în ziua de azi. Această relatare se bazează pe dosarele Agenției și pe mărturiile depuse sub jurământ de ofițerii CIA, toate date publicității între 1998 și 2004.

EFFECTUL A FOST ELECTRIZANT

„Moartea tragică a președintelui Kennedy ne impune tuturor să fim cu ochii în patru după desfășurări neobișnuite de spionaj“ a scris Helms la 22 noiembrie în mesajul său global către posturile CIA. La cartierul general, Charlotte Bustos a descoperit una curând după aceea. Se ocupa de dosarele Serviciului de Informații din Mexic, iar la două minute după ce radioul a anunțat că poliția din Dallas îl arestase pe Lee Harvey Oswald, a alergat pe coridoarele pastelate cu dosarul lui Oswald în mână, căutându-l pe șeful ei, John Whitten, omul care se ocupa de operațiunile sub acoperire din Mexic și America Centrală. Whitten a răsfoit repede dosarul.

„Efectul a fost electrizant,“ și-a amintit el.

În dosar se menționa că pe 1 octombrie 1963, la ora 10:45, un bărbat care s-a prezentat drept Lee Oswald telefonase la ambasada sovietică din Mexico City, întrebând ce se întâmplase cu cererea lui pentru o viză de călătorie în Uniunea Sovietică. Cu ajutorul inestimabil al poliției secrete mexicane, baza CIA din Mexico City interceptase convorbirile telefonice ale ambasadelor sovietice și cubaneze, în cadrul unei operațiuni cu numele de cod Envoy. CIA pusese mâna pe convorbirea lui Oswald.

„Mexicul avea cele mai mari și mai active operațiuni de interceptare telefonică din lume“, a spus Whitten. „Lui J. Edgar Hoover obișnuiau să-i strălucească ochii de fiecare dată când se gândea la baza din Mexic“; nu erau puțini soldații americani staționați în sud-vestul Statelor Unite care fuseseră prinși încercând să vândă secrete militare sau să fugă la ruși în Mexico City. CIA dispunea și de supravegherea fotografică a ambasadei sovietice și deschidea fiecare scrisoare și pachet care intra sau ieșea.

Dar operațiunile de spionaj erau atât de numeroase încât au copleșit baza CIA, îngropând-o în informații inutile. Au trecut opt zile până să ajungă să asculte înregistrarea de la 1 octombrie, să raporteze vizita lui Oswald și să întrebe la cartierul general al CIA: Cine e Lee Oswald? Agenția știa că fusese pușcaș marin american și că emigrase în Uniunea Sovietică în octombrie 1959. Avea în dosar o colecție de rapoarte întocmite de FBI și de Departamentul de Stat, care detaliau încercările lui Oswald de a renunța la cetățenia americană, amenințările lui de a-i informa pe sovietici despre instalațiile militare americane din Pacific, căsătoria lui cu o rusoaică și repartierea din iunie 1962.

În timpul șederii lui Oswald în Uniunea Sovietică, „CIA nu a dispus de surse adecvate pentru a-i raporta activitățile sau ce ar fi putut KGB-ul să facă cu el“, a scris Whitten într-un raport intern. Dar „se credea că Oswald și alți asemenea dezertori se aflau în mâinile KGB-ului. Eram siguri că toți dezertorii erau interogați de KGB, înconjurați de informatori indiferent unde se restabileau în Uniunea Sovietică și probabil chiar recrutați de KGB, mai târziu, pentru vreo misiune în străinătate.“

Whitten și-a dat seama că era posibil ca cel care îl împușcase pe președinte să fie agent comunist. A pus mâna pe telefon și i-a cerut lui Helms să ordone o reanalizare imediată a tuturor casetelor operațiunii Envoy și a transcrierilor din Mexico City. Șeful postului CIA, Win Scott, l-a sunat imediat pe președintele Mexicului, al cărui poliție secretă a lucrat toată noaptea cu agenții CIA pentru a urmări vocea lui Oswald.

Zvonul despre dosarul lui Oswald a început să se răspândească când McCone s-a întors la cartierul general CIA. Au urmat șase ore de conferințe trepidante, ultima încheiată la 23:30. Când McCone a aflat că CIA știuse dinainte de excursia lui Oswald la ambasada sovietică din Mexico City, și-a ieșit din fire, s-a dezlănțuit asupra consilierilor săi, enervat de modul în care era condusă Agenția.

Investigația internă a CIA a început să prindă formă în dimineața zilei de sâmbătă, 23 noiembrie. Helms s-a întâlnit cu mai marii Agenției, printre care James Angleton, șeful contrainformațiilor din 1954. Angleton era cât se poate de convins că avea să-i fie repartizat cazul Oswald. Spre consternarea lui, Helms i l-a înmănat lui John Whitten.

Whitten era un om care știa cum să deslușească o conspirație. Un abil interogator de prizonieri din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, se alăturase CIA-ului în 1947. A fost prima persoană care să utilizeze poligraful în cadrul Agenției. La începutul anilor '50, a folosit detectorul de minciuni în sute de investigații pe agenți dubli, falși dezertori și fabricanți de informații din Germania. Descoperise unele din cele mai mari farse care se desfășurau în Agenție, inclusiv munca unui escroc care vânduse postului CIA din Viena o carte sovietică falsificată pentru coduri de comunicații. Un alt caz pe care îl spărsese implica un agent pe care Angleton îl susținuse în Italia, un bărbat pe care Angleton îl lansase împotriva a cinci servicii străine diferite de informații. Agentul s-a dovedit a fi un păcălici și un mincinos patologic; spusese fără jenă tuturor celor cinci servicii străine că lucra pentru CIA și fusese imediat încurajat de fiecare dintre ele să devină agent dublu și să infiltreze Agenția. Aceasta nu era singura operațiune de-a lui Angleton expusă de Whitten. În fiecare caz, Helms îi spusese lui Whitten să meargă în biroul întunecat și plin de fum al lui Angleton și să îl confrunte.

„Obișnuiam să mă duc cu polița de asigurare în buzunar, care le informa pe rudele mele în caz că se-ntâmpla ceva“, spunea Whitten. Confruntările creau „sentimente amare, cele mai amare sentimente“ între cei doi bărbați. Din momentul în care Whitten a primit cazul Oswald, Angleton s-a pus pe treabă să îl saboteze.

Până la jumătatea dimineții zilei de 23 noiembrie, sediul central al CIA știa că Oswald vizitase în repetate rânduri ambasada sovietică și pe cea cubaneză în septembrie și octombrie, călătorind cât a putut de repede spre Cuba și rămânând acolo

până la primirea vizei pentru Uniunea Sovietică. „Faptul că mersese la ambasada cubaneză și cea sovietică din Mexico City era evident o parte foarte importantă a impresiilor inițiale pe care le aveam”, a spus Helms. Puțin după prânz, McCone a fugit iar în oraș și a adus veștile legăturii cubaneze cu președintele Johnson, întrerupând o lungă discuție între LBJ și Dwight Eisenhower, care îl avertiza despre puterea pe care o avea Robert Kennedy asupra operațiunilor sub acoperire.

La ora 13:35, președintele Johnson și-a sunat un vechi prieten, un broker de pe Wall Street, pe nume Edwin Weisl și s-a confesat: „Chestia asta... asasinatul ăsta... ar putea avea mai multe complicații decât poți să-ți imaginezi... ar putea fi mai adânc decât crezi.” În acea după-amiază, ambasadorul SUA în Mexic, Tom Mann, texan și confident apropiat al lui LBJ, și-a exprimat suspiciunea că în spatele asasinatului se afla Castro.

În dimineața zilei de duminică, 24 noiembrie, McCone a revenit la Casa Albă, unde începea să se adune cortegiul funerar care urma să ducă coșciugul lui John Kennedy la Capitoliu, pentru priveghi. McCone i-a oferit lui Lyndon Johnson informații mai detaliate despre anumite operațiuni CIA pentru răsturnarea guvernului cubanez. Dar Johnson tot nu avea nici cea mai vagă idee că Statele Unite încercaseră să îl ucidă pe Castro în cea mai mare parte a ultimilor trei ani. Foarte puțini oameni știau. Unul era Allen Dulles. Altul, Richard Helms. Al treilea era Bobby Kennedy. Iar al patrulea, era foarte probabil, Fidel Castro.

În aceeași zi, baza CIA din Mexico City a stabilit cu certitudine că Oswald depusese cererea de viză la serviciul de informații sovietic pe 28 septembrie. Vorbise între patru ochi cu un om pe nume Valery Kostikov, despre care se credea că era membru al Departamentului 13 din cadrul KGB – departamentul responsabil cu asasinatetele.

Baza CIA a trimis cartierului general o listă cu toți străinii pe care îi suspecta că ar fi intrat în contact cu ofițeri sovietici de informații în Mexico City. Unul din ei era Rolando Cubela, agentul CIA cubanez din ultimul complot de asasinare a lui Castro. Cu doar două zile înainte, în momentul morții președintelui Kennedy, ofițerul de caz al lui Cubela, Nestor Sanchez, îi dăduse unui cubanez un stilou în care se ascundea o seringă hipodermică, plină cu otravă. Raportul de la postul din Mexico City a pus o întrebare spinoasă: era Cubela agent dublu pentru Fidel?

Cortegiul care se îndrepta spre Capitoliu era pe cale să părăsească Casa Albă când Lee Harvey Oswald a fost ucis în transmisiune directă la postul de poliție din Dallas. Președintele CIA a ordonat Agenției să-i pună la dispoziție toate informațiile despre Oswald, și asta imediat. Whitten a încropit un rezumat și i l-a înmânat lui Helms, care i l-a prezentat președintelui după câteva ore. Raportul în sine a fost fie pierdut, fie distrus. Problema era, a spus Whitten, că Agenția nu avea nici o dovadă solidă că Oswald ar fi fost agent al Moscovei sau al Havanei – dar putea fi.

ACTIONAM CU CEA MAI MARE GRIJĂ

Marti, 29 noiembrie, John McCone i-a înmânat noului președinte al Statelor Unite un raport formal asupra situației. „Președintele a observat cu un anumit

dispreț că unii oameni din cadrul Departamentul de Justiție îi sugeraseră sâmbătă că ar trebui realizată o investigație independentă asupra asasinării președintelui“, a scris McCone în memorandumul zilnic pentru dosar. „Președintele Johnson a respins această idee.“

Șaptezeci și două de ore mai târziu, în ciuda instictelor sale, Johnson s-a răzgândit. Pe 29 noiembrie, la douăzeci și patru de ore după Ziua Recunoștinței, l-a ademenit cu vorbe dulci pe judecătorul șef al Curții Supreme, Earl Warren, să conducă investigațiile. I-a hărțuit pe restul membrilor Comisiei Warren, într-o rundă de telefoane furioase, care au durat cinci ore. La recomandarea lui Bobby Kennedy, președintele l-a sunat pe acasă Allen Dulles, umplându-l de uimire și stupoare. „Ați luat în considerare efectele muncii și slujbei mele anterioare?“ a întrebat Dulles. LBJ l-a asigurat imediat că le luase în considerare și a închis. Dulles l-a sunat imediat pe James Angleton.

Afară era deja întuneric, iar președintele se grăbea să adune comisia înainte de termenele finale ale ziarelor de seară. I-a contactat pe toți cei de pe lista celor aleși. Discreția era elementul-cheie, a spus președintele: „Nu putem să permitem ca Senatul sau Camera Deputaților sau FBI-ul sau alți oameni să se apuce să mărturisească în stânga și în dreapta că Hrușciiov l-a ucis pe Kennedy sau că a fost mâna lui Castro.“ A subliniat în fața deputatului Gerald R. Ford că voia oameni care știau cum funcționează CIA. Cel mai important telefon a venit chiar înainte de ora 21:00, de la iubitul mentor al lui Johnson, omul care urmărea cel mai îndeaproape activitatea din Congres, senatorul Richard Russell, care suna din Winder, Georgia. Cu toate că LBJ aproape își comunicase deja numele ca membru al Comisiei Warren, Russell a încercat să îl refuze pe președinte.

„Poți să fii al naibii de sigur că o să participi, asta ți-o spun sigur“, a țipat președintele. „O să-ți pui numele la dispoziție pentru treaba asta pentru că ești șeful comitetului CIA.“ Johnson a repetat că puteau să se împrăștie zvonuri despre uciderea lui Kennedy de către Hrușciiov.

„Păi, nu cred că a făcut-o el *direct*“, a spus senatorul Russell, dar „nu aș fi surprins dacă Castro ar avea ceva de-a face cu asta.“

Înființarea Comisiei Warren îl pune pe Richard Helms în fața unei dileme morale zdrobitoare. „Helms și-a dat seama că dezvăluirea comploturilor de asasinare reflectă negativ imaginea Agenției, îl pune într-o lumină proastă și că s-ar putea într-adevăr să iasă la iveală că liderii cubanezi puseseră la cale asasinatul într-o încercare de răzbunare pentru operațiunile noastre de asasinare a lui Castro. Asta ar avea un efect dezastruos asupra lui și asupra Agenției“, a mărturisit John Whitten.

Helms era cât se poate de conștient de lucrul ăsta. „Acționez cu cea mai mare grijă“, a spus într-o mărturie ultrasecretă, cincisprezece ani mai târziu. „Eram foarte îngrijorați în acele momente despre ce urma să iasă... Acuzarea unui guvern străin de o asemenea acțiune însemna deteriorarea relațiilor în cel mai urât mod posibil.“

Chestiunea dezvăluirii comploturilor împotriva lui Castro era, la rândul ei, o povară greu de suportat pe umerii lui Bobby Kennedy. A păstrat tăcerea.

Președintele ordonase FBI-ului să investigheze uciderea lui Kennedy, dăduse comandă CIA-ului să coopereze pe deplin și le spusese să raporteze rezultatele Comisiei Warren, care depindea de ei pentru informații asupra cazului. Dar neîn-demânarea lor nu cunoștea limite.

Până la începutul anului 1962, CIA-ul, FBI-ul, Pentagonul, Departamentul de Stat și Serviciul de Imigrație și Naturalizare aveau dosare despre Oswald. În august 1963, la New Orleans, Oswald avusese o serie de confruntări cu membrii Directoratului Studenților Cubanezi, un grup anti-Castro finanțat de CIA, ai cărui membri au raportat ofițerului de caz că suspectau că Oswald încerca să se infiltreze în rândul lor. Până în octombrie 1963, FBI-ul știa despre el că era un posibil Marxist tulburat, care susținea revoluția cubaneză, capabil de acte de violență, și care intrase recent în contact cu ofițerii sovietici de spionaj. La 30 octombrie, Biroul a aflat că lucra la Depozitul de Cărți Școlare al statului Texas, din Dallas.

Pe scurt, era un dezertor furios care îl admira pe Castro, despre care CIA-ul avea motive să-l considere un posibil agent comunist recrutat, care căuta urgent să se întoarcă la Moscova via Havana și care pândea ruta președintelui în Dallas.

CIA-ul și FBI-ul nu și-au comparat niciodată informațiile. FBI-ul n-a fost nici măcar pe-aproape să dea de urma lui Oswald. Acesta era un preludiu al performanțelor lor în săptămânile de dinaintea atacurilor de la 11 septembrie 2001. Era „o incompetență flagrantă“, a declarat J. Edgar Hoover într-un memorandum din 10 decembrie 1963, care a rămas secret până la cumpăna dintre secole.

Cartha DeLoach, directorul adjunct al FBI, l-a îndemnat pe Hoover să nu își disciplineze agenții prin represalii, de teamă că acest lucru ar fi putut fi văzut ca „o confirmare fățișă a faptului că suntem responsabili pentru neglijența care se poate să fi condus la asasinarea președintelui.“ Cu toate acestea, Hoover a pedepsit șaptesprezece agenți. „Nu am reușit să îndeplinim anumite aspecte principale ale investigației asupra lui Oswald“, a spus Hoover în octombrie 1964. „Ar trebui să fie o lecție pentru noi toți, dar mă îndoiesc că unii din noi își dau acum seama de asta.“

Membrii Comisiei Warren nu știau nimic despre asta. Așa cum a aflat curând și John Whitten, CIA-ul a ascuns de Comisie multe din informațiile pe care le credea adevărate.

Whitten a muncit enorm să deslușească faptele dintr-o avalanșă de falsuri care veneau în valuri de la posturile CIA din străinătate. „Zeci de oameni au pretins că l-au văzut pe Oswald, pe ici, pe colo și peste tot, în tot felul de circumstanțe conspiraționale, de la Polul Nord până în Congo“, își amintea el. Mii de piste false au aruncat CIA-ul într-un adevărat labirint. Pentru a descâlci aceste cazuri, Whitten depindea de FBI, care trebuia să îi ofere informații. Abia după două săptămâni i s-a permis să citească raportul preliminar de investigații al FBI-ului asupra lui Oswald, în decembrie 1963. „Pentru prima dată“, a mărturisit el ani mai târziu, „am aflat extrem de multe informații vitale despre trecutul lui Oswald, pe care se pare că FBI-ul le știuse în tot timpul investigației și nu mi le comunicase.“

Era un lucru obișnuit pentru FBI să nu împărtășească informațiile cu Agenția. Dar președintele le ordonase să coopereze. Singurul om responsabil pentru legătura

CIA-ului cu FBI-ul era Jim Angleton, iar el „nu mi-a vorbit niciodată despre discuțiile cu FBI-ul sau despre informațiile FBI pe care le primise în timpul acestor întâlniri” a mărturisit Whitten. Incapabil să influențeze cursul inițial al investigației, Angleton l-a subminat pe Whitten, i-a denunțat munca și i-a condamnat eforturile pentru descoperirea faptelor din acest caz.

Helms și Angleton au căzut de acord să nu dezvăluie Comisiei Warren și investigatorilor interni ai CIA nimic despre comploturile de asasinare a lui Castro. Acesta era „un act condamnabil din punct de vedere moral”, a mărturisit Whitten cincisprezece ani mai târziu. „Helms a ascuns informația pentru că l-ar fi costat slujba.” Aceste informații ar fi fost un factor absolut vital în analizarea evenimentelor care au înconjurat asasinatul președintelui Kennedy, a spus Whitten. Dacă l-am fi cunoscut, „investigațiile noastre despre asasinarea lui Kennedy ar fi arătat mult mai diferit decât în realitate.”

Conversațiile confidențiale dintre Angleton și Allen Dulles controlau fluxul de informații de la CIA. Deciziile luate de ei și de Helms s-ar putea să fi dus la formarea concluziilor Comisiei Warren. Dar Angleton a mărturisit că Comisia nu ar fi putut niciodată să interpreteze semnificația legăturilor sovietice și cubaneze în modul în care putea mica sa echipă.

„Am fi văzut lucrurile cu mai multă luciditate,” a spus el. „Eram implicați mult mai intens... Aveam mai multă experiență în analizarea acțiunilor Departamentului 13 și a întregii istorii de 30 de ani a sabotajului și asasinatelor sovietice. Cunoșteam cazurile și știam care era modus operandi.” A spus că nu avea nici un sens să dezvăluie secrete care erau mai în siguranță în mâinile sale. Comportamentul său era o obstrucționare a justiției. Avea o singură apărare. Angleton credea că Moscova trimisese un agent dublu pentru a-i acoperi rolul în uciderea lui John Kennedy.

IMPLICAȚIILE... AR FI FOST DEZASTRUOASE

Suspectul lui era Iuri Nosenko, care venise în Statele Unite ca dezertor din cadrul KGB-ului în februarie 1964, atunci când Angleton a preluat investigațiile CIA. Nosenko era un copil răsfățat al elitei sovietice: tatăl său fusese ministrul construcțiilor navale, membru al Comitetului Central al Patridului Comunist, îngropat în zidul Kremlinului după moarte.

Iuri s-a alăturat KGB-ului în 1953, la vârsta de douăzeci și cinci de ani. În 1958, a lucrat în cadrul departamentului KGB care se ocupa de britanicii și americanii care călătoreau în Uniunea Sovietică. S-a transferat la departamentul american, spionând ambasada SUA între 1961 și 1962, ca mai apoi să devină directorul adjunct al departamentului pentru turism.

Statutul tatălui său l-a protejat împotriva numeroaselor sale neajunsuri, toate create de patima lui pentru vodkă, până când a călătorit la Geneva, în iunie 1962, ca ofițer de securitate al unei delegații sovietice, la o conferință cu optsprezece țări pe tema dezarmării. S-a îmbătat foarte rău în prima noapte, iar când s-a trezit a descoperit că o prostituată îi furase francii elvețieni în valoare de 900 de dolari, americani. Restricțiile KGB-ului în privința utilizării fondurilor erau foarte severe.

Nosenko identificase – sau, mai degrabă, nu reușise să identifice – un membru al delegației diplomatice americane pe nume David Mark ca ofițer CIA și a început să îl caute. Mark ajunsese la Moscova cu cinci ani înainte, în calitate de consilier politic și economic al ambasadei americane. Deși nu fusese niciodată spion, făcuse CIA-ului doar unele mici favoruri și fusese declarat public persona non grata de către sovietici. Nu și-a pus în pericol cariera; mai târziu, a devenit ambasador și omul numărul doi al ramurii de informații a Departamentului de Stat.

La sfârșitul unei ședințe de după-amiază pe subiectul tratatului pentru interzicerea testelor nucleare, își amintea Mark, Nosenko s-a dus la el și i-a spus în rusește, „Aș vrea să vorbesc cu tine... dar nu vreau să discutăm aici. Vreau să luăm prânzul împreună.” Era o ofertă evidentă. Mark s-a gândit că ar fi fost potrivit un restaurant la periferia orașului și a stabilit o întâlnire pentru a doua zi. „Desigur, i-am informat imediat pe oamenii de la CIA despre asta, și au spus, „Doamne, de ce ai ales restaurantul ăla? Acolo merg toți spionii.” Americanul și rusul au luat masa, îndeaproape urmăriți de doi ofițeri CIA.

Nosenko i-a spus lui Mark despre prostituată și despre banii lipsă. „Trebuie să rezolv cumva,” și i-a amintit Mark spunând. „Așa că pot să îți dau câteva informații foarte interesante pentru CIA și tot ce vreau sunt banii mei.” Mark l-a avertizat: „Uite ce e, ești pe cale să trădezi.” Dar rusul era pregătit. Așa că au mai aranjat o întâlnire pentru a doua zi la Geneva. Doi ofițeri CIA s-au grăbit să ajungă în capitala elvețiană pentru a conduce interogatoriul. Unul din ei era Tennent Bagley, membru al diviziei sovietice de la baza din Berna, care vorbea prost rusește. Celălalt era George Kisevalter, principalul om al CIA care se ocupa de spionii ruși și care venise de la cartierul general.

Nosenko a sosit beat la prima lor întâlnire. „Mort de beat,” avea să spună el mulți ani mai târziu. CIA l-a înregistrat multă vreme, însă reportofonul era stricat. Bagley a reconstituit înregistrarea pe baza amintirilor lui Kisevalter. Multe detalii s-au pierdut însă și la traducerea materialului.

La 11 iunie 1962, Bagley a transmis cartierului general un mesaj în care spunea că Nosenko „își dovedise pe deplin bona fides,” „oferise informații importante” și era complet cooperant. Dar în următoarele optsprezece luni, Angleton l-a convins pe Bagley că fusese păcălit; pe vremuri cel mai înfocat susținător al lui Nosenko, Bagley a devenit oponentul său cel mai înverșunat.

Nosenko fusese de acord să spioneze pentru CIA la Moscova. A revenit la Geneva cu delegația sovietică pentru dezarmare și s-a întâlnit cu intermediarii CIA în 1964, la sfârșitul lunii ianuarie. Pe 3 februarie, ziua în care Comisia Warren a audiat primul martor, i-a informat pe americani că voia să dezerteze fără întârziere. Nosenko a spus că se ocupase de dosarul Oswald la KGB și nimic din dosar nu implica Uniunea Sovietică în asasinarea lui Kennedy.

Angleton era sigur că mințea. Acest raționament a avut consecințe catastrofale.

Nosenko a adus o avalanșă de secrete. Dar Angleton stabilise deja că făcea parte dintr-un mare complot sovietic. Credea că KGB-ul pătrunsese cu mult timp în urmă în CIA, până la cele mai înalte niveluri. Cum altcumva se putea explica

lunga listă de operațiuni ratate din Albania și Ucraina. Polonia și Coreea, Cuba și Vietnam? Poate că toate operațiunile CIA împotriva sovieticilor fuseseră cunoscute de Moscova. Poate că erau toate controlate de Moscova. Poate că Nosenko fusese trimis să protejeze cârțița din interiorul CIA. Unicul dezertor pe care Angleton îl acceptase vreodată – Anatoly Golitsin, diagnosticat de psihiatrii CIA cu paranoia – confirma și întărea cele mai adânci temeri ale lui Angleton.

Cea mai mare îndatorire a lui Angleton ca șef al contrainformațiilor era să protejeze agenții CIA de dușmanii lor. Dar o grămadă de lucruri merseseră prost în timpul mandatului său. În 1959, maiorul Pyotr Popov, primul spion al CIA infiltrat vreodată în Uniunea Sovietică, fusese arestat și executat de KGB. George Blake, spionul britanic la Moscova care se ocupase de Tunelul din Berlin înainte de a fi săpat, fusese expus în primăvara anului 1961, forțând CIA-ul să considere că tunelul fusese folosit pentru dezinformare sovietică. Șase luni mai târziu, Heinz Felfe, omologul lui Angleton în Germania de Vest, a fost expus ca spion sovietic după ce provocase daune considerabile operațiunilor CIA din Germania și Europa de Est. La un an după aceea, sovieticii l-au arestat pe colonelul Oleg Penkovsky, erou secret al crizei rachetelor cubaneze. A fost executat în primăvara anului 1962.

Și mai era și Kim Philby. În ianuarie 1963, principalul tutore al lui Angleton în domeniul contrainformațiilor, vechiul său confident, tovarășul său de pahar, a fugit la Moscova. În cele din urmă, a fost denunțat ca spion sovietic, care lucrase la cele mai înalte niveluri ale serviciilor britanice de informații. Philby fusese suspectat timp de doisprezece ani. Prima dată când apăruseră suspiciuni, Walter Bedell Smith ceruse rapoarte de la toți cei care intraseră în contact cu el. Bill Harvey a declarat categoric că Philby era agent sovietic. Jim Angleton a declarat categoric că nu era.

În primăvara anului 1964, după ani de zile de eșecuri răsunătoare, Angleton a căutat să-și spele păcatele. Credea că dacă CIA putea să îl deconspire pe Nosenko, marele complot ar fi fost dezvăluit, iar și asasinarea lui Kennedy rezolvată.

Helms a punctat problema într-o mărturie în fața Congresului, dată publicității în 1998:

DOMNUL HELMS: Dacă informațiile pe care le-a oferit Nosenko despre Oswald erau adevărate, atunci acestea au dus la o anumită concluzie despre Oswald și despre relația sa cu autoritățile sovietice. Dacă erau incorecte, dacă alimenta guvernul Statelor Unite sub instrucțiunile serviciilor sovietice, atunci ar fi dus la o concluzie complet diferită... Dacă s-ar fi stabilit dincolo de orice îndoială că mințise și, prin urmare, Oswald era agent KGB, nu m-aș fi gândit că implicațiile aceluia fapt – nu pentru CIA sau FBI, ci pentru președintele Statelor Unite sau Congresul Statelor Unite, ar fi fost dezastroase."

ÎNTREBARE: Puteți fi mai explicit?

DOMNUL HELMS: Da. pot. Cu alte cuvinte, guvernul sovietic a ordonat asasinarea președintelui Kennedy.

Asta era miza. În aprilie 1964, cu aprobarea Procurorului General Robert F. Kennedy, CIA l-a izolat pe Nosenko, mai întâi într-o ascunzătoare CIA, apoi la

Camp Peary, locul de antrenament al CIA în afara localității Williamsburg, în Virginia. În custodia diviziei sovietice, Nosenko a fost tratat la fel cum fuseseră tratați și compatrioții săi ruși în gulag. Primea mese mizere compuse din ceai și terci, o singură geană de lumină bătea întreaga zi, nu mai avea nici o altă companie. „Nu aveam suficientă hrană și îmi era foame tot timpul”, a spus Nosenko într-o declarație dată publicității în 2001. „Nu aveam contact cu nimeni, nu aveam cu cine să vorbesc. Nu putea să citesc. Nu puteam să fumez. Nu aveam nici măcar aer proaspăt.”

Mărturia sa era remarcabil de similară cu cea a prizonierilor luați de CIA după septembrie 2001: „Am fost luat de gardienii mei, legat la ochi și încătușat, suit într-o mașină, dus la un aeroport și urcat într-un avion”, a spus el. „Am fost dus într-un alt loc, unde am fost închis într-o cameră de beton cu gratii la ușă. În încăperea mai era un singur pat de oțel, cu o saltea.” Nosenko a fost supus intimidării psihologice și torturilor psihice timp de încă trei ani. Pentru dosarele Agenției, a fost păstrată o casetă audio a unui interogatoriu ostil, condus de Tennent Bagley în celula de închisoare a CIA. Vocea slabă a lui Nosenko imploră în rusește: „Din tot sufletul... din tot sufletul... vă implor să mă credeți.” Vocea sonoră a lui Bagley țipă în limba engleză: „Prostii! Prostii! Prostii!” Pentru munca sa, Bagley a fost promovat ca șef adjunct al diviziei sovietice și a primit de la Richard Helms Medalia pentru Servicii Distinge.

În 1964, pe la sfârșitul verii, lui Helms i-a revenit sarcina de a dezvălui în fața Comisie Warren numele lui luri Nosenko. Era o problemă extrem de delicată. Cu câteva zile înainte ca Comisia să își încheie lucrările, Helms i-a spus judecătorului-șef că CIA-ul nu putea accepta protestele formale ale Moscovei, prin care aceasta își declara nevinovăția în asasinarea președintelui. Earl Warren nu era mulțumit de această informație de ultimă oră. Raportul final al Comisiei nu a menționat niciodată existența lui Nosenko.

Însuși Helms a ajuns să se teamă de consecințele încarcerării lui Nosenko. „Mi-am dat seama că nu îl puteam ține în condițiile josnice ale închisorii, așa cum făcusem, împotriva legilor Statelor Unite”, a spus el. „Domnul știe ce s-ar fi întâmplat dacă am fi avut astăzi o situație comparabilă, pentru că legile nu s-au schimbat și nu aș ști ce să fac cu oameni ca Nosenko. Am căutat îndrumare la Departamentul de Justiție în acele vremuri. Era clar că îl țineam închis violând legile, dar ce era să facem cu el? Aveam să îl eliberăm, iar după un an să ni se spună «Păi, oameni buni, ar fi trebuit să dați dovadă de mai multă judecată și să nu-i dați drumul. Era cheia către cei care îl asasinaseră pe președintele Kennedy.»”

CIA a trimis o altă echipă de interogare pentru a-l chestiona pe Nosenko. Au stabilit că spunea adevărul. În cele din urmă, a fost eliberat la cinci ani după dezertare, a primit 80.000 de dolari, o nouă identitate și a fost pus pe statul de plată al CIA.

Dar Angleton și oamenii săi nu au închis niciodată cazul. Căutarea trădătorului din interiorul CIA a rupt divizia sovietică în două. Vânătoarea de cârțițe a început cu urmărirea ofițerilor cu avea nume de familie slave. Și-a croit drum de-a lungul

scării ierarhice până la șeful diviziei sovietice. A paralizat operațiunile rusești ale CIA-ului timp de o decadă, până în anii '70.

Timp de douăzeci de ani de la dezertarea lui Nosenko, CIA s-a luptat să își scrie ultimul capitol din istorie. În total, făcuse șapte studii majore ale cazului. Nosenko a fost condamnat, exonerat și repus sub acuzare până când ultima decizie a fost anulată de Rich Heuer, la finele Războiului Rece. Heuer începuse ca un susținător ferm al marelui complot. Dar apoi cântărise valoarea informațiilor pe care le oferea Nosenko Statelor Unite. Spionul rus identificase sau produsese piste pentru investigații în cazul a 200 de străini și 238 de americani față de care KGB își manifestase interesul. Numise 300 de ofițeri de informații sovietici și persoane de contact din străinătate și în jur 2 000 de ofițeri KGB. Indicase cincizeci și două de microfoane pe care sovieticii le instalaseră la ambasada americană din Moscova. Extinsese cunoștințele CIA despre maniera în care îi șantajau sovieticii pe diplomații și jurnaliștii străini. Ca să crezi în acest complot, trebuia să iei de bune patru lucruri: primul, că Moscova ar renunța la toate acele informații pentru a proteja o cârtiță; al doilea, că toți dezertorii comuniști erau agenți dubli; al treilea, că imensul aparat sovietic de spionaj exista doar pentru a induce în eroare Statele Unite; și ultimul, că o conspirație comunistă impenetrabilă se afla în spatele asasinării lui Kennedy.

Pentru Richard Helms, cazul a rămas deschis. Până în ziua în care serviciul de informații sovietic și cel cubanez n-aveau să-și predea dosarele, spunea el, n-avea să-și găsească liniștea. Uciderea lui John Kennedy era fie munca unui pierde-vară dezechilibrat cu o pușcă ieftină și nici un scop precis, fie adevărul era mult mai teribil. Așa cum a spus Lyndon Johnson spre finalul mandatului său de președinte: „Kennedy încerca să ajungă la Castro, dar Castro a ajuns la el primul.”

22. O NEFERICITĂ DEVIERE

Operațiunile sub acoperire ale fraților Kennedy l-au bântuit pe Lyndon Johnson toată viața. Susținea neîncetat că atacul din Dallas reprezenta răzbunarea pentru moartea lui Diem. „Ne-am adunat cu toții și am adus și o grămadă de vagabonzi și ne-am dus și l-am asasinat”, se plângea el. În primul său an în funcție, după ce loviturile succesive au distrus Saigonul, o mișcare insurgentă obscură a început să ucidă americanii din Vietnam, iar teama sa că CIA-ul era un instrument de asasinare politice a devenit din ce în ce mai mare.

Înțelegea acum că Bobby Kennedy se bucura de o mare autoritate asupra operațiunilor sub acoperire. Îl considera un dușman declarat pentru fotoliul de președinte. În cadrul unei întâlniri din Biroul Oval cu John McCone, din 13 decembrie 1963, Johnson a întrebat direct dacă și când avea să părăsească Kennedy guvernul. McCone a spus că „procurorul general intenționa să rămână în funcție, dar nu era clar în ce măsură președintele și-ar dori ca el să devină implicat în activitățile de spionaj, problemele NSC, chestiunile de contrainsurgență.” Curând după aceea, răspunsul a devenit clar: zilele lui Bobby ca motor al serviciului clandestin erau numărate. A plecat după șapte săptămâni.

La 28 decembrie, McCone a zburat la ferma lui LBJ din Texas ca să ia micul dejun și să-l informeze pe președinte în urma unei excursii la Saigon. „Președintele și-a exprimat imediat dorința „de a schimba imaginea CIA“ de la cea de capă și spadă” își amintea McCone. Iar directorul era de aceeași părere. Singurul rol legal al Agenției era să strângă, să analizeze și să raporteze informații, a spus McCone, nu să pună la cale conspirații pentru a răsturna guverne străine. Johnson a spus că „era sătul de situația care se crease și de faptul că de fiecare dată când se pronunța numele meu sau al CIA-ului, eram asociați cu trucuri murdare.”

Dar Lyndon Johnson stătea treaz noaptea, încercând să decidă dacă să pătrundă până la capăt în Vietnam sau să se retragă. Fără suportul american, Saigonul avea să se prăbușească. Nu voia să tăbare acolo cu mii de soldați americani. Nu putea să se retragă în văzul lumii. Singura cale intermediară între război și diplomatie era acțiunea sub acoperire.

NIMENI SĂ NU POATĂ CONDUCE AFACERILE DE SPIONAJ

La începutul anului 1964, McCone și noul său șef de post din Saigon, Peer de Silva, nu aveau decât vești proaste pentru președinte. McCone era „extrem de îngrijorat de situație.” Credea că datele „pe baza cărora estimase posibilitatea unui război erau eronate.” A avertizat Casa Albă și Congresul că „Vietcongul primește susținere substanțială din partea Vietnamului de Nord și posibil și din altă parte, iar această susținere putea fi intensificată. Stoparea acestei situații prin sigilarea granițelor, a apelor și a coastelor este dificilă, poate chiar imposibilă. Atracția VC pentru oamenii Vietnamului de Sud pe criterii politice a fost eficientă, a câștigat recruți pentru forțele lor armate și a neutralizat rezistența.”

Proiectul Tigru, programul paramilitar de doi ani al Saigonului împotriva Vietnamului de Nord, s-a sfârșit cu morți și trădări. Acum, Pentagonul propunea să o ia de la capăt, alături de CIA. Operațiunile din cadrul Planului 34A au reprezentat o serie de raiduri secrete, menite să convingă administrația de la Hanoi să renunțe la insurgența din Vietnamul de Sud și Laos. Piesa de rezistență era un nou set de operațiuni aeriene pentru plasarea de agenți și echipe comando în Vietnamul de Nord, alături de atacuri maritime de-a lungul coastei. Cei care participau la raiduri erau soldați ai forțelor speciale sud-vietnameze, cărora li se alăturaseră trupele comando ale chinezilor naționaliști și sud-coreenilor, toți antrenați de CIA. McCone nu avea încredere că atacurile aveau să-l facă pe Ho Și Min să-și scimbe părerea. „Președintele ar trebui să fie informat că asta nu e cel mai mare lucru de la inventarea untului de arahide”, a recomandat el.

La ordin, Agenția a predat responsabilitatea rețelei de trupe paramilitare asiatice Grupului pentru Operațiuni Speciale al Pentagonului din Vietnam. Helms a avertizat împotriva unei „devieri nefericite” care îndepărta CIA-ul de spionaj și îl conducea spre un rol secundar de suport militar convențional. Directorul executiv al Agenției, Lyman Kirkpatrick, a prevăzut „fragmentarea și distrugerea CIA-ului și înghițirea serviciului clandestin de șefii de stat major.” Acestea erau temeri profetice.

În martie 1964, președintele i-a trimis pe McCone și McNamara înapoi la Saigon. Directorul s-a întors în țară pentru a-l informa pe președinte că războiul nu mergea bine. „Dl. McNamara a oferit o imagine foarte optimistă, potrivit căreia lucrurile mergeau destul de bine,” a spus McCone într-un raport oral pentru biblioteca prezidențială a lui LBJ. „Trebuia să adopt poziția asta, iar atât timp cât rețeaua de drumuri Ho Și Min era deschisă și lăsa convoaie întregi de oameni să vină aici fără întrerupere nu puteam spune că lucrurile mergeau chiar atât de bine.”

Acesta era începutul sfârșitului pentru cariera lui John McCone ca director al Serviciilor Centrale de Informații. Lyndon Johnson a închis ușa Biroului Oval. Comunicarea între CIA și președinte era limitată la două rapoarte pe săptămână pe tema evenimentelor mondiale. Președintele le citea în momentele de relaxare. Dacă și când voia. La 22 aprilie, McCone i-a spus lui Bundy că era „foarte nemulțumit de faptul că președintele Johnson nu primea informări direct de la mine, așa cum era obiceiul cu președintele Kennedy și așa cum s-a procedat și cu președintele Eisenhower.” O săptămână mai târziu, McCone i-a spus lui LBJ că „nu prea îl vedeam și asta mă deranja.” Așa Johnson și McCone au jucat împreună opt runde de golf, în mai, la clubul Burning Tree. Dar nu au avut o conversație substanțială până în octombrie. Președintele se afla în funcție de unsprezece luni până să îl întrebe pe McCone cât de mare era CIA, cât costa și mai ales cum îi putea fi de folos. Sfatul directorului era rareori auzit și rareori cerut. Fără sprijinul președintelui nu avea nici o putere și fără acea putere, CIA-ul începea să alunece spre perioada aceea periculoasă cu care se mai confruntase în anii '60.

Diferența de opinii dintre McCone și McNamara asupra chestiunii Vietnamului a dezvăluit o fisură politică și mai adâncă. Conform legii, directorul Serviciilor Centrale de Informații era președintele consiliului tuturor agențiilor americane de informații. Dar Pentagonul se luptase timp de două decenii să-l transforme pe director în vioara a doua în orchestra dezacordată, numită acum „comunitatea serviciilor de informații.” Timp de șase ani, grupul de consilieri pe probleme de spionaj al președintelui sugerase că directorul ar trebui să conducă comunitatea și să lase un ofițer operativ de rang superior să se ocupe de CIA. Allen Dulles se opusese eroic acestei idei și refuzase să acorde atenție altor lucruri în afară de acțiunile sub acoperire. McCone continua să spună că voia să iasă din afacerile de tip capă și spadă. Dar, în 1964, serviciul clandestin al CIA consuma două treimi din bugetul Agenției și 90% din timpul lui McCone. Voia să își consolideze puterea statutară asupra serviciilor americane de informații. Avea nevoie de o autoritate pe măsura responsabilității sale. Nu a primit-o niciodată. Pentagonul l-a subminat cu fiecare ocazie.

Trei mari ramuri ale serviciilor de informații americane se dezvoltaseră în ultimii zece ani. Toate erau sub conducerea titulară a directorului. Acea putere exista însă doar pe hârtie. Directorul trebuia să supravegheze Agenția Națională de Securitate, brațul global și gigantic, din ce în ce mai lung, al interceptărilor electronice, care făcea și el parte din serviciile americane de informații. Agenția Națională de Securitate fusese creată de Truman în 1952, la îndemnul lui Walter Bedell Smith, după zdrobitoarele surprize ale Războiului din Coreea. Dar secretarul pentru apărare se ocupa de banii și de puterea Agenției. McNamara mai controla și Agenția de

Informații pentru Apărare, pe care o crease după Golful Porcilor cu intenția de a coordona grămezile de informații produse de armată, forțele navale, forțele aeriene și marină. Și mai era și Biroul Național de Recunoaștere, născut în 1962, pentru construirea de sateliți-spioni. În primăvara lui 1964, generalii forțelor aeriene au încercat să obțină controlul asupra unui program CIA în valoare de un miliard de dolari pe an. Goana după putere a dezbinat fragilul birou de recunoaștere.

„Sunt aproape gata să îi spun secretarului pentru apărare și președintelui că pot să ia Biroul Național Cercetare și să și-l îndese undeva”, a tunat McCone. „Cred că ar trebui să-l sun pe președinte și să îi spun să își facă rost de un al director al Serviciilor Centrale de Informații... Birocrații de la Pentagon încearcă să strice lucrurile, ca nimeni să nu poată conduce afacerile de spionaj.” McCone a încercat să demisioneze în vara aceea, dar Lyndon Johnson i-a ordonat să rămână în funcție cel puțin până în ziua alegerilor. Războiul din Vietnam era în plină desfășurare, iar aparența loialității era tot ce conta.

UMBLAU DUPĂ CAI VERZI PE PEREȚI

Războiul a fost autorizat de Hotărârea de la Golful Tonkin, aprobată de Congres după ce președintele și Pentagonul au proclamat că era vorba de un atac neprovocat al Vietnamului de Nord asupra navelor americane din apele internaționale de la 4 august. Agenția Națională de Securitate, care a adunat și controlat informațiile înainte de atac, a insistat că probele erau incontestabile. Robert McNamara a jurat că așa era. Istoria oficială a forțelor navale asupra Războiului din Vietnam este decisivă în acest sens.

Nu a fost o simplă greșeală. Războiul din Vietnam a început cu minciuni politice bazate pe informații false. Dacă CIA-ul ar fi lucrat conform cartei sale, dacă McCone și-ar fi îndeplinit îndatoririle legale așa cum le vedea, rapoartele false nu ar fi supraviețuit mai mult de câteva ore. Dar adevărul complet a ieșit la iveală abia în noiembrie 2005, într-o mărturie foarte detaliată, dată publicității de către Agenția Națională de Securitate.

În iulie 1964, Pentagonul și CIA-ul au stabilit că atacurile din străinătate din cadrul OPLAN 34A, începute cu șase luni înainte, reprezentaseră o serie de focuri de paie inutile, exact așa cum avertizase McCone. Statele Unite intraseră în zona raidurilor comando pe mare, sub conducerea lui Tucker Gougelmann de la CIA, un pușcaș marin rănit în luptă, care mulți ani mai târziu avea să devină ultimul american care să-și piardă viața în Războiul din Vietnam. Pentru a susține trupele, Washingtonul a intensificat supravegherea asupra Nordului. Forțele navale începuseră un program de interceptare a comunicațiilor codate ale dușmanului – în termeni tehnici, semnale de spionaj sau SIGINT – în cadrul unei operațiuni cu numele de cod Desoto. Aceste misiuni au început cu o cutie neagră, de dimensiunea unui container de cargobot, plasată de puntea unui distrugător care naviga în largul coastelor Vietnamului. În interiorul fiecărei cutii negre se aflau antene și monitoare operate de cel puțin o duzină de ofițeri ai Grupului de Securitate Navală.

Aceștia ascultau liniile militare nod-vietnameze, iar datele pe care le colectau erau decriptate și traduse de Agenția Națională de Securitate.

Comitetul Întrunit al Șefilor Statelor Majore a decis trimiterea navei USS *Maddox*, sub comanda căpitanului John Herrick, la Desoto, într-o misiune cu ordinul de a „stimula și înregistra” reacțiile Vietnamului de Nord la raidurile comando. *Maddox* primise ordin să rămână la opt mile marine de țărm și la patru noduri de coastele insulelor Vietnamului de Nord, în golful Tonkin. Statele Unite nu au respectat limita de douăsprezece mile marine a Vietnamului. În ultima noapte a lunii iulie și întâia noapte din luna august 1964, *Maddox* a monitorizat un atac OPLAN 34A asupra insulei Hon Me, aflată în largul părții centrale a coastelor Vietnamului de Nord, în golful Tonkin. A înregistrat contraatacul Nordului, a văzut bărcile de patrulă fabricate de sovietici și înarmate cu torpile și mitraliere adunându-se în jurul insulei.

În după-amiaza zilei de 2 august, *Maddox* a detectat trei bărci care se apropiau. Căpitanul Herrick a trimis un mesaj camarazilor din cea de-a Șaptea Flotă: avea să tragă asupra lor dacă era nevoie. A cerut ajutor de la distrugătorul *Turner Joy* și de la avioanele de luptă de pe portavionul *Ticonderoga*. La scurt timp după ora 15:00, *Maddox* a tras de trei ori în direcția bărcilor de patrulă vietnameze. Focurile de armă nu au fost niciodată raportate sau recunoscute de Pentagon sau de Casa Albă; au susținut cu toții că primii care deschiseseră focul fuseseră comuniștii. *Maddox* încă mai trăgea când patru avioane F-8E ale marinei au aruncat în aer bărcile de patrulă, ucigând patru marinari, avariind serios două vase și lovindu-l pe al treilea. Căpitanii lor comuniști au fugit și s-au ascuns în micile golfulețe ale coastelor, în așteptarea ordinelor de la Haiphong. *Maddox* s-a ales cu o singură gaură lăsată de un glonte de mitralieră.

La 3 august, președintele Johnson a declarat că patrulele americane aveau să treacă în continuare prin golful Tonkin, iar Departamentul de Stat a anunțat că trimisese prima notă diplomatică din istorie către Hanoi, avertizând asupra „gravelor consecințe” ale „posibilelor acțiuni militare neprovocate.” La aceeași oră, o altă misiune maritimă din cadrul OPLAN 34A fusese pusă în practică pentru sabotarea unui post de radar din afara coastelor nord-vietnameze, pe insula Hon Matt.

Apoi, în furtunoasa noapte de 4 august, căpitanii americani ai distrugătoarelor, comandanții celei de-a Șaptea Flote și liderii lor de la Pentagon au primit o alertă urgentă de la operatorii SIGINT de pe coastă: cele trei bărci de patrulă nord-vietnameze întâlnite în largul insulei Hon Me la 2 august se întorceau. La Washington, Robert McNamara l-a sunat pe președinte. La ora 22:00, în golful Tonkin, ora 10:00 în Washington, distrugătoarele americane au trimis mesaj că erau atacate.

Operatorii de radar și sonar de la bordul navelor *Maddox* și *Turner Joy* au raportat că văzuseră pete întunecate în noapte. Căpitanii lor au deschis focul. Un raport al ANS dat publicității în 2005 descria „cele două distrugătoare rotindu-se în cercuri largi, în apele golfului Tonkin. *Turner Joy* trăgând în acest timp 300 de focuri”, ambele nave făcând manevre evasive furioase. „Rotațiile de mare viteză ale navelor de război americane fuseseră cele care provocaseră toate acele

raporturi ale operatorilor de sonar despre numărul mare de torpile. " Trăseseră în propriile umbre.

Președintele a ordonat imediat să fie demarată chiar în noaptea aceea o ofensivă aeriană împotriva bazelor navale nord-vietnameze.

Într-o oră, căpitanul Herrick a raportat: „ÎNTREAGA ACȚIUNE RIDICĂ MULTE SEMNE DE ÎNTREBARE." Nouăzeci de minute mai târziu, acele semne de întrebare aveau să dispară la Washington. ANS îl informase pe secretarul pentru apărare și pe președintele Statelor Unite că interceptase un comunicat naval nord-vietnamez care spunea: „AM SACRIFICAT DOUĂ NAVE ȘI RESTUL SUNT BINE."

Însă, după ce au început atacurile aeriene americane asupra Vietnamului de Nord, ANS a reanalizat interceptările comunicațiilor din acea zi. Nu dezvăluiau nimic. Toți operatorii SIGINT din Vietnamul de Sud și Filipine au verificat încă o dată mesajele. Nimic. ANS a reexaminat interceptarea pe care o predase președintelui, verificând iarăși traducerea și marca timpului mesajului original.

La reevaluare, mesajul spunea, de fapt: „AM SACRIFICAT DOI TOVARĂȘI, DAR TOȚI AU FOST CURAJOȘI." Mesajul fusese compus fie imediat înainte, fie în momentul în care *Maddox* și *Turner Joy* au deschis focul, la 4 august. Nu era vorba despre ce se întâmplase în acea noapte. Era vorba despre prima confruntare, cu două nopți înainte, la 2 august.

ANS a mușamalizat treaba aceasta mizerabilă. Nu a spus nimănui. Analistii și lingviștii săi au verificat de trei-patru ori marca timpului. Toată lumea – toată lumea, inclusiv cei care aveau îndoieli – a decis să păstreze tăcerea. Conducerea ANS a făcut cinci rapoarte și rezumate separate post-acțiune între 5 și 7 august. Apoi a compus o cronologie formală, versiunea oficială a adevărului, ultimul cuvânt despre evenimentele din golful Tonkin, istoria care avea să fie păstrată pentru generațiile viitoare de analiști de informații și comandanți militari.

În timpul investigației, cineva de la ANS a distrus și butoiul cu pulbere – interceptarea pe care i-o arătase McNamara președintelui. „McNamara preluase mesajul SIGINT în formă brută și îi arătase președintelui informațiile care făceau dovada celui de-al doilea atac", a spus Ray Cline, pe atunci director adjunct al CIA. „Și era exact ceea ce căuta Johnson." Într-o lume rațională, ar fi fost treaba CIA-ului să analizeze cu atenție mesajul SIGINT din golful Tonkin și să realizeze o interpretare independentă a sensului din spatele lui. Dar nu mai era o lume rațională. „Era prea târziu să mai schimbăm ceva" a spus Cline. „Avioanele fuseseră trimise."

Așa cum spune și mărturia ANS din noiembrie 2005: „Numărul copleșitor de rapoarte, dacă ar fi fost folosite, ar fi condus la concluzia că nu avusese loc nici un atac. Așa că s-a depus un efort conștient pentru a demonstra că atacul avusese loc... Informațiile, concluziona raportul, „au fost intenționat distorsionate pentru a susține faptul că avusese loc un atac." Ofițerii americani de informații „au avut grijă să scape de probele contrare."

Lyndon Johnson era pregătit de două luni să bombardeze Vietnamul de Nord. La ordinele lui, în iunie 1964, Bill Bundy, secretarul adjunct pentru Orientul Îndepărtat, fratele consilierului pentru securitate națională și un vechi analist al CIA, întocmise o hotărâre de război care urma să fie trimisă Congresului la momentul potrivit.

Informațiile false s-au potrivit perfect cu politica preconcepută. La 7 august, Congresul a autorizat Războiul din Vietnam. Camera Reprezentanților a votat cu 416-0. Senatul a votat cu 88-2. A fost „o tragedie greacă”, a spus Cline, un act de teatru politic reluat patruzeci de ani mai târziu când informațiile false asupra arsenalului irakian au contribuit încă o dată la motivele pentru război ale altui președinte.

Lui Lyndon Johnson nu-i rămăsese decât să rezume ce se întâmplase cu adevărat în golful Tonkin, ceea ce și făcut patru ani mai târziu. „La naiba”, a spus președintele, „marinarii ăia idioți umblau după cai verzi pe pereți.”

23. MAI MULT CURAJ DECÂT ÎNȚELEPCIUNE

„Vietnamul a fost coșmarul meu mai bine de zece ani”, a scris Richard Helms. Pe măsură ce urca în grad de la funcția de șef al serviciului clandestin până la cea de director al Serviciilor Centrale de Informații, amintirea războiului îl însoțea neîncetat. „Ca un coșmar, implica eforturi care nu păreau niciodată de ajuns și cerințe care nu puteau fi îndeplinite, care ajungeau chiar dublate, intensificare și iarăși redublate.

„Am încercat toate abordările operaționale pe care le știam și ne-am angajat cei mai experimentați operatori de teren pe care i-am avut, în încercarea de a pătrunde în guvernul de la Hanoi”, își amintea Helms. „În Agenție, eșecul nostru de a penetra guvernul nord-vietnamez a fost cel mai frustrant aspect al acelor ani. Nu puteam stabili ce se întâmpla la cele mai înalte niveluri ale guvernului lui Ho și nici nu puteam afla cum se făceau politicile și cine le făcea.” La baza acestui eșec de spionaj stătea „ignoranța noastră națională față de istoria, societatea și limba vietnameză”, a spus el.

Nu alegeam să știm, așa că nu știam cât de mult nu știam.

„Cea mai mare tristețe”, a mărturisit Helms într-un raport oral înregistrat pentru biblioteca LBJ, „era ignoranța noastră – sau inocența, dacă vreți – care ne-a condus la evaluări greșite, lipsă de înțelegere și multe decizii proaste.”

Lyndon Johnson mai avea un vis recurent despre Vietnam. Dacă ar fi ezitat vreodată în privința războiului, dacă ar fi tremurat, dacă ar fi pierdut „Robert Kennedy ar fi fost în frunte, conducând lupta împotriva mea, ar fi spus tuturor că trădasem angajamentul lui John Kennedy față de Vietnamul de Sud. Că eram un laș. Un bărbat lipsit de forță. Oh, aproape vedeam lucrurile astea. În fiecare noapte înainte să adorm, mă vedeam imobilizat undeva pe pământ, într-un spațiu larg, deschis. La distanță auzeam vocile a mii de oameni. Strigau cu toții și alergau spre mine: „Lașule! Trădătorule! Molăule!”.

RĂZBOIUL LUI MCCONE

Puterea Vietcongului, gherilele comuniste din sud, a continuat să crească. Noul ambasador, generalul Maxwell Taylor, care făcuse parte din Grupul Special (Contrainsurgență) și Bill Colby, șeful diviziei CIA pentru Orientul Îndepărtat căutau o nouă strategie împotriva teoriiștilor din umbră. „Contrainsurgența devenise un

strigăt de luptă aproape ridicol", a spus Robert Amory, care se retrăsese după nouă ani petrecuți la CIA ca director adjunct pentru informații, pentru a deveni ofițerul responsabil de bugetul pentru programele confidentiale ale Casei Albe. „Însemna atât de multe lucruri pentru oameni atât de diferiți." Dar Bobby Kennedy știa ce înseamnă și a mers până la esență. „Ceea ce ne trebuia", a spus el, „erau oameni care puteau să tragă cu arma."

La 16 noiembrie 1964, un document exploziv scris de Peer de Silva, șeful bazei CIA de la Saigon, a ajuns pe biroul lui John McCone de la cartierul general. Se numea „Experimentul nostru de contrainsurgență și implicațiile acestuia." Helms și Colby l-au citit și l-au aprobat. Era o idee îndrăznească, cu un singur risc major: posibilitatea „de a transforma „Războiul lui McNamara" în „Războiul lui McCone"" , așa cum îl avertizase sec directorul adjunct al Agenției Centrale de Informații, Marshall Carter, pe șeful său în acea zi.

De Silva încercase să extindă puterea Agenției în Vietnamul de Sud, prin crearea unor patrulare paramilitare în provincii menite să-i vâneze pe membrii Vietcong. În colaborare cu ministerul de interne și cu șeful poliției naționale, de Silva a cumpărat o proprietate în colțul de nord-est la Vietnamului de Sud de la un baron corupt, șef de sindicat, și a început să dea cursuri de contrainsurgență civililor. În 1964, în prima săptămână din luna noiembrie, când americanii îl alegeau pe președintele Johnson pentru un mandat întreg, de Silva a zburat să-și inspecteze proiectul său aflat încă în fașă. Ofițerii săi antrenaseră deja trei echipe de câte patruzeci de recruți vietnamezi care raportaseră că ucisese 167 de membri ai Vietcong în timp ce pierdseră doar șase oameni. Acum de Silva voia să trimită cinci mii de cetățeni sud-vietnamezi din întreaga țară pe proprietatea lui pentru o instrucție de trei luni în tactici militare și politice predate de ofițeri CIA și de consilieri militari americani. Urmau să se întoarcă acasă, în cuvintele lui de Silva, ca „echipe de contraterorism" și să îi ucidă pe comuniști.

John McCone avea multă încredere în Peer de Silva și și-a dat aprobarea. Dar simțea că pierde bătălia. A doua zi după ce a primit înștiințarea lui de Silva, McCone a mers la Casa Albă și și-a înmănat demisia pentru a doua oară președintelui Johnson. A făcut propuneri despre cei mai calificați succesori și l-a implorat să îl lase să plece. Și de data asta, președintele l-a ignorat pe directorul Serviciilor Centrale de Informații.

McCone a rămas la conducere, în vreme ce crizele cu care se confrunta se adunau grămadă. Credea, așa cum credeau și președinții pe care îi servea, în teoria dominoului. I-a spus următorului președinte, membru al Camerei Reprezentanților, Gerald R. Ford, că „dacă Vietnamul de Sud avea să cadă în mâinile comuniștilor, avea să fie urmat cu siguranță de Laos și Cambodgia, Thailanda, Indonezia, Malaysia și, în cele din urmă, de Filipine", ceea ce ar fi avut „un effect greu de ignorat" asupra Orientului Mijlociu, Africii și Americii Latine. Nu credea că CIA era echipată pentru lupta cu insurgenții și teroriștii și se temea că „VC ar putea fi valul viitorului." Era destul de sigur că CIA-ul era incapabil să se lupte cu Vietcongul.

De Silva avea să deplângă mai târziu „neștiința" Agenției în fața dușmanului și strategiei sale. În sate, „teroarea de care se folosea Vietcong avea un scop precis

și reprezenta o imagine îngrozitoare“, scria el. Țăranii „îi hrăneau, recrutau pentru ei, îi ascundeau și le ofereau toate informațiile de care avea nevoie Vietcongul.“ Apoi, la sfârșitul anului 1964, VC a mutat războiul în capitală. „Teroarea semănată în orașul Saigon era frecventă, uneori la întâmplare, iar alteori atent planificată și executată“. scria de Silva. Secretatul pentru apărare, McNamara, a fost cât pe ce să fie lovit de o bombă plasată pe marginea autostrăzii care lega orașul de aeroport. În 1964, în ajunul Crăciunului, o mașină-capcană a distrus clădirea din Saigon unde locuiau ofițerii. Pierderile au început să crească încet-încet, pe măsură ce se intensificau atacurile sinucigașe ale voluntarilor. La ora 2, pe 7 februarie 1965, Vietcongul a atacat baza americană de la Pleiku, în terenurile centrale înalte din Vietnam. Opt americani au murit. Când a fost stins incendiul, americanii au căutat cadavrul unui atacator al Vietcongului și au descoperit în buzunarul său o hartă foarte exactă a bazei.

Noi aveam arme mai multe și mai mari, dar ei aveau spioni mai mulți și mai buni. Era o diferență decisivă.

Patru zile mai târziu, Lyndon Johnson s-a dezlănțuit. Bombe gravitaționale, bombe-ciorchine și bombe cu napalm au căzut peste Vietnam. Casa Albă a trimis un mesaj urgent la Saigon, cerând postului CIA cea mai bună estimare a situației. George W. Allen, cel mai experimentat analist de informații de la postul din Saigon, a spus că dușmanul nu putea să fie înfrânt cu bombe. Devenea și mai puternic. Avea o voință de nezdruccinat. Dar ambasadorul Maxwell Taylor s-a uitat peste raport rând cu rând, ștergând metodic toate paragrafele pesimiste înainte de a-l trimite președintelui. Oamenii CIA din Saigon au luat la cunoștință că veștile proaste nu erau binevenite. Coruperea informațiilor de mâinile generalilor politici, a comandanților civili și a Agenției însăși a continuat. Președintele nu avea să primească nici un raport cu adevărat influent pe subiectul războiului pentru încă trei ani.

La 8 martie, pușcașii marini au aterizat la Da Nang în echipament complet de luptă. Fete frumoase i-au întâmpinat cu ghirlande. La Hanoi, Ho Și Min le pregătea propria recepție.

La 30 martie. Peer de Silva se afla în biroul său de la etajul al doilea al postului CIA de la Saigon. aflat pe diagonală de ambasadă, vorbea la telefon cu unul dintre ofițerii săi și se uita pe fereastră la un bărbat care împingea pe stradă un Peugeot sedan vechi, de culoare gri. De Silva s-a uitat pe scaunul șoferului și a văzut un detonator activ.

„Am simțit că lumea mea se destramă și că totul se derula foarte încet. în timp ce mintea îmi spunea că mașina aia era o bombă“, își amintea de Silva. „Cu telefonul încă în mână și lipsit de orice gând conștient, am început să mă îndepărtez de fereastră și m-am răsucit în timp ce cădeam, dar încă nu ajunsesem pe podea când a explodat mașina.“ Cioburi de sticlă și bucăți de metal i-au străpuns lui de Silva ochii, urechile și gâtul. Explozia a ucis cel puțin douăzeci de oameni de pe stradă și pe secretarul de douăzeci și doi de ani al lui de Silva. Doi ofițeri CIA de la post au fost orbiți permanent. Șaizeci de angajați ai postului CIA și ai personalului ambasadei au fost răniți. George Allen a suferit multiple contuzii, tăieturi și o comoție. De Silva și-a pierdut vederea la ochiul stâng. Doctorii l-au îmbuibat

cu calmante, i-au înfășat capul și i-au spus că era posibil să orbească de tot dacă mai rămânea la Saigon.

Președintele se întrebă cum putea să lupte cu un dușman pe care nu îl putea vedea. „Trebuie să existe cineva care să aibă destulă minte încât să găsească *ureun* mod prin care să identificăm țintele speciale pe care le dorim“, a reclamat Johnson, în timp de noaptea se lăsa peste Saigon. A decis să mai trimită *câteva* mii de soldați la luptă și să intensifice campania de bombardamente. Nu s-a consultat niciodată cu directorul Serviciilor Centrale de Informații.

O CAMPANIE MILITARĂ PE CARE NU O PUTEM CÂȘTIGA

La 2 aprilie 1965, John McCone a demisionat pentru ultima dată, decizia urmând să intre în vigoare când Lyndon Johnson avea să-i aleagă succesorul. I-a făcut președintelui o previziune fatală: „Fiecare zi și săptămână care trece, ne putem aștepta la presiuni tot mai mari pentru oprirea bombardamentelor“, a spus el. „Va veni de la publicul american, de la presă, de la Națiunile Unite și din partea globului. Prin urmare, timpul va curge în defavoarea noastră în această operațiune și cred că vietnamezii din Nord se bazează pe asta.“ Unul din cei mai buni analiști ai săi, Harold Ford, i-a spus: „Suntem tot mai separați de realitatea din Vietnam“ și „procedăm cu mai mult curaj decât înțelepciune.“ Acum McCone înțelegea lucrul ăsta. I-a spus lui McNamara că națiunea era pe cale să „se prăbușească într-o situație de conflict în care victoria stătea sub semnul îndoielii.“ Această ultimă avertizare către președinte era cât se putea de directă: „O să ne pomenim la ananghie în luptele din junglă, într-un efort militar pe care nu-l putem câștiga și din care ne vom retrage cu extremă dificultate.“

Lyndon Johnson încetase cu mult timp în urmă să îl mai asculte pe John McCone. Directorul a părăsit biroul conștient că nu avusese nici o influență asupra președintelui Statelor Unite. Lui LBJ, ca de altfel tuturor celor care i-au urmat în funcție, munca Agenției îi plăcea doar dacă mergea mână în mână cu conceptele lui. Când nu se întâmpla așa, ajungea direct la gunoi. „Hai să va spun eu cum e cu băieții ăștia de la informații“, a spus el. „Când creșteam în Texas, aveam o vacă pe nume Bessie. Mă sculam dimineața devreme și o mulgeam. O duceam în staul, mă așezam și scoteam un șistar de lapte proaspăt. Într-o zi, muncisem din greu și obținusem un șistar plin cu lapte, dar nu am fost atent și bătrâna Bessie și-a băgat coada plină de balegă în găleata cu lapte. Acum, vedeți voi, asta fac și băieții ăștia de la spionaj. Muncești mult și obții un program sau o politică bună și ei își bagă coada plină de balegă în el.“

24. ÎNCEPUTUL UNUI LUNG DECLIN

Președintele a început căutările pentru „un om mareț“ care să ocupe funcția de director al Agenției Centrale de Informații – „cineva care să poată aprinde fitilul dacă asta trebuie făcut a salva țara.“

Directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, Marshall Carter, a avertizat împotriva alegerii unui om din exterior. A susținut că alegerea unui om suspus din armată ar fi fost „o eroare gravă”, iar cea a unui apropiat politic „un adevărat dezastru”; dacă Casa Albă credea că CIA nu avea pe nimeni din interior care să fie demn de funcția asta, „nu le-ar mai fi rămas decât să închidă locul și să-l lase pe mâna indienilor.” Richard Helms era alegerea aproape unanimă dintre membrii echipei de securitate națională a președintelui – McCone, McNamara, Rusk și Bundy.

Johnson nu le acorda crezare. În după-amiaza zilei de 6 aprilie 1965, i-a dat un telefon unui amiral pensionat, în vârstă de cincizeci și nouă de ani, pe nume Red Raborn, născut la Decatur, în Texas. Raborn era bine văzut în lumea politică: câștigase afecțiunea lui LBJ datorită apariției sale într-un anunț televizat plătit, în timpul campaniei din 1964, în care-l numise pe candidatul republican, senatorul Barry Goldwater din Arizona, prea prost ca să devină președinte. Eforturile depuse pentru dezvoltarea programului de rachete nucleare Polaris, pentru submarine, îi câștigaseră celebritatea și numeroși prieteni în Congres. Era un om cumsecade, cu o slujbă bună în industria aerospațială și un domeniu frumos în Palm Springs, cu vedere spre sectorul unsprezece al terenului său favorit de golf.

La auzul vocii comandantului său, Red Raborn a luat poziția de drepti. „Fii atent, am nevoie de tine”, a spus Lyndon Johnson „și am nevoie de tine în clipa asta, cât de repede.” Erau în toiul conversației când Raborn și-a dat seama că LBJ îl voia la conducerea CIA-ului. Președintele i-a promis că Richard Helms, în calitate de nou director adjunct, avea să ducă tot greul. „O să poți să tragi un pui de somn în fiecare zi după prânz,” i-a spus el. „Nu vrem să te extenuezi.” Apelând la patriotismul lui Raborn, încercând să-l convingă cu farmecul său de om simplu, Johnson a spus: „Știu că bătrânii cai de război nu vor să audă sunetul clopotelor.”

Amiralul a ajuns la bordul CIA-ului la 28 aprilie 1965. Președintele a făcut mare vâlvă la investirea lui în funcție la Casa Albă, mărturisind cum căutase în lung și-n lat și că el era singurul om care putea să îndeplinească această funcție. Lacrimile de recunoștință se scurgeau pe fața lui Raborn. A fost ultimul lui moment de fericire ca director al Serviciilor Centrale de Informații.

Situația din Republica Dominicană a explodat în aceeași zi. Statele Unite s-au străduit fără succes să se implice în situația din Caraibe după încercarea de asasinat a dictatorului Rafael Trujillo, pe care o susținuseră în 1961. Acum, rebeli înarmați se luptau pe străzile capitalei. Johnson a decis să trimită patru sute de pușcași marini americani, împreună cu agenți FBI pentru baza CIA. A fost prima aterizare de mari proporții a forțelor americane în America Latină din 1982 și întâia aventură cu arme de acest fel din Caraibe de la evenimentele din Golful Porcilor.

În cadrul unei ședințe oficiale de la Casa Albă din acea seară, Raborn a raportat – fără să fie în măsură, fără dovezi – că rebelii erau controlați de Cuba. „În opinia mea, aceasta este o luptă reală condusă de domnul Castro”, a spus Raborn în dimineața următoare, în cadrul unei conversații telefonice cu președintele. „Nu am nici o îndoială că acesta este începutul expansiunii lui Castro.”

„Câți teroriști de-ai lui Castro sunt?” a întrebat președintele. Raborn a răspuns: „Păi, până acum am identificat opt dintre ei. Iar eu am trimis o listă la Casa Albă pe la ora 18:00 – ar trebui să fie în Situation Room – cine sunt, ce fac și ce pregătire au.” Lista celor opt „teroriști ai lui Castro” a apărut într-un memorandum al CIA care spunea: „Nu există nici o dovadă că regimul Castro este direct implicat în prezenta insurecție.”

Președintele a încheiat apelul și a decis să trimită încă o mie de pușcași marini în Republica Dominicană.

Existase vreo avertizare asupra crizei din partea CIA? I-a întrebat în acea dimineață președintele pe consilierul său pentru securitate națională. „N-am primit nimic”, a răspuns Bundy.

„CIA susține că aceasta este o operațiune... condusă în totalitate de Castro”, i-a spus președintele avocatului său personal, Abe Fortas, la 30 aprilie, pe când 2.500 de trupe paramilitare aterizau în Republica Dominicană. „Așa spun ei! Oamenii lor din interior o spun!... Nu există nici o îndoială că de data asta e vorba de Castro... Se mută în alte locuri ale emisferei. Poate să fie parte a unui întreg model comunist care poate avea legătură cu cazul Vietnamului... Cel mai grav dezastru politic cu care ne-am putea confrunta ar fi ca Fidel Castro să preia puterea.” Președintele s-a pregătit să trimită încă 6.500 de soldați americani la Santo Domingo.

Dar McNamara nu avea încredere în ceea ce îi spunea Raborn președintelui.

– Nu crezi că CIA ar putea documenta situația? I-a întrebat Johnson pe secretarul pentru apărare. – Nu cred, domnule președinte, a răspuns McNamara. Nu știm ce pune Castro la cale. Vă va fi foarte greu să dovediți că a făcut mai mult decât să îi pregătească pe oamenii ăștia; și noi am făcut asta.

Asta i-a dat președintelui un scurt răgaz.

– Păi, acum, nu crezi că asta este ceva despre care tu și Raborn ar trebui să vorbiți? a întrebat președintele. CIA mi-a spus că sunt implicați doi lideri de-ai lui Castro. Iar puțin mai târziu, mi-a spus că sunt opt și mai târziu ca sunt cincizeci și opt...

– Eu pur și simplu nu cred povestea, a spus sec MacNamara.

Totuși, președintele a insistat într-un discurs către poporul american că nu le va permite „conspiratorilor comuniști” din Republica Dominicană să stabilească „încă un guvern comunist în emisfera vestică.”

Rapoartele lui Raborn despre criză au reprezentat pentru LBJ ceea ce reprezentase U-2 pentru Eisenhower și Golful Porcilor pentru Kennedy. A dus direct la presupunerea presei americane că Lyndon Johnson trecea printr-o „lipsă de credibilitate.” Fraza a fost publicată la 23 mai 1965. A fost înțepătoare și a rămas în istorie.

Președintele nu a mai acceptat nici un fel de sfat de la noul său director al Serviciilor Centrale de Informații.

Moralul a scăzut drastic la cartierul general sub conducerea instabilă a lui Raborn. „A fost tragic”, a spus Ray Cline, directorul adjunct pentru informații, „începutul unui lung declin.” Ironia era că Dulles condusese o navă veselă, McCone o navă înțepenită, iar Raborn o navă pe cale de scufundare. „Bietul Raborn”, a spus Red White, al treilea în ierarhie ca director executiv. „Venea aici în fiecare dimineață

la 6.30 și lua micul dejun cu gândul că într-o bună zi l-ar putea suna președintele. “Johnson n-a făcut-o niciodată. Era dureros de limpede că Raborn „nu era calificat să conducă CIA”, a spus White. Nefericitul amiral era „complet pe de lături. Dacă discutai despre țări străine, nu știa dacă vorbești despre un stat din Africa sau din America de Sud.” Noul director s-a făcut de rușine când a depus mărturie în fața Congresului, după cum l-a avertizat senatorul Richard Russell pe LBJ: „Raborn a eșuat de câteva ori și asta o să-i aducă necazuri. Nu va recunoaște niciodată că nu știe... Dacă decideți vreodată să scăpați de el, puneți în locul lui pe cineva ca Helms. Are mai multă rațiune decât oricine altcineva.”

Richard Helms conducea CIA-ul, în timp ce Raborn se zbătea și orbecăia. În acel an, avea în desfășurare trei campanii majore de acțiuni sub acoperire. Toate fuseseră începute de președintele Eisenhower, apoi consolidate de președintele Kennedy, iar acum se aflau în miezul încercărilor lui LBJ de a câștiga războiul din Asia de Sud-Est. În Laos, CIA s-a luptat pentru a opri rețeaua de drumuri Ho Și Min. În Thailanda, s-a apucat să aranjeze alegerile. În Indonezia, a oferit ajutor secret liderilor care au masacrat nenumărați comuniști. Pentru președinți, cele trei națiuni erau precum piesele unui domino. Au ordonat Agenției să le păstreze sub control, temându-se că dacă se prăbușea una din ele, avea să se prăbușească și Vietnamul.

La 2 iulie, LBJ l-a sunat pe Eisenhower pentru sfaturi despre amplificarea războiului. Numărul morților din Vietnam ajunsese la 446. A noua juntă de la asasinarea președintelui Diem ajunsese acum la putere și era condusă de Nguyen Cao Ky, un pilot care trimisese agenții paramilitari la moarte în misiunile CIA, și de Nguyen Van Thieu, un general care mai târziu avea să preia președinția. Ky era vicios, Thieu corupt. Împreună, erau chipul democrației în Vietnamul de Sud. „Chiar credeți că putem învinge Vietcongul?” a întrebat președintele. Victoria depindea în întregime de informații corecte de spionaj, a răspuns Eisenhower, iar „asta era lucrul cel mai greu de obținut.”

UN RĂZBOI SFÂNT

Laos a început ca un război de spionaj. În conformitate cu acordurile semnate de superputeri și de aliații lor, toate trupele străine trebuiau să părăsească țara. Noul ambasador american, William Sullivan, ajutase personal la negocierea acordurilor. Dar Hanoiul menținea mii de soldați în nord, sprijinind forțele comuniste, Pathet Lao, iar CIA-ul avea spioni și soldați pe întreg teritoriul Laosului. Șefii bazelor și ofițerii lor primiseră ordin să poarte un război în secret, sfidând amabilitățile diplomatice și faptele militare de pe teren.

În vara anului 1965, în vreme ce Lyndon Johnson trimitea zeci de mii de soldați americani în Vietnam, războiul din Laos era condus de treizeci de ofițeri CIA. Susținuți de provizii militare aduse pe calea aerului de piloții Agenției, i-au înarmat pe membrii tribului Hmong care luptau ca forțe de gherilă, au călătorit până la limitele rețelei de drumuri Ho Și Min și au supravegheat trupele comando thailandeze conduse de Bill Lair de la CIA.

Lair conducea războiul din Laos dintr-un complex secret, aflat în interiorul bazei Udorn, construit de CIA și Pentagon, chiar lângă râul Mekong din Thailanda. Avea patruzeci de ani și lucrase pentru CIA în Asia de Sud-Est timp de paisprezece. Strămoșii săi trăiseră în Texas, încă de pe vremea bătăliei de la Alamo, dar el se căsătorise cu o thailandeză, mânca orez cleios cu ardei iute și bea rachiu de Hmong. Când lucrurile au luat o turnură greșită în Laos, a trebuit să bage totul la seif. Când colegii săi ofițeri CIA mureau în luptă, le păsta soarta confidențială. Războiul trebuia să fie „cât se poate de invizibil“, spunea Lair. „Ideea era să ținem totul secret, pentru că la vremea aceea Statele Unite nu plănuiau ce aveau să facă în viitor... Odată ce am pornit cu această tactică de a ține totul secret, era destul de greu să ne abatem de la ea.“

Ofițerul CIA care s-a luptat cu cea mai multă râvnă în Laos era Anthony Poshepny, cunoscut mai mult sub numele de Tony Poe. În 1965, avea, la rândul lui, patruzeci de ani. Rănit în luptă ca pușcaș marin la Iwo Jima, veteran al misiunilor paramilitare ale CIA în Războiul din Coreea, era unul din ofițerii CIA care fugiseră din insula Sumatra la bordul unui sumbarin în 1958, când eșuase lovitura din Indonezia. Poe locuia la baza CIA din valea Long Tieng, din centrul Laosului, la aproape o sută cincizeci de km nord de capitală. Întotdeauna o sticlă de scotch sau whisky de orez de Hmong pe post de cel mai bun tovarăș, Tony Poe era comandantul de teren al războiului secret, patrulând pe cărările de munte și de-a lungul văilor cu trupele sale Hmong sau thailandeze.

„Făcea o grămadă de lucruri bizare“, a spus Lair. „Știu că dacă Tony ar fi fost trimis acasă, n-ar fi rezistat nici cinci minute pe holurile birourilor. Ar fi fost alungat de la Agenție. Dar, la Agenție erau o mulțime de tipi care îl admirau pentru că nu reușiseră să facă ce făcea el, iar el făcuse câteva lucruri bune. Mai marii Agenției știau exact ce se întâmpla, dar nu ziceau nimic.“

Poe le-a spus bandelor lui să taie urechile oamenilor pe care îi ucideau drept dovadă a victoriilor lor în luptă. Le aduna într-o pungă de celofan verde, iar în vara anului 1965, le-a adus la baza CIA din Vientiane și le-a aruncat pe biroul șefului adjunct. Destinatar era Jim Lilley. Dacă Tony Poe urmărea să îl șocheze pe noul șmecher din Ivy League, reușise din plin.

Lilley se alăturase CIA-ului în 1951, imediat ce absolvise facultatea Yale. S-a alăturat diviziei pentru Orientul Îndepărtat, iar în timpul Războiului din Coreea a trimis agenți în China și a fost înșelat de naționaliștii chinezi. Avea să lucreze mai târziu la Beijing, mai întâi ca directorul bazei, apoi ca ambasador. În mai 1965, Lilley a aterizat în Laos, în calitate de director adjunct al bazei, iar când șeful său a plecat, a devenit director interimar. S-a concentrat pe războiul politic din capitală. Banii CIA curgeau „ca parte a efortului nostru de «construire a națiunii»“, spunea el, și „pompam o sumă destul de mare de bani în politicianii care ne ascultau sfaturile.“ Rezultatele următoarelor alegeri pentru Adunarea Națională din Laos aveau să aducă cincizeci și patru de locuri controlate de CIA din totalul de cincizeci și șapte. Dar Vientiane era un post dificil.

„I-am văzut pe unii din tinerii noștri băieți uciși când s-au prăbușit elicopterele“, își amintea Lilley. „Aveam lovituri de stat, inundații și tot felul de lucruri de care

trebuia să ne ocupăm. Unii dintre oamenii noștri, care nu mai puteau să facă față, cedau psihic.“

Problemele normale ale americanilor curajoși, detașați într-o zonă tropicală de război – sexul, alcoolul, nebunia – luau amploare în Vientiane, cel mai adesea într-un club de noapte, White Rose. Lilley își amintea ziua în care unul din „cei mai vechi ofițeri CIA a primit o delegație a Congresului, sosită pentru a vedea cum mergea războiul secret în centrul țării. În acea noapte, delegația a fost dusă la White Rose pentru a lua contact cu viața de noapte din Vientiane. Membrii delegației au dat cu ochii de un american lungit pe jos, pe podeaua barului, strigând „Vreau acum!“. O chelneriță și-a ridicat fusta și s-a așezat pe fața lui. Era același ofițer care ținuse prezentarea în fața delegației cu câteva ore mai devreme.“

Postul CIA se străduia să identifice țintele comuniste din Laos, să stabilească care erau urmele care se întretăiau până la rețeaua de drumuri Ho Și Min și să vâneze dușmanul. „Am încercat să stabilim echipe tribale“, a spus Lilley. „Aveam să raporteze numere foarte mari de nord-vietnamezi uciși, despre care cred, în mare măsură, că erau fabricate.“ Identificaseră ținte pentru misiunile de bombardare. În 1965, în patru cazuri diferite, americanii au distrus ținte civile inofensive din Laos, odată bombardând chiar și un sat prietenos pe care ambasadorul Sullivan îl onorase cu o vizită umanitară cu o zi înainte. Șirul de bombardamente fusese cerut de Bill Lair, care încerca să salveze un pilot CIA care nimerise într-o zonă fierbinte de aterizare și fusese capturat de Pathet Lao. Bombele au căzut la treizeci de km de ținta vizată; pilotul, Ernie Brace, a petrecut opt ani ca prizonier de război la Hanoi Hilton.

În iunie 1965, unul din cei mai buni ofițeri ai lui Vang Pao a fost ucis de focuri trimise de la sol în timp ce stătea lângă ușa deschisă a unui elicopter, încercând să găsească un pilot american doborât la șaiszeci de km în interiorul Vietnamului de Nord. În august, un elicopter Air America s-a prăbușit în fluviul Mekong, lângă Vientiane, ducând la moartea lui Lewis Ojibway, șeful bazei CIA din nord-vestul Laosului și a unui colonel de armată localnic care lucra pentru el. Ofițerii superiori din cadrul Agenției au sculptat o stea în onoarea lui Ojibway în marmura de la intrarea cartierului general al CIA. În octombrie, un alt elicopter a căzut în junglă, în apropierea graniței cu Cambodgia, incident în care și-au pierdut viețile Mike Deuel și Mike Maloney, doi tineri fii promițători ai unor ofițeri CIA. Au fost săpate în marmură încă două stele.

Războiul CIA din Laos începuse la scară mică, cu „mare freamăt, cu sentimentul că găsisem în sfârșit oameni care să lupte cu comuniștii și ocazional să îi înfrângă în războiul de gherilă“, a spus Lilley. „Era un război sfânt. Un război bun.“

Apoi, avanpostul CIA de la Long Tieng a început să se extindă: drumuri noi, depozite, barăci, camioane, mașini de teren, buldozere; o pistă mai mare, mai multe zboruri, mai multă muniție, mai multă susținere aeriană. Când orezul a început să cadă din cer, din avioanele CIA, oamenii Hmong au renunțat la agricultură. „Ne-am crescut personalul, dublându-l sau triplându-l“, a spus Lilley. Noii ofițeri CIA care ajungeau acolo „priveau Laosul ca pe o problemă paramilitară. Nu aveau nici un fel de informație despre situația generală... A început să semene tot mai mult cu Vietnamul. Și atunci situația a început să ne scape de sub control.“

Momentul a sosit în octombrie 1965, când Bill Colby a venit în Laos și a zburat la Long Tieng într-un tur de inspecție. Războiul din Vietnam era, la vremea aceea, în plină desfășurare; 184 000 de soldați aveau să fie trimiși pe front până la sfârșitul anului. Cheia înfrângerii nordului încă se mai baza pe rețeaua Ho Și Min din Laos, unde comuniștii introduceau oameni și echipamente în luptă mai repede decât puteau Statele Unite să-i distrugă. Colby își pierduse nădejdea: dușmanul controla avanposturile strategice peste tot în Laos, până și la periferia capitalei.

Voia un nou șef de bază, un comandant hotărât și cu sânge rece. Omul potrivit era Ted Shackley.

O EXEMPLARĂ POVESTE A SUCCESULUI

Când a primit telefonul, Shackley era director în Berlin de mai puțin de șase luni, după o serie lungă de încercări din Miami de a-l răsturna pe Castro. Își concentrase cariera pe sovietici, cubanezi și est-germani. Nu fusese niciodată în Asia. A zburat la baza Udorn din Thailanda, unde buldozerele americane săpau în pământul roșu, lutos, iar avioane americane camuflate se ridicau de la sol pentru a participa în luptele aeriene din Vietnam. Shackley își amintea că urmărise cum erau încărcate bombele și se gândise: „Aici nimeni nu stă la discuții.”

Voia să atragă dușmanul în război și voia rezultate imediat. A început să construiască un imperiu în junglă, alături de Jim Lilley, pe post de șef adjunct. Au devenit prieteni buni. Portretul pe care i l-a făcut Lilley – „ambitios, hotărât și nemilos” – este deosebit de elocvent. „Era hotărât să pună pe picioare baza din Laos și să joace un rol decisiv în Războiul din Vietnam, lovind în rețeaua Ho Și Min”, a spus Lilley. „S-a ocupat de trupele paramilitare cu care urmărea să atace ținta-cheie. Nu stătea cu mâinile-n sân. Voia să câștige războaie.”

Shackley a adus oameni în care avea încredere de la postul din Miami și din baza din Berlin și le-a dat ordin să meargă în provincii, să formeze miliții în sate și să le angajeze în luptă. Milițiile au început cu spionarea rețelei Ho Și Min și s-au implicat în luptă. Shackley a deschis noi baze CIA pe tot teritoriul Laosului. Numărul ofițerilor CIA care lucrau pentru el a crescut de șapte ori, de la 30 la 250. Forțele paramilitare din Laos aflate sub comanda lui s-au dublat până la patruzeci de mii de oameni. Îi folosea pe post de controlori de trafic aerian pentru a permite forțelor aeriene americane să supravegheze Laosul. Până în aprilie 1966, douăzeci și nouă de echipe de supraveghere a drumurilor din Laosul de sud-est raportau bazei CIA de la Udorn toate mișcările dușmanului. Baza trimitea apoi forțe de bombardament pentru a-l distruge.

Forțele aeriene SUA au bombardat jungla din Laos până le-au ras de pe fața pământului. Avioanele de bombardament B-52 au fost trimise în Vietnamul de Nord pentru a distruge satele și cătunele de la capătul rețelei Ho Și Min. Armata și marina au trimis trupe de comando pentru a încerca să distrugă linia rețelei înspre sud.

Shackley a înregistrat daunele și numărul morților. A ajuns la concluzia că uniunea pe care o crease între triburile din munți și tehnologia militară americană

„revoluționase un război dezordonat” și „pusesese la dispoziția creatorilor de politici americani o nouă armă.” La Washington, oamenii președintelui citeau rapoartele lui Shackley – atâtea mii de luptători comando recrutați în Laos, atâtea comuniști uciși pe lună, atâtea misiuni îndeplinite – și îi considerau munca „o exemplară poveste a succesului.” Au mai aprobat câteva zeci de milioane de dolari pentru războiul din Laos. Shackley credea că putea câștiga războiul. Dar comuniștii continuau să avanseze.

UN LOC DE ANCORARE ÎN ASIA DE SUD-EST

În Thailanda, CIA se confrunta cu o problemă politică mult mai delicată: crearea iluziei democrației.

În 1953, Walter Bedell Smith și frații Dulles trimiseseră un ambasador american la Bangkok: Bill „Sălbaticul” Donovan. Avea șaptezeci de ani, dar încă nu-și pierduse spiritul de luptător. „Ambasadorul Donovan i-a recomandat președintelui Eisenhower să ia atitudine în Thailanda, să încerce să pătrundă de acolo în unele din țările vecine și să oprească goana comunismului”, a spus Bill Thomas, ofițerul-șef de informații al ambasadroului la Bangkok. „Banii nu erau o problemă.”

Donovan a organizat un val imens de operațiuni CIA sub acoperire în Asia de sud-est după Războiul din Coreea. Era susținut de patruzeci de mii de oameni din forțele naționale ale poliției thailandeze, ale căror comandant, susținut de CIA și ambasada lui Donovan, era regele opiului. Agenția mai era sprijinită de un grup de asistență militară americană în rapidă expansiune, înarmat și pregătit de forțele militare thailandeze, al căror comandant controla depozitele comerciale, măcelăriile și depozitele de băuturi alcoolice din Bangkok. Donovan a declarat public că generalii thailandezi erau apărători ai democrației. Agenția s-a folosit de relațiile cu ei pentru a-și construi baza din apropiere de Udon. Pe vremuri un centru principal al operațiunilor sub acoperire din Asia de Sud-Est, baza a devenit după 11 septembrie închisoarea secretă pentru detenția și interogarea radicalilor islamici.

Thailanda a rămas sub dictatură militară pentru mai bine de un deceniu după plecarea lui Donovan. În 1965, sub imboldul primit de la Washington, generalii au propus ca într-o zi să organizeze alegeri. Dar se temeau că voturile aveau să ridice stânga. Așa că CIA s-a angajat să creeze și să controleze procesul democratic.

La 28 septembrie 1965, Helms, șeful operațiunilor sub acoperire, Desmond Fitzgerald, și baronul Orientului Îndepărtat, Bill Colby, au prezentat Casei Albe o propunere de „finanțare a unui partid politic, susținere electorală pentru acest partid și sprijin pentru candidații aleși în parlament din partea acestui partid.” Planurile lor erau puternic încurajate de ambițiosul ambasador american în Thailanda, Graham Martin, care considera Agenția sursa lui personală de bani și de ofițeri de poliție. Au raportat că problema era una delicată. „Astăzi, Thailanda se află încă sub legea marțială, care nu permite existența partidelor politice”: generalii thailandezi „făcuseră prea puțin sau mai nimic pentru a se dezvolta și organiza politic pentru următoarele alegeri.” Dar sub conducerea fermă a ambasadorului și a CIA-ului, căzuseră de acord să își unească forțele și să formeze un nou partid

politic. La rândul ei, Agenția avea să ofere milioane de dolari pentru crearea noii mașinării politice.

Scopul era „conducerea și controlul grupului aflat în prezent la putere” și „asigurarea succesului partidului creat în câștigarea unei majorități confortabile și decisive în alegeri.” Agenția dădea asigurări că putea începe „să construiască, literalmente din temelii, un proces electoral democratic”, astfel încât Statele Unite să se poată baza pe „un regim pro-vestic stabil, într-un loc de ancorare din Asia de sud-est.” Președintele Johnson a aprobat personal planul. Stabilitatea Tailandei era esențială pentru victoria americană în Vietnam.

DOAR NE PURTAU PÂNĂ LA MAL

CIA avertizase Casa Albă că prin pierderea influenței americane în Indonezia, victoria din Vietnam n-avea să mai aibă nici un sens. Agenția lucra din greu pentru găsirea unui nou lider în cea mai numeroasă națiune musulmană a lumii.

Apoi, în noaptea de 1 octombrie 1965, a avut loc un cutremur politic. La șapte ani după ce CIA încercase să îl îndepărteze de la putere, președintele Sukarno al Indoneziei a lansat în secret ceea ce părea a fi o lovitură împotriva propriului guvern. După două decenii la putere, Sukarno, cu sănătatea și rațiunea precare, a încercat să își păstreze regimul aliindu-se cu Partidul Comunist Indonezian, PKI. Partidul crescuse ca putere, câștigase noi recruți prin neîncetatele mesaje de reamintire ale atacurilor CIA împotriva suveranității țării. Era acum cea mai mare organizație comunistă după Rusia și China, cu 3,5 milioane de membri nominali.

Îndreptarea lui Sukarno spre stânga s-a dovedit a fi o greșeală fatală. Cel puțin cinci generali au fost uciși în acea noapte, inclusiv șeful de stat major al armatei. Radioul național a anunțat că un consiliu revoluționar preluase misiunea de protecție a președintelui și a națiunii împotriva CIA.

Postul din Jakarta avea câțiva prieteni în armată și în guvern. Mai exact, avea un agent bine plasat: Adam Malik, un fost marxist deziluzionat, în vârstă de patruzeci și opt de ani, care fusese ambasadorul lui Sukarno la Moscova și fost ministru al comerțului.

După conflicte permanente cu președintele său în 1964, Malik l-a întâlnit pe Clyde McAvoy de la CIA într-o casă sigură din Jakarta. McAvoy era operatorul care cu un deceniu înainte ajutase la recrutarea viitorului prim ministru al Japoniei și care venise în Indonezia cu ordinul de a pătrunde în PKI și în guvernul lui Sukarno.

„L-am recrutat și l-am direcționat pe Adam Malik,” a spus McAvoy într-un interviu din 2005. „Era indonezianul cu cel mai mare rang pe care îl recrutasem vreodată.” Un prieten comun le făcuse cunoștință, garantând pentru McAvoy; intermediarul era un om de afaceri japonez aflat în Jakarta și fost membru al partidului comunist din Japonia. După recrutarea lui Malik, CIA a câștigat aprobarea pentru un program de acțiune subversivă pentru stabilirea limitelor între stânga și dreapta în Indonezia.

Apoi, în câteva săptămâni îngrozitoare din octombrie 1965, statul indonezian s-a împărțit în două.

CIA a lucrat la consolidarea unui guvern din umbră, o troică compusă din Adam Malik, sultanul aflat la conducere în Java centrală și un maior-general de armată pe nume Suharto. Malik s-a folosit de relația sa cu CIA pentru a aranja o serie de întâlniri secrete cu noul ambasador american în Indonezia, Marshall Green. Ambasadorul a relatat că s-a întâlnit cu Adam Malik „într-o locație clandestină” și s-a ales cu „o idee foarte clară despre planurile lui Suharto și Malik și ce propuneau ei să facem” pentru a scăpa Indonezia de comunism prin noua mișcare politică pe care o conduceau, Kap-Gestapu.

„Am dat ordin ca toate cele 14 aparate de emisie-recepție pe care le aveam la ambasadă pentru situații de urgență să îi fie înmânate lui Suharto”, a spus ambasadorul Green. „Acest lucru le-a conferit securitate internă lui și ofițerilor săi de vârf” – și a permis CIA-ului să-i monitorizeze. „Am raportat asta la Washington și am primit o telegramă foarte recunoscătoare din partea lui Bill Bundy,” secretarul de stat adjunct pentru Orientul Îndepărtat și bun prieten cu Green de treizeci de ani, încă din zilele petrecute împreună la Groton.

La jumătatea lui octombrie, Malik a trimis un aghiotant acasă la ofițerul politic senior al ambasadei americane, Bob Martens, care lucrase la Moscova pe vremea când Malik era trimisul indonezian. Martens i-a înmănat emisatului o listă cu șaiszeci și șapte de lideri PKI, registru pe care-l alcătuisese din informațiile extrase din presa comunistă. „Cu siguranță, nu era o listă de condamnări la moarte”, a spus Martens. „Era o modalitate prin care luptătorii împotriva comunismului luptau pentru viețile lor – țineți minte, rezultatul unei lupte pe viață și pe moarte între comuniști și non-comuniști era încă nesigur – să poată cunoaște organizația aflată de cealaltă parte.” Două săptămâni mai târziu, ambasadorul Green și directorul postului CIA din Jakarta, Hugh Tovar, au început să primească rapoartele asasinatelor și atrocităților comise în Java de est și centrală, unde mii de oameni erau măcelăriți de trupele de șoc civile, binecuvântate de generalul Suharto.

McGeorge Bundy și fratele său, Bill, au decis că Suharto și Kap-Gestapu meritau susținerea americană. Ambasadorul Green i-a avertizat că era posibil ca ajutorul să nu vină prin intermediul Pentagonului sau al Departamentului de Stat. Treaba asta nu putea fi ascunsă cu succes; riscurile politice erau prea mari. Cei trei bătrâni absolvenți ai Școlii Groton – ambasadorul, consilierul pentru securitate națională și secretarul de stat adjunct pentru Orientul Îndepărtat – au căzut de acord că banii trebuiau administrați de CIA.

Au căzut de acord să susțină armata indoneziană cu 500 000 de dolari, sub formă de echipamente medicale, care să fie trimise prin intermediul CIA, cu înțelegerea ca armata să vândă produsele pentru bani, și au aprobat un transport de echipamente de comunicații sofisticate către liderii armatei indoneziene. După ce s-a sfătuit cu ofițerul CIA Hugh Tovar, ambasadorul Green i-a trimis o telegramă lui Bill Bundy, prin care recomanda o plată substanțială pentru Adam Malik.

„Acest mesaj este menit să confirme decizia mea anterioară de a-i oferi lui Malik cincizeci de milioane de rupii indoneziene (în jur de 10 000 de dolari) pentru activitățile mișcării Kap-Gestapu. Acest grup de acțiune inspirat de armată, dar compus din civili, încă mai poartă povara eforturilor noastre represive... Dorința

noastra de a-l asista în această manieră va reprezenta, cred, în mintea lui Malik, adeziunea noastră față de rolul său curent în eforturile anti-PKI ale armatei și voința de a promova bune relații de cooperare între el și armată. Șansele detectării sau descoperirii ulterioare a suportului nostru în acest caz sunt la fel de reduse ca în oricare altă operațiune clandestină.“

Un val imens de violență a început să se dezlănțuie în Indonezia. Generalul Suharto și Kap-Gestapu au masacrat o mulțime de oameni. Ambasadorul Green avea să-i mărturisească mai târziu vicepreședintelui Hubert H. Humphrey, într-o conversație din biroul vicepreședintelui de la Capitoliu, că „între 300 000 și 400 000 de persoane au fost măcelărite“ într-o „baie de sânge.“ Vicepreședintele a menționat că îl cunoștea pe Adam Malik de ani de zile, iar ambasadorul l-a lăudat, numindu-l „unul din cei mai isteți oameni pe care îi întâlnise vreodată.“ Malik a fost numit ministru de externe și invitat să stea de vorbă douăzeci de minute cu președintele Statelor Unite în Biroul Oval. Și-au petrecut cea mai mare parte a timpului vorbind despre Vietnam. La finalul discuției lor, Lyndon Johnson a spus că urmărirea cu deosebit interes evenimentele din Indonezia și le-a urat cele bune lui Malik și Suharto. Cu susținerea Statelor Unite, Malik a ajuns apoi președinte al Adunării Generale a Națiunilor Unite.

Ambasadorul Green și-a revizuit estimarea morților din Indonezia în cadrul unei ședințe secrete a Comitetului pentru Relații Externe al Senatului. „Cred că am crește estimarea până la aproape 500 000 de oameni“, a spus el într-o mărturie dată publicității în martie 2007. „Desigur, nimeni nu știe. Calculasem doar după numărul satelor care fuseseră complet depopulate.“

Președintele Comitetului, senatorul J. William Fulbright din Arkansas, a întrebat simplu la obiect:

- Am fost implicați în lovitură?
- Nu, domnule, a spus ambasadorul Green.
- Am fost implicați în tentativa anterioară? s-a interesat senatorul.
- Nu, a spus ambasadorul. Nu cred.
- Agenția nu a avut nici un rol în asta? a întrebat Fulbright.
- Adică în 1958? a spus Green. Agenția se ocupase de lovitură, de la început, până la amarul final. Mă tem că nu pot să răspund, a mărturisit ambasadorul. Nu știu sigur ce s-a întâmplat.

Un moment periculos, mult prea aproape de limita unei operațiuni dezastroase și consecințele ei mortale – dar senatorul l-a lăsat să treacă. – Nu știi dacă CIA a fost implicat sau nu, a spus Fulbright. Și nu am fost implicați în lovitură asta.

- Nu, domnule, a spus ambasadorul. În nici un caz.

Mai bine de un milion de prizonieri politici au fost încarcerați de noul regim. Unii au rămas în închisoare decenii întregi. Alții au murit acolo. Indonezia a rămas pe întreg parcursului Războiului Rece o dictatură militară. Consecințele represiei se mai resimt și-n ziua de azi.

Statele Unite au negat timp de patruzeci de ani că ar fi avut vreo legătură cu măcelul comis în Indonezia în numele anticomunismului. „Nu noi am făcut valurile“, a spus Marshall Green. „Doar ne purtau până la mal.“

SINCER ȘI PROFUND ÎNGRIJORAT

Cu douăzeci de ani mai înainte, Frank Wisner și Richard Helms părăsiseră împreună Berlinul și zburaseră la Washington, întrebându-se dacă avea să mai existe vreodată Agenția Centrală de Informații. Amândoi fuseseră la conducerea serviciului clandestin. Acum, unul din ei era pe cale să atingă culmea puterii. Celălalt se prăbușise în abis.

Luni la rând, Frank Wisner zăcuse deprimat în frumoasa lui casă din Georgetown, bând din pahare din sticlă șlefuită pline cu whisky, într-o profundă disperare. Printre cele mai bine păzite secrete ale CIA era acela că unul din părinții săi fondatori fusese internat la balamuc de nenumărate ori de-a lungul anilor. Wisner fusese înlăturat din funcția de director al bazei din Londra și forțat să se retragă după ce boala mintală pusese stăpânire pe el, din nou, în 1962. Bătuse câmpii despre Adolf Hitler, avusese vedenii, auzise voci. Știa că n-avea să se însănătoșească niciodată. La 29 octombrie 1965, Wisner avea o întâlnire de vânatoare pe proprietatea lui de pe coasta estică a statului Maryland cu un vechi prieten de la CIA, Joe Bryan. În acea după-amiază, Wisner s-a dus la casa lui de la țară, a luat o pușcă și și-a zburat creierii. Avea cincizeci și șase de ani. Slujba de la National Cathedral a fost splendidă. A fost înmormântat în Cimitirul Național din Arlington, iar pe piatra lui funerară se poate citi: „Locotenent, Marina Statelor Unite.”

Însuflețirea Războiului Rece începea să dispară. La câteva săptămâni de la moartea lui Wisner, Ray Cline, directorul adjunct al serviciului de informații, s-a dus la ședința lui Clark Clifford, președintele consiliului prezidențial pentru informații, și i-a tăiat gâtul lui Red Raborn.

Cline a avertizat că directorul era un pericol pentru națiune. La 25 ianuarie 1966, Clifford i-a spus lui McGeorge Bundy, care era gata să demisioneze după cinci ani epuizanți în calitate de consilier pentru securitate națională, că consiliul de informații era „sincer și profund îngrijorat de problema de conducere din cadrul CIA.” Câteva zile mai târziu, o scurgere de informații bine plasată în *Washington Star* i-a indicat lui Raborn că trebuia să se pregătească de plecare. Amiralul a ripostat. A trimis o lungă listă a succeselor sale către consilierul prezidențial, Bill Moyers: Agenția întrerupsese acțiunile sub acoperire perimate sau neproductive, instalase un centru de operațiuni deschis douăzeci și patru de ore pentru a-i trimite informații președintelui, dublase forța echipelor de contraterorism în Vietnam și își triplase eforturile în Saigon. A asigurat Casa Albă că moralul era crescut atât în cartierul general, cât și în străinătate. În dimineața zilei de 22 februarie 1966, președintele Johnson a citit strălucita autoevaluare a amiralului Raborn, a ridicat receptorul și l-a sunat pe McGeorge Bundy.

Raborn „*habar n-are* că nu este bine văzut și că nu face treabă bună”, a spus președintele. „Crede că a făcut împunătățiri majore și că este de mare succes. Și mă tem că Helms îi permite să creadă lucrul ăsta.”

LBJ nu a pus pe nimeni la conducerea consiliului de evaluare a acțiunilor sub acoperire, cunoscut sub numele de Comitetul 303, după ce Bundy a demisionat în acea săptămână. Operațiunile care aveau nevoie de atenția Casei Albe erau complet

suspendate, inclusiv planul de măsluire a alegerilor din Republica Dominicană în favoarea unui fost președinte exilat, care locuia la New York și a unei infuzii noi de bani și arme pentru dictatorul din Congo. Johnson a lăsat fotoliul liber în martie și aprilie 1966. La început, voia ca Bill Moyers – mai târziu cea mai lucidă voce a stângii de la televiziunea publică – să preia conducerea Comitetului 303. La 5 mai 1966, Moyers a participat la o ședință, s-a cutremurat la auzul propunerii și a refuzat onoarea. Președintele l-a ales apoi pe cel mai loial apropiat al său, Walt Whitman Rostow, pentru funcția de consilier pentru apărare națională și președintele al 303. Comitetul și-a reluat lucrările în mai. În ciuda acalmiei, Comitetul a aprobat cincizeci și patru de operațiuni majore sub acoperire în acel an, cele mai multe pentru susținerea războiului din Asia de Sud-Est.

În cele din urmă, în a treia sâmbătă a lunii iunie, 1966, operatorul de la Casa Albă i-a făcut legătura președintelui cu reședința lui Richard Helms.

În vârstă de cincizeci și trei de ani, cu trupul modelat de tenis, precis ca un ceas elvețian, Helms își conducea vechiul Cadillac negru spre cartierul general în fiecare dimineață, la șase și jumătate, inclusiv sâmbătă; aceasta era una dintre rarele sale zile libere. Ceea ce începuse pentru el ca o poveste de dragoste pe timp de război cu serviciile secrete de informații devenise o pasiune mistuitoare. Căsătoria de douăzeci și șapte de ani cu Julia Shields, sculptor, cu șase ani mai în vârstă ca el, se destrăma din nepăsare. Fiul lor era plecat la universitate. Iar el își dedica viața în întregime Agenției. Când a răspuns la telefon, cea mai mare dorință a sa a devenit realitate.

Învestirea lui în funcție a avut loc la Casa Albă, pe 30 iunie. Președintele a adus să cânte fanfara marinei. Helms comanda acum aproape douăzeci de mii de oameni, din care mai bine de o treime erau spioni în străinătate, și un buget de un miliard de dolari. Era considerat unul din cei mai puternici oameni de la Washington.

25. NE-AM DAT SEAMA ATUNCI CĂ NU PUTEAM CÂȘTIGA RĂZBOIUL

Un sfert de milion de soldați americani se aflau pe front când Richard Helms a preluat controlul asupra CIA. O mie de agenți sub acoperire din Asia de Sud-Est și trei mii de analiști de spionaj de acasă se confruntau cu dezastrul din ce în ce mai mare.

La cartierul general se mai dădea o bătălie. Treaba analiștilor era să evalueze dacă războiul putea fi câștigat. Treaba serviciului clandestin era să-i favorizeze victoria. Cei mai mulți analiști erau pesimiști; cei mai mulți agenți erau entuziaști. Lucrau în lumi diferite; gărzi înarmate separau directoratele de la cartierul general. Helms se simțea ca „un circar care stătea suspendat între doi cai, fiecare dintre ei cu motive întemeiate să pornească pe un alt drum.”

Unul dintre sutele de noi recruți ai CIA care sosiseră la lucru în vara în care Helms a preluat conducerea era un tânăr de douăzeci și trei de ani care semnase fără prea multe întrebări, încântat de o călătorie gratuită până la Washington în timpul ultimului său an la Universitatea Indiana. Bob Gates, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informații și secretar al apărării, mergea cu autobuzul

Agenției din centrul Washingtonului pe o alee înconjurată de un gard din lanțuri și sârmă ghimpată. A intrat într-o clădire cu aspect sumbru, de șapte etaje, din plăci de beton, cu acoperișul înțesat de antene.

„Interiorul șters al clădirii te inducea în eroare“, își amintea el. „Erau holuri lungi și nedecorate. Spații mici pentru birouri. Podele acoperite cu linoleum. Mobilă din metal, austeră. Semăna cu o uriașă companie de asigurări. Dar pe de altă parte, nu era.“ CIA l-a transformat miraculos pe Gates în nouăzeci de zile, făcându-l sublocotenent peste noapte și trimițându-l la baza forțelor aeriene Whiteman din Missouri pentru a fi instruit în știința stabilirii țințelor nucleare. De acolo, proaspătul analist CIA a aruncat o privire asupra cursului pe care avea să îl ia războiul din Vietnam și l-au trecut fiori de gheață: Statele Unite rămăneau fără piloți, iar coloneii cu părul cărunt erau trimiși să îi bombardeze pe comuniști, „Ne-am dat seama atunci“, își amintea Gates, „că nu puteam câștiga războiul.“

AM FĂCUT IMPOSIBILUL

Helms și directorul bazei pentru Orientul Îndepărtat, Bill Colby, făcuseră carieră cu operațiunile sub acoperire, iar rapoartele lor către președinte reflectau spiritul practic și optimist al vechiului serviciu clandestin. Helms i-a spus lui LBJ: „Agenția asta face eforturi mari pentru a contribui la succesul programului total al Statelor Unite în Vietnam.“ Colby a trimis la Casa Albă o evaluare elogioasă a bazei CIA de la Saigon. Deși „războiul e departe de a se fi terminat“, a relatat el, „rapoartele omologilor mei sovietici sau chinezi indică o îngrijorare crescândă pentru problemele din ce în ce mai grave ale Vietcongului și pentru îmbunătățirea constantă a abilității sud-vietnamezilor și americanilor de a purta războiul poporului.“ George Carver, pe care Helms îl alesese ca asistent personal pe probleme vietnameze, era în același timp și purtătorul rezultatelor fericite pentru Casa Albă.

Totuși, cei mai buni analiști CIA stabiliseră într-un studiu de proporții, *Voința comuniștilor vietnamezi de a merge mai departe*, trimis președintelui și probabil unei duzini de consilieri, că nimic din ceea ce făceau Statele Unite nu îl putea învinge pe dușman. Când secretarul pentru apărare, McNamara, a citit raportul la 26 august 1966, l-a sunat imediat pe Helms și a cerut să se întâlnească cu cel mai mare expert CIA în problemele Vietnamului. Întâmplător, Carver era în concediu în acea săptămână. Așa că adjunctul lui, George Allen, a fost convocat în spațiul sacru al Pentagonului pentru prima și singura sa conversație cu secretarul pentru apărare. Era programat la 10:30 pentru o jumătate de oră. Conversația s-a dovedit singura întâlnire adevărată între mințile CIA-ului și Pentagonului din timpul președinției lui Lyndon Johnson.

McNamara a fost fascinat să afle că Allen petrecuse șaptesprezece ani lucrând la cazul Vietnamului. Nu știuse că cineva se dedicase trup și suflet conflictului de atâta vreme. Ei bine, a spus el, trebuie să ai ceva idei despre ce e de făcut. „Voia să știe ce aș face dacă aș fi în locul lui“, își amintea Allen. „Am decis să răspund cu sinceritate.“

„Oprți acumulara de trupe americane,” a spus el. „Oprți bombardamentele asupra Nordului și negociați încetarea focului cu Hanoi.” McNamara și-a chemat secretara și i-a spus să contramandeze restul întâlnirilor dinaintea prânzului.

De ce, a întrebat secretarul pentru apărare, ar alege Statele Unite să lase piesele de domino din Asia să se prăbușească? Allen a răspuns că riscul nu era mai mare la masa păcii decât un teatru de război. Dacă Statele Unite încetau bombardamentele și începeau negocierile nu numai cu China și Uniunea Sovietică, ci și cu aliații și inamicii asiatici, ar fi putut ajunge la un acord de pace onorabilă.

După nouăzeci de minute de disensiune fascinantă, McNamara a luat trei decizii semnificative. A cerut CIA-ului să întocmească un ordin de luptă, o estimare a forțelor inamice concentrate împotriva Statelor Unite. Le-a spus adjuncților săi să pregătească o istorie strict secretă a războiului, începând cu 1954 – Documentele de la Pentagon. Și a pus la îndoială deciziile pe care le lua în Vietnam. La 19 septembrie, McNamara i-a telefonat președintelui: „Eu însumi sunt din ce în ce mai convins că este obligatoriu să planificăm încetarea bombardamentelor asupra Nordului”, a spus el. „Mai cred că trebuie să stabilim, așa cum am spus mai devreme, niște limite pentru forțele noastre. Nu cred că e suficient doar să privim spre viitor și să spunem că vom angrena și mai multe trupe, tot mai multe – șase sute de mii, șapte sute de mii, oricât e nevoie.” Singurul răspuns al președintelui a fost o mormăială neinteligibilă.

McNamara a ajuns să înțeleagă, prea târziu, că Statele Unite subestimaseră dramatic puterea insurgenților care ucideau soldați americani în Vietnam, o greșeală fatală care avea să se repete mulți ani mai târziu, în Irak. Studiul pe care l-a comandat a dat naștere unui adevărat conflict între comandanții militari din Saigon și analiștii CIA de la cartierul general. Se confruntau Statele Unite cu un număr de luptători comuniști mai mic de 300 000 de oameni, așa cum susținea armata, sau cu mai mult de 500 000, așa cum credeau analiștii?

Diferența consta în numărul luptătorilor de gherilă, al adeptilor, al milițienilor – soldați lipsiți de uniforme. Dacă dușmanul își menținea forța de o jumătate de milion de oameni după doi ani de bombardamente neîncetate ale avioanelor americane și după atacurile intense ale trupelor americane, atunci asta era un semn că războiul chiar nu putea fi câștigat. Cifra minimă estimată era principiul de bază după care se ghida generalul William Westmoreland, comandantul militar american din Vietnamul de Sud și aghiotantul său, Robert Komer. Cunoscut sub numele de „Blowtorch Bob,” Komer se ocupa de noua campanie de contrainsurgență a lui Westmoreland, cu numele de cod Phoenix, care se afla în plină expansiune. Trimitea constant memorandumuri strict secrete pentru LBJ, care susțineau că victoria era aproape. Adevărata întrebare, spunea el, nu era dacă aveau să câștige războiul, ci cât de repede voiau să îl câștige.

Controversa a durat câteva luni. În cele din urmă, Helms l-a trimis pe Carver la Saigon ca să se ocupe de Westmoreland și de Komer. Discuțiile nu au mers bine. Partea militară se opunea cu îndârjire. La 11 septembrie 1967, conflictul a atins punctul culminant.

„Trebuie să vă retrageți“, i-a spus Komer lui Carver la cină, în timpul unui monolog de o oră. Adevărul ar „provoca un dezastru public și ar distruge tot ce am încercat să facem aici.“ Carver i-a trimis un mesaj lui Helms în care spunea că armata era de neclintit. Voiau să arate că puteau câștiga. Subliniaseră „incapacitatea lor frustrantă de a convinge presa (prin urmare, publicul) de marele progres pe care îl făceau și de importanța majoră de a păstra tăcerea, pentru a nu minimiza această imagine a progresului“, i-a raportat Carver directorului. Cuantificarea numărului de susținători ai Vietcongului în Vietnamul de Sud „ar produce un total inacceptabil politic de peste 400 000.“ Din moment ce armata avea un „total predeterminat, stabilit pe baza strategiilor de publicitate, nu putem să mergem mai departe (doar dacă nu ne dai alte instrucțiuni).“

Helms a simțit o presiune teribilă de a se alătura echipei – și de a ajusta rapoartele CIA ca să se potrivească cu politica președintelui. A cedat. A spus că numărul „nu făcea nici cât o ceapă degerată.“ Agenția a acceptat oficial cifra falsificată a forțelor inamice, estimată la 299 000 sau mai puțin. „Am făcut imposibilul“, i-a transmis Carver directorului.

Suprimarea și falsificarea rapoartelor despre Vietnam avea o lungă istorie. În primăvara anului 1963, Pentagonul îl supusese pe John McCone unor presiuni serioase pentru a elimina estimările pesimiste care indicau „slăbiciunile foarte grave“ din guvernul Vietnamului de Sud – inclusiv moralul scăzut printre soldați, informațiile de calitate proastă și infiltrarea comuniștilor în armată. CIA a modificat estimarea după cum urmează: „Credem că înaintarea comunistă a fost oprită și că situația se îmbunătățește.“ CIA nu a crezut lucrul ăsta. Câteva săptămâni mai târziu au început revoltele în Hue, urmate de budiștii sinucigași și de complotul de înlăturare a lui Diem.

Presiunea nu a încetat niciodată; noul consilier prezidențial pentru securitate națională, Walt Rostow, îi ordona neîncetat CIA-ului să producă vești bune despre război pentru Casa Albă. De partea cui sunteți, până la urmă? tuna Rostow. Dar în aceeași zi în care Helms încercase imposibilul, îi trimisese președintelui un raport CIA extrem de sincer. „Documentul anexat este delicat, mai ales dacă s-ar afla ceva despre existența lui“, începea scrisoarea lui Helms către președinte. „Nu a fost înmânat și nici nu va fi dat vreunui alt oficial din guvern.“ Însuși titlul raportului – „Implicațiile unui Rezultat Nefavorabil în Vietnam“ – era exploziv. „Propunerea obligatorie“, spunea raportul, era ca „SUA. acționând în limitele constrângerilor impuse de tradițiile și atitudinile lor publice, nu poate zdrobi o mișcare revoluționară de mare amploare, suficient de dedicată, competentă și susținută... Structura puterii militare americane este nepotrivită pentru o confruntare cu forțele de gherilă ale unui oponent însuflețit, abil și viclean din punct de vedere politic. Aceasta nu este o noutate.“

La Saigon, cei mai buni ofițeri CIA făceau propria lor descoperire. Cu cât adunau mai multe informații, cu atât deveneau mai conștienți de cât de puține știau.

Dar acum deja nu prea mai conta ce raporta Agenția Washingtonului. Nu mai existase niciodată un război în care să se pună atât de multe informații la dispoziția comandanților: documente furate de la inamici, interogări brutale ale prizonierilor

de război, interceptări electronice, recunoaștere aeriană, rapoarte aduse acasă la postul de la Saigon prin sângele și noroaiele de pe front, analize atente, studii statistice, sinteze trimestriale cu toate informațiile deținute de CIA și de comandanții militari americani. În prezent, o fostă fabrică de proiectile aflată nu departe de Pentagon adăpostește cincisprezece km de microfilm, o mică parte din arhiva de informații americană din timpul războiului.

Nu se mai întâmplase niciodată ca atât de multe informații să însemne atât de puțin. Războiul a fost dus printr-o serie de minciuni pe care liderii Statelor Unite și le-au spus unul altuia și poporului american. Casa Albă și Pentagonul au tot încercat să îi convingă pe oameni că războiul mergea bine. În timp, faptele de la fața locului aveau să iasă la lumină.

26. O BOMBĂ POLITICĂ CU HIDROGEN

La 13 februarie 1967, Richard Helms se afla în Albuquerque, la capătul unei zile lungi în care făcuse turul laboratoarelor americane pentru arme nucleare, când un ofițer CIA de comunicații deosebit de agitat s-a prezentat în camera sa de la hotel cu un mesaj de la Casa Albă: Întoarce-te imediat la Washington.

Într-o publicație lunară de stânga, destul de obscură, pe nume *Ramparts*, urma să apară un articol în care se spunea că Asociația Națională a Studenților, un grup de studenți americani consacrat pe plan mondial, primise ani de zile subvenții generoase din partea Agenției. Sediul central CIA tocmai avertizase Casa Albă că asupra Agenției avea să se abată o furtună despre „implicarea CIA în organizațiile și fundațiile voluntare private. Agenția va fi probabil acuzată că s-a implicat în afacerile interne, că a manipulat și a pus în pericol tineri nevinovați. Administrația va fi probabil supusă atacurilor.”

Când povestea a ajuns la urechile publicului, președintele Johnson a anunțat imediat că Nick Katzenbach, al doilea om în rang de la Departamentul de Stat, avea să conducă o investigație amănunțită a relațiilor cimentate de CIA cu organizațiile voluntare private din Statele Unite. Din moment ce Helms era singurul care știa cu precizie ce anume se întâmplase, „LBJ m-a făcut responsabil de scoaterea Agenției din încurcătură.”

James Reston de la *The New York Times* a observat cu perspicacitate că legăturile CIA cu anumite posturi de radio, publicații și sindicate erau, la rândul lor, în pericol. Pe scurt, două decenii de muncă secretă erau expuse în văzul lumii.

S-a dat în vileag că Radio Europa Liberă, Radio Libertatea și Congresul pentru Libertate Culturală erau creații ale Agenției. Toate micile reviste influente care înfloriseră sub aripa stângii liberale anticomuniste, toate grupurile deosebit de respectabile care serviseră drept conducte pentru banii și oamenii CIA, precum Fundația Ford și Fundația Asia – toate erau amestecate într-o rețea de corporații false și de organizații de fațadă în legătură strânsă cu CIA-ul. Odată expusă una, au ieșit toate la iveală.

Radiourile erau de departe cele mai influente operațiuni de război politic din istoria Agenției. CIA cheltuise în jur de 400 de milioane de dolari în subvenții și avea motive să creadă că milioane de ascultători din spatele Cortinei de Fier apre-

ciau fiecare cuvânt din timpul emisiei. Dar legitimitatea lor a fost distrusă când s-a dovedit că emiteau pe frecvențele CIA.

Agencia construise o casă din cărți de joc, iar Helms o știa. Suportul CIA pentru radiouri și fundații a fost unul din cele mai mari programe de operațiuni sub acoperire organizate vreodată de Agenție. Dar nu exista nimic cu adevărat necinstit în legătura cu ele. Cu zece ani înainte, Helms vorbise cu Wisner să retragă succesiv subvențiile și să lase Departamentul de Stat să se ocupe de radiouri. Căzuseră de acord să încerce să-l convingă pe președintele Eisenhower, dar nu și-au pus niciodată planul în aplicare. Secretarul de stat, Dean Rusk, avertizase încă din 1961 că milioanele de dolari care curgeau de la CIA către grupurile de studenți și fundații private iscau „nenumărate bârfe și convingeri, atât în țară, cât și în străinătate.” Timp de un an, *Ramparts* se aflase pe radarul Agenției; Helms îi trimisese un memorandum lui Bill Moyers la Casa Albă, în care descria amănunțit comportamentul politic și personal al editorilor și reporterilor săi.

Dar Agenția nu era singura vinovată de neglijență când venea vorba despre controlul operațiunilor sub acoperire. Ani de zile, Casa Albă, Pentagonul și Departamentul de Stat nu reușiseră să o supravegheze. Mai bine de trei sute de operațiuni subversive majore fuseseră lansate de la investirea președintelui Kennedy – și, cu excepția lui Helms, nimeni de la putere nu știa atunci de cele mai multe dintre ele. „Ne lipsesc detalii corespunzătoare despre cum trebuie să se evalueze anumite programe și ducem lipsă de supravegherea continuă a programelor majore în curs de desfășurare”, a raportat la 15 februarie 1967 un ofițer din cadrul Departamentului de Stat.

Mecanismele create pentru supravegherea CIA-ului și conferirea unei autorități prezidențiale serviciului său clandestin nu funcționau. Nu funcționaseră niciodată. La Casa Albă, în Departamentul de Stat, Departamentul de Justiție și în Congres domnea sentimentul tot mai puternic că Agenția scăpase într-o oarecare măsură de sub control.

CEEA CE URMĂRESC EI ESTE SĂ ÎL UCIDĂ

La 20 februarie 1967, președintele i-a telefonat lui Ramsey Clark, procurorul general interimar al Statelor Unite.

Cu cinci săptămâni înainte, LBJ și editorialistul sindical, Drew Pearson, purtaseră o discuție neoficială de o oră la Casa Albă. Nu degeaba se numea articolul lui Pearson *Caruselul de la Washington*. Îl făcuse pe președinte să amețească, spunându-i o poveste despre mafioul John Rosselli, prieten bun cu Bill Harvey de la CIA, care era dușmanul declarat al senatorului Robert F. Kennedy.

„Povestea asta care circulă despre CIA... cum a trimis oameni după Castro”, i-a spus LBJ lui Ramsey Clark. „E incredibilă.” A povestit-o așa cum o auzise: „Au pus mâna pe unul dintre cei implicați, care a fost adus, împreună cu alți câțiva, și instruit de CIA și de procurorul general să îl ucidă pe Castro după Golful Porcilor... aveau niște pastile.” Fiecare cuvânt era adevărat. Dar povestea a continuat. L-a condus pe Johnson spre o concluzie terifiantă, cu toate că nefondată: Castro îi capturase pe conspiratori și „i-a torturat. Și ei i-au mărturisit totul... Și el a spus

«Bine. Va trebui să ne ocupăm de asta.» După care l-a chemat pe Oswald împreună cu un grup de bărbați și le-a spus... să se ocupe de *treabă*.“ Treaba era asasinarea președintelui Statelor Unite.

Johnson i-a spus lui Ramsey Clark să afle ce știa FBI-ul despre legăturile dintre CIA, Mafie și Bobby Kennedy.

La 3 martie, articolul lui Pearson informa că „președintele Johnson stă pe o bombă politică cu hidrogen – un raport neconfirmat, conform căruia senatorul Robert Kennedy ar fi aprobat un complot de asasinare care a dat greș, lovindu-l pe răposatul său frate.“ Materialul l-a înspăimântat îngrozitor pe Bobby Kennedy. Helms și cu el au luat prânzul împreună a doua zi, iar directorul a adus unicul exemplar al singurului raport CIA care făcea legătura între Kennedy și complotul mafiot împotriva lui Castro.

Două zile mai târziu, FBI-ul a întocmit un raport pentru președinte cu titlul înțepător „Intențiile Agenției Centrale de Informații de a trimite criminali în Cuba ca să-l asasineze pe Castro.“ Era clar și concis: CIA încercase să îl ucidă pe Castro. Agenția angajase membri ai Mafiei ca să se ocupe de el. Robert Kennedy, ca procuror general, fusese la curent cu complotul CIA pe măsură ce acesta evolua și știuse că fusese implicată și Mafia.

Timp de două săptămâni, președintele Johnson a întors problema pe toate părțile, înainte de a-i cere lui Helms să întreprindă o investigație oficială CIA a comploturilor împotriva lui Castro, Trujillo și Diem. Helms nu avea de ales. I-a spus inspectorului general CIA, John Earman, să se apuce de treabă. Unul câte unul, Earman i-a chemat în biroul său pe cei care știau ce se întâmplase; unul câte unul, a scos dosarele CIA, punând cap la cap o poveste detaliată.

Secretarul de stat, Rusk, i-a ordonat directorului biroului de informații din cadrul Departamentului de Stat, Tom Hughes, să facă propria investigație independentă a operațiunilor sub acoperire desfășurate de CIA. La 5 mai, Hughes s-a întâlnit cu Rusk și cu Katzenbach în biroul împodobit, cu candelabru, al secretarului de stat. Cei trei bărbați au dezbătut dacă președintele trebuia sau nu să rezece din scurt activitatea serviciului clandestin. Hughes ajunsese să creadă că mituirea politicienilor străini, susținerea loviturilor de stat din alte țări și alimentarea cu arme a rebelilor străini puteau dăuna valorilor americane. A propus ca Statele Unite să-și reducă „pe cât posibil“ acțiunile sub acoperire. Trebuiau desfășurate doar când „rezultatele preconizate sunt esențiale pentru securitatea sau pentru interesele naționale; sunt de o asemenea valoare încât depășesc semnificativ riscurile; și nu pot fi obținute prin nici o altă metodă.“ Rusk i-a transmis aceste gânduri lui Richard Helms, care nu li s-a împotrivit în totalitate.

În aceeași săptămână, Helms a citit cu foarte mare atenție raportul preliminar de 133 de pagini al inspectorului general pentru CIA. Menționa că asasinii lui Diem și lui Trujillo fuseseră „încurajați, dar nu controlați de guvernul SUA.“ Dar diseca în cele mai sumbre detalii mecanismele și comploturile la adresa lui Castro. „Nu putem sublinia mai mult măsura în care ofițeri responsabili ai Agenției au fost supuși presiunilor severe ale administrației Kennedy de a face ceva în legătură cu Castro“, spunea raportul. „Se vorbește vag despre «luarea unor măsuri în privința

lui Castro» când este clar că urmăresc să îl ucidă. “ Deși presiunea venise de la cele mai înalte niveluri ale guvernului, raportul păstra tăcerea în privința autorizației prezidențiale. Singurul care putea oferi un răspuns decisiv, senatorul Robert F. Kennedy, era ocupat în acele momente cu cosponsorizarea unei legi care impunea creșterea pedepselor federale pentru profanarea steagului american.

Raportul îi implica pe toți ofițerii CIA care lucraseră ca șefi ai serviciului clandestin – Allen Dulles, Richard Bissell, Richard Helms și Desmond FitzGerald – în conspirații de asasinat. Arunca o povară deosebit de grea pe umerii lui FitzGerald. Menționa că îi promisese personal puști cu lunetă de mare precizie agenului cubanez Rolando Cubela, care jurase să îl ucidă pe Castro în săptămâna asasinării președintelui Kennedy. FitzGerald a negat fervent, dar șansele să fi ascuns adevărul erau foarte mari.

La 10 mai, Helms și-a băgat în servietă însemnările scrise de mână despre raportul inspectorului general și a mers să-l vadă pe președinte. Nu există nici o înregistrare despre discuția lor. La 23 mai, Helms a depus mărturie în fața subcomitetului pentru CIA al senatorului Richard Russell. Russell știa mai multe decât oricine despre afacerile Agenției. Era mai apropiat de președintele Johnson decât oricare altă persoană de la Washington. L-a pus lui Helms o întrebare foarte tăioasă pe subiectul asasinatelor politice. S-a interesat despre „capacitatea CIA-ului de a se asigura de tăcerea foștilor angajați.”

Helms s-a întors în acea după-amiază la cartierul general și a avut grijă să se distrugă fiecare document generat de investigația inspectorului general. A păstrat singura copie a raportului încuiată în siguranță în seiful său, unde a rămas neatinsă pentru următorii șase ani.

Helms era cât se poate de conștient că ofițerul CIA care cunoștea faptele cele mai compromițătoare despre conspirația Castro era Bill Harvey, un bărbat periculos de instabil, care fusese concediat din funcția de director al postului din Roma pentru alcoolism cronic, dar care rămăsese pe lista de plată, pierzând vremea pe coridoarele cartierului general. „Bill apărea la ședințe aproape beat mort”, spunea Red White, directorul executiv al CIA. „Bea Martini cu nemiluita.” White își amintea că se întâlnise cu Des FitzGerald și cu Jim Angleton în biroul lui Helms, în 1967, în ultima săptămână din mai. Subiectul era ce să facă cu Harvey. L-au înlăturat cu cea mai mare grijă din Agenție și au încercat să se asigure că avea parte de o pensie liniștită. Directorul de securitate CIA, Howard Osborn, l-a invitat la prânz pe indezirabilul ofițer și și-a dat seama de „extraordinara lui amărăciune față de Agenție și de director” și că era dispus să-i șantajeze pe amândoi dacă era strâns cu ușa. Harvey avea să se întoarcă să bântuie CIA până la moartea sa.

UN OM OBSEDAT

Era o perioadă de grav pericol profesional pentru Helms. În primăvara anului 1967, s-a confruntat cu o altă criză la cartierul general, la fel de gravă ca bomba cu ceas a comploturilor de asasinare. Unii dintre ofițerii săi cei mai buni începuseră o rebeliune internă împotriva teoriilor conspiraționale ale lui Jim Angleton.

Mai bine de un deceniu, de când obținuse, cu ajutorul Israelului, o copie a discursului secret al lui Hrușciiov prin care era denunțat Stalin, Angleton se bucurase de un statut privilegiat în cadrul CIA. Încă mai controla legătura israeliană cu FBI-ul datorită rolului său crucial ca șef al contrainformațiilor, omul care proteja Agenția de infiltrarea spionilor comuniști. Dar viziunea lui asupra unui complot global condus de Moscova începuse să învenineze Agenția. Un raport secret despre Richard Helms ca director al Serviciilor Centrale de Informații, dat publicității în 2007, dezvăluie în detaliu caracterul și direcția generală a muncii depuse de Angleton de la sediul central:

„Pe la jumătatea anilor '60, Angleton ajunsese să aibă niște concepții care, dacă s-ar fi dovedit adevărate, ar fi prevestit consecințe grave pentru Statele Unite. Angleton credea că Uniunea Sovietică, călăuzită de cel mai competent grup de lideri care au servit vreodată unui guvern, era implacabilă în ostilitatea sa față de Vest. Comunismul internațional rămânea monolitic, iar rapoartele despre o ruptură între Moscova și Peking făceau parte dintr-o „campanie de dezinformare elaborată.“ „Un bloc socialist integrat și cu scopuri precise“, scria Angleton în 1966, căuta să urzească povești false despre „dezbinări, evoluții, lupte pentru putere, dezastre economice [și] comunism bun și rău“ pentru a-i prezenta Occidentului confuz „o mare de oglinzi.“ Odată ce acest program de decepție strategică reușea să destrame solidaritatea vestică, Moscovei i-ar fi venit mai ușor să preia controlul asupra națiunilor Lumii Libere. În opinia lui Angleton, numai serviciile vestice de informații puteau contracara această provocare și stăvilă dezastrul. Și pentru că sovieticii pătrunseseră în toate aceste servicii, soarta civilizației vestice se sprijinea, în mare măsură, pe umerii experților în contrainformații.“

Angleton nu era sănătos – „un om cu o gândire dezordonată și incoerentă ale cărei teorii, aplicate unor chestiuni de importanță publică, nu erau, evident, demne de luat în serios“, a concluzionat mai târziu o evaluare oficială întocmită de CIA. Încrederea în el putea avea consecințe serioase. Printre ele s-a numărat și încarcerarea din primăvara anului 1967 a lui Iuri Nosenko, dezertorul sovietic aflat pe atunci în cel de-al treilea an de detenție ilegală, în condiții inumane, într-o magherniță a CIA; o cascadă de acuzații false împotriva ofițerilor superiori ai diviziei sovietice suspectați de spionaj pentru Moscova; și refuzul de a lua drept bune informațiile tuturor dezertorilor și agenților sovietici recrutați. „Angajații loiali ai Agenției căzuseră sub suspiciunea de trădare doar pe baza coincidențelor și a dovezilor circumstanțiale nejustificate“, spune un raport secret din timpul lui Helms. „Operațiunile în desfășurare împotriva țintelor sovietice fuseseră încheiate, iar cele noi stagnau, din convingerea că Kremlinul, informat de o cârțiță din interiorul CIA, aproape își dublase susținătorii din Agenție. Informații valoroase furnizate de dezertori și de surse constante erau ignorate de teamă ca nu cumva să fie compromise.“

Un mic grup de rezistență, dar hotărât, creștea în interiorul serviciului clandestin. „În loc să fim dezinformați de dușman, ne înșelam singuri”, a spus un ofițer senior al diviziei sovietice, pe nume Leonard McCoy, într-un memorandum pe care Helms l-a citit pentru prima oară în aprilie 1967; i-a spus lui Helms că încăpățânarea lui Angleton „paralizase complet efortul nostru sovietic.” În mai, Howard Osborn, directorul Biroului de Securitate al CIA, a avertizat că situația lui Nosenko era un fapt abominabil din punct de vedere legal și moral. Helms i-a cerut directorului adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, amiralul Rufus Taylor, să încerce să rezolve lucrurile. Taylor a raportat că era sigur că Nosenko nu era agent dublu, că divizia sovietică a CIA era distrusă, și că Helms fusese nevoit să elibereze prizonierul și să facă unele schimbări majore de personal.

Angleton și personalul său nu au produs aproape nici un raport de informații pentru restul Agenției; se considera singurul și cel mai important client al muncii sale și refuza să-și distribuie concluziile în scris. Îi sabotase pe șefii posturilor din întreaga Europă, subminase serviciile de informații aliate și otrăvise fântâna de la cartierul general – totul fără „pic de dovezi care să susțină că exista sau că existase vreodată” o cârțiță în interiorul diviziei sovietice, așa cum Rolfe Kingsley, noul șef numit în fruntea diviziei în timpul lui Helms, a protestat fără jenă. Helms credea, în cuvintele amiralului Taylor, că dacă „Jim era un om obsedat... Helms deplângea acea obsesie, dar considera că Angleton era atât de valoros și de dificil de înlocuit că alte calități ale sale depășeau dezavantajele acelei obsesii.”

În ciuda carierelor spulberate, a vieților distruse și a haosului autentic pe care îl crease Angleton, Helms nu și-a pierdut niciodată încrederea în el. De ce? În primul rând, așa cum știe toată lumea, Agenția nu a fost niciodată infiltrată de un trădător sau de un spion sovietic în timpul celor douăzeci de ani în care Angleton a condus contrainformațiile, iar pentru asta Helms avea să-i fie recunoscător pentru totdeauna. În al doilea rând, așa cum spune clar, pentru prima dată, istoria secretă a CIA-ului din anii lui Helms, Angleton fusese parțial responsabil pentru cel mai mare triumf al său în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informații: informațiile exacte despre Războiul de Șase Zile.

La 5 iunie 1967, Israelul a lansat un atac asupra Egiptului, Siriei și Iordaniei. CIA îl anticipase. Israelienii spusese Casei Albe și Departamentului de Stat că erau în mare pericol. Helms i-a mărturisit președintelui că era un joc calculat, o minciună cusută cu ață albă în speranța câștigării suportului militar american. Spre marea ușurare a lui Lyndon Johnson, Helms a spus că Israelul avea să atace la momentul și în locul pe care le va considera de cuviință și că erau șanse mari să câștige repede – era o chestiune de zile.

Sursa de bază a previziunii făcute cu atâta încredere era Angleton, care o primise de la prietenii săi de la cele mai înalte niveluri ale serviciilor israeliene de informații și pe care o transmisese direct și exclusiv lui Helms. Cuvintele lui erau de încredere. „Precizia dovedită a acestei previziuni a stabilit reputația lui Helms la Casa Albă”, a înregistrat istoria CIA. „Experiența a constituit aproape cu certitudine punctul culminant al serviciului lui Helms ca director. A solidificat și mai mult poziția lui Angleton în fața celor de la Washington.”

LBJ a fost oarecum impresionat de această potriveală rară. Helms a povestit cu mândrie istoricilor CIA că Johnson, pentru prima dată în timpul președinției sale, și-a dat seama că „serviciile de informații aveau un rol în viața lui și încă unul important... A fost prima oară când a avut un fel de revelație, născută din ideea că „băieții aștia de la spionaj au avut unele informații pe care ceilalți băieți nu le-au avut.”

I-a oferit lui Helms un loc la prânzul din fiecare marți al președintelui – cea mai bună masă din oraș, cel mai mare consiliu guvernamental, ceea ce Helms numea un cerc restrâns magic – împreună cu secretarul de stat, secretarul pentru apărare și președintele Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore. O dată pe săptămână, pentru următoarele optsprezece luni, CIA avea ceea ce îi trebuia mai mult: atenția președintelui Statelor Unite.

MULTĂ MUNCĂ

Helms voia să țină secretele CIA sub control. Prin urmare, a cerut să nu aibă loc surprize neplăcute în străinătate. În condițiile politice dominante ale vremii, multe dintre operațiunile sub acoperire ale Agenției erau potențiale bombe politice cu hidrogen.

În iunie 1967, Helms i-a spus lui Desmond FitzGerald să evalueze toate acțiunile sub acoperire din străinătate, să se asigure că se păstra discreția în jurul lor și să le întrerupă pe cele care constituiau un pericol. Agenția nu putea risca încă un scandal public. Presiunea asupra lui FitzGerald, pe lângă povara investigațiilor interne ale comploturilor la adresa lui Castro, s-a dovedit a fi prea mare. Cinci săptămâni mai târziu, un atac de cord l-a ucis în timp ce juca tenis cu ambasadorul britanic. La fel ca Frank Wisner, avea cincizeci și șase de ani când a murit.

După înmormântarea lui FitzGerald, Helms l-a numit la conducerea serviciului clandestin pe un prieten vechi și loial: Thomas Hercules Karamessines, Tom K. pentru prieteni, un membru fondator al CIA și fostul șef al bazei din Atena, care suporta o durere fizică constantă din cauza coloanei sale deformate. Împreună, în vara și toamna anului 1967, au continuat evaluarea globală a operațiunilor sub acoperire ale CIA. Nici o națiune de pe glob nu reprezenta teritoriu neutru, iar Helms voia să ajute Agenția să ajungă în toate colțurile lumii.

La Saigon, CIA abia începuse o operațiune deosebit de delicată, aprobată de președintele Johnson, cu numele de cod Butonul de Aur. Agenția încerca să sondeze teritoriul în Vietnamul de Nord prin returnarea unui prizonier politic vietnamez de război la Hanoi cu un radiotransmițător, căutând să deschidă discuțiile cu inamicul la cele mai înalte niveluri. Nu au obținut nimic din asta. CIA crease și condusesese partidele comuniste locale în mai multe națiuni proamericane – printre care Panama – în speranța că liderii partidelor aveau să fie invitați la Moscova unde aveau să descopere secretele doctrinei sovietice chiar de la sursă. Lecțiile învățate în bătălia nesfârșită de a pătrunde în spatele zidurilor Kremlinului s-au dovedit irelevante. Helms încerca să mobilizeze primul cadru mondial de ofițeri sub acoperire: spioni care lucrau fără protecția unui pașaport diplomatic, pozând în avocați internaționali sau comercianți în călătorii de afaceri pentru companiile *Fortune 500*. Programul, cu numele de cod Globe, se afla

în pregătire de cinci ani, dar de-abia în jur de o duzină de ofițeri rățăceau pe planetă. Operațiunile bune aveau nevoie de ani buni ca să se dezvolte. „Trebuie să organizezi infrastructura, să faci rost de oameni care să lucreze cu tine”, explicase odată Helms. „Este nevoie de multă muncă pentru a avea o șansă de succes.”

Dar răbdarea, persistența, banii și înșelăciunile nu erau suficiente pentru lupta împotriva comunismului. Trebuiau puse arme reale în mâinile conducătorilor aliați, a poliției secrete și a trupelor paramilitare antrenate de CIA. Președintele Eisenhower crease un plan universal, numit Programul de Securitate Internă din Străinătate, condus de CIA, în colaborare cu Pentagonul și cu Departamentul de Stat. Cel care a scris manifestul misiunii – „o abordare democratică, altruistă, adesea necondiționată pentru ajutarea altor țări să se ajute singure” – era însuși membrul CIA, Al Haney, un escroc de la baza din Seul și comandantul de teren al Operațiunii Success din Guatemala.

Haney a propus acțiuni polițienești pe întregul glob, înarmând aliații Americii din Lumea aTreia. „Au existat acuzații potrivit cărora era greșit din punct de vedere moral ca SUA să ajute regimurile nedemocrate să își consolideze sistemele de securitate, cu alte cuvinte ajutându-le să-și cimenteze și mai tare puterea”, a argumentat el. Dar „Statele Unite nu își puteau permite luxul moral de a oferi o mână de ajutor numai regimurilor din lumea liberă care îndeplineau idealurile noastre de autoguvernare. Eliminați toate monarhiile absolutiste, dictaturile și juntele din lumea liberă, numărați-le pe cele care mai rămân și va rezulta imediat că SUA s-ar putea să se afle pe drumul izolării.”

Programul a pregătit 771 217 de ofițeri militari și de poliție străini din douăzeci și cinci de națiuni. A găsit teren mai fertil în țările în care acțiunile subversive ale CIA-ului pregătiseră dinainte terenul. A colaborat la crearea de poliții secrete în Cambodgia, Columbia, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Iran, Irak, Laos, Peru, Filipine, Coreea de Sud, Vietnamul de Sud și Thailanda. În fiecare dintre aceste țări, ministerele de interne și poliția națională au lucrat în strânsă legătură cu postul CIA. Agenția a mai organizat o academie internațională de poliție în Panama și o „școală de bombe” în Los Fresnos, Texas, care antrena ofițeri din America Centrală și de Sud. Absolvenții erau următorii lideri ai brigăzilor morții din El Salvador și Honduras.

Uneori era doar un pas între sala de clasă și camera de tortură. CIA se afla pe „teren minat”, spunea Robert Amory, șeful directoratului pentru informații al Agenției în timpul administrațiilor Eisenhower și Kennedy. „Se putea ajunge la tactici de tip Gestapo.”

În anii '60, raza acțiunilor CIA s-a extins dramatic în America Latină. „Castro a fost catalizatorul”, a spus Tom Polgar, veteranul bazei din Berlin, care lucrase ca șef al personalului pentru departamentul străin de informații din cadrul diviziei pentru America Latină între 1965 și 1967. „CIA și clasele superioare din America Latină aveau un lucru în comun – acea frică.”

„Misiunea mea era să folosesc posturile latino-americane pentru colectarea informațiilor despre Uniunea Sovietică și Cuba”, a spus Polgar. „Ca să fac lucrul ăsta, îmi trebuia un guvern relativ stabil care să coopereze cu Statele Unite.”

CIA sprijinea liderii a unsprezece națiuni latino-americane – Argentina, Bolivia, Brazilia, Republica Dominicană, Ecuador, Guatemala, Guyana, Honduras, Nicaragua, Peru și Venezuela. Odată ce un guvern favorabil ajungea la putere, șeful bazei CIA avea la dispoziție cinci căi prin care putea menține influența americană asupra liderilor străini. „Devii serviciul lor străin de informații”, spunea Polgar. „Ei nu știu ce se întâmplă în lume. Așa că le oferi o informare săptămânală – modificată pentru a se potrivi cu sensibilitățile lor. Bani, desigur – sunt întotdeauna bineveniți. Diverse bunuri – jucării, jocuri, arme. Instrucție. Și poți oricând să iei un grup de ofițeri la Fort Bragg sau la Washington – o vacanță minunată.”

Agencia era de părere că, așa cum declarase sec Richard Helms într-o estimare oficială, juntele militare din America Latină erau benefice pentru Statele Unite. Erau singura forță capabilă să controleze crizele politice. Legea și ordinea erau de preferat luptei murdare pentru democrație și libertate.

În timpul lui LBJ, misiunile de contrainsurgență începute de frații Kennedy au prins rădăcini acolo unde înfloriseră programele de securitate internă ale lui Ike, iar CIA-ul instalase aliați militari și politici. În 1967, prin atenta cultivare a dictatorilor de pe două continente, CIA a înregistrat una din cele mai mare victorii din Războiul Rece: vânarea lui Che Guevara.

ȚINE MINTE, OMORI UN OM

Che era legendă vie pentru soldații și spionii revoluției cubaneze. Aceștia lucrau în posturi îndepărtate, cum era Congo, unde puterea dictatorului Joseph Mobutu era amenințată de o forță rebelă pe nume Simba, ai cărei luptători îl răpiseră pe șeful bazei CIA din Stanleyville în 1964.

Congo era o veritabilă arenă pentru Războiul Rece, iar Mobutu și CIA lucrau în cea mai deplină armonie. Gerry Gossens, omul numărul trei al CIA în Congo, propusese crearea unei noi forțe care să lupte cu influența sovietică și cubaneză în Africa. „Mobutu mi-a dat o casă, șapte ofițeri și șase mașini Volkswagen, iar eu i-am învățat cum să spioneze”, a spus Gossens. „Am organizat un serviciu congolez care să raporteze CIA-ului. Îi administram noi. În cele din urmă, cu binecuvântarea președintelui, le-am plătit cheltuielile operaționale. Am preluat ceea ce adunaseră ei, am șlefuit, am editat și i-am trimis mai departe lui Mobutu.” Mobutu primea tot ce voia de la CIA – bani, arme, avioane și piloți, un medic personal și securitatea politică conferită de legătura strânsă cu guvernul american – în timp ce Agenția își consolida bazele și posturile în inima Africii.

Într-o bătălie clasică pentru Războiul Rece, Che și cubanezii lui s-au confruntat cu CIA-ul și cu cubanezii săi pe malul vestic al Lacului Tanganyika, în mijlocul Africii. Forțele Agenției, echipate cu puști automate și avioane de luptă, au atacat mai multe mii de luptători Simba și în jur de o sută de soldați cubanezi de-ai lui Che. În timpul luptelor, Che a căutat să primească noi ordine de la Fidel. „Evitați anihilarea”, l-a sfătuit *el jefe maximo*.

Che s-a retras fără glorie. În fuga sa, a traversat Atlanticul, căutând să aprindă flăcările revoluției în America Latină. A ajuns în munții Boliviei, unde CIA-ul i-a dat de urmă.

Rene Barrientos, un general de dreapta, pusese mâna pe putere în națiunea aceea disperat de săracă, susținut de mai bine de 1 milion de dolari din fondurile CIA. Banii au servit pentru „a încuraja”, conform Agenției, „un guvern stabil, înclinat favorabil în direcția Statelor Unite” și „ca suport al planurilor juntei conducătoare de a aduce pacea în țară.” Generalul și-a zdrobit oponentii cu o forță crescândă. Bill Broe, șeful diviziei latino-americane a serviciului clandestin, i-a scris cu satisfacție lui Helms: „Prin alegerea lui Rene Barrientos ca președinte al Boliviei, la 3 iulie 1966, această acțiune a fost încheiată cu succes.” CIA a trimis dosarul Barrientos la Casa Albă. Consilierul pentru securitate națională, Walt Rostow, l-a înmânat președintelui și a spus: „Asta explică de ce generalul Barrientos vă poate mulțumi când veți lua prânzul cu el săptămâna viitoare, miercuri, în data de 20.”

În aprilie 1967, Barrientos l-a informat pe ambasadorul american, Douglas Henderson, că ofițerii săi îl vânau pe Che în munții Boliviei. Ambasadorul Henderson a mers la Washington în acea săptămână și i-a dat vestea lui Desmond FitzGerald. „Nu poate fi Che Guevara,” a spus FitzGerald. „Credem că Che Guevara a fost ucis în Republica Dominicană și că este înmormântat într-un loc nemarcat.” Cu toate acestea, CIA a trimis doi veterani ai invaziei din Golful Porcilor să se alăture vânătorii echipei de rangeri bolivieni antrenați de americani.

Unul dintre cubanezii CIA era Feliz Rodriguez, care a trimis o serie de buletine informative fierbinți de pe frontul de luptă. Mesajele sale, date publicității în 2004, sunt singurele relatări ale unui martor ocular contemporan într-o confruntare îndelung învăluită în mister. Din satul Higuera, Rodriguez i-a transmis un mesaj radio lui John Tilton, șeful bazei din La Paz, care le-a transmis veștile lui Bill Broe și lui Tom Polgar la cartierul general. Rapoartele lor au ajuns apoi la Helms, care le-a prezentat personal la Casa Albă.

La 8 octombrie 1967, Che a fost prins după o confruntare cu rangerii bolivieni. Era rănit la un picior, dar în rest se afla într-o stare destul de bună. Visele sale pentru un nou Vietnam în America de Sud se destrămaseră în zonele înalte ale Boliviei. Grupul care l-a capturat l-a dus într-o mică școală. Rodriguez a aflat că marii comandanți bolivieni de la La Paz aveau să decidă a doua zi soarta lui Che.

„Încerc să îl țin în viață”, a raportat Rodriguez, „lucru foarte greu.”

A doua zi, la prima geană de lumină, Rodriguez a încercat să îl interogheze pe Che, care stătea pe podeaua școlii, cu fața ascunsă în mâini, cu încheieturile și gleznele legate, lângă cadavrele a doi *compañeros* cubanezi. Au vorbit despre confruntările din Congo și despre cursul revoluției cubaneze. Che a spus că Fidel ucisese mai bine de 1 500 din inamicii săi politici, și asta fără să mai pună la socoteală conflictele armate precum Golful Porcilor. „Guvernul cubanez, desigur, i-a executat pe toți liderii gherilelor care i-au invadat teritoriul”, a mărturisit Che, după spusele lui Rodriguez. „S-a oprit apoi și, cu o privire întrebătoare pe față, a zâmbit și și-a recunoscut situația de pe terenul bolivian”, a continuat Rodriguez. „Odată cu capturarea lui, mișcarea de gherilă suferise o înfrângere copleșitoare... A insistat că idealurile sale aveau să se împlinească... Nu planificase o rută de scăpare prin Bolivia în caz de eșec. Se hotărâse, cu siguranță, să eșueze sau să învingă.”

Înălții comandanți au dat ordinul asasinării lui Che la ora 11:50. „Guevara a fost executat cu o rafală de împușcături la 13:15,” a transmis Rodriguez prin radio către Tilton. „Ultimele sale cuvinte au fost: „Spuneți-i soției mele să se recăsătorească și lui Fidel Castro că Revoluția se va ridica din nou în Americi.” Călăului său i-a spus „Ține minte, omori un om“.”

Tom Polgar era ofițerul de serviciu la cartierul general când a sunat Tilton cu vestea că Che era mort. „Poți trimite amprente?” a întrebat Polgar.

„Pot să trimit degete,” a răspuns Tilton. Călăii lui Che îi tăiaseră mâinile.

CONSIDERENTUL CEL MAI IMPORTANT TREBUIE SĂ FIE SENSIBILITATEA POLITICĂ

Existau puține triumfuri care să fie trâmbițate de Helms și de ofițerii săi. Erau depășite numeric de o multitudine de greșeli. „Încă o dată, operațiunile CIA au creat o problemă majoră”, l-a informat biroul Departamentului de Stat din Egipt pe Luke Battle, noul secretar de stat adjunct pentru Orientul Apropiat. Conducătorul Egiptului, Gamal Abdel Nasser, se plângea – nu pentru prima dată și nu fără motiv – că Agenția încerca să îi răstoarne guvernul. „CIA pare să spere că aceste incidente pot fi ascunse sub covor,” spunea mesajul trimis lui Battle. „Nu ar trebui să permiteți să se întâmple una ca asta.”

Battle știa ce aducea cu sine munca CIA în Egipt. Fusesse ambasadorul american acolo când un ofițer de caz cu capul în nori a expus din neglijență relația Agenției cu un proeminent editor de ziar din Cairo, pe nume Mustapha Amin. Amin era un apropiat de-al lui Naser; CIA-ul îl plătise pentru informații și pentru publicarea unor știri proamericane. Șeful bazei din Cairo îl mințise pe ambasador cu privire la relația Agenției cu Amin. „Acesta fusese pe statul de plată al CIA”, a declarat Battle. „Bruce Odell [ofițerul de caz CIA] se întâlnea regulat cu Mustapha Amin. Fusesem asigurată că nu se făcuseră transferuri de bani în Egipt, dar o fotografie cu o asemenea tranzacție a fost făcută la arestarea lui Mustapha Amin.” Cazul a ajuns pe prima pagină în întreaga lume, indicându-l explicit pe Odell, care lucrase sub protecția imunității diplomatice. Amin a fost judecat ca spion, torturat cu brutalitate și încarcerat timp de nouă ani.

Helms a încercat să refacă încrederea în CIA. Sperase că președintele Johnson avea să vină la Langley, Virginia, pentru a se adresa trupelor la cartierul general în septembrie 1967, în timpul ceremoniilor de aniversare a douăzeci de ani de activitate a Agenției. Dar LBJ nu a vizitat niciodată CIA-ul. L-a trimis pe vicepreședintele Humphrey la ceremonie, iar acesta din urmă a ținut un discurs caracteristic, de tipul „țineți-o tot așa.” „Veți fi criticați”, a spus el. „Singurii oameni care nu sunt criticați sunt cei care nu fac nimic și nu mi-ar plăcea să văd Agenția în această situație.”

CIA nu putea supraviețui criticilor susținute din interiorul guvernului, cu atât mai puțin celor din partea publicului. Depindea de secrete pentru a supraviețui. Când operațiunile eșuate ajungeau pe paginile ziarelor, încrederea de care se mai bucura Agenția continua să se piardă.

La 30 septembrie 1967, Helms a stabilit noi reguli stricte pentru acțiunile sub acoperire și le-a transmis fiecărei baze. Pentru prima dată în istoria CIA, șefii bazelor și superiorii lor au fost instruiți să greșească cu prudență. „Revedeți toate proiectele de sensibilitate politică”, spunea ordinul. Cartierul general trebuia informat despre indentitățile „politicienilor străini, atât guvernamentali cât și din opoziție, ale liderilor militari care se aflau pe statul de plată al CIA.” Nici o sumă cheltuită pe acțiunile subversive nu era prea mică pentru a scăpa neraportată. „Considerentele cele mai importante *trebuie* să fie sensibilitatea politică a activității și corespondența cu politica externă a SUA.”

Fluxul de bani către agenții străini obscuri, ziarele de mână a doua, partide politice fără susținători și alte operațiuni contraproductive a început să sece. Numărul operațiunilor majore de război din Europa de Vest a început să se diminueze. CIA urma să se concentreze pe războiul fierbinte din Asia de Sud-Est și pe Războiul Rece din Orientul Mijlociu, Africa și America Latină.

Dar acasă mai izbucnise un război. Președintele tocmai îi spusese lui Helms să se apuce de cea mai sensibilă operațiune din punct de vedere politic – aceea de a-i spiona pe americani.

27. GĂSIȚI-I PE COMUNIȘTII STRĂINI

Președintele Johnson se temea că mișcarea împotriva războiului avea să-l alunge de la Casa Albă. Până la urmă l-a alungat însuși războiul.

În octombrie 1967, la Washington, câțiva analiști CIA s-au alăturat primului mare marș împotriva războiului. Președintele îi vedea pe protestatari ca pe niște dușmani ai statului. Era convins că mișcarea pentru pace era controlată și finanțată de Moscova și Beijing. Voia dovezi. I-a ordonat lui Richard Helms să facă rost de ele.

Helms i-a reamintit președintelui că CIA-ul nu avea voie să-i spioneze pe cetățenii americani. A declarat că Johnson îi spusese: „Sunt conștient de asta. Ceea ce vreau este să urmărești această chestiune și să faci ceea ce este necesar pentru a-i găsi pe comuniștii străini care sunt în spatele acestei interferențe intolerabile în afacerile noastre interne.” Este posibil ca LBJ să se fi exprimat mai deschis.

Într-o încălcare flagrantă a puterilor sale acordate de lege, directorul Serviciilor Centrale de Informații a devenit un șef de poliție secretă cu jumătate de normă. CIA a demarat o operațiune de supraveghere cu numele de cod Haos. A durat aproape șapte ani. Helms a creat un nou Grup pentru Operațiuni Speciale care să se ocupe de spionarea americanilor și l-a ascuns cu abilitate în umbra personalului de contrainformații al lui Angleton. Unsprezece ofițeri CIA și-au lăsat părul să crească, au învățat jargonul Noii Drepte și au pornit la infiltrarea grupurilor de pace din Statele Unite și Europa. Agenția a completat un index cu 300 000 de nume de cetățeni americani și organizații și a adunat dosare extinse despre 7 200 de cetățeni. A început să lucreze în secret cu departamentele de poliție din întreaga Americă. Incapabilă de a face diferența clară între extrema stângă și opoziția față de război, a spionat toate organizațiile majore din mișcarea pentru pace. La comanda președintelui, transmisă prin Helms și secretarul pentru apărare,

Agencia Națională de Securitate și-a întors imensele forțe de spionare împotriva cetățenilor americani.

Atât președintele, cât și conservatorii din Congres, au văzut legături între protestele de pace și revoltele rasiale care zguduiau Statele Unite. Voiau ca CIA să dovedească faptul că în spatele lor se aflau comuniștii. Agenția a făcut tot ce i-a stat în putere.

În 1967, ghetourile Americii deveniseră zone de război; șaptezeci și cinci de revolte urbane separate au devastat națiunea, ducând la 88 de morți, 1 397 de răniți, 16 389 de arestări, 2 157 de condamnări și o pagubă economică estimată la 6 645 milioane de dolari. Patruzeci și trei de oameni au fost uciși în Detroit, douăzeci și șase în Newark. Furia a umplut străzile din New York, Los Angeles, San Francisco, Boston, Cincinnati, Dayton, Cleveland, Youngstown, Toledo, Peoria, Des Moines, Wichita, Birmingham și Tampa. La 25 octombrie, senatorul John McClellan, democrat de Arkansas și președintele Subcomitetului Permanent de Investigații al Senatului i-a scris lui Helms în căutarea de dovezi că sovieticii se ocupau de mișcările pentru drepturile negrilor din Statele Unite. „Subcomitetul este foarte interesat de operațiunile diverselor organizații militante din această țară”, scria senatorul.

McClellan susținea că Moscova crease „o școală de spionaj sau de sabotaj în Ghana, Africa, pentru oamenii de culoare” și că mai mulți americani lucraseră acolo pe post de instructori. „Se pare că responsabilii vin de undeva din California”, a scris senatorul. „Ar putea fi de foarte mare ajutor Subcomitetului dacă am cunoaște identitatea fiecărui profesor și student american care a revenit în Statele Unite... Cooperarea dumneavoastră în această chestiune va fi foarte apreciată.”

Serviciul clandestin a cooperat. La 31 octombrie 1967, Tom Karamessines a lansat un zvon neconfirmat către Casa Albă, pe care îl auzise de la un cubanez din Miami. „O tabără de pregătire pentru negri” fusese înființată pe o plajă aproape de Santiago de Cuba, unde „negrii erau antrenați pentru operațiuni subversive împotriva Statelor Unite”, spunea raportul. „Cursurile lor includeau ore de engleză predate de profesori sovietici.” Raportul continua: „Activitățile lor subversive împotriva Statelor Unite includeau sabotajul în legătură cu revoltele rasiale îndreptate spre demararea revoluției negrilor în Statele Unite.” Mai spunea că „150 de negri sunt implicați în programul de pregătire și unii au ajuns deja în Statele Unite.”

Lyndon Johnson era furios. „Nu am de gând să îi las pe comuniști să preia controlul asupra guvernului american și *exact asta fac ei în clipa asta*”, le-a spus lui Helms, Rusk și McNamara în timpul unui discurs afectat din după-amiaza zilei de 4 noiembrie 1967. „Sunt sătul să-i tot văd pe oamenii ăștia urcați în avioane sovietice și trimiși în toată țara. Vreau ca cineva să fie cu ochii pe cine părăsește țara, unde se duce și de ce.” Această ultimă remarcă îi era adresată direct lui Helms.

Dar CIA nu a găsit nici cea mai mică dovadă care să îi lege pe liderii stângii americane sau pe cei ai mișcării pentru drepturile negrilor de guvernele străine. Helms i-a prezentat această veste nefericită președintelui la 15 noiembrie 1967. A raportat că în timp ce CIA-ul îi suspecta pe unii membri ai stângii de afinități ideologice cu Moscova sau Hanoi, nu exista nici o probă care să arate că „acționau

la indicațiile altcuiva în afară de ale lor. “ Lyndon Johnson i-a ordonat lui Helms să intensifice cercetările. Nu a reușit să descopere altceva decât o încălcare continuă a regulamentului CIA.

Pentru milioane de americani, războiul ajungea acasă în fiecare seară pe micul ecran. La 31 ianuarie 1968, 400 000 de soldați comuniști au lovit aproape fiecare oraș important și fiecare garnizoană militară din Vietnamul de Sud. Atacul s-a produs în prima noapte de Tet, noul an lunar, iar inamicul a asediat Saigonul și bazele militare americane majore de la Hue și Khe Sanh. La 1 februarie, televiziunile și camerele de filmat l-au surprins pe șeful poliției din Saigon executând cu sânge rece un prizonier Vietcong cu o împușcătură în cap. Asalturile au continuat. Deși contraatacul american a fost copleșitor – 100 000 de tone de bombe au căzut numai deasupra orașului Khe Sanh – șocul atacului-surpriză era o înfrângere psihologică devastatoare pentru Statele Unite. Helms a concluzionat că CIA-ul nu ar fi putut prevedea ofensiva, de vreme ce nu dispunea de absolut nici o informație despre intențiile inamicului.

La 11 februarie 1968, Helms și-a adunat toți experții în problema Vietnamului la cartierul general. Toți, afară de unul – George Carver, încă optimist, deși nu pentru mult timp – au căzut de acord asupra următorului punct: generalul Westmoreland, comandantul american din Saigon, nu avea o strategie coerentă. Era inutil să trimită mai multe trupe americane. Dacă guvernul și armata Vietnamului de Sud nu-și uneau forșele pentru a lupta cu inamicul, Statele Unite trebuiau să se retragă. Helms l-a trimis pe George Allen înapoi la Saigon pentru a evalua pagubele și pentru a se întâlni cu președintele Thieu și vicepreședintele Ky. Allen a găsit armata Vietnamului de Sud zdruncinată și pe cei doi lideri inamici la cuțite. Soldații americani erau incapabili să apere orașele țării; spionii americani erau panicați și demoralizați. Hanoi obținuse cea mai mare victorie politică din 1954 încoace, când îi înfrânsese definitiv pe francezi la Dien Bien Phu.

Helms i-a prezentat personal președintelui concluziile deosebit de pesimiste. Totul era distrus, mai puțin enorma voință politică a lui LBJ. La 19 februarie, în vreme ce Hanoi se confrunta cu al doilea val de atacuri din Tet, președintele a discutat între patru ochi cu Dwight Eisenhower. A doua zi, la prânzul de marți de la Casa Albă, Helms l-a ascultat pe președinte în timp ce acesta descria conversația.

„Generalul Eisenhower a spus că Westmoreland avea o răspundere mai mare decât oricare alt general din țara asta“, a povestit LBJ. „L-am întrebat câți soldați ai forțelor aliate a avut sub comandă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. A spus că, împreună cu trupele SUA și cele aliate, dispunea de cinci milioane de oameni. I-am spus că generalul Westmoreland are 500 000 de oameni, prin urmare cum putea să spună că Westmoreland avea cea mai mare responsabilitate dintre toți generalii americani? Mi-a răspuns că era un alt fel de război și că generalul Westmoreland nu-și cunoaște dușmanul.“

În cele din urmă, Lyndon Johnson a înțeles că nici o strategie nu putea supraviețui lipsei de informații din Vietnam. Statele Unite nu puteau înfrânge un dușman pe care nu îl înțelegeau. Câteva săptămâni mai târziu, a anunțat că nu va candida pentru un alt mandat ca președinte al Statelor Unite.

PARTEA A PATRA**SCĂPAȚI DE CLOVNI****CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR NIXON ȘI FORD
1968 – 1976****28. CE NAIBA FAC CLOVNII ȚIA ÎN LANGLEY?**

În primăvara anului 1968, Richard Helms avea motive întemeiate să se teamă că următorul său șef avea să fie ori Robert Kennedy ori Richard Nixon. Ca procuror general, Kennedy abuzase de puterea Agenției. Pusese stăpânire asupra CIA și îl tratase pe Helms cu dispreț și răceală. În calitate de candidat sau de comandant suprem, ar fi fost amenințat de secretele din dosarele Agenției. Helms a fost cu adevărat șocat când senatorul a fost asasinat în timpul campaniei din iunie. Dar nu și întristat. Tot restul vieții, Helms avea să poarte cicatricile adânci lăsate de biciuirile lui Kennedy.

Richard Nixon era o cu totul altă problemă. Helms era conștient cât de profunde erau resentimentele lui. Nixon credea că Agenția era plină de elitiști din est, liberali ticăloși, bârfitori din Georgetown, oameni de-ai lui Kennedy. Faptul că Nixon considera CIA-ul responsabil pentru cel mai mare dezastru al vieții sale: înfrângerea din alegerile din 1960, era un secret bine cunoscut. Era convins – greșit – că secretele și minciunile spuse de Allen Dulles îl ajutaseră pe John Kennedy să câștige puncte cruciale în dezbaterile prezidențiale televizate. În memoriile sale din 1962, *Șase crize*, Nixon mărturisise că dacă ar fi fost ales președinte, ar fi creat o nouă organizație în afara CIA pentru desfășurarea operațiunilor subversive. Amenința fățiș să scoată inima Agenției.

La 10 august 1968, Nixon și Helms s-au întâlnit pentru prima lor discuție prelungită. Președintele l-a invitat pe candidat la ferma LBJ din Texas, l-a servit cu friptură și porumb fiert și i-a prezentat zona într-o mașină decapotabilă. Apoi, au făcut împreună înconjurul lumii: confruntarea dintre Cehoslovacia și Uniunea Sovietică, suportul continuu al lui Castro pentru mișcările revoluționare și, în final, negocierile secrete de pace dintre Statele Unite și Vietnamul de Nord.

Nixon i-a adresat lui Helms o întrebare incomodă.

– Ei tot mai cred că am pierdut războiul? a întrebat el.

– Vietnamezii din nord sunt convinși că au câștigat după Dien Bien Phu, a spus Helms. Era ultimul lucru pe care voia Nixon să îl audă.

La trei zile după ce a câștigat alegerile, Nixon l-a sunat pe LBJ.

– Ce părere ai despre Helms? a întrebat el. L-ai mai ține în funcție?

– Da, l-aș ține, a răspuns Johnson. Este foarte competent. Este succint. Îți spune totul verde-n față și este loial.

Era o înaltă apreciere. După un an și jumătate în care luase masa la Casa Albă, Helms câștigase încrederea președintelui și o reputație de profesionist desăvârșit la Washington. Considera că după douăzeci de ani, CIA-ul dezvoltase un cadru de analiști cu specializări unice asupra amenințării sovietice și un serviciu clandestin

capabil să desfășoare acțiuni de spionaj fără să fie prins. Se considera un soldat loial în slujba președintelui său.

Helms avea să afle curând costul acelei loialități.

INCREDIBIL DE SECRETOȘI

„Richard Nixon nu a avut niciodată încredere în nimeni,” reflecta Helms douăzeci de ani mai târziu. „Devenise președintele Statelor Unite și, prin urmare, șeful ramurii executive și cu toate astea spunea tot timpul că forțele aeriene care bombardaseră Vietnamul nu erau în stare de nimic, că Departamentul de Stat nu era altceva decât o adunătură de diplomați înțepați și amatori de cocktailuri, că Agenția nu putea să obțină o victorie în Vietnam... Și așa mai departe... Sunt imbecili, sunt proști, asta nu pot, aia nu pot să facă. La Casa Albă, în ianuarie 1969, la câteva zile după instalarea noii administrații, la ora prânzului, Helms stătea cufundat într-o tăcere tensionată, în timp ce Nixon ciugulea din brânza de casă și ananasul la cutie. Președintele ataca CIA-ul, în timp ce consilierul pentru securitate națională, Henry Kissinger, asculta cu atenție. „Nu am nici cea mai mică îndoială”, își amintea Helms, „că șicanele lui Nixon l-au afectat pe Kissinger.”

Președintele ales și omul său de la Harvard au descoperit că erau spirite înrudite. „Amândoi erau incredibil de secretoși, dar pe Kissinger îl caracteriza un anumit farmec legat de asta”, observase Thomas Hughes, directorul biroului de informații al Departamentului de Stat.

„Amândoi erau manipulatori înveterați, dar Nixon era mai transparent.” Ajunseseră la o înțelegere: aveau să conceapă, să comande și să controleze ei înșiși operațiunile clandestine. Acțiunile sub acoperire și spionajul puteau fi instrumente folosite pentru propriile lor interese. Nixon le-a folosit pentru a construi o fortăreață politică la Casa Albă, iar Kissinger a devenit, în cuvintele consilierului său Roger Morris, șeful provizoriu al securității naționale.

Pe post de act preventiv de autoprotecție, Helms crease un comitet al Înțelepților, numit Grupul de Studiu pentru Operațiunile Sub Acoperire, menit să-i raporteze președintelui ales valoarea serviciului clandestin – și să-i protejeze serviciul de atacuri. Grupul, condus de Franklin Linds, pe vremuri mâna dreaptă a lui Frank Wisner, avea sediul la Harvard și se întrunea în secret; printre cei mai marcanți membri ai săi se numărau Richard Bissell și Lyman Kirkpatrick. Din grup mai făceau parte și câțiva profesori de la Harvard care lucraseră pentru Casa Albă, Pentagon, Departamentul de Stat și CIA. Trei dintre ei erau destul de apropiați de colegul lor, Henry Kissinger, pentru a ști că avea să devină următorul consilier prezidențial pentru securitate națională, indiferent de cine câștiga cursa, întrucât Kissinger lucrase simultan pentru Nixon și Humphrey în calitate de consultant confidențial. Nici unul din ei nu lua în considerare pe altcineva pentru această funcție.

Raportul secret al Grupului de Studiu pentru Operațiunile Sub Acoperire era datat 1 decembrie 1968. Una dintre recomandări îl mulțumea în mod deosebit pe Kissinger: spunea că președintele ar trebui să-i delege unui funcționar superior de

la Casa Albă responsabilitatea oficială de supraveghere a tuturor operațiunilor sub acoperire. Kissinger nu avea să se limiteze la supraveghere. Avea să le conducă.

Raportul îl îndemna pe noul președinte să îi „clarifice directorului CIA că se așteaptă de la el să spună „Nu“ în cazul în care, în opinia sa, o operațiune propusă nu poate fi dusă la îndeplinire.“ Nixon nu a ascultat niciodată de acest sfat.

„Operațiunile subversive rareori pot atinge singure un obiectiv important“, continua raportul. „În cel mai bun caz, o operațiune poate să câștige timp, să deoaze o lovitură de stat sau să creeze condiții favorabile care să facă posibilă utilizarea mijloacelor secrete în vederea atingerii unui obiectiv important.“ Nixon nu a înțeles niciodată acest principiu.

„Un individ, un partid politic sau un guvern în funcțiune pot fi serios rănite sau distruse de expunerea la susținerea subversivă din partea CIA“, mai spunea raportul. „În același timp, expunerea la operațiunile clandestine poate dăuna Statelor Unite din punct de vedere al opiniei internaționale. Pentru unii, expunerea denotă o desconsiderare a drepturilor naționale și a drepturilor omului; altora le demonstrează doar impotența și inerția noastră în a nu fi prinși... Impresia multor americani, în special a comunității de intelectuali și a tinerilor că Statele Unite s-ar implica în „trucuri murdare“ tinde să îi îndepărteze de guvernul lor“, continua raportul. „Dezvăluirile făcute în această atmosferă au dat ocazie „Noii Stângi“ să afecteze un spectru mult mai larg al opiniei politice, mai mult decât ar fi fost cazul. Statele Unite s-au aflat în fruntea națiunilor preocupate de extinderea domniei legii în afacerile internaționale. Credibilitatea și eficiența noastră în acest rol sunt, fără îndoială, afectate în măsura în care devine cunoscut că intervenim în secret în afacerile interne ale altora. Nixon și Kissinger au ignorat voit toate acestea.

„Impresia noastră este că, în ultimii ani, CIA-ul a devenit mult prea închisat“, a concluzionat raportul. „Aproape toți membrii seniori a u fost în organizație în toți acești douăzeci de ani... Mai există și o tendință puternică spre izolare și interiorizare... o lipsă de inovare și perspectivă.“ Nixon credea măcar această concluzie. S-a apucat să infiltreze acel cerc restrâns. A început cu numirea general-locotenentului de marină, Robert Cushman, care fusese consilierul său pentru securitate națională pe când era vicepreședinte. Misiunea lui Cushman era să îi spioneze pe președinte pe spionii americani.

Dornică să cadă în grațiile președintelui ales, Agenția îi trimitea lui Nixon aceleași rezumate zilnice de informații pe care le primise și Lyndon Johnson. S-au adunat grămadă, necitite, într-un seif din apartamentul lui Nixon de la etajul treizeci și nouă al Hotelului Pierre din New York. Grămada a crescut timp de o lună, până când Kissinger a trimis vorbă în decembrie că Nixon nu avea să se uite peste ele. A subliniat că din acel moment, tot ce dorea Agenția să-l informeze pe președinte, trebuia transmis prin intermediul lui. Nici Helms, nici nimeni altcineva nu avea să se întâlnească în particular cu Nixon.

Încă de la bun început, Kissinger a exercitat un control tot mai strâns asupra operațiunilor CIA. În 1967 și 1968, supraveghetorii CIA din cadrul Comitetului 303 purtaseră dezbateri aprinse pe tema desfășurării acțiunilor sub acoperire. Vremurile acelea erau de mult apuse. Kissinger îi domina pe toți ceilalți membri

ai comitetului – Helms, procurorul general John Mitchell și pe ofițerii numărul doi de la Departamentul de Stat și Pentagon. Devenise reprezentanța unui singur om. În răstimp de treizeci și două de luni, comitetul a aprobat aproape patruzeci de acțiuni subversive, dar nu a căzut niciodată de acord cu adevărat. În total, mai bine de trei sferturi din programele acțiunilor subversive ale administrației Nixon nu au primit aprobarea oficială a comitetului. Operațiunile negre ale Statelor Unite erau aprobate de Henry Kissinger.

În 1969, așa cum bine se știe, președintele a înregistrat conversațiile cetățenilor privați, pentru a împiedica noi scurgeri și pentru a controla fluxul de informații din guvern. Consilierul său pentru securitate națională a mers mai și departe: Kissinger a folosit CIA-ul pentru a-i spiona pe americani, chestiune până în prezent ignorată de istorie.

După ce mișcarea antirăzboi a cerut un moratoriu național lunar, o suspendare de o zi a afacerilor americane, Helms a primit ordin de la Kissinger să îi spioneze pe liderii acesteia. Înregistrat în jurnalul de birou al lui Robert L. Bannerman, un membru senior al personalului Biroului de Securitate al CIA, memorandumul era intitulat „Doctorul Kissinger – Cerere de informații.”

„Dr. Kissinger a depus o cerere despre tipul de informații deținute despre liderii grupurilor care conduceau moratoriul despre Vietnam,” spune raportul CIA. „După ce i s-a acordat atenție acestei cereri, a fost trimisă către [șters] care a fost de acord să fie punctul principal al acestui raport, iar munca pe seama acestui raport s-a desfășurat în timpul weekend-ului.” Aceasta nu era doar o continuare a Haosului, căutarea continuă a CIA-ului de surse străine care să susțină mișcarea antirăzboi. Era o cerere specifică din partea consilierului pentru securitate națională al președintelui, pentru întocmirea de dosare despre cetățeni americani.

Înregistrarea nu denotă nici o urmă de ezitarea din partea lui Richard Helms. Din 1962, trei președinți succesivi i-au ordonat directorului Serviciilor Centrale de Informații să îi spioneze pe americani, ignorând regulamentul CIA. Nixon credea că toate acțiunile prezidențiale erau legale atâta timp cât serveau securității naționale. Dacă președintele face asta, spunea el, nu este ilegal. Printre succesorii săi, doar George W. Bush mai îmbrățișase asemenea concepții despre puterea prezidențială, înrădăcinată în dreptul divin al regilor. Dar era un lucru ca un președinte să dea un asemenea ordin și cu totul altul ca un oficial neales să facă lucrul ăsta în numele președintelui.

LOVIȚI PE SOVIETICI ȘI LOVIȚI RĂU

Nixon și Kissinger operau la un nivel de confidențialitate care mergea dincolo de cel al CIA-ului. Când aveau de-a face cu dușmanii Statelor Unite – negocierea în secret cu sovieticii, chinezii, nord-vietnamezii – CIA știa foarte puțin sau nimic despre asta. Și nu întâmplător: Casa Albă nu credea mare parte din ce afirmau experții CIA despre forțele comunismului, în special în estimările Agenției despre puterea militară a Uniunii Sovietice.

„Nu vreau să spun că inventează informațiile sau că le distorsionează, dar vreau să fiți foarte atenți și să separați faptele de opinii“, i-a spus Nixon lui Helms la 18 iunie 1969, la o ședință a Consiliului Național de Securitate.

„Problema e că estimările pentru anii 1965, 1966, 1967 și 1968 – și le-am văzut pe toate – fuseseră pe jumătate greșite în privința capacității sovietice“, a spus Nixon. „Trebuie să pornim de la fapte, de la toate faptele și să ajungem la concluzii pe baza faptelor concrete. Ați înțeles?“

Nixon a fost scandalizat când Agenția a susținut că sovieticii nu aveau nici intenția și nici tehnologia pentru a lansa un prim atac nuclear devastator. Concluzia a reieșit din rafalele de estimări oficiale pe tema forțelor strategice sovietice, pe care Nixon le-a respins în întregime. „Inutile“, a scris el pe marginea unui memorandum asupra capacităților nucleare ale Moscovei pe care i-l înmânase Helms. „O reproducere superficială și irațională a știrilor din presa zilnică.“ Analizele CIA nu valorau nimic în fața planurilor lui Nixon de a construi un sistem de rachete antibalistice – preludiul unor fantezii din viitor, mai potrivite pentru *Războiul stelelor*. „De partea cui este Agenția?“ este modul în care își amintește Helms argumentul Casei Albe. „Cu alte cuvinte «Hai să ne adunăm și să selectăm dovezile».

Până la urmă, asta a fost exact ce a făcut Helms, ștergând un paragraf-cheie din cea mai importantă estimare CIA despre forțele nucleare sovietice din 1969. Încă o dată, Agenția își croia munca pentru a se potrivi modelului politicii Casei Albe. Decizia sa de a merge pe linia Casei Albe „nu le-a convenit analiștilor Agenției“ își amintea Helms. „În opinia lor, compromisese una dintre responsabilitățile fundamentale ale Agenției – mandatul de evaluare a tuturor datelor disponibile și exprimarea concluziilor indiferent de politicile SUA.“ Dar Helms nu avea să riște în această bătălie: „Eram convins că am fi pierdut disputa cu administrația Nixon, iar din acel proces Agenția ar fi rămas cu sechele permanente.“ Analiștii săi s-au plâns de oprirea dezaprobării și de eșecul de a învăța din greșelile trecutului. Dar nu s-a făcut nici un plan pentru a îmbunătăți poziția analiștilor față de capacitățile și intențiile sovieticilor.

CIA studiasse fotografiile făcute de sateliții spioni deasupra Uniunii Sovietice în ultimii opt ani, trăgând cu ochiul din spațiu și punând împreună un puzzle al capacității militare sovietice. Agenția lucra la generația următoare de sateliți spioni care aveau să fie echipați cu camere de filmat. Helms crezuse întotdeauna că mașinăriile nu erau un bun substitut al spionilor. Cu toate astea, l-a asigurat pe Nixon că aveau să ofere Statelor Unite puterea de a se asigura că Moscova își respecta înțelegerea stabilită prin SALT, Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, în plină dezbateră la Helsinki.

Cu cât obținea CIA-ul mai multe date brute despre armata sovietică, cu atât totul devenea mai confuz. Nixon critica pe bună dreptate Agenția pentru că subestimase puterea nucleară sovietică în anii '60; i-a bătut obrazul Agenției din această cauză pe tot parcursul președinției sale. Rezultatul presiunii este acum evidentă: timp de treisprezece ani, de la începutul erei lui Nixon până la sfârșitul Războiului Rece, toate estimările forțelor nucleare strategice sovietice *supraevaluasera* viteza cu care Moscova își moderniza armamentul.

Totuși, Nixon se baza pe CIA pentru a submina Uniunea Sovietică cu fiecare ocazie – nu doar la Moscova, ci în toate națiunile de pe pământ.

„Președintele ne-a chemat pe Henry Kissinger și pe mine în Biroul Oval, după întâlnirea NSC de astăzi, pentru ceea ce s-a dovedit a fi o discuție de 25 de minute pe o varietate de subiecte, inclusiv SALT, Laos, Cambodgia, Cuba și operațiunile sub acoperire“, a consemnat Helms într-un raport din 25 martie. „Cu privire la operațiunile secrete, președintele m-a încurajat să îi lovesc pe sovietici și să îi lovesc bine, oriunde în lume aş avea ocazia. Mi-a spus să „merg mai departe“, să îl informez pe Henry Kissinger și să îmi dau frâu liber imaginației cât mai mult posibil. A fost mai empatic ca niciodată asupra acestui subiect.“ Încurajat de acest rar moment de atenție prezidențială, Helms a „profitat de moment să accentuez cu tărie convingere că Statele Unite nu ar trebui să renunțe la nimic din ce ar putea face presiuni asupra Uniunii Sovietice sau care ar putea produce nemulțumiri, chiar dacă nu se poate obține un câștig anume în schimb.“ I-a promis președintelui un nou set de acțiuni sub acoperire împotriva sovieticilor.

Un singur paragraf din documentul pe care Helms l-a trimis la Casa Albă a atras atenția lui Nixon.

Helms a analizat munca făcută de Radio Europa Liberă și Radio Libertatea – o investiție de douăzeci de ani în valoare de mai bine de 400 de milioane de dolari – și puterea radiourilor de a păstra aprins focul dizidenței în spatele Cortinei de Fier. A detaliat munca dizidenților sovietici, precum fizicianul Andrei Sacharov și scriitorul Alexandr Soljenițin, ale căror cuvinte răsunau în Uniunea Sovietică prin intermediul CIA. Treizeci de milioane de oameni din Europa de Est ascultau Radio Europa Liberă, iar cetățenii sovietici făceau tot ce puteau pentru a intra pe frecvența Radio Libertatea, deși Moscova cheltuia 150 de milioane de dolari pe an pentru a le bruiia frecvențele. În plus, organizațiile Europa Liberă și Libertatea distribuiseră două milioane și jumătate de cărți și jurnale în Uniunea Sovietică de la sfârșitul anilor '50. Speranța era ca cuvintele, pe unde și pe hârtie, să poată promova libertatea intelectuală și culturală.

Totul mergea bine – dar erau știri vechi pentru Nixon. Ceea ce îi aprindea imaginația era abilitatea CIA-ului de a influența rezultatele alegerilor.

„Existaseră numeroase momente când, în fața amenințării unui Partid Comunist sau a unei victorii electorale populare din Lumea Liberă, ne confruntasem cu acest pericol și îl evitasem cu succes“, i-a amintit Helms președintelui. „Guyana în 1963 și Chile în 1964 sunt exemple bune despre ceea ce se poate îndeplini în circumstanțe dificile. Ne-am putea confrunta cu situații similare în diverse alte părți ale globului și suntem pregătiți de acțiune cu programe de subminare a alegerilor atent studiate.“ Parcă asta suna mai bine. Banii și politica erau două subiecte pe placul lui Nixon.

SINGURA CALE ERA CEA VECHIE

Agencia susținuse în secret politicienii din Europa de Vest pe parcursul Războiului Rece. Lista îi includea pe cancelarul Willy Brandt al Germaniei, primul ministru

Guy Mollet al Franței și pe oricare creștin-democrat care câștiga în alegerile naționale din Italia.

CIA petrecuse douăzeci de ani și cheltuisese cel puțin 65 de milioane de dolari pentru a obține influența la Roma, Milano și Napoli. În 1965, McGeorge Bundy numise programul de acțiuni sub acoperire din Italia „rușinea anuală.” Cu toate astea, programul a continuat. Puterile străine se implicaseră în politica italiană de secole; Washingtonul continua „tradiția fasciștilor, comuniștilor, naziștilor, britancilor și francezilor dinaintea lor”, a spus Thomas Fina, consulul general american la Milano în timpul administrației Nixon și un veteran al serviciului de informații și diplomației în Italia. CIA se ocupase cu „subvenționarea partidelor politice, luând bani de la partide, dând bani politicienilor individuali, tăindu-i pe alții de pe listă, subvenționând publicarea de cărți, conținutul programelor de radio, subvenționarea ziarelor, subvenționarea jurnaliștilor”, a notat Fina. Avea „resurse financiare, resurse politice, prieteni, capacitatea de șantaj.”

Nixon și Kissinger au revitalizat această tradiție. Instrumentul lor era baza CIA din Roma și extraordinarul ambasador Graham Martin.

Kissinger îl numea pe Martin „tipul ăla cu privirea rece” și spunea lucrul ăsta ca pe un compliment. „Evident că admira pe cineva care putea să fie la fel de nemilos ca el în exercițiul puterii”, spunea ofițerul-șef al lui Martin din Roma, Robert Barbour. Alți diplomați americani îl considerau pe Martin secretos și ciudat, „alunecos ca un țipar.” Martin schimbase fondurile Planului Marshall în bani CIA la ambasada americană din Paris cu douăzeci de ani mai înainte. Lucrase îndeaproape cu CIA ca ambasador al Tailandei între 1965 și 1968. Nici un diplomat american nu a fost înamorat vreodată atât de mult de operațiunile subversive. Nixon îl credea minunat. „Am mare încredere în Graham Martin”, i-a spus el lui Kissinger la 14 februarie 1969 și cu asta mașinăria s-a pus în mișcare.

Numirea lui Martin ca ambasador în Italia era rezultatul muncii unui american bogat, de aripă dreaptă, pe nume Pier Talenti, care locuia la Roma, unde strânsese sute de mii de dolari pentru campania lui Nixon din 1968 de la prietenii și aliații săi politici. Asta i-a deschis ușa la Casa Albă. Talenti s-a dus să se întâlnească cu colonelul Alexander M. Haig Jr., consilierul militar al lui Kissinger, pentru a-l avertiza că socialiștii erau pe punctul de a prelua puterea în Italia și pentru a-i propune să numească un nou ambasador american care să poată contracara eforturile stângii. L-a nominalizat pe Martin, iar mesajul său a ajuns până în vârf. Martin îi convinsese pe Nixon și Kissinger că „era omul potrivit, pentru că era puternic și putea aduce o schimbare în politica italiană,” a spus Wells Stabler, șeful adjunct al misiunii de la Roma.

„Martin a decis că singura cale era cea veche,” a spus Stabler, care devenise un participant refractar la renașterea acțiunilor sub acoperire din Italia. Începând cu 1970, după ce a primit aprobarea formală de la Casa Albă din partea lui Nixon, Martin a supravegheat distribuirea a 25 de milioane de dolari atât creștin-democraților, cât și neofasciștilor, a spus Stabler. Banii erau împărțiți „în camera din spate” – postul CIA din interiorul palatului ambasadei americane – de „mine, un ambasador și de șeful bazei”, a mai spus Stabler. O parte erau dați partidelor,

o parte unor indivizi. Uneori, șeful bazei și cu mine recomandam câte ceva, dar ambasadorul era cel care dădea aprobarea. “ Șeful bazei era Rocky Stone, un veteran al loviturii din Iran și al tentativei ratate pentru răsturnarea regimului Sirian, care venise la Roma după ce, timp de trei ani, fusese șeful operațiunilor în cadrul diviziei sovietice.

Stone le-a înmănat în jur de șase milioane de dolari creștin-democraților. Alte milioane au mers la comitete care susțineau „politici ultraconservatoare” în partid, a spus Stabler. Iar alte sume au ajuns la o rețea clandestină a extremei drepte.

Banii, așa cum promisese Martin, au transformat fața politică a Italiei. Cel pe care l-a susținut, Giulio Andreotti, a câștigat un tur de scrutin datorită Sumelor CIA. Dar finanțarea subversivă a extremei drepte a alimentat o lovitură eșuată a neofasciștilor în 1970. Banii ajutaseră la subvenționarea operațiunilor subversive ale dreptei – inclusiv atacuri teroriste, pe care serviciile italiene de informații le-au atribuit extremei stângi. Au dus și la cel mai grav scandal politic din Italia postbelică. Investigațiile parlamentare au dezvăluit că generalul Vito Miceli, șeful serviciilor militare de informații, primise cel puțin 800.000 de dolari din banii CIA. Miceli a fost închis după ce a încercat să pună stăpânire pe țară prin forță. Andreotti, cel mai longeviv politician italian, și-a petrecut ultimii ani de viață luptând cu acuzațiile penale, inclusiv cu cele de crimă.

Vremurile în care CIA a cumpărat influența politică în Italia au apus în cele din urmă când Graham Martin a plecat de la Roma pentru a deveni următorul – și ultimul – ambasador american în Vietnamul de Sud.

SUNTEM CONȘTIENTI DE CE SE AFLĂ ÎN JOC

Pe parcursul anilor 1969 și 1970, Nixon și Kissinger au cerut CIA-ului să se concentreze pe extinderea secretă a războiului din Asia de Sud-Est. Au ordonat Agenției să facă plăți de 725.000 de dolari către președintele Thieu din Vietnamul de Sud, să manipuleze mass-media de la Saigon, să aranjeze alegerile din Thailanda și să aranjeze raiduri comando în Vietnamul de Nord, Cambodgia și Laos.

Într-o notă sumbră în ajunul unui tur mondial care l-a dus pe Nixon în Asia de Sud-Est, Helms i-a transmis președintelui informații despre îndelungatul război al CIA în Laos. Agenția „menținea o forță variabilă subversivă, cu un total de 39.000 de oameni, care reprezenta o mare parte din lupta activă” împotriva comuniștilor, i-a reamintit el lui Nixon. Aceștia erau luptătorii Hmong ai CIA, conduși din 1960 de generalul Vang Pao. „Aceste forțe variabile sunt greu încercate de cei opt ani de lupte constante, iar Vang Pao... a fost forțat să folosească copii de 13 și 14 ani pentru a-și înlocui pierderile... Limitele au fost atinse în mare măsură față de ceea ce poate să facă această Agenție în sensul paramilitar pentru a opri avansul nord-vietnamez.” Nixon a răspuns ordonându-i lui Helms să creeze un nou batalion paramilitar în Laos pentru a-i scoate la liman pe Hmong. Kissinger a întrebat unde ar fi mai bine să bombardeze Laos cu avioane B-52.

În timp ce războiul lor clandestin din Asia de Sud-Est se intensifica, Nixon și Kissinger întocmeau planuri pentru o abordare secretă a lui Mao Tse-dung. Pentru

a-și croi drum spre China, au strangulat operațiunile Agenției împotriva regimului comunist.

În ultimul deceniu, în numele combaterii comunismului chinez, CIA cheltuise zeci de milioane de dolari parașutând tone de arme către sute de luptători de gherilă tibetani care luptau pentru liderul lor spiritual, Sfinția Sa, Tenzen Gyatso, al paisprezecelea Dalai Lama. Când Allen Dulles și Desmond Fitzgerald l-au informat pe Eisenhower despre operațiunea în februarie 1960, „președintele s-a întrebat dacă rezultatul net al acestor operațiuni ar aduce represalii și mai brutale din partea comuniștilor chinezi.”

Totuși, Ike a aprobat programul. Agenția a stabilit o tabără de antrenament pentru luptătorii tibetani în Munții Stâncoși din Colorado. Îi plătise o subvenție anuală de 180.000 dolari direct lui Dalai Lama și crease Casele Tibetane în New York și Geneva pentru a-i servi pe post de ambasade neoficiale. Scopul era să mențină viu visul unui Tibet liber simultan cu hărțuirea Armatei Roșii din China de vest. Rezultatele au fost zeci de luptători morți ai rezistenței și un săculeț cu documente militare chineze lipsite de valoare, pătat cu sânge, obținut după un schimb de focuri.

În august 1969, Agenția a mai cerut încă 2.5 milioane de dolari pentru susținerea insurgenților din Tibet în anul următor, numind un grup de 1.800 de luptători paramilitari „o forță care ar putea fi folosită eficient în cazul unor ostilități” împotriva Chinei. „Are asta vreun beneficiu direct asupra noastră?” a întrebat Kissinger. Și-a răspuns singur la întrebare. Deși subsidiile CIA către Dalai Lama au continuat, rezistența tibetană a fost abandonată.

Apoi, Kissinger a redirectionat resursele rămase după misiunea de douăzeci de ani către operațiunile clandestine împotriva Chinei.

Raidurile de tip comando ale Războiului din Coreea s-au redus până la transmisiuni radio dezordonate din Taipei și Seul, fluturări aruncate din avion, știri false infiltrate la Hong Kong și Tokio și ceea ce Agenția a descris prin „activități globale” pentru denigrarea și obstrucționarea Republicii Populare Chineze. Agenția a continuat să lucreze cu generalissimul Chiang Kai-shek în blestematul său efort de a elibera Taiwanul, înconștientă că Nixon și Kissinger aveau planuri să negocieze cu Mao și cu primul ministru Chou En-lai în Beijing.

Când Kissinger s-a întâlnit în cele din urmă cu Chou, primul ministru s-a interesat despre ultima campanie pentru eliberarea Taiwanului: „Nu a intervenit deloc CIA?”

Kissinger l-a asigurat pe Chou că „supraestimează prea mult competența CIA.”

„Au devenit subiect de discuție în întreaga lume”, a spus Chou. „De fiecare dată când se întâmplă ceva, lumea se gândește întotdeauna la ei.”

„Asta este adevărat”, a răspuns Kissinger „și îi fletează, dar nu pe merit.”

Chou a aflat cu uimire că Kissinger aproba personal operațiunile sub acoperire ale Agenției. Și-a exprimat suspiciunile potrivit cărora Agenția încă mai submina Republica Populară Chineză.

Kissinger a răspuns că cei mai mulți ofițeri CIA „scriu rapoarte lungi și de neînțeles și nu duc revoluții.”

„Voi folosiți cuvântul revoluție“, a spus Chou. „Noi o numim subversiune.“

„Subversiunea noastră“, a încuviințat Kissinger. „Înțeleg. Suntem conștienți de ceea ce se află în joc în relația noastră și nu vom permite nici unei organizații să întreprindă operațiuni meschine care i-ar putea afecta cursul.“

Ăsta a fost sfârșitul. CIA-ul și-a încheiat afacerile în China în anii care au urmat.

DEMOCRAȚIA NU FUNCȚIONEAZĂ

CIA a luptat pe toate fonturile pentru a scoate la liman războiul din Vietnam. Unul din cele mai mari eforturi a dat roade la trei săptămâni după ce președintele Nixon a preluat puterea. În februarie 1969, în Thailanda, acțiunile subversive au creat impresia democrației.

O juntă militară condusese Thailanda timp de unsprezece ani, iar zeci de mii de soldați americani se pregăteau de luptă împotriva Hanoiului la bazele militare de pe teritoriu. Dictatura n-a făcut cine știe ce eforturi pentru a susține noțiunea că americanii luptau pentru democrație în Asia de Sud-Est.

Operațiunea CIA pentru alegeri, cu numele de cod Lotus, era o campanie financiară, concepută de ambasadorul Graham Martin în 1965, aprobată de președintele Johnson și reconfirmată de președintele Nixon. Baza CIA de la Bangkok a convins junta să organizeze un scrutin; generalii au tot amânat. În cele din urmă, Agenția a pompat milioane de dolari în politica Tailandei în 1968 și 1969; banii au finanțat aparenta transformare a militarilor în uniformă într-un partid aflat la putere, gata să candideze la alegeri. Intermediarul CIA era Pote Sarasin – ambasadorul thailandez în Statele Unite între 1952 și 1957, șeful Organizației Tratatului Asiei de Sud-Est între 1957 și 1964 și principalul civil care putea fi luat în considerare de junta conducătoare.

Alegerile au avut loc și junta a câștigat fără probleme. Dar conducătorii au început să își piardă răbdarea cu capcanele democrației. În curând, au încheiat experimentul, suspendând constituția și dizolvând parlamentul. Pote Sarasin și-a reluat poziția ca figura civilă a legii marțiale în noaptea loviturii pașnice și i-a adus în seara aceea pe generali să dea explicații prietenilor lor de la ambasada americană din Bangkok. Au spus că respectă principiile democrației și că au încercat să le pună în practică. Dar au mai menționat și că „era clar că în Thailanda, astăzi, democrația nu funcționează.“

Acțiunea subversivă întreprinsă de CIA a fost destul de slabă. „Nu ar trebui să fie nici o schimbare în relațiile tailandeză cu SUA“, i-a spus Kissinger lui Nixon după lovitură. „Liderii Consiliului Revoluționar sunt de fapt aceiași cu care ne-am confruntat în tot acest timp“, a spus el. „Putem anticipa că programele noastre în Thailanda vor continua fără întrerupere.“

PUNEȚI-I LA TREABĂ PE TICĂLOȘII DE LA CIA

În februarie 1970, președintele a ordonat Agenției să-și concentreze de urgență atenția asupra Cambodgiei. După un an de planificare, campania secretă de bombardamente asupra ținutelor suspectate ale Vietcongului din acea națiune teoretic neutră a fost programată pentru 17 martie. Avioanele americane B-52 au aruncat 108.823 de tone de bombe asupra a șase tabere suspectate de a fi comuniste, pe care CIA-ul și Pentagonul le identificaseră, incorect, drept centrele ascunse de comandă ale Vietnamului de Nord.

Helms încerca să pună bazele unui nou post CIA în Cambodgia când ministrul de aripă dreaptă al națiunii, Lon Nol, a pus mîna pe putere. Regimul a fost răsturnat în ziua în care au început bombardamentele secrete. Lovitura a șocat CIA-ul și întregul guvern american.

„Ce naiba fac clovnii ăia în Langley?” a tunat Nixon. „Puneți-i la treabă pe ticăloșii de la CIA în Cambogia”, a ordonat el. I-a spus lui Helms să îi trimită lui Lon Nol mii de puști automate AK-47, să tipărească un milion de fluturași de propagandă și să lanseze zvonul că Statele Unite se pregăteau de invazie. Apoi a ordonat CIA-ului să trimită 10 milioane de dolari noului lider cambodgian. „Dă-i banii lui Lon Nol”, a insistat el.

Nixon a cerut o înregistrare exactă a armelor și muniției care ajungea la dușman prin portul cambodgian Sihanoukville. Agenția lucrase la această chestiune timp de cinci ani, fără succes. Nixon a sugerat că fluxul de arme putea fi întrerupt dacă CIA mituia generalii cambodgieni potriviți. Helms a ezitat din considerente practice – generalii făceau milioane de pe urma comerțului cu arme, iar Agenția nu avea fonduri pentru a le cumpăra sau închiria loialitatea. Argumentul nu l-a impresionat pe președinte. În cadrul unei ședințe cu consiliul său pentru departamentul străin de informații, de la 18 iulie 1970, Nixon a demontat performanța Agenției.

„CIA a descris fluxul de materiale care trece prin Sihanoukville drept un mărunt”, a spus el. De fapt, portul aprovizionă două treimi din armele comuniste din Cambodgia. „Dacă se fac asemenea greșeli într-o chestiune atât de clară ca asta”, a întrebat el, „cum ar trebui să considerăm evaluările CIA sau evenimentele mai importante?”

„SUA cheltuiesc 6 miliarde de dolari pe an pe spionaj și i se cuvine mai mult decât primește”, a spus Nixon. Rapoartele consiliului pentru informații înregistrează furia sa tot mai mare. Președintele a spus că „nu putea să îi suporte pe oamenii care îi ofereau informații contrafăcute. Dacă informațiile sunt neadecvate sau dacă se depistează o situație proastă, vrea să știe despre asta și nu dorește evaluări modificate.”

„Înțelege, comunitatea de spionaj a pățit-o grav de câteva ori și că, prin urmare, are tendința de a întocmi rapoarte cât mai blânde cu putință ca să n-o pătească din nou, spun însemnările. „Crede că cei responsabili pentru distorsionarea deliberată a unui raport de informații ar trebui concediați. A sugerat că s-ar putea să vină un timp în care va trebui să citim legea revoltelor în fața întregii comunități de spionaj.”

În acest delicat moment, Nixon a ordonat CIA-ului să aranjeze următoarele alegeri în Chile.

29. USG VREA O SOLUȚIE MILITARĂ

Până în 1970, influența CIA s-a simțit în fiecare națiune din emisfera vestică, de la granița Texasului la Tierra del Fuego. În Mexic, președintele a lucrat exclusiv cu directorul bazei, nu cu ambasadorul, și s-a asigurat că primește o informare personală de la directorul Serviciilor Centrale de Informații în ziua de Anul Nou. În Honduras, doi directori de bază succesivi au oferit în secret susținerea Statelor Unite jentelor militare, sfidându-i pe ambasadorii pe care îi serveau.

Puține națiuni latino-americane au luat în seamă idealurile democrației și domnia legii. Una din acestea era Chile, unde CIA urmăreau cum se contura pe zi ce trecea amenințarea roșie.

Membrul de orientare stânga, Salvador Allende, era un candidat de frunte în alegerile prezidențiale, stabilite pentru septembrie 1970. Moderatul Radomiro Tomic, susținut de creștin-democrați, favoriții tradiționali ai CIA, nu părea să aibă șanse prea mari. Candidatul dreptei, Jorge Alessandri, avea un puternic trecut proamerican, dar era corupt; ambasadorul american, Edward Korry, îl considera insuportabil. Toate pariurile căzuseră.

CIA îl mai învinsese și înainte pe Allende. Președintele Kennedy aprobase prima oară un program de război politic pentru a-l submina pentru mai mult de doi ani înainte de alegerile chiliene din septembrie 1964. Agenția a intrat pe fir și a pompat în jur de 3 milioane de dolari în aparatul politic din Chile. S-a ajuns la în jur de un dolar pe vot în favoarea proamericanului creștin-democrat Eduardo Frei. Lyndon Johnson, care aprobase continuarea operațiunii, cheltuisese mult mai puțin pe cap de votant când câștigase alegerile prezidențiale din 1964. Campania lui Frei s-a bucurat de consultanți politici, de strategii pentru obținerea voturilor, alături de valize dordora de bani. A finanțat eforturile secrete ale Bisericii Romano-Catolice și ale sindicatelor împotriva lui Allende. CIA a susținut și rezistența față de Allende în rândurile comandanților militari chilieni și în cadrul poliției naționale. Secretarul de stat, Rusk, i-a spus președintelui Johnson că victoria lui Frei era „un triumf pentru democrație”, atins „parțial ca rezultat al muncii de calitate a CIA.”

Președintele Frei a rămas în funcție timp de șase ani; constituția îl limita la un singur mandat. Acum întrebarea care se punea era cum să fie oprit din nou Allende. Luni de zile, Helms avertizase Casa Albă că dacă voia să păstreze Chile sub control, trebuia să aprobe cât mai repede o nouă acțiune subversivă. Câștigarea alegerilor în străinătate cerea timp și bani. Agenția îl avea pe unul dintre cei mai durabili și mai de încredere oameni în calitate de director al bazei din Santiago – Henry Hecksher, care îi spionase pe sovietici din Berlin, ajutase la răsturnarea regimului din Guatemala și manevrase implicarea americană în Laos. Acum, sfătuia din toată inima Casa Albă să îl susțină pe Alessandri, candidatul dreptei.

Kissinger era preocupat. Avea de-a face cu un război real în Asia de Sud-Est. Numea în gura mare Chile un pumnal înfipt în inima Antarcticii. Dar în martie 1970, a aprobat un program de război politic de 135.000 de dolari pentru a-l zdrobi pe Allende. La 27 iunie, după ce a mai adăugat 165.000, a menționat: „Nu văd de ce trebuie să lăsăm o țară în mâinile marxismului doar pentru că poporul

ei este iresponsabil.“ A susținut înfrângerea lui Allende, nu însă și alegerea unui alt candidat.

În primăvara și vara anului 1970, CIA s-a pus pe treabă. Acasă și în străinătate, i-a hrănit cu propagandă pe reporterii proeminenți care lucrau ca stenografi Agenției. „Demnă de notat în această colaborare era îndeosebi povestea publicată de *Time*, care s-a datorat în mare măsură materialelor și informațiilor oferite de CIA“, observa un raport intern al Agenției. În Europa, reprezentanții superiori ai Vaticanului și liderii creștin-democrați din Germania de Vest și Italia lucrau la ordinele CIA pentru oprirea lui Allende. În Chile, „se tipăreau afișe, se strecurau povești, erau încurajate comentariile editoriale, se lansau zvonuri, se împărțeau fluturași și se distribuiau pamflete“, își amintea Helms. Scopul era înspăimântarea electoratului – „să se arate că victoria lui Allende risca distrugerea democrației chiliene“, a mai spus Helms. „Era un efort teribil, iar efectul care putea fi anticipat părea minim.“

Ambasadorul Korry considera că munca CIA-ului îngrozitor de neprofesionistă. „Nu am mai văzut niciodată, nicăieri în lume, o propagandă atât de oribilă într-o campanie“, mărturisea el mulți ani mai târziu. „Am spus că idioții din CIA care contribuiseră la crearea «campaniei terorii» – și am spus lucrul ăsta Agenției – ar fi trebuit eliminați imediat pentru că nu înțelegeau cultura din Chile și pe chilieni. Țăsta era genul de lucru pe care l-am văzut în 1948 în Italia.“

La 4 septembrie 1970, Allende a câștigat alegerile cu o marjă de 1,5 procente, cu mai puțin de 37 de procente din voturi. Conform legilor din Chile, Congresul trebuia să ratifice rezultatul și să îi reafirme pluralitatea lui Allende în cincizeci de zile de la alegeri. Era o simplă formalitate legală.

AVEȚI DEJA VIETNAMUL

CIA avea destulă experiență în aranjarea alegerilor înainte de vot. După vot însă, nu le măsluise niciodată. Avea șapte săptămâni pentru a schimba rezultatul.

Kissinger i-a ordonat lui Helms să evalueze șansele unei lovituri. Erau slabe: Chile era o democrație din 1932, iar armata nu mai încercase din vremea aceea să preia puterea politică. Helms i-a trimis lui Henry Hecksher, director de post, un mesaj prin care îi ordona să stabilească contacte directe cu ofițerii militari chilieni care puteau să se ocupe de Allende. Hecksher nu avea asemenea legături. Dar îl cunoștea pe Agustín Edwards, unul din cei mai influenți oameni din Chile. Edwards deținea minele de cupru ale țării, cel mai mare ziar al său, *El Mercurio* și fabrica de îmbuteliere Pepsi-Cola. La o săptămână de la alegeri, Edwards a zburat în nord pentru a se întâlni cu bunul său prieten, Donald Kendall, directorul executiv al companiei Pepsi și unul din cei mai apreciați finanțatori ai președintelui Nixon.

La 14 septembrie, Edwards și Kendall s-au întâlnit la o cafea cu Kissinger. După aceea „Kendall s-a dus la Nixon și i-a cerut ajutorul să îl țină pe Allende departe de președinție“, își amintea Helms. (Kendall avea să nege mai târziu toate acestea; Helms s-a arătat nemulțumit de dezmințire.) Helms s-a întâlnit cu Edwards la orele prânzului, la Washington Hilton. Au discutat despre cel mai bun moment pentru

o lovitură militară împotriva lui Allende. În acea după-amiază, Kissinger a mai aprobat încă 250.000 de dolari pentru războiul politic din Chile. În total, CIA a furnizat suma de 1,95 milioane de dolari în buzunarele lui Edwards, *El Mercurio* și campaniei lor împotriva lui Allende.

În aceeași dimineață, Helms îi spusese lui Tom Polgar, devenit directorul bazei din Buenos Aires, să urce la bordul următorului avion spre Washington și să îl aducă cu el pe șeful juntei militare argentinienne, generalul Alejandro Lanusse. Generalul, care nu era un om sentimental, petrecuse patru ani în închisoare în anii '60, pentru o lovitură eșuată. În dimineața următoare, la 15 septembrie, Polgar și Lanusse stăteau în apartamentul directorului de la cartierul general CIA, așteptându-l pe Helms să revină de la o întâlnire cu Nixon și Kissinger.

„Helms era foarte nervos când s-a întors,” își amintea Polgar, și pe bună dreptate: Nixon îi ordonase să organizeze o lovitură militară fără știrea secretarului de stat, secretarului pentru apărare, ambasadorului american sau a directorului bazei CIA. Helms a mângălit pe un carnet ordinele președintelui:

O șansă din 10 poate, dar salvează Chile!...

10.000.000 de dolari disponibili...

cei mai buni oameni pe care îi avem...

pune pe jar economia.

Helms avea patruzeci și opt de ore să îi prezinte lui Kissinger planul de bătaie și patruzeci și nouă de zile să îl oprească pe Allende.

Tom Polgar îl cunoștea pe Richard Helms de douăzeci și cinci de ani. Debutaseră împreună la baza din Berlin, în 1945. Polgar s-a uitat în ochii vechiului său prieten și a văzut o licărire de disperare. Helms s-a întors spre generalul Lanusse și a întrebat de ce ar fi nevoie ca junta lui să ajute la răsturnarea lui Allende.

Generalul argentinian s-a holbat la șeful Serviciilor Centrale de Informații.

„Domnule Helms,” a spus el, „aveți deja Vietnamul vostru. Nu mă faceți să am și eu unul.”

AVEM NEVOIE DE UN GENERAL CU COLOANĂ VERTEBRALĂ

La 16 septembrie, Helms a convocat o ședință în zorii zilei cu șeful pentru acțiunile sub acoperire, Tom Karamessines, și cu alți șapte ofițeri superiori. „Președintele a cerut Agenției să îl împiedice pe Allende să ajungă la putere sau să îl răstoarne din funcție”, a anunțat el. Karamessines era răspunzător pentru întreaga operațiune și mai avea și nefericita misiune de a-l ține la curent pe Kissinger.

CIA a împărțit operațiunea Allende în Direcția I și Direcția II. Direcția I cuprindea războiul politic, presiunea economică, propaganda și meciurile diplomatice. Urmărea să cumpere suficiente voturi în senatul chilian pentru a bloca confirmarea lui Allende. Dacă asta ar fi eșuat, ambasadorul Korry plănuia să îl convingă pe președintele Frei să creeze un grup constituțional. Ca ultimă resursă, Statele Unite aveau să condamne „Chile și pe chilenii la lipsurile cele mai crunte și la sărăcie”,

i-a spus Korry lui Kissinger, „forțându-l pe Allende să adopte măsurile dure ale unui stat polițienesc“ și să provoace o revoltă populară.

Direcția II era o lovitură militară. Korry nu știa nimic despre asta. Dar Helms a sfidat ordinul președintelui de a-l exclude pe Henry Hecksher și i-a spus lui Tom Polgar să se întoarcă în Argentina să îl susțină. Hecksher și Polgar – băieții bazei de la Berlin, cei mai buni prieteni de la cel de-Al Doilea Război Mondial – erau printre cei mai buni ofițeri pe care îi avea CIA. Amândoi credeau că Direcția II era o luptă cu morile de vânt.

Helms a făcut apel la directorul postului în Brazilia, David Atlee Phillips, pentru a conduce echipa care avea să se ocupe de Chile. Membru CIA încă din 1950, veteran al operațiunilor din Guatemala și Republica Dominicană, era cel mai bun artist al Agenției în domeniul propagandei. Era de părere că Direcția I n-avea nici o șansă.

„Oricine locuise în Chile, așa cum am făcut eu, și îi cunoscuse pe chilieni, știa că puteai să scapi basma curată cu mituirea unui senator chilian, dar cu doi? Niciodată. Iar cu trei? Nici o șansă“, a spus el. „Ar da alarma. Erau democrați și nu de puțină vreme.“ Cât despre Direcția II, spunea Phillips „militarii chilieni erau un model autentic de corectitudine.“ Comandantul lor, generalul Rene Schneider, decisese că armata avea să se supună constituției și să se țină departe de politică.

Pentru Direcția I, Phillips avea douăzeci și trei de reporteri străini pe statul de plată, meniți să stârnească reacția internațională. El și colegii săi scriseseră un articol neîndurător anti-Allende care apăruse pe coperta *Time*. Pentru Direcția II, avea o echipă de oameni CIA care lucrau sub acoperire și care intraseră în Chile cu pașapoarte false. Unul se dădea drept om de afaceri columbian, altul era contrabandist argentinian, iar al treilea poza în ofițer militar bolivian de informații.

La 27 septembrie, impostorii i-au cerut atașatului armatei SUA de la ambasadă, colonelul Paul Wimert, un vechi prieten al CIA, să îi ajute să găsească ofițeri chilieni care să îl răstoarne de Allende. Unul din puținii generali care încercaseră să provoace o lovitură în trecutul apropiat, Roberto Viaux, se număra printre candidați. Dar mulți dintre colegii lui credeau că Viaux era un prost periculos; unii îl credeau chiar nebun.

La 6 octombrie, unul din impostori a purtat o lungă discuție cu Viaux. În câteva ore, ambasadorul Korry a aflat pentru prima dată că CIA aranja o lovitură fără știrea lui. A avut loc o confruntare gălăgioasă cu Henry Hecksher. „Aveți douăzeci și patru de ore fie să înțelegeți că eu sunt șeful, fie să părăsiți țara“, a spus ambasadorul.

„Sunt consternat“, spunea mesajul lui Korry către Kissinger. „Orice încercare din partea noastră de a încuraja activ o lovitură ne va duce la un eșec de proporțiile Golfului Porcilor.“ În pragul apoplexiei, Kissinger i-a ordonat ambasadorului să nu-și mai bage nasul. După care, l-a chemat iar pe Helms la Casa Albă. Rezultatul a fost un mesaj aproape imediat către postul CIA din Santiago: „CONTACTAȚI OFIȚERII MILITARI ȘI SPUNEȚI-LE CĂ GSU – guvernul Statelor Unite – „VREA O SOLUȚIE MILITARĂ ȘI CĂ ÎI VOM SUSȚINE ACUM ȘI MAI DEPARTE... CREAȚI CEL PUȚIN UN CLIMAT ADECVAT PENTRU O LOVITURĂ... SPONSORIZAȚI O MIȘCARE MILITARĂ.“

La 7 octombrie, la câteva ore după ce-a plecat ordinul de la cartierul general CIA, Helms a pornit într-un tur de inspecție al bazelor din Saigon. Bangkok, Vientiane și Tokio.

În aceea zi, Henry Hecksher a încercat să renunțe la ideea organizării unei lovituri împreună cu generalul Viaux. Directorul bazei a transmis cartierului general că un regim Viaux „ar fi o tragedie pentru Chile și pentru lumea liberă... O lovitură Viaux n-ar produce altceva decât o serioasă baie de sânge.” Explicația nu a prea prins la Washington. La 10 octombrie, cu două săptămâni înainte de investirea lui Allende. Hecksher a încercat încă o dată să le explice situația superiorilor săi. „Ne-ați cerut să facem tot ce putem ca să provocăm haosul în Chile”, a scris Hecksher. „Prin soluția Viaux, vă oferim formula unui haos cu mari șanse de a evita o vărsare de sânge. Disimularea implicării SUA este evident imposibilă. Echipa de la post, după cum știți, a luat serios în considerare toate planurile sugerate de omologii de la cartierul general. Am concluzionat că nici una nu are cea mai mică șansă să atingă obiectivul. Prin urmare, în ciuda factorilor de mare risc, cacealmaua cu Viaux se recomandă singură.”

Cartierul general a ezitat.

La 13 octombrie, Hecksher a transmis știrea că Viaux se gândea să îl răpească pe comandantul-șef al armatei chiliene, ascultătorul constituției, generalul Schneider. Kissinger l-a convocat pe Karamessines la Casa Albă. În dimineața zilei de 16 octombrie, Karamessines i-a transmis ordinele lui Hecksher:

EXISTĂ O POLITICĂ FERMĂ ȘI CONTINUĂ CA ALLENDE SĂ FIE ÎNDEPĂRTAT PRIN LOVITURĂ... S-A STABILIT CĂ VIAUX, ÎMPREUNĂ CU FORȚELE PE CARE LE ARE LA DISPOZIȚIE, SĂ ÎNCERCE LOVITURA... SĂ FIE ÎNCURAJAT SĂ ÎȘI AMPLIFICE PLANURILE... ÎNCURAJAȚI-L SĂ-ȘI UNEASCĂ FORȚELE CU ALȚII... INTERES MARE ȘI CONTINUU FAȚĂ DE ACTIVITĂȚILE... LUI VALENZUELA ȘI NU NUMAI ȘI LE DORIM CÂT MAI MULT NOROC.

Generalul Camilo Valenzuela, șeful garnizoanei din Santiago, luase legătura cu CIA cu șase zile mai înainte. Dezvăluise că era dispus să susțină lovitura, probabil și capabil, dar că îi era teamă. În seara zilei de 16 octombrie, unul dintre ofițerii lui Valenzuela a abordat Agenția, cerând bani și îndrumare. „*Qué necesitamos es un general con cojones*”, a spus ofițerul. „Avem nevoie de un general cu coloană vertebrală.”

În noaptea următoare, generalul Valenzuela a trimis doi colonei pentru a se întâlni în secret cu colonelul Wimert, reprezentantul în uniformă al CIA. Planul lor – absolut identic cu primul propus de Viaux – era să îl răpească pe generalul Schneider, să îl ducă în Argentina, să dizolve Congresul și să preia puterea în numele forțelor armate. Au primit 50.000 de dolari bani gheață, trei mitraliere și un rucsac cu grenade cu gaze lacrimogene, toate aprobate la cartierul general de Tom Karamessines.

La 19 octombrie, când mai rămăseseră cinci zile, Hecksher a subliniat că Direcția II fusese „atât de neprofesionistă și de nesigură încât, în contextul din Chile, avea

o șansă să reușească." Cu alte cuvinte, atât de mulți ofițeri militari chileni știau că CIA voia să îl oprească pe Allende încât creșteau șansele unei lovituri. „Toate părțile militare relevante cunosc poziția noastră”, spune un memorandum al CIA datat 20 octombrie. Richard Helms a revenit a doua zi în Statele Unite din turneul său de două săptămâni pe la posturile asiatice.

La 22 octombrie, cu cincizeci de ore înainte să se confirme rezultatele alegerilor, un grup de oameni înarmați l-au prins într-o ambuscadă pe generalul Schneider în timp ce se îndrepta spre birou. A fost împușcat de câteva ori și a murit pe masa de operație, la scurt timp după ce Salvador Allende a fost confirmat de Congres ca președintele ales constituțional în Chile, într-un vot de 153 la 35.

Agenției i-a luat câteva zile ca să își dea seama cine îl ucisese pe generalul Schneider. La cartierul general, Dave Phillips bănuise că mitralierele trimise de CIA făcuseră toată treaba. Spre marea lui ușurare, oamenii lui Viaux, nu cei ai lui Valenzuela, apăsaseră pe trăgaci. Avionul CIA, pregătit să-l răpească pe generalul Schneider și să îl ducă la Santiago, l-a transportat, în schimb, pe un ofițer chilian care primise armele și banii Agenției. „A venit la Buenos Aires cu un pistol în buzunar, spunând „Sunt în mare pericol, trebuie să mă ajutați”“, își amintea Tom Polgar. Agenția începuse prin a cumpăra voturile în Chile și sfârșise prin a trimite arme automate unor potențiali asasini.

CIA NU FACE DOI BANI

Casa Albă era furioasă din cauza eșecului Agenției de a-l opri pe Allende. Președintele și oamenii săi credeau că un conspirator liberal de la CIA sabotase operațiunea subversivă din Chile. Alexander Haig, pe atunci general și indispensabilă mână dreaptă a lui Kissinger, a declarat că operațiunea dăduse greș pentru că ofițerii CIA își lăsaseră sentimentele politice „să le condimenteze evaluările finale și propunerile pentru acțiunile de direcționare ale operațiunilor subversive.” Era timpul, i-a spus Haig șefului său, să curețe „posturile-cheie dominate de susținători ai stângii de sub conducerea lui Helms” și să insiste asupra „reconsiderării majore a mijloacelor, atitudinii și bazei conceptuale pe care ar trebui să se desfășoare programele CIA.”

Nixon a decis că Helms putea să își păstreze slujba numai dacă făcea ordine în Agenție. Directorul a promis imediat să își concedieze șase adjuncți, păstrându-i doar pe Tom Karamessines pentru acțiunile sub acoperire și pe Carl Duckett pentru știință și tehnologie. Într-un memorandum către Kissinger, a avertizat deschis că dacă avea să continue cu epurarea, avea să pună în pericol moralul și devotamentul oamenilor săi. Președintele a răspuns amenințând și de data asta că avea să taie sute de milioane de dolari din conturile secrete ale Agenției. „Nixon s-a ridicat împotriva Agenției și a infomațiilor ei jalnice”, își amintea George P. Shultz, pe atunci directorul de finanțe. „Vreau să reduci bugetul CIA cu o treime din sumele prezente”, avea să spună președintele. „Nu, mai bine redu-l la jumătate.” Așa își vărsa Nixon nervii, dar nu îl puteai lua prea în serios.

Nixon nu glumea. În decembrie 1970, unul dintre adjuncții lui Kissinger a cerut „să îl îndemnați în particular pe președinte să nu facă o reducere atât de drastică

și de arbitrară... o abordare de înjumătățire brutală ar putea fi dezastruoasă." Dar președintele a rămas cu cuțitul la beregata CIA pentru următorii doi ani.

S-a dovedit simplu pentru Casa Albă sub administrația Nixon să distrugă CIA-ul, dar mult mai dificil să îl salveze. În acea lună, la indicațiile președintelui, Kissinger și Shultz l-au adus pe adjunctul departamentului pentru buget, James R. Schlesinger, un adevărat măcelar, să evalueze rolurile și responsabilitățile lui Richard Helms. Încărunțit prematur la patruzeci și unu de ani, Schlesinger fusese coleg la Harvard cu Kissinger, și-i era pe deplin egal ca intelect, deși îi lipsea calitatea esențială a înșelătoriei. Își câștigase reputația la Casa Albă în timpul administrației Nixon, zdrobind dedesubturile guvernului și smulgând buruienile.

Schlesinger a raportat că prețul spionajului era tot mai mare, iar calitatea din ce în ce mai scăzută. Șapte mii de analiști CIA înotau în date din care nu puteau să producă nici măcar o singură imagine a prezentului. Șase mii de ofițeri ai serviciului clandestin se străduiau în zadar în instituțiile de nivel înalt ale lumii comuniste. Directorul Serviciilor Centrale de Informații nu putea să facă nimic altceva decât să conducă acțiunile sub acoperire și să întocmească rapoarte de informații pe care Nixon și Kissinger le citeau rareori. Agenția nu putea susține ambițiile globale ale lui Nixon – deschiderea drumului către China, rezistența împotriva sovieticilor, încheierea războiului din Vietnam în condițiile americane. „Nu exista nici o dovadă că comunitatea Serviciilor de Informații, cu actuala structură, avea să facă față acestui gen de probleme”, a concluzionat Schlesinger.

A propus cea mai radicală reformă a spionajului american din 1947 încoace. Un nou mahăr, care avea să fie cunoscut drept directorul Serviciilor Naționale de Informații, avea să lucreze pentru Casa Albă și să supravegheze imperiul spionajului. CIA trebuia dezmembrată, iar o nouă agenție trebuia inventată pentru a se ocupa de acțiunile sub acoperire și de spionaj.

Haig, care pusese ideea în mișcare, a scris un memorandum în care spunea că urma să aibe loc „cel mai controversat schimb de focuri” din istoria guvernului american. Problema era că Congresul crease CIA și trebuia să joace un rol important în renașterea lui. Nixon nu putea suporta această idee. Trebuia ca totul să fie făcut în secret. I-a ordonat lui Kissinger ca o lună de zile să nu facă nimic altceva decât să se asigure că așa aveau să stea lucrurile. Dar Kissinger nu era suficient de puternic pentru asta. „Prefer să mă mai gândesc”, a mângălit el pe memorandumul lui Haig. „Nu am nici o intenție să mă spetesc pentru asta.”

Lunga bătălie s-a încheiat la un an după ce Allende a ajuns la putere. Președintele i-a ordonat personal lui Helms să predea controlul CIA directorului său adjunct – arma angajată a lui Nixon, generalul Cushman – și să își asume rolul imaginii de cap al Serviciilor Americane de Informații. Helms a parat lovitura printr-o ripostă abilă. L-a înspăimântat atât de rău pe Cushman, încât acesta a cerut un nou post, cel de comandant al pușcașilor marini. Fotoliul celui de-al doilea om la comandă a rămas liber timp de șase luni.

Cu asta, ideea a fost dată uitării, dar nu și în mintea lui Richard Nixon. „Spionajul e o treabă blestemată”, a declarat el furios. „De când suntem aici nu am făcut nimic. CIA nu face doi bani.” Și-a spus în sinea lui să scape de Richard Helms.

CONSECINȚELE NATURALE ȘI PROBABILE

Subversiunea lui Salvador Allende a mers mai departe. „Direcția II nu s-a încheiat niciodată cu adevărat“, a declarat Tom Karamessines, iar însemnările sale de la o întâlnire din 10 decembrie 1970 de la Casa Albă arătau ce avea să vină: „Kissinger, în rolul de avocat al diavolului, a indicat că programul CIA propus tindea spre susținerea moderaților. Din moment ce Allende se consideră un moderat, a întrebat el, de ce să nu îi susținem pe extremiști?“

Și exact asta a făcut Agenția. A cheltuit cea mai mare parte din cei 10 milioane de dolari autorizați de Nixon semănând haosul politic și economic în Chile. Semințele au răsărit în 1971. Noul director al diviziei latino-americane, Ted Shackley, revenit la cartierul general CIA după ce refuzase comanda posturilor din Laos și Vietnamul de Sud, le-a spus superiorilor săi că ofițerii săi aveau „să ducă mai departe influența noastră asupra comandanților militari importanți, astfel încât ar putea juca un rol decisiv în favoarea forțelor loviturii.“ Noul comandant al postului din Santiago, Ray Warren, a alcătuit o rețea de militari și de sabotori politici care urmăreau să urnească armata chiliană de pe fundația sa constituțională. Dar președintele Allende a făcut o greșală fatală. Drept reacție la presiunea exercitată de CIA asupra lui, a format o armată obscură, numită Grupo de Amigos del Presidente sau Prietenii Președintelui, care lucra din umbră. Fidel Castro susținea această forță. Armata chiliană nu știa nimic despre asta.

La aproape trei ani de la ziua alegerii lui Allende, un tânăr ofițer CIA din Santiago, pe nume Jack Devine, care ani mai târziu avea să devină șef al serviciului clandestin, a trimis o înștiințare care a ajuns direct la Kissinger, pe care Richard Nixon tocmai îl nominalizase pentru postul de secretar de stat. Mesajul spunea că Statele Unite aveau să primească în câteva minute sau ore o cerere de ajutor din partea „unui ofițer-cheie din cadrul unui grup militar chilian care urmărea să îl înlăture pe președintele Allende.“

Lovitura a avut loc la 11 septembrie 1973. A fost rapidă și violentă. Confruntat cu posibilitatea capturării sale în palatul prezidențial, Allende s-a sinucis cu o armă automată, cadou primit de la Fidel Castro. Dictatura militară a generalului Augusto Pinochet a preluat puterea în acea după-amiază, iar CIA și-a creat repede o legătură cu junta generalului. Pinochet a condus cu cruzime, ucigând mai bine de 3.200 de oameni, închizând și torturând alte câteva mii într-o represiune cunoscută drept Caravana Morții.

„Nu există îndoială“, a mărturisit Agenția într-o declarație în fața Congresului, ținută după încheierea Războiului Rece, „că unii colaboratori CIA au fost activ implicați în comiterea și mușamalizarea unor abuzuri grave ale drepturilor omului.“ Printre principalele persoane vizate se număra și colonelul Manuel Contreras, directorul Serviciilor Chilene de Informații sub conducerea lui Pinochet. A devenit agent plătit CIA și s-a întâlnit cu ofițeri superiori din cadrul Agenției în Virginia, la doi ani după lovitură, într-o vreme când Agenția raporta că era personal responsabil pentru mii de cazuri de crimă și tortură în Chile. Contreras s-a remarcat printr-un singur act de teroare: asasinarea lui Orlando Letelier, fostul ambasador al lui

Allende în Statele Unite și a unui consilier american, Ronni Moffitt. Fuseseră uciși în explozia unei mașini-capcană la paisprezece străzi distanță de Casa Albă. Contreras șantajase apoi Statele Unite, amenințând să spună lumii despre relația lui cu CIA, și-și blocase extrădarea și procesul pentru crimă. În Agenție nu era nici o îndoială că Pinochet fusese la curent și aprobase asasinatul pe pământ american.

Regimul Pinochet a rămas la putere timp de șaptesprezece ani. După ce a fost răsturnat, Contreras a fost condamnat de un tribunal chilian pentru asasinarea lui Orlando Letelier și a executat o pedeapsă de șapte ani. Pinochet a murit în decembrie 2006, la vârsta de nouăzeci și unu de ani, sub acuzația de crimă și cu conturi secrete în străinătate în valoare de 28 de milioane de dolari. La momentul scrierii acestei cărți, Henry Kissinger este urmărit de tribunalele din Chile, Argentina, Spania și Franța de către supraviețuitorii Caravanei Morții. Pe când era secretar de stat, avocatul Casei Albe l-a avertizat că „o persoană care pune în mișcare o tentativă de lovitură de stat poate fi acuzată de responsabilitatea consecințelor naturale și probabile ale acelei acțiuni.”

Agenția era incapabilă să „oprească și să pornească la comandă mașinăria” acțiunilor subversive, a spus Dave Phillips, șeful echipei pentru Chile. „Am crezut că dacă s-ar produce o lovitură militară, vor fi două săptămâni de lupte de stradă în Santiago și poate câteva luni de lupte și mii de morți în zonele rurale”, a mărturisit în secret în fața unui comitet al Senatului, la cinci ani după eșecul inițial al Direcției II. „Dumnezeu știe că știam și eu că eram implicat în ceva mai mult decât posibila moarte a unui om.”

Cel care îl interoga a întrebat: Care este diferența pe care o înțelegeți dintre o moarte într-un asasinat și moartea câtorva mii de oameni într-o lovitură?

„Domnule”, a răspuns el „care este diferența pe care o simt între momentele când bombardam în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și momentele în care am apăsas pe trăgaci pentru sutele, poate miile de oameni care au murit?”

30. O SĂ NE FIE AL NAIBII DE GREU

În timpul administrației președintelui Nixon, supravegherea secretă a guvernului a atins apogeul în 1971. CIA-ul, ANS-ul și FBI-ul îi spionau pe cetățenii americani. Secretarul pentru apărare, Melvin Laird, Consiliul Reunit al Șefilor Statelor majore foloseau mijloace electronice de ascultare și spionaj pentru a-i da socoteală lui Kissinger. Nixon, care îmbunătățea munca începută de Kennedy și Johnson, amplasase microfoane de ultimă generație, care se activau singure, la Casa Albă și la Camp David. Nixon și Kissinger îi înregistrau pe cei mai apropiați adjuncți ai lor, încercând să împiedice scurgerile de informații către presă.

Dar scurgerile erau niște izvoare nesecate. În iunie, *The New York Times* a început să publice fragmente ample din Documentele Pentagonului, istoria secretă a războiului din Vietnam cerută de secretarul pentru apărare, Robert McNamara, cu patru ani mai devreme. Sursa era Daniel Ellsberg, un fost copil-minune de la Pentagon, pe care Kissinger îl angajase în calitate de consultant al Consiliului Național de Securitate și îl invitase la complexul din California al lui Nixon, la San Clemente. Kissinger a turbat

când au apărut documentele, iar Nixon s-a înfuriat și mai rău. Președintele a apelat la șeful pentru politica internă, John Ehrlichman, pentru a opri scurgerile. A reunit o echipă numită Instalatorii, condusă de un ofițer CIA pensionat de puțină vreme, care jucase un rol important în operațiunile din Guatemala și Golful Porcilor.

Everette Howard Hunt Jr., era „un personaj unic,” spunea ambasadorul Sam Hart, care îl cunoscuse la sfârșitul anilor '50, pe când Hunt era directorul bazei din Uruguay – „interesat doar de propria lui persoană, amoral până-n pânzele albe, un pericol pentru el și pentru cei din jurul său. Din câte mi-am dat seama, Howard a trecut de la un dezastru la altul, ridicându-se tot mai sus, lăsând lucrurile să plutească în jurul lui.” Când se angajase la CIA în anii '50, Hunt era un soldat romantic în toiul Războiului Rece. Devenise un visător care-și canalizase talentul în scrierea unui roman cu spioni mai mult sau mai puțin decente. Nu trecuse un an de când se pensionase de la CIA, când o cunoștință, consilierul lui Nixon, Chuck Colson, i-a oferit o slujbă nouă și interesantă, conducerea operațiunilor secrete pentru Casa Albă.

Hunt a zburat la Miami pentru a se întâlni cu vechiul său camarad cubanezo-american, Bernard Barker, care se ocupa cu afaceri imobiliare. Cei doi au stat de vorbă lângă un monument închinat victimelor din Golful Porcilor. „A descris misiunea drept o chestiune de securitate națională”, a spus Baker. „L-am întrebat pe Howard pe cine reprezenta, iar răspunsul pe care mi l-a dat era parcă rupt dintr-o carte. Mi-a spus că făcea parte dintr-un grup de la Casa Albă, sub comanda directă a președintelui Statelor Unite.” Împreună, au mai recrutat patru cubanezi din Miami, printre care și Eugenio Martinez, care condusesese în jur de trei sute de misiuni CIA navale în Cuba și care primea un stipendiu lunar de 100 de dolari de la cartierul general.

La 7 iulie 1971, Ehrlichman i-a telefonat spionului lui Nixon din interiorul CIA, directorul adjunct, generalul Cushman. Consilierul președintelui i-a spus că Howard Hunt avea să-l sune direct și să-i ceară ajutorul. „Voiam să știi că într-adevăr făcea unele lucruri pentru președinte”, a spus Ehrlichman. „Și trebuia să știi că are în mare parte mână liberă.” Cererile lui Hunt s-au înmulțit – își voia înapoi fosta secretară, voia un birou cu legătură telefonică sigură la New York, voia aparate de înregistrat de ultimă generație, pretindea ca o cameră de filmat să supravegheze cabinetul psihiatrului lui Ellsberg din Beverly Hills și voia ca CIA-ul să se ocupe de dezvoltarea filmelor. Cushman l-a informat târziu pe Helms că Agenția îi dăduse lui Hunt diverse posibilități de deghizare: o perucă roșie, un dispozitiv pentru modificarea vocii, documente personale false. După care, Casa Albă a cerut Agenției să îi facă lui Daniel Ellsberg un profil psihologic, o violare directă a regulilor CIA împotriva spionării americanilor. Dar Helms a îndeplinit cererea.

Helms l-a eliminat pe Cushman din Agenție în noiembrie 1971. Au trecut câteva luni până când Nixon perfecta: generalul Vernon Walters.

Generalul Walters organizase misiuni secrete pentru președinți mai bine de douăzeci de ani. Dar Helms l-a cunoscut abia în 1972, la 2 mai, când a devenit noul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații. „Tocmai terminasem de condus o operațiune despre care CIA nu știa nimic”, își amintea generalul Walters. „Helms, care ar fi vrut pe altcineva, a spus «Am auzit de tine; ce știi despre spionaj?»

Am spus «Păi, negociez cu chinezii și cu vietnamezii de trei ani și l-am strecurat pe Henry Kissinger la Paris de cincisprezece ori fără știrea ta sau a oricui altcuiva din Agenție». Helms a fost ușor impresionat. Dar curând avea să se întrebe către cine se îndrepta loialitatea noului său adjunct.

VOR CĂDEA O GRĂMADĂ DE CAPETE

Sâmbătă seara, la 17 iunie 1972, Howard Osborn, șeful Biroului de Securitate al CIA, l-a sunat acasă pe Helms. Directorul știa că puteau fi vești proaste. Iată cum și-a amintit conversația:

– Dick, nu te-ai culcat?

– Nu, Howard.

– Tocmai am aflat că poliția districtuală a arestat cinci oameni care au intrat cu forța în sediul central național al Partidului Democrat de la Watergate. Patru cubanezi și Jim McCord.

– McCord? Cel care s-a pensionat în departamentul tău?

– Acum doi ani.

– Și cubanezii – Miami sau Havana?

– Miami... în țară de ceva vreme.

– Îi cunoaștem?

– În clipa asta n-aș putea să-ți spun.

– Caută-i pe oamenii de la operațiuni la prima oră... Pune-i să investigheze la Miami... Asta a fost tot?

– Nu, nici pe departe, a spus cu amărăciune Osborn. Howard Hunt pare să fie implicat.

La azul numelui lui Hunt, Helms a oftat din greu.

– Ce naiba făceau? a întrebat el.

Avea cât de cât o idee: McCord era expert în interceptări electronice, Hunt lucra pentru Nixon, iar acuzația era urmărire, o infracțiune federală.

Așezat pe marginea patului său, Helms a dat de urma directorului interimar al FBI, L. Patrick Gray, la un hotel din Los Angeles. J. Edgar Hoover murise cu șase săptămâni în urmă, după patruzeci și opt de ani de conducere. Helms i-a spus cu mare grijă lui Gray că spărgătorii de la Watergate fuseseră angajați de Casa Albă și că CIA *nu avusese nimic de-a face cu treaba asta*. Ai înțeles? Bine, atunci, noapte bună.

Helms a convocat ședința zilnică de la ora 9 cu ofițerii superiori ai CIA, luni, 19 iunie, la cartierul general. Bill Colby, devenit directorul executiv CIA, omul numărul trei în ierarhie, și-l amintea pe Helms spunând: „O să ne fie al naibii de greu, pentru căăștia sunt foști oameni CIA și știam că lucrează pentru Casa Albă.” În dimineața următoare, *The Washington Post* a aruncat responsabilitatea pentru Watergate pe umerii președintelui – deși, nici până în ziua de azi nu se știe sigur dacă Richard Nixon autorizase acțiunea.

Vineri, 23 iunie, Nixon i-a spus lui H.R. Haldeman șeful său de cabinet extraordinar de eficient, să îi cheme la Casa Albă pe Helms și pe Walters și să le ordone

în numele securității naționale să scape de FBI. S-au hotărât să coopereze – o afacere foarte periculoasă. Walters l-a sunat pe Gray și i-a spus să se dea la o parte. Dar pe 26 iunie, când consilierul lui Nixon, John Dean, i-a ordonat lui Walters să obțină o sumă mare de bani nedepistabili ca să-i facă pe șase veterani CIA să-și țină gura, s-a întrecut măsura. Marți, Dean a repetat cererea. Mai târziu, i-a spus președintelui că prețul tăcerii avea să fie de 1 milion, de dolari pentru următorii doi ani. Doar Helms – sau Walters, când Helms nu era în Statele Unite – putea să autorizeze o plată secretă din bugetul „negru” al CIA-ului. Ei erau singurii oficiali din guvernul american care puteau duce legal o servietă cu un milion de dolari din bani secreți la Casa Albă, iar Nixon o știa.

„Puteam să transportăm bani în orice colț al lumii”, mărturisea Helms. „Conduceam o întreagă operațiune arbitrară. Nu aveam nevoie să spălăm bani – niciodată.” Dar dacă CIA livra suma, „rezultatul final ar fi fost sfârșitul Agenției”, a spus el. „Nu numai că aș fi ajuns la închisoare dacă aș fi făcut ce voia Casa Albă, ci aș fi distrus pentru totdeauna credibilitatea Agenției.”

Helms a refuzat. Apoi, la 28 iunie, a plecat de la Washington pentru un tur de trei săptămâni al bazelor de spionaj din Asia, Australia și Noua Zeelandă, lăsându-l pe Walters director interimar. A trecut o săptămână. Agenții FBI, nerăbdători, au început să se revolte împotriva ordinelor de a sta deoparte. Gray i-a spus lui Walters că avea nevoie de un ordin în scris de la CIA prin care să stopeze operațiunea în baza securității naționale. Amândoi înțelegeau acum riscurile urmelor lăsate de documente. Au vorbit pe 6 iulie, iar la scurt timp după aceea Gray l-a sunat pe președinte la reședința lui din San Clemente. „Oamenii din personalul dumneavoastră încearcă să vă rănească mortal”, manipulând CIA-ul, i-a spus el lui Nixon. A urmat o tăcere îngrozitoare – după care, președintele i-a spus lui Gray să continue investigația.

La scurt timp după ce Helms s-a întors din călătoria lui, la sfârșitul lunii iulie, Jim McCord, pe care îl păștea procesul și poate cinci ani de închisoare, a trimis un mesaj la CIA prin intermediul avocatului său. Spunea că oamenii președintelui voiau să depună mărturie că spargerea de la Watergate fusese operațiunea Agenției. Lasă-i pe cei de la CIA să tragă ponoasele, i-a spus un consilier de la Casa Albă, iar iertarea prezidențială va veni după aceea. McCord a răspuns printr-o scrisoare: „Dacă Helms e hotărât și operațiunea Watergate este pusă pe seama CIA, unde nu îi e locul, vor cădea o grămadă de capete. Acum întreaga situație se află pe marginea prăpastiei. Trimite-le mesajul că dacă vor să dispară, sunt pe calea cea bună.”

TOATĂ LUMEA ȘTIA CĂ NE AȘTEPTAU VREMURI GRELE

La 7 noiembrie 1972, președintele Nixon a fost reales în urma uneia dintre cele mai mari confruntări din istoria americană. A jurat în acea zi să conducă CIA-ul și Departamentul de Stat cu o mână de fier în al doilea mandat, să le dărâme și le reconstruiască după propria imagine.

La 9 noiembrie, Kissinger a propus înlocuirea lui Helms cu James Schlesinger, pe atunci președintele Comisiei pentru Energie Atomică. „O idee foarte bună”, a răspuns Nixon.

La 13 noiembrie, i-a spus lui Kissinger că avea de gând „să distrugă Serviciul Străin. Adică să îl distrug – vechiul serviciu pentru informații străine – și să construiesc unul noi. Am să o fac.” A ales un om din interior pentru misiune: veteranul OSS și campionul la colectarea de fonduri pentru republicani, William J. Casey. În 1968, Casey îl abordase pe președintele Nixon în încercarea de a primi postul de director al Serviciilor Centrale de Informații, dar Nixon îi oferise în schimb fotoliul de director al Comisiei pentru asigurări și schimburi valutare, o decizie înșelătoare care a bucurat însă consiliile de conducere ale corporațiilor din America. Acum, în al doilea mandat al lui Nixon, Chasey avea să fie numit subsecretar de stat pentru afacerile economice. Dar adevărata sa misiune era să lucreze pe post de sabotorul lui Nixon – „să dezbine departamentul”, spunea Nixon.

La 20 noiembrie, Nixon l-a concediat pe Richard Helms după o ședință scurtă și jenantă, ținută la Camp David. I-a oferit postul de ambasador în Uniunea Sovietică. S-a lăsat o tăcere stânjenitoare, timp în care Helms a luat în considerare implicațiile. „Uitați, domnule președinte, nu cred că ar fi o idee prea bună să mă trimiteți la Moscova”, a spus Helms. „Păi, poate că nu”, a răspuns Nixon. Helms a propus Iranul, iar Nixon l-a îndemnat să accepte. S-au mai înțeles și ca Helms să rămână în funcție până în martie 1973, până la împlinirea vârstei de șaiszeci de ani, vârsta oficială de pensionare la CIA. Nixon a încălcat înțelegerea, un act de cruzime fără sens. „Omul era un gunoi”, a spus Helms, tremurând ușor de mânie în timp ce povestea.

Helms a crezut până în ziua morții că Nixon l-a concediat pentru că nu a vrut să ia asupra lui o parte din vina afacerii Watergate. Dar dosarele arată că Nixon se hotărâse cu mult timp înainte de spargere să-l alunge pe Helms și să pună biciul pe CIA. În realitate, președintele a crezut că Helms urmărea să pună mâna pe el.

– Crezi că a fost sau ar fi putut să fie o conspirație a CIA-ului ca să te îndepărteze din funcție? I-a întrebat pe Nixon un deceniu mai târziu prietenul și fostul său consilier, Frank Gannon.

– Mulți cred lucrul ăsta, a răspuns Nixon. CIA avea motive. Nu era nici un secret că eram nemulțumit de Agenție, de rapoartele și mai ales de evaluările lor despre forța sovietică sau despre celelalte probleme ale noastre de pe glob... Voiam să scap de câteva buruieni și așa mai departe. Iar ei o știau. Prin urmare, aveau motiv.

– Crezi că le era frică de tine? a întrebat Gannon.

– N-am nici o îndoială, a răspuns Nixon. Și aveau și de ce.

La 21 noiembrie, Nixon i-a oferit postul CIA lui James Schlesinger, care a acceptat cu plăcere oferta președintelui. Nixon a fost bucuros „să-și pună propriul om la conducere – adică unul care purta tatuajul R.N. – iar acesta era Schlesinger”, a spus Helms. Ordinele lui Schlesinger – la fel cu cele ale lui Casey din cadrul Departamentului de Stat – aveau să întoarcă locul cu susul în jos. „Scăpați de clovni”, tot ordona președintele. „La ce ne folosesc? Au acolo 40.000 de oameni care citesc ziare.”

La 27 decembrie, președintele a dictat un memorandum care stabilea misiunea. Deși Kissinger voia să controleze serviciile americane de informații, „Schlesinger trebuie să fie omul de la conducere”, a spus Nixon. Dacă Congresul ar avea

vreodată „impresia că președintele a lăsat toate activitățile de spionaj pe mâna lui Kissinger, s-ar dezlănțui iadul. Dacă, pe de altă parte, îl voi numi pe noul director al CIA, Schlesinger, asistentul meu principal pentru activități de spionaj, putem trece de Congres. Henry pur și simplu nu are timp... I-am bătut la cap pe el și Haig timp de trei ani să reorganizeze serviciile de informații și fără nici un rost.” Era un ecou puternic al ultimei explozii de furie a lui Eisenhower de la sfârșitul președinției sale, răspunsul său la „o înfrângere de opt ani” în bătălia de formare a serviciilor americane de informații.

În ultimele sale zile la conducere, Helms s-a temut că Nixon și loaliștii săi aveau să devasteze dosarele CIA. A făcut tot ce i-a stat în putere să scape de două seturi de documente secrete care ar fi putut distruge Agenția. Unul viza experimentele de controlare a minții cu LSD și alte droguri, aprobate personal de Allen Dulles cu câteva decenii în urmă. Foarte puține astfel de documente au supraviețuit.

Celelalte erau propriile sale înregistrări secrete. Helms înregistrase sute de conversații în biroul său executiv de la etajul al șaptelea, în timpul celor șase ani și șapte luni în care fusese director al Serviciilor Centrale de Informații. Până la data plecării sale oficiale, 2 februarie 1973, nu mai rămăsese nici una.

„Când Helms a părăsit clădirea, tot personalul s-a adunat la intrarea din cartierul general pentru plecarea lui”, a spus Sam Halpern, pe atunci consilier superior în cadrul serviciului clandestin. „Cu toții aveam lacrimi în ochi. Știam că ne așteptau vremuri grele.”

31. SĂ SCHIMBĂM CONCEPTUL SERVICIILOR SECRETE

Prăbușirea CIA ca Serviciu Secret de Informații a început în ziua plecării lui Helms și la data sosirii lui James Schlesinger la cartierul general.

Schlesinger a petrecut șaptesprezece săptămâni în funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații. În acel timp, s-a descotorosit de mai bine de cinci sute de analiști și mai mult de o mie de alți angajați ai serviciului clandestin. Ofițerii care lucrau în străinătate primeau mesaje codate, fără semnătură, prin care erau informați că erau concediați. Drept răspuns, Schlesinger primea amenințări cu moartea anonime, fiind nevoit să adauge personalului său gărzi înarmate.

L-a numit pe Bill Colby noul șef al serviciilor clandestine, după care a discutat cu el și i-a explicat că era timpul „să schimbăm conceptul «Serviciilor Secrete». Zorii tehnocrației apăruseră, iar ziua băieților din vechea gardă care jucaseră acest joc timp de douăzeci și cinci de ani se apropia de sfârșit. „Era peste măsură de suspicios asupra rolului și influenței operatorilor clandestini”, își amintea Colby. „Considera că Agenția devenise autosuficientă și înfumurată sub dominația lor, că într-adevăr erau mult prea mulți „băieți din garda veche” prin preajmă, care nu făceau nimic altceva decât să aibă grijă unul de celălalt și să re trăiască aventurile trecutului.”

Vechea gardă considera că fiecare aspect al muncii CIA din străinătate era parte a luptei împotriva sovieticilor și a chinezilor comuniști. Fie că erai la Cairo sau în Kathmandu, te luptai întotdeauna cu Moscova și cu Beijingul. Dar când Nixon și

Kissinger ciocneau paharele cu liderii lumii comuniste, care era scopul? Aveau pacea la îndemână. Strategiile președintelui de destindere a relațiilor politice tăiau elanul Serviciilor Secrete.

Colby s-a apucat numaidecât de o evaluare a CIA-ului. Cu un deceniu mai înainte, jumătate din bugetul CIA fusese cheltuit pe operațiunile sub acoperire. În timpul administrației Nixon această sumă scăzuse sub zece procente. Recrutarea noilor talente aproape că fusese abandonată, iar cauza era Războiul din Vietnam. Climatul politic nu era favorabil angajării tinerilor absolvenți de facultate: un număr tot mai mare de campusuri îi împiedicau pe membrii CIA să recruteze, iar asta la cererea comunităților. Sfârșitul recrutărilor a însemnat încheierea procesiunilor de rotație a tinerilor ofițeri în ierarhia CIA.

Uniunea Sovietică a continuat să fie o terra incognita pentru spionii americani. Coreea de Nord și Vietnamul de Nord erau spații necunoscute. CIA cumpăra cele mai bune informații de la serviciile de informații străine aliate și de la liderii lumii a treia, pe care de drept și de fapt le dețineau. Munca Agenției era mai eficientă la periferia puterii, dar acestea erau lucrurile din spate, cu vederea obstrucționată asupra scenei globale.

Divizia sovietică era încă paralizată de teoriile conspirației ale lui Jim Angleton, care rămăsese la conducerea serviciului american de contrainformații. „Angleton ne-a distrus,” a spus ofițerul CIA Haviland Smith, care condusese operațiunile împotriva țintei sovietice în anii '60 și '70. „Ne-a scos din afacerile cu sovieticii.” Una dintre numeroasele sarcini nefericite ale lui Bill Colby era să își dea seama ce să facă cu deconspiratorul alcoolic, care acum ajunsese la concluzia că însuși Colby era o cârțiță a Moscovei. Colby a încercat să îl covingă pe Schlesinger să îl concedieze pe Angleton. Noul director a ezitat la auzul cererii.

În biroul său întunecos și îmbibat de fum, Angleton l-a purtat pe noul șef într-o călătorie de cincizeci de ani, înapoi spre începuturile comunismului sovietic, în rețeaua elaborată de operațiuni și manipulări politice pe care rușii o dezvoltaseră în anii '20 și '30 împotriva Vestului, prin operațiuni cu agenți dubli, comuniști, iar apoi, în anii '40 și '50, prin campanii de dezinformare, ajungând la concluzia că însăși CIA fusese infiltrată în anii '60 de Moscova la aproape cele mai înalte niveluri. Pe scurt, dușmanul spărsese apărarea CIA și se infiltrase adânc în ea.

Schlesinger a crezut toate astea, fascinat de ghidul iadului făcut de Angleton.

ÎN AFARA CARTEI LEGISLATIVE A ACESTEI AGENȚII

Schlesinger a spus că ajunsese să vadă CIA-ul drept „Agenția centrală de informații – „a” mic, „c” mic, „i” mic.” Sub conducerea lui Kissinger, Agenția ajunsese nimic mai mult decât „o componentă oarecare a personalului NSC.” Intenționa să o dea pe mâna directorului adjunct, Vernon Walters, în timp ce el urma să se ocupe de sateliții spioni ai Biroului Național pentru Recunoaștere, colosul de interceptări electronice al Agenției Naționale de Securitate, și de rapoartele militare ale Agenției de Informații pentru Apărare. Avea de gând să își asume rolul pe care și-l imaginase în raportul către președinte – acela de director al Serviciilor Naționale de Informații.

Dar ambițiile lui mărețe au fost spulberate de infracțiunile și înșelătoriile Casei Albe. „Afacerea Watergate a început să capete întâietate în fața tuturor celorlalte lucruri“, a spus Schlesinger, „iar dorințele pe care le aveam la început au fost gradual copleșit de nevoia de a proteja și de a salva Agenția.“

Avea o viziune neobișnuită despre cum să o salveze.

Schlesinger credea că i se spusese tot ce știa Agenția despre Watergate. A fost șocat când Howard Hunt a mărturisit că el și Instalatorii lui devastaseră biroul psihiatrului lui Daniel Ellsberg cu asistența tehnică a CIA-ului. O evaluare a propriilor dosare făcută de Agenție a scos la iveală o copie a filmului dezvoltat pentru Hunt după ce începuse urmărirea. Alte investigații au scos la lumină scrisorile pe care Jim McCord le trimisese la CIA, care puteau fi interpretate ca o amenințare de a-l șantaja pe președintele Statelor Unite.

Bill Colby sârise în spatele liniilor inamice alături de OSS. Petrecuse șase ani supraveghind uciderea comuniștilor în Vietnam. Nu se lăsa impresionat ușor, cu atât mai puțin de violența verbală. Dar i s-a părut teribilă furia lui Schlesinger. Concediază pe toată lumea care trebuie concediată, a ordonat directorul, întoarce totu' cu fundu'n sus, smulge podelele, scoate totu' la lumină. După aceea, Schlesinger a scris un memorandum pentru toți angajații CIA. Însemnarea a fost una dintre cele mai periculoase decizii pe care le-a luat vreodată un director al Serviciilor Centrale de Informații. A fost moștenirea pe care a ales să o lase:

„Le-am ordonat tuturor agenților superiori ai acestei Agenții să îmi raporteze imediat despre toate activitățile desfășurate în prezent sau de mult încheiate, care ar putea fi considerate în afara cartei legislative a Agenției.

Prin urmare, îl îndemn pe fiecare angajat CIA să îmi raporteze despre oricare astfel de activități despre care deține informații. Îi invit și pe foștii angajați să facă același lucru. Oricine posedă asemenea informații ar trebui să sune... și să spună că vrea să-mi vorbească despre «activități în afara cartei CIA».“

Carta extrem de vagă a CIA era clară asupra unui singur subiect: Agenția nu putea să acționeze drept poliția secretă americană. Totuși, de-a lungul Războiului Rece, CIA-ul îi spionase pe oameni, le ascultase telefoanele, deschisese corespondența și conspirase să comită infracțiuni la ordinele Casei Albe.

Ordinul lui Schlesinger era datat 9 mai 1973 și intra pe loc în vigoare. În aceeași zi, Watergate a început să îl distrugă pe Richard Nixon. A fost forțat să își concedieze garda de la palat, iar generalul Alexander Haig, noul șef de cabinet al Casei Albe, a fost singurul care a mai rămas. La câteva ore după ce a fost dat ordinul, Haig l-a chemat pe Colby pentru a-l informa că procurorul general își depusese demisia și că secretarul pentru apărare urma să-i ia locul. Schlesinger pleca de la CIA la Pentagon, iar președintele îl dorea pe Colby în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informații. Guvernul se afla într-o harababură atât de mare, încât Colby a fost pus în funcție abia în septembrie. Timp de patru luni, generalul Walters a servit drept director intermediar, iar Colby, director desemnat – o stare bizară de lucruri.

Colby avea acum cincizeci și trei de ani, cu treizeci de ani de experiență în cadrul OSS și CIA. Fusese un avatar al acțiunilor subversive pe tot timpul vieții sale adulte. În primăvara anului 1973, fusese forțat să lucreze ca asasinul plătit al lui Schlesinger și să se ocupe de documentele de concediere ale colegilor săi ofițeri. În tot acest haos, fiica lui cea mare, în vârstă de douăzeci și cinci de ani, s-a oflit și murise de anorexie. La 21 mai, Colby s-a apucat să citească compilația inițială a infracțiunilor CIA, care ajungea la 693 de potențiale violări ale cartei. Audierile publice ale Senatului asupra scandalului Watergate începuseră în aceea săptămână. Au izbucnit veștile că Nixon și Kissinger îi înregistraseră pe consilieri și reporteri. A fost anunțată numirea unui procuror special care să investigheze infracțiunile Watergate.

Colby fusese întreaga viață un romano-catolic extrem de credincios, un om care credea în consecințele unui păcat capital. Acum afla pentru prima oară de comploturile împotriva lui Fidel Castro și de rolul central al lui Robert F. Kennedy, experimentele cu controlul minții, închisorile secrete și testele cu droguri pe oameni, folosiți împotriva voinței lor pe post de cobai. Interceptarea și supravegherea cetățenilor de către CIA nu i-au afectat conștiința; în spatele lor stăteau ordinele clare a trei președinți. Dar știa, având în vedere vremurile, că dacă aceste secrete ieșeau la iveală, Agenția putea fi distrusă. Colby le-a zăvorât și a încercat să conducă CIA.

Casa Albă se destrăma sub greutatea zdrobitoare a scandalului Watergate, iar lui Colby i se părea uneori că și CIA-ul se ducea de răpă. Câteodată era bine că Nixon nu citea informările pe care i le trimitea Agenția. Când sărbătorile sfinte de Yom Kippur și Ramadan au coincis în 1973, Egiptul a declarat război Israelului și a pătruns adânc în teritoriile israeliene. Printr-un contrast șocant față de previziunile despre Războiul de Șase Zile din 1967, CIA nu a observat cum se adunau norii de furtună. „Nu ne-am acoperit de glorie”, a spus Colby. „Cu o zi înainte de izbucnirea războiului, am prevăzut că nu avea să izbucnească.”

Agenția asigurase Casa Albă, cu câteva ore înainte de începerea atacului: „Exercițiile sunt mai reale decât de obicei. Dar nu va fi nici un război.”

32. UN IDEAL FASCIST CLASIC

La 7 martie 1973, președintele Nixon s-a întâlnit în Biroul Oval cu Tom Pappas, un magnat afacerist greco-american, cu mare putere politică și prieten al CIA. Pappas contribuise cu 549.000 de dolari în bani gheață la campania lui Nixon din 1968, drept cadou din partea liderilor juntei militare a Greciei. Banii fuseseră spălați prin KYP, Serviciul Grecesc de Informații. Era unul din cele mai întunecate secrete ale Casei Albe din timpul administrației Nixon.

Pappas mai avea acum și alte sute de mii de dolari de oferit președintelui – bani meniți să cumpere tăcerea veteranilor CIA închiși după spargerea de la Watergate. Nixon i-a mulțumit exagerat: „Sunt conștient de ceea ce faci ca să ne ajuți”, a spus el. Cea mai mare parte a banilor venea de la membrii și susținătorii „coloneilor” – junta care pusese mâna pe putere în Grecia în aprilie 1967, condusă de George

Papadopoulos, un agent recrutat de CIA încă din zilele lui Allen Dulles și legătura KYP cu Agenția.

„Acești colonei complotaseră de ani de zile“, spunea Robert Keeley, mai târziu ambasadorul american în Grecia. „Erau fasciști. Se încadrau în definiția clasică a fascismului, așa cum îl reprezentase Mussolini în anii '20: un stat corporatist, care unea industriile și syndicatele, fără parlament, cu trenurile care veneau la timp, cu disciplină strictă și cenzură... aproape un ideal fascist clasic.“

Oftierii militari și de informații greci lucraseră în colaborare cu șapte șefi de post succesivi în Atena. Thomas Hercules Karamessines, directorul greco-american al serviciului clandestin sub conducerea lui Richard Helms, le fusese un prieten de nădejde. Crezuseră întotdeauna că „Agenția Centrală de Informații era o cale eficace și directă spre Casa Albă“, spunea Norbert Anschutz, diplomatul american cu cel mai mare rang în timpul loviturii din 1967.

Totuși, coloneii luaseră CIA-ul prin surprindere. „Singura dată când l-am văzut pe Helms furios în adevăratul sens al cuvântului, a fost în 1967, când a avut loc lovitura coloneilor greci“, a spus analistul veteran și șeful departamentului de informații curente, Dick Lehman. „Generalii greci planificaseră o lovitură împotriva guvernului ales, un plan despre care știam totul și care nu părea să fie gata. Dar un grup de colonei ne-a înșelat și a acționat fără avertisment. Helms se așteptase să fie informat de lovitură generalilor, iar când aceasta s-a produs, a presupus că era vorba despre ei și și-a pierdut cumpătul.“ Lehman, care citise mesajele sosite în timpul nopții de la Atena, a spus „am încercat să îl calmez pe Helms spunându-i că era vorba despre o altă lovitură despre care nu știam nimic. Evenimentul ăsta a fost neprevăzut.“

Politica oficială americană față de colonei a fost rece și distantă până la învestirea în funcție a lui Richard Nixon, în ianuarie 1969. Junta l-a folosit pe Tom Pappas, care lucrase cu CIA în Atena timp de douăzeci de ani, pe post de curier care să strecoare bani în visteriile politice ale lui Nixon și vicepreședintelui, Spiro Agnew – cel mai puternic greco-american din istoria Statelor Unite. Plata a adus și beneficii. Agnew a mers la Atena într-o vizită oficială. La fel au făcut și secretarii de stat, al apărării și comerțului. Statele Unite au vândut juntei tancuri, avioane și echipamente de artilerie. Postul CIA din Atena a considerat că vânzările de arme către colonei „aveau să-i readucă pe calea democrației“, a spus Archer K. Blood, un ofițer politic al ambasadei americane. Asta era „o minciună“, a spus Blood – dar „dacă spuneai ceva critic la adresa juntei, CIA exploda de furie“.

Până în 1973, Statele Unite erau singura națiune din lumea dezvoltată care se afla în termeni amicali cu junta, care își închidea și tortura dușmanii politici. „Șeful bazei CIA își împărțea patul cu tipii care îi băteau pe greci“, a spus Charles Stuart Kennedy, consulul general american din Atena. „Ridicam tot timpul problema drepturilor omului, dar CIA nu mă asculta“. Agenția avea relații „prea strânse cu oamenii nepotrivii“, spunea Kennedy. „Păreau să aibă o influență nefastă asupra ambasadorului“, un vechi prieten de-al lui Richard Nixon, pe nume Henry Tasca.

În primăvara anului 1974, generalul Demetrios Ioannidis a preluat conducerea juntei. Lucrase cu CIA timp de douăzeci și doi de ani. Agenția era singurul contact

al lui Ioannidis cu guvernul Statelor Unite; ambasadorul și instituțiile diplomatice americane erau în afara schemei. Jim Potts, director al bazei CIA, era guvernul american în ceea ce o privea pe juntă. Agenția avea „un avantaj major în Atena. Aveau o relație cu tipul care conducea țara și nu voiau să o tulbure”. spunea Thomas Boyatt din cadrul Departamentului de Stat, ofițerul de la Washington responsabil pentru Cipru.

PĂCĂLIȚI DE UN GENERAL CARE NU VALORA NIMIC

Cipru, o insulă aflată la patruzeci de mile în afara coastelor Turciei și la cinci sute de mile de Atena, fusese împărțită și cucerită de armatele grecești și islamice încă din timpul profetului Mohamed. Coloneii greci nutreau o ură profundă pentru liderul cipriot, arhiepiscopul Makarios, și erau conduși de o dorință teribilă de a-l înlătura de la putere. Șeful adjunct al misiunii din Cipru, William Crawford, le prinsese firul uneltirilor.

„Am mers la Atena cu ceea ce am considerat o dovadă clară că aveau de gând să dărâme castelul de nisip”, își amintea el. „Șeful postului nostru din Atena, Jim Potts, mi-a spus că așa ceva era absolut imposibil. Nu putea să fie de acord cu mine: oamenii ăștia erau prieteni cu care lucrasem treizeci de ani și nu ar fi făcut niciodată o asemenea nebunie.”

Până în 1974, Tom Boyatt a devenit convins că prietenii CIA-ului din Atena voiau să scape de Makarios. I-a scris un mesaj ambasadorului Tasca. Mergi și vorbește cu generalul Ioannidis, spunea mesajul. Spune-i – „pe silabe, chiar dacă înțelege” – că „Statele Unite se opun din răspuțeri oricăror eforturi ale oricărui membru al guvernului grec, oficiale sau clandestine, de a strica situația din Cipru.” Spune-i că „ne opunem îndeosebi oricăror eforturi de îndepărtare a lui Makarios de la putere și instalarea unui guvern pro-Atena. Pentru că dacă se întâmplă asta, vor invada turcii și nu are cum să ne fie bine.”

Dar ambasadorul Tasca nu a vorbit niciodată cu generalul Ioannidis. Misiunea îi era rezervată directorului de post al CIA.

Sâmbătă. 12 iulie 1974, Departamentul de Stat a primit un mesaj de la baza CIA din Atena. Stați liniștiți, spunea mesajul. Generalul și junta nu au luat nici o măsură pentru înlăturarea arhiepiscopului Makarios. „Deci, era totul bine, aveam informațiile de la botul calului”, își amintea Boyatt. „M-am dus acasă. Și, pe la ora 3, luni dimineața, am primit un telefon de la centrul de operațiuni al Departamentului de Stat, iar persoana a spus «Ar fi mai bine să veniți aici!».”

Junta atacase. Boyatt a dat fuga la Departamentul de Stat, unde un ofițer de comunicații i-a pus în față două foi de hârtie. Una era o înștiințare pentru președintele Nixon și secretarul de stat Kissinger: „Am fost asigurați de generalul Ioannidis că Grecia nu-și va orienta forțele către Cipru.” Cealaltă era un mesaj de la ambasada americană din Cipru: „Palatul prezidențial este în flăcări. Forța cipriotă a fost decimată.”

De la Ankara a sosit mesajul că forțele turcești se mobilizaseră. Două armate NATO, grecii și turcii, ambele pregătite și înarmate de Statele Unite, erau pe cale

de a porni un război cu arme americane. Turcii au pătruns pe insulă prin partea de nord a Ciprului și au tăiat-o în două cu tancurile și artileria americană. S-au produs un măcel al ciprioților greci în partea turcă și un măcel al ciprioților turci în partea greacă. Pe parcursul întregii luni iulie, CIA a raportat că armata greacă și poporul grec îl susțineau puternic pe generalul Ioannides. După alăturarea la bătălia din Cipru, junta grecească a căzut.

Eșecul CIA de a avertiza Washingtonul despre război a fost un caz neobișnuit. Existaseră o mulțime de astfel de eșecuri în anele Agenției, de la Războiul din Coreea încoace. Numai în 1974, o lovitură de stat militară de stânga și un test nuclear în India fuseseră adevărate surprize. Dar de data asta era altfel: CIA împărțea patul cu oamenii armatei împotriva căreia trebuia să avertizeze.

„Stăteam acolo“, spunea Boyatt mulți ani mai târziu, „cu întreaga organizație de spionaj a Statelor Unite, în toată splendoarea ei, păcăliți de un general grec de brigadă care nu făcea doi bani.“

PREȚUL GROAZNIC

La 8 august 1974, Richard Nixon a demisionat. Lovitura de grație a fost confirmarea ordinului pe care-l dăduse CIA-ului de a obstrucționa justiția în numele securității naționale.

A doua zi, secretarul de stat, Kissinger, a primit un mesaj extraordinar de la Tom Boyatt. Spunea că CIA mințise în legătură cu ceea ce făcuse în Atena, înșelând deliberat guvernul american – iar minciunile acestea au contribuit la războiul care a epuizat Grecia, Turcia și Ciprul, un război în care au pierit mii de oameni.

Săptămâna următoare, un schimb de focuri de armă a izbucnit în jurul ambasadei americane din Cipru, iar ambasadorul Rodger P. Davies a fost ucis de un glonț care i-a străpuns inima. La Atena, sute de mii de oameni au mărșăluit pe străzi spre ambasada americană, iar demonstrații au încercat să incendieze clădirea. Noul ambasador era Jack Kubisch, un diplomat veteran cu multă experiență, selectat personal de Kissinger în ziua demisiei lui Nixon.

A cerut un nou director al postului, iar CIA l-a trimis pe Richard Welch, care studiasse greaca la Harvard și lucrase ca director în Peru și Guatemala. Welch și-a stabilit rezidența în casa în care locuiseră toți predecesorii săi. Adresa era cunoscută de multă lume. „Era o problemă foarte serioasă“, a spus ambasadorul Kubisch. „Aranjasem ca el să meargă în altă reședință și să locuiască în altă parte a orașului, pentru a încerca să-i ascund identitatea și să îi ofer o anumită acoperire.“ Având în vedere fervoarea antiamericană din Atena, părea o mișcare prudentă. Dar „nici Welch, nici soția lui nu păreau câtuși de puțin îngrijorați de lucrul ăsta“, a spus el. „Pur și simplu nu credeau că în Atena exista vreo amenințare reală și cu adevărat gravă.“

Welch și soția lui au participat la o petrecere de Crăciun ținută la reședința ambasadorului, la câteva străzi de clădirea CIA de pe dealuri. Când s-au întors acasă, un automobil cu patru persoane la bord îi aștepta pe alee. Trei dintre ei l-au scos pe directorul bazei CIA din mașină. „I-au tras mai multe focuri în piept și l-au

ucis“, a spus ambasadorul Kubisch. „Au urcat în mașină și au demarat în viteză.“ Era pentru prima oară în istoria CIA când era asasinat un director. Dar era parte a unui model din trecut.

Ambasadorul a declarat că văzuse în Atena, pentru prima dată în viață. „prețul groaznic pe care trebuia să îl plătească guvernul SUA atunci când se asocia atât de strâns... cu un regim represiv.“ O parte a acestui cost a fost consecința de a lăsa CIA să formeze politica externă a Statelor Unite.

33. CIA AR FI DISTRUSĂ

„Permiteți-mi să încep prin a menționa că avem o problemă cu privire la materialele confidențiale“, a spus președintele Gerald R. Ford, în deschiderea primei sale ședințe a Consiliului Național de Securitate din Camera Cabinetului, la 7 octombrie 1974.

Supraviețuitorii scandalului Watergate – secretarul de stat, Kissinger, secretarul pentru apărare, Schlesinger, directorul adjunct al Agenției Centrale de Informații, Walters și ambițiosul și influentul om de la Casa Albă, Donald Rumsfeld — erau înfuriați de ultima scurgere de informații. Statele Unite se pregăteau să trimită arme în valoare de câteva miliarde de dolari în Israel și Egipt. Ziarele tipăriseră lista de cumpărături israeliană și răspunsul american.

„Este intolerabil“, a spus Ford. „Am discutat câteva opțiuni despre cum să ne ocupăm de asta cu Don Rumsfeld.“ Președintele voia un plan în patruzeci și opt de ore pentru a împiedica presa să publice ce știa. „Nu dispunem de instrumentele necesare“, l-a avertizat Schlesinger. „Avem nevoie de o lege oficială a secretelor“, a spus el, dar „climatul prezent este nefavorabil pentru asemenea chestiuni.“

Puterea secretelor fusese strivită de minciunile președinților, spuse în numele securității naționale a Statelor Unite. U2 era un avion meteorologic. America nu avea să invadeze Cuba. Navele noastre au fost atacate în golful Tonkin. Războiul din Vietnam a fost doar o cauză. Prăbușirea lui Richard Nixon a arătat că aceste minciuni nobile nu mai aveau să funcționeze într-o democrație.

Bill Colby a prins din zbor... ideea de a reînnoi atitudinea Casei Albe față de CIA, întrucât știa că atacurile la informațiile secrete amenințau supraviețuirea Agenției. Cultivase relația cu Ford din clipa în care acesta devenise vicepreședinte, trimițându-i câte un raport zilnic prin mesager și informându-l de proiectul secret al CIA în valoare de 400 de milioane, care urmărea să recupereze un submarin sovietic scufundat pe fundul Oceanului Pacific (operațiunea de salvare a eșuat când submarinul s-a rupt în două). Voia ca Ford să știe „tot ce știa președintele“, spunea el. „Nu voiam încă o situație ca aceea în care Truman habar n-avea de proiectul Manhattan.“

Dar președintele Ford nu i-a telefonat niciodată și nici nu i-a cerut opinia în particular. Ford a revitalizat Consiliul Național de Securitate așa cum era în timpul administrației Eisenhower, iar Colby, deși participa la ședințe, dar nu a fost niciodată primit în Biroul Oval de unul singur. Colby a încercat să devină un pion principal în problemele majore ale timpului, dar a rămas pe-afară. Cu Kissinger

și Haig pe post de paznici și gardieni, Colby nu a reușit niciodată să pătrundă în cercul restrâns al Casei Albe în timpul mandatului lui Ford. Și orice șansă pe care ar fi avut-o pentru a salva reputația CIA, a fost pierdută în decembrie 1974.

Un reporter de la *New York Times*, Seymour Hersh, descoperise secretul Agenției – spionarea americanilor. Prinsese firul poveștii după luni întregi de investigații, iar vineri, 20 decembrie 1974, a obținut un interviu mult așteptat cu Colby la cartierul general. Colby, care a înregistrat în secret conversația, a încercat să-l convingă pe Hersh că supravegherea ilegală nu avea mare importanță, era o afacere minoră, era mai bine să nu se știe. „Cred că rufele murdare ale familiei ar trebui să rămână acolo unde sunt - în dulap”, i-a spus lui Hersh. Dar a recunoscut, iar adevărul a ieșit la suprafață. Hersh a scris toată noaptea, până sâmbătă dimineața.

Articolul a apărut la 22 decembrie 1974, pe prima pagină a ziarului de duminică. Principalul titlu spunea: OPERAȚIUNE URIAȘĂ A CIA ÎN SUA ÎMPOTRIVA FORȚELOR ANTIRĂZBOI.

Colby a încercat să protejeze Agenția, aruncând să-i paseze problema supravegherii interne ilegale lui Jim Angleton, care deschisese corespondența poștală în parteneriat cu FBI-ul în ultimii douăzeci de ani. L-a sunat pe Angleton, care se afla la etajul șapte, și l-a concediat. Lăsat de izbeliște, Angleton și-a petrecut restul vieții țesând mituri despre munca sa. A sumarizat-o când i s-a cerut să explice de ce nu îndeplinise CIA ordinul primit de la Casa Albă de a distruge rezervele de otrăvuri ale Agenției. „Este de neconceput”, a spus el „ca o armă secretă a guvernului să se supună tuturor ordinelor publice ale guvernului.”

PISICILE MOARTE VOR IEȘI LA IVEALĂ

În ajunul Crăciunului, Colby i-a trimis o notă elaborată lui Kissinger, sumarizând secretele acumulate sub conducerea lui Schlesinger. Înainte de izbucnirea scandalului Watergate, deconspirarea acestor secrete ar fi putut distruge Agenția. Kissinger le-a comprimat într-un memorandum de cinci pagini și i le-a trimis președintelui Ford în ziua de Crăciun. Congresului i-a trebuit un an de investigații, pentru a scoate la iveală anumite fapte din acest raport.

Kissinger l-a informat pe președinte că CIA spionase într-adevăr stânga americană, că înregistrase reporteri și îi pusese sub urmărire, condusese investigații ilegale și deschisese nenumărați saci de scrisori. Dar mai erau și altele mult mai rele. Kissinger nu a îndrăznit să scrie despre ceea ce aflase din așa-numita „carte a ororilor.” Unele dintre acțiunile Agenției erau „de-a dreptul ilegale”, a avertizat Ford. Altele „ridicau profunde probleme morale.” Deși lucrase un deceniu în micul subcomitet pentru CIA al Camerei Reprezentanților, președintele Ford nu auzise nimic despre aceste secrete – spionaj intern, controlul minții, tentative de asasinat. Conspirațiile pentru comiterea de infracțiuni începuseră la Casa Albă în vremea lui Eisenhower, cel mai respectabil președinte republican al secolului XX.

Apoi, în ziua de vineri, 3 ianuarie 1975, Ford a primit un alt buletin informativ, de data aceasta de la procurorul general interimar al Statelor Unite, Laurence Silberman.

Silberman aflate în acea zi de dosarul gros care ascundea secretele răului făcut de CIA. Se afla în biroul sigur al lui Colby, iar Silberman credea că înăuntru se ascundea dovezile unor infracțiuni federale. Ofițerul cu cea mai mare putere de impunere a legii din America îl prinsese în cursă pe directorul Serviciilor Centrale de Informații. Trebuia să predea dosarele sau putea fi acuzat de obstrucționarea justiției. Împărtășirea secretelor nu mai era o chestiune de voință. Dacă le proteja îl păștea pedeapsa cu închisoarea.

Silberman — mai târziu ajuns judecător al curții federale de apel și liderul unei investigații devastatoare a CIA în 2005 — s-a apropiat periculos de a deveni el însuși director al Serviciilor Centrale de Informații în aceste vremuri tulburi. „Ford mi-a cerut să vin la Casa Albă să mă ocup pentru a mă ocupa de spionaj, dar am refuzat”, a spus Silberman într-un raport oral. „Am fost serios luat în considerare în acele momente pentru ocuparea funcției de director CIA. Nu voiam să fac asta din multe motive.” Știa că Agenția era pe cale să se confrunte cu o furtună devastatoare.

În memorandumul trimis președintelui la 3 ianuarie, Silberman a pus două probleme. Prima: „Planurile de asasinare a anumitor lideri străini — care, cel puțin la prima vedere, ridicau întrebări unice.” A doua: „Se poate ca domnul Helms să fi comis sperjur în timpul audierilor de confirmare pentru numirea sa ca ambasador în Iran.” Helms fusese întrebat, sub jurământ, despre îndepărtarea președintelui Allende din Chile. A avut CIA vreo legătură cu asta? Nu, domnule, a răspuns Helms. Jurase să păstreze tăcerea, iar la tribunal să spună adevărul, Helms a trebuit în cele din urmă să apară în fața unui judecător federal și să se confrunte cu acuzația de minciună — un cap de acuzare cu care se pricopsise după ce făcuse greșeala de a nu spune Congresului întregul adevăr.

În seara zilei de 3 ianuarie, Ford le-a spus lui Kissinger, vicepreședintelui Nelson Rockefeller și lui Donald Rumsfeld că „Agenția ar fi distrusă” dacă secretele ieșeau la iveală. Duminică, 4 ianuarie, la prânz, Helms a intrat în Biroul Oval. „Sincer, e un dezastru”, i-a spus Ford. Președintele a spus că Rockefeller avea să conducă o comisie pentru investigarea activităților CIA de pe teritoriul țării, dar că se va ocupa numai de asta. Ford spera să poată răzbi prin acea cartă restrictivă. „Ar fi tragic dacă am trece dincolo de ea”, i-a spus el lui Helms. „Ar fi păcat ca presiunea publică să ne forțeze să trecem linia și să dăunăm integrității CIA. Presupun în mod automat că ceea ce ai făcut a fost corect, până la proba contrară.”

Helms și-a dat seama ce urma.

„O grămadă de pisici moarte vor ieși la iveală”, l-a avertizat el pe președinte. „Nu știi tot ce s-a petrecut la Agenție. Poate că nimeni nu știe. Dar știi suficient încât să spun că, dacă vor ieși la iveală secretele urâte, voi participa.”

Helms a aruncat o „pisică moartă” peste gardul Casei Albe în aceeași zi, spunându-i lui Kissinger că Bobby Kennedy se ocupase personal de comploturile de asasinare a lui Castro. Kissinger i-a transmis veștile președintelui. Groaza se adâncea. Ford ajunsese printre oamenii cei mai apreciați ai țării grație activității sale din Comisia Warren. Acum înțelegea că existau aspecte ale asasinării lui Kennedy pe care nu le știuse niciodată, iar piesele lipsă din puzzle îl bântuiau. Spre sfârșitul vieții sale, a numit ascunderea probelor de investigațiile Comisiei Warren drept

„incalificabilă.“ CIA „a greșit când nu ne-a furnizat toate datele disponibile“, a spus Ford. „N-au dat dovadă de judecată sănătoasă când au refuzat să ne dezvăluie întreaga poveste.“

Casa Albă se confrunta acum cu opt investigații și audieri separate ale Congresului despre CIA. Rumsfeld a explicat cum avea să le paseze pe toate Casa Albă Comisiei Rockefeller, ai cărui membri erau „republicani și corecți.“ Unul dintre ei era deja înregistrat în dosarele sale: „Ronald Reagan, un comentator politic, fost președinte al Asociației Actorilor de Televiziune și fost guvernator al Californiei.“ „Care ar trebui să fie raportul final“, a întrebat președintele. Toți cei prezenți au căzut de acord în principiu că evaluarea pagubelor era de cea mai mare importanță. „Colby trebuie controlat“, a spus Kissinger. Dacă nu avea să tacă, „treburile astea au să se împrăștie în curând prin tot orașul“.

La 16 ianuarie 1975, președintele Ford a oferit un prânz la Casa Albă pentru editorii seniori și editorialistul de la *The New York Times*. Președintele a spus că nu era sub nici o formă în interesul național să se discute despre trecutul CIA. A spus că reputația fiecărui președinte începând cu Harry Truman ar putea fi ruinată dacă aveau să iasă la iveală cele mai adânci secrete. Cum ar fi? a întrebat un editor. Cum ar fi asasinatelor! a spus Ford. E greu de spus ce a fost mai ciudat – ce spusese președintele sau că editorii au reușit să țină declarația sub tăcere.

Noul Congres, ales la trei luni de la demisia lui Nixon, a fost cel mai liberal din istorie. „Întrebarea este cum să planificăm pentru a ne coordona cu investigația asupra CIA“, i-a spus președintele Ford lui Rumsfeld la 21 februarie; Rumsfeld a pledat pentru „o operațiune care să reducă daunele pentru președinte.“ Și-a luat responsabilitatea de a stabili câte – dacă era cazul - dintre secretele CIA avea să le împărtășească Ford și Rockefeller cu Capitol Hill.

La 28 martie, Schlesinger i-a spus președintelui că era imperativ să reducă „proeminența operațiunilor CIA“ de pe glob. „În interiorul CIA va fi o amară disensiune“, a spus Schlesinger, care contribuise la plantarea ei. Serviciul clandestin era „plin de agenți vechi, epuizați“ care puteau spune secrete. Colby era „al naibii de cooperant cu Congresul.“ Pericolul deconspirării creștea în fiecare zi.

34. AICI SAIGON... TERMINAT

La 2 aprilie 1975, Bill Colby a avertizat Casa Albă că Statele Unite erau pe cale să piardă un război.

„Lasă-mă să îmi dau seama care e situația“, a spus Kissinger. „Au vreo șansă sud-vietnamezii să stabilească o limită și să îi oprească pe nord-vietnamezi?“

„Aici, în nordul Saigonului“, a spus Colby, arătând o linie pe o hartă.

„Nici o șansă“, a strigat Schlesinger.

Avea Vietnamul de Sud să se prăbușească? A întrebat Kissinger. Lui Colby i se părea inevitabil.

„Cred că Martin“ – ambasadorul Graham Martin – „ar trebui să înceapă să pregătească un plan de evacuare“, a spus Kissinger. „Cred că este datoria noastră

să îi scoatem de acolo pe oamenii care cred în noi... trebuie să îi recuperăm pe cei care au participat la programul Phoenix”.

Phoenix era campania paramilitară de arestări, interogatorii și torturi la a cărei desfășurare participase și Colby ca civil, cu gradul de ambasador. Între 1968 și 1971. Într-o evaluare minimă, Phoenix ucisese mai mult de douăzeci de mii de suspecți Vietcong.

„Acum, adevărata întrebare”, a spus Colby, „este dacă să încercăm să construim o rețută în jurul Saigonului? Sau să negociem un acord care să ne salveze imaginea și poate și viețile pentru a putea evacua capitala fără vărsare de sânge?”

„Fără negocieri”, a spus Kissinger, „nu atât timp cât sunt eu în această funcție. Lăsați în continuare transporturile de arme să meargă” spre Saigon și lăsați nordul și sudul să-și rezolve problema. Nu putem salva nimic, a spus el.

„Nimic în afară de vieți”, a răspuns Colby.

Dar Kissinger era de neînduplecat. Nu avea să negocieze un sfârșit pașnic al războiului.

La 9 aprilie, Colby s-a dus înapoi la Casa Albă pentru a încerca să-l facă pe președintele Ford să se concentreze asupra faptului că armatele comuniste se apropiiau de capitalele Vietnamului de Sud, Laosului și Cambodgiei. Douăzeci de ani de eforturi ale forțelor militare și de informații ale Statelor Unite se duceau pe apa sâmbetei.

„Comuniștii au început o nouă rundă de lupte, cu Saigonul ca ultimă țintă”, le-a spus Colby președintelui și Consiliului Național de Securitate la 9 aprilie. Statele Unite aveau nevoie să înceapă să evacueze pe toată lumea pe care o putea salva – americani și vietnamezi – cât mai repede posibil, a spus el. Cu siguranță vor fi răzbunări când va cădea Saigonul. Mii de americani și zeci de mii de aliați politici, militari și de informații dintre sud-vietnamezi erau în pericol dacă rămâneau.

„Nord-vietnamezii au acum 18 divizii de infanterie în Vietnamul de Sud”, a spus Colby. „Credem că Hanoi va întreprinde toate acțiunile necesare pentru a forța o încheiere vremelnică – probabil până la începutul verii.” A greșit cu două luni. Orașul Saigon, unde încă lucrau șase mii de ofițeri militari, spioni, diplomați și personal guvernamental american avea să cadă în trei săptămâni. Colby i-a spus președintelui că „ar trebui să îi cerem Congresului să ne dea bani, un milion sau două, pentru a ne îndeplini promisiunea făcută vietnamezilor, aceea de a-i lăsa să plece.” Această ar fi fost cea mai mare evacuare de urgență din istoria Statelor Unite.

Avertismentul lui Colby nu a fost înregistrat nicăieri la Washington, nici la Casa Albă, nici la Congres, nici la Pentagon și nici în mintea ambasadorului american de la Saigon. Dar a fost cineva care a înțeles situația mult prea bine: șeful bazei CIA din Saigon, Tom Polgar.

A FOST O LUPTĂ ÎNDELUNGATĂ ȘI AM PIERDUT

La ora 4 dimineața, pe 29 aprilie 1975, Polgar s-a trezit în zgomotul bombelor și al artileriei. Aeroportul era incendiat. Șapte elicoptere Air America – serviciul de transport al CIA în Vietnamul de Sud – fuseseră distruse. Polgar trebuia să se

îngrijească de sute de persoane. Americanii care lucrau pentru el erau doar o parte a problemei. Alta, erau vietnamezii care lucrau pentru CIA, împreună cu familiile lor. Erau toți disperați să plece, dar decolarea avioanelor de pe aeroport în acele condiții era imposibilă.

Polgar s-a îmbrăcat rapid cu o cămașă albastră și pantaloni negri și și-a pus instinctiv pașaportul în buzunar, apoi s-a grăbit să ajungă la ambasada americană. Străzile Saigonului, un oraș cu patru milioane de locuitori, erau pustii, după asediul care începuse în urma cu douăzeci și patru de ore. L-a sunat pe ambasadorul Martin. Suferind de emfizem și de bronșită, Martin șoptea, neputând să vorbească. După aceea, Polgar i-a contactat pe Kissinger și pe comandantul-șef american din Pacific, amiralul Noel Gayler, fostul director al Agenției de Securitate Națională. A primit noi ordine de la Washington: amânați evacuarea personalului neimportant pe cât posibil. Kissinger nu a dat alte instrucțiuni afară de asta, nu a spus cine putea rămâne și cine putea să plece și cum aveau să procedeze.

Armata sud-vietnameză se prăbușea în haos. Poliția națională se dizolvase. Străzile pe vremuri liniștite erau acum periculoase.

Președintele Ford a ordonat reducerea personalului ambasadei de la 600 la 150 de persoane. 50 de persoane erau ofițeri CIA. Polgar nu prea era de acord cu ideea că nord-vietnamezii aveau să permită funcționarea postului restrâns al CIA după căderea Saigonului.

În interiorul ambasadei, Polgar urmărea oameni furioși care spărgeau și devastau fotografii cu Nixon și Kissinger. Ambasada devenise, după spusele lui Polgar, „un mare circ fără maestrul de ceremonii.”

La ora 11:38, Ford a ordonat misiunii americane din Saigon să-și închidă porțile. Acum toți americanii trebuiau scoși din oraș până la căderea serii. Ambasada era încercuită de mii de vietnamezi panicați, un zid de oameni disperați. Există o singură ieșire, un pasaj secret din parcare spre grădina ambasadei franceze. Ambasadorul Martin l-a folosit pentru a-și salva soția și servitorii, Polgar a sunat acasă. Servitoarea i-a spus că avea vizitatori: primul ministru adjunct, un general de trei stele, șeful Agenției de comunicații, șeful de protocol, ofițeri militari seniori și familiile lor și mulți alți vietnamezi care lucraseră cu CIA.

La trei ore după ce președintele Ford a dat ordinul de evacuare, primele elicoptere au venit de la 100 de km în afara coastelor. Piloții au transportat, cu îndemânare și îndrăzneală, aproximativ o mie de americani și în jur de șase mii de vietnamezi. O fotografie celebră înfățișează unul dintre ultimele elicoptere decolând din Saigon, deasupra unui acoperiș, cu o scară pe care oamenii urcau spre siguranță. Timp de mulți ani, acea fotografie a fost greșit interpretată drept o imagine a ambasadei. Dar, în realitate, era o casă sigură a CIA-ului, iar cei care urcau la bord erau prietenii lui Polgar.

În seara aceea Polgar a ars toate dosarele, transmisiunile și cărțile de coduri ale Agenției. La scurt timp după miezul nopții, a compus ultimul mesaj: „ACESTA VA FI MESAJUL FINAL DE LA POSTUL SAIGON... A FOST O LUPTĂ ÎNDELUNGATĂ ȘI AM PIERDUT... CEI CARE NU REUȘESC SĂ ÎNVEȚE DIN ISTORIE SUNT FORȚAȚI SĂ O REPETE. SĂ SPERĂM CĂ NU VOM MAI

AVEA ÎNCĂ O EXPERIENȚĂ CA CEA DIN VIETNAM ȘI CĂ NE-AM ÎNVĂȚAT LECȚIA. AICI SAIGON... TERMINAT."

Apoi a distrus aparatul care expediașe.

Treizeci de ani mai târziu, Polgar și-a amintit ultimele momente ale războiului american din Vietnam: „Pe când urcam scările înguste de metal spre locul de aterizare al elicopterului de pe acoperiș, știam că lăsam în urmă mii de oameni în complexul logistic al ambasadei. Știam cu toții cum ne simțeam, liderii unei cauze înfrânte."

CINCISPREZECE ANI DE MUNCĂ GREA CARE NU A DUS LA NIMIC

Îndelungatul război al CIA în Laos s-a terminat la două săptămâni, într-o vale înconjurată de stânci mari de calcar. Comuniștii au încercuit avanpostul central al CIA de la Long Tieng. Creasta de deasupra văii era înțesată de soldați nord-vietnamezi. Zeci de mii de membri Hmong – luptătorii CIA și familiile lor – se adunaseră la pista de aterizare primitivă, sperând să fie salvați de un elicopter. Agenția nu avea planuri să îi salveze după cincisprezece ani de misiuni paramilitare.

Un ofițer CIA a rămas la Long Tieng: Jerry Daniels, fost pompier forestier, cunoscut printre prietenii săi Hmong sub numele de „Sky.” Avea trezeci și trei de ani și se afla în țară de aproape zece ani. Era ofițerul de caz al generalului Vang Pao, liderul militar și politic al Hmong și cel mai mare atu al Agenției în Laos din 1960.

Daniels era unul din cei șapte ofițeri CIA – care îi includeau și pe Bill Lair și Ted Shackley – care primiseră Ordinul Celor Un Milion de Elefanți și Umbrela Albă din partea regelui din Laos ca recunoaștere a muncii lor.

Daniels l-a implorat pe Dan Arnold, șeful bazei din Laos, să trimită avioane la Long Tieng. Era „imperativ ca evacuarea să înceapă fără întârziere”, a spus Arnold într-un raport oral. Dar nu erau avioane. „Desigur, autorizația pentru un zbor trebuia să treacă mai întâi pe la Washington, iar asta s-a făcut în cea mai mare grabă”, a spus Arnold. „Cererea a trecut de la CIA la Casa Albă... Washingtonului i s-a cerut în repetate rânduri să aranjeze mai multe zboruri pentru că erau atât de mulți oameni. Problema a fost generată de întârzierile apărute la cel mai înalt nivel politic."

La 12 mai 1975, CIA a scos de la păstrare ultimele două avioane C-46 din Thailanda. Aparatele, care abia ajungeau la dimensiunile unui DC-3, aparțineau Serviciilor Aeriene Continentale, care încheiase contract privat cu Agenția. De-a lungul timpului, sute de avioane de acea dimensiune au aterizat pe pista de la Long Tieng cu cargouri. Dar întotdeauna plecau goale. Nimeni nu zburase vreodată cu un C-46 încărcat din Long Tieng. Avioanele erau construite pentru a transporta treizeci și cinci de pasageri. Cu de două ori mai mulți oameni la bord și cu alte mii care încercau să se urce, au început încet evacuarea.

În Bangkok, în dimineața zilei de 13 mai, generalul de brigadă al Forțelor Aeriene Heinie Aderholt, șeful Comandamentului de Asistență Militară al SUA din Thailanda, a primit un telefon de la un necunoscut. Generalul Aderholt, care

lucrase alături de CIA în operațiunile aeriene timp de douăzeci de ani, conducea singura operațiune militară americană funcțională din Asia de Sud-Est. „Tipul nu și-a dat numele”, își amintea generalul. „A spus că SUA îi abandonau pe Hmong la Long Tieng. A folosit acel cuvânt, «abandona».” Străinul i-a cerut lui Aderholt să trimită un avion C-130 cu patru motoare – un avion de transport de marfă de dimensiuni medii – pentru a-i salva pe Hmong. Aderholt a aflat cumva că un pilot american era pe cale să plece de pe aeroporul din Bangkok și i-a oferit 5000 de dolari pentru a zbura cu C-130 la Long Tieng. Apoi l-a sunat pe președintele Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore, generalul George Brown, pentru a cere autorizația de a desfășura misiunea. În acea după-amiază, C-130 a aterizat. Sute de Hmong s-au îmbarcat în câteva minute; avionul a plecat și a revenit a doua zi dimineța.

Jerry Daniels coordona evacuarea, fiind gardă de corp pentru generalul Vang Pao, controlor de trafic pentru pista de aterizare și încercând să calmeze cincizeci de mii de oameni panicați. Daniels și Vang Pao nu puteau fi văzuți abandonându-și trupele împreună cu familiile lor. Când C-130 a revenit în dimineța zilei de 14 mai, mii de Hmong au alergat la intrarea din spate a avionului. A fost o scenă de furie și disperare. Vang Pao a fugit la o pistă de aterizare pentru elicoptere, aflată la câțiva kilometri; l-a salvat un echipaj CIA.

Daniels a făcut rost de un avion pentru el. Jurnalul de zbor menționează: „Totul era în haos... Am decolat la 10:47, iar asta a fost sfârșitul bazei secrete a CIA de la Long Tieng, Laos.” Pilotul contractat de CIA pentru misiune, căpitanul Jack Knotts, a înregistrat o casetă audio cu ultimele minute ale lungului război din Laos. Daniels, care avea o servietă și un bax de bere Olympia, a ajuns la zona de aterizare în Fordul său alb cu albastru. „Nu vrea să se urce în elicopter”, a spus Knotts. „Nu vrea să plece încă! Își pune servieta în spate și începe să vorbească prin radio. Se plimbă și iar se plimbă și în cele din urmă – iar acesta este un lucru foarte rău pentru că e deja acolo de mult timp – salută. E foarte atent, ca și când ar saluta pe cineva. Dar de fapt, salută zece sau cincisprezece ani de muncă grea care nu a dus la nimic.”

Richard Helms a numit Laosul „războiul pe care l-am câștigat.” Era greu de închipuit cum anume. Ford și Kissinger au forțat un aranjament politic care a certificat controlul comunist asupra țării. „Și apoi am plecat”, a spus Dick Holm de la CIA, care își începuse cariera de treizeci și cinci de ani la CIA în Laos. Supraviețuitorii Hmong au ajuns în tabere de refugiați sau în exil. „Modul lor de viață fusese distrus”, scria Holm. „Nu vor putea reveni vreodată în Laos.” Statele Unite, spunea el, „au eșuat în a-și asuma responsabilitatea morală pe care o datoram celor care au lucrat atât de strâns cu noi în timpul acelor ani tumultuoși.”

Jerry Daniels a murit intoxicat cu gaz în apartamentul său din Bangkok la șapte ani după evacuarea de la Long Tieng. Avea patruzeci de ani. Nu se știe sigur dacă a fost sinucidere.

35. INEFICIENȚI ȘI SPERIAȚI

CIA-ul era devastat asemenea unui oraș cucerit. Comitetele Congresului răscoleau prin dosare, Senatul se concentra asupra acțiunilor subversive, iar Camera urmărea eșecurile spionajului și ale analizelor. Pe străzile din Washington au apărut postere cu Bill Colby, mâzgălite cu cranii și oase și cu asul de inimă neagră. Ofițerii seniori ai Agenției se temeau de distrugerea personală și profesională. Casa Albă se temea de cea politică. La 13 octombrie 1975, președintele și oamenii săi s-au întrunit în Biroul Oval pentru a cântări pagubele.

„Orice document care arată oficial implicarea americană într-un asasinat este un dezastru de politică externă”, i-a spus Colby președintelui. „Vor să meargă și în spatele operațiunilor subversive sensibile” – cum era Laos. Avea oare Casa Albă să apeleze la Tribunal pentru a opri Congresul? „Ne va fi mai bine cu o confruntare politică decât cu una legală”, a spus Don Rumsfeld. Pentru a se pregăti de luptă, președintele și-a pus cabinetul la treabă la sfârșitul lunii octombrie 1975.

Acțiunea a fost numită imediat Masacrul de Halloween. Jim Schlesinger a fost concediat, iar Don Rumsfeld a devenit secretarul apărării. Dick Cheney i-a luat locul la Casa Albă ca șef de cabinet. Și, într-o mișcare machiavelică, Ford a neutralizat un posibil candidat periculos pentru nominalizările prezidențiale din 1976 concediindu-l pe Bill Colby și numindu-l pe George Herbert Walker Bush următorul director al Serviciilor Centrale de Informații. Era, evident, o alegere ciudată.

Bush nu era nici general, nici amiral, nici spion. Nu știa aproape nimic despre spionaj. Era politician. Fiul lui Prescott Bush, un senator aristocratic din Connecticut, bun prieten cu Allen Dulles, care se mutase în Texas pentru a-și face o avere din industria petrolieră. A avut două mandate în Congres. A candidat de două ori pentru Senat și a pierdut. A fost ambasadorul Națiunilor Unite timp de douăzeci și două de luni și președintele neîndurător al Comitetului Național Republican în timpul scandalului Watergate. În august 1974, Ford a fost cât pe ce să-l numească pe Bush vicepreședinte. Eșecul său de a dobândi funcția a fost cea mai grea lovitură a vieții sale politice. Premiul de consolare a fost alegerea unui mandat prestigios de ambasador, iar opțiunea sa a fost China. De la Beijing, Bush a văzut eforturile CIA printr-un filtru opac, bazându-se pe rapoartele radiofonice de la Vocea Americii și tăieturile din ziarele vechi de o săptămână. Dar instinctele sale politice i-au spus ce avea de oferit postul. „Să-l îngropăm pe Bush la CIA?” se întreba el singur. „Este un cimitir al politicii”, a scris el. I-a spus lui Ford: „Văd asta ca pe un sfârșit total al oricărui viitor politic.” Perspectivele l-au deprimat. Dar simțul corectitudinii l-a obligat să accepte.

La câteva săptămâni după ce a ocupat fotoliul de director, la sfârșitul lunii ianuarie 1976, Bush a descoperit că iubea Agenția – secretele, camaraderia, tehnologia, intriga internațională. CIA era o organizație secretă cu un buget de un miliard de dolari. „Este cea mai interesantă slujbă pe care am avut-o vreodată”, i-a scris el unui prieten în martie. În mai puțin de unsprezece luni, a ridicat moralul la cartierul general, a apărat Agenția de critici și a folosit-o cu abilitate pentru a construi o bază politică pentru ambițiile sale tot mai mari. De la bun început, Bush s-a confruntat

cu secretarul pentru apărare, Rumsfeld, care controla 80% din bugetul Serviciului de Informații. „Banii sunt ai mei”, a spus Rumsfeld; sateliții spioni, supravegherea electronică și serviciile militare de informații erau toate instrumente de susținere în luptă pentru soldații americani. Deși armata americană era în plină retragere, Rumsfeld îl respingea constant pe Bush. Înclina foarte mult spre a nu-i permite directorului Serviciilor Centrale de Informații să aibă ceva de spus în direcționarea cheltuielilor secrete. Rumsfeld era „paranoic” în privința Agenției și, convins că era pornită să îl „spioneze pe el”, a tăiat canalele de comunicare și de cooperare între Pentagon și CIA, conform relatărilor analistului veteran George Carver dintr-un interviu.

Recrutarea noilor ofițeri la începutul scandalului Watergate și a războiului din Vietnam era extrem de dificilă. Agenția era plină de birocrați de vârstă medie care trăgeau de timp; Bush a scăpat de doisprezece din cei șaisprezece cei mai vechi ofițeri de la cartierul general pentru a face un pic de loc în ierarhie. A vrut să îl numească el singur pe șeful serviciului clandestin, așa că l-a chemat pe șeful lui Colby, Bill Nelson, și i-a spus că era timpul să plece. Nelson a salutat și a plecat, dar nu înainte de a lăsa un memorandum pe biroul lui Bush, prin care îl informa că serviciul clandestin avea două mii de ofițeri de care nu avea nevoie. Bush, după exemplul lui Allen Dulles, a făcut uitat studiul.

CIA A FOST ÎNDEPĂRTATĂ

„Este o perioadă agitată și primejdioasă pentru Agenție”, i-a scris Bush președintelui Ford la 1 iunie 1976. „Investigațiile intensive ale ambelor Camere ale Congresului pentru mai mult de un an au dus acum la deconspirări publice masive ale trecutului și ale operațiunilor secrete din prezent.” Investigațiile au determinat Senatul să creeze un comitet de supraveghere a serviciilor de informații în timpul mandatului de director al lui Bush; Camera a format un asemenea comitet un an mai târziu. Dacă președintele ar putea găsi un mod de a proteja CIA de Congres, scria Bush, atunci „operațiunile secrete în continuare aveau să contribuie pozitiv la politica noastră externă pe care au format-o în ultimii douăzeci și opt de ani.”

Dar Agenția, aflată sub supravegherea unui Congres nou și vigilent, avea foarte puține operațiuni sub acoperire noi în desfășurare. Într-un răspuns în scris la întrebările autorului, Bush a afirmat că investigațiile Congresului au produs Agenției daune considerabile. „Au tras înapoi relațiile de legătură pe care le aveam pe glob – legăturile CIA cu serviciile străine de informații, sursa majorității informațiilor adunate – și „i-a făcut pe mulți agenți din străinătate să renunțe la cooperarea cu CIA-ul.” Cel mai rău lucru dintre toate, a spus el, a fost că „au distrus moralul celui mai bun grup de funcționari publici pe care îi are țara asta.”

Eșecurile continue în acest domeniu au continuat să distrugă spiritul CIA pe parcursul anului 1976. Unul dintre cele mai mari a avut loc în Angola. La două luni după căderea Saigonului, președintele Ford a aprobat o nouă operațiune de amploare pentru protejarea Angolei împotriva comunismului. Țara fusese cel mai mare premiu al Portugaliei în Africa, dar liderii de la Lisabona au fost mereu prin-

tre cei mai răi colonialiști europeni și au devastat Angola când s-au retras. Țara se ducea de răpă în timp ce forțele rivale porneau la război.

Agenția a trimis în Angola 32 de milioane de dolari bani gheață și 16 milioane de dolari sub formă de arme, prin intermediul marelui aliat al CIA, președintele Mobutu din Congo. Armele au ajuns la o gașcă dezorganizată de gherile anticomuniste, comandate de cumnatul lui Mobutu și agreeate de guvernul alb al Africii de Sud. Programul a fost susținut de președintele Kenneth Kaunda din Zambia, un lider genial care a primit multă vreme ajutor neoficial din partea Statelor Unite și a CIA. Acțiunea a fost coordonată în cadrul Departamentului de Stat al lui Kissinger de un tânăr diplomat talentat – Frank G. Wisner Jr., fiul și tizul fostului șef al operațiunilor secrete.

„Am fost forțați să plecăm din Vietnam“, a spus Wisner. „Există o îngrijorare reală din partea Administrației că Statele Unite vor fi puse acum la încercare“ de forțele comunismului de pe glob. Aveam să vedem cum se produce o mișcare ofensivă de infiltrare condusă de comuniști, preluarea Angolei bogate în petrol și extinderea Războiului Rece spre sudul Africii sau aveam de gând să încercăm să împiedicăm lucrul ăsta?“

„Nu puteam să ne ducem în fața Congresului, după încheierea operațiunilor din Vietnam, și să spunem «Știți ce, haideți să-i trimitem personal american de pregătire militară și echipamente lui Mobutu», astfel încât Kissinger și președintele au decis să meargă la Agenție“, a spus Wisner. Dar trupele susținute de CIA în Angola au eșuat, iar dușmanii lor, puternic susținuți de Moscova și Havana, au preluat controlul asupra capitalei. Kissinger a mai cerut trimiterea a 28 de milioane de dolari pentru o susținere secretă. Nu mai rămăseseră bani în bugetul de contingentă al Agenției. La începutul scurtei perioade de un an petrecute de Bush la CIA, Congresul a interzis public suportul secret pentru gherilele din Angola și a încheiat operațiunea când încă era în plină desfășurare. Niciodată nu se mai întâmplase așa ceva. „CIA a fost îndepărtată și am fost trași în jos“, a spus Wiser.

MĂ SIMT ÎNȘELAT

La bicentenarul de la 4 iulie 1976, Bush s-a pregătit să se întâlnească cu guvernatorul Georgiei la un hotel din Hershey, Pennsylvania. Răspunsese uimitor de repede când Jimmy Carter ceruse buletine de informații de la CIA chiar înainte de câștigarea nominalizării prezidențiale democratice. Nici un candidat nu mai făcuse o astfel de cerere atât de devreme. Bush și adjunctul său pentru informare națională, Dick Lehman – care devenise foarte frustrat privindu-l pe Allen Dulles aruncând rapoartele în loc să le citească – l-a considerat pe Carter extrem de interesat. Discuția lor a cuprins subiecte de la sateliții spioni la viitorul conducerii minoritare albe din Africa. Au căzut de acord că informările puteau continua mai târziu, în luna iulie, la casa lui Carter din mica localitate Plains, Georgia.

Directorului i-a fost greu să ajungă acolo. Avionul CIA Gulfstream nu putea ateriza pe terenul umed din Plains. Agenția a cerut ajutor logistic de la Pentagon și a aflat că Bush trebuia să ia un elicopter pentru a ajunge la Peterson Field.

Echipajul avionului CIA a verificat hărțile. Unde naiba era Peterson's Field? Încă un telefon la Plains și au înțeles: „Peterson's Field" era proprietatea de patruzeci de acri a unui fermier, situată la marginea orașului.

Întâlnirea de șase ore a atins subiecte precum Liban, Irak, Siria, Egipt, Libia, Rodezia și Angola. Despre China s-a vorbit timp de treizeci de minute. Discuția despre Uniunea Sovietică a durat de zece ori mai mult. Oamenii CIA au vorbit toată după-amiaza, până la căderea serii. Carter, care în marină fusese inginer în domeniul nuclear, a descifrat detaliile ascunse ale arsenalului strategic american. A fost interesat îndeosebi de probele pe care sateliții-spioni le-au obținut despre armele sovietice și a înțeles că informațiile pe care le ofereau aveau să joace un rol vital în controlul cursei înarmărilor. A aflat că sovieticii nu vor spune niciodată cu acuratețe care le sunt forțele nucleare; partea americană trebuia să vină la masa negocierilor și să le spună sovieticilor câte rachete aveau ei și câte aveau noi. Asta l-a pus pe gânduri pe Carter: ideea că sovieticii mințeau părea să fie nouă pentru el.

Bush l-a asigurat că fotografiile făcute de prima generație de sateliți-spioni le oferiseră președinților Nixon și Ford informațiile necesare pentru a pune în aplicare SALT (Strategic Arms Limitation Treaty), Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, cu sovieticii și pentru a vedea dacă sovieticii aveau să-și respecte acordurile. În acea vară, avea să apară o nouă generație de sateliți. Purtând numele de cod Keyhole, acestea ofereau imagini de televiziune în timp real, în loc de fotografii greu de prelucrat. Divizia de știință și tehnologie a CIA-ului lucrase ani de zile la Keyhole, care reprezenta un mare pas înainte.

Partenerul de candidatură al lui Carter, senatorul Walter Mondale din Minnesota, s-a interesat despre acțiunile secrete și despre legăturile Agenției cu serviciile străine de informații. Mondale fusese membru al Comitetului Church, o grupare a senatului care investigase CIA-ul. Raportul său final apăruse cu două luni mai înainte. Comitetul a rămas cunoscut până în ziua de azi mai ales datorită afirmației președintelui comitetului că CIA fusese „un elefant înnebunit” – un enunț care era departe de a înțelege situația și care îi absolvea de vină pe toți președinții care conduseseră „elefantul”. Bush, înfuriat de însăși existența Comitetului Church, a refuzat să răspundă la întrebările lui Mondale.

Două săptămâni mai târziu, opt ofițeri CIA i s-au alăturat lui Bush la Plants, așezați în cerc în sufrageria familiei Carter, în timp ce fiica lui se juca cu pisica prin încăpere. Spre surprinderea lor, Carter părea să își fi nuanțat foarte mult viziunea asupra lumii. Când Carter și Ford s-au confruntat în primele dezbateri prezidențiale televizate după Kennedy și Nixon, guvernatorul i-a clarificat președintelui situația politicii externe. A atacat dur și Agenția, spunând: „Sistemul nostru de guvernare – în ciuda Vietnamului, Cambodgiei, CIA, scandalului Watergate – este încă cel mai bun sistem de pe glob.”

La 19 noiembrie 1976, a avut loc la Plains o ultimă și stânjenitoare întâlnire între Bush și președintele Carter. „Bush voia să fie păstrat în continuare” la CIA, își amintea Carter. „Dacă aș fi fost de acord cu asta, nu ar fi devenit niciodată președinte. Cariera lui ar fi luato cu totul altă cale!”

Memorandumul lui Bush de la acea întâlnire arată că îi dezvăluise președintelui ales o serie de operațiuni în desfășurare, inclusiv suportul financiar al CIA pentru șefi de stat precum regele Hussein al Iordaniei, președintele Mobutu din Congo și oameni puternici, așa cum era Manuel Noriega, viitorul dictator din Panama. Bush a observat că președintele Carter era evident iritat. Impresia sa era corectă. Președintele ales a considerat vrednice de dispreț subsidiile CIA pentru liderii străini.

Până la sfârșitul anului 1976, Bush ajunsese în relații proaste cu câțiva foști susținători ai săi de la Agenție. Luase o decizie politică îndrăznească, aceea de a permite unei echipe de ideologi neoconservatori – „gălăgioși de aripă dreaptă“, după cum îi numea Dick Lehman – să rescrie estimările CIA despre forțele militare sovietice.

William J. Casey, cel mai vociferant membru al Consiliului pentru Informații Străine al președintelui, vorbise cu unii dintre prietenii și asociații săi din comunitatea serviciului secret. Aceștia erau convinși că CIA subestima pericolul de mult puterea nucleară sovietică. Casey și colegii săi din consiliu l-au presat pe președintele Ford să permită unui grup din exterior să întocmească propria estimare asupra sovieticilor. Echipa, ai cărei membri erau profund nemulțumiți de situație și aleși pe sprânceană de dreapta republicană, îi includea pe generalul Daniel O. Graham, principalul susținător al rachetelor de apărare și pe Paul Wolfowitz, un negociator deziluzionat al controlului cursei înarmărilor și viitor secretar adjunct pentru apărare. În mai 1976, Bush a aprobat „Echipa B“ cu o semnătură veselă: „Lăsați-o să zboare!! OK. G.B.“

Dezbateră era foarte tehnică, dar se rezuma la o singură întrebare: ce punea Moscova la cale? Echipa B descria o Uniune Sovietică în toiul unei extraordinare evoluții militare – când, în realitate, se tăia din cheltuielile militare. Supraevalua dramatic acuratețea rachetelor balistice intercontinentale sovietice. Dubla numărul bombardierelor pe care le construia Uniunea Sovietică. A avertizat în mod repetat asupra unor pericole care nu s-au materializat niciodată, asupra unor amenințări care nu existau, asupra unor tehnologii care nu fuseseră niciodată create – și, cel mai înspăimântător dintre toate, asupra posibilității unei strategii sovietice secrete de a purta și câștiga un război nuclear. Apoi, în decembrie 1976, și-au împărtășit selectiv rezultatele cu reporteri și editorialiști solidari. „Echipa B scăpase de sub control“, a spus Lehman, „și informațiile se scurgeau din toate părțile.“

Vacarmul stârnit de Echipa B a continuat timp de câțiva ani, alimentat de o uriașă creștere a cheltuielilor pentru arme și l-a propulsat pe Ronald Reagan în capul listei de candidați pentru candidatura republicană din 1980. După încheierea Războiului Rece, rapoartele Echipei B au fost verificate de Agenție. Nici unul nu era corect. Era aceeași poveste, diferența dintre estimările bombelor și rachetelor.

„Mă simt înșelat“, le-a spus Bush lui Ford, Kissinger și Rumsfeld la ultima ședință a Consiliului Național de Securitate al administrației.

Analiza informațională devenise coruptă – încă un instrument folosit pentru obținerea avantajelor politice – și nu avea să-și mai recupereze vreodată integritatea. Estimările CIA fuseseră brutal politizate începând cu 1969, când președintele Nixon

forțase Agenția să își schimbe perspectiva asupra capacităților sovieticilor de a lansa primii un atac nuclear. „Consider momentul acela aproape un punct de cotitură, de la care totul a început să se prăbușească”, a mărturisit Abbot Smith, cel care condusese Biroul Național pentru Estimări în timpul administrației Nixon, în cadrul unui interviu despre istoria CIA. „Administrația Nixon era cu adevărat prima în care *spionajul* fusese doar o altă formă de politică. Iar asta nu putea fi decât dezastruos și cred că a și fost dezastruos.” John Huizenga, care i-a urmat lui Smith la conducere în 1971, le-a spus-o și mai direct istoricilor CIA, iar concepțiile lui s-au dovedit adevărate și în deceniile care au urmat, până în secolul douăzeci și unu:

Vedeți, când privesc în urmă, chiar nu cred că o organizație de informații din acest guvern este capabilă să ofere un produs analitic sincer fără să se confrunte cu riscul controverselor politice. General vorbind, cred că tendința de a trata informațiile din punct de vedere politic a crescut în ultima perioadă. Și asta se întâmplă în special când este vorba de probleme ca Asia de Sud-Est și creșterea forțelor strategice sovietice, chestiuni care generează poziții politice extrem de separate. Când privesc în urmă, cred că a fost naiv din partea noastră să credem ce-am crezut la vremea aceea... că puteai avea un produs analitic sincer și că putea fi luat drept bun... Cred că informațiile obținute prin spionaj au avut un impact relativ mic asupra politicilor pe care le-am produs în ultimii ani. Sau chiar nici unul. În anumite circumstanțe deosebite, este posibil să fi apărut opinii și fapte care să fi avut vreun efect asupra acțiunilor noastre. Dar numai în anumite circumstanțe foarte limitate. În mare, efortul informațional nu a alterat premisele cu care au venit la putere liderii politici. Și-au adus bagajele și, mai mult sau mai puțin, le-au purtat cu ei mai departe. Ideal, se presupuse că... analizele serioase de informații puteau... asista partea politică să reexamineze premisele, să facă acest domeniu mai sofisticat, mai apropiat de realitatea lumii. Acestea erau marile ambiții care nu cred că au fost îndeplinite vreodată.

Aceste gânduri nu l-au tulburat pe directorul Serviciilor Centrale de Informații și pe viitorul președinte al Statelor Unite.

ACEST LUCRU MĂREȚ NUMIT CIA

În mesajul către angajații cartierului general al CIA, Bush a scris câteva rânduri de mulțumire, așa cum îi era obiceiul. „Sper să pot găsi în anii care urmează o modalitate de a face poporul american să înțeleagă mai bine acest lucru măreț numit CIA”, scria el. A fost ultimul director al Serviciilor Centrale de Informații care a fost susținut aproape în totalitate de trupele de la cartierul general. În ochii lor, marele lui merit era că încercase să salveze serviciul clandestin. Dar, spre rușinea lui, până la urmă, a permis politicii să calce peste CIA.

„Nu am găsit nici o deteriorare a calității analizelor informaționale”, a spus Kissinger la ultima lor întâlnire înainte de învestirea lui Jimmy Carter. „Despre acțiunile subversive, nu se poate spune același lucru. Nu mai putem să le organizăm.”

„Henry, ai dreptate”, a spus George Herbert Walker Bush, unul dintre cei mai mari susținători pe care i-a avut CIA. „Suntem ineficienți și speriați.”

PARTEA A CINCEA

O VICTORIE LIPSITĂ DE BUCURIE

CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR CARTER, REAGAN ȘI GEORGE H. W. BUSH 1977 - 1993

36. URMĂREA SĂ LE RĂSTOARNE SISTEMUL

În campania sa de candidatură la președinție, Jimmy Carter condamnase Agenția, numind-o rușine națională. Odată ajuns la putere, a sfârșit prin a semna aproape la fel de multe aprobări pentru acțiuni sub acoperire ca Nixon și Ford. Diferența era că el a făcut-o în numele drepturilor omului. Problema era folosirea puterilor atrofiate ale Agenției în această nouă misiune.

Căutarea lui pentru un nou director al Serviciilor Centrale de Informații a mers prost. Thomas L. Hughes, fostul șef al Biroului pentru Informații și Cercetare din cadrul Departamentului de Stat, a refuzat oferta. A fost apoi nominalizat Ted Sorensen, cel care-i scrisese discursurile lui Kennedy. „Oarecum spre surprinderea mea, Carter m-a sunat și m-a întrebat dacă aş vrea să vin până la Plains”, îşi amintea Sorensen. „Aveam un frate care lucrase ani de zile sub acoperire pentru CIA. Am mers acolo şi am avut o scurtă discuţie cu Carter, iar a doua zi mi-a propus slujba.” Dar el fusese un contestatar conştiincios al celui de-Al Doilea Război Mondial, iar nominalizarea sa a fost respinsă; era pentru prima dată în istoria CIA când se întâmpla așa ceva. „Carter nu m-a sprijinit câtuşi de puţin pe când atârnam acolo de un fir de păr”, şi-a amintit cu amărăciune Sorensen.

La a treia încercare, noul preşedinte a ales aproape un necunoscut: amiralul Stansfield Turner, comandantul flancului sudic al NATO, aflat la Napoli, Italia. Turner avea să fie cel de-al treilea amiral din istoria CIA care să considere Agenția un vas mult prea greu de manevrat. A fost primul care şi-a recunoscut lipsa de familiaritate cu acţiunile Organizației. Dar s-a grăbit să îşi impună autoritatea.

NU AŞA TREBUIA SĂ PROCEDĂM

„Multă lume credea că preşedintele Carter m-a chemat şi mi-a spus «Fă ordine în Agenție şi pune-o pe picioare». Nu a făcut niciodată lucrul ăsta”, a spus Turner. Încă de la început a fost foarte interesat să dispună de informații de calitate. Voia să înțeleagă totul, începând cu mecanismele sateliților noștri până la spioni și la metodele noastre de a analiza ce se întâmplă în lume. Susținea extrem de mult operațiunile serviciului de informații. În același timp, știam foarte bine că aveam să operăm în limitele legilor Statelor Unite ale Americii. Mai știam și că existau limite etice față de ceea ce voia preşedintele Carter să facem și de fiecare dată când eram pe cale să pun la îndoială acele limite, mă duceam la el și îi consultam în luarea deciziilor. Aproape întotdeauna hotăra să mergem mai departe.

„Administrația Carter nu avea absolut nimic împotriva acțiunilor sub acoperire“, spunea Turner. „Agenția însăși avea o problemă cu acțiunile sub acoperire, fiind încă în stare de șoc după criticile cu care se confruntase.“

Mai demult, serviciul clandestin îl pusese pe Turner în fața unei dileme de viață și de moarte. „Au venit la mine și au spus: «Avem un agent care aproape c-a intrat în organizația asta teroristă, dar i-au cerut să mai facă încă un lucru ca să-și dovedească loialitatea. Trebuie să ucidă un membru al guvernului. Îi permitem să facă lucrul ăsta?» Iar eu am spus: «Nu, îl retragem». Știți, e un schimb. Poate ar fi salvat câteva vieți. Dar nu voiam să fac Statele Unite părtașe la o crimă pentru a ne asuma acea șansă. Acum era vorba despre dreptul la viață și despre reputația țării noastre. Iar eu credeam că nu așa trebuia să procedăm.“

Turner a prins repede bazele conflictului dintre spioni și dispozitivele electronice. A înclinat mai mult în direcția mașinărilor decât în cea ce oamenilor, petrecându-și o mare parte a timpului pentru a îmbunătăți acoperirea sateliților americani de recunoaștere. A încercat să organizeze „comunitatea informațională“ într-o confederație, creând un personal de coordonare și un buget unificat. Cei care au lucrat la acest proiect erau îngroziți de dezorganizarea care îl caracteriza. „Eu mă ocupam de informațiile colectate de oameni“, își amintea John Holdridge, care fusese șeful adjunct de misiune al lui Bush la Beijing înainte de a intra în personalul comunității informaționale. „Mă uitam la operațiunile astea fantasmagorice care îmi erau prezentate și mă întrebam cine naiba le visase. Păreau teribil de nepractice și rupte de realitate.“

Nici analiștii nu s-au descurcat prea bine. Președintele Carter s-a declarat nedumerit de faptul că buletinul informativ zilnic al CIA repeta știrile pe care le citise deja în ziare. Turner și cu el se întrebau de ce estimările Agenției păreau superficiale și irelevante. CIA urma să aibă parte de un început dificil cu noul președinte.

CARTER SCHIMBASE REGULILE DE MULT BĂTUTE-N CUIE

Noua echipă pentru securitate națională a lui Carter avea cinci membri de rang înalt, cu ordine de zi diferite. Președintele și vicepreședintele visau la o nouă politică externă americană, fondată pe principiile drepturilor omului. Secretarul de stat, Cyrus Vance, credea că efortul de controlare a armelor era epuizant. Secretarul pentru apărare, Harold Brown, a încercat să producă o nouă generație de tehnologie militară și informațională cu un miliard de dolari mai puțin decât planificase Pentagonul. Consilierul pentru securitate națională, Zbigniew Brzezinski, era singurul șoim printre toate bufnițele și toți porumbeii. Îndelungatele suferințe la care Moscova se supuse Varșovia i-au format gândirea. Voia să ajute Statele Unite să câștige mințile și inimile țărilor Europei de Est. Și-a canalizat această ambiție spre politica externă a președintelui și a încercat să îi lovească pe sovietici acolo unde-i durea mai tare.

Președintele Ford și liderul sovietic, Leonid Brejnev, semnaseră un acord la Helsinki, în 1975, care susținea „libera circulație a persoanelor și a ideilor.“ Ford și Kissinger îl considerau nimic mai mult decât praf în ochi. Dar alții erau foarte

serioși: o generație de disidenți din Rusia și Europa de Est sătulă de crunta banalitate a statului sovietic.

Brzezinski a ordonat – iar Carter a aprobat – o serie de acțiuni CIA sub acoperire ținute spre Moscova, Varșovia și Praga. Au comandat Agenției să publice cărți și să subvenționeze tipărirea și distribuirea de reviste și ziare în Polonia și Cehoslovacia, să ajute la distribuirea materialelor scrise de disidenți în Uniunea Sovietică, să susțină eforturile politice ale ucrainenilor și ale altor minorități etnice sovietice, să le pună la dispoziție faxuri și casete oamenilor destupați la minte din spatele Cortinei de Fier. Voiau să submineze controlul informațiilor care stăteau la baza oprămirii în lumea comunistă.

Războiul politic purtat de Jimmy Carter a deschis un nou front în Războiul Rece, spunea Bob Gates de la CIA, mai târziu analist pe probleme sovietice în personalul Consiliului Național de Securitate al lui Brzezinski: „Prin politicile sale bazate pe drepturile omului, a devenit primul președinte după Truman care să pună direct la îndoială legitimitatea guvernului sovietic în ochii propriului popor. Iar sovieticii au recunoscut imediat în asta provocarea fundamentală pe care o reprezenta: credeau că urmărea să le răstoarne sistemul.”

Planurile lui Carter erau mai modeste: voia să modifice sistemul sovietic, nu să îl desființeze. Dar serviciul clandestin al CIA nu a vrut să își asume sarcina. Casa Albă a înfruntat rezistență din partea șefilor diviziei sovietice/Europa de Est, în privința ordinelor pentru acțiuni sub acoperire. Aveau un motiv: puseseră mâna pe un agent valoros din Varșovia pe care îl protejau și nu voiau ca idealurile Casei Albe despre drepturile omului să îl pună în pericol. Un colonel polonez pe nume Ryszard Kuklinski oferea Statelor Unite o imagine complexă a capacităților militare sovietice. Era sursa cea mai mare în rang pe care o avea Agenția în spatele Cortinei de Fier. „Colonelul Kuklinski nu a fost niciodată un agent CIA în adevăratul sens al cuvântului”, spunea Brzezinski. „S-a oferit voluntar. Lucra pe cont propriu.” Își oferise în secret serviciile Statelor Unite în timpul unei vizite la Hamburg. Era dificil să se mențină legătura cu el; au trecut șase luni consecutive fără să trimită vreun semn. Dar, când Kuklinski călătorea în Scandinavia și Europa de Vest, trimitea întotdeauna vorbă. În 1977 și 1978, înainte de a trezi suspiciunile serviciilor secrete de la Varșovia și a ajunge sub supraveghere, a trimis informații care au dezvăluit cum puseseră sovieticii toate armatele Europei de Est sub controlul Kremlinului în cazul unui război. A spus Agenției cum avea să desfășoare Moscova războiul în Europa de Vest; planurile includeau folosirea a patruzeci de arme nucleare tactice numai împotriva orașului Hamburg.

Eliberată de paranoia erei Angleton, divizia sovietică începea să recruteze spioni adevărați din spatele Cortinei de Fier. „Ne îndepărtaserăm de toate tradițiile mărețe și glorioase ale OSS și deveniserăm un serviciu de spionaj, dedicat colectării de informații din străinătate”, spunea Haviland Smith. „Pentru Dumnezeu, puteam să ajungem peste Berlinul de Est fără să fim prinși. Puteam recruta est-europeni. Încercam să recrutăm și sovietici. Singurul lucru care lipsea era că nu știam nimic despre intențiile sovietice. Și nu știu cum poți să afli un astfel de lucru. Iar asta era

datoria serviciului clandestin. Dacă am fi putut recruta un membru din Politburo, am fi putut avea totul.“

Politburoul de la sfârșitul anului 1970 era o gerontocrație coruptă și decrepită. Imperiul din spatele său era periculos de extins și murea pe dinăuntru. Șeful serviciilor sovietice de informații, Iuri Andropov, un ambițios om politic, crease o imagine falsă a Uniunii Sovietice zugrăvind-o drept o superputere pentru superiorii săi ramoliți de la Kremlin. Dar și fațada cosmetizată a țării a păcălit CIA-ul. „Apreciasem încă din 1978 că economia sovietică avea probleme serioase“, a spus amiralul Turner. „Nu am făcut saltul pe care trebuia să îl facem, pe care trebuia să îl fac, să ne dăm seama că problemele economice aveau să ducă la probleme politice. Credeam că aveau să strângă cureaua, după modelul regimului stalinist și să meargă mai departe.“

Decizia instinctivă a lui Jimmy Carter de a susține principiile drepturilor omului drept un standard internațional a fost văzut ca un act de pietate de cei mai mulți membri ai serviciului clandestin. Mobilizarea lui modestă a Agenției de cercetă fisura aceea slabă din armura Cortinei de Fier era o provocare precaută la adresa Kremlinului. Cu toate acestea, a grăbit începutul sfârșitului Uniunii Sovietice. „De fapt, Carter schimbuse regulile de mult bătute-n cuie ale Războiului Rece“, a concluzionat Bob Gates.

DE LA UN CONFLICT ALB-NEGRU LA UN CONFLICT ROȘU-ALB

Președintele Carter a încercat, de asemenea, să folosească CIA pentru a submina apartheidul din Africa de Sud. Atitudinea lui a schimbat cursul a treizeci de ani de politică externă a Războiului Rece.

La 8 februarie 1977, în Situation Room de la Casa Albă, echipa președintelui pe probleme de securitate națională a căzut de acord că era timpul ca Statele Unite să încerce să schimbe regimul sud-african rasist. „Avem șanse să schimbăm această situație de la un conflict alb-negru la un conflict roșu-alb“, a spus Brzezinski. „Dacă asta este începutul unui lung și dureros proces istoric, este în interesul nostru să-l accele-răm.“ Nu era vorba despre rase, ci despre trecerea pe partea corectă a baricadei.

Directorul interimar al Serviciilor Centrale de Informații, Enno Knoche, a spus: „Căutăm o schimbare în atitudinea lor de bază. Va fie nevoie de observare foarte atentă.“ Cu alte cuvinte, Statele Unite trebuiau să înceapă să spioneze în Africa de Sud. La 3 martie 1977, în cadrul unei întruniri oficiale a Consiliului Național de Securitate, Carter i-a dat ordin CIA-ului să analizeze posibilitățile de a supune Africa de Sud și pe aliata sa rasistă, Rodezia, unor presiuni economice și politice.

Problema era că „nimeni nu voia să acorde atenție Africii“, a spus directorul adjunct pentru Serviciile Centrale de Informații, Frank Carlucci. „Eram foarte concentrați pe Uniunea Sovietică. Unul dintre principalele scopuri pentru care aveam oameni în posturile din Africa era să încercăm să îi recrutăm pe sovieticii care se aflau acolo. Asta era prioritatea numărul unu.“

Sovieticii susțineau cel mai mare dușman al apartheidului, Congresul Național African. Liderul acestuia, Nelson Mandela, fusese arestat și închis în 1962, în parte

mulțumită CIA. Agenția lucrase în cea mai strânsă armonie cu BOSS, Bureau of State Security, din Africa de Sud. Ofițerii CIA „lucraseră cot la cot cu poliția de securitate din Africa de Sud“, a spus Gerry Gossens, șef al bazei CIA pentru patru națiuni africane sub conducerea președinților Nixon, Ford și Carter. „Se zvonea că îl închiseseră chiar ei pe Mandela.“

În 1977, Gossens a început să se ocupe de ultrasistul Ian Smith, aflat la conducerea Rodeziei și de proamericanul Kenneth Kaunda, președintele Zambiei. În calitate de director al postului din capitala Lusaka, Gossens se întâlnea regulat cu președintele Kaunda și cu serviciul său de securitate. A început să-și facă o imagine despre forțele alb-negre care se confruntau în sudul Africii: „Aveam nevoie să știm câți sovietici, cehi, est-germani și nord-coreeni trimiteau arme și ofereau pregătire. Îi puteau copleși pe rodezieni? Aveam nevoie de cineva să pătrundă în linia întâi a guvernului.“

Apoi, în 1978, Gossens a devenit noul director al bazei din Pretoria. Primise ordin de la Washington să spioneze guvernul albilor din Africa de Sud. CIA făcea parte dintr-un ambițios efort american de a îi împinge pe sovietici în afara limitelor sudului Africii, în timp ce câștigau susținerea guvernelor africane negre.

„Pentru prima dată în istorie“, a spus el, „mi s-a cerut să demarez operațiuni unilaterale împotriva BOSS. Am făcut rost de oameni noi care nu au fost declarați guvernului. Am stabilit noi ținte dintre oamenii armatei sud-africane, am făcut rost de programul lor nuclear și am aflat politica lor față de Rodezia. Ambasada era complet concentrată asupra întrebării: ce pune la cale guvernul sud-african?“ Timp de doi ani, CIA a adunat informații despre regimurile apartheidului. Apoi, poliția secretă din Rodezia a arestat trei ofițeri CIA care căzuseră în cursă. Serviciile sud-africane de informații l-au trădat și pe al patrulea. Frank G. Wisner, Jr., ajuns în Zambia pe post de noul ambasador american, își amintea: „Unica și cea mai mare criză a mea, cel mai dificil moment al meu, a venit ca rezultat al unui scandal de spionaj cu un ofițer CIA.“

Speriat de misiunile ratate, cartierul general al Agenției a început să pună capăt operațiunilor și să-și retragă spionii. Eforturile Agenției de a îndeplini politica președintelui pentru drepturile omului n-au dus la nimic.

AU O CULTURĂ UNICĂ

Principiile etice ale administrației Carter scădeau moralul la cartierul general al CIA. Amiralul Turner a încercat să ocolească cerința lui Carter de a nu minți niciodată poporul american. Asta era o dilemă pentru șeful Serviciului Secret de Informații, ai cărui operatori depindeau de înșelătorii pentru reușită. Puțina încredere pe care o avea Turner în serviciul clandestin era constant subminată de activitățile sub acoperire.

În 1978, ambasadorul american în Iugoslavia, Lawrence Eagleburger, care mai târziu avea să lucreze ca secretar de stat în prima administrație Bush, a descoperit o directivă din partea serviciului clandestin trimisă de la cartierul general către fiecare director de bază CIA din lume. Fără știrea lui Turner, un veteran al serviciului trimisese instrucțiuni ca operațiunile majore să fie ținute secrete față de

ambasadori. Mesajul era o încălcare directă a ordinelor prezidențiale în vigoare, date în urmă cu șaptesprezece ani.

„L-am întrebat pe șeful meu de post dacă erau adevărate“, a declarat Eagleburger. „A spus, da, era adevărat. Am spus, «Bine, vreau să îi trimiți un mesaj amiralului Turner».“ Era succint: „Ți-ai terminat treaba în Iugoslavia până la noi ordine. Iar prin asta vreau să spun că nu ai voie să intri în birou și nici să desfășori activități în Belgrad sau în Iugoslavia: pur și simplu trebuie să închizi prăvălia.“

Turner era un adept al sectei care bea apă fierbinte cu lămâie în loc de cafea sau ceai. Băieții din garda veche preferau să își pună whisky în apă. Îl disprețuiau pe Turner prin vorbe și fapte. Turner a scris mulți ani mai târziu că dușmanii lui din serviciul sectei religioase Știința Creștină clandestin încercaseră să îl discrediteze prin campanii de dezinformare – „una dintre abilitățile lor de bază.“ Astfel, au născocit o poveste care a rămas în picioare pentru un sfert de secol: că Turner era singurul responsabil pentru distrugerea serviciului clandestin din anii '70. Primele reduceri dramatice de personal au fost făcute la ordinul lui Nixon. O mie de agenți au fost concediați de James Schlesinger. În timpul administrației Ford, George Bush alesese să ignore recomandarea făcută de șeful acțiunilor sub acoperire potrivit căruia încă 2.000 de agenți trebuiau dați afară. Turner a ajuns să reducă personalul cu exact 825 de oameni, începând cu cei care se încadrau în primele 5 procente ale indicatorilor de performanță slabă. Avea susținerea președintelui. „Eram conștienți că o parte din personalul necalificat și incompetent concediat era foarte nemulțumit, dar am aprobat pe deplin“, spunea Jimmy Carter într-o scrisoare către autor.

Veteranii serviciului au protestat vehement când Turner l-a ales pe John McMahon în fruntea serviciului clandestin. McMahon nu era unul de-al lor. Își începuse cariera cărând bagajele lui Allen Dulles și acum conducea biroul pentru știință și tehnologie al Agenției, ramura care producea dispozitive și programe informatice pentru spionaj. I-a spus lui Turner: „Nu, nu sunt persoana potrivită. Sunt o cultură unică. Lucrează cel mai bine cu oamenii lor și trebuie să înțelegeți cum gândesc. Ultima dată când am intrat în contact cu ei era la începutul anilor '50, în Germania. Iar vremurile s-au schimbat de atunci.“

În ianuarie 1978, după ce a opus rezistență jumătate de an, McMahon a devenit al treilea director al serviciului clandestin în răstimp de optsprezece luni. La trei săptămâni după ce a preluat funcția, i s-a cerut să participe la prima ședință a noului comitet de supraveghere al comunității informaționale din cadrul Camerei Reprezentanților. Serviciul clandestin s-a revoltat. „M-a lovit apoplexia – aproape că m-am prăbușit“, a spus McMahon. „Dar ceea ce știam era că acei kongresmeni nu înțelegeau CIA sau operațiunile clandestine. Iar eu mă duceam acolo să îi educ.“ A adunat o servietă cu echipamente și dispozitive de spionaj – camere miniaturale, microfoane și alte mărunțișuri din astea – și s-a dus la Hill. „Am spus: «Lăsați-mă să vă spun cum e să operezi în Moscova».“ McMahon nu fusese niciodată la Moscova. „Am spus «Acum, iată ce fel de echipamente folosim». Și am început să scot dispozitivele și să le împart prin sală. Și s-au uitat la toate aceste dispozitive... erau pur și simplu hipnotizați.“ Comitetul, fermecat, le-a acordat spionilor un buget mult mai mare decât ceruse președintele. Reconstruirea serviciului clandestin, devastat

și demoralizat de reducerile care începuseră în vremea lui Nixon, a început atunci și acolo, în toamna anului 1978.

Dar starea generală proastă a continuat la sediul Agenției Centrale de Informații. „În ciuda prezentei stări de spirit (pe cale de înrăutățire), presupun că CIA tot va veni cu niște idei îndrăznețe, a considerat legătura lui Brzezinski cu Agenția, la 5 februarie 1979. „Totuși nu trebuie să ne amăgim singuri: capacitățile CIA sunt foarte *slabe* în clipa asta și există foarte puțini ofițeri dispuși să își asume riscurile necesare pentru a se ocupa de treabă.”

În aceeași săptămână, lumea a început să se prăbușească peste CIA.

UN SPORT CU SPECTATORI

La 11 februarie 1979, armata șahului a fost înfrântă și un ayatollah fanatic a preluat controlul asupra Teheranului. Trei zile mai târziu, la câteva sute de km spre vest, s-a produs un asasinat care avea să fie o nouă povară pe umerii Statelor Unite.

Ambasadorul american în Afganistan, Adolph „Spike” Dubs, a fost luat pe sus de pe străzile din Kabul, răpit de rebeli afgani care luptau împotriva regimului-marionetă prosovietic și ucis când poliția afgană – îndrumată de consilieri, sovietici – a atacat hotelul în care era ținut. Era un semn clar că Afganistanul scăpa de sub control. Rebelii islamici, susținuți de Pakistan, se pregăteau pentru o revoluție împotriva guvernului păgân. Liderii Uniunii Sovietice au privit cu teamă spre sud. Mai mult de patruzeci de milioane de musulmani trăiau în republicile sovietice din Asia Centrală. Sovieticii au văzut flăcările fundamentalismului islamic arzând lângă granițele lor. La o ședință extinsă a Politburo, care a început la 17 martie, șeful serviciilor sovietice de informații, Iuri Andropov, a declarat că „nu putem pierde Afganistanul.”

În următoarele șase luni, CIA nu l-a informat pe președintele Statelor Unite despre o invazie care avea să schimbe fața lumii. Agenția avea o idee destul de bună despre capacitățile sovietice. Nu înțelegea însă nimic din intențiile rușilor.

„Sovieticii vor fi foarte recalitrânți față de introducerea unui mare număr de forțe terestre în Afganistan”, spunea cu multă încredere National Intelligence Daily, raportul ultrasecret trimis Casei Albe, Pentagonului și Departamentului de Stat, la 23 martie 1979. În acea săptămână, treizeci de mii de trupe ofensive sovietice au început să se desfășoare lângă granița afgană cu camioane, tancuri și transportoare blindate.

În iulie și august, atacurile rebelilor afgani s-au intensificat, garnizoanele armatei afgane au început să se revolte, iar Moscova a trimis un batalion de trupe din forțele aeriene la baza de la Bagram, lângă Kabul. Grăbit de Brzezinski, președintele Carter a semnat un ordin de acțiune sub acoperire pentru ca CIA să le ofere rebelilor afgani ajutor medical, bani și propagandă. Sovieticii au trimis la Kabul treisprezece generali, conduși de comandantul forțelor terestre sovietice. Totuși, CIA l-a asigurat pe președinte la 24 august că „situația tot mai

deteriorată nu indică o intensificare a implicării militare sovietice sub forma unui rol ofensiv direct.“

La 14 septembrie, amiralul Turner i-a spus președintelui că „liderii sovietici ar putea fi în pragul unei decizii de a-și pune în joc propriile forțe pentru a împiedica prăbușirea regimului“ din Afganistan – dar, puțin câte puțin, cu grupuri mici de consultanți militari și cu doar câteva mii de soldați. Nesigură de evaluare, Agenția și-a adunat toate mijloacele specializate și toate elementele de spionaj militar american, transcrierile interceptărilor electronice și imaginile de recunoaștere ale sateliților-spioni pentru o reconsiderare deplină a probelor. La 28 septembrie, experții au concluzionat unanim că Moscova nu avea să invadeze Afganistanul.

Trupele sovietice continuau să sosească. La 8 decembrie, un al doilea batalion de forțe aeriene a aterizat la Bagram. *National Intelligence Daily* le-a evaluat prezența ca pe o mișcare de întărire a protecției împotriva atacurilor rebelilor asupra bazei aeriene. În săptămâna următoare, directorul postului CIA din Kabul a raportat prezența comandourilor forțelor speciale sovietice pe străzile orașului.

În dimineața zilei de luni, 17 decembrie, amiralul Turner a participat la Casa Albă la ședința celor mai experimentați consilieri ai președintelui, Comitetul pentru Coordonare Specială. Printre membrii acestuia se numărau și vicepreședintele Walter Mondale, Zbigniew Brzezinski, secretarul pentru apărare, Harold Brown, și secretarul de stat adjunct, Warren Christopher. Turner le-a adus la cunoștință că la baza aeriană de la Bagram se aflau în prezent 5300 de militari și două noi posturi de comandă sovietice la granița afgană. Apoi a spus: „CIA nu consideră asta o pregătire de atac.“ Avea „probabil legătură cu percepțiile sovietice ale deteriorării forțelor militare afgane și cu nevoia de a le susține într-o anumită măsură.“ Nu a rostit nici o clipă cuvântul *invazie*.

Cei mai buni analiști sovietici ai CIA – printre care Doug MacEachin, mai târziu director adjunct pentru informații – lucrau zi și noapte pentru a-și pune cunoștințele în slujba președintelui. La 19 decembrie, au emis evaluarea formală finală. „Ritmul desfășurării trupelor sovietice nu sugerează... eventualitatea unei urgențe“, spuneau ei. „Operațiunile antiinsurgente la nivel de țară cereau mobilizarea unui număr mult mai mare de forțe terestre permanente.“ Pe scurt, sovieticii nu intenționau să atace.

Trei zile mai târziu, viceamiralul Bobby Ray Inman, directorul Agenției Naționale de Securitate, imperiul american de interceptări electronice, a primit un mesaj urgent de pe teren: invazia Afganistanului era iminentă. De fapt, era în plină desfășurare. Mai bine de o sută de mii de soldați sovietici puneau stăpânire pe țară. Carter a semnat imediat un ordin de acțiune secretă, ca CIA să înceapă înarmarea rezistenței afgane, iar Agenția a început să construiască o rețea mondială de transfer de arme în Afganistan. Cu toate astea, ocupația sovietică era deja un fapt îndeplinit.

CIA nu numai că ratase invazia, dar pe deasupra mai refuza și să-și recunoască greșeala. De ce ar fi invadat cineva Afganistanul, cimitirul cuceritorilor timp de două mii de ani? Nu lipsa de informații era cauza eșecului. Ci lipsa de imaginație.

Prin urmare, invazia sovietică a devenit „un sport cu spectatori” pentru Statele Unite, după cum scria vedeta analiștilor Agenției, Doug MacEachin. Ia mai bine de douăzeci de ani de la evenimente. „SUA puteau face mult zgomot în legătură cu situația, dar nu puteau avea prea mare impact asupra lucrurilor din teren. Asta trebuia să mai aștepte până la următoarea rundă a Marelui Joc.”

37. ERAM PUR ȘI SIMPLU ADORMIȚI

De când CIA îi asigurase tronul în 1953, șahul Iranului fusese pionul principal în politica externă americană din Orientul Mijlociu. „Aș fi vrut să existe pe lume ceva mai mulți lideri cu spiritul său prevăzător”, reflecta președintele Nixon în 1971. „Iar felul său de a conduce, ca să fim sinceri, este de-a dreptul o dictatură într-un mod benign.”

E posibil ca Nixon să nu fi urmărit să trimită un mesaj când l-a numit pe Richard Helms ambasador american la Iran în 1973. Dar a făcut-o. „Am fost uimiți de decizia Washingtonului de a trimite pe cineva care avea, la urma urmei, asemenea legături cu CIA, pe care fiecare iranian în parte îl considera responsabil pentru căderea lui Mossadeq”, a spus Henry Precht, ofițerul-șef al departamentului politic din cadrul ambasadei americane. „Aveam impresia că se renunțase la orice pretext al unei Americi oarecum neutre și se confirma că șahul era marioneta noastră.”

La 31 decembrie 1977, în timpul unui toast în cinstea șahului la o strălucitoare cină de stat, președintele Carter a numit monarhia „o insulă de stabilitate într-o mare de neliniște”, o opinie de nenumărate ori confirmată și repetată de spionii și analiștii CIA în ultimii cincisprezece ani. Era, de fapt, însăși fraza pe care o folosea șahul pentru a se descrie pe sine.

Dar când Howard Hart, unul dintre cei mai curajoși ofițeri pe care i-a produs vreodată serviciul clandestin, a venit la Teheran câteva săptămâni mai târziu și a început să facă ce știa el mai bine – să hoinărească pe străzi și să scrie rapoarte despre lumea reală – a ajuns la o concluzie diferită. Estimările lui erau atât de pesimiste încât superiorii au hotărât să-i pună capăt. Contrazicea direct tot ce spusese CIA despre șah încă din anii '60.

Agenția nu raportase nimic care să sugereze că șahul s-ar fi aflat în pericol. Îi lipsea abilitatea de a pune la îndoială douăzeci și cinci de ani de raportare proprie. În august 1978, Agenția a spus Casei Albe că Iranul nu se afla nici pe departe în pragul unei revoluții. Câteva săptămâni mai târziu, au început revoltele de stradă. În timp ce luau amploare, analiștii de top CIA i-au trimis amiralului Turner pentru semnătură o estimare importantă. Spunea că șahul mai putea supraviețui încă zece ani. Sau nu. Turner l-a citit, l-a considerat inutil și l-a aruncat într-un sertar.

La 16 ianuarie 1979, șahul a fugit din Teheran. Câteva zile mai târziu, imaginile obținute de Howard Hart de pe străzi au început să fie tot mai sumbre.

Harta a fost răpit de o bandă înarmată – adepții unui fanatic religios în vârstă de șaptezeci de ani, ayatollahul Ruhollah Musavi Khomeini, care se pregătea să revină la Teheran din exil. Hart era fiul unui bancher de investiții și petrecuse trei ani în copilărie internat într-un lagăr japonez din Filipine, în timpul celui de-Al Doilea

Război Mondial. Acum era din nou prizonier. Răpitorii lui au organizat un tribunal ad-hoc, l-au declarat spion CIA și s-au pregătit să îl execute pe loc. Hart a susținut că era nevinovat, a implorat cruțare și, în cele din urmă, pregătindu-se să moară, a cerut să-l vadă pe cel mai apropiat mullah. Un preot tânăr și-a făcut apariția, în fața agentului blond, cu ochi albaștri, aflat în ghearele justiției nemiloase.

„Am spus, «Nu e corect – nicăieri în Sfântul Coran nu e sancționată fapta mea», își amintea Hart. Mullahul a cântărit întrebarea și a fost de acord. L-au dat drumul.

NU AM ÎNȚELES CINE ERA KHOMEINI

Câteva zile mai târziu, la 1 februarie 1979, revoluția populară care l-a dat jos pe șah de pe Tronul Păunului a deschis calea întoarcerii lui Khomeini la Teheran. Mii de americani, inclusiv o parte a personalului ambasadei, au fost evacuați în haosul tot mai mare de pe străzi. Un prim-ministru secular încă mai deținea puterea în paralel cu un Consiliu Revoluționar, iar CIA a încercat să lucreze cu el, să îl influențeze și să îl mobilizeze împotriva lui Saddam Hussein. „S-au purtat anumite conversații, extrem de delicate și secrete la nivelul primului ministru“, a spus Bruce Laingen, însărcinatul cu afaceri al ambasadei americane. „Ajunsese în stadiul în care ne aflam față în față și le ofeream informații ultra secrete despre Irak.“

În 1953, Laingen fusese cel mai tânăr ofițer din cadrul ambasadei americane de la Teheran. În 1979, ajunsese cel mai vechi. În toți acei ani, succesiunea de directori ai postului și de ambasadori nu se resimțise câtuși de puțin pentru șah, mult prea încântat de caviarul și de șampania lui. „Am plătit pentru asta“, spunea Laingen. „Eram acolo ca să aflăm cum gândeau oamenii și de ce gândeau și se purtau așa. Și dacă ne simțim prea confortabil crezând că ceva se potrivește cu scopurile noastre, atunci suntem într-un pericol al naibii de mare.“

Ideea că religia urma să se dovedească o forță politică de constrângere era de neacceptat la sfârșitul secolului douăzeci. Puțini oameni ai CIA credeau că un bătrân cleric putea să pună mâna pe putere și să declare Iranul o republică islamică. „Nu am înțeles cine era Khomeini și susținerea de care se bucura mișcarea lui“, a spus Turner – sau ce ar fi însemnat pentru Statele Unite viziunea lui demodată asupra lumii.

„Eram pur și simplu adormiți“, a spus el.

La 8 martie 1979, Howard Hart, ajuns director interimar al postului, avea o întâlnire la ora 14:00 cu un ofițer de rang înalt al SAVAK, brutala poliție secretă a șahului, care servise postul cu loialitate ca agent și informator. După ce i-a dat ofițerului banii și documentele false pentru a-l ajuta să fugă din Teheran, Hart a dat peste un cordon de Gărzi Revoluționare ale lui Khomeini. L-au snopit în bătaie, în timp ce strigau „CIA! CIA!“ Căzut pe spate, Hart a scos un pistol și i-a ucis pe cei doi atacatori. Mulți ani mai târziu, avea să-și amintească de fanatismul din ochii lor. Era chipul războiului sfânt. „Ca națiune, nu aveam idee“, reflecta el, „ce naiba înseamnă asta.“

ERA MAI MULT DECÂT O INSULTĂ

Iranienii de toate nivelurile sociale, elite bine educate, dar și radicali sălbatici, credeau că CIA era o forță omnipotentă cu o putere imensă asupra vieților lor. Nu

ar fi crezut adevărul: în vara anului 1979, postul CIA număra doar patru oameni, toți patru abia sosiți în Iran. Howard Hart se întorsese la cartierul general în iulie, lăsând în urmă un nou director de post. pe Tom Ahern, care-și petrecuse ultimii treisprezece ani în Japonia, un experimentat ofițer de caz, Malcolm Kalp, un tehnician de comunicații, Phil Ward, un veteran din marină în vârstă de treizeci și doi de ani și William J. Daugherty, care se alăturase CIA cu nouă luni înainte. Daugherty zburase în șaptezeci și șase de misiuni de luptă în timpul Războiului din Vietnam. Teheranul era prima sa misiune CIA.

„Nu știam mare lucru despre Iran“, își amintea el. „Și mai nimic despre iranieni. Toate cunoștințele mele despre Iran, afară de știrile de seară ale televiziunilor și de studiile de trei săptămâni de la Departamentul de Stat, se rezumau la ce învățasem în cele cinci săptămâni în care studiasem dosarele operaționale.“

Cu cinci luni înainte, un grup de iranieni marxiști a atacat ambasada americană. Adepții ayatollahului conduseseră un contraatac, îi alungaseră pe comuniști și-i eliberaseră pe americani. Nimeni nu s-a gândit că s-ar fi putut repeta. „Nu vă faceți griji în privința unui nou atac asupra ambasadei“, a asigurat șeful departamentului pentru Iran de la cartierul general CIA. „Singurul lucru care ar putea declanșa un atac ar fi dacă șahului i s-ar permite să intre în Statele Unite – și nimeni nu e atât de prost să facă una ca asta.“

La 21 octombrie 1979, Daugherty se holba la un nou mesaj de la cartierul general. „Nu îmi venea să-mi cred ochilor“, își amintea el.

Sub intensa presiune politică venită din partea prietenilor șahului – în special din partea lui Henry Kissinger – președintele Carter, împotriva propriilor rezerve, decisese în acea zi să îl interneze pe monarhul exilat în Statele Unite pentru tratament medical. Președintele își bătuse capul încercând să ia o decizie, temându-se că americanii vor fi luați ostatici. „Am strigat *«Faceți-l să dispară pe șah! Poate la fel de bine să joace tenis în Acapulco așa cum joacă în California»*“, își amintea Carter. „Ce facem dacă iau prizonieri douăzeci dintre pușcașii noștri și omoară câte unul în fiecare dimineață la răsărit? O să pornim la război împotriva Iranului?“

Nimeni de la Casa Albă nu s-a gândit să ceară opinia Agenției.

Două săptămâni mai târziu, un grup de studenți iranieni, toți adepți ai ayatollahului, a preluat controlul asupra ambasadei americane. Au ținut prizonieri cincizeci și trei de oameni tot restul administrației Carter, 444 de zile și nopți. Daugherty a petrecut ultimele săptămâni ale anului 1979 în izolare. Își amintea șase interogatorii între 29 noiembrie și 14 decembrie, începute la căderea nopții și încheiate la răsărit, conduse de Hossein Sheik-ol-eslam, viitorul ministru adjunct de externe al Iranului. La 2 decembrie, după miezul nopții, Hossein i-a înmânat un mesaj. „Credeam că se sfârșise cu viața mea“, a scris el într-un memorandum pentru jurnalul CIA. „Mesajul conținea numele meu real și spunea clar că urma să fiu trimis la postul de la Teheran. Mai menționa și programul special în care intrasem în Agenție cu zece luni înainte. Când m-am uitat la Hossein și la măscăricii săi, râneau ca un trio de pisici de Cheshire.“

Cei care l-au interogat „au spus că știau ca sunt șeful întregii rețele de spioni CIA din Orientul Mijlociu, că pusesem la cale asasinarea lui Khomeini și că îi

stărnisem pe kurzi să se revolte împotriva guvernului de la Teheran. M-au acuzat că am încercat să le distrug țara", își amintea Daugherty.

„Acești iranieni considerau de neconceput ideea că CIA ar trimite într-un loc atât de critic precum Iranul pe cineva atât de ignorant față de cultura și limba locală. Era greu de imaginat pentru ei încât, după câteva săptămâni, când și-au dat seama în sfârșit care era adevărul, s-au simțit jigniți personal. Și așa le fusese greu să accepte că CIA ar trimite un ofițer neexperimentat în țara lor. Dar ca acel ofițer să nu vorbească limba sau să nu știe obiceiurile, cultura și istoria țării lor depășea orice limită.”

În fiecare noapte, după ce se încheiau interogatoriile, Daugherty dormea pe o saltea din biroul șefului de post, răsucindu-se de pe-o parte pe alta. În timp ce sute de mii de iranieni manifestau pe străzile din afara complexului cu ziduri înalte al ambasadei americane, el visa avioane de luptă care survolau deasupra bulevardelor largi și omorau mulțimile cu napalm.

CIA nu a putut face nimic pentru a-l elibera pe el și pe ceilalți ostatici de la ambasada americană. Dar în ianuarie 1980, Agenția a executat o operațiune clasică de spionaj pentru a recupera șase angajați ai Departamentului de Stat care reușiseră să se refugieze în cealaltă parte a orașului, în ambasada canadiană.

Operațiunea era „opera” lui Tony Mendez de la CIA, care era specializat în falsificări și deghizări. Mendez și echipa lui au fost cei care au perfecționat măștile din *Misiune imposibilă* care le-au permis ofițerilor albi să se deghizeze în africani, arabi și asiatici. Era un rar exemplar de geniu intuitiv CIA.

Drept acoperire pentru misiunea din Iran, Mendez a creat Studio Six, o companie fictivă de producție de film de la Hollywood; a închiriat spații pentru birouri în Los Angeles; a cumpărat câte o pagină întreagă de anunțuri în *Variety* și *The Hollywood Reporter* anunțând începerea filmărilor la *Argo*, o fantezie SF care se filma în Iran. Scenariul filmului – și al operațiunii – includea documentele și măștile pentru cei șase americani. Înmarmat cu un portofoliu de pașapoarte falsificate și publicitate falsă, și-a declarat intrarea în Iran autorităților, a zburat cu o cursă comercială de la Bonn, s-a cazat la hotelul Teheran Sheraton și a luat un taxi până la ambasada americană pentru a se întâlni cu cei șase conaționali ai săi. Mendez a reușit să îndeplinească operațiunea *Argo* aproape fără nici o problemă. Unul dintre americanii pe care-i eliberase i-a dat un ghiont în timp ce se îmbarcau pentru zborul Swissair și a spus „Ai aranjat totul, nu-i așa?”. Arăta spre numele pictat pe avion – „Argau”, un canton din Elveția.

„Am luat-o ca pe un semn că totul avea să fie bine”, își amintea Mendez. „Am așteptat până când a decolat avionul și a ieșit din spațiul iranian înainte să răsuflesc ușurați și să comandăm cocktailuri Bloody Mary.”

UN ACT DE RĂZBUNARE

Nimic nu a reușit să-i elibereze pe prizonierii rămași. În aprilie 1980, forțele Pentagonului pentru operațiuni speciale au primit misiunea cu numele de cod Desert One, de salvare a prizonierilor de la ambasada americană. „Efortul s-a bazat

în mare măsură pe suportul CIA", a spus Anthony Quainton, coordonatorul-șef al acțiunilor de contraterorism ale guvernului între 1978 și 1981. Agenția a oferit informații despre locația probabilă a ostaticilor în interiorul complexului ambasadei. Piloții săi au zburat cu un mic avion nedetectabil în deșertul din Iran pentru a testa locul de aterizare pentru misiune. Howard Hart a ajutat la elaborarea unui plan extrem de complicat pentru recuperarea ostaticilor și transportarea lor în locuri sigure. Dar misiunea s-a terminat cu o catastrofă; opt echipe comando au murit în deșertul iranian după ce un elicopter s-a lovit de un avion de transport.

Viața s-a înrăutățit pentru captivi. Bill Daugherty a fost luat de la ambasadă și aruncat în închisoare. Și-a petrecut cea mai mare parte a următoarelor nouă luni în singurătate, într-o celulă cu o suprafață incredibil de mică. A ajuns să cântărească 66 de kilograme. El și restul captivilor au fost eliberați, în cele din urmă, prin consimțământul celor care-i țineau în captivitate în momentul în care președintele Carter a părăsit definitiv Casa Albă. Eliberarea lor nu a avut nici o legătură cu acțiunile subversive sau cu spionajul american. Era o declarație politică menită să umilească Statele Unite.

A doua zi, Jimmy Carter, cetățean de rând, a venit să-i întâmpine pe americani la o bază militară din Germania. „Încă mai am fotografia pe undeva pe-aici“, își amintea Daugherty. „Fostul președinte arată ciudat, iar eu par un cadavru deprimat.“

Luarea de ostatici a fost „un act de răzbunare“ pentru lovitura organizată de CIA în Iran în 1953, a scris Ken Pollack, un analist veteran al CIA pentru Orientul Mijlociu. Dar suferința americanilor luați ostatici avea să se dovedească doar una dintre nenunțatele consecințe ale operațiunii atât de îndepărtate. Zelul revoluției iraniene avea să îi bănuie pe următorii patru președinți ai Statelor Unite și să ucidă sute de americani în Orientul Mijlociu. Mantia gloriei de pe umerii agenților celei mai mărețe generații CIA se transforma într-o moștenire tragică pentru succesorii lor.

38. UN PIRAT PE CONT PROPRIU

La 4 octombrie 1980, directorul Agenției Centrale de Informații și trei dintre consilierii săi de top au mers la Wexford, o proprietate de mai multe milioane de dolari dintr-o zonă renumită pentru creșterea cailor din Virginia, deținută pe vremuri de John și Jackie Kennedy. Veniseră să îl informeze pe candidatul republican la președinție, Ronald Reagan. Acesta fusese de acord să acorde CIA-ului o oră din timpul lui.

Amiralul Turner avea la dispoziție cincisprezece minute ca să analizeze recenta invazie de lui Saddam Hussein în Iran. Alte cincisprezece minute au fost alocate ocupației sovietice din Afganistan începută în urmă cu nouă luni și transporturilor de arme ale CIA pentru susținerea rezistenței afgane. Bob Ames, expertul Agenției pe problemele Orientului Mijlociu, a vorbit cincisprezece minute despre regatul Arabiei Saudite și despre teocrația ayatollahului Khomeini. Membrii anturajului lui Reagan, captivați de perspectivele unei victorii sigure în următoarele alegeri, se foiau prin cameră precum personaje ale unei comedii țicnite. Ora a trecut foarte repede.

Reagan știa despre CIA un pic mai mult decât ceea ce aflate din filme. Dar a promis să o elibereze și era un om de cuvânt. Omul pe care l-a ales pentru asta era strălucitul și alunecosul lider de campanie, William J. Casey.

Casey, subjugat de amintirile sale din zilele în care era director pentru spionaj în cadrul OSS din Londra, și-a agățat în biroul de la cartierul general un portret al lui Bill „Sălbaticul” Donovan, iar pentru următorii șase ani Donovan l-a privit de sus. Într-un război global și totalitar, spusese Bill, serviciile de informații trebuie să fie globale și totalitare. Acesta era crezul lui Bill Casey. Țintea la revigorarea spiritului de luptător CIA. „Viziunea lui despre cum să duci un război împotriva puterilor totalitare se formase în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial”, a spus Bob Gates, care lucrase cu el timp de șase ani, „Când nu exista nici un obstacol. Când totul era posibil.”

Casey a încercat să ajungă secretar de stat, dar ideea i-a îngrozit pe apropiații lui Reagan. Era o chestiune de aparențe. Casey nu era om de stat: era tot timpul șifonat, mormăia neinteligibil și avea maniere execrabile. Viitoarea primă doamnă nu putea suporta gândul că l-ar putea avea pe Casey la o cină formală de stat, suficient de neîndemânatic încât să își verse mâncarea pe haine. Simțind opoziția, Casey s-a simțit jignit, dar a făcut o înțelegere cu Reagan: avea să accepte postul de la CIA cu condiția să dețină rangul de membru al cabinetului, primul director în această situație, și să-l poată vedea pe președinte în particular. Avea să se folosească de aceste puteri nu numai pentru a pune în practică politica externă americană, ci și pentru a o crea, de parcă ar fi ocupat fotoliul de secretar de stat. Tot ceea ce îi trebuia lui Casey erau câteva minute cu președintele, o privire și o aprobare din cap și dus era.

Casey era o canalie fermecătoare, un fost operator de pe Wall Street care făcuse avere din vânzarea strategiilor pentru evitarea impozitelor. Avea un adevărat talent în a ocoli regulile. „Pentru Dumnezeu, trebuie să scăpăm de avocați!” i-a șoptit el odată lui William Webster, directorul FBI în timpul administrației lui Reagan. „Nu cred că voia să spună «la gunoi cu Constituția»”, a spus Webster, avocat până în măduva oaselor. „Dar obișnuia să simtă constrângerile legii. Căuta o cale de a scăpa de ele.”

Reagan avea încredere în el. Alții nu. „Am fost cât se poate de surprins când președintele Reagan l-a ales pe Casey,” a spus Gerald R. Ford. „Nu era calificat să conducă CIA.” Directorul Serviciilor Centrale de Informații a fost complet de acord. „Casey a fost o alegere nepotrivită”, a spus George H. W. Bush.

Însă Casey se credea responsabil pentru alegerea lui Reagan și considera că împreună aveau de jucat un rol istoric. La fel ca Reagan, Casey avea viziuni îndrăznețe. Ca și Nixon, credea că dacă ceva era secret era și legal. Precum Bush, credea că CIA încorporează cele mai bune valori americane. Și, la fel ca sovieticii, își rezerva dreptul de a minți și înșela.

Perioada mandatului lui Reagan a debutat printr-o explozie de noi operațiuni sub acoperire aprobate de Grupul de Planificare pentru Securitate Națională, care se întrunea în Situation Room, la nivelul subteran al Casei Albe. Grupul a fost laboratorul acțiunilor sub acoperire în timpul administrației Reagan.

La început, membrii săi de bază erau președintele; vicepreședintele Bush; secretarul de stat, Alexander M. Haig Jr.; secretarul pentru apărare, Caspar W. Weinberger; consilierul național pentru securitate și președintele Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore; ambasadorul la Națiunile Unite, Jeane Kirkpatrick; și prietenul ei apropiat. Bill Casey. Casey a dominat cea dintâi întâlnire și în primele două luni ale noii administrații grupul i-a aprobat operațiuni sub acoperire de mare amploare în America Centrală, Nicaragua, Cuba, Africa de Nord și Africa de Sud.

La 30 martie 1981, un nebun l-a împușcat pe președinte pe un trotuar din Washington. Reagan a fost la un pas de moarte în acea zi, lucru pe care poporul american nu l-a aflat niciodată.

Când Al Haig – răgușit, transpirat, tremurând – a urcat pe podiumul camerei de conferințe de la Casa Albă cu mâinile livide și s-a proclamat înlocuitor, nu a inspirat încredere. Recuperarea președintelui a fost lentă și dureroasă. La fel a fost și colapsul lui Haig. Pe parcursul anului 1981, „am avut o problemă de substanță“, a spus viceamiralul John Poindexter, pe atunci parte a personalului Consiliului Național de Securitate. „Cine avea să fie responsabil pentru politica externă?“ Întrebarea nu a primit niciodată răspuns, de vreme ce echipa de securitate națională a lui Reagan era într-o continuă stare de război cu ea însăși, măcinată de rivalitățile personale și politice. Departamentul de Stat și Pentagonul se luptau ca două armate inamice. Șase oameni diferiți au lucrat în calitate de consilieri de securitate națională în timpul acelor tumultuoși opt ani. Reagan nu a încercat niciodată să oprească aceste conflicte.

Casey a preluat conducerea. Când George P. Shultz a preluat de la Haig postul de secretar de stat, a fost uimit să îl vadă pe Casey lansând singur planuri precum invazia din Surinam, în partea nord-estică a Americii de Sud, cu 175 de luptători comando coreeni susținuți de CIA. „Era o idee tare sucită“, a spus Shultz, care a și oprit-o. „Nebunească. Am fost bulversat să constat că fusese propus un asemenea plan.“ A înțeles repede că CIA și Bill Casey nu erau de încredere.”

O FRATERNITATE ORBITĂ

Bill Casey era la fel de inteligent, capabil și motivant în calitate de lider ca oricare alt om care condusese vreodată CIA. Mai era și „un pirat pe cont propriu“, a spus amiralul Bobby Ray Inman, directorul Agenției Naționale de Securitate în 1981, când președintele Reagan i-a ordonat să fie adjunctul lui Casey.

„Casey mi-a spus foarte direct că nu voia să fie tradiționalul director al Serviciilor Centrale de Informații,“ a spus Inman. „Voia să fie ofițerul de informații al președintelui și să conducă serviciul clandestin al CIA.“

Casey credea că serviciul clandestin devenise „o fraternitate orbită care trăia din legende și reușitele predecesorilor săi din anii '50 și '60“, mărturisise Bob Gates, șeful său de cabinet. Avea nevoie de sânge proaspăt. Nu dădea doi bani pe harta organizațională a CIA; avea să ajungă la baza Agenției sau în afara ei pentru a găsi oamenii care îi puteau îndeplini planurile.

Așa că l-a dat afară pe John McMahon din funcția de șef al serviciului clandestin. „Mă vedea ca pe un om încet când era vorba de acțiuni sub acoperire – nu aveam asta în sânge”, a spus McMahon. „Știa că aveam o abordare precaută în legătură cu ceea ce el și Agenția puteau face.”

Casey l-a înlocuit pe veteranul McMahon, de treizeci de ani în cadrul CIA, cu un vechi prieten, pe nume Max Hugel, care ajutase la strângerea de fonduri și obținuse voturi pentru Reagan. Hugel era un mogul al afacerilor, cu vocabular obscen, care își începuse cariera începuse în Japonia, după război, ca vânzător de mașini uzate. Nu știa nimic despre CIA, lucru care s-a văzut încă din prima clipă. Scund, cu meșă, a venit la un moment dat la muncă purtând un costum de pilot de culoarea lavandei, descheiat la mijloc, cu lanțuri de aur printre părul încăruntat de pe piept. Operatorii CIA, cei rămași sau pensionați, s-au ridicat până la ultimul om împotriva lui. Au dezgropat tot felul de mizerii despre el, le-au trimis la *The Washington Post* și l-au forțat să demisioneze în mai puțin de două luni. A fost înlocuit de John Stein, care îl ajutase pe Mobutu să ajungă la putere și crease postul din Cambodgia în timpul Războiului din Vietnam. Stein, al cincilea șef al acțiunilor sub acoperire în cinci ani, s-a dovedit a fi prea precaut pentru gusturile lui Casey. Avea să fie alungat pentru un agent cu adevărat curajos, Clair George. După ce l-a eliminat pe McMahon din cadrul serviciului clandestin, Casey i-a ordonat să reformeze biroul pentru informații și să îi mai zguduie un pic pe analiști. McMahon a pornit prima reorganizare majoră a biroului din ultimii treizeci de ani.

Dar asta nu însemna nimic comparativ cu ceea ce a făcut Bob Gates când a preluat funcția de la McMahon, la începutul anului 1982. La treizeci și opt de ani, Gates câștigase promovarea cu un memorandum care i-a atras atenția lui Casey. „CIA se transformă încet în departamentul pentru agricultură”, scria el. Agenția era „într-un stadiu avansat de arteroscleroză birocratică.” Holurile erau pline de mediocrități neschimbate care numărau zilele până la pensionare – principala cauză pentru „declinul calității colectării și analizei de informații din ultimii cincisprezece ani.”

Gates declara că analiștii CIA erau oameni „înguști la minte și aroganți”; munca lor era „irelevantă, neinteresantă, informațiile lor ajungeau prea târziu pentru a mai avea valoare, erau prea limitate, prea lipsite de imaginație, iar de cele mai multe ori de-a dreptul greșite”; printre ei erau prea mulți amatori care „pretindeau că sunt experți.” Rataseră aproape fiecare eveniment important din Uniunea Sovietică și implicarea ei în Lumea a Treia din ultima decadă. Era timpul să se pună pe picioare sau să-și ia picioarele la spinare.

Să se pună pe picioare însemna să se conformeze regulilor. Când Casey nu era de acord cu analiștii săi, iar asta se întâmpla des, le rescria concluziile astfel încât să îi reflecte opiniile. Când îi spunea președintelui „Asta e opinia CIA” voia să spună „Asta e opinia mea.” l-a alungat pe analiștii cu gândire independentă, puțin preocupați de consecințele rapoartelor lor de la CIA, iar printre ultimii care au plecat a fost și Dick Lehman, cel care îl îndurase pe Allen Dulles pe vremea când bătrânul îi judeca munca după greutatea raportului mai degrabă decât după conținut. „Să lucrezi pentru Casey era o adevărată provocare, în parte din cauza

ciudățeniilor tot mai multe și în parte din pricina tendințelor sale de dreapta", a spus Lehman. „Putea fi influențat prin argumente, dar era nevoie de multă muncă delămurire.”

Asemenea unui ziar care își modela articolele după prejudecățile editorului, puterile analitice ale Agenției au devenit opinia unui singur om. „Informațiile oferite de CIA erau în multe cazuri simpla viziune a lui Bill Casey”, a spus secretarul de stat, Shultz.

MĂ VOI OCUPA EU DE AMERICA CENTRALĂ

După ce au denunțat public tot ceea ce reprezentase Jimmy Carter, Reagan și Casey au îmbrățișat șapte programe majore de acțiuni sub acoperire demarate chiar de el. Programele de trimitere de arme în Afganistan și războaiele politice pentru susținerea disidenților din Uniunea Sovietică, Polonia și Cehoslovacia aveau să se dovedească printre cele mai importante operațiuni ale CIA din timpul Războiului Rece. Însă Casey era mai interesat de un război real pentru America. Câteodată, în întunericul nopții”, spunea Clair George, Casey îl asigurase pe Ronald Reagan: „Mă voi ocupa eu de America Centrală. Las-o în grija mea.”

În 1980, președintele Carter aprobase trei mici programe de acțiuni subversive în America Centrală. Erau concepute împotriva sandiniștilor, membrii de stânga care preluaseră puterea în Nicaragua, luptându-se pentru ea cu ce mai rămăsese din brutala dictatură de dreapta de patruzeci și trei de ani a familiei Somoza. Sandiniștii reprezentau un amestec de naționalism, ideologie a eliberării și marxism și se apropiau tot mai mult de Cuba. Acțiunile subversive ale lui Carter au angajat CIA să susțină partidele politice proamericane, grupurile bisericești, cooperativele fermierilor și syndicatele împotriva răspândirii socialismului sandinist.

Casey a transformat trei operațiuni la scară mică într-un uriaș program paramilitar. În martie 1981, președintele Reagan a autorizat CIA să trimită arme și bani pentru a „contracara subversiunile și actele de terorism sponsorizate de forțe străine” în America Centrală. Casa Albă și Agenția au spus Congresului că scopul era protejarea statului El Salvador, condus de politicieni de dreapta și de soldații lor, prin întreruperea transporturilor de arme către membrii de stânga din Nicaragua. Acesta era un subterfugiu. Adevăratul plan era pregătirea și înarmarea cetățenilor din Nicaragua în Honduras – *contras* – și folosirea lor pentru redobândirea țării lor din mâinile sandiniștilor.

Casey l-a convins pe președinte că mica armată a CIA putea lua Nicaragua prin surprindere. Dacă eșuau, l-a avertizat pe Reagan, o armată de latino-americani de stânga putea să se îndrepte spre nord, din America Centrală spre Texas. Analistii CIA au încercat să îl contrazică. *Contras* nu aveau să câștige, spuneau ei; nu se bucurau de susținere populară. Casey s-a asigurat că rapoartele celor care se opuneau nu au ajuns la Casa Albă. Pentru a le contracara, a constituit o Forță Specială pentru America Centrală cu propria sa „cameră de război”, unde ofițerii exagerau amenințările, dar și șansele de reușită și produceau rapoarte de pe teren. Gates a spus că cu Casey din cauza camerei de război, fără nici un folos.

Casey și-a demarat însă în forță planurile prin alegerea lui Duane Clarridge ca șef al diviziei latino-americane a serviciului clandestin. Abia trecut de cincizeci de ani, băutor și fumător înrăit în ciuda unui preinfarct, Clarridge nu lucrase niciodată în America Latină, nu vorbea spaniola și nu știa nimic despre această zonă. „Casey mi-a spus «Ia-ți o lună sau două de pauză ca să-ți dai seama ce să faci cu America Centrală»“, a spus Clarridge. „Acesta era stilul abordării sale. Și nu era nevoie de prea mult ca să realizezi ce trebuia făcut.“ Clarridge a spus că venise cu un plan cu două puncte: „Începerea unui război în Nicaragua și uciderea cubanezilor. Asta era exact ceea ce voia Casey să audă și a spus «Bine, dă-i drumul și fă-o».“

Ambasadorul lui Reagan în Nicaragua, Anthony Quainton, a preluat postul în ziua în care s-a demarat operațiunea. „Războiul secret a început la 15 martie 1982, când CIA, folosind agenți din Nicaragua, a aruncat în aer podurile care legau țara de Honduras“, a spus el. „Am coborât din avion cu soția mea, orbiți de blițuri și înconjurați de microfoanele reporterilor și am fost întrebat ce credeam despre evenimentele din acea dimineață, despre exploziile de la poduri și despre cum va afecta asta relațiile bilaterale dintre Statele Unite și Nicaragua.“

„Nu mi se spusese că acest eveniment va avea loc în acea zi“, a spus ambasadorul Quainton. „CIA avea un proces de planificare independent.“

Războiul secret nu a rămas ascuns pentru mult timp. La 21 decembrie 1982, Congresul a adoptat o lege prin care restricționa CIA și misiunea sa declarată de întrerupere a fluxului de arme comuniste în America Centrală. Agenției i se interzisese să trimită fonduri pentru a-i elimina pe sandiniști. Președintele Reagan a rămas la povestea de acoperire, susținând minciuna că Statele Unite nu încercau să răstoarne regimul din Nicaragua, dând asigurări în cadrul unei ședințe reunite a Congresului. A fost pentru prima oară când un președinte mult iubit a mințit Congresul pentru a proteja operațiunile subversive ale CIA, dar nu a fost și ultima.

LA NAIBA CU CONGRESUL!

Congresul i-a pus la dispoziție lui Casey noi fonduri de sute de milioane de dolari pentru serviciul clandestin în primii doi ani petrecuți în funcție. Cheltuielile pentru serviciile de informații, îngropate în fondurile Pentagonului, au depășit 30 de miliarde de dolari, în timp ce bugetul Agenției s-a ridicat la puțin peste 3 miliarde. Banii au supraîncărcat ambițiile CIA și scopul acțiunilor subversive.

Casey a folosit o parte din avantajul astfel obținut pentru a angaja aproape două mii de agenți pentru serviciul clandestin, reversând astfel reducerile de personal făcute de președinții Nixon, Ford și Carter. Noii angajați știau mult mai puține decât predecesorii lor. Erau slabe șanse să fi lucrat în armată sau să fi trăit în străinătate. „Erau dovada solidă că CIA nu mai atrăgea cele mai strălucite persoane din America“, a spus Clarridge – „erau doar niște yuppie cărora le păsa mai mult de planul lor de pensie și de asigurarea de sănătate decât de protejarea democrației.“

Congresul susținea din răspuțeri o Agenție mai mare, mai bună, mai puternică, mai inteligentă. Dar nu sprijinea un război în America Centrală. Și nici poporul american nu o făcea. Reagan nu s-a obosit niciodată să explice de ce era o idee

bună să ducă acel război. Cei mai mulți dintre americani n-ar fi fost niciodată de acord cu unii din aliații CIA – liderii din garda națională din Nicaragua, trupele de șoc ale juntei militare argentinene, coloneii asasini din armata statului Honduras, liderii brigăzilor morții din Guatemala.

Puterile Congresului de a supraveghea CIA au evoluat încet spre un sistem administrabil până în 1981. În acel moment, două comitete de informații, unul la Senat și altul la Cameră, trebuia să primească și să evalueze planurile prezidențiale de acțiuni subversive. Aceste verificări intermediare nu l-au oprit pe Casey. „Casey s-a făcut vinovat de sfidarea Congresului încă din ziua în care a fost investit în funcție”, a spus Bob Gates. Chemat să depună mărturie, vorbea nedeslușit, se întuneca la față și adesea mințea printre dinți. „Sper să le ajungă ticăloșilor ăstora!”, a spus el odată, după ce a ieșit de la o audiere. Înșelătoriile porneau de la biroul directorului. Mulți dintre ofițerii seniori ai lui Casey au învățat rafinată artă de a depune mărturie în moduri „specific evazive”, în cuvintele șefului Grupului Special pentru America Centrală, Allen Fiers. Alții au rezistat. Amiralul Inmann a demisionat din funcția de director adjunct al lui Casey după cincisprezece luni pentru că „l-am prins când m-a mințit cu diverse ocazii.” Minciunile lui Casey erau elaborate astfel încât să scape de lege. Dacă Congresul nu mai finanța operațiunile CIA în America Centrală, avea să ocolească legea, căutând finanțatori privați sau vreun potentat străin care să îi dea bani.

În ciuda disprețului evident al lui Casey, comitetele pentru informații ale Congresului i-au acordat mari puteri sub „constatări globale”, autorizații semnate de președintele Reagan care acopereau campanii de acțiuni sub acoperire împotriva amenințărilor reale și posibile oriunde în lume. Multe dintre operațiunile CIA au fost concepute de Casey ca scheme de câștigare a unui aliat sau pentru a răni un dușman al americanilor. Dar s-au transformat din traficanți de arme în lorzi ai războaielor. Una dintre operațiuni a început la zece zile după ce Casey a preluat funcția. A durat zece ani.

După o evaluare globală din 1981, CIA a primit ordin să facă ceva în privința dictatorului libian Muammar Qaddafi, care își pusese țara la dispoziție ca depozit intermediar pentru transferurile de arme pentru mișcările radicale din Europa și Africa. Căutând o bază pentru operațiunile împotriva Libiei, CIA a pornit o acțiune care viza controlarea guvernului statului vecin, Ciad, una dintre cele mai sărace și mai izolate națiuni ale Africii. Principalul agent din această misiune era Hissan Habré, ministrul apărării din Ciad, care se separase de guvernul său și se refugiase cu două mii de luptători în vestul Sudanului. „Ajutorul american a început să se vadă, rezultatul deciziei lui Casey”, a spus ambasadorul Don Norland, diplomat senior american acreditat în Ciad la începutul erei Reagan. „CIA a fost foarte implicată în întreaga operațiune. Habré a primit asistență directă și indirectă.”

Politica externă oficială a Statelor Unite era să promoveze o rezolvare pașnică a luptelor între facțiunile din Ciad. Habré comisesse nenumărate atrocități împotriva propriului popor: putea să conducă numai prin forță brută. În 1982, CIA, care cunoștea puține lucruri despre Habré și trecutul lui, l-a ajutat să preia puterea în Ciad. L-a susținut pentru că era dușmanul lui Qaddafi.

Avioanele de provizie ale CIA au trimis arme în Africa de Nord, în transporturi coordonate de Consiliul Național de Securitate. Aceasta a fost prima operațiune sub acoperire de mare amploare în care un tânăr locotenent-colonel din personalul NSC, pe nume Oliver North, s-a remarcat în fața lui Bill Casey. David Blakemore, consilier militar în operațiunea din Ciad, a primit un telefon urgent de la North, vineri noaptea, la sfârșitul anului 1981. „A întrebat de ce întârziea trimiterea echipamentului în Ciad. Voia să fie expediat imediat.”

„Am spus «Păi, colonelul North, totul e bine. Am notificat Congresul și trebuie să așteptăm atâtea zile și apoi ne punem în mișcare. Înțelegem graba».”

„Replica lui North a fost: «La naiba cu Congresul! Trimiteți echipamentele în clipa asta». Ceea ce am și făcut.”

Mii de oameni au murit când Habré și forțele sale s-au luptat pentru obținerea controlului în Ciad. Pe măsură ce se intensificau luptele, Agenția îl înarma cu rachete Stinger, cele mai bune arme anti-aerene portabile din lume. Ambasadorul Norland a spus că Statele Unite au plătit „în jur de o jumătate de miliard de dolari pentru a-l aduce la putere și a-l păstra acolo timp de opt ani.” Suportul american în Ciad – politica lui Casey – a fost „o decizie greșită”, a spus el. Dar puțini americani auziseră vreodată de această țară și puțin le păsa de soarta ei. Erau însă și mai puțini cei care știau că Habré primise ajutor direct de la Saddam Hussein.

În ajunul războiului din Golf din 1991, împotriva Irakului, CIA și-a dat seama că aproximativ o duzină de rachete Stinger pe care le trimisese în Ciad lipseau și nu se știa ce se întâmplase cu ele – era posibil să fi ajuns în mâinile lui Saddam. Când secretarul de stat, James A. Baker III, a auzit treaba asta, a rămas ca trăznit. Baker era șef de cabinet la Casa Albă când începuse acțiunea sub acoperire, dar ajunsese să piardă șirul evenimentelor. S-a întrebat cu voce tare: „Pentru ce naiba am trimis rachete Stinger în Ciad?”

ÎNTR-O ZI, STATELE UNITE NU VOR MAI FI AICI

Cea mai mare misiune de transfer de arme a CIA a fost conducta globală către mujahedini, luptătorii războiului sfânt din Afganistan, care se luptau cu o armată sovietică de ocupație de 110.000 de oameni. A început în timpul mandatului lui Jimmy Carter, în ianuarie 1980. De vreme ce fusese ideea lui Carter, Casey nu a îmbrățișat-o cu prea multă încântare – cel puțin nu la început. Dar în curând a văzut oportunitățile pe care le deschidea.

„Am fost primul director de bază trimis vreodată în străinătate cu acest minunat ordin: «Du-te și ucide soldați sovietici»”, a spus Howard Hart, care ajunsese director al bazei din Pakistan în 1981. „Imaginați-vă! Mi-a plăcut.” Era un scop nobil. Dar misiunea nu era eliberarea Afganistanului. Nimeni nu credea cu adevărat că afganii puteau câștiga.

Încă de la început, saudiții au egalat suportul CIA pentru rebeli, dolar cu dolar. Chinezii au trimis și ei arme în valoare de milioane de dolari, la fel egiptenii și britanicii. CIA a coordonat transporturile. Hart le-a predat apoi serviciilor pakistaneze de informații. Pakistanezii și-au oprit o parte considerabilă înainte de a le trimite

liderilor politici exilați ai rezistenței afgane de la Peshawar, localitate aflată la est de trecătoarea Khyber, iar liderii rebelilor și-au luat partea lor înainte ca armele să ajungă în Afganistan.

„Nu am încercat să le spunem rebelilor afgani cum să ducă acest război”, a declarat John McMahon. „Dar când am văzut o parte a succesului obținut de sovietici împotriva mijahedinilor, am fost convins că nu toate armele pe care le trimiseseam noi ajunseseră în mâinile luptătorilor afgani.” Prin urmare, a mers în Pakistan și a aranjat o întâlnire cu șapte lideri ai grupurilor rebelilor afgani, printre care se numărau și exilați la Paris, leneși rafinați și munteni duri. „Le-am spus că eram îngrijorat că furau din arme și le păstrau pentru ei; am spus «Să nu dea Dumnezeu să le revindeți! Iar ei au râs. Și au spus «Ai perfectă dreptate! Furăm din arme. Pentru că într-o bună zi Statele Unite nu vor mai fi aici și vom rămâne în luptă pe cont propriu ».”

Șefii serviciilor pakistaneze de informații care furau din armele și banii CIA susțineau facțiunile afgane cele mai capabile în timpul luptelor. Se întâmpla ca aceste facțiuni să fie și cele mai dedicate Islamului. Nimeni nu a visat vreodată că războinicii sfinți își vor întoarce *jihadul* împotriva Statelor Unite.

„În acțiunile sub acoperire”, a spus McMahon, „trebuie să te gândești întotdeauna la stadiul final înainte de începe. Și nu facem asta întotdeauna.”

UN PLAN STRĂLUCIT

În mai 1981, sovieticii au evaluat retorica și realitățile administrației Reagan și au început să se teamă de un atac surpriză din partea Statelor Unite. Au fost în alarmă de atac nuclear timp de doi ani. Superputerile s-au apropiat prea mult de ideea unui război nuclear accidental fără ca CIA să își dea seama de asta, a concluzionat Bob Gates un deceniu mai târziu. „Atunci nu ne-am dat seama de disperarea tot mai mare a oamenilor de la Kremlin... cât de înapoiți, izolați și concentrați asupra lor erau; cât de paranoici și de temători deveniseră”, a spus Gates, cel mai important analist sovietic al Agenției și cel mai puternic apărător al performanțelor acesteia în domeniul lui de activitate.”

Dacă sovieticii ar fi interceptat în vara aceea conversația privată dintre președintele François Mitterrand al Franței și președintele Reagan, ar fi avut motive serioase să se teamă.

În iulie 1981, Mitterrand l-a luat deoparte pe Reagan la un summit economic de la Ottawa. Translatorii, care, pe deasupra, mai erau și spioni, au trimis vorba mai departe: serviciile franceze de informații se ocupau de un dezertor KGB, colonelul Vladimir Vetrov, iar Mitterrand credea că Statele Unite ar fi trebuit să știe despre ce era vorba. Dosarul său, cu numele de cod Farewell, a fost înmănat vicepreședintelui Bush și lui Bill Casey. Consiului Național de Securitate a avut nevoie de șase luni pentru a înțelege despre ce era vorba. Până atunci, Vetrov înnebunise și ucisese un coleg ofițer de la KGB. A fost arestat, interogată și executat.

Dosarul Farewell conținea patru mii de documente care detaliau munca de un deceniu a unui directorat intern al KGB, în domeniul științei și tehnologiei. Acest

grup se numea Linia X. Lucra cu toate serviciile majore de informații din Europa de Est. Furase secrete profesionale americane – în special programe informatice, un domeniu în care, pe atunci, Statele Unite aveau un avans de zece ani înaintea sovieticilor. Eforturile KGB de a recupera și diferența de tehnologie merseseră de la participarea la târguri internaționale, până la andocarea dramatică a navelor cosmice *Apollo* și *Soyuz* în 1975.

Dosarul conținea indicii conform cărora sovieticii ar fi clonat programe informatice americane pentru sistemele de radar aeriene. Era o dovadă a ambițiilor designerilor militari sovietici de a dezvolta o nouă generație de avioane militare și de a îndeplini etern derutantul scop al apărării împotriva rachetelor balistice. Identifica țintele ofițerilor sovietici de informații însărcinați cu furtul de tehnologie americană din Statele Unite și Europa de Vest.

America a retaliat. „Era un plan strălucit“, a spus Richard V. Allen, primul consilier de securitate națională al lui Reagan, ai cărui oameni pusese planul la contribuție. „Ne-am pus în mișcare dându-le sovieticilor tehnologie proastă, tehnologie informatică de slabă calitate, tehnologie de forare învechită.“ Pozând în angajați trădători ai complexului militar-industrial american, ofițerii FBI au trimis o întreagă serie de cai troieni tehnologici spionilor sovietici. Bombele cu ceas includeau cipuri de computere pentru sistemele de arme, o machetă pentru o navă spațială, scheme de inginerie pentru fabrici chimice și turbine de ultimă generație.

Sovieticii încercau să construiască o conductă de gaz natural din Siberia spre Europa de Est.

Aveau nevoie de computere pentru a-i controla supapele și valvele de presiune. Au căutat programe informatice pe piața deschisă din Statele Unite. Washingtonul a respins cererea, dar a indicat subtil o anumită companie canadiană care era posibil să dețină ce căuta Moscova. Sovieticii au trimis un ofițer din grupul Linia X pentru a fura programul. CIA și canadienii, care colaborau, i-au permis să îl ia. Timp de câteva luni, programul a funcționat fără probleme. Apoi, a început încet să crească presiunea în conducte. Explozia din sălbăticia Siberiei a costat Moscova milioane de dolari pe care nu își permitea să le piardă.

Atacul silențios împotriva armatei și programelor de inginerie ale statului sovietic a continuat timp de un an. Casey l-a intensificat, trimițându-l pe John McMahon în Europa de Vest pentru a le furniza serviciilor de informații străine și aliate identitățile a peste două sute de ofițeri și agenți sovietici identificați în dosarul Farewell.

Operațiunea a folosit aproape toate armele disponibile din arsenalul CIA – război psihologic, sabotaj, război economic, înșelăciuni strategice, contrainformații, război cibernetic - toate în colaborare cu Consiliul Național de Securitate, Pentagonul și FBI-ul. A distrus o vigoasă echipă sovietică de spionaj, a destabilizat statul sovietic. A fost un succes zbroitor. Dacă s-ar fi întors roata, ar fi putut fi considerat un act de teroare.

39. ÎNTR-UN MOD PERICULOS

Pentru mai bine de un deceniu, teroriștii au deturnat avioane, luând ostatici și asasinând ambasadori americani. Nici CIA și nici vreo altă ramură a guvernului nu avea o idee clară despre ce să facă în asemenea situații.

În 1981, în ultima sâmbătă din ianuarie, Anthony Quainton, care încă mai era, la vremea aceea, coordonatorul pentru antiterorism al guvernului, a primit un telefon urgent de la secretarul de stat Haig: luni, la ora unu, Quainton avea să informeze Casa Albă despre munca sa. „Am ținut prezentarea în fața președintelui, alături de care mai erau vicepreședintele, șeful CIA, șeful FBI și câțiva membri ai Consiliului Național de Securitate“, a spus ambasadorul Quainton. „După ce a ronțait câteva jeleuri, președintele a început să moșăie. Treaba asta era destul de descurajantă.“

În aceeași săptămână, Haig a anunțat că terorismul internațional era pe cale să înlocuiască protejarea drepturilor omului ca obiectivul numărul unu pe lista de priorități a Statelor Unite. Curând după aceea, Haig a declarat că sovieticii conduceau în secret acțiunile murdare ale celor mai periculoși teroriști de pe glob. I-a cerut CIA-ului să-i sprijine prin a dovedi afirmația îndrăzneată. Casey căzuse de acord cu Haig în privința acestei chestiuni în particular, dar nu avea probe pentru a-i susține. Analistii CIA nu puteau nici ei să le ofere, în ciuda usturătoarelor vorbe din partea șefului lor. Sub presiune, CIA a produs o escrocherie – concluziile lui Casey plasate pe o precară analiză care nu le putea sprijini. Încercarea de a da vina pe Kremlin era un eșec în a înțelege adevărata natură a terorii în Orientul Mijlociu.

CIA avusese odată o sursă excepțional de bine plasată: Ali Hassan Salameh, șeful pentru probleme de spionaj al Organizației pentru Eliberarea Palestinei și participant în asasinarea celor unsprezece atleți israelieni la Olimpiada de la Munchen din 1972. Informațiile pe care le trimitea el erau ca o ramură de măslin întinsă Statelor Unite de președintele OEP, Yasser Arafat. Ofițerul său de caz era Bob Ames, care lucrase pe străzile din Beirut înainte de a deveni șeful adjunct al diviziei pentru Orientul Apropiat din cadrul serviciului clandestin. Începând cu sfârșitul anului 1973, Salameh și Ames au negociat o înțelegere prin care OEP nu avea să atace americani. Timp de patru ani, au făcut schimb de informații despre dușmanii lor comuni din lumea arabă. În acele timpuri, raportările CIA despre terorismul din Orientul Mijlociu erau mai bune ca niciodată sau chiar mai bune decât aveau să ajungă vreodată. Indica faptul că înțeleseseră că terorismul trecea de limitele statelor și că era înrădăcinat în furia celor posedați. Un studiu CIA din aprilie 1976 a concluzionat că „valul viitorului“ era „dezvoltarea unei complexe baze de susținere pentru activitățile teroriste transnaționale care sunt în mare măsură independente de – și chiar rezistente la controlul – sistemului internațional bazat pe stat.“

Acest curent de gândire a dispărut din rapoartele CIA după 1978, când serviciile de informații israeliene l-au asasinat pe Salameh ca răzbunare pentru München. Nu a mai apărut timp de o generație. Când președintele Reagan a preluat funcția, CIA nu avea nici o sursă relevantă de informații despre terorismul din Orientul Mijlociu.

PREA PUȚINE INFORMAȚII ÎNTR-UN TIMP PREA ÎNDELUNGAT

Vineri, 16 iulie 1982, în ziua în care a fost investit în funcția de secretar de stat, George Shultz s-a confruntat cu o criză internațională în Liban. Al doilea telefon pe care l-a dat în acea zi din noul său birou a fost către Bob Ames, care devenise principalul analist CIA pe problemele lumii arabe.

Ames era cel mai influent ofițer CIA al generației sale – „un om cu un talent unic”, spunea Bob Gates. Înalt, chipeș, nebun după cizmele de cowboy făcute manual, se ocupa personal de Arafat, regele Hussein al Iordaniei și de liderii Libanului. Printre agenții recrutați se număra și un om politic din Beirut, pe nume Bashir Gemayel, un creștin din secta maroniților și cea mai bine plasată sursă a CIA din Liban.

Rețeaua de maroniți ai Agenției era forța care deținea controlul în Beirut. Faptul că CIA se baza pe ei pusese puternic în umbră profunzimea cu care majoritatea libanezilor disprețuiau puterea deținută de minoritatea maronită. Furia a fost principala cauză pentru izbucnirea războiului civil care a zguduit națiunea și a deschis calea invaziei israeliene din iunie 1982.

Până în august, țara ajunsese să se dezbine – musulmanii împotriva creștinilor, musulmanii împotriva musulmanilor. Gemayel, cu susținere puternică din partea Statelor Unite și Israelului, a fost ales președinte de către parlamentul Libanului. CIA avea din nou un lider național pe statul de plată. Gemayel a asigurat personal Agenția că americanii aveau să fie în siguranță în Liban, odată ce forțele înarmate ale OEP erau evacuate, iar Israelul avea să încheie atacul brutal asupra Beirutului.

La 1 septembrie, președintele Reagan a anunțat o mare strategie de transformare a Orientului Mijlociu. Fusese elaborată în secret de o echipă restrânsă care îl includea și pe Bob Ames. Succesul acesteia depindea de convergența armonioasă a cooperării dintre Israel, Liban, Siria, Iordania și OEP, sub comanda Statelor Unite. Totul a durat două săptămâni.

La 14 septembrie, președintele Gemayel a fost asasinat, după ce o bombă i-a distrus cartierul general. Drept răzbunare, aliații maroniți ai CIA, încurajați de trupele Israelului, au măcelărit în jur de șapte sute de refugiați palestinieni înghesuți în ghetourile din Beirut. Femeile și copiii au fost îngropați sub bolovani. După asasinat și scandalul pe care l-au provocat, președintele Reagan a reacționat trimițând un contingent de pușcași marini americani ca forțe de menținere a păcii. Nu exista nici un fel de pace de menținut.

Când au ajuns pușcașii, „oamenii Agenției erau ocupați cu punerea pe picioare a câtorva dintre rețele întrerupte”, a spus Robert S. Dillon, ambasadorul american din Liban. „Au rămas implicați – probabil într-un mod periculos – alături de maroniți.”

Întrucât CIA se lupta să reconstruiască legăturile din Beirut, nu a observat o nouă forță care se ridica dintre dărâmături. Un asasin pe nume Imad Mughniyah, o căpetenie dintr-un violent grup terorist numit Hezbollah, Partidul lui Dumnezeu, aduna bani și explozibili, își antrena banda pentru o serie de atacuri cu bombă și răpiri care aveau să paralizeze Statele Unite ani de zile. Raporta Teheranului, unde ayatollahul Khomeini crea Biroul Mișcărilor de Eliberare pentru a-și extinde

viziunea mesianică asupra cuceririi Irakului, punând stăpânire pe altarul sfânt de la Karbala și mășăluind prin Iordan înspre Ierusalim.

Cu toate că numele lui Mughniyah a fost dat uitării, el a fost un adevărat Osama bin Laden al anilor '80, chipul schimonisit al terorii. În timp ce aștern toate astea pe hârtie, el se află încă în libertate.

Duminică, 17 aprilie 1983, Bob Ames a zburat la Beirut, a fost însoțit la ambasada americană de la aeroport, iar apoi a luat cina cu trei dintre colegii săi ofițeri acasă la Jim Lewis, directorul adjunct al bazei CIA, care supraviețuise un an la Hanoi Hilton, după ce fusese capturat în nordul Laosului cu cincisprezece ani mai înainte.

Ames nu mai fusese în Beirut de cinci ani. „Era foarte încântat că se întorsese”, a spus ofițerul CIA Susan Morgan, care se aflate la masă în acea duminică. Se întorsese pentru a încerca să revitalizeze ceea ce Agenția pierduse odată cu asasinarea lui Gemayel.

Luni dimineața, Ames a sunat-o pe Morgan și a invitat-o la cină, în acea seară, la hotelul Mayflower. Apoi, Morgan a plecat la un prânz în Sidon, în sudul Beirutului. Pe când strângea farfuriile de pe masă, chelnerița i-a spus că la radio se dăduse o știre despre o explozie la ambasada americană. Morgan s-a întors în fugă la Beirut, abia uitându-se la satele distruse pe lângă care trecea, devastate în urma asaltului armatei israeliene. A trebuie să treacă de un cordon de polițiști pentru a ajunge la ambasadă. Totul fusese distrus. Ames și colegii săi ofițeri fuseseră uciși pe loc de unda de șoc și îngropați sub dărâmături. oțel și cenușă. Era ora două și jumătate dimineața când trupul lui Ames a fost găsit sub resturile clădirii. Morgan i-a recuperat pașaportul, portofelul și verigheta.

Șaizeci și trei de oameni au murit, printre care șaptesprezece de americani, inclusiv directorul bazei din Beirut. Ken Haas, un veteran al bazei din Teheran, adjunctul său, Jim Lewis, și o secretară CIA, Phyllis Filatchy, care trecuse prin anii grei ai misiunilor din Vietnamul de Sud. În total, șapte ofițeri CIA și personalul auxiliar au fost uciși, aceasta fiind una din cele mai tragice zile ale Agenției. Explozia era opera lui Imad Mughniyah, susținut de Iran.

Distrugerea bazei CIA din Beirut și moartea lui Robert Ames au ruinat șansele Agenției de a colecta informații din Liban și chiar din Orientul Mijlociu, „lăsându-ne cu informații mai mult decât sumare pentru mult timp după aceea”, a spus Sam Lewis, ambasadorul american în Israel la acea vreme. „Am devenit foarte dependenți de ceea ce primeam de la israelieni.” CIA avea să vadă amenințarea islamică din Orientul Mijlociu prin prisma israeliană pentru tot restul Războiului Rece.

Acum, Beirutul era un teren de luptă pentru Statele Unite. Dar rapoartele CIA, lipsite de surse, nu aveau nici un impact. Pușcașii americani se aliaseră cu creștinii, avioanele americane aruncau bombe asupra musulmanilor, iar navele americane transportau bombe de o tonă pentru ținte pe care nu le cunoșteau. Casa Albă pornește la război împotriva Orientului Mijlociu fără să aibe vreo idee în ce se băga.

La 23 octombrie 1983, teroriștii lui Mughniyah au condus un camion cu bombă în cazarma americană de pe Aeroportul Internațional din Beirut și au ucis 241 de

pușcași marini. S-a estimat că explozia a avut o intensitate de o kilotonă, unitatea de măsură folosită pentru armele nucleare tactice.

ACȚIONAM DE-A DREPTUL PE ÎNTUNERIC

La trezeci și șase de ore de la bombardarea cazarmei, în timp ce, la Beirut, încă se mai numărau morții și răniții, Casa Albă, Pentagonul și CIA au deviat atenția Americii către o insurgență marxistă din Grenada, o mică insulă din Caraibe. Liderul insulei, Maurice Bishop, fusese ucis în timpul luptei pentru putere, iar moartea sa a oferit „o scuză pentru a ne duce să ne ocupăm de problemă”, a declarat Duane Clarridge, șeful diviziei pentru America Latină și unul dintre principalii trei artizani ai invaziei din Grenada.

„Informațiile noastre despre Grenada erau jalnice”, a spus Clarridge. „Acționam de-a dreptul pe întuneric.” Ceea ce a contribuit la o operațiune dezorganizată, în care și-au pierdut viața nouăsprezece americani și cel puțin douăzeci și unu de pacienți ai unui spital de boli mintale, uciși în urma unui raid american.

CIA și-a pus la cale partea de misiune la un hotel din Barbados. Adjunctul lui Clarridge a înmănat propunerea Agenției pentru un nou guvern în Grenada omologului său de la Departamentul de Stat, Tony Gillespie. „CIA avea un plan pentru formarea unui guvern”, își amintea Gillespie. „Avea o listă strict secretă, cu tot felul de cuvinte codate.” A trimis-o celor mai experimentați diplomați americani din regiune. „S-au uitat peste ea și au aruncat-o pur și simplu. Au spus: «Aștia sunt unii dintre cei mai răi oameni din Caraibe. Nu îi vreți pe insula asta».” Lista includea „cele mai rele scursuri... traficanți de droguri și hoți.” Aceștia erau de fapt sursele pătite ale CIA. Așa cum Allen Dulles judeca valoarea muncii analiștilor săi în funcție de greutate, tot așa și succesorii săi prețuiau valoarea informațiilor secrete pe baza sumelor plătite. Asta era regula în Beirut, în Barbados și în lumea întreagă.

Semnalele bune născute din eliberarea Grenadei se pierduseră deja în momentul în care ultimii pușcași marini americani au părăsit Beirutul la 26 februarie 1984, desfășurarea forțelor americane fiind condamnată la eșec de lipsa aproape completă de informații exacte. Misiunea duse la moartea a 260 de soldați și spioni americani și la preluarea controlului de către dușmanii Americii.

Casey a căutat din greu un nou director de bază destul de curajos pentru a restabili prezența CIA în Liban. Singurul candidat era un ofițer experimentat, dar în vârstă, Bill Buckley, care mai lucrase în Beirut și înainte și a cărui identitate nu mai era de mult secretă. Casey a decis că merita riscul de a-l trimite înapoi.

La optsprezece zile după ce ultimii pușcași au părăsit Libanul, Buckley a fost răpit pe când mergea la serviciu. Era în mâinile dușmanilor.

40. SE EXPUNEA UNUI MARE RISC

Agenția avea o anumită experiență cu ostaticii. Unul dintre ofițerii săi tocmai fusese eliberat după patruzeci de zile de crunt prizonierat.

Timothy Wells, de treizeci și patru de ani, veteran rănit în luptele din Vietnam, fusese trimis în 1983 la Addis Abeba, capitala Etiopiei. Națiunea era controlată de dictatorul marxist Haile Mengistu, a cărui gazdă oficială, pusă la dispoziție de Moscova, era condusă de ofițeri de informații est-germani. Wells lucra pentru a doua oară cu CIA. Primise ordin să creeze revolte politice. „Aveam o împuternicire prezidențială semnată Ronald Reagan“, a spus Wells. „Era un mandat. Eram aici pentru a contribui la răsturnarea blestematului de guvern.“

Cu zece ani mai înainte, Wells servea pe post de gardă la ambasada americană din Khartoum, când un trăgător palestinian i-a luat ostatici pe ambasadorul american și pe însărcinatul cu afaceri, care se pregătea să părăsească postul, în timpul unei recepții. Președintele Nixon a făcut o declarație din care reieșea că nu avea de gând să facă nici un compromis. Liderul Organizației pentru Eliberarea Palestinei, Yasser Arafat, a răspuns dând undă verde pentru uciderea americanilor. Devastatoarea experiență l-a făcut pe Wells să își schimbe viața. S-a întors în Statele Unite, s-a întors la școală și s-a alăturat CIA. A trecut prin optsprezece luni de pregătire pentru serviciul clandestin și a ajuns în Etiopia după o misiune de doi ani în Uganda. A fost plasat sub acoperirea Departamentului de Stat ca ofițer comercial. La vremea aceea, Statele Unite făceau foarte puțin comerț cu Etiopia. Mengistu ajunsese pe lista celor mai căutați infractori ai Casei Albe.

În timpul administrației președintelui Carter, CIA a avut un proiect minuscul de acțiuni sub acoperire care vizau susținerea financiară a unui grup de exilați pe nume Alianța Democrată a Poporului Etiopian. În timpul președinției Reagan, programul a devenit o afacere de proporții, în valoare de câteva milioane de dolari. Wells a moștenit o rețea de intelectuali, profesori și oameni de afaceri etiopieni despre care credea că fusese infiltrată de forțele de securitate ale lui Mengistu. Misiunea sa era de a menține furnizarea de bani și propagandă scrisă de un fost ministru al apărării etiopian exilat care lucra cu Agenția. Afișe, pamflete și autocolante de mici dimensiuni au ajuns în saci de corespondență diplomatică la ambasadă, unde personalul CIA îl depășea pe cel al Departamentului de Stat cu o proporție de doi la unu.

Wells știa că era urmărit. Totuși, a continuat misiunea. „Sunt surprins că le-a luat atâta timp să mă prindă“, a spus el.

La 20 decembrie 1983, bandele lui Mengistu au dat buzna la o întâlnire organizată de Wells într-un cartier elegant și au arestat trei lideri ai opoziției – un consilier de șaptezeci și opt de ani al fostului împărat Haile Selassie, un om de afaceri de cincizeci de ani și pe nepoata acestuia, biolog. Wells s-a ascuns două zile și două nopți în dulapul în care erau păstrate materialele de propagandă. Gărzile lui Mengistu l-au găsit în cele din urmă. L-au legat, i-au adus pe cei trei dizidenți înapoi în casă și au început să îi tortureze. Wells le-a auzit țipetele și a mărturisit că era ofițer CIA. Gărzile l-au legat la ochi, l-au băgat într-o mașină și au plecat cu el. În ajunul Crăciunului, l-au dus într-un loc sigur din sudul orașului, într-un loc numit Nazaret. Și-a petrecut următoarele cinci săptămâni suportând interogatorii și bătăi. Craniul i-a fost fracturat, iar umerii dizlocați.

„Ca să-și salveze pielea, americanu'asta a dat de gol restul organizației, a trădat-o“, a spus Joseph P. O'Neill, șeful adjunct al misiunii de la ambasada americană. Drept urmare, o mulțime de etiopieni au fost închiși, torturați sau uciși.

La sfârșitul celor cinci săptămâni de tortură, etiopienii au trimis vorbă prin intermediul ambasadei israeliene de la Nairobi că prinseseră un ofițer CIA. În aceeași zi, președintele Reagan l-a trimis pe generalul Vernon Walters, care se afla în Africa în acea vreme, să îl elibereze pe Wells.

La 3 februarie 1984, fostul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, în vârstă de șaiszeci și șapte de ani și chinuit de gută, a coborât cu greu dintr-un avion la Addis Abeba, a urcat într-o mașină și s-a dus la ambasadă. „Ce o sa îi spui lui Mengistu?“ a întrebat O'Neill. „Președintele Statelor Unite dorește să îl primească înapoi pe domnul Timothy Wells“, a răspuns Walters.

Walters a mers la palatul prezidențial de la Asmara, unde Mengistu i-a ținut o prelegere de trei ore despre istoria etiopiană. Wells a fost eliberat a doua zi. Părul îi încărunțise. Le-a spus gărzilor numele a încă patru membri ai bazei CIA. Titlurile de a doua zi din ziarul de limbă engleză *Ethiopian Herald* din capitală spuneau „ELEMENTE CONTRAREVOLUȚIONARE PRINSE ÎN FLAGRANT DELICT.“ Titlul stătea alături de o fotografie de primă pagină cu optsprezece etiopieni îngroziți, așezați în fața unei mese pline de arme, pamflete și casete. Cei mai mulți, dacă nu chiar toți oamenii din fotografie, aveau să moară mai târziu în închisoare.

Wells a zburat înapoi la Washington cu un avion Lear. O echipă de ofițeri CIA s-a reunit în avion. Nu era o petrecere de bun venit. Îl suspectau de trădare. L-au dus la o ascunzătoare din suburbiile Virginiei și l-au interogat timp de șase săptămâni. „Dacă aș fi vrut să rămân prizonier, aș fi rămas în Etiopia“, le-a spus Wells.

„Am vrut să mă alătur Agenției pentru că aveau grijă de ai lor“, a spus el. „Nu au avut grijă de mine în nici un fel, mod sau formă. Mă considerau trădător pentru că vorbisem. Mi s-a cerut să demisionaz. Asta a fost devastator pentru mine.“ Douăzeci de ani mai târziu, încă mai resimțea durerea suferită.

„Administrația Reagan a organizat o acțiune sub acoperire, care începuse ca operațiune mică proporții în timpul lui Carter și a transformat-o într-o activitate care trebuia desfășurată în întreaga Etiopie“, a spus David Korn, însărcinatul cu afaceri american din Addis Abeba la vremea când Wells a fost luat ostatic. „Nu credeam că așa ceva putea trece neobservat și am încercat să o opresc. Eram sigur că, având în vedere supravegherea noastră de către guvernul etiopian, totul avea să fie descoperit. Ceea ce s-a și întâmplat.“

LA DRACU! CE FEL DE AGENȚIE DE INFORMAȚII CONDUCI?

La 7 martie 1984, Jeremy Levin, șeful biroul CNN din Beirut, a fost răpit. La 16 martie, Bill Buckley, șeful postului CIA, a dispărut. La 8 mai, reverendul Benjamin Weir, un misionar prezbiterian, a dispărut de pe străzile orașului. În total, paisprezece ostatici americani au fost ridicați de pe străzile din Beirut în timpul administrației Reagan.

Dar Buckley a fost întotdeauna cel mai important în mintea lui Bill Casey și pe bună dreptate, pentru că directorul era personal responsabil pentru răpirea lui. Casey i-a pus președintelui Reagan o casetă în care Buckley era torturat. Se pare că a avut un efect profund.

CIA a realizat cel puțin o jumătate de duzină de planuri pentru eliberarea lui Buckley, dar nu avea suficiente informații pentru a le pune în practică. Frustat, serviciul clandestin a încercat să îl răpească pe Imad Mughniyah. „Președintele a aprobat recomandarea lui Casey, directorul Serviciilor Centrale de Informații, pentru răpirea lui Mughniyah“, a spus coordonatorul pentru contraterorism al guvernului, Robert Oakley. CIA credea că se afla în Paris. Alertați de Agenție, ofițerii francezi de informații au făcut un raid în camera de hotel în care susținuse Agenția că se va afla. În locul unui terorist libanez de douăzeci și cinci de ani, au dat de un terorist spaniol de cincizeci.

Una din nenumăratele surse menținute de baza CIA la Paris în numele contraterorismului era un escroc iranian, pe nume Manucher Ghorbanifar, un traficant care fusese agent SAVAK, poliția secretă a șahului. Gras, chelios, îndesat în costume elegante, cu cel puțin trei pașapoarte la dispoziție, Ghorbanifar fugise din Iran după căderea vechiului regim. De atunci, vindea informații dubioase CIA-ului și serviciilor israeliene de informații. Ghorbanifar avea un anumit stil de a prezice evenimentele după ce se întâmplau: informațiile sale erau atent fabricate pentru a-i aduce bani. La o zi după ce Buckley a fost răpit, Ghorbanifar s-a întâlnit cu câțiva ofițeri CIA din Paris și le-a spus că informațiile pe care le avea îl puteau elibera pe acesta. Drept urmare, Agenția l-a supus la trei teste cu detectorul de minciuni. La ultimul, a picat la fiecare întrebare, cu excepția numelui și a naționalității sale. La 25 iulie 1984, CIA a certificat oficial că Ghorbanifar era un mincinos notoriu – „un fabricant de informații și o bătaie de cap“ – și a emis pe numele său o repudiare globală rareori folosită de Agenție, un ordin care spunea că nu cunoștea adevărul și că nu se putea avea încredere în spusele lui. Totuși, la 19 noiembrie 1984, Ghorbanifar l-a ademinit pe ofițerul veteran al CIA Ted Shackley la o întâlnire de trei zile la un hotel de patru stele din Hamburg.

După o ascensiune deosebit de ambițioasă la postul de directorul adjunct al serviciului clandestin, Shackley fusese forțat de amiralul Turner, cu cinci ani înainte, să se retragă, și asta spre marea ușurare a unora dintre colegii săi de la CIA. În cadrul Agenției, numele lui devenise sinonim cu lipsa de onestitate profesională. Acum lucra pe post de agent particular de spionaj – vânzător de secrete, la fel ca Ghorbanifar. Se prezentase la întâlniri cu diferiți exilați iranieni, ca emisar al președintelui Statelor Unite.

Shackley a ascultat cu interes în timp ce Ghorbanifar discuta despre posibilele moduri de eliberare a ostaticilor americani. Putea fi o răscumpărare, o înțelegere în care să se plătească direct. Sau putea fi profitabil pentru toți. Statele Unite puteau trimite rachete în Iran, folosind o firmă de comerț pe nume Star Line, pe care Ghorbanifar o conducea în tandem cu serviciul israelian de informații. Vânzarea de arme va crea un val de bunăvoință la Teheran, comercianții privați ar putea câștiga câteva milioane de dolari și s-ar obține și o mare recompensă în

bani pentru eliberarea lui Bill Buckley și a celorlalți ostatici americani. Shackley a raportat conversația omniprezentului Vernon Walters, care a transmis-o mahărului contraterorismului, Robert Oakley.

La 3 decembrie 1984, Peter Kilburn, bibliotecar la Universitatea Americană din Beirut, a fost răpit. La Washington, familiile ostaticilor americani au implorat Casa Albă să facă ceva. Rugămintile lor îl întristau pe președinte, care îl întreba constant pe Casey ce făcea CIA pentru a-i elibera. „Reagan era preocupat de soarta ostaticilor și nu putea să înțeleagă de ce CIA nu îi putea localiza și salva“, spunea Bob Gates. „A făcut din ce în ce mai multe presiuni asupra lui Casey pentru a-i găsi. Era greu să rezisti la presiunile lui Reagan. Nu vorbea și nici nu acuza pe nimeni – nu avea stilul lui Johnson sau al lui Nixon. Doar o privire întrebătoare, o sugestie de durere și apoi o cerere – «Pur și simplu trebuie să îi scoatem pe oamenii ăia de acolo» – repeta asta aproape zilnic, săptămână după săptămână, lună după lună. Acuzația se înțelegea de la sine. *La dracu! Ce fel de agenție conduci dacă nu poți să-i găsești și să-i salvezi pe americanii ăștia?*“

NOI FĂCEAM ASTA

În decembrie 1984, pe când Washingtonul se pregătea pentru a doua investiție a lui Reagan, oferta lui Ghorbanifar de a facilita o înțelegere profitabilă prin care să primească arme în schimbul ostaticilor ajunsese într-un punct mort. Dar Casey o menținea încă. În aceeași lună, a propus oficial ca CIA să finanțeze războiul pe care îl începuse în America Centrală cu bani din străinătate. Prezentase ideea Casei Albe de o jumătate de an.

Congresul scosese în afara legii finanțările americane pentru război cu puțin timp înainte de ziua alegerilor din 1984. O impuseseră cele două misiuni ratate ale serviciului clandestin. În primul rând, fusese fiascul benzilor desenate. De când Casey epuizase mica rezervă de expertiză paramilitară din America Centrală, „Agenția a trebuit să iasă în afara ei și să aducă oameni care puteau duce războiul în locul ei“, a spus directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, John McMahon. „Asta s-a făcut în special prin cei retrași din Forțele Speciale care se pregătiseră în Vietnam.“ Unul dintre acești veterani avea o veche carte cu benzi desenate care fusese folosită la pregătirea țăranilor vietnamezi pentru preluarea controlului asupra satului lor prin asasinarea primarului, a șefului poliției și a forțelor locale ale miliției. CIA o tradusese în spaniolă și o distribuise trupelor *contras*. A devenit repede publică, iar când s-a întâmplat asta, câțiva ofițeri de rang înalt de la Agenție au considerat că „cineva a organizat o acțiune sub acoperire împotriva noastră“, a spus McMahon. „Asta e un lucru absurd. Și s-a dovedit că noi făceam asta.“ Casey a trimis scrisori de mustrare pe numele celor cinci ofițeri seniori ai CIA pentru această carte cu benzi desenate. Trei dintre ei au refuzat să semneze. Insubordonarea lor a fost pedepsită.

Mai erau și minele. Dorind să distrugă și ceea ce mai rămăsese din economia Nicaragua, Casey autorizase minarea portului nicaraguan Corinto – un act de război. Aceasta fusese ideea lui Duane Clarridge, născută din disperarea epuizării

fondurilor pentru *contras*. „Eram într-o seară, acasă – sincer să fiu, beam și un pahar de gin – și mi-am spus, știi, minele trebuie să fie soluția!“, a spus Clarridge. Agenția le-a scos ieftin, le-a confecționat din țevi de canalizare. Casey a notificat Congresul asupra acestui lucru cu un mormăit imperceptibil. Când senatorul Barry Goldwater, președintele republican al comitetului pe probleme de spionaj, s-a interesat de problemă, ofițerii CIA l-au atacat numindu-l un bețivan zăpăcit.

Congresul, precaut față de modurile lui Casey de a face lucrurile, a interzis Agenției să ceară fonduri de la țări terțe pentru a evita interdicția de a-i ajuta pe *contras*. Totuși, Casey a aranjat ca Arabia Saudită să trimită 32 de milioane de dolari, Taiwanul încă 2 milioane, banii ajungând printr-un cont din Elveția controlat de Agenție. Dar era doar o etapă intermediară.

În ianuarie 1985, la începutul celei de-a doua administrații Reagan, directorul s-a confruntat cu două ordine urgente de la președinte. Eliberați ostaticii. Salvați-i pe *contras*. Misiunile i s-au amestecat în minte.

Casey vedea viața ca pe o întreprindere. Credea, până la urmă, că politica, diplomația și spionajul erau toate înțelegeri contractuale. A înțeles că criza ostaticilor și trimiterea de fonduri către *contras* puteau fi rezolvate printr-o înțelegere cu Iranul. Directorul ar fi vrut să conducă el însuși operațiunea iraniană, dar s-a confruntat cu universală opoziție a serviciului clandestin de a lucra cu celebrul Manucher Ghorbanifar, singurul canal al CIA în Iran.

Lui Casey i-ar fi plăcut să îi poată salva și pe *contras*, dar CIA nu avea voie să le ofere asistență directă. Soluția sa era să conducă ambele operațiuni în afara guvernului. A pus la cale ceea ce el considera a fi cea mai nouă metodă de desfășurare a acțiunilor sub acoperire. A durat mai puțin de doi ani de la concepere la distrugere și aproape că a provocat compromiterea președintelui Reagan, a vicepreședintelui Bush și a Agenției.

„Se expunea unui mare risc“, credea Bob Gates, „punând în pericol președintele, pe el însuși și CIA-ul.“

41. ESCROCUL ESCROCILOR

La 14 iunie 1985, Hezbollah, Partidul lui Dumnezeu, a deturnat zborul TWA 847 de la Atena spre Roma și New York. Au întors avionul spre Beirut, au smuls un soldat al marinei SUA din scaunul său, l-au împușcat în cap și i-au aruncat trupul pe pista de aterizare, nu departe de locul în care pușcașii americani muriseră în cazarma lor, cu douăzeci de luni înainte.

Au cerut eliberarea celor 17 teroriști închiși în Kuwait – unul din ei era cumnatul lui Mughniyah – și a celor 766 de prizonieri libanezi deținuți de Israel. Președintele Reagan a făcut presiuni în secret. presiuni asupra Israelului, iar 300 de prizonieri au fost eliberați. La cererea Casei Albe, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, purtătorul de cuvânt al parlamentului Iranului, a ajutat la negocierea rezolvării conflictului.

Aceste evenimente l-au învățat o lecție pe Casey: Reagan era dispus să facă înțelegeri cu teroriștii.

În aceeași săptămână, traficanțul iranian Manucher Ghorbanifar a trimis un mesaj către director prin intermediul unui traficant de arme iraniano-american aflat în închisoare, o rudă de-a lui Rafsanjani. Era un program de recuperare: Hezbollahului avea ostaticii. Iranul avea putere asupra Hezbollah. Un transfer de arme în Iran îi putea elibera pe americani.

Casey i-a explicat cu grijă președintelui această propunere. La 18 iulie 1985, Reagan a scris în jurnalul său: „Ar putea fi un mare pas înainte să ne recuperăm cele șapte victime răpite.” La 3 august, președintele i-a dat lui Casey aprobarea formală pentru încheierea înțelegerii.

Cu acea aprobare, israelienii și Ghorbanifar au trimis două transporturi către Teheran, care conțineau 504 de rachete americane TOW. Iranienii au plătit în jur de 10.000 de dolari pe rachetă, intermediarul a obținut un profit modest, iar Garda Revoluționară din Iran a luat armele. La 15 septembrie, la câteva ore după ce a fost trimis al doilea transport, reverendul Benjamin Weir a fost eliberat, după șaisprezece luni de captivitate.

Doi stâlpi ai politicii externe a lui Reagan – fără înțelegeri cu teroriștii, fără arme către Iran – s-au prăbușit în secret.

Trei săptămâni mai târziu, Ghorbanifar a trimis vorbă că ceilalți șase ostatici puteau fi eliberați în schimbul a câtorva mii de rachete anti-aerene americane de tip HAWK. Prețul continua să crească: trei sute, patru sute, cinci sute de rachete pentru o viață. La 14 octombrie, Casey și McMahon s-au întâlnit cu consilierul de securitate națională, Robert McFarlane, și cu adjunctul său, amiralul John Poindexter. Toți patru au ajuns la concluzia că Israelul avea să predea armele americane unei facțiuni din armata iraniană care voia să îl răstoarne de ayatollahul Khomeini. Dar asta era o minciună, o perdea de fum creată de Ghorbanifar și de susținătorii săi israelieni, care aveau de câștigat milioane de dolari de pe urma operațiunii – cu cât se trimiteau mai multe arme, cu atât era și profitul mai mare.

Casey l-a ales pe Richard Secord, pentru a-i supraveghea pe intermediari, un general american pensionat devenit vânzător privat de arme, ca reprezentant al CIA. Secord fusese un soldat loial în efortul global, secret, de înarmare a trupelor *contras* fără știrea Congresului. Treaba lui era să se asigure că o parte din profituri avea să ajungă în mâinile potrivite.

CHIAR NU MERITĂ

Vineri, 22 noiembrie 1985, la scurt timp după ora 03:00, Duane Clarridge, noul director al diviziei europene a serviciului clandestin, a fost trezit de un telefonul urgent al locotenent-colonelului Oliver North. S-au întâlnit o oră mai târziu la etajul al șaselea al cartierului general CIA.

Zborul HAWK către Iran era pe cale de a deveni un dezastru. Israelienii ambalaseră opt sute de rachete depășite tehnologic pentru zborul El Al 747. Ideea era ca israelienii să trimită armele la Lisabona și de acolo să le transfere unui avion de transport nigerian închiriat de Secord, care avea să le ducă până la Teheran. Dar

nimeni nu obținuse drepturile de aterizare la Lisabona pentru avionul israelian, care, în clipa aceea, se afla undeva deasupra Mării Mediterane.

North a spus că avionul era plin de echipamente de extragere a petrolului pentru Iran și era oare posibil ca Clarridge să facă pe dracu-n patru ca să asigure aterizarea avionului în Portugalia? Asta l-a făcut pe Clarridge, care nu era nici prost, nici prea atașat de legi și regulamente, să cadă o clipă pe gânduri. A spus că nu conta dacă în avion se aflau sonde de foraj, biberoane pentru copii sau mitraliere. Trimiterea oricăror echipamente iranienilor era împotriva legii și a politicii externe a Statelor Unite. Dar North l-a asigurat că președintele ridicase embargoul și aprobase o înțelegere secretă pentru eliberarea ostaticilor.

Clarridge a lucrat la problemă întregul weekend. A fost anulat un zbor, apoi a urmat și anularea celui alt. În cele din urmă, a asigurat un zbor CIA 707 în Frankfurt. Avionul mai mic a reușit să ajungă de la Tel Aviv la Teheran și să trimită iranienilor o parte de încărcătură – optsprezece rachete HAWK – luni, 25 octombrie. Guvernului Iranului a fost nemulțumit de cantitatea și calitatea armelor depășite, care, pe deasupra, mai erau și inscripționate în ebraică.

Nimeni nu a fost mai nefericit decât directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, John McMahon, care a ajuns la birou la ora 07:00, în dimineața zilei de luni, pentru a descoperi că CIA încălcă legea. Cu doar câteva săptămâni înainte, McMahon respinsese o încercare a Consiliului Național de Securitate de încălcare a interdicției prezidențiale asupra asasinatelor politice. „Am primit un ordin executiv secret care ne spunea să îi anihilăm pe teroriști prin lovituri preventive”, își amintea McMahon. „Le-am spus oamenilor noștri să îl trimită înapoi și să le spună: «Dacă președintele revocă ordinul executiv care împiedică CIA să se lanseze în asasinat, atunci ne vom pune în mișcare.» Asta i-a lovit pe băieții din personalul NSC. S-au înfuriat teribil.”

Zborul CIA 707 făcea parte dintr-o operațiune sub acoperire care avea nevoie de aprobare, de un ordin prezidențial semnat. McMahon știa că Reagan aprobase, în principiu, o înțelegere contra ostaticilor. Dar, în practică, participarea CIA nu era posibilă fără semnătura președintelui. McMahon i-a ordonat consilierului general intern să scrie o documentație *retroactivă* – cu data în trecut, ca un cec fără acoperire – prin care să se autorizeze „acordarea de asistență de către Agenția Centrală de Informații către entități private, în încercarea acestora de a obține eliberarea americanilor luați ostatici în Orientul Mijlociu.” Documentul continua: „Ca parte a acestor eforturi, anumite echipamente și muniții străine ar putea fi oferite guvernului din Iran care ia măsuri pentru facilitarea eliberării ostaticilor americani.”

Asta era situația, negru pe alb. CIA a trimis documentul la Casa Albă. La 5 decembrie 1985, președintele Statelor Unite l-a semnat. Conform hârtiilor, Casey era, în cele din urmă, responsabil pentru afacerea arme-ostatici.

Casey l-a convocat pe Ghorbanifar la Washington pentru a-l unge drept agentul iranian CIA în cadrul operațiunii. Clair George l-a implorat să nu facă lucrul ăsta: „Bill, tipul ăsta chiar nu e bun de nimic”. a spus el. „Chiar nu merită.” La fel a făcut și Charles Allen, șeful Forței de Intervenție pentru Localizarea Ostaticilor

din cadrul Agenției. La 13 ianuarie 1986, s-a întâlnit cu Ghorbanifar și apoi au plecat spre Casey.

„I l-a descris directorului ca pe un escroc”, a spus Allen. Casey a răspuns „Poate că e escrocul escrocilor.” Casey a insistat ca CIA să continue să îl folosească pe Ghorbanifar ca negustor de arme și interlocutor cu guvernul din Iran. Charlie Allen știa că exista un singur motiv acceptabil pentru care îl foloseau. Iranian lipsit de scupule i-a spus ofițerului CIA că afacerea armelor putea produce bani pentru „băieții lui Ollie din America Centrală.”

La 22 ianuarie 1986, North a înregistrat în secret o conversație cu Ghorbanifar. „Cred, Ollie, că este cea mai bună șansă a noastră”, a spus râzând intermediarul. „Nu vom mai găsi niciodată o ocazie atât de bună, nu vom mai pune mâna pe așa bani buni, facem totul gratuit, eliberăm ostaticii gratuit, ajutăm teroriștii gratuit, ne ocupăm de America Centrală gratuit.”

După o lungă târguială, prima tranzacție de rachete HAWK se încheiase cu un transfer de 850.000 de mii de dolari într-un cont elvețian, controlat de Richard Secord. Colonelul North a luat banii și i-a trimis trupelor *contras*. Iranul era acum sursa fondurilor ascunse pentru războiul din America Centrală.

Acum, iranienii au trimis vorbă că doreau informații de pe teren pentru războiul împotriva Irakului. CIA oferise deja informații Irakului despre Iran. Asta era prea mult pentru McMahon. Într-un mesaj de la 25 ianuarie 1986 către Casey, care se întâlnea cu colegii lui pakistanezi la Islamabad, McMahon a avertizat că CIA „ajuta și susținea oamenii nepotrivii. Oferirea de rachete defensive era un lucru, dar când se transmiteau informații pentru emiterea unui ordin de luptă, li se dădea iranienilor și aprobarea pentru acțiunile ofensive.”

Casey i-a respins sfatul. McMahon s-a retras la scurt timp după aceea ca adjunct al CIA, punând capăt unei cariere de treizeci și patru de ani într-o notă amară. Bob Gates i-a luat locul.

Înțelegerea a mers mai departe.

O IDEE GROZAVĂ

Rolul lui Oliver North în efortul de a continua războiul împotriva sandiniștilor fusese un secret la Washington încă din vara anului 1985. În acea iarnă, reporterii studiau rapoarte detaliate care prezentau operațiunile lui North din America Centrală. Dar nimeni, în afara unui cerc restrâns de oameni de la CIA și Casa Albă, nu știa ce făcea în Iran.

North se descurcase cu banii obținuți de pe urma schimbului arme – ostatici. Pentagonul avea să transfere mii de rachete TOW către CIA. Costul Agenției era de 3.469 dolari pe rachetă, o informație crucială cunoscută doar de câțiva oameni. Secord, în numele Agenției, avea să plătească 10.000 de dolari pe bucată, obținând astfel un profit de 6.531, din care își lua partea și apoi transfera restul către trupele *contras* din America Centrală. Ghorbanifar avea să acopere costul de 10.000 de dolari, apoi, prin rescrierea lor, vindea rachetele către iranieni. În

funcție de câte arme puteau Statele Unite să vândă Teheranului. *contras* puteau câștiga milioane.

La sfârșitul lunii ianuarie, secretarul pentru apărare, Weinberger, i-a ordonat consilierului său șef, viitorul secretar de stat, Colin Powell, să transfere o mie de rachete TOW de la depozitul Pentagonului în custodia CIA. Rachetele au fost transferate prin intermediul lui Richard Secord și Manucher Ghorbanifar spre Iran, în februarie. Intermediarul iranian și-a stabilit generos prețurile înainte ca armele să ajungă la Teheran. Când banii au venit înapoi, CIA a plătit Pentagonul printr-o tehnică familiară spălătorilor de bani de pretutindeni. Ceurile erau pentru sume de 999.999,99 dolari sau mai puțin. Transferurile financiare ale CIA de 1 milion de dolari sau mai mult trebuiau să fie însoțite de o notificare legală de rutină către Congres. Secord a primit 10 milioane de dolari pentru o mie de rachete de la Ghorbanifar. Cea mai mare parte a profitului a fost luată de *contras*.

Într-un memorandum de la 4 aprilie 1986, locotenent-colonelul North i-a prezentat situația generală viceamiralului John Poindexter, noul consilier național de securitate al președintelui. Odată ce au fost acoperite cheltuielile tuturor celor implicați, a raportat el, „vom folosi 12 milioane pentru a cumpăra provizii de primă necesitate pentru Forțele Democratice de Rezistență din Nicaragua.” North a făcut o observație care a devenit celebră, era „o idee grozavă.”

Un singur element lipsea din acest calcul elaborat: ostaticii. Patru ostatici încă mai erau deținuți în iulie 1986. Șase luni mai târziu, numărul lor crescuse la doisprezece. Acceptarea schimbului de arme nu făcuse decât să le crească iranienilor apetitul pentru ostatici.

„Rațiunea fundamentală a lui North, care era susținut de oamenii de la CIA care îl ajutau, era că răpitorii din Liban erau un grup diferit de cei care primeau banii”, a spus ambasadorul american în Liban, John H. Kelly. „«Șiții noștri sunt de încredere. Acesta este un alt grup de șiții care se ocupă de răpiri». Era o adevărată porcărie.”

Casey și o mână de analiști loiali ajunseseră la ideea că afacerile cu arme aveau să transmită un semnal de susținere către moderații politici din guvernul iranian. Acesta era un exemplu grăitor al modului în care „fusesse coruptă Agenția” în timpul administrației Reagan, după spusele lui Philip C. Wilcox Jr., principalul ofițer de informații al Departamentului de Stat și cea mai mare legătură a CIA în Departament la sfârșitul anilor '80. În guvernul Iranului nu mai rămăsese nici un moderat. Toți fuseseră asasinați sau închiși de cei care primiseră armele.

SPER SĂ NU EXISTE SCURGERI DE INFORMAȚII

Schimburi de arme și milioanele pe care le obținuse Casey de la saudiți au readus CIA pe scena din America Centrală.

Agenția a construit o bază aeriană și o rețea de ascunzători pentru transferurile de arme din San Salvador. Baza era condusă de doi cubanezi, veterani ai luptelor anti-Castro, ambii pe statul de plată al CIA. Unul din ei era Felix Rodriguez, omul

care participase la capturarea lui Che Guevara. Celălalt era Luis Posada Carriles, care tocmai scăpase dintr-o închisoare venezueleană, unde fusese închis pentru rolul său central în bombardarea unui avion de pasageri cubanez care provocase moartea a șaptezeci și trei de oameni.

Până în vara anului 1986, le trimiseseră nouăzeci de tone de arme și muniție trupelor *contras* din sudul statului Nicaragua. În iunie, Congresul a făcut o mișcare radicală și a aprobat suma de 100 de milioane de dolari pentru susținerea războiului din America Centrală, începând cu 1 octombrie. La acea dată, CIA primea undă verde pentru începerea vânătorii. Pentru o clipă, părea că războiul mergea așa cum trebuia.

Dar rețeaua elaborată de CIA pentru traficul de arme începea să se destrame. Directorul bazei CIA din Costa Rica, Joe Fernandez, lucra pe post de controlor de trafic aerian pentru transporturile de arme și avea și o pistă sigură pentru zborurile clandestine. Dar noul președinte din Costa Rica, Oscar Arias, care se lupta pentru negocierile de pace din America Centrală, l-a avertizat fățiș pe Fernandez să nu folosească pista pentru înarmarea trupelor *contras*. La 9 iunie 1986, un avion CIA încărcat cu arme a decolat de la baza secretă din San Salvador pe o vreme rea, a fost nevoit să facă o aterizare neprevăzută pe pista din Costa Rica, unde s-a și scufundat în noroi. Tremurând de frică și de furie, Fernandez a găsit un telefon, a sunat în San Salvador și i-a ordonat colegului său de la CIA „să scoată naibii avionul ăla din Costa Rica!” A durat două zile.

În aceeași lună, Felix Rodriguez a început să își dea seama că cineva din linia de aprovizionare – îl suspecta pe generalul Secord – profita de patriotismul lor. La 12 august, a încercat să tragă alarma într-o ședință cu un alt vechi prieten – consilierul pentru securitate națională a președintelui Bush, veteranul CIA Gregg. Era, așa cum concluzinase Gregg, „o afacere tare murdară.”

La 5 octombrie 1986, un soldat adolescent nicaraguan a tras cu o rachetă și a doborât un avion de transport american C-123 care ducea arme din San Salvador pentru trupele *contras*. Singurul supraviețuitor, un manipulant de încărcătură, le-a spus reporterilor că lucra cu contract pentru Agenție. Felix Rodriguez a sunat panicat la biroul vicepreședintelui Statelor Unite. Când a fost doborât avionul, North era în Frankfurt, încercând să aranjeze o nouă înțelegere arme-contra-ostatici cu Iranul.

La 3 noiembrie, la câteva săptămâni după ce povestea înțelegerilor secrete a fost făcută publică prin fluturași anonimi împrăștiați pe străzile din Teheran, totul a fost publicat într-o mică publicație săptămânală din Liban. Aveau să treacă mai multe luni până când întreaga poveste să iasă la suprafață: Gărzile Revoluționare din Iran primiseră două mii de rachete antitanc, optsprezece rachete sofisticate antiaeriene, două transporturi de piese de schimb și informații utile de pe teren prin intermediul unor ofițeri amabili de la CIA. Transporturile de arme „au adăugat putere militară semnificativă armatei iraniene”, a spus Robert Oakley, coordonatorul pentru contraterorism. „Informațiile pe care le-am transmis i-au ajutat semnificativ.” Dar iranienii fuseseră înșelați. Se plângeau, pe bună dreptate, că fuseseră puși să plătească de șase ori mai mult pentru ultimul transport de piese pentru HAWK.

Însuși Ghorbanifar fusese prins la mijloc; creditorii lui îl urmăreau pentru a obține milioanele de dolari împrumutate, iar el amenința să demaște operațiunea pentru a-și salva pielea.

Operațiunea sub acoperire a lui Casey era pe cale să fie descoperită. „Persoana care s-a ocupat de toată această afacere a fost Casey“, a spus avocatul intern al Departamentului de Stat, Abraham Sofaer. „Nu am avut nici o îndoială. Îl știam deja pe Casey. Îl admiram și îl plăceam și când am tras alarma asupra întregii afaceri, a fost Casey cel care, așa am simțit el, credea că ce făcusem eu era trădare.“

La 4 noiembrie 1986, în ziua alegerilor, Rafsanjani, purtătorul de cuvânt al parlamentului Iranului, a dezvăluit că oficialii americani veniseră în Iran cu daruri. A doua zi, vicepreședintele Bush a înregistrat în jurnalul său electronic: „La știri, în aceste momente, primează problema ostaticilor. Sunt unul dintre puținii oameni care cunosc toate detaliile... aceasta este o operațiune de care am fost legat foarte, foarte tare și sper să nu existe scurgeri de informații.“

La 10 noiembrie, Casey a participat la o întâlnire extraordinar de tensionată a membrilor Consiliului Național de Securitate. L-a îndemnat pe Reagan să facă o declarație publică, spunând că Statele Unite lucrau la un plan strategic pe termen lung pentru a-i scoate pe sovietici și pe teroriști din Iran – și să nu vorbească despre schimbul de arme pentru soldați. Președintele a insistat asupra ideii. „Nu am trimis – repet – nu am trimis arme și nimic altceva în schimbul ostaticilor“, a spus Reagan națiunii într-o transmisiune radiofonică de la 13 noiembrie. Încă o dată, ca în cazul doborârii avioanelor U-2, la fel ca în Golful Porcilor, la fel ca în războiul din America Centrală, președintele a mințit pentru a proteja acțiunile sub acoperire de CIA.

De această dată, au fost puțini cei care l-au crezut.

A mai durat încă cinci ani pentru a-i elibera și pe ultimii ostatici americani. Doi nu s-au mai întors niciodată. Peter Kilburn a fost ucis. După ce a îndurat luni întregi de tortură și interogatorii. Bill Buckley a murit în lanțuri.

NIMENI DIN GUVERNUL SUA NU ȘTIA

Comitetele congresionale pentru spionaj voiau să vorbească cu Bill Casey, dar acesta a ales să urmeze tradiția și să păstreze țara într-un moment de criză pentru CIA.

Duminică, 16 noiembrie, Casey a zburat spre sud, pentru a trece în revistă trupele din America Centrală, lăsându-l pe adjunctul său, Bob Gates, să adune mizeria. Audierile au fost amânate pentru următoarea zi de vineri. Cele cinci zile intermediare au fost cele mai rele din istoria Agenției.

Luni, Gates și subordonații săi au încercat să alcătuiască o cronologie a evenimentelor petrecute. Directorul l-a făcut responsabil pe Clair George și pe serviciul său clandestin de pregătirea mărturiei în fața Congresului. Intenția era mușamalizarea adevărului.

Mărti, membrii personalului comitetului pentru spionaj l-au convocat pe George la o audiere cu uşile închise într-o cameră securizată electronic şi izolată fonic, aflată în domul Capitolului. Ştia că mai devreme în acel an, CIA, fără autorizaţii legale, făcuse transferuri de arme în schimbul ostacilor. Sub atenta lor interogare, a făcut exact ceea ce făcuse şi preşedintele cu cinci zile mai înainte: a minţit.

Peste noapte, Gates l-a trimis pe un alt asistent al lui Casey în America Centrală, pentru a-i duce o copie a mărturiei propuse şi pentru a-l aduce pe director înapoi la cartierul general. Miercuri, Casey a început să scrie o nouă versiune în timp ce zbura înapoi la Washington. Dar, în curând, şi-a dat seama că nu-şi înţelegea propriul scris. A început să dicteze cuvinte pompoase în reportofon. Era o bolboşală. A renunţat de tot.

Joi, Casey s-a dus cu propunerea originală în servietă la Casa Albă, la o întâlnire cu North şi Poindexter. Pe când încercau să scrie ceva împreună, Casey a mâzgălit o notă pe copia sa, spunând că: „Nimeni din guvernul SUA nu ştia“ despre zborul HAWK al CIA din noiembrie 1985. Era o minciună extrem de curajoasă. A revenit la cartierul general şi s-a întâlnit în camera de conferinţe a directorului, aflată la etajul şapte, cu cea mai mare parte a liderilor Agenţiei şi cu cea mai mare parte dintre ofiţerii direct implicaţi în transporturile de arme către Iran.

„Întâlnirea a fost un dezastru indiscutabil“, îşi amintea directorul executiv al personalului, Jim McCullough. Dave Gries, un alt consilier apropiat al lui Casey, a spus că „nimeni din cei prezenţi nu era capabil – sau poate doritor – să pună cap la cap toate elementele disperate ale jocului de puzzle care devenise Iranul.“

„Atmosfera de la întâlnire era suprarrealistă“, îşi amintea Gries. „Mulţi dintre participanţi păreau mai degrabă mai interesaţi să se protejeze pe ei înşişi decât să îl asiste pe Casey, care atunci era vizibil epuizat şi uneori chiar incoerent. Ne era clar lui McCullough şi mie că în dimineaţa următoare aveam să însoţim la Congres un director foarte confuz.“

Vineri, Casey a depus o mărturie cu uşile închise în faţa comitetelor congresionale de spionaj. A fost un talmeş-balmeş de eschivare şi ameţală, alături de un fapt captivant. Un senator a întrebat dacă CIA făcuse transporturi secrete către Iran şi Irak în timp ce cele două naţiuni se măcelăreau una pe cealaltă. Da, a spus Casey, ajutam Irakul de trei ani.

În weekend, memorandumul lui North către Poindexter pe tema deturnării a milioane de dolari din vânzările de arme către Iran şi retrimiterii banilor spre *contras* a ieşit la iveală. Amândoi distruseseră documente timp de câteva săptămâni, dar, cumva, lui North îi scăpase tocmai acela.

Luni, 24 noiembrie, vicepreşedintele Bush a dictat o notă pentru jurnalul său: „O adevărată bombă... North luase banii şi îi depusese într-un cont bancar din Elveţia... pentru a fi folosiţi pentru *contras*... Va fi o explozie de proporţii.“ Era cel mai mare scandal politic de la Washington de la plecarea lui Richard Nixon încoace.

Patru zile mai târziu, Casey a convocat o conferinţă a directorilor de la CIA, Departamentul de Stat şi Pentagon. „Mă bucur foarte mult pentru comunitatea noastră care a lucrat unită în ultimii şase ani. mai eficient decât cea mai mare parte

a guvernului nostru, fără să înregistreze eșecuri semnificative", spuneau principalele lui notițe. „Nici un scandal și multe succese solide.”

TĂCEREA PĂREA SĂ DUREZE O VEȘNICIE

Încă de la Watergate, nu crimele, ci încercările de acoperire distruseseră puterile de la Washington. Casey nu era în stare să-și acopere urmele. S-a poticnit și s-a împiedicat de o săptămână în care a ținut o mărturie incoerentă la Capitol Hill, zăcând în scaunul său, incapabil să formuleze frazele. Abia își mai putea ține capul drept. Consilierii săi erau exasperați. Dar au continuat să îl încurajeze.

„Bill Casey trebuia să dea socoteală pentru multe”, a spus Jim McCullough, membru al personalului său și veteran CIA de treizeci și patru de ani. Este îndoielnic dacă operațiunea ar fi demarată vreodată – cu atât mai puțin dacă ar fi susținută pentru mai bine de un an – fără asentimentul și suportul lui.”

Casey a participat la o cină în memoria ofițerului CIA asasinat, Bob Ames, la Philadelphia, în seara zilei de joi, 11 decembrie. A revenit la cartierul general vineri, la ora 06:00, pentru un interviu cu un reporter de la revista *Time*, pe nume Bruce van Voorst. Agenția apelase adesea la *Time* pentru revitalizarea relațiilor publice în momente de criză. Van Voorst era un om pe care se putea conta. Lucrase la rândul lui șapte ani la CIA.

Agenția a stabilit regulile de bază: treizeci de minute pentru afacerea Iran-*contra*, treizeci de minute pentru un rezumat al nenumăratelor reușite obținute sub comanda lui Casey. McCullough îl auzise pe Casey recitând pomelnicul veștile bune de multe ori înainte. Avea încredere că directorul își putea spune replicile chiar și în stare de epuizare. Prima jumătate de oră s-a dovedit a fi un chin, dar când s-a terminat, întrebarea mult așteptată, și-a făcut apariția: „Domnule Casey, puteți vorbi puțin despre reușitele Agenției sub conducerea dumneavoastră?”

„Am răsuflat cu toții ușurați”, își amintea McCullough. „Dar Casey s-a holbat la Van Voorst ca și când nu ar fi înțeles întrebarea sau nu-i venea să creadă că fusese întrebat. Nu a spus nimic. Tăcerea părea să dureze o veșnicie.”

Luni dimineața, pe 15 decembrie, Casey a suferit un atac în biroul său de la etajul al șaptelea. A fost scos pe o targă înainte ca cineva să-și fi dat seama ce se întâmplase. La spitalului universitar din Georgetown, medicii săi au stabilit că suferea de un limfom al sistemului nervos central, nediagnosticat până atunci – o rețea malignă care i se răspândea în creier, o boală rară, dificil de detectat. Adesea, de la un an până la optsprezece luni înaintea diagnosticării, putea provoca un comportament ciudat și inexplicabil.

Casey nu avea să se mai întoarcă niciodată la CIA. Bob Gates s-a dus să îl viziteze la spital la 29 ianuarie 1987, la ordinele Casei Albe, având la el o scrisoare de demisie pe care directorul trebuia să o semneze. Casey nu putea să țină stiloul. Stătea lungit pe spate, în pat, cu lacrimi în ochi. Gates s-a întors la Casa Albă a doua zi, iar președintele Statelor Unite i-a oferit postul – „o slujbă pe care nimeni nu părea să o vrea”, reflecta Gates. „Nici nu mă mir.”

Gates a lucrat ca director temporar al Serviciilor Centrale de Informații timp de cinci luni înfiorătoare, până la 27 mai 1987, dar numirea sa pare să fi fost blestemată. Trebuia să aștepte să se întoarcă roata. „A devenit repede evident că era prea aproape de ceea ce făcuse sau nu făcuse Casey“, a spus următorul director al Serviciilor Centrale de Informații, William Webster. „Abordarea lui Bob fusese aceea că nu voise să știe. În aceste circumstanțe, asta era inacceptabil.“

Webster condusese FBI-ul timp de nouă ani. Era un numit apolitic al lui Carter, cu maxilare ascuțite, extrem de îngrijit, una din puținele embleme ale corectitudinii morale care mai rămăsese în picioare în timpul administrației lui Reagan după încurcăturile aduse de afacerea Iran-*contra*. Fusese judecător federal și prefera să i se spună în continuare așa. Tentația de a desemna un om căruia i se spunea „Judecătorul“ la conducerea CIA era foarte evidentă la Casa Albă. La fel ca amiralul Turner, era un adept al creștinismului științific și un om cu convingeri morale. Nu era un om de-al lui Reagan; nu avea nici o legătură politică sau personală cu președintele. „Nu mi-a cerut niciodată nimic“, a spus Webster. „Nu am vorbit niciodată despre afacerile noastre. Nu era o relație de prietenie. Apoi, la sfârșitul lunii februarie 1987, am primit un telefon.“ Reagan îi propunea acum o afacere. La 3 martie, președintele a anunțat nominalizarea lui Webster ca director al Serviciilor Centrale de Informații și l-a lăudat drept „un om devotat supremației legii.“

Lucrul ăsta nu s-a spus niciodată despre Bill Casey. După ce a murit pe 6 mai, la vârsta de șaptezeci și patru de ani, propriul lui episcop l-a condamnat public din amvon la înmormântare, în timp ce președinții Reagan și Nixon ascultau în tăcere.

Casey aproape că dublase dimensiunile CIA în șase ani; serviciul clandestin avea acum aproape șase mii de ofițeri. Construisese un palat de sticlă de 300 de milioane de dolari pentru a-i găzdui pe noii recruți la cartierul general; mobilizase armate secrete în întreaga lume. Și cu toate astea, lăsase Agenția mai slăbită decât la prelucrarea funcției, zdruncinată de moștenirea minciunilor sale.

Bob Gates a învățat o lecție simplă lucrând cu Casey. „Serviciul clandestin este inima și sufletul Agenției“, a spus el. „Mai este și locul care te poate trimite la închisoare.“

42. SĂ GÂNDEASCĂ IMPOSIBILUL

Președintele Statelor Unite a mărturisit poporului american că mințise în legătură cu transferul de arme în schimbul ostacilor. Casa Albă a încercat să întoarcă vârtejul politic înspre Casey și CIA. Nici omul și nici instituția nu au reușit să se apere. Congresul i-a convocat pe ofițerii și agenții lui Casey să depună mărturie. Au lăsat impresia că Statele Unite angajaseră o bandă de infractori și hoți să conducă afacerile externe.

Sosirea Judecătorului Webster a prevestit o preluare ostilă la CIA. Congresul, împreună cu un consilier independent, a încercat să stabilească cu exactitate ce anume făcuse Casey. Operațiunile au fost suspendate, planurile puse pe rafturi, carierele amenințate. Frica bântuia pe holurile cartierului general al Agenției, în timp

ce trei duzini de agenți FBI împărțeau citații, deschideau seifuri zăvorâte cu lacăte și își băgau nasul prin dosare ultrasecrete, adunând probe în cazuri de obstrucționare a justiției și sperjur. Liderii serviciului clandestin au trecut prin interogatorii și au fost puși sub acuzare. Viziunea lui Casey despre o Agenție lipsită de constrângerile legii le-a cauzat multe probleme.

„Am avut nevoie de câteva luni ca să înțeleg clar ce se întâmplase și cine ce făcuse cui“, a spus Webster. „Casey a lăsat în urmă *multe* probleme.“ Printre cele mai mari, credea Webster, se număra o tradiție de insubordonare sfidătoare. „Oamenii de pe teren simțeau că trebuiau să acționeze pe cont propriu“, spunea el. „Nu aveau voie să acționeze fără aprobarea șefului. Dar conducătorii posturilor se ghidau după ideea: Eu *sunt* șeful.“

Ofițerii serviciului clandestin erau siguri că Webster – poreclit curând „Blândul Bill“ – nu avea idee cine erau, ce făcuseră sau ce tip de misticism îi ținea împreună. „Nimeni altcineva nu poate înțelege“, spunea Colin Thompson, care lucrase în Laos, Cambodgia și Vietnam. „Este ca o ceață în care te afunzi și în spatele căreia te ascunzi. Ai impresia că ai devenit o persoană de frunte în lumea guvernului american, iar Agenția încurajează ideea asta din clipa în care pășești înăuntru. Te transformă într-un fel de credincios.“

Cei din afară păreau a fi membrii unui club exclusivist, o cultură a intelectualilor din sud. Dar se considerau un batalion de luptă camuflat, o frăție de sânge. Conflictele cu Webster au fost fierbinți încă de la început. „Probabil am fi reușit să depășim egoul lui Webster, lipsa lui de experiență în afacerile externe, perspectiva lui de mic orășean de provincie asupra lumii și chiar aroganța lui ce-o depășea pe-a noastră“, s-a plâns Duane Clarridge de la CIA. „Ce nu puteau depăși era faptul că era avocat.“

„Întreaga lui pregătire ca avocat și judecător îi dicta că nu puteam face lucruri ilegale. Nu a putut accepta niciodată faptul că asta este *exact* ceea ce face CIA când operează în străinătate. Încălcăm legile altor țări. Era modul în care colectam informații. Webster avea o problemă insurmountabilă cu *laraison d'être* al organizației pe care fusese adus să o conducă.“

La câteva săptămâni de la sosirea lui Webster, Clarridge și colegii săi a u trimis vorbă la Casa Albă: omul era de categorie ușoară, un diletant, un fluture comun doar pe jumătate strălucit. A recunoscut rebeliunea cu care se confrunta și a încercat să o dolomească cerând sfaturi de la Richard Helms, care ieșise din ciocnirea cu tribunalele penale ca respectabilă emineță cenușie. „O chestiune pe care mi-a sublinat-o Dick Helms: pentru că trebuie să mințim și să facem unele lucruri în străinătate, este foarte important să nu ne mințim unul pe altul și să nu ne compromitem între noi“, își amintea Webster. „Mesajul pe care voiam să îl trimit era că poți face mult mai mult când oamenii au încredere în tine. Nu știu dacă asta a produs vreo diferență. Oamenii ascultau cu multă atenție. Dar întrebarea la Agenție era: chiar vorbește serios? În mintea lor se afla întotdeauna această întrebare.“

Webster a jurat că Agenția nu va avea secrete față de Congres. Dar comitetele congresionale de spionaj se arseseră de prea multe ori. Au decis că lecția învățată

din afacerea Iran-*contra* era că Agenția avea nevoie să fie condusă de la Capitol Hill. Congresul își putea impune voința pentru că, conform Constituției, controla, la urma urmei, registrele guvernului. Webster a arborat steagul alb, iar prin predarea lui, CIA nu mai era un simplu instrument al puterii prezidențiale. Era așezată, în echilibru precar, între comandantul-șef și Congres.

Serviciul clandestin s-a luptat din greu să împiedice Congresul să obțină un rol în conducerea CIA. Se temea că din cei 535 de reprezentanți aleși, doar câțiva înțelegea cât de cât ce însemna Agenția. Astfel că personalul comitetelor de supraveghere ale Congresului s-a populat repede cu ofițeri de carieră ai CIA care puteau să aibă grijă de ai lor.

Comitetele scosese războaiele împotriva lui Clair George, care încă mai era șeful serviciului clandestin. El fusese legătura specială a lui Casey cu Congresul și un maestru în arta înșelătoriei. Casey îi iubise farmecul și inventivitatea, dar aceste două calități nu erau căutate în Agenția lui Webster. „Clair avea o volubilitate care te făcea să-l îndrăgești”, spunea Webster. „Dar credea că modul în care trebuia să abordezi o întrebare a Congresului era să o eviți.”

În 1987, la sfârșitul lunii noiembrie, Webster l-a chemat la el și i-a spus: „Chestia e că Congresul nu te crede. Va trebui să îți cer să îți părăsești slujba.” George s-a gândit un moment. „A spus: «Chiar cred că *ar trebui* să mă retrag – și poate o să iau cu mine câțiva oameni care ar trebui să se retragă la rândul lor».” Trei săptămâni mai târziu, Duane Clarridge servea un pahar cu George în cinstea Crăciunului, când Webster l-a chemat sus și i-a spus că era timpul să plece. Pentru o clipă, Clarridge s-a gândit să riposteze, mai întâi prin șantajarea lui Webster, apoi prin folosirea legăturilor sale de la Casa Albă. Tocmai primise un bilet drăguț de la bunul său prieten, vicepreședintele Statelor Unite. „Ai prietenia mea”, scria George Bush, „respectul meu și înalta mea prețuire. Asta nu se va schimba niciodată.” Dar Clarridge a considerat că fusese încălcat legământul loialității. A demisionat.

Alături de el, și-a părăsit slujba și un grup de operatori ai serviciului clandestin care, împreună însumau mai bine de două mii de ani de experiență.

SERVICIILE AMERICANE DE INFORMAȚII AU FOST GENEROASE

Ceea ce l-a bântuit pe Clair George în cea mai mare parte a perioadei de după retragere nu au operațiunile ratate sau perspectiva punerii sub acuzare, ci umbra unei cârțițe din interiorul CIA.

Sub conducerea lui, între 1985 și 1986, divizia sovietică/Europa de Est a serviciului clandestin își pierduse aproape toți spionii. Cei câțiva agenți sovietici plasați în spatele Cortinei de Fier fuseseră arestați și executați, unul câte unul. Micile baze CIA din Moscova și Berlinul de Est au încetat să funcționeze, acoperirile ofițerilor fuseseră deconspirate, operațiunile distruse. În 1986 și 1987, divizia se prăbușea precum o clădire dinamitată, înregistrată pe peliculă cu încetinitorul. CIA nu avea idei de ce. La început s-a crezut că un proaspăt ofițer pe nume Ed Howard era trădătorul din interior. Se alăturase serviciului clandestin în 1981 și fusese ales să lucreze în prima sa ieșire în străinătate ca ofițer sub acoperire la Moscova. Făcuse

doi ani de pregătire. Puține detalii personale despre Howard scăpaseră Agenției, asta până în ultimul moment: era bețiv, mincinos și hoț. Agenția l-a concediat, iar el a dezertat la Moscova în aprilie 1985.

Ca parte a pregătirii sale, Howard citise dosarele unora din cei mai buni spioni pe care îi avea CIA la Moscova, printre care se număra și Adolf Tolkacev, un cercetător militar care trimisese timp de patru ani documente despre ultimele progrese făcute de cercetătorii sovietici în domeniul armamentului. Tolkacev era văzut ca cea mai mare sursă sovietică a CIA din ultimii douăzeci de ani.

Când Politburo s-a reunit la Kremlin, la 28 septembrie 1986, șeful KGB, Viktor Chebrikov, l-a informat cu mândrie pe Mihail Gorbaciov că Tolkacev fusese executat cu o zi înainte, pentru trădare. „Serviciile americane de informații au fost generoase cu el”, a remarcat Gorbaciov. „Avea două milioane de ruble.” Asta însemna mai bine de o jumătate de milion de dolari. KGB știa acum care era prețul pentru spionii de valoare mondială.

Agenția credea că era posibil ca Howard să fi fost cel care îl trădase pe Tolkacev. Dar era imposibil să se facă responsabil pentru mai bine de trei duzini de morți pe care îi identificase din lista de spioni sovietici ai CIA. Altceva sau altcineva era de vină. Președintele Consiliului Consultativ pe Probleme Externe a studiat cazul și a raportat „incapacitatea fundamentală a membrilor diviziei sovietice de a gândi imposibilul” – că în interiorul serviciului clandestin se putea ascunde un trădător.

Casey citise raportul și îl muștrase pe Clair George. „Sunt îngrozit”, scrisese el, „de complacerea uluitoare” în fața „acestei catastrofe.” Dar, în particular, Casey nu era interesat. A numit trei oameni – unul din ei cu jumătate de normă – să investigheze morțile celor mai prețioși agenți străini ai CIA.

Ca măsură a încrederii pe care ofițerii seniori ai serviciului clandestin o aveau în Webster, nu i s-a spus niciodată adevărul deplin despre acest caz. Nu a aflat niciodată aceasta era cea mai gravă infiltrare din istoria Agenției. Știa că exista o investigație restrânsă – „o tentativă, nimic mai mult. Dacă găsesc ceva, bine”, a spus el. „Dacă nu găsesc nici un motiv criminal, poate vor găsi altceva în loc sau poate nu vor găsi nimic”, a spus el. „Asta e tot ce am auzit despre acest caz.”

Investigația s-a năruit, iar coșmarul contrainformațiilor cu care se confrunta deja CIA a crescut sub conducerea lui Webster.

În iunie 1987, maiorul Florentino Aspillaga Lombard, șeful serviciului cubanez de informații din Cehoslovacia, a trecut granița la Viena, a intrat în ambasada americană și i s-a predat lui Jim Olson, șeful bazei CIA. A dezvăluit că toți agenții cubanezi recrutați de Agenție în ultimii douăzeci de ani erau agenți dubli – predindeau că sunt loiali Statelor Unite în timp ce lucrau în secret pentru Havana. Asta a produs un adevărat șoc, dar era prea greu de crezut. Cu toate astea, analiștii CIA au concluzionat cu amărăciune, după o lungă și dureroasă reevaluare, că maiorul spunea adevărul. În aceeași vară, un val de informații proaspete despre morțile agenților CIA a început să vină dinspre o nouă serie de ofițeri militari și de informații, sovietici și din blocul sovietic. S-a transformat într-un curent, apoi într-un fluviu și au mai trecut încă șapte ani până s-a ajuns la teribila concluzie că CIA fusese indusă în eroare prin dezinformare.

CHIAR AU FĂCUT CEVA BINE

La scurt timp de la investirea în funcție, Webster a apelat la Bob Gates și l-a întrebat: Ei bine, Bob, ce se întâmplă la Moscova? Ce pune la cale Gorbaciov? Nu a fost niciodată mulțumit de răspunsuri. „Aveam oamenii cu paharul pe jumătate plin și oamenii cu paharul pe jumătate gol”, a oftat Webster. „Pe de-o parte, asta, pe de altă parte, cealaltă.”

CIA nu știa că Gorbaciov declarase la întâlnirea Pactului de la Varșovia, din mai 1987, că sovieticii nu aveau să invadeze niciodată Europa de Est pentru a menține imperiul. CIA nu știa că Gorbaciov îi spusese liderului Afganistanului, în iulie 1987, că sovieticii urmau să înceapă în curând retragerea trupelor. Iar Agenția a fost complet uimită în decembrie 1987, când mulțimi de americani adoratori l-au aclamat pe Gorbaciov ca pe un erou pe străzile din Washington. Oamenii simpli de pe stradă păreau să înțeleagă că liderul lumii comuniste voia să vadă sfârșitul Războiului Rece. CIA nu înțelesese această idee. Bob Gates și-a petrecut următorul an întrebându-i pe subordonații săi de ce Gorbaciov îi lua mereu prin surprindere.

Pe parcursul a mai bine de treizeci de ani, Statele Unite cheltuiseră aproape un sfert de *trilion* de dolari pe sateliți-spioni și echipament electronic de interceptare construit special pentru monitorizarea armatei sovietice. Aceste programe erau, pe hârtie, responsabilitatea directorului Serviciilor Centrale de Informații, dar, în realitate, erau conduse de Pentagon. Ofereau date pentru nesfârșitele negocieri ale Tratatului pentru Limitarea Armelor Strategice cu societicii și se putea spune că acele discuții mențineau rece Războiul Rece. Dar Washingtonul și Moscova nu au renunțat niciodată la nici un sistem de arme pe care voiau să-l construiască. Arsenalele lor au rămas în continuare capabile să distrugă lumea de sute de ori. Iar în cele din urmă, Statele Unite au abrogat însăși ideea controlului armelor.

Dar, în august 1988, s-a obținut o anumită răsplată. Părea ironia sorții. Frank Carlucci, ajuns secretarul pentru apărare al lui Reagan, s-a dus la Moscova pentru întâlniri cu omologul său, ministrul sovietic al apărării, Dmitri Yazov, și a ținut o conferință în fața generalilor și amiralilor de la academia militară Voroshilov. „Cum se face că știți atât de multe despre noi?” l-a întrebat unul din ei pe Carlucci. „Trebuie să ne descurcăm cu ceea ce ne oferă sateliții”, a răspuns el. „Ne-ar fi mult mai ușor dacă ați vrea, pur și simplu, să vă publicați bugetul militar.” Sala a izbucnit în râs, iar după aceea, Carlucci l-a întrebat pe însoțitorul său rus ce era așa de amuzant. „Nu înțelegeți”, a spus rusul. „Ați atacat inima sistemului lor” – caracterul secret. Contactele față în față dintre șefii militari americani și sovietici i-au făcut pe ruși să își dea seama de două lucruri. Primul, americanii nu voiau să îi omoare. Al doilea, puteau fi la fel de puternici ca ei în domeniul armelor nucleare, dar oricum nu conta. Erau mult mai slabi în toate celelalte privințe. Au priceput atunci că sistemul lor închis, construit pe secrete și minciuni, nu putea înfrânge niciodată o societate deschisă.

Și-au dat seama că partida era pierdută. Agenția însă, n-a văzut lucrul ăsta.

CIA a reușit cu toate acestea să obțină trei succese importante în acel an. Primul a venit după ce colonelul Chang Hsien-yi, directorul adjunct al institutului de cercetări nucleare al Taiwanului, a dezertat în Statele Unite. Timp de douăzeci de ani, lucrase în secret pentru Statele Unite, încă de la recrutarea sa de către CIA pe post de cadet militar. Institutul său, consacrat de ochii lumii cercetărilor civile, fusese înființat cu ajutorul plutoniului american, uraniului sud-african și a experților internaționali. Liderii Taiwanului creaseră în interior o celulă care se ocupa de construirea bombelor nucleare. Ținta era evidentă: teritoriul chinez. Liderii comuniști din China juraseră să atace dacă Taiwanul avea să dezvolte arme nucleare. Statele Unite au cerut oprirea programului. Taiwanul a mințit în legătură cu stoparea lui și și-a continuat munca. Printre puținii americani care știau despre serviciile colonelului Chang se număra și Jim Lilley de la CIA, care lucrase ca șef directorul bazelor din China și Taiwan și să avea să devină în curând ambasadorul SUA în China. „Alegi un candidat, îi dai un ofițer de caz potrivit și îl recrutezi apoi pe bază ideologică – deși este vorba și de bani – și menții legătura cu el“, a spus Lilley. Colonelul Chang l-a alertat pe ofițerul său de caz, a dezertat și a adus probe prin care dovedea progresul programului nuclear. Un spion al CIA de douăzeci de ani ajutase la oprirea răspândirii armelor de distrugere în masă. „Acesta a fost un caz în care chiar au făcut ceva bine“, a spus Lilley. „L-au scos pe tipul acela de acolo. Au obținut și documentația. Și apoi i-au confruntat pe taiwanezi.“ Pregătit cu probe, Departamentul de Stat a făcut presiuni puternice asupra guvernului din Taiwan, care a anunțat în cele din urmă că avea capacitatea de a construi arme nucleare, dar că nu intenționa să facă asta. Era cel mai bun mod în care putea fi controlată proliferarea armelor.

Apoi a avut loc un strălucit complot împotriva Organizației Abu Nidal, o bandă care ucisese, răpise și terorizase americani din Europa de Vest și Orientul Mijlociu mai bine de zece ani. A implicat trei guverne străine și un fost președinte al Statelor Unite. A fost elaborat în noul centru pentru contraterorism al CIA și a început după ce Jimmy Carter i-a predat un pachet de informații despre Abu Nidal președintelui Siriei, Hafiz al-Assad, la o întâlnire din martie 1987. Assad l-a exilat pe terorist. În următorii doi ani, cu ajutorul PLD și al serviciilor iordaniene și israeliene de informații, Agenția a început războiul psihologic împotriva lui Abu Nidal. Un curent puternic și stabil de dezinformare l-a convins că locotenenții lui de top erau trădători. I-a ucis pe șapte dintre ei și zeci dintre ajutoarele lor în următorul an, schilodindu-și organizația. Campania a ajuns la apogeu când doi dintre oamenii lui Abu Nidal au fugit și au organizat un atac asupra cartierului său general din Liban, ucigând optzeci de oameni. Organizația a fost zguduită, o victorie remarcabilă a centrului pentru contraterorism al CIA și a diviziei pentru Orientul Îndepărtat sub conducerea lui Tom Twetten, care avea să fie promovat ca director al serviciului clandestin.

Al treilea mare succes – sau așa părea la acea vreme – a fost triumful rebelilor afgani.

Toate celelalte forțe care luptau pentru libertate alături de CIA începuseră să slăbească. *Forțele contras* au semnat un acord de încetare a focului la câteva zile

după ce susținerea secretă a Agenției a fost întreruptă definitiv. Voturile au înlocuit gloanțele în Nicaragua. O patrulă pierdută a luptătorilor anti-Qaddafi bântuia prin Sudan. CIA a trebuit să demobilizeze această insurgență pregătită doar pe jumătate și să își retragă trupele din Africa de Nord, ducându-le mai întâi în Congo, apoi în California. Diplomația a surclasat acțiunile sub acoperire din sudul Africii, iar conducta de arme de la Washington și Moscova a secat. Programul lui Casey de a susține armata rebelă cambodgiană care se lupta cu forțele Hanoiului – o dispută dușmănoasă împotriva câștigătorilor războiului din Vietnam – era prost administrată, banii și armele ajungând în mâinile celor mai corupți generali thailandezi. Și i-a pus pe aliniat aliații CIA în rând cu măcelarii din Cambodgia, Khmerii Roșii. Colin Powell, consilierul adjunct pentru securitate națională a lui Reagan după curățenia făcută după afacerea Iran-contras, a avertizat că Casa Albă ar trebui să nu acționeze în pripă cu operațiunea sa. În timp, chiar și aceștia i s-a pus capăt.

Doar mujahedinii, războinicii afgani pentru credință, vărsau sânge și simțeau mirosul victoriei. Operațiunea afgană a CIA ajunsese acum un program care costa între 700 000 și 1 milion de dolari pe an. Reprezenta 80% din bugetul alocat de serviciile clandestine operațiunilor din străinătate. Înarmați cu rachete anti-aeriene Stinger, rebelii afgani ucideau soldați sovietici, doborau elicopterele care transportau arme sovietice și provocau răni adânci în mândria sovietică. CIA făcuse ce-și propusese: le dăduse rușilor Vietnamul lor. „I-am ucis unul câte unul“, a spus Howard Hart, care a condus misiunea de înarmare a afganilor între 1981 și 1984. „Așa că au plecat acasă, și asta a fost o campanie teroristă.“

AM ABANDONAT

Sovieticii au anunțat că aveau să se retragă definitiv odată ce încheierea administrației Reagan. Documentele CIA nu au răspuns niciodată la întrebarea ce s-ar fi întâmplat dacă o armată militantă islamică ar fi înfrânt invadatorii păgâni ai Afganistanului. Tom Twetten, omul numărul doi al serviciului clandestin în vara anului 1988, avea sarcina de a-și da seama ce avea să se întâmple cu rebelii afgani. A spus că a înțeles pe dată că „nu avem nici un plan... CIA a decis simplu: „o să fie «democrație în Afganistan». Și numai bine n-o să fie...“

Războiul sovietic se încheiase. Dar Jihadul afgan al CIA, nici pe departe. Robert Oakley, ambasadorul american în Pakistan între 1988 și 1991, era de părere că Statele Unite și Pakistanul ar trebui „să reducă drastic asistența acordată adevăraților radicali“ din Afganistan și să lucreze pentru moderarea mujahedinilor. „Dar CIA nu putea sau nu voia să își controleze partenerii pakistanezi“, a spus el. „Așa că am continuat să îi susținem pe unii dintre radicali.“ Unul din cei mai importanți rebeli era liderul afgan Gulbuddin Hekmatyar, care primise de la CIA sute de milioane de dolari în arme și vânduse o mare parte din ele. Era pe cale să întoarcă acele arme împotriva poporului afgan, într-o luptă pentru obținerea puterii absolute.

„Mai aveam o problemă cu Agenția“, a spus ambasadorul Oakley. „Aceiași oameni care se luptau cu sovieticii profitau de pe urma traficului cu narcotice.“ Afganistanul era și rămâne în continuare cea mai mare sursă de heroină din lume,

cu nenumărate hectare de maci pentru opiu, culese de două ori pe an. „Cred că serviciile pakistaneze de informații erau implicate și că CIA nu avea de gând să-și strice relațiile în regiune pentru asta“, a spus Oakley.

„Am tot cerut bazei CIA să obțină informații despre traficul ăsta de la sursele din interiorul Afganistanului“, a spus el. „Mi-au răspuns că nu aveau surse capabile să facă lucrul ăsta. Nu puteau nega că aveau surse, din moment ce primeau informații despre arme și alte chestiuni.“

„Am încercat să discut despre asta până și cu Bill Webster“, a spus Oakley. „Nu am primit niciodată un răspuns satisfăcător. Niciodată nu se întâmpla nimic.“ Webster i-a invitat pe liderii rebelilor afgani la prânz, la Washington. „Nu erau ușor de suportat“, își amintea el. Hekmatyar se afla printre onorații oaspeți. Când l-am întâlnit pe Hekmatyar în Afganistan, a jurat să creeze o nouă societate islamică și avea să facă asta chiar dacă avea să-l coste un milion de vieți. În momentul apariției acestei cărți, CIA încă îl mai urmărește prin Afganistan, unde forțele lui ucid soldați americani și trupe aliate.

Ultimii soldați sovietici au părăsit Afganistanul la 15 februarie 1989. Armele CIA au continuat să curgă. „Nici unul dintre noi nu a prevăzut cu adevărat consecințele majore“, a spus ambasadorul Oakley. Într-un an, saudiți în haine albe au început să apară în capitalele provinciilor și să distrugă satele Afganistanului. S-au proclamat emiri. Au cumpărat loialitatea liderilor satelor și au început să construiască mici imperii. Erau emișarii unei noi forțe a lumii care a ajuns să se numească al Qaeda.

„Am abandonat regiunea,,“, a spus Webster. „Nu trebuia s-o facem,,.“

43. CE VOM FACE CÂND VA CĂDEA ZIDUL?

Agencia a sărbătorit când George H. W. Bush a fost investit în funcția de președinte, la 20 ianuarie 1989. Era unul dintre ei. Îi iubea. Îi înțelegea. Era, cu adevărat, primul și singurul comandant suprem care știa cum lucra CIA.

Bush a devenit propriul său director al Serviciilor Centrale de Informații. Îl respecta pe judecătorul Webster, dar știa că oamenii nu îl prețuiau și l-a înlăturat din cercul său. Bush voia informări zilnice de la profesioniști, iar dacă acestea nu îl mulțumeau, voia rapoarte brute. Dacă se întâmpla ceva în Peru sau în Polonia, voia să afle, imediat, de la șeful bazei respective. Încrederea lui în agenție era aproape o credință religioasă.

Iar această încredere i-a fost dureros încercată în Panama. În timpul campaniei din 1988, Bush a negat că s-ar fi întâlnit vreodată cu generalul Manuel Noriega, cunoscutul dictator al acelei națiuni. Dar existau fotografii care dovedeau contrariul. Noriega se aflase pe statul de plată al CIA timp de mulți ani. Bill Casey îl primise la cartierul general în fiecare an și zburase în Panama cel puțin o dată pentru a-l întâlni. „Casey îl vedea ca pe un protejat“, spunea Arthur H. Davis Jr., ambasadorul american în Panama în timpul administrațiilor Reagan și Bush.

În februarie 1988, generalul a fost pus sub acuzare în Florida ca rege al cocainei, dar a rămas la putere, rânjind ironic către Statele Unite. Până atunci, era bine cunoscut statutul lui Noriega de criminal, dar și de vechi prieten al CIA. Impasul

era chinuitor. „CIA, care se ocupase de el de atâta timp, nu voia să încheie relația“, spunea Robert Pastorino, membru al personalului Consiliului Național de Securitate, care se întâlnise de nenumărate ori cu Noriega în calitate de angajat civil al Pentagonului în timpul anilor '80.

După punerea sub acuzare, în timpul mandatului lui Reagan, Casa Albă i-a ordonat de două ori Agenției să găsească o cale de a-l îndepărta pe Noriega, iar la scurt timp după investire, Bush i-a spus din nou CIA-ului să îl răstoarne pe dictator. De fiecare dată, Agenția se poticnea. Generalul Vernon Walters, pe atunci ambasadorul american la Națiunile Unite, era deosebit de prudent. „Ca fost director adjunct al CIA – la fel ca unii oameni de la Pentagon care fuseseră la Southcom, Comandamentul Forțelor sudice ale SUA – nu era dornic să-l vadă pe Noriega adus în SUA și judecat pentru nimic,, a spus Stephen Dachi, care îi cunoștea personal pe generalul Walters și pe generalul Noriega și lucrase ca omul numărul doi la ambasada americană din Panama în 1989. Vechii prieteni ai lui Noriega din Agenție și din armată nu voiau ca acesta să depună mărturie sub jurământ despre ei, într-un tribunal american.

La ordinele președintelui Bush, Agenția a cheltuit 10 milioane de dolari susținând opoziția în alegerile din mai 1989. Noriega a reușit să scape celei de-a patra acțiuni a CIA-ului împotriva lui. Președintele Bush a aprobat o a cincea operațiune sub acoperire împotriva lui Noriega, inclusiv suport paramilitar pentru o lovitură de stat. Lăsați-o baltă, au spus agenții: doar o invazie militară de mari proporții ar putea să îl urnească pe Noriega. Cu mai mulți dintre cei mai experimentați ofițeri în problemele Americii Latine – inclusiv șeful bazei din Panama, Don Winters – erau scârbiți de ideea de a porni împotriva generalului.

Furios, Bush a lăsat să se înțeleagă că afla mai multe despre evenimentele din Panama de la CNN decât de la CIA. Acesta era sfârșitul mandatului lui William Webster ca director al Serviciilor Centrale de Informații. Din acel moment, președintele a făcut planuri pentru răsturnarea lui Noriega împreună cu secretarul pentru apărare, Dick Cheney, al cărui scepticism despre Agenție se adâncea cu fiecare zi.

Eșecul CIA de a-și înlătura în secret vechiul aliat a forțat Statele Unite să organizeze cea mai mare operațiune militară de la căderea Saigonului încoace. În 1989, în săptămâna Crăciunului, bombe programate, plasate în Panama City au transformat periferiile orașului în dărâmături, în timp ce soldații Forțelor Speciale au pătruns în capitală. Douăzeci și trei de americani și sute de civili panamezi au murit în cele două săptămâni necesare pentru arestarea lui Noriega și aducerea lui, încătușat, la Miami.

Don Winters de la CIA a depus mărturie pentru apărare la procesul lui Noriega, unde Statele Unite au admis că i-au plătit dictatorului cel puțin 320.000 de dolari prin intermediul Agenției și armatei americane. Winters l-a descris pe Noriega drept legătura de încredere a CIA între Statele Unite și Fidel Castro, un aliat loial în războiul împotriva comunismului din America Centrală și un element de bază al politicii externe americane – îl adăpostise chiar și pe șahul exilat al Iranului. Noriega a fost condamnat în opt capete de acuzare pentru trafic de droguri și escrocherie.

Mulțumită mai ales mărturiei de după proces a lui Winters, sentința lui Noriega ca prizonier de război a fost redusă cu zece ani, iar data pentru audierea de bună purtare a fost stabilită pentru septembrie 2007.

N-O SĂ MAI POT AVEA NICIODATĂ ÎNCREDERE ÎN CIA

În 1990, un alt dictator a început să provoace Statele Unite: Saddam Hussein.

În timpul războiului de opt ani dintre Iran și Irak, președintele Reagan îl detașase pe Don Rumsfeld ca trimisul său personal la Bagdad pentru a-i strânge mâna lui Saddam și pentru a-i oferi suportul american. Agenția îi oferise lui Saddam informații secrete militare, inclusiv date de pe teren de la sateliții-spioni, iar Statele Unite îi asiguraseră accesul la licențe de export pentru tehnologie de înaltă calitate, pe care Irakul le-a folosit pentru a construi arme de distrugere în masă.

Informațiile confidențiale venite de la Bill Casey și CIA au reprezentat un factor decisiv în luarea acestor decizii. „Saddam Hussein era cunoscut drept un dictator brutal, dar mulți erau de părere că nu el reprezenta pericolul cel mai mare”, spunea Philip Wilcox, legătura Departamentului de Stat cu Agenția. „Existau informații estimative despre amenințarea din Iran care, în retrospectivă, exagerau abilitatea Iranului de a domina în acel război...”

„Într-adevăr, am țintit spre Irak”, a spus el. „Am oferit Irakului informații, am scos Bagdadul de pe lista statelor care sponsorizează terorismul și am considerat pozitive comentariile lui Saddam Hussein prin care sugera că susținea procesul de pace arabo-israelian. Mulți considerau cu optimism Irakul ca un potențial factor de stabilitate, iar pe Saddam Hussein un om cu care puteam lucra.”

Profitul investițiilor din Irak a fost destul de slab. Agenția nu a primit înapoi nici un fel de informații de spionaj. Agenții nu au reușit niciodată să pătrundă în poliția statală a Irakului. Nu avea nici un fel de cunoștințe de la sursă despre regim. Rețeaua sa de agenți irakieni consta în câțiva diplomați și oficiali din comerț de la ambasaderele din străinătate. Aceștia aveau acces redus la consiliile secrete de la Bagdad. La un moment dat, CIA a ajuns să recruteze un angajat irakian al unui hotel din Germania.

CIA încă mai menținea o rețea de mai bine de patruzeci de agenți iranieni, inclusiv ofițeri militari de grad mediu care știau câte ceva despre armata irakiană. Baza CIA din Frankfurt a comunicat cu ei prin intermediul tehnicii antice a cernelii invizibile. Dar, în toamna anului 1989, un funcționar CIA a trimis scrisori tuturor agenților, toate în același timp, din același loc, toate cu același scris, spre aceeași adresă. Când unul dintre agenți a fost demascat, a fost expusă întreaga rețea. A fost un eșec al Tradecraft 101. Toți spionii iranieni ai Agenției au fost închiși și mulți dintre ei au fost executați pentru trădare.

„Agenții arestați au fost torturați până la moarte”, a spus Phil Giraldi, pe atunci directorul adjunct al bazei din Istanbul. „Nimeni de la CIA nu a fost pedepsit”, a spus el, „iar șeful agentului responsabil de pe teren a fost chiar promovat.” Prăbușirea rețelei de agenți a închis fereastra CIA către Irak și Iran.

În primăvara anului 1990, când Saddam a început să își mobilizeze din nou armata, CIA a ratat evenimentele. Agenția a trimis o estimare specială la Casa Albă, în care se spunea că forțele armate din Irak erau epuizate, și că aveau nevoie de câțiva ani pentru a-și reveni după războiul cu Iranul și că era improbabil ca Saddam să se angajeze în alte aventuri militare în viitorul apropiat. Apoi, la 24 iulie 1990, judecătorul Webster i-a dus președintelui Bush imagini făcute de sateliții-spioni care arătau două divizii ale Gărzii Republicane – zeci de mii de soldați irakieni – adunându-se la granița Kuweitului. Titlul buletinului *National Intelligence Daily* de a doua zi era: „Blufează Irakul?”

Un singur analist proeminent al Agenției, Charles Allen, ofițerul național pentru avertizări, a cântărit șansele unui război mai mult decât oricine. „Am sunat alarma”, a spus Allen. „Surprinzător, erau puțini cei dispuși să o audă.”

La 31 iulie, CIA a susținut că o invazie era improbabilă; Saddam ar putea acapara câteva câmpuri petroliere sau o mână de insule, dar nimic mai mult. Abia a doua zi, la douăzeci de ore până la invazie – directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, Richard J. Kerr, a avertizat Casa Albă că un atac irakian era iminent.

Președintele Bush nu credea în propria Agenție. I-a sunat pe președintele Egiptului pe regele Arabiei Saudite și pe emirul Kuweitului și toți erau de părere că Saddam nu avea să invadeze. Regele Hussein al Iordaniei i-a spus președintelui: „Domnule, vă transmit din partea irakienilor cele mai înalte considerații și respect.” Bush a dormit liniștit în acea noapte. La câteva ore, primul val de 140.000 de soldați irakieni s-a revărsat peste graniță pentru a ocupa Kuweitul.

Bob Gates, cel mai de încredere consilier al președintelui pe probleme de spionaj era plecat la un picnic cu familia în afara Washingtonului. Li s-a alăturat o prietenă a soției sale.

– Ce faci aici? a întrebat ea.

– Despre ce vorbești? s-a interesat Gates.

– Invazia, a spus ea.

– Care invazie? a întrebat Gates.

– Pe scurt, „nu aveam prea multe informații despre ce se întâmpla în Irak”, a observat secretarul de stat James Baker.

În următoarele două luni, comportamentul Agenției „a urmat același tipar nefericit”, a spus Chas W. Freeman Jr., ambasadorul american în Arabia Saudită. Apoi, a trecut în extrema cealaltă. La 5 august, a raportat că Saddam avea să atace Arabia Saudită. Lucru care nu s-a întâmplat. L-a asigurat pe președinte că Irakul nu avea focoaase chimice pentru rachetele sale de rază mică și medie. Apoi a susținut cu încredere crescândă că Irakul dispunea într-adevăr de focoaase chimice și că cel mai probabil Saddam avea să le folosească. Nu exista nici o dovadă în spatele acestor avertismente. Saddam nu a fost niciodată pe punctul de a folosi armele nucleare în timpul Războiului din Golf. Dar s-a creat mare panică atunci când rachetele Scud irakiene au început să cadă peste Riyadh și Tel Aviv.

În săptămânile de dinaintea războiului aerian de șapte săptămâni împotriva Irakului, început la 17 ianuarie 1991, Pentagonul a invitat CIA să aleagă țintele de bombardament. Agenția a ales, printre multe alte locuri, și un buncăr militar

subteran. La 13 februarie, forțele aeriene l-au aruncat în aer, dar buncărul era folosit pe post de adăpost antiaerian civil. Sute de femei și copii au murit. Agenției nu i s-a mai solicitat niciodată după acest incident să aleagă ținte.

Apoi, a izbucnit o dispută violență între CIA și comandantul american al operațiunii Furtună în Deșert, generalul Norman Schwarzkopf. Mărul discordiei era evaluarea atac-pierderi – rapoartele zilnice asupra impactului militar și politic al bombardamentului. Era esențial ca Pentagonul să asigure Casa Albă că bombele americane distruseseră destule lansatoare de rachete irakiene pentru a proteja Israelul și Arabia Saudită și suficiente tancuri și vehicule blindate pentru a proteja forțele terestre americane. Generalul a asigurat președintele și publicul că treaba fusese bine făcută. Analistii CIA l-au informat pe președinte că generalul exagerase daunele suferite de forțele irakiene – și aveau dreptate. Dar Agenția a intrat în încurcătură când l-a provocat pe Schwarzkopf. I s-a interzis să mai întocmească evaluări atac-pierderi.

Pentagonul a preluat activitatea de interpretare a fotografiilor sateliților-spioni. Congresul a forțat Agenția să adopte un rol de subordonat în relațiile sale cu armata americană. După război, a fost obligată să creeze un nou birou pentru afaceri militare, al cărui unic scop era să servească drept suport de rangul al doilea pentru Pentagon. CIA și-a petrecut următorul deceniu răspunzând la mii de întrebări puse de oamenii armatei: Cât de larg este drumul acela? Cât de solid este podul acela? Ce se află după dealul acela? Timp de patruzeci și cinci de ani, Agenția a răspuns în fața liderilor civili, nu în fața ofițerilor în uniformă. Își pierduse independența față de lanțul militar de comandă.

Când s-a încheiat războiul, Saddam încă se mai afla la putere, dar CIA-ului începuseră să-i slăbească puterile. Crezându-i pe cuvânt pe exilații irakieni, a raportat existența posibilităților unei rebeliuni împotriva dictatorului. Președintele Bush a făcut apel la poporul irakian să se revolte și să îl răstoarne. Șiiții din sud și kurzii din nord s-au conformat. Agenția a folosit fiecare mijloc pe care îl avea la dispoziție – în special propaganda și războiul psihologic – pentru a promova o revoltă. În următoarele șapte săptămâni, Saddam i-a zdrobit fără milă pe kurzi și pe șiiți, omorând mii dintre ei și trimițând alte câteva mii în exil. CIA a început să lucreze cu liderii celor exilați la Londra, Amman și Washington, construind rețele nu numai pentru următoarea lovitură, dar și pentru cea care a urmat.

După război, Comisia Specială a Națiunilor Unite a mers în Irak în căutarea armelor chimice, biologice și nucleare. Printre investigatori s-au aflat și ofițeri CIA sub steagul Națiunilor Unite. Richard Clarke, un membru neobișnuit de activ al Consiliului de Securitate Națională, își amintea de raidul lor la ministerul irakian de agricultură, unde descoperiseră membrii de bază ai directoratului pentru arme nucleare al lui Saddam. „Am mers acolo, am spart ușile, am intrat în sanctum sanctorum”, își amintea Clarke, cincisprezece ani mai târziu, în cadrul unui documentar de televiziune *Frontline*. „Irakienii au reacționat imediat, au înconjurat clădirile și i-au împiedicat pe inspectorii ONU să iasă. Ne gândisem că s-ar putea întâmpla asta, așa că le dădusem telefoane prin satelit. Au tradus rapoartele despre armele nucleare pe loc, din arabă în engleză, și le-au citit la telefon.” Au stabilit

că Irakul se afla la o distanță de nouă până la optsprezece luni de prima detonare a unei arme nucleare.

„CIA o ratase cu totul“, a spus Clarke. „Bombardasem tot ce era de bombardat în Irak, dar ratasem un enorm complex de dezvoltare a armelor nucleare. N-am știut că era acolo, n-am lansat nici măcar o bombă asupra lui. Dick Cheney s-a uitat peste raport și a spus: Iată ce spun irakienii: că există acest complex uriaș care nu a fost lovit niciodată în timpul războiului, că erau foarte aproape de construirea armei nucleare și că CIA n-a știut nimic.“

Clarke a concluzionat: „Sunt sigur că și-a spus «N-o să mai pot avea niciodată încredere în CIA să îmi spună dacă o țară este pe cale să dezvolte o bombă nucleară». Nu există nici o îndoială că acel Dick Cheney care a venit la putere nouă ani mai târziu a avut un lucru întipărit în minte: *«Irakul vrea o armă nucleară. Irakul a fost pe cale să obțină arme nucleare. Iar CIA-ul habar n-a avut».*“

IAR ACUM S-A TERMINAT ȘI MISIUNEA

CIA „n-a avut nici o idee că valul mareic al istoriei era pe cale să se spargă peste noi în ianuarie 1989“, a spus Bob Gates, care părăsise cartierul general în aceeași lună – pentru totdeauna, credea el – pentru a deveni consilierul adjunct pentru securitate națională al președintelui Bush.

Agenția declarase intactă și de neatins dictatura din Uniunea Sovietică în momentul în care aceasta începea să dispară. La 1 decembrie 1989, în luna dinaintea venirii la putere a lui Bush, CIA a emis un raport oficial care specifica, încrezător, că „elementele de bază ale politicii și practicilor de apărare sovietice nu au fost modificate, până acum, de campania de reforme a lui Gorbaciov.“ Șase zile mai târziu, Mihail Gorbaciov stătea pe podiumul Națiunilor Unite și oferea o reducere unilaterală de 500.000 de soldați din armata sovietică. Era de neconceput, a declarat în fața Congresului săptămâna următoare Doug MacEachin, pe atunci șeful analiștilor pe probleme sovietice: chiar dacă CIA concluzionase că astfel de schimbări zguduitoare aveau să distrugă Uniunea Sovietică. „sincer să fiu, nu am fi putut să le publicăm niciodată“, a spus el. „Dacă am fi făcut-o, oamenii mi-ar fi cerut capul pe tavă.“

În timp ce statul sovietic începea să slăbească, Agenția „raporta constant că economia sovietică era în creștere“, a spus Mark Palmer, unul din cei mai experimentați kremlinologi ai administrației Bush. „Obişnuiau pur și simplu să-și însușească anunțurile oficiale ale sovieticilor, să mai modifice pe ici, pe colo, și apoi să publice datele. Și erau de-a dreptul greșite, iar oricine petrecuse ceva timp în Uniunea Sovietică, în sate și orașe, putuse să se uite de jur împrejur și să vadă că era o nebunie ce spuneau ei.“

Asta era munca celor mai înțelepte capete din CIA – precum Bob Gates, ani de zile principalul analist pe probleme sovietice – iar Palmer, considera lucrul ăsta de-a dreptul scandalos. „Nu fusese niciodată în Uniunea Sovietică. Nu fusese nici măcar o dată și era așa-zisul expert de top al CIA-ului!“

Agenția ratase cumva vestea că principalul său inamic era pe moarte. „Vorbeau despre Uniunea Sovietică de parcă nici n-ar fi citit ziarele, ca să nu mai vorbim că se bucurau de susținerea unui serviciu clandestin de informații”, a spus amiralul William J. Crowe Jr., președintele Consiliului Reunit al Șefilor Statelor Majore sub conducerea lui Bush. În primăvara lui 1989. Când au început să se întrezărească primele fisuri adânci în republicile sovietice, CIA-ul a aflat informațiile din ziarele locale. Când le-au primit, erau vechi de trei săptămâni.

Nimeni de la Agenție nu a pus întrebarea pe care Vernon Walters, noul ambasador al lui Bush în Germania, a adresat-o ofițerilor săi în mai 1989: „Ce o să facem când va cădea Zidul?”

Zidul Berlinului rămăsese în picioare aproape trezeci de ani, cel mai mare simbol al Războiului Rece. Când au început să apară primele spărturi, într-o noapte din noiembrie 1989, Milt Bearden, șeful diviziei sovietice a serviciului clandestin, stătea mut de uimire la cartierul general, uitându-se la CNN. Rețeaua de parveniți devenise o imensă problemă pentru Agenție. Pe timp de criză, oferea așa-numitele informații în timp real. Cum putea CIA să-i întrecă? Acum Casa Albă voia să știe: Ce se întâmplă în Moscova? Ne ne spun spionii noștri? Era greu de recunoscut că nu existau spioni sovietici care să facă doi bani: Fuseseră cu toții descoperiți și uciși și nimeni de la CIA nu știa de ce.

Agenția voia să-și croiască drum spre est precum eroii cuceritori și să pună mâna pe serviciile de informații din Cehoslovacia, Polonia și Germania de Est, dar Casa Albă i-a avertizat să lucreze cu prudență. Cel mai bun lucru pe care îl putea face CIA era să pregătească personalul de securitate al noilor lideri, precum dramaturgul ceh Vaclav Havel, și să liciteze cel mai mult pentru dosarele furate ale Stasi, care începuseră să plutească într-o bună zi de la o fereastră din Berlinul de Est, aruncate în stradă de o mulțime care înfrânsese poliția secretă.

Serviciile de informații din comunismul sovietic erau instrumente enorme și precise de represiune. Fuseseră folosite, mai presus de orice, pentru spionarea propriilor cetățeni. pentru îngrozirea și controlarea lor. Mai mari și mai nemiloase decât CIA. îi învinseseră pe dușmanii lor în nenumărate lupte de peste hotare, dar pierduseră războiul, învinse de brutalitatea și banalitatea statului sovietic.

Pierderea sovieticilor a frânt inima CIA-ului. Cum putea Agenția să trăiască fără dușmanul ei? „Odată, de mult, Agenției îi fusese ușor să fie unică și mistică”, spunea Milt Bearden. „Nu era o instituție. Era o misiune. Iar misiunea era o cruciadă. Apoi, ni s-a luat Uniunea Sovietică și nu ne-a mai rămas nimic. Nu avem o istorie. Nu avem un erou. Până și medaliile noastre erau secrete. Iar acum s-a încheiat și misiunea. *Fini.*”

Sute de veterani ai serviciului clandestin au proclamat victoria și s-au retras. Unul dintre ei era Phil Giraldi, care își începuse cariera la CIA ca ofițer de teren în Roma, iar șaisprezece ani mai târziu ajunsese șeful bazei din Barcelona. Partenerul său de la baza din Roma obținuse doctoratul în politica italiană. În Barcelona. era un ofițer specializat în engleză, care nu vorbea o boabă de spaniolă.

„Tragedia fundamentală este una spirituală”, a spus el. „Cei mai mulți dintre ofițerii tineri pe care îi cunoșteam eu au demisionat. Erau cei mai buni și mai

străluciți. Optzeci sau nouăzeci la sută dintre oamenii pe care îi știam eu, aflați în plină carieră, și-au făcut bagajele. Nu mai exista motivație. Se perduse entuziasmul. Când m-am alăturat Agenției în 1976, exista un fel de tribalism. Spiritul de solidaritate se născuse din acest tribalism și folosea unui scop clar." Acum acesta dispăruse, împreună cu cea mai mare parte a serviciului clandestin.

La începutul anului 1990, „lucrurile luau cu rapiditate o întorsătură urâtă“, a spus Arnold Donahue, un veteran al Agenției, responsabil pentru bugetele de securitate națională în timpul administrației Bush. De fiecare dată când Casa Albă voia „încă zece sau cincisprezece oameni pe teren, să afle ce se întâmplă“ în Somalia sau în Balkani – oricând apărea câte un moment de criză – întreba la CIA: „Avem vreun grup de oameni gata de acțiune?“ Iar răspunsul era întotdeauna: „Categoric nu.“

ADAPTAȚI-VĂ SAU MURIȚI

La 8 mai 1991, președintele Bush l-a chemat pe Bob Gates în fața cabinei de la bordul *Air Force One* și i-a cerut să preia postul de director al Serviciilor Centrale de Informații. Gates era pe cât de încântat, pe atât de îngrozit. Audierile sale de confirmare s-au transformat într-o baie de sânge; chinul a continuat încă șase luni.

A fost pedepsit pentru păcatele lui Bill Casey și disprețuit de propriii săi oameni. Gates voise să discute despre viitorul CIA-ului, dar audierile se transformaseră într-o bătălie despre trecut. Au dat cuvântul unui grup de analiști pe care Gates și Casey îi persecutaseră ani de zile. Furia lor își avea rădăcinile atât pe plan profesional, cât și personal. Au atacat cultura înșelăciunii și a amăgirii din cadrul CIA. Harold Ford, care fusese un adevărat exemplu de-a lungul a patruzeci de ani, a spus că Gates – și însuși Agenția – „se înșelaseră groaznic“ asupra realităților din Uniunea Sovietică. Aceste două cuvinte au pus la îndoială rațiunea existenței Agenției Centrale de Informații.

Puternic zguduit, Gates s-a simțit ca un competitor care abia era în stare să răspundă întrebărilor pentru a trece în runda următoare. Dar a reușit să îi convingă pe senatori că aveau să fie partenerii lui într-o „oportunitate de reevaluare a rolului, misiunii, priorităților și structurii Serviciului de Informații american, ce nu trebuia ratată.“ Datora o mare parte din voturile pe care le primise directorului de personal și liderului comitetului pe probleme de spionaj al Senatului, viitorul director al Serviciului Central de Informații, George J. Tenet. În vârstă de treizeci și șapte de ani, extraordinar de ambițios, gregar peste măsură, fiul unor imigranți greci care dețineau un fast-food la marginea cartierului Queens, pe nume 20th Century Diner, Tenet era quintesența angajatului: lucra din greu, era loial șefilor săi. era dornic să mulțumească. A pus în ordine dovezile pentru senatorii care voiau doar o confirmare că Gates le va ceda puterea pentru a o câștiga pe a lui.

În timp ce Gates agoniza la Washington, CIA trecea prin momente năucitoare în străinătate. În august 1991, după eșecul unei lovituri împotriva lui Gorbaciov, pe măsură ce Uniunea Sovietică începea să cadă, CIA raporta live de la Moscova,

din cel mai bun loc posibil – cartierul general al serviciilor de informații din Piața Dzerzhinsky. Una dintre vedetele diviziei sovietice, Michael Sulick, a condus până în Lituania când statul și-a proclamat independența, devenind astfel primul ofițer CIA care a pus piciorul într-o fostă republică sovietică. S-a prezentat deschis noilor lideri ai țării și s-a oferit să îi ajute să-și creeze un serviciu de informații. S-a pomenit invitat în birourile noului vicepreședinte, Karol Motieka. „Era ceva de domeniul fantastului pentru un ofițer CIA să stea singur în biroul vicepreședintelui, după ce își petrecuse întreaga carieră luptând împotriva Uniunii Sovietice”, scria Sulick în jurnalul Agenției. „Dacă aș fi fost singur în biroul vicepreședintelui unei republici sovietice, cu câteva luni înainte, aș fi crezut că descoperisem cheia spionajului. Pe când stăteam la biroul lui Motieka, cu documentele împrăștiate în jurul meu, singurul meu scop era să telefoniez la Varșovia.”

Bucățelele și frânturile de informații atât de dureros obținute de spioni nu se apropiaseră niciodată de crearea unei imagini unitare a Uniunii Sovietice. Pe întreg parcursul Războiului Rece, CIA controlase, mai exact, trei agenți care fuseseră capabili să divulge secrete de valoare durabilă asupra amenințării militare sovietice, dar toți fuseseră arestați și executați. Sateliții-spioni număraseră cu precizie tancuri și rachete, dar cifrele păreau acum exagerate. Microfoanele și înregistrările adunaseră miliarde de cuvinte, dar acum își pierduseră sensul.

„*Este o nouă lume. Adaptați-vă sau muriți*”, a scris Gates pe un carnețel, cu două zile înainte de întâlnirile cu liderii serviciului clandestin, programate pentru 7 și 8 noiembrie 1991, imediat după ce a fost investit în funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații. Săptămâna următoare, Bush a trimis un ordin semnat membrilor cabinetului său, înregistrat ca Evaluarea 29 de Securitate Națională. Gates scrisese la el în ultimele cinci luni. Făcea un apel la fiecare ramură a guvernului să definească ce anume aștepta de la serviciile americane de informații în următorii cincisprezece ani. „Acest efort”, a anunțat Gates în fața unei audiențe de sute de angajați CIA, era „o activitate monumentală și istorică.”

Documentul purta semnătura lui Bush. Dar era o rugămintă a lui Gates către restul guvernului: *doar spuneți-ne ceea ce vreți*. Știa că Agenția trebuia să fie văzută în schimbare pentru a supraviețui. Richard Kerr, director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații timp de patru ani pe vremea administrației Bush, s-a întrebat cu voce tare dacă în zilele următoare avea să mai existe CIA. Agenția „trecea printr-o revoluție, la fel ca fosta Uniune Sovietică”, a spus el. „Pierdusem simplitatea scopului sau coeziunea care au condus în mod esențial nu numai serviciile de informații, ci și această țară timp de mai bine de patruzeci de ani.” Consensul între plasarea intereselor americane și serviciile CIA dispăruse.

Gates a emis un comunicat de presă, numind evaluarea de securitate națională „cea mai curajoasă directivă de estimare a viitoarelor nevoi și priorități de spionaj din 1947.” Dar care erau aceste nevoi? În timpul Războiului Rece, nici un președinte și nici un director al Agenției Centrale de Informații nu trebuise să întrebe. Trebuia CIA să se concentreze acum pe starea deplorabilă a pământului sau pe creșterea piețelor globale? Ce era mai periculos, terorismul sau tehnologia? Pe timpul iernii, Gates și-a completat lista de lucruri de făcut în noua lume, a încheiat-o

în februarie și a prezentat-o în fața Congresului la 2 aprilie 1992. Versiunea finală includea 176 de amenințări, de la schimbarea climei la infracțiuni cibernetice. În top se aflau armele nucleare, chimice și biologice.

Apoi urmau narcoticele și terorismul – cele două erau unite ca „droguri și asasinii”; terorismul rămânea o chestiune de rang secund – iar după asta, comerțul mondial și avansurile tehnologice. Dar nici luate împreună nu se apropiau de imensitatea Uniunii Sovietice.

Președintele Bush a decis să reducă dimensiunea Agenției și să-i reorienteze scopul. Gates a fost de acord. Era un răspuns rezonabil la finalul Războiului Rece. Astfel, puterea CIA-ului a fost redusă prin modul în care era proiectată. Toată lumea credea ca Agenția avea să câștige în inteligență dacă avea să fie mai mică. Bugetul pentru spionaj a început să scadă încă din 1991, iar scăderea a continuat în următorii șase ani. Reducerea bugetului s-a simțit prima dată în 1992, în momentul în care CIA a primit instrucțiuni să crească dramatic suportul pentru operațiunile militare cotidiene. Mai bine de douăzeci de avanposturi au fost închise, unele dintre posturile mari din principalele capitale au fost reduse cu 60%, iar numărul ofițerilor serviciului clandestin din străinătate a scăzut simțitor. Analistii au suferit cel mai mult. Doug MacEachin, șeful lor la vremea aceea, a declarat că îi era dificil să facă analize serioase cu „o gașcă de tineri de 19 ani în rotații de câte doi ani.” Era oarecum o exagerare, dar nu prea mare.

„Tensiunile cresc pe măsură ce scade bugetul”, a scris Gates într-un jurnal privat, la scurt timp după învestirea lui. Reducerile au continuat, iar în anii care au urmat, Bush și mulți alții le-au pus pe seama zgârcenilor liberalilor. Dosarele arată însă că și el își avusese partea de contribuție. Era în spiritul vremurilor, surprins într-o reclamă de televiziune pe care Bill Colby o înregistrase pentru un grup de advocacy, pe nume Coaliția pentru Valorile Democrate, la începutul sezonului alegerilor din 1992.

„Sunt William Colby și am fost șeful CIA,” spunea el. „Treaba Serviciului de Informații este să ne avertizeze de pericolele împotriva armatei noastre. Acum Războiul Rece s-a încheiat, iar amenințarea militară este mult mai scăzută. Acum este timpul să reducem cheltuielile militare cu cincizeci de procente și să investim acei bani în școli, servicii medicale și economie.” Acesta era totalul păcii.

Dar această pace s-a dovedit la fel de fragilă precum fusese după cel de-Al Doilea Război Mondial, iar de data asta nu existau parade victorioase, iar veteranii Războiului Rece aveau motive să plângă după dușmanul dispărut.

„Dacă o să fii implicat în spionaj, trebuie să fii motivați”, mi-a spus odată Richard Helms, cu o voce joasă și gravă, mijind ochii. „Nu înseamnă distracții și jocuri. Este murdar și periculos. Există oricând posibilitatea de a te înșela. În Al Doilea Război Mondial, la OSS, știam care ne era motivația: să-i batem pe blestemații de naziști.”

În Războiul Rece, știam că motivația noastră era să-i batem pe blestemații de ruși. De-odată, Războiul Rece se termina și care ne mai era motivația? Ce ar obliga pe cineva să își petreacă viața făcând lucruri de felul ăsta?”

Gates a petrecut un an încercând să răspundă la aceste întrebări – zile întregi de declarații la Capitol Hill, căutând susținere politică, ținând discursuri publice, conducând grupuri speciale și mese rotunde, promițând mai multe informații pentru armată, mai puțină presiune politică asupra analiștilor, abordarea completă a primelor zece amenințări, o nouă Agenție, o Agenție mai bună. Nu a avut niciodată timp să își dea seama de aceste perspective. Era în funcție de zece luni când și-a lăsat munca deoparte pentru a zbura la Little Rock și a-l informa pe omul care avea să devină următorul președinte al Statelor Unite.

PARTEA A ȘASEA

PRESUPUNERILE

**CIA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIILOR
CLINTON ȘI GEORGE W. BUSH
1993 - 2007**

44. NU AVEAM NICI O INFORMAȚIE

Nici un comandant suprem de la Calvin Coolidge încoace nu mai venise la Casa Albă mai puțin nepăsător față de lumea largă decât Bill Clinton. Când învârtea globul pământesc, întotdeauna se oprea la Statele Unite.

Născut în 1946, aproape de aceeași vârstă cu CIA-ul, Clinton fusese format de rezistența națională din Vietnam și de recrutarea în armată, perfecționat ca politician de afacerile locale și de stat din Arkansas și ales datorită promisiunii de a revitaliza economia americană. Nici un aspect al politicii externe nu se afla printre primele cinci priorități ale agendei sale. Nu avea gânduri profunde despre interesele strategice americane după Războiul Rece. Își vedea mandatul „ca pe o extraordinară oportunitate democratică și antreprenorială”, în cuvintele consilierului său pentru securitate națională, Tony Lake. Administrația era instalată deja de opt luni înainte ca Lake să producă noua politică externă a Statelor Unite: creșterea numărului de piețe libere ale lumii. Era mai mult un plan de afaceri decât o politică. Clinton pune pe picior de egalitate comerțul liber și libertatea, ca și când vânzarea de bunuri americane avea să răspândească valorile Statelor Unite în străinătate.

Echipa pentru securitate națională fusese o alegere secundară. Îl alesese ca secretar pentru apărare pe Les Aspin, un congressman cu înalte concepții morale dar cam împrăștiat; Aspin nu a rezistat mai mult de un an. L-a ales pe sofisticatul avocat Warren Christopher ca secretar de stat; Christopher era formal și distant, ocupându-se de marile probleme globale așa cum se ocupa de un caz în instanță. Iar în ultimul moment, Clinton a ales un veteran foarte nervos al Consiliului Național de Securitate de pe vremea administrației Richard Nixon drept director al Serviciilor Centrale de Informații.

R. James Woolsey Jr., era un avocat de cincizeci și unu de ani și un negociator experimentat în chestiunea controlului armelor, care lucrase ca subsecretar al marinei în timpul mandatului președintelui Carter. Fruntea lui bombată și înțelepciunea lui înțepătoare lăsau impresia unui rechin-ciocan foarte inteligent. La o lună după alegerea lui Clinton, Woolsey a ținut un discurs foarte urmărit, în care spunea că Statele Unite se luptaseră cu un dragon timp de patruzeci și cinci de ani și că în cele din urmă îl uciseră, doar ca să ajungă într-o junglă înțesată de șerpi otrăvitori. Nimeni nu mai articulase până atunci o imagine mai vie serviciului american de informații după Războiul Rece. Câteva zile după aceea, a primit un telefon, a zburat la Little Rock și s-a întâlnit cu Clinton după miezul nopții, la 22 decembrie. Președintele a discutat despre tinerețea lui, petrecută în Arkansas, iar apoi l-a întrebat pe Woolsey despre copilăria lui, din statul vecin, Oklahoma. luându-l într-o

scurtă excursie a amintirilor prin anii '50. În zorii zilei, Woolsey a aflat că avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informații.

Cu cincisprezece minute înainte de anunțul oficial din acea dimineață, Dee Dee Myers, secretarul de presă al președintelui Clinton, s-a uitat peste notițele ei și a spus:

– Domnule amiral, nu știam că ați lucrat și în administrația Bush.

– Dee Dee, nu sunt amiral, a spus Woolsey. N-am trecut niciodată de gradul de căpitan în armată.

– Vai de mine, a spus ea. Am face bine să modificăm comunicatul de presă.

A plecat cât de repede a putut. Cum aeroportul era învăluit în ceață, Woolsey l-a convins pe ofițerul CIA să îl ducă până la Dallas, ca să poată zbura în California de Crăciun. Avea să fie ultimul lui act după voința proprie pentru multă vreme. Era pe cale să devină prizonier de război la CIA. Pe parcursul următorilor doi ani, s-a întâlnit de exact două ori cu președintele Statelor Unite – cea mai mică rată din analele Agenției. „Nu aveam o relație proastă cu președintele”, a spus el ani mai târziu. „Nu aveam nici un fel de relație.”

Ofițerii de frunte ai Agenției lucrau pentru un director pe care-l considerau lipsit de influență și pentru un președinte pe care-l credeau complet neștiutor. „Am avut o relație grozavă cu Casa Albă în timpul administrației Bush – petreceri de Crăciun la Camp David, genul ăsta de lucruri”, a spus Tom Twetten, șeful serviciului clandestin de la începutul lui 1991 până la sfârșitul anului 1993. „Iar de la asta am ajuns la nimic. După șase luni sub conducerea președintelui Clinton ne-am dat seama că nimeni nu îl văzuse pe președinte sau pe vreunul dintre membrii Consiliului Național de Securitate.” CIA era lipsită de putere fără indicațiile președintelui. Era o navă în derivă.

Deși Clinton ajunsese la putere într-o stare de ignoranță voită față de CIA, a apelat fără întârziere la serviciul clandestin pentru a-și rezolva problemele de peste ocean și a cerut doisprezece propuneri de acțiuni sub acoperire în primii doi ani de mandat. Când nu au reușit să-i ofere soluții rapide, a fost obligat să apeleze la comandanții militari, care-l disprețuiau, dat fiind că reușise să scape de îndeplinirea serviciului militar. Rezultatele au fost îngrozitoare.

NU EXISTA NICI O REȚEA DE SPIONAJ

„Nici un test n-a fost mai dur decât Somalia”, a spus Frank G. Wisner Jr., fiul fondatorului serviciului clandestin al CIA.

Somalia era o victimă a Războiului Rece. Întregul comerț cu arme către facțiunile oponente susținute de Statele Unite și Uniunea Sovietică au adus arsenale enorme clanurilor războinice. În ziua de dinaintea sărbătorii Zilei Recunoștinței din 1992, președintele Bush autorizase o intervenție militară americană în scopuri umanitare. O jumătate de milion de oameni muriseră de foame în Somalia; mureau, în medie, zece mii de oameni pe zi, spre sfârșitul mandatului administrației Bush. Acum, clanurile furau hrana din ajutoare și se măcelăreau între ele. Misiunea hrănirii muritorilor de foame s-a transformat repede într-o operațiune militară împotriva

celui mai puternic despot războinic somalez, generalul Mohamed Farah Aidede. În 1993, ziua investiției în funcție, după ce servise ca secretar de stat provizoriu, Wisner s-a mutat la Pentagon pe post de subsecretar pentru elaborarea strategiilor de apărare. Și-a întors privirea către Somalia și a descoperit că nu dețineau nici un fel de informații. Administrația Bush închisese ambasada americană și baza CIA cu doi ani mai înainte.

„Nu aveam nici o informație“, a spus Wisner. „Nu exista nici o rețea de spionaj. Nu exista nici o modalitate de a cunoaște dinamica lucrurilor.“ Era datoria lui Wisner să rezolve problema cu ajutorul CIA. A stabilit o echipă de intervenție pentru Somalia, care a trimis comandouri ale forțelor speciale și a apelat la Agenție, care trebuia să fie ochii și urechile sale în Somalia. Această sarcină i-a revenit lui Garrett Jones, proaspătul șef al bazei CIA din Somalia. Fost detectiv de poliție în Miami, Jones a fost trimis în pustietate, cu șapte ofițeri sub comandă și misiunea de a răsturna o armată de războinici. Cartierul său general era o cameră devastată de la reședința abandonată a ambasadorului de la Mogadishu. În câteva zile, cel mai bun agent somalez al său s-a împușcat în cap, altul a fost ucis de o rachetă lansată de un elicopter american, adjunctul său a fost împușcat în gât de un lunetist și a fost la un pas de moarte, iar Jones s-a trezit conducând vânătoarea lui Aidede și a locotenenților săi pe o sumedenie de alei întunecate. Operațiunea a dus la moartea a 18 soldați americani, într-o confruntare în care au pierit 1.200 de somalezi.

Amiralul William Crowe, care renunțase la funcția de președinte al Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore pentru a deveni liderul Consiliului prezidențial pe probleme externe, sfatul bătrânilor creat de Eisenhower, a realizat o analiză postmortem a evenimentelor din Somalia. Consiliul a investigat faptele și a concluzionat că „eșecul serviciului de informații în Somalia s-a datorat Consiliului Național de Securitate“, a spus amiralul Crowe. „Se așteptaseră ca ofițerii de spionaj să ia deciziile în locul lor, nu doar să ofere informații despre ceea ce se întâmpla acolo. Nu puteau înțelege de ce nu le-au spus exact ce să facă.“

„Asta a dat naștere unei confuzii considerabile la cel mai înalt nivel referitor la ce se întâmpla în Somalia“, a spus Crowe. „Nici măcar președintele nu era prea interesat de spionaj, iar asta era un lucru regretabil.“

Rezultatul a fost o neîncredere tot mai adâncă între Casa Albă și CIA.

REPRESALII FOARTE EFICIENTE ÎMPOTRIVA FEMEILOR DE SERVICIU IRAKIENE

La începutul anului 1993, terorismul nu era o problemă de primă importanță pentru cei mai mulți membri ai Agenției. Statele Unite nu luaseră nici o măsură semnificativă împotriva surselor terorii de când fusese prinsă vânzând rachete Iranului. Ostacii americani de pe vremea lui Reagan se întorseseră cu toții din Beirut până în 1991, cu toate că Bill Buckley venise acasă într-un coșciug. În 1992, au avut loc dezbateri serioase despre închiderea centrului de contraterorism condus de CIA. Acum lucrurile se mai liniștiseră. Se credea, probabil, că problema se rezolvase de la sine.

La 25 ianuarie 1993, la scurt timp după răsărit, în a cincea zi a administrației Clinton, Nicholas Starr, un ofițer al CIA de carieră, în vârstă de șaizeci de ani, era primul la semafor, la intrarea principală din cartierul general al Agenției. Durează o veșnicie până culoarea semaforului se face verde, iar mașinile se adună în coloană până hăt departe, pe șoseaua 123, așteptând să pătrundă în pădurile liniștite din jurul sediului. La ora 7:50, un tânăr pakistanez a coborât din mașina lui și a început să tragă cu o mitralieră AK-47.

Mai întâi l-a împușcat pe Frank Darling, de douăzeci și opt de ani, angajat în comunicații în cadrul serviciului clandestin, răbindu-l la umărul drept, în vreme ce soția lui țipa îngrozită. Atacatorul a condus mai departe, l-a împușcat și ucis pe doctorul Lansing Bennett, de șaizeci și șase de ani, angajat CIA. S-a întors și l-a lovit pe Nick Starr în mână și umărul stâng, apoi i-a împușcat pe Calvin Morgan, de șaizeci și unu de ani, inginer CIA, și pe Stephen Williams, de patruzeci și opt, pe care dosarele oficiale l-au identificat ca angajat al Agenției. Ucigașul s-a întors apoi spre Darling și l-a împușcat în cap. După care, s-a urcat în mașină și a plecat mai departe. Totul s-a petrecut într-o jumătate de minut. Grav rănit, Nick Starr a ajuns cumva la gărzile de la porțile CIA și a dat alarma.

Președintele Clinton nu a venit niciodată la sediul CIA pentru a-și prezenta omagiile față de morți și răniți. În schimb, a trimis-o pe soția lui. Este greu de descris furia pe care a provocat-o acest lucru la cartierul general. Când Fred Woodruff, șeful provizoriu al bazei din Tbilisi, Georgia, a fost împușcat și ucis, aparent accidental, într-o excursie, Woolsey a ținut să călătorească până de partea cealaltă a globului, pentru a se îngriji de rămășițele sale.

La 26 februarie 1993, la o lună după atacul armat de la porțile Agenției, o bombă a explodat în garajul de la World Trade Center. Șase oameni au fost uciși și alți o mie răniți. FBI a crezut la început că atacul fusese organizat de separatiștii din Balcani, dar după o săptămână a devenit clar că atacatorii erau acoliții unui șeic egiptean orb, care locuia în Brooklyn - Omar Abdel Rahman. Numele lui era bine cunoscut în cartierul general al CIA-ului. Șeicul orb recrutase sute de luptători arabi pentru războiul împotriva sovieticilor din Afganistan, sub stindardul Al Gama'a al Islamiyya. Grupul Islamic. Judecat și achitat pentru asasinatul președintelui Anwar el-Sadat din 1981, rămăsese cu toate acestea sub arest la domiciliu în Egipt până în 1986. Imediat ce a scăpat de închisoarea din Egipt, a început încercările de a pătrunde în Statele Unite. A reușit în 1990. Dar cum? Șeicul era un anarhist cunoscut, și așa cum s-a aflat mai târziu, liderul spiritual al unei conspirații de mii de americani.

Viza fusese eliberată în capitala Sudanului - „de către un membru al Agenției Centrale de Informații din Khartoum“, a spus Joe O'Neill, însărcinatul cu afaceri din cadrul ambasadei americane. „Agenția știa că se afla în zonă pentru a obține o viză și nu ne-a spus niciodată.“ Trebuie să fi fost o greșeală, credea O'Neill: „Numele ăla ar fi trebuit să ne sară în ochi.“

De fapt, ofițerii CIA controlaseră șapte cereri depuse de Abdel Rahman pentru a intra în Statele Unite - și aprobaseră șase dintre ele. „Nici nu pot să vă spun ce lucru îngrozitor se întâmplase“, a spus O'Neill. „A fost atroce.“

La 14 aprilie 1993, George H. W. Bush a mers în Kuwait pentru a comemora victoria Războiului din Golf. Soția sa, doi dintre fiii lor și fostul secretar de stat, Jim Baker, se aflau împreună cu el în delegație. În acea călătorie, poliția secretă kuveitiană a arestat șaptesprezece oameni și i-a acuzat de un complot pentru asasinarea lui Bush cu o mașină-capcană – aproape o sută de kilograme de explozibil au fost găsite ascunse într-o mașină Toyota Land Cruiser. În timpul torturii, unii dintre suspecți au mărturisit că serviciile irakiene de informații erau în spatele tentativei de asasinat. La 29 aprilie, tehnicienii CIA au raportat că identificaseră semnătura irakiană din modul în care fusese construită bomba. Câteva zile mai târziu, FBI-ul a început interogarea suspectilor. Doi dintre ei au spus că fuseseră trimiși de Irak. Singura parte a poveștii care nu părea să se potrivească erau înșiși suspectii. Cei mai mulți dintre ei erau contrabandiști de whisky, mici comercianți de hașiș și veterani. Dar CIA a concluzionat, în cele din urmă, că Saddam Hussein încercase să îl asasineze pe președintele Bush.

În luna următoare, președintele Clinton a analizat situația. Pe la ora 1:30, pe 26 iunie, de Sabatul musulman, douăzeci și trei de rachete Tomahawk au aterizat peste cartierul general al serviciilor irakiene de informații, un complex de șapte clădiri mari din interiorul unui ansamblu din centrul Bagdadului. Cel puțin una din rachete a lovit o clădire de apartamente, ucigând civili nevinovați, inclusiv o proeminentă artistă irakiană și pe soțul acesteia. Generalul Colin Powell, președintele Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore, a declarat că bombardamentele s-au vrut a fi „proporționale cu atacurile asupra președintelui Bush.”

Directorul Serviciilor Centrale de Informații a fost înfuriat de simțul pentru proporții al președintelui. „Saddam încearcă să îl asasineze pe fostul președinte Bush”, a spus Woolsey ani mai târziu, „iar președintele Clinton dă ordin să se lanseze câteva zeci de rachete asupra unei clădiri goale din Bagdad la miezul nopții, prin urmare răzbunându-se mai exact pe femeile de serviciu și paznicii de noapte irakieni, nu în mod deosebit pe Saddam Hussein.” La scurt timp după aceea, a observat el, „elicopterele noastre au fost doborâte la Mogadishu și, așa cum s-a întâmplat și în Beirut cu zece ani mai înainte, ne-am retras.”

Cu imaginea rangerilor americani târâți pe străzile din Mogadishu proaspătă în minte, Clinton s-a apucat să consolideze puterea președintelui ales din Haiti, preotul de stânga Jean-Bertrand Aristide.

Îl vedea pe Aristide ca pe conducătorul legitim al poporului haitian și voia să vadă că se făcuse dreptate. Asta însemna dizolvarea juntei militare care îl îndepărtase pe Aristide. Mulți dintre liderii acesteia fuseseră ani de zile pe statul de plată al CIA-ului, lucrând ca informatori de încredere pentru serviciul clandestin. Asta a reprezentat o surpriză neplăcută pentru Casa Albă. Același lucru s-a întâmplat și cu revelația că Agenția crease un serviciu de informații haitian ai cărui lideri militari se ocupau cu distribuirea de cocaină columbiană, își distrugau dușmanii politici și mențineau controlul asupra capitalei Port-au-Prince. Agenția se afla acum în situația bizară de a-și elimina propriii agenți.

Asta i-a adus pe Clinton și pe CIA în conflict direct. La dezacord a mai contribuit și evaluarea corectă a Agenției, potrivit căreia Aristide nu reprezenta un stâlp de putere

sau virtute. Woolsey a zugrăvit conflictul drept unul ideologic. Președintele și consilierii săi „voiau cu disperare ca noi, cei de la CIA, să susținem că Aristide era pe cale de a deveni un Thomas Jefferson în variantă haitiană,” își amintea el. „Am refuzat cu o oarecare doză de iritare și i-am subliniat atât neajunsurile, cât și unele dintre părțile sale mai bune. Din această cauză nu eram populari.” Woolsey avea dreptate doar pe jumătate. Casa Albă a considerat că analiza slăbiciunilor lui Aristide era un inconvenient. Dar i-a considerat îngrozitori și pe vechii aliați din Haiti ai Agenției.

FuriOS că CIA-ul i se împotrivise pe tema situației din Haiti, paralizat de propria incapacitate de a formula o politică externă, zguduit de dezastrul din Somalia, președintele a vrut să se retragă pentru o vreme din aventurile lumii a treia. Dar imediat ce soldații și spionii americani au început să se retragă din Africa, unde se duseseră pentru o misiune umanitară și ajunseseră să ucidă și să fie uciși, li s-a cerut să salveze vieți în Ruanda, unde două triburi săriseră unul la bregata celuilalt.

În 1994, la sfârșitul lunii ianuarie, Casa Albă a ignorat cu mare grijă un studiu făcut de CIA, care spunea că o jumătate de milion de oameni puteau muri în Ruanda. În curând, conflictul a explodat într-una din cele mai mari catastrofe umane din secolul XXI. „Nimeni nu s-a concentrat cu adevărat asupra gravității situației până când lucrurile n-au scăpat de sub control”, a spus Mort Halperin, pe atunci membru al personalului Consiliului Național de Securitate al lui Clinton. „Nu ne făcusem o imagine și nu dispuneam nici de prea multe informații.” Refractoră la ideea de a se implica în afacerile națiunilor ale căror suferințe nu erau televizate, administrația Clinton a refuzat să numească masacrele unilaterale genocid. Răspunsul președintelui la situația din Ruanda a fost decizia de a defini restrângerea interesului național al Americii ca fiind separat de soarta unor state îndepărtate al căror colaps nu ar afecta direct Statele Unite – locuri ca Somalia, Sudan și Afganistan.

ACUNCAȚI-O ÎN AER

Woolsey a pierdut aproape fiecare luptă în care s-a implicat, și n-au fost una, două. Când a devenit evident că nu putea reface banii și puterea CIA-ului, cele mai multe celebrități din generația Războiului Rece au început să stingă luminile și să plece acasă. Veteranii au fost primii care au părăsit Agenția. Apoi au urmat ofițerii de treizeci și patruzeci de ani, care au abandonat barca pentru alte cariere. Recrutarea noilor talente, oameni în jur de douăzeci de ani, a devenit tot mai dificilă de la an la an.

Puterile intelectuale și operaționale ale CIA-ului se pierdeau. Cartierul general era condus de funcționari profesioniști care alocau fonduri tot mai reduse, fără să înțeleagă ce anume mergea și ce nu pe teren. Nu aveau nici un sistem prin care să distingă programele care reușeau de cele eșuate. Fără o măsurătoare a succeselor și eșecurilor, înțelegeau foarte puțin despre cum să distribuie jucătorii. Pe măsură ce scădea numărul agenților și analiștilor experimentați CIA, autoritatea directorului Serviciilor Centrale de Informații era subminată de managerii de nivel mediu, un grup tot mai mare de asistenți speciali, consilieri și echipe de intervenție, care se

revărsau din cartierul general spre birourile închiriate din complexe comerciale și parcurile industriale din Virginia.

Woolsey s-a văzut conducând o birocrație secretă tot mai deconectată de restul guvernului american. Asemeni unui spital dintr-un oraș mare, care-și îmbolnăvește pacienții prin practicile modeste, tot așa și CIA făcea greșeli ca parte obișnuită a operațiunilor. Serviciul de inteligență american începuse să semene cu „copilul lui Frankenstein”, scria James Monnier Simon Jr., ofițer-șef administrativ la cumpăna dintre secole – „o amalgamare de bucăți prost potrivite, alăturate în momente diferite de către muncitori diferiți și, uneori, indiferenți”, care suferea de „un sistem nervos deficient care îi știrbea coordonarea și echilibrul.”

Problemele erau prea complicate pentru o remediere rapidă. Asemeni unei nave spațiale, Agenția era un sistem complex care putea să explodeze dacă se defecta o simplă piesă. Singura persoană care avea puterea să pună piesele cap la cap era președintele Statelor Unite. Dar Clinton nu și-a făcut timp să înțeleagă ce însemna CIA, cum funcționa și care îi era locul în sânul guvernului american. Președintele i-a delegat toate astea lui George Tenet, pe care îl adusese la Casa Albă în calitate de director al personalului de spionaj al Consiliului Național de Securitate.

La paisprezece luni de la instaurarea administrației Clinton, Tenet medita lângă un espresso dublu și un trabuc, într-o cafenea aflată la două cvartale de Casa Albă. Ce credea că putea fi făcut pentru schimbarea Agenției? „Aruncați-o în aer”, a spus Tenet. Se referea, desigur, la o distrugere creativă, la o reconstruire din temelii. Dar, cu toate astea, a fost o colorată alegere de cuvinte.

45. DE CE NAIBA N-AM ȘTIUT?

Fred Hitz, inspectorul general al CIA, spunea că slujba lui era să stabilească câmpul de bătaie în timp ce se ridica fumul și să îi împuște pe răniți. Investigațiile sale interne erau dureroase și nemiloase. Făcea parte din vechea școală de ofițeri ai Agenției, recrutat în ultimul său an la Princeton, după ce fusese supravegheat de decanul studenților. Cel mai mare caz al său l-a avut în vizor pe colegul său de clasă de la cursurile de pregătire ale cadrelor CIA din 1967, un vagabond alcoolic din fosta divizie sovietică, pe nume Aldrich Hazen Ames.

De Ziua Președinților, la 21 februarie 1994, o echipă de agenți FBI l-au scos pe Ames din Jaguarul său, după ce acesta plecase de la locuința sa din suburbii spre cartierul general, i-au pus câtușe și l-au luat cu ei. Am fost să îl vizitez la închisoarea federală din Alexandria după ce a fost arestat. Era un om încăruntat, de cincizeci și trei de ani, care spionase pentru sovietici aproape un deceniu. Avea să fie trimis în curând la izolare pe viață și era dornic să vorbească.

Ames era un răzvrătit și un escorc, care obținuse o slujbă la Agenție pentru că tatăl său lucrase acolo pe vremuri. Vorbea o rusă mediocră și scria rapoarte inteligibile când era treaz, dar dosarul său de angajat era o cronică a alcoolismului și a ineptțiilor sale. Nu reușise să promoveze spectaculos timp de șaptesprezece ani. Însă, în 1985, a atins culmea: șeful contrainformațiilor pentru Uniunea Sovietică și Europa de Est. Era cunoscut ca alcoolic. Cu toate astea, Agenția i-a oferit acces

la dosarele marii majorități a spionilor importanți care lucrau pentru Statele Unite în spatele Cortinei de Fier.

Ajunsesse să disprețuiască CIA-ul. Credea că era absurd să se spună că amenințarea sovietică pentru Statele Unite era imensă și încă în creștere. A decis că el știa mai bine care era situația. „Știu ce înseamnă Uniunea Sovietică și știu ce e mai bun pentru politica externă și securitatea națională”, a spus el, amintindu-și propriile gânduri. „Și am de gând să acționez pe această bază.”

Ames a obținut de la superiorii săi permisiunea de a se întâlni cu un ofițer al ambasadei sovietice la Washington, pretinzând că îl putea recruta pe rus. În aprilie 1985, în schimbul a 50.000 de dolari, a oferit serviciilor sovietice de informații numele a trei cetățeni sovietici care lucrau cu CIA. Apoi, la câteva luni, a vândut toate numele pe care le știa. Moscova i-a dat 2 milioane de dolari.

Unul câte unul, spionii Americii din interiorul Uniunii Sovietice au fost arestați, judecați, închiși și executați. Pe măsură ce dispăreau, spunea Ames, „surlele și tobele” sunau la serviciul clandestin. „Era ca și când luminile neanelor și luminile de veghe s-ar fi aprins deasupra Kremlinului, strălucind peste Oceanul Atlantic, spunând: «S-a produs o infiltrare».” Totuși, liderii CIA au refuzat să creadă că fuseseră trădați de unul dintre ei. Folosind agenți dubli și înșelătorii, KGB-ul a manipulat cu abilitate percepția CIA asupra cazului. Trebuia să fie ceva minor. Nu putea să fie o cârțiță.

Ames a mai divulgat Moscovei identitățile a sute de colegi, ofițeri CIA, și nenumărate raporte detaliate despre munca lor. „Numele lor au fost furnizate serviciului sovietic de informații împreună cu detaliile unui mare număr de operațiuni în care erau implicate Statele Unite”, a spus Hitz. „Acest lucru a început în 1985, dar a continuat până la un an sau doi înainte de arestarea lui, iar Ames era un colecționar avid de informații pentru ofițerul său sovietic. În termeni stricți de spionaj, era o oroare.

Agenția știa că ceva îi distrusese operațiunile sovietice. Dar i-a luat șapte ani până a început să analizeze faptele. CIA era incapabilă să se investigheze pe sine, iar Ames știa lucrul ăsta. „Ajungeai pe lângă oameni care ridicau din umeri și spuneau «Nu putem să o facem», a spus el rânjind. „Erau acolo trei sau patru mii de oameni care se ocupau de spionaj. Nu puteau fi monitorizați. Nu puteau fi controlați. Nu puteau fi verificați. Și asta este, probabil, cea mai mare problemă a unui serviciu de spionaj. Trebuie să fie mic. În momentul în care crește, ajunge precum KGB sau ca noi.”

ÎNCĂLCAREA PRIMEI PORUNCI

Lui Hitz i-a luat mai bine de un an de la arestare pentru a evalua pagubele produse de Ames. În cele din urmă, a descoperit că Agenția fusese victima unei înșelătorii elaborate.

Printre cele mai secrete documente pe care le-a produs Agenția în timpul și după Războiul Rece erau rapoartele „cu margini albastre”, cu o dungă albastră pe o parte, care le indica importanța, în care se găseau evaluările forței rachetelor, tancurilor,

avioanelor, bombardierelor, strategiilor și tacticilor Moscovei. Erau semnate de directorul Serviciilor Centrale de Informații și trimise președintelui, secretarului pentru apărare și secretarului de stat. „Pentru asta există comunitatea de spionaj”, a spus Hitz.

Timp de opt ani, între 1986 și 1994, ofițerii superiori ai CIA responsabili pentru aceste rapoarte au știut că sursele lor erau controlate de serviciile rusești de informații. Cu bună știință, Agenția a trimis la Casa Albă informații manipulate de Moscova și a ascuns deliberat acest lucru. Dezvăluirea faptului că dezinformase ar fi fost prea jenantă. Nouăzeci și cinci de astfel de rapoarte au intensificat precepțiile americane asupra evenimentelor militare și politice majore din Moscova. Unsprezece rapoarte au ajuns direct la președinții Reagan, Bush și Clinton. Acestea au distorsionat și au diminuat abilitatea Americii de a înțelege ce se petrecea la Moscova.

„A fost o descoperire incredibilă”, a spus Hitz. Cel mai important oficial CIA responsabil pentru aceste rapoarte a insistat – așa cum făcuse și Ames – că el știa mai bine. Știa ce era adevărat și ce fals. Faptul că rapoartele veneau de la agenți ai înșelătorilor nu însemna nimic. „Luase singur acea decizie” a spus Hitz. „Ei bine, asta era șocant,,.

„Ce a rezultat din acest întreg episod a fost sentimentul că nu se putea avea încredere în Agenție”, a spus Hitz. „Pe scurt, era o încălcare a primei porunci. Iar acesta era motivul pentru care a avut un impact atât de distructiv.” Mințind Casa Albă, CIA încălcase „încrederea sfântă”, a spus Hitz, „și fără asta, nici o agenție de spionaj nu-și poate face treaba.”

LOCUL ĂSTA ARE NEVOIE DE O REMEDIERE COMPLETĂ

Woolsey a recunoscut că situația lui Ames dezvăluia o delăsare instituțională la limita neglijenței infracționale. „Aproape putem să concluzionăm că nimeni nu era atent, dar nimănui nu îi păsa”, a spus el. Dar a anunțat că nimeni nu va fi concediat sau retrogradat pentru acest „eșec sistemic” al CIA în cazul lui Ames. În schimb, a trimis scrisori de mustrare către șase foști ofițeri seniori și către alți cinci ofițeri încă în funcție ai CIA, inclusiv șefului serviciului clandestin, Ted Price. A definit eșecurile ca păcate de omisiune și le-a pus în seama culturii defectoase de la CIA, o tradiție de aronganță și negare.

Woolsey a prezentat aceasă decizie comitetului pentru informații al Camerei în după-amiaza zilei de 28 septembrie 1994. A făcut o impresie proastă. „Trebuie să vă întrebați de ce CIA nu se diferențiază de alte birocrații”, a spus la încheierea ședinței președintele comitetului, Dan Glickman, un democrat din Kansas. „Trebuie să vă întrebați de ce a pierdut entuziasmul misiunii sale unice.”

Cazul Ames a produs un atac asupra CIA fără precedent ca intensitate. Venea din stânga și din dreapta, din centrul moderat al politicii americane. Furia amestecată cu ridicolul – o compoziție mortală – venea dinspre Casa Albă și Congres. Se crease o puternică impresie că acest caz al lui Ames nu era o aberație izolată, ci dovada unei rădăcini structurale putrede. Generalul de corp de armată Bill Odom,

care condusesese Agenția de Securitate Națională în timpul administrației Reagan, a spus că soluția era o schimbare radicală.

„Aș eviscera Agenția”, a spus el. „E contaminată. Și dacă vom lucra cu jumătăți de măsură, tot contaminată va rămâne.”

Luptându-se din greu să protejeze Agenția împotriva atacurilor din exterior și din interior, Woolsey a promis poporului american că avea dreptul să întrebe în ce direcție se îndrepta CIA. Dar își pierduse abilitatea de a indica acel curs. Așa că, la 30 septembrie 1994, Congresul a creat o comisie pentru deciderea viitorului Agenției și i-a dat autoritatea de a deschide o nouă cale pentru CIA în secolul XXI. Cazul Ames le oferea o șansă unică pentru schimbare.

„Locul ăsta are nevoie de o remediere completă”, a spus senatorul Arlen Specter din Pennsylvania, un republican care lucrase șase ani în comitetul pentru informații al Senatului.

Era nevoie de un impuls din partea președintelui Statelor Unite, însă acesta n-a venit niciodată. Le-au luat trei luni pentru a selecta șaptesprezece membri ai comisiei, patru luni pentru a stabili agenda și cinci luni până la prima întâlnire oficială a grupului. Comisia era dominată de membri ai Congresului, în special de reprezentantul conservator al statului Florida, Porter J. Goss. Acesta petrecuse puțin timp în serviciul clandestin în anii '60, dar era singurul membru al Congresului care putea spune că avusese contact direct cu Agenția. Cel mai distins intrus al comisiei era Paul Wolfowitz, care venise la ședință cu gândul că abilitatea CIA de a colecta informații se prăbușise și care avea să fie printre cei mai influenți membri ai cercului restrâns de oameni ai următorului președinte.

Comisia era condusă de Les Aspin, care își pierduse, cu nouă luni mai înainte, slujba de secretar al apărării, iar asta din cauza inabilității lui de a lua decizii. Clinton l-a numit liderul Consiliului prezidențial pe probleme externe. Deprimat și dezorganizat, Aspin a pus întrebări mari la care nu avea cum să primească răspunsuri clare: „Ce înseamnă toate astea acum? Care sunt țintele? Ce încercați să faceți?” Când a murit subit în urma unui atac cerebral după câteva luni, la vârsta de cincizeci și șase de ani, personalul comisiei s-a pomenit deznădăjduit, iar munca s-a dus de răpă. Membrii comisiei o luau în direcții diferite, incapabili să dedadă asupra unei singure destinații.

Directorul personalului, Britt Snider, a declarat: „Scopul nostru este să vindem informații.” Dar mulți dintre martori avertizau că nu această afacere era problema. Produsul era de vină.

În cele din urmă, comisia s-a pus de acord și a început lucrările. Bob Gates, care cu trei ani mai înainte făcuse o lungă listă de 176 de amenințări și ținte, spunea acum că Agenția era copleșită de multitudinea de sarcini. Ofițerii de caz și directorii bazelor CIA spuneau că serviciul clandestin se îneca sub prea multe cereri de a face mult prea multe lucruri mărunte în locuri prea îndepărtate. De ce îi cerea Casa Albă Agenției să întocmească un raport despre intensificarea mișcării evanghelice în America Latină? Era oare un lucru important pentru securitatea națională a Statelor Unite? Agenția era capabilă să susțină doar câteva misiuni majore. Spuneți-ne ce să facem, implorau ofițerii CIA.

Dar nimic nu putea face comisia să se concentreze asupra faptelor. Nici atacul din martie 1995, organizat de un cult religios, care a împrăștiat gaz sarin în metrourile din Tokio, ucigând 12 oameni și rănind 3.769, un eveniment de o importanță semnificativă în transformarea terorismului, care trecuse de la organizarea statală la cea individuală. Nici atacul cu bombă din aprilie 1995, de la cartierul general federal din Oklahoma City, în care au murit 169 de oameni, cel mai mortal atac de pe teritoriul american de la Pearl Harbor încoace.

Nici descoperirea unui complot al unor militanți islamici de a arunca în aer o duzină de avioane americane de linie asupra Pacificului și prăbușirea unui avion deturnat peste cartierul general al CIA. Nici avertizarea că într-o zi Statele Unite se vor confrunta cu „terorismul aerian” – un avion-bombă. Nici faptul că doar trei oameni din întreaga comunitate americană informațională aveau abilitatea lingvistică de a înțelege ceea ce vorbeau între ei musulmanii entuziasmați. Nici conștientizarea faptului că abilitatea CIA de a analiza informațiile era sufocată de explozia conturilor de e-mail, computere personale, telefoane mobile și coduri de criptare ale mesajelor private disponibile publicului larg. Nici conștientizarea tot mai mare a faptului că CIA era în colaps.

Raportul, în pregătire de șaptesprezece luni, nu avea nici o greutate și nici un impact. „Contraterorismul s-a bucurat de puțină atenție”, a spus Loch Johnson, un membru al personalului comisiei. „Limitele acțiunilor sub acoperire nu au fost definite niciodată; slăbiciunile aduse de neasumarea responsabilității au rămas, în mare măsură, neadresate”. Nimeni nu a crezut argumentele superficiale potrivit cărora puțină muncă de întreținere ar fi reparat mașinăria.

Pe măsură ce comisia își definitiva raportul, un total de douăzeci și cinci de oameni erau înregistrați la centrul de pregătire CIA ca tineri noi recruți. Abilitatea Agenției de a atrage talente noi era, ca întotdeauna, foarte redusă. La fel îi era și reputația. Cazul Ames transformase viitorul CIA într-o victimă a propriei sale istorii.

Serviciul clandestin era „teribil de îngrijorat de numărul mare de oameni nepotriviti din prima linie a frontului”, spunea Fred Hitz la vremea aceea. O altă problemă care trebuie rezolvată este să punem oameni potriviți la locul potrivit. Avem oameni buni, dar nu avem destui în locurile în care avem nevoie de ei. Dacă președintele și Congresul Statelor Unite nu ne ajută, va fi prea târziu când ne vom pune pe picioare. Apariția unui eveniment teribil de undeva din lume, poate în propria noastră țară, ne va trezi, așa cum s-a întâmplat după Pearl Harbor, și ne va face să spunem: De ce naiba n-am știut?”

46. AM DAT DE NECAZ

La sfârșitul anului 1994, Jim Woolsey și-a înregistrat discursul de rămas-bun către angajații CIA, a trimis prin curier o scrisoare de demisie la Casa Albă și a părăsit rapid orașul. Bill Clinton a căutat printre membrii guvernului pe cineva dispus și capabil să preia funcția.

„Președintele m-a întrebat dacă eram interesat să devin directorul Serviciilor Centrale de Informații“, a povestit secretarul adjunct pentru apărare, John Deutch. „I-am spus foarte clar că nu eram interesat. L-am văzut pe prietenul meu, Jim Woolsey, trecând printr-o mulțime de dificultăți ca director. Nu există nici un motiv care să mă facă să cred că m-aș fi descurcat mai bine.

Bine, a răspuns Clinton, găsește pe cineva care să poată. Au trecut șase săptămâni până când Deutch a reușit să îl preseze de un general pensionat din forțele aeriene, pe nume Mike Carns, să accepte. Au mai trecut alte șase săptămâni în care nomilanizarea a șovăit, s-a clătinat sub povara apăsătoare și a picat complet.

„Președintele mi-a impus ideea că era obligatoriu să preiau eu postul“, a spus Deutch. Așa a început o scurtă și amară lecție în știința politică a serviciilor americane de informații. Deutch avea motive întemeiate să se teamă de sarcina impusă. Se învârtise prin cercurile securității naționale în ultimele trei decenii și știa că nici un director nu reușise să-și pună în aplicare planurile – lucrând simultan ca președinte al comunității americane de informații și ca director al CIA. A cerut și a primit rangul de membru al cabinetului, așa cum fusese și Bill Casey, pentru a-și asigura un anumit acces la președinte. Spera să devină secretar al apărării dacă Clinton avea să fie reales în 1996. Dar știa că CIA era într-o stare de tulburare care nu putea fi remediată într-un an sau doi.

„Ponegrită de lideri slabi, Agenția este în derivă“, scria un analist veteran al CIA, John Gentry, în primele zile mandatului lui Deutch. „Era o stagnare palpabilă. Nivelul de nefericire al angajaților și chiar al conducerii de grad înalt era foarte ridicat. Ofițerii superiori încercau din greu să se mențină pe linia de plutire.“ Agenția era condusă de „un corp de ofițeri superiori atât de lipsiți de orice abilitate de conducere încât devenise incapabilă de acțiuni creative independente.“ De vreme ce Clinton era aparent mulțumit să-și primească informațiile de la CNN, scria Gentry, CIA „nu mai avea nici un client.“

Ca secretar adjunct pentru apărare, Deutch luase parte la o evaluare de un an a serviciilor de informații americane, împreună cu Woolsey, încercând să facă ordine în războaiele nesfârșite pentru bani și putere dintre Pentagon și CIA. Alegeau un subiect – să spunem, proliferarea armelor nucleare – și la sfârșitul zilei ajungeau la concluzia că încă mai erau multe de făcut. Contrainformații? După Ames, cu siguranță mai mult. Susținerea operațiunilor militare? Foarte important. *Spionaj*? Mai mulți spioni. Analize mai bune? Absolut cruciale. La finalul evaluării era clar că era un număr infinit de nevoi și o cantitate finită de bani și personal disponibil pentru a le satisface. Spionajul american nu putea fi reformat din interior, și cu siguranță, nici din exterior.

Deutch și Woolsey cunoscuseră amândoi, chiar prea bine, sindromul sunt-cel-mai-inteligent-tip-din-această-încăpere. Diferența era că, adesea, Deutch chiar era cel mai inteligent. Fusese decan pentru știință și rector la Institutul pentru Tehnologie din Massachusetts; domeniul lui era chimia fizică, știința transformării materiei la nivel molecular, atomic și subatomic. Putea explica cum se transforma simplul cărbune în diamant. S-a apucat să transforme CIA sub același tip de presiune. La audierile de confirmare, a jurat că avea să schimbe cultura serviciului

clandestin al CIA „până în măduva oaselor“, dar nu prea avea idee cum. La fel ca predecesorii lui, s-a dus să-i ceară sfaturi lui Richard Helms.

Helms, acum în vârstă de optzeci și doi de ani, se purta ca un bătrân britanic. La scurt timp după sesiunea cu noul director, am luat prânzul cu el la un restaurant aflat la două cvartale de Casa Albă. Helms a sorbit o bere, așezat sub ventilatoarele din tavan, care se roteau încet, și a mărturisit că Deutch se îndepărta instinciv de serviciul clandestin, „considerându-l o pacoste. Nu este primul care se distanțează. Trebuie să-și facă treaba în așa fel încât să îi convingă că face parte din echipă“.

În mai 1995, la câteva zile după ce Deutch a început să lucreze la CIA, liderii serviciului clandestin, conștienți de nevoia de a recruta un șef nou, i-au prezentat o broșură lucioasă, cu titlul: „O nouă direcție. Un nou viitor.“ Era lista primelor lor zece ținte: armele atomice scăpate de sub control, terorismul, fundamentalismul islamic, suportul pentru operațiunile militare, macroeconomia, Iranul, Irakul, Coreea de Nord, Rusia, China. Noul director și spionii lui știau că dorința Casei Albe era să folosească CIA pe post de Internet privat, o bază de date cu toate informațiile, de la pădurile tropicale la falsificatorii de compact discuri, iar obținerea atenției Casei Albe cerea o mai mare concentrare. „Problema e că sunt prea multe de făcut“, a spus Deutch. „Primim cereri: ce o să se întâmple în Indonezia? Ce o să se întâmple în Sudan? Ce o să se întâmple în Orientul Mijlociu?“ Cererea de acoperire globală era imposibil de îndeplinit. Să ne concentrăm pe câteva ținte mari, spuneau spionii. Deutch nu a reușit să decidă.

În schimb, a muncit cinci luni încercând să înțeleagă care era problema cu serviciul clandestin. A zburat la bazele CIA din lume, ascultând, întrebând și cântărind lucrurile cu care avea să lucreze. A spus că găsisse peste tot „un moral îngrozitor de scăzut.“ Era șocat de incapacitatea spionilor săi de a-și rezolva propriile probleme. I-a găsit într-o stare vecină cu panica.

I-a comparat cu militarii americani după Vietnam. Pe vremea aceea, așa cum a spus Deutch în septembrie 1995, mulți locotenenți și colonei deștepți s-au uitat unii la alții și au spus: „Am dat de necaz. Trebuie să ne schimbăm. Trebuie să găsim o cale să facem lucrurile altfel. Ori plecăm, ori găsim o cale să schimbăm sistemul“. Iar oamenii care au rămas chiar l-au schimbat. „Deutch voia ca serviciul clandestin să-și rezolve singur problemele. Dar a descoperit că oamenii erau incapabili de schimbare. „În comparație cu ofițerii în uniformă“, spunea despre spionii lui, „cu siguranță nu sunt la fel de competenți și nici nu înțeleg care este rolul lor relativ și care le sunt responsabilitățile.“ Serviciul clandestin „nu avea încredere în desfășurarea zilnică a propriilor activități.“

Această criză de încredere lua multe forme. Unele dintre ele se manifestau prin operațiunile eșuate care se întorceau împotriva serviciului. Altele erau eșecurile continue de colectare de informații și analiză. Unele veneau din uluitoarea lipsă de rațiune.

La 13 iulie 1995, în timp ce presa lumii raporta masacrele în masă ale musulmanilor, comise de sârbii din Boania, un satelit-spion a trimis fotografii ale unor prizonieri păziți de oameni înarmați pe câmpurile din afara orașului Srebrenița. Timp de câteva săptămâni, nimeni de la CIA nu s-a uitat peste acele fotografii.

Nimeni nu se gândise că sârbii aveau să cucerească acel oraș. Nimeni nu anticipase măcelul. Nimeni nu a acordat importanță grupurilor pentru protecția drepturilor omului, Națiunilor Unite sau presei. CIA nu avea ofițeri sau agenți pe teren care să coroboreze aceste raportări. Nu avea nici o informație despre atrocități. I se ordonase să se dedice susținerii operațiunilor militare din regiune și nu avea nici timp, nici personal pentru a verifica poveștile refugiaților îngroziți.

La două săptămâni de la primele zvonuri despre măcel, CIA a trimis un aparat U-2 să survoleze deasupra Srebreniței; avionul a înregistrat imaginile unor gropi comune, proaspăt săpate în locurile unde fuseseră ținuți prizonieri. Fotografiiile au ajuns la CIA cu un zbor militar de curierat, trei zile mai târziu. Iar la trei zile după aceea, un fotoanalist al CIA a potrivit locația primei imagini din satelit, cea a prizonierilor, cu cea de-a doua imagine a locului de înmormântare făcută de U-2. Analiza a ajuns la Casa Albă la 4 august 1995.

Și astfel a raportat CIA, la trei săptămâni după evenimente, cea mai mare crimă în masă a unor civili din Europa de la câmpurile morții ale lui Hitler, cu cincizeci de ani înainte. Au murit opt mii de oameni, iar Agenția ratase evenimentul.

În cealaltă parte a Europei, baza CIA din Paris a organizat o operațiune elaborată încercând să modifice poziția de negociere a Franței în unele discuții asupra comerțului mondial. Blocată de ideea că comerțul liber era forța conducătoare a politicii externe americane, Casa Albă înrăutățise situația CIA, cerând tot mai multe informații economice. Baza din Paris era în căutarea unor secrete de importanță minimă pentru securitatea națională a Statelor Unite – cum ar fi câte filme americane ar trebui să ruleze pe ecranele franțuzești. Ministrul de interne francez a organizat o operațiune de contraspionaj care includea seducerea unui ofițer CIA care lucra sub acoperire neoficială ca femeie de afaceri. Secretele au ieșit la iveală în dormitor. Guvernul l-a expluzat public pe șeful bazei CIA de la Paris, Dick Holm, un adevărat veteran al serviciului clandestin, care condusese operațiuni de teren în Laos, abia supraviețuise cu greu prăbușirii unui avion în Congo cu treizeci de ani în urmă și care se afla în ultima sa misiune înainte de pensionare. Alți patru nefericiți și umiliți ofițeri CIA au fost alungați din Franța împreună cu el. Încă o operațiune ratată, încă o situație penibilă pentru serviciul clandestin și încă „un exemplu public al unei situații în care abilitatea de a-și îndeplini misiunea și standardele necesare pentru aceasta fuseseră puse la îndoială”, a spus Deutch. I-a întrebat din nou pe ofițerii săi: „Care sunt standardele profesionale pentru a vă îndeplini misiunile dificile? Vă descurcați bine peste tot în lume?„ Răspunsul la ultima întrebare era un răsunător *nu*.

ERA EVIDENT O RĂUTATE

Problemele de la baza din Paris erau doar o neplăcere trecătoare pe lângă ceea ce se întâmpla în divizia pentru America Latină a serviciului clandestin. Divizia era o lume în sine, dominată de veterani ai războiului împotriva lui Fidel Castro, oameni care își stabiliseră propriile reguli și discipline. Încă din 1987, directorii bazelor din Costa Rica, El Salvador, Peru, Venezuela și Jamaica fuseseră acuzați că și-ar

fi mințit superiorii, și-ar fi hărțuit sexual colegele de muncă, ar fi furat bani, și-ar fi amenințat subordonații cu arma, ar fi condus operațiuni de oprire a traficului cu cocaină care permiseseră intrarea în Florida a unei tone de cocaină și că ar fi ținut registre false din care nu au reușit să justifice dispariția a 1 milion de dolari. Era singura divizie a serviciului clandestin în care directorii erau constant retrași de la post pe motive disciplinare. Izolarea diviziei venea într-o anumită măsură din politica internă a țărilor de care se ocupa. Pe parcursul Războiului Rece, CIA lucrase cu regimuri militare împotriva insurgențelor de stânga din America Latină. Aceste vechi legături erau greu de distrus.

În Guatemala, 200.000 de civili muriseră în timpul celor patruzeci de ani de luptă de după lovitură a Agenției din 1954 împotriva președintelui ales. Între 90 și 96% dintre aceste crime au avut loc din pricina armatei guatemaleze. În 1994, ofițerii CIA din Guatemala își băteau capul cum să-și ascundă relațiile apropiate cu ofițerii militari și să împiedice rapoartele care arătau că guatemalezii de pe statul de plată al Agenției erau criminali, torționari și hoți. Această încercare încălca un test pe care Woolsey îl începuse în 1994. Testul, numit „validarea agenților”, trebuia să evalueze calitatea informațiilor unui agent față de perfiditatea comportamentului său.

„Nu vreau să fiu în situația de a lucra cu oficialii militari sau cu oficialii unui guvern cunoscuți de toată lumea ca fiind criminali, decât dacă există un scop legitim de spionaj, are trebuie atins”, a spus inspectorul general Fred Hitz.

„Doar dacă acea persoană știe că există o ascunzătoare în sudul Guatemalei unde se află depozitate arme biologice care urmează să fie vândute pe piața liberă și e singura sursă pentru asta. Dacă se știe că o persoană i-a măcelărit pe ceilalți, încălcând legea, atunci faptul că CIA menține contactul cu acel individ trebuie să fie balansat cu informațiile de care poate face rost respectivul. Dacă informația este cheia misterului, ne asumăm riscul. Dar să facem asta cu ochii deschiși, nu din inerție sau impuls de moment.”

Această problemă a luat o întorsătură urâtă când un colonel guatemalez de pe statul de plată al CIA a fost implicat în mușamalizarea asasinării unui administrator american de hotel, căsătorit cu o avocată de origine americană. Scandalul asasinatului a determinat administrația Bush să reducă ajutorul militar către Guatemala cu milioane de dolari, deși Agenția a continuat susținerea financiară pentru serviciile militare de informații guatemaleze. „Baza CIA din Guatemala era de două ori mai mare decât era necesar”, a spus Thomas Stroock, ambasadorul american în Guatemala între 1989 și 1992, și tot nu reușea să producă rapoarte precise asupra situației. Șeful bazei, Fred Brugger, nu i-a spus ambasadorului Stroock că principalul suspect, colonelul, era agent CIA. „Nu numai că nu mi-au spus”, a declarat ambasadorul Stroock, „nu i-au spus șefului meu, secretarul de stat sau Congresului. Asta a fost o prostie.”

Prostia s-a transformat în reavoință în 1994, când Dan Donahue a devenit directorul bazei. În timp ce noua ambasadoare americană, Marilyn McAfee, predica despre drepturile omului și dreptate, CIA rămăsese loial criminalului serviciu de informații guatemalez.

Ambasada a fost separată în două. „Şeful bazei a venit în biroul meu şi mi-a comunicat o informaţie pe care o primise de la o sursă guatemaleză, sugerând că aveam o aventură cu secretara mea, pe care o chema Carol Murphy“, îşi amintea ambasadoarea McAfee. Serviciile guatemaleze pusese microfoane în dormitorul ambasadoarei şi înregistraseră semnele de afecţiune pe care le auziseră către cineva pe nume Murphy. Au răspândit apoi zvonul că ambasadoarea era lesbiană. Baza CIA a transmis apoi această informaţie – cunoscută mai târziu ca „memorandumul Murphy“ – la Washington, unde a fost distribuită pe scară largă. „CIA a trimis înregistrarea la Capitol Hill“, a declarat ambasadoarea McAfee. „Era evident o răutate. CIA defăimase un ambasador prin metode subversive.“

Ambasadoarea era o persoană conservatoare, dintr-o familie conservatoare, era căsătorită şi nu se culca cu secretara ei. „Murphy“ era numele pudelului ei negru, de doi ani. Microfonul din dormitor o înregistrase în timp ce îşi alinta câinele.

Baza CIA dăduse dovadă de o afinitate mai puternică pentru prietenii săi din armata guatemaleză decât pentru ambasadoarea americană. „Este o separare între spionaj şi politică“, a spus ambasadoarea McAfee. „Asta mă sperie.“

L-a speriat şi pe Deutch. La 29 septembrie 1995, în a cincea lună în funcţie, Deutch s-a dus în Bubble – pe vremuri un amfiteatru futurist cu şase sute de locuri de la intrarea în cartierul general al CIA – pentru a da unele veşti proaste serviciului clandestin. Un consiliul intern de evaluare al CIA verificase probele din Guatemala şi îi spusese lui Deutch că ar trebui să îl concedieze pe Terry Ward, şeful diviziei America Latină a serviciului clandestin între 1990 şi 1993, pe atunci şeful bazei din Elveţia. Raportul mai spunea că trebuia să scape şi de fostul director al postului din Guatemala, Fred Brugger, şi să îl disciplineze pe succesorul său, Dan Donahue, asigurându-se că nu avea să ajungă niciodată director.

Deutch a spus că existau „deficienţe extraordinare în modul în care Agenţia îşi conducea afacerile“ în Guatemala. Problema, sau aşa cum spusese el, „lipsa de sinceritate“, era între şeful bazei şi ambasadoarea americană, între baza CIA şi divizia Americii Latine, între divizie şi sediul central şi, în final, între Agenţie şi Congres. Se întâmpla rar – foarte rar – ca cineva să fie concediat de la serviciul clandestin. Dar Deutch a spus că avea să facă exact aşa cum recomandase consiliul de evaluare. Anunţul nu a fost bine primit. Sutele de ofiţeri adunaţi în Bubble erau foarte furioşi. Decizia lui Deutch reprezenta o sufocantă corectitudine politică. Directorul le-a spus că trebuia să continue să iasă în lume şi să îşi asume riscuri în numele securităţii naţionale. Un lung murmur s-a ridicat din spatele amfiteatrului, apoi un râs amar care însemna: da, sigur că da. Acela a fost momentul în care directorul şi serviciul clandestin s-au spălat pe mâini unul de altul. Iar asta i-a pecetluit soarta la CIA.

VREM SĂ IASĂ BINE

Ruptura nu mai putea fi reparată. Deutch a decis să îi predea portofoliul problemelor din cadrul serviciului clandestin omului numărul doi, George Tenet, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informaţii. Acum în vârstă de patruzeci şi doi de

ani, Tenet, un ajutor întotdeauna neobosit și loial, petrecuse cinci ani ca director de personal al comitetului pentru spionaj al Senatului și doi ani ca principalul consilier pentru spionaj al Consiliului Național de Securitate. Deținea informații din interior, vitale pentru administrarea relației dificile dintre CIA, Congres și Casa Albă. Iar în curând, a ajuns să vadă serviciul clandestin altfel decât îl vedea Deutch – nu ca pe o problemă de rezolvat, ci ca pe o cauză de dus mai departe. Tenet avea să facă tot ce îi era în putere pentru a-l conduce.

„Dați-mi voie să vă explic cum funcționează lucrurile“, a declarat Tenet că le-a spus șefilor de la serviciul clandestin. „Sunt cam zece sau cincisprezece lucruri, față de care nu putem tolera eșecul, prin care putem duce mai departe interesele de securitate națională ale Statelor Unite. Aici vreau să investiți banii, oamenii, capacitățile lingvistice și abilitățile. Vrem să iasă bine.“

În curând, terorismul a ajuns în fruntea listei lui Tenet. În toamna anului 1995, o avalanșă de rapoarte de amenințare a început să curgă dispre postul CIA din Sudan către cartierul general al Agenției și către mai marele contraterorismului de la Casa Albă, Richard Clarke. Se bazau pe informațiile unui singur agent CIA. Avertizau despre un iminent atac asupra bazei CIA, ambasadei americane și al unui proeminent membru al administrației Clinton.

„Dick Clarke a venit la mine și mi-a spus «O să vă arunce în aer»“, își amintea Tony Lake, consilierul pentru securitate națională al președintelui. Cine o să mă arunce în aer? a întrebat Lake. Poate iranienii, a răspuns Clarke, poate sudanezii. „Așa că m-am mutat într-un loc sigur și am condus la serviciu într-o mașină blindată“, a spus Lake. „Nu mi-au dovedit niciodată că ar fi fost o amenințare adevărată. Nu cred că era.“

Sudanul era o ascunzătoare internațională pentru teroriștii apatrizi în acele vremuri. Printre ei se număra și Osama bin Laden. Agenția a aflat de el pentru prima dată la sfârșitul anilor '80. Era cunoscut drept un saudit bogat, care îi susținea pe aceiași rebeli afgani pe care îi înarmase Agenția în lupta lor împotriva asupritorilor sovietici și ca finanțator al celor cu viziuni mărețe despre atacarea dușmanilor Islamului. CIA nu a reușit niciodată să facă o legătură între bucațelele și fragmentele de informații pe care le avea despre bin Laden și rețeaua sa pentru a trimite un raport Casei Albe. Nu s-a publicat nici o estimare oficială despre amenințarea teroristă pe care o reprezenta până când numele nu i-a fost auzit de întreaga lume.

Bin Laden se reîntorsese în Arabia Săuđită pentru a se alia împotriva prezenței trupelor americane după Războiul din Golf, din 1991. Guvernul saudit l-a expulzat, iar el s-a stabilit în Sudan. Directorul bazei CIA din Sudan, Cofer Black, era un agent din vechea generație, cu curaj și spirit de înșelătorie considerabile, care ajutase la capturarea teroristului Carlos Șacalul. Black a urmărit cât a putut mișcările și motivele lui bin Laden de a se afla în Sudan. În ianuarie 1996, CIA a creat o unitate de contraterorism, de doisprezece oameni, dedicată în întregime sauditilor și lui Laden. Exista o puternică bănuială că avea să se îndrepte și spre ținte americane din străinătate.

Dar, în februarie 1996, CIA-ul, dând crezare avertismentelor agentului său recrutat, a oprit operațiunile din Sudan, orbit de informațiile proaspăte despre noua sa țintă. Baza și ambasada americană au fost închise, iar personalul mutat în Kenya. Decizia a fost luată în ciuda celor mai puternice obiecții ale ambasadorului american. Timothy Carney, un om cu disciplină militară și sensibilități diplomatice. A avertizat că era o greșeală periculoasă pentru Statele Unite să se retragă din Sudan. A pus la îndoială avertismentele CIA despre un atac iminent și s-a stabilit că avea dreptate. Agentul care a dat alarma a fost dovedit mai târziu a fi un mincinos, iar CIA a retras în jur o sută de rapoarte bazate pe informațiile lui.

La scurt timp după aceea, bin Laden s-a mutat în Afganistan. Șeful echipei care se ocupa de bin Laden, Mike Scheuer, a văzut asta ca pe o imensă oportunitate. CIA își restabilise contactele cu o rețea de exilați afgani din teritoriile tribale din nord-vestul Pakistanului. „Tribalii”, așa cum îi numea CIA, ajutau la găsirea lui Mir Amal Kansi, banditul care ucisese doi ofițeri ai Agenției în fața cartierului general.

Sperau că îl vor putea răpi sau ucide într-o zi și pe bin Laden. Dar până atunci mai aveau de așteptat. CIA se ocupa în acele vremuri de altcineva.

Șeful diviziei pentru Orientul Apropiat a serviciului clandestin, Stephen Richter, lucrase timp de doi ani la un plan de susținere a unei lovituri de stat împotriva lui Saddam Hussein. Ordinul venise de la președintele Clinton, a treia astfel de comandă din partea Casei Albe către CIA în răstimp de cinci ani. O echipă de ofițeri CIA s-a întâlnit în Iordania cu Mohammed Abdullah Shawani, fostul comandant al forțelor speciale irakiene.

Agenția conspira la Londra alături de un exilat irakian, pe nume Ayad Alawi, care conducea o rețea de ofițeri militari rebeli și de lideri ai partidului Ba'ath. CIA îl susținea cu bani și arme. În nordul Irakului, CIA îi adunase pe liderii tribali ai kurzilor irakieni, reînnoind o veche și tulbure poveste de dragoste.

În ciuda celor mai intense eforturi ale CIA, niciuna din aceste disperate și fragmentare forțe nu s-a aliat cauzei. Agenția a investit multe milioane încercând să recruteze membri-cheie ai cercurilor militare și politice ale lui Saddam, sperând că aceștia se vor răzvrăti. Dar complotul a fost infiltrat și subminat de Saddam și spionii lui. La 26 iunie 1996, Saddam a cerut arestarea a cel puțin două sute de ofițeri din și din jurul Bagdadului. I-a executat pe cel puțin optzeci dintre ei, inclusiv pe fiii generalului Shawani.

„Cazul lui Saddam a fost unul interesant”, a declarat după eșuarea loviturii Mark Lowenthal, fost director pentru personal al comitetului pentru spionaj al Camerei și analist senior al CIA. „Bine, deci scăpăm de Saddam Hussein, asta e un lucru bun. Dar pe cine aducem în locul lui? Care va fi omul nostru din Irak? Este probabil ca cel pe care îl vom aduce la putere în Irak să se dovedească incapabil să mențină puterea. Acesta era un caz în care creatorii de strategii spuneau să *facem ceva*. Această nevoie de a *face ceva* le exprima cu adevărat frustrarea.” Nu erau capabili să vadă că CIA „nu avea nici un mod în care să se poată ocupa de Saddam Hussein”, a spus el. „Problema cu această operațiune era că nu aveam irakieni de încredere cu care să lucrăm. Iar irakienii de încredere nu aveau acces să facă ceea ce voiam noi. Așa că operațiunea a fost zadarnică. Nu putea fi întreprinsă.

Dar este foarte dificil pentru un agent să spună, «Domnule președinte, nu putem să facem asta». Drept urmare, te trezești cu o operațiune care n-ar fi trebuit demarată de la bun început.”

EȘECUL ESTE INEVITABIL

Deutch l-a înfuriat pe Clinton, spunând Congresului că era posibil ca CIA să nu rezolve problema pe care o reprezenta Saddam Hussein. Mandatul său de șaptesprezece luni ca director al Serviciilor Centrale de Informații s-a încheiat în amărăciune. În decembrie 1996, după ce Clinton a fost reales, l-a concediat pe Deutch și a apelat la consilierul său pentru securitate națională, Tony Lake, pentru a prelua slujba la care atât de puțini o râvneau.

„Ar fi fost o mare provocare”, medita Lake. „Mă gândeam să presez partea de analiză să facă astfel încât *informațiile* obținute prin spionaj – atât sursele, cât și produsele sale – să se potrivească cu lumea de la sfârșitul anilor '90. Ceea ce primeam prea des era o analiză gramaticală a știrilor, făcută peste noapte.” Dar Lake nu avea să fie confirmat în funcție. Președintele republican al comitetului pentru spionaj al Senatului, Richard Shelby din Alabama, decisese să îl facă țapul ispășitor pentru tot ceea ce credeau conservatorii că era greșit în comportamentul administrației Bush în problemele de politică externă. Aparența de coaliție bipartită pe care o menținuseră comitetele pentru *spionaj* pentru mai bine de douăzeci de ani se evaporase. Mai exista o opoziție ascunsă față de Lake și din interiorul serviciului clandestin. Mesajul era: nu ne mai trimiteți oameni din afară.

„Pentru CIA, toți sunt oameni din afară”, a observat Lake.

Nici nu se ajunsese la o audiere echitabilă. La 17 martie 1997, Lake s-a retras furios, spunându-i președintelui că nu avea să mai piardă încă trei luni ca „urs dansator într-un circ al politicii.” Așa că pocalul cu otravă a trecut mai departe la George Tenet – singura opțiune disponibilă. Tenet conducea deja Agenția ca șef interimar. Avea să devină cel de-al cincilea director al Serviciilor Centrale de Informații în șase ani.

„Este imposibil să supraestimăm turbulențele și rupturile cauzate la nivel înalt de atâtea schimbări”, a spus Fred Hitz de la CIA. „Este greu să supraestimăm impactul asupra moralului, în ceea ce privește distrugerile produse. Ai un anumit sentiment – cine conduce aici? Poate cineva de acolo, de sus, să joace acest joc? Înțelege cineva ce facem aici? Își dă cineva seama care ne este misiunea?”

Tenet știa care era misiunea: salvarea CIA. Dar Agenția se apropia de sfârșitul secolului împovărată de un sistem al personalului inventat în anii 1880, o bandă rulantă care semăna cu liniile de producție din anii '20 și cu o birocrație care data din anii '50. Muta oamenii și banii dintr-o parte în alta în moduri care aminteau de planurile cincinale ale lui Stalin. Abilitatea sa de a colecta și analiza secrete se ducea de răpă, în timp ce era informațională exploda, iar internetul transforma criptarea – transformarea limbajului în cod – într-un instrument universal. Serviciul clandestin devenise un loc unde „marile succese sunt rare și eșecurile o adevărată rutină”, observa un raport al comitetului pentru spionaj al Camerei.

Aceste eșecuri au ajuns din nou pe primele pagini ale ziarelor. Capacitatea CIA de spionaj fusese din nou afectată de un trădător din interior. Harold J. Nicholson, fost director al bazei din România, preluase un post pe o perioadă de doi ani ca instructor la Fermă, școala de antrenament a CIA de lângă Williamsburg, Virginia. Spiona pentru Moscova încă din 1994, vânzându-le rușilor dosarele a zeci de ofițeri CIA din străinătate și identitățile tuturor noilor ofițeri care absolviseră de la Fermă în 1994, 1995 și 1996. Agenția i-a spus judecătorului federal care l-a condamnat pe Nicholson la douăzeci și trei de ani de închisoare că n-avea să reușească să calculeze pagubele pe care acesta le produsese operațiunilor din întreaga lume. Carierele a trei serii de tineri angajați ai CIA fuseseră distruse; odată deconspirați, nu mai puteau lucra în străinătate.

La 18 iunie 1997, cu trei săptămâni înainte de învestirea lui Tenet, un nou raport al comitetului pentru spionaj al Camerei a șters și ultimele rămășițe ale noțiunii pline de mândrie că CIA lupta în prima linie de apărare a Americii. Comitetul, condus de Porter J. Goss, spunea că Agenția era plină de ofițeri neexperimentați, incapabili să vorbească limbile sau să înțeleagă peisajele politice ale țărilor de care se ocupau. Spunea că CIA dispunea, o capacitate redusă și în continuă scădere de a colecta informații prin spionaj. Concluziona că îi lipseau „profunzimea, amplexarea și expertiza necesare pentru monitorizarea evenimentelor politice, militare și economice din lume.”

Mai târziu în acea vară, un ofițer de spionaj de carieră, pe nume Russ Travers, a publicat un eseu incomod în ziarul intern al CIA. Susținea că abilitățile Americii de a colecta și analiza informații scădeau văzând cu ochii. Ani de zile, scria el, liderii serviciilor secrete americane insistaseră că puneau Agenția pe calea cea dreaptă. Era un mit. „Ne rafinăm structurile și ne schimbăm marginal programele... facem ca scaunele de pe puntea *Titanicului* să arate frumoase și curate.” Dar „începem să facem tot mai des greșeli tot mai mari”, a avertizat el. „Ne-am îndepărtat de la esență – colectarea și analiza nepărtinitoare a faptelor.”

A făcut o profeție pentru viitorii lideri ai CIA. „Suntem în anul 2001”, scria el. „Până la cumpăna dintre secole, Agenția a devenit periculos de fragmentată. Comunitatea încă poate aduna „fapte”. dar analiza a fost de mult timp depășită de volumul informațiilor disponibile și nu mai este capabilă să distingă între faptele semnificative și zgomotul de fond.

Calitatea analizelor devenise tot mai îndoielnică... Datele erau disponibile, dar nu am reușit să ne dăm seama de deplinele lor semnificații. „Din perspectiva anului 2001”, scria el, „eșecul informațional era inevitabil.”

47. AMENINȚAREA ESTE CÂT SE POATE DE REALĂ

George Tenet a fost învestit în funcție ca cel de-al optsprezecelea director al Serviciilor Centrale de Informații la 11 iulie 1997. Mi s-a lăudat atunci, știind că vorbele sale vor apărea în *The New York Times*, că CIA era mult mai inteligentă și mai abilă decât putea înțelege cineva din exterior. Asta era o chestiune pentru cei de la relații publice. „Eram aproape falimentari”, a mărturisit el șapte ani mai

târziu. Moștenise o Agenție „a cărei expertiză se afla în declin” și un serviciu clandestin „în dezordine.”

Agenția se pregătea să sărbătorească aniversarea de cincizeci de ani în luna septembrie și făcuse o listă cu cincizeci de cei mai importanți ofițeri ai CIA cu ocazia evenimentului. Cei mai mulți dintre ei erau bătrâni și cărunți sau muriseră. Cel mai proeminent dintre cei în viață era Richard Helms. Nu avea chef să sărbătorească. „Singura superputere care a mai rămas în picioare nu se interesează suficient de ceea ce se întâmplă în lume pentru a organiza și conduce un serviciu de spionaj”, mi-a spus Helms în acea lună. „Ca țară, ne-am îndepărtat de asta.” Succesorul său, James Schlesinger, era cam de aceeași părere. „Încrederea care a fost acordată CIA a dispărut”, a spus el. „Agenția este acum atât de lovită încât utilitatea sa în spionaj îi este pusă la îndoială.”

Tenet a început să reconstruiască. A rechemat vechi vedete pensionate, inclusiv pe Jack Downing, care lucrase ca director al bazelor din Moscova și Beijing și care fusese de acord să conducă serviciul clandestin pentru un an sau doi. Tenet a căutat și o infuzie de mai multe miliarde de dolari pentru conturile Agenției. A promis că CIA putea fi înșănătoșită în următorii cinci ani, până în 2002, dacă banii începeau să curgă imediat. Porter Goss, care controla baierile pungii în Cameră, a aranjat în secret acordarea de „asistență de urgență” în valoare de câteva sute de milioane de dolari, urmate de o pompare unică de 1.8 miliarde de dolari în conturile Agenției.

Era cea mai mare creștere a cheltuielilor pentru spionaj din ultimii cincisprezece ani, iar Goss a promis să obțină și mai mult.

„Spionajul nu era ceva valabil numai într-un Război Rece”, a spus atunci Goss. „Când ne gândim la Pearl Harbor, putem înțelege de ce. Surprizele neplăcute sunt mereu prezente”.

UN EȘEC SISTEMIC CATASTROFAL DE SPIONAJ

Tenet trăia într-o stare de așteptare, presimțind următorul dezastru. „Nu voi permite ca CIA să devină o organizație de mâna a doua”, a spus el la adunarea angajaților de la cartierul general. După câteva zile, la 11 mai 1998, Agenția a fost luată prin surprindere, când o bombă atomică a explodat în India. Testul a clătinat balanța puterilor lumii.

Noul guvern naționalist indian jurase deschis să facă armele nucleare parte a arsenalului său. Comisarul Indiei pentru arme atomice a spus că era gata să testeze dorința liderilor politici de a aproba această operațiune. Pakistanul lansase câteva rachete, provocând New Delhi să răspundă. Astfel că o explozie nucleară în cea mai mare democrație a lumii nu ar fi trebuit să fie un șoc – dar a fost. Rapoartele postului CIA din New Delhi erau slabe. Analiza de la cartierul general era superficială. Clopotul de avertizare nu bătuse niciodată. Testul a dezvăluit eșecul spionajului, eșecul de a interpreta fotografiile, eșecul de a înțelege rapoarte, eșecul de a gândi și de a prevedea. Era „un eveniment foarte îngrijorător”, a spus Charles Allen, de mulți ani șeful departamentului de alerte al CIA, pe care Tenet l-a chemat la post

după ce se pensionase, pentru a lucra ca director adjunct pentru colectare de date. Era un semn clar al unui colaps sistemic la CIA.

Oamenii au început să aibă premoniții despre o catastrofă. „Eventualitatea unui eșec catastrofal de avertizare este în creștere”, scria într-un raport neclasificat, la puțin timp după testul indian, succesoarea lui Tenet în Consiliul Național de Securitate, Mary McCarthy. „Dezastrul plutește în aer!”

Tenet avea motive să se uite în altă direcție în momentul testului nuclear. Trupele sale repetau o operațiune de capturare a lui Osama bin Laden. În februarie 1998, bin Laden declarase că fusese însărcinat cu misiunea divină de a ucide americani. În Afganistan, aduna trupele de șoc și adepții războiului sfânt împotriva sovieticilor pentru noul jidat împotriva Statelor Unite.

În Pakistan, șeful bazei CIA, Gary Schroen, pune la punct un plan prin care să folosească vechii aliați afgani ai Agenției pentru a-l răpi pe bin Laden pe drumul spre complexul lui cu ziduri de pământ din orașul Kandahar. La 20 mai 1998, au început repetiția completă, de patru zile, pentru capturarea lui bin Laden. Dar la 29 mai, Tenet a decis să anuleze operațiunea. Succesul depindea de coordonarea cu pakistanezii, care acum făcuseră propriul lor test nuclear ca răspuns la testul Indiei. Pakistanezii băteau toba războiului. Afganii nu erau de încredere. Eșecul nu era o opțiune, devenise o probabilitate. Șansele de capturare a lui bin Laden erau mici încă de la început, iar acum lumea era prea instabilă pentru un asemenea risc.

Iunie a trecut fără atacul promis de bin Laden; apoi, a trecut și iulie. La 7 august 1998, președintele Clinton a fost trezit de un telefon la ora 5:35, prin care era informat despre bombardare ambasadelor americane de la Nairobi, Kenya și Dar es Salaam, Tanzania. Exploziile au avut loc la un interval de doar patru minute. Daunele de la Nairobi erau de neimaginat; le-am văzut cu ochii mei. Doisprezece americani, inclusiv un ofițer CIA, au murit în acea explozie, care a ucis sute și a rănit mii de kenieni de pe străzile și din clădirile de birouri din afara zidurilor ambasadei.

A doua zi, George Tenet s-a dus la Casa Albă cu vești că bin Laden se îndrepta spre o tabără de lângă Khost, Afganistan, la granița Pakistanului. Tenet și consilierii de securitate națională ai lui Clinton au căzut de acord să lovească tabăra cu rachete de croazieră. Voiau și o a doua țintă pentru a egala scorul și au ales al Shifa, o fabrică din afara orașului Khartoum, capitala Sudanului. Un agent egiptean CIA adusese o mostră de sol de lângă fabrică care indica prezența unei substanțe chimice folosită pentru producerea gazului neurotrop VX.

Proba era foarte slabă. „Avem nevoie de informații mult mai bune despre această fabrică” înainte de a o bombarda, a avertizat Mary McCarthy Consiliul Național de Securitate. Nu a mai apărut nimic.

La 20 august, navele marinei din Marea Arabă au lansat o flotă de rachete de croazieră de milioane de dolari spre ambele ținte. Au ucis poate douăzeci de pakistanezi care treceau prin Khost – bin Laden trecuse pe acolo de mult timp – și un paznic de noapte din Sudan. Cercul de apropiați al lui Clinton a spus că dovezile atacării Sudanului nu erau concludente. Mai întâi au afirmat că al Shifa era o fabrică de arme care lucra pentru bin Laden. De fapt, era o fabrică de me-

dicamente, iar legătura cu bin Laden a dispărut. Apoi au spus că era parte a unui plan irakian de distribuire a armelor pe bază de gaz neurotrop.

Dar irakienii nu făcuseră arme cu VX, iar testele inspectorilor Națiunilor Unite au confirmat lucrul ăsta. Mostra de sol putea conține un precursor al VX, dar putea fi și un ierbicid. Cazul era cusut cu ață albă, susținut de coincidențe și presupuneri. Nimic nu coroborase decizia de a ataca al Shifa. „A fost o greșeală”, a spus Donald Petterson, ambasadorul american în Sudan între 1992 și 1995. „Administrația nu a fost capabilă să aducă dovezi concludente că armele chimice erau asamblate la fabrica de medicamente. Administrația avea unele suspiciuni, dar pentru comiterea unui act de război, așa cum era cel cu rachete, dovezile trebuiau să fie incontestabile.” Succesorul său, ambasadorul Tim Carney, a mărturisit cu reținere: „Decizia de a lovi al Shifa continuă o tradiție de operare pe baza informațiilor inadecvate despre Sudan.” Atacul contraterorist al administrației Clinton a pornit pe jumătate nepregătit.

Trei săptămâni mai târziu, Tenet s-a întâlnit cu ceilalți lideri ai comunității americane de spionaj. Au căzut de acord că trebuiau să facă „schimbări substanțiale și decisive” în modul în care se colectau, analizau și produceau informațiile. Dacă nu făceau asta, spuneau ei, rezultatul ar fi fost „un eșec sistemic catastrofal de spionaj”. Data era 11 septembrie 1998.

VOM CONTINUA SĂ FIM LUAȚI PRIN SURPRINDERE

Dacă CIA nu se ridica din propria cenușă, iar asta repede, „în zece ani vom fi irelevanți”, mi-a spus Tenet în octombrie, în primul său interviu oficial în calitate de director al Serviciilor Centrale de Informații. „Dacă nu dezvoltăm expertiză, nu vom îndeplini ceea ce vrem să îndeplinim”.

Din 1991, Agenția pierduse mai bine de trei mii dintre cei mai buni oameni ai săi – în jur de 20 de procente din spionii, analiștii, cercetătorii și experții în tehnologie seniori pe care îi avea. 7 % din personalul serviciului clandestin părăsea Agenția în fiecare an. Asta s-a adăugat la o pierdere de aproximativ o mie de spioni experimentați, aproximativ același număr cu cei rămași. Tenet știa că nu se putea apăra de viitor cu o forță atât de slabă în linia întâi.

„Vor fi întotdeauna zile în care va trebui să ne grăbim să prindem din urmă evenimente pe care nu le-am prevăzut, nu pentru că cineva a adormit la post, ci pentru că ceea ce se întâmplă este foarte complicat”, a spus el. „Există anumite așteptări față de faptul că am construit un sistem de spionaj fără erori, se așteaptă ca informațiile să nu se vorbească numai despre tendințe și evenimente și să ne furnizeze date din interior, ci să își asume responsabilitatea de a anunța în fiecare caz data, ora și locul unde se produce un eveniment.” Însăși CIA crease aceste așteptări cu multă vreme în urmă. Era o iluzie. „Vom continua să fim luați prin surprindere”, a spus Tenet.

A început să organizeze o vânătoare de talentele, dureros de conștient că bătălia sa pentru reconstruirea CIA-ului va dura mulți ani, va costa multe miliarde de dolari și va implica mii de noi ofițeri. Era o luptă disperată împotriva timpului.

Durează între cinci și șapte ani să transformi un novice într-un ofițer de caz capabil să lucreze în capitalele mai periculoase ale lumii. Cetățenii cu familii de origine străină născuți în America care erau fluenți în limbile culturilor străine, care voiau și puteau să lucreze pentru CIA erau greu de găsit. Un spion trebuie să știe cum „să folosească înșelăciunea, să folosească manipularea, să folosească, sincer, lipsa de onestitate în această meserie”, a spus Jeffrey Smith, avocat general al CIA la jumătatea anilor '90. „Liderii Agenției trebuie să se preocupe întotdeauna de descoperirea unui individ extraordinar de rar, care să aibă talentul de a se descurca în această lume înșelătoare și manipulantă și să-și țină moralitatea ca balast.” Găsirea, angajarea și păstrarea acestor minți excepționale era o sarcină care nu putuse fi îndeplinită niciodată.

De-a lungul anilor, Agenția a devenit tot mai puțin dispusă să angajeze „oameni ușor diferiți, oameni excentrici, oameni care nu arată bine în costum cu cravată, oameni care nu se joacă frumos cu ceilalți în groapa cu nisip”, a spus Bob Gates. „Tipurile de teste pe care le dăm, cele psihologice și toate celelalte, pot crea dificultăți unei persoane strălucite sau cu talente extraordinare și capacități unice să intre în Agenție”. Ca o consecință a miopiei sale culturale, CIA nu înțelegea lumea. Foarte puțini din ofițerii săi puteau citi sau vorbi chineza, coreeana, araba, hindi, urdu sau farsi – limbile a trei miliarde de oameni, jumătate din populația planetei. Foarte puțini dintre ei intraseră vreodată într-un bazar arab sau se plimbaseră printr-un sat african. Agenția nu era capabilă să trimită „un american asiatic în Coreea de Nord fără ca acesta să fie identificat imediat ca un puști care tocmai a plecat din Kansas ori să trimită afro-americani să lucreze în străinătate, sau arabo-americani”, spunea Gates.

În 1992, pe când Gates era directorul Agenției Centrale de Informații, a vrut să angajeze un cetățean american crescut în Azerbaidjan. „Vorbea fluent limba azeri, dar nu scria prea bine în engleză”, își amintea el. „Așa că a fost respins pentru că a picat testul nostru de engleză. Când am auzit treaba asta, am simțit că o iau razna”. Am spus: „Avem mii de oameni care știu să scrie în engleză, dar n-avem pe nimeni care să vorbească azeri. Ce-a fost în capul vostru?”

Agenția a început să răscolească orașele și suburbiile Americii, în căutare de copii ai imigranților și refugiaților. tineri bărbați și femei care crescuseră ca primă generație americană în familii asiatice sau arabe, ajungând la ei prin anunțuri date în ziarele etnice din Statele Unite. Recolta era slabă. Tenet știa că Agenția avea să trăiască sau să moară în următorii ani prin virtutea abilității sale de a proiecta o imagine a intrigilor internaționale și aventurii intelectuale de a lucra cu oameni tineri. Dar sângele proaspăt era doar o parte a medicamentului. Recrutarea nu a răspuns unei întrebări fundamentale a Agenției – putea ea să recruteze genul de persoane de care avea nevoie pentru următorii cinci sau zece ani? Nu știa unde avea să ajungă. Știa doar că nu putea să supraviețuiască în starea în care ajunsese.

VOM BOMBARDA LOCUL ĂSTA

Dușmanul devenea tot mai puternic pe măsură ce Agenția ajungea tot mai slabă. Atacul eșuat împotriva lui bin Laden i-a supraalimentat poziția și a adăugat mii de noi recruți cauzei lui. Caracterul urgent al campaniei CIA împotriva al Qaeda creștea în același timp cu popularitatea sa.

Tenet a revitalizat planurile de folosire a aliaților afgani pentru capturarea lui. În septembrie și octombrie 1998, afganii au pretins că organizaseră patru ambuscade eșuate împotriva lui bin Laden, lucru de care CIA se îndoia serios. Dar i-au convins pe ofițerii de pe teren ai Agenției că îl puteau găsi în timp ce călătorea în Afganistan de la o tabără la alta. La 18 decembrie, au raportat că bin Laden se întorcea la Kandahar și că avea să petreacă seara de 20 decembrie într-o casă din complexul guvernatorului. Directorul bazei CIA, Gary Schroen, a trimis vorbă din Pakistan: loviți la noapte, s-ar putea să nu mai prindem o șansă la fel de bună. Rachetele de croazieră au fost așezate în poziție de tragere și au ținut. Dar informațiile erau cuvântul unui singur om, iar alte câteva sute de oameni dormeau în complex în acea noapte. Ordinul de sus era să nu se tragă. Curajul a lăsat loc precauției, iar lucrurile au început să se liniștească.

Din toamna anului 1998, „Statele Unite ar fi putut să-l scoată pe Osama bin Laden din Afganistan sau să-l ucidă”, dar au azitat când a venit vorba să apese pe trăgaci, spunea John MacGaffin, ofițerul numărul doi al serviciului clandestin în primii ani ai lui Clinton.

„CIA știa locația lui bin Laden aproape în fiecare zi – uneori se apropia cu șazeș de km, aleori cu șase m.” Cel puțin cincisprezece soldați ai forțelor speciale au fost uciși sau răniți în misiunile de antrenament pentru atacul anticipat. Comandanții de la Pentagon și liderii civili de la Casa Albă se retrăgeau constant din fața unui joc politic care implica o misiune militară împotriva lui bin Laden.

Au lasat acest lucru în seama CIA. Iar Agenția nu putea să îl pună în practică.

În primele săptămâni ale anului 1999, afganii au raportat că bin Laden se îndrepta spre o tabără de vânătoare din sudul Kandaharului, unde fusese invitat de crescători de șoimi bogați. Un satelit-spion s-a îndreptat spre tabără la 8 februarie și i-a stabilit locația. Un avion guvernamental al Emiratelor Arabe Unite – un aliat american – era staționat acolo. Viețile emirilor nu puteau fi sacrificate pentru uciderea lui bin Laden, așa că rachetele de croazieră au rămas în lansatoare.

Afganii au continuat să îl urmărească pe bin Laden în timpul călătoriilor sale la și de la Kandahar pe parcursul lunii aprilie 1999. În mai, au stat în permanență cu ochii pe el, timp de treizeci și șase de ore. Agenții lui Gary Schroen au trimis rapoarte detaliate despre locurile în care mergea. Informațiile erau mai bune ca oricând, a spus directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații al lui Tenet, generalul John Gordon.

Au avut de trei ori ocazia să tragă cu rachetele de croazieră. De trei ori, Tenet a refuzat. Încrederea lui în abilitatea CIA de a-și alege țintele fusese puternic zdruncinată cu câteva zile înainte.

NATO lansase o campanie de bombardamente împotriva Serbiei cu intenția de a-l forța pe președintele Slobodan Miloșevici să-și retragă trupele din Kosovo. CIA a fost invitată să aleagă țintele pentru avioanele de luptă americane. Sarcina i-a fost încredințată diviziei de contraproliferare a Agenției, grupul care analiza informațiile despre răspândirea armelor de distrugere în masă. Analistii au identificat cele mai bune ținte ca fiind Directoratul Federal Iugoslav de Distribuție și Achiziții, de pe bulevardul Umetnosti, numărul 2, din Belgrad. Au folosit hărți turistice pentru a stabili locația. Datele despre țintă au ajuns la Pentagon prin intermediul mașinării CIA, iar coordonatele au fost încărcate în circuitul unui avion de bombardament B-2.

Ținta a fost distrusă. Dar CIA interpretase greșit hărțile. Clădirea nu era un depozit militar al lui Miloșevici. Era ambasada chineză.

„Bombardarea ambasadei chineze din Belgrad a fost o experiență extrem de neplăcută pentru mine“, a spus viceamiralul Thomas R. Wilson, care a devenit director al Agenției de Informații pentru Apărare în iulie 1999. „Eu am fost cel care i-a arătat fotografia ambasadei chineze președintelui Statelor Unite – printre alte 900 de fotografii pe care i le-am înmănat – și am spus «Vom bomba locul ăsta, pentru că este departamentul iugoslav de achiziții militare». Primise fotografia de la CIA.

Această greșeală a avut consecințe mai adânci decât se putea anticipa. Avea să treacă mult timp până când Casa Albă și Pentagonul aveau să aibă încredere în Agenție înainte de a pune ceva sau pe cineva în vizorul unei rachete americane.

VOI, AMERICANII, SUNTEȚI NEBUNI

Serviciile militare și de informații ale Statelor Unite încă mai continuau să lupte împotriva armatelor și națiunilor – greu de ucis, dar ușor de găsit pe harta lumii. Noul dușman era un singur om – ușor de ucis, dar greu de găsit. Era un bandit care se plimba noaptea prin Afganistan într-un Land Cruiser.

Președintele Clinton a semnat ordine secrete prin care credea că acordă CIA-ului puterea de a-l uide pe bin Laden. În chinurile provocate de punerea sa sub acuzare, visa cu ochii deschiși la ninja americani sărind din elicoptere pentru a-l prinde pe saudit. L-a făcut pe Tenet comandantul unui război împotriva unui singur om.

Tenet se lupta cu propriile îndoieli despre capacitățile CIA-ului de colectare de informații și despre organizarea acțiunilor sub acoperire. Dar trebuia să pună la cale un nou plan de atac înainte ca bin Laden să lovească din nou. Împreună cu noul său șef pentru contraterorism, Cofer Black, a elaborat o nouă strategie la sfârșitul verii anului 1999. Agenția avea să lucreze cu vechi prieteni și dușmani pentru a-i uide pe bin Laden și pe aliații săi. Black și-a aprofundat legăturile cu ofițerii militari, serviciile de informații și de securitate străine în locuri ca Uzbekistan și Tadjikistan, aflate la granița afgană. Spera că aceștia aveau să-i ajute pe ofițerii CIA să pășească în interiorul Afganistanului.

Scopul era să intre în contact cu războinicul afgan Shah Massoud la reduta pe care o menținea de aproape douăzeci de ani, încă din primele zile ale ocupației sovietice, în adâncurile unei văi de munte din nord-estului Kabulului. Massoud,

un luptător nobil și curajos care voia să devină regele Afganistanului, le-a propus vechilor săi prieteni de la Agenție o mare alianță. S-a oferit să atace taberele lui bin Laden – și, cu ajutorul CIA și al armelor americane, să îi răstoarne pe talibani, o hoardă de țărani, mullahi și veterani ai juhadului care conduceau în Kabul. Putea ajuta CIA-ul să stabilească o bază și apoi să îl prindă singur pe bin Laden. Cofer Black a fost pe deplin de acord. Oamenii lui erau pregătiți de misiune.

Dar șansele de eșec erau prea mari pentru Tenet. Încă o dată, a spus nu – misiunea era prea riscantă. Reporterii și cei care ofereau ajutoare în străinătate își asumau tot timpul astfel de riscuri în Afganistan. Cartierul general al CIA nu era dispus să și le asume.

Massoud a râs când a auzit treaba asta. „Voi, americanii, sunteți nebuni“, a spus el, „N-o să vă schimbați niciodată“.

Pe măsură ce se apropia cumpăna dintre milenii, serviciul de informații al Jordaniei, creat și îndelung susținut de CIA, a arestat șaisprezece oameni despre care credea că erau pregătiți să arunce în aer hoteluri și locuri turistice de Crăciun. Agenția era de părere că acest complot prefigura un atac global din partea al Qaeda, pregătit pentru noul an. Tenet a intrat în alertă, contactând douăzeci de șefi ai serviciilor de informații străine din Europa, Orientul Mijlociu și Asia, spunându-le să aresteze pe oricine era asociat cu bin Laden. A trimis un mesaj urgent către ofițerii CIA din străinătate. „Amenințarea este cât se poate de reală“, spunea mesajul. „Faceți tot ce trebuie“. Mileniul a trecut fără atacuri catastrofale.

Președintele a fost informat asupra planurilor de acțiune sub acoperire ale CIA împotriva lui bin Laden în februarie și martie 2000 și a spus că sigur Statele Unite erau în stare să pună la cale ceva mai bun. Tenet și Jim Pavitt, noul șef al serviciului clandestin, au spus că aveau nevoie de fonduri de milioane de dolari pentru acest lucru. Specialistul contraterorism al Casei Albe, Richard Clarke, credea că voința CIA, nu fondurile, era prea slabă; spunea că Agenției i se dăduseră „mulți bani și mult timp pentru lucrul ăsta și n-aș vrea să dau bani buni după bani prost folosiți.“

Sezonul politic a prilejuit revenirea tradiției începute de președintele Truman: informările de spionaj pentru opoziție. Directorul adjunct intermediar al Serviciilor Centrale de Informații, John McLaughlin, și adjunctul șefului centrului pentru contraterorism, Ben Bonk, s-au dus la Crawford, în Texas și au ținut o informare de patru ore pentru guvernatorul George W. Bush.

Sarcina nefericită de a-i spune candidatului republican că americanii aveau să moară de mâna teroriștilor străini, undeva în următorii patru ani, i-a revenit lui Bonk.

Primii morți au apărut cinci săptămâni mai târziu. La 12 octombrie, în portul Aden, capitala statului Yemen, doi bărbați într-o barcă cu motor s-au oprit și s-au aplecat pe măsură de se apropiau de nava americană de luptă USS Cole. Explozia a ucis șaisprezece și a rănit patruzeci de americani și a făcut o gaură de 250 de milioane de dolari într-una din cele mai sofisticate nave ale marinei americane.

Al Qaeda era suspectul numărul unu.

CIA a instalat un birou cu comunicații prin satelit la Crawford, pentru a-l ține informat pe Bush despre atac și despre alte evenimente mondiale în timpul îndelungatei lupte din alegerile din 2000. În decembrie, după ce Curtea Supremă l-a declarat pe Bush învingător, Tenet l-a informat personal pe președintele ales despre bin Laden. Bush și-a amintit că l-a întrebat explicit pe Tenet dacă CIA îl putea ucide pe tipul ăsta; Tenet a răspuns că uciderea lui nu ar elimina și amenințarea pe care o reprezenta. Apoi Bush s-a întâlnit între patru ochi cu Clinton, pentru o discuție de două ore despre securitatea națională.

Clinton și-a amintit că i-a spus: „Cea mai mare amenințare a ta este bin Laden.” Bush a jurat că nu a auzit niciodată aceste cuvinte.

48. PARTEA ÎNTUNECATĂ

„Serviciile americane de informații sunt în încurcătură”, a avertizat James Monnier Simon Jr., directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații pentru administrație, la scurt timp după ce Bush a preluat funcția, în ianuarie 2001. CIA „își compromisese poziția centrală”, a spus el. Îi lipsea puterea de a colecta și analiza informațiile de care avea nevoie pentru a proteja națiunea.

„În 2001, Statele Unite se confruntă cu o tot mai mare, aproape amețitoare neconcordanță între capacitățile sale diminuate și cerințele tot mai stringente pentru asigurarea securității naționale”, a spus Simon. „Lipsa de conexiune între ceea ce planificăm și eventualitatea unor evenimente cu care s-ar putea confrunta Statele Unite nu a fost nicicând atât de acută.” Avea să vină o vreme când președintele și Congresul aveau să fie nevoiți să explice „de ce nu a fost prevăzut un dezastru previzibil.”

Serviciile americane de informații erau aproape la fel de dezbinat și dispartate ca în 1941. Optsprezece directori consecutivi eșuaseră în misiunea lor de a le unifica. Acum, Agenția era pe cale să eșueze ca instituție a guvernului american.

CIA ajunsese la șaptesprezece mii de oameni, cam de dimensiunile unei divizii de armată, dar marea lor majoritate erau măscărici de birou. Erau mai puțin de o mie de oameni din serviciul clandestin care lucrau în străinătate. Cei mai mulți ofițeri locuiau confortabil în cuibușoare din suburbii și în case din orașele de pe orbita drumurilor care duceau la Washington. Nu erau obișnuiți să bea apă murdară și să doarmă pe podele de pământ. Nu erau potriviți pentru viața de sacrificiu.

Două sute de ofițeri se alăturaseră serviciului clandestin al CIA ca membri cartei în septembrie 1947. Poate că două sute erau suficient de capabili și de curajoși să reziste în posturile dificile în ianuarie 2001. Întregul personal al CIA care se concentra asupra al Qaeda ajunsese poate la dublul acestui număr. Cei mai mulți dintre ei se holbau la computere la cartierul general, rupți de realitatea lumii exterioare prin tehnologiile de informații învechite. În cel mai bun caz era o greșală să te aștepti din partea lor să protejeze Statele Unite.

CUVINTE GOALE, FĂRĂ FAPTE

Tenet intrase în grațiile Casei Albe, după ce redenumise oficial sediul CIA Centrul pentru Informații Bush, după tatăl președintelui, iar noului comandant-șef îi plăcea atitudinea lui de tip dur. Dar Agenția abia dacă a fost susținută de președintele Bush în primele nouă luni de mandat. A acordat imediat Pentagonului o creștere a bugetului cu 7 procente. CIA și restul comunității informaționale au primit echivalentul a treisutea parte dintr-un procent. Diferența a fost stabilită în ședințele de la Pentagon, ținute de Donald Rumsfeld, la care nu a fost invitat nici un reprezentant CIA. Rumsfeld și vicepreședintele Dick Cheney, parteneri în politica securității naționale încă de pe vremea lui Nixon și Ford, se bucurau de putere enormă în noua administrație. Împărțeau aceeași crâncenă neîncredere în capacitățile CIA.

Bush și Tenet se întâlneau la Casa Albă aproape în fiecare dimineață la ora 08:00. Dar nimic din ceea ce spunea Tenet despre bin Laden nu îi capta pe deplin atenția președintelui. Dimineață după dimineață, la informarea de la ora 08:00, Tener le vorbea președintelui, lui Cheney și consilierului pentru securitate națională, Condoleezza Rice, despre semnele unui complot al Qaeda care viza atacul Americii. Dar Bush era interesat de alte lucruri – rachetele defensive, Mexic, Orientul Mijlociu. N-a fost lovit de conștiința situației critice.

În timpul administrației Reagan, când președintele nu mai auzea bine, iar directorul Serviciilor Centrale de Informații mormăia neinteligibil, consilierii glumeau că nu se putea vorbi despre ce se întâmpla între ei. Bush și Tenet nu aveau asemenea infirmități. Problema o constituiau lipsa de claritate din partea Agenției și lipsa de atenție din partea Casei Albe. *Nu e suficient să tragi clopotele*, obișnuia să spună Richard Helms. *Trebuie să te asiguri că celălalt tip le aude.*

Zgomotul – volumul și frecvența informațiilor fragmentare și verificate despre un atac terorist – era asurzitor. Tenet nu putea trimite un semnal coerent către președinte. Pe măsură ce claxonul suna tot mai tare în primăvara anului 2001, toți nervii și mușchii de la Agenție se încordau pentru a vedea și auzi cât mai clar amenințarea. Avertismentele veneau în valuri dinspre Arabia Saudită și statele din Golf, Iordania, Israel și din întreaga Europă. Circuitele uzate ale Agenției erau periculos de supraîncărcate. Ponturile continuau să vină. Vor lovi în Boston. Vor lovi la Londra. Vor lovi la New York. „Când se vor produce aceste atacuri, așa cum este probabil să se întâmple”, i-a scris Clarke într-un e-mail lui Rice la 29 mai, „ne vom întreba ce altceva am fi putut face pentru a le împiedica.”

Agenția se temea de un măcel în străinătate cu ocazia sărbătorii de 4 iulie, când ambasadatele americane din lume își diminuau de obicei măsurile de securitate și deschideau ușile pentru sărbătorirea Revoluției Americane. În săptămânile de dinaintea sărbătorii, Tener le-a cerut șefilor serviciilor de informații străine de la Amman, Cairo, Islamabad, Roma și Ankara să încerce să distrugă celulele suspectate și cunoscute ale al Qaeda și ale afiliaților ei din întreaga lume. CIA avea să ofere informații, iar serviciile stăine urmau să facă arestările. O mână de suspecti de terorism au fost închiși în statele din Golf și în Italia. Poate că arestările au

tulburat planurile de atac împotriva a două sau trei ambasade americane, a spus Tenet Casei Albe. Poate că nu. Era imposibil de spus.

Tenet trebuia să ia acum decizii de viață și de moarte așa cum nu mai fusese niciodată cazul până atunci pentru un director al Serviciilor Centrale de Informații. Cu un an înainte, după o luptă de șapte ani între CIA și Pentagon, un mic avion fără pilot, echipat cu camere de filmat și senzori de spionaj, numit Predator, a fost declarat pregătit pentru un zbor deasupra Afganistanului. Primul a avut loc la 7 septembrie 2000. Acum Agenția și forțele aeriene își dăduseră seama cum să pună rachete antitanc pe Predator. Teoretic, după o investiție de câteva milioane de dolari, un ofițer CIA de la cartierul general avea să fie curând capabil să îl vâneze și să-l ucidă pe bin Laden cu un ecran video și un joystick. Dar cine era la comandă? se întreba Tenet. Cine dă undă verde? Cine apasă pe trăgaci? Tenet nu credea că avea dreptul să ucidă. Ideea ca CIA să lanseze o misiune de asasinare de la distanță pe propria ei autoritate îl îngrozea. Agenția făcuse prea multe greșeli în trecut în alegerea țintelor.

La 1 august 2001, Comitetul Directorilor Adjuncți – al doilea eșalon al echipei pentru securitate națională – a decis că era legal ca CIA să îl ucidă pe bin Laden cu Predator, un act de autoapărare națională. Dar Agenția a revenit cu și mai multe întrebări. Cine avea să plătească pentru asta? Cine avea să înarmeze avionul? Cine avea să fie controlorul de trafic? Cine avea să fie pilotul și responsabilul pentru rachete? Treaba asta îl înnebunea pe Richard Clarke, specialistul în contraterorism. „Al Qaeda este sau nu este o amenințare împotriva căreia merită să acționăm”? a tunat el. „Liderii CIA trebuie să decidă care variantă e corectă și să înceteze să se tot codească”.

Agenția nu răspunsese niciodată unei întrebări puse de președintele Bush: era posibil să se producă un atac în Statele Unite? Acum era momentul: la 6 august, informarea zilnică a președintelui începea cu titlul „Bin Ladin decis să atace în SUA.” Avertizarea de sub titlu era parte a unui raport foarte slab. Cele mai proaspete informații datau din 1999. Era o rescriere a istoriei, nu un buletin de știri. Președintele și-a continuat concediul, tăind frunze la câini în Crawford, odihnindu-se timp de cinci săptămâni.

Lunga vacanță de la Casa Albă s-a încheiat marți, 4 septembrie, când prima linie a echipei pentru securitate națională a lui Bush, Comitetul Directorilor, s-a reunit pentru cea dintâi ședință pe care o ținuse până atunci pe tema amenințării reprezentate de bin Laden și al Qaeda. În dimineața aceea, Clarke a trimis un mesaj agonizant Condoleezzei Rice, implorându-l pe consilierul pentru securitate națională să își imagineze sute de americani morți în următorul atac. A spus că Agenția se limita la „cuvinte goale, fără fapte”, care se baza pe guvernele străine pentru oprirea lui bin Laden, lăsând Statele Unite „să aștepte marele atac.” A implorat-o să pună CIA în acțiune în clipa aia.

SUNTEM ÎN RĂZBOI

Spionajul eșuează pentru că este uman, nu este mai puternic decât capacitatea unei minți de a o înțelege pe alta. Garrett Jones, directorul bazei CIA în timpul

dezastruoasei expediții americane din Somalia, a spus simplu: „Vor fi încurcături, greșeli, confuzii și pași greșiți“. „Să sperăm că nu vor fi fatale“.

11 septembrie a fost un eșec catastrofal, pe care Tenet îl prezisese de ani buni. A fost un eșec sistemic al guvernului american – Casa Albă, Consiliul Național de Securitate, FBI, Administrația Federală de Aviație, Serviciul de Imigrație și Naturalizate, comitetele congresionale de spionaj. A fost eșecul politicii și diplomației. A fost eșecul reporterilor care se ocupau de guvern de a înțelege și de a-i informa pe cititori despre dezordinea care domnea. Dar mai presus de toate, a fost eșecul de a cunoaște inamicul. A fost atacul de la Pearl Harbor pe care CIA fusese creată să-l prevină.

La 15 septembrie, Tenet și șeful pentru contraterorism, Cofer Black, se aflau la Camp David, unde puneau la cale un plan care urmărea să trimită ofițeri CIA în Afganistan pentru a lucra împreună cu dictatorii militari locali împotriva al Qaeda. Directorul s-a întors la cartierul general duminică seara și le-a declarat trupelor sale: „Suntem în război.“

După cum a spus Cheney în acea dimineață, Agenția trecuse în „partea întunecată.“ Luni, 17 septembrie, președintele Bush a emis o directivă ultrasecretă, de paisprezece, pagini către Tenet și CIA, ordonând Agenției să vâneze, să captureze, să închidă și să interogheze suspectii din întreaga lume. Nu stabilise nici un fel de limite asupra acțiunilor pe care le putea întreprinde Agenția. Era temelia unui sistem de închisori secrete în care ofițerii și agenții CIA au folosit tehnici care includeau tortura. Un agent CIA a fost condamnat după ce a omorât în bătaie un prizonier afgan. Nu acesta era rolul unor servicii civile de informații într-o societate democratică. Dar era clar că asta dorea Casa Albă să facă Agenția.

CIA mai avusese centre secrete de interogare și înainte – începând din 1950, în Germania, Japonia și Panama. Mai participase și înainte la torturarea combatanților capturați – începând din 1967, în cadrul programului Phoenix din Vietnam. Mai răpise suspecti de terorism și asasini și înainte – în 1997, faimosul caz al lui Mir Amal Kansi, asasinul a doi ofițeri CIA. Dar Bush i-a conferit Agenției o autoritate nouă și extraordinară: să predea suspectii răpiți serviciilor străine de securitate pentru interogatorii și tortură și apoi să se bazeze pe mărturisirile obținute de ele. Așa cum am scris în *The New York Times*, la 7 octombrie 2001: „Serviciile americane de informații ar putea avea nevoie să se bazeze pe legăturile sale cu cele mai puternice servicii străine, oameni care arată, gândesc și se poartă precum teroriștii. Dacă cineva urmează să interogheze un om într-un subsol din Cairo sau Quetta, poți să fii sigur că e un ofițer egiptean sau pakistanez. Serviciile americane preiau informațiile fără prea multe întrebări avocățești“.

La ordinul lui Bush, CIA a început să funcționeze ca o poliție militară globală, trimițând sute de suspecti în închisorile secrete din Afganistan, Thailanda și Polonia și în sistemul american de detenție, în Guantanamo, Cuba. A predat sute de prizonieri Egiptului, Pakistanului, Iordaniei și Siriei pentru interogatorii. Nu se mai purtau cu mânuși. „Războiul nostru împotriva terorii începe cu al Qaeda, dar nu se încheie aici“, a transmis Bush națiunii într-un discurs în fața unei sesiuni reunite

a Congresului, la 20 septembrie. „Nu mă voi opri până când fiecare grup terorist de nivel global nu va fi găsit, oprit și învins.”

NU PUTEAM SĂ N-O FAC

Și acasă se purta un război, iar CIA lua parte la el. După 11 septembrie, James Monnier Simon Jr., director la CIA, a fost numit responsabil cu securitatea internă a comunității informaționale. S-a întâlnit la Casa Albă cu procurorul general John Ashcroft. Subiectul era crearea unui card național de identitate pentru americani. „Ce ar avea deosebit? Ei bine, o amprentă a degetului mare”, a spus Simon. „Grupa sanguină ar fi utilă, la fel o scanare a retinei. Ar trebui ca fotografiile să fie făcute într-un mod special astfel încât să vă putem recunoaște fața chiar dacă e deghizată. Vom avea nevoie și de o amprentă vocală, pentru că ne aflăm în fața unor tehnologii care pot distinge o voce de altele în toate comunicațiile mobile, iar asta pentru că vocea este unică. De fapt, am avea nevoie și de o mostră de ADN, ca în caz că se întâmplă ceva, să putem identifica trupul. Apropo, ar fi bine ca cipul să ne informeze unde se află cardul, ca posesorul lui să poată fi găsit în caz de nevoie. Apoi ne-am gândit că dacă facem lucrul ăsta, se poate întâmpla să n-ai cardul la tine. Așa că putem implanta cipul în corp.”

Unde avea să ducă această cursă pentru asigurarea securității, se întreba Simon. I-au venit în minte numele serviciilor de informații ale lui Stalin și Hitler. „De fapt, am putea să ajungem pe urmele KGB-ului, NKVD-ului, Gestapoului,” a spus el. „Noi, poporul, trebuie să fim cu ochii în patru și să ne implicăm.” Întrebarea problematică era cum anume trebuia poporul american să facă asta. O altă întrebare era ce făcea un reprezentant al directorului Serviciilor Centrale de Informații la Casa Albă, discutând despre implantarea de microcipuri în cetățenii americani.

Cardul național de identitate nu s-a materializat niciodată. Dar Congresul a acordat CIA-ului noi puteri legale pentru spionarea oamenilor din Statele Unite. Agenției îi era permis acum să citească mărturiile secrete ale marilor jurii, fără aprobarea anterioară a unui judecător, și să obțină dosare private de la instituții și corporații. Agenția s-a folosit de această autoritate pentru a cere și primi datele bancare și de credit ale cetățenilor și companiilor americane din partea corporațiilor financiare. CIA nu mai avusese niciodată până atunci puterea oficială de a spiona în interiorul granițelor Statelor Unite. Acum o avea.

La scurt timp după atacuri, Tenet a vorbit cu generalul Michael Hayden, directorul Agenției Naționale de Securitate. „Mai poți face ceva?” l-a întrebat el. „Nu cu autoritatea pe care o am acum”, i-a răspuns Hayden. Apoi Tenet „m-a invitat să vin și să vorbesc cu administrația despre ce se mai putea face.” Hayden a elaborat un plan de interceptare a comunicațiilor suspectilor de terorism din Statele Unite fără mandare judiciară. Deși ilegal în esență, planul se justifica pe baza unei teorii de genul „urmărit de lege” – vânarea suspectilor dincolo de marginile hărții și în afara limitelor legii. Președintele Bush i-a ordonat să pună planul în aplicare la 4 octombrie 2001. Treaba asta trebuia făcută, a spus

Hayden: „Nu puteam să *n-o fac*.“ NSA a început iarăși să spioneze în interiorul Statelor Unite.

Cofer Black i-a ordonat echipei sale de contraterorism să-i aducă pe tavă capul lui bin Laden. Centrul pentru Contraterorism, înființat cu cincisprezece ani mai înainte, pe post de unitate independentă sub protecția serviciului clandestin, care încă mai lucra în subsolul cartierului general, devenise acum inima CIA-ului. Ofițeri pensionați au revenit la datorie, iar noi recruți s-au alăturat micuțului grup de echipe de comando paramilitare. Au zburat în Afganistan pentru a se alătura războiului. Oamenii Agenției au dat milioane de dolari pentru a pune în mișcare loialitățile liderilor tribali afgani. Au servit ca trupe de avans pentru ocupația americană din Afganistan.

Până în a treia săptămână din noiembrie 2001, armata americană îi distrusese pe liderii talibanilor, lăsând în urmă rangurile inferioare, dar făcând loc unui nou guvern la Kabul. Zeci de mii de loialiști talibani au scăpat teferi din confruntare. Și-au tăiat bărbile și s-au făcut nevăzuți prin sate; aveau să se întoarcă atunci când americanii aveau să înceapă să se sature de războiul din Afganistan. Aveau să supraviețuiască pentru a continua lupta.

Organizarea vânătorii lui Osama bin Laden a durat unsprezece săptămâni. Când a început de-a binelea, eu mă aflam în partea de est a Afganistanului, în apropiere de Jalalabad, unde mai călătorisem de cinci ori de-a lungul anilor. O veche cunoștință de-a mea, pe nume Haji Abdul Qadir, tocmai își recuperase postul de guvernator de provincie, la două zile după căderea regimului taliban.

Haji Qadir era un model de democrație afgană. Un lider tribal Pathan deosebit de cult și cu educație aleasă, abia trecut de șaiszeci de ani, un comerciant bogat de opiu, arme și alte produse de bază ale economiei afgane, fusese comandantul susținut de CIA în lupta împotriva ocupației sovietice, guvernatorul provinciei sale între 1992 și 1996 și un asociat apropiat al talibanilor în timpul regimului. Îl întâmpinase personal pe Osama bin Laden în Afganistan și îl ajutase să își stabilească o bază în afara orașului Jalalabad. Acum primea cu brațele deschise ocupația americană. Haji Qadir era o gazdă bună. Se plimba prin grădinile palatului guvernatorului, printre palmieri cu frunze răsucite și câține roșii stufoase. Aștepta în orice moment o vizită de la prietenii lui americani și era nerăbdător să-și reînnoiască vechile legături și ritualul de schimb de bani pentru informații.

Haji Qadir îi adunase pe bătrânii satelor provinciei sale la reședința sa oficială. La 24 noiembrie, au anunțat că bin Laden și luptătorii arabi ai al Qaeda erau adunați într-o ascunzătoare izolată din munți, la cincizeci de km sud-vest de oraș, în apropierea satului Tora Bora.

La 28 noiembrie, pe la cinci dimineața, pe când se auzea prima chemare la rugăciune, un avion de mici dimensiuni a aterizat pe pista îngustă a aeroportului de la Jalalabad, cu o delegație de ofițeri CIA și ai Forțelor Speciale la bord. Aveau la ei pachete cu bancnote de 100 de dolari. S-au întâlnit cu Haji Zaman, noul comandant al Jalalabad din guvernul autoproclamat. Le-a spus americanilor că era sigur în proporție de „90 de procente“ că bin Laden se afla în Tora Bora. Drumul prăfuit de țară de la Jalalabad spre Tora Bora dădea într-o cărare montană care

putea fi străbătută numai de oameni și de măgăruși. Cărarea era legată de o serie de rute pentru traficanți, care dădeau în trecătorile montane din Pakistan. Aceste rute constituiseră liniile de aprovizionare pentru rebelii afgani, iar Tora Bora fusese un loc de mare renume în lupta împotriva sovieticilor. Acolo fusese construit un complex de peșteri, săpat adânc în munte. cu ajutorul CIA, pentru îndeplinirea standardelor militare NATO. Un comandant american cu ordin să distrugă Tora Bora ar fi fost sfătuit să folosească o armă nucleară tactică. Un ofițer CIA cu ordin să îl captureze pe bin Laden ar fi avut nevoie de o întreagă divizie montană pentru a-și duce misiunea la îndeplinire.

La 5 decembrie, în timp ce avioanele americane B-52 au bombardat fortificația, eu am urmărit atacul de la câțiva kilometri distanță. Și eu voiam să văd capul lui bin Laden tras în țeapă. Era aproape de Agenție, dar nu putea fi prins. Putea fi capturat numai printr-un asediu, iar CIA nu putea organiza unul. Cei care merseseră după al Qaeda în Afganistan erau cei mai buni oameni ai Agenției, dar erau prea puțini. Veniseră înarmați cu mulți bani, dar cu prea puține informații. Inutilitatea vânării lui bin Laden cu bombe superficiale avea să devină în curând cât se poate de limpede. Mutându-se de la o tabără la alta, pe teritoriul afgan, bin Laden era protejat de o falangă de sute de luptători afgani căliți în bătălii și de mii de oameni ai triburilor Pathan, care ar fi preferat mai degrabă să moară decât să îl trădeze. Depășea numeric și tactic CIA-ul în Afganistan, și a scăpat.

Tenet avea ochii injectați, era furios, rodea chiștoace de trabucuri, ajunsese la limita răbdării. Trupele sale de contraterorism fuseseră împinse dincolo de capacitatea lor. Alături de soldați americani pentru operațiuni speciale, ofițerii CIA vâna, capturau și ucideau locotenenți și oameni mărunți din rețeaua lui bin Laden în Afganistan, Pakistan, Arabia Saudită, Yemen și Indonezia. Dar iar începuseră să lovească în țintele greșite. Atacurile armate ale avioanelor Predador au ucis cel puțin douăzeci și patru de afgani nevinovați în ianuarie și februarie 2002; CIA le-a trimis familiilor câte 1.000 de dolari ca daune pentru fiecare viață. Străbătând în lung și-n lat Europa, Africa și Asia, lucrând cu toate serviciile de informații prietenoase de pe glob, ofițerii CIA au pus mâna pe mai bine de trei mii de oameni în peste o sută de țări în anul care a urmat atacului de la 11 septembrie, a spus Tenet. „Nu toți cei arestați erau teroriști”, a avertizat el. „Unii au fost eliberați. Dar această hărțuire mondială a rețelei al Qaeda i-a întrerupt cu siguranță operațiunile.” Acest lucru era indiscutabil. Totuși, doar paisprezece oameni din cei trei mii de captivi ocupau ranguri înalte în rețeaua al Qaeda și în grupurile afiliate. Odată cu ei, Agenția a închis sute de oameni nesemnificativi. Au devenit prizonieri-fantomă în războiul terorii.

Concentrarea și intensitatea misiunii de asasinare sau de capturare a lui bin Laden a început să scadă în martie 2002. după atacul eșuat din Tora Bora. CIA primise ordin de la Casa Albă să-și îndrepte atenția spre Irak. Agenția a răspuns printr-un fiasco mult mai fatal pentru viitorul ei decât atacurile de la 11 septembrie.

49. O GREȘEALĂ GRAVĂ

„Nu există nici o îndoială că Saddam Hussein deține în prezent arme de distrugere în masă“, a declarat vicepreședintele Dick Cheney la 26 august 2002. „Nu există nici o îndoială că le strânge pentru a le folosi împotriva prietenilor noștri, împotriva alianților noștri, împotriva noastră.“ Secretarul pentru apărare, Don Rumsfeld, susținea același lucru: „Știm că au arme de distrugere în masă“, a spus el. „Nu există nici o îndoială în privința asta.“

La 17 septembrie, Tenet a făcut propriile avertizări sumbre în cadrul unei audieri secrete în fața comitetului pe probleme de spionaj al Senatului: „Irakul a pus la dispoziție grupării al Qaeda diverse forme de pregătire – luptă, confecționarea de bombe chimice, biologice, radiologice și nucleare.“ Această afirmație se baza pe mărturisirea unei singure surse - Ibn al-Shakh al-Libi, un amărât care fusese bătut, înghesuit într-o cutie de un metru pătrat timp de șaptesprezece ore și amenințat cu torturi prelungite. Prizonierul a retras afirmațiile după ce a încetat tortura. Tenet nu și-a corectat declarația.

La 7 octombrie, în ajunul dezbaterii congresionale asupra declanșării războiului împotriva Irakului, președintele Bush a spus că Irakul „deține și produce arme chimice și biologice.“ A continuat avertizând că „Irak putea să decidă oricând să ofere arme biologice sau chimice unui grup terorist sau unui individ terorist.“ Asta l-a pus pe Tenet în fața unei dileme. Cu câteva zile înainte, adjunctul său, John McLaughlin, îl contrazisese pe președinte în mărturia sa în fața comitetului pe probleme de spionaj al Senatului. La ordinele Casei Albe, Tenet a dat o declarație prin care spunea „Nu există nici o discordanță între opinia noastră că Saddam este o amenințare tot mai mare și opinia exprimată de președintele Bush în discursul său.“

Era ultimul lucru pe care ar fi trebuit să îl spună și era conștient de asta. „Era un lucru greșit“, a mărturisit Tenet la aproape patru ani mai târziu. În anii petrecuți în funcție, Tenet fusese un om fundamental decent. Dar după presiunile enorme cu care se confruntase după 11 septembrie, singurul său defect, dorința lui sinceră de a-și mulțumi superiorii, a început să îi dăuneze. Caracterul său a cedat, iar odată cu el și CIA. Sub conducerea lui, Agenția a produs cel mai prost raport din lunga sa istorie: o estimare națională de informații numită „Programele continue ale Irakului pentru producerea armelor de distrugere în masă.“

O estimare națională este cea mai bună evaluare a comunității americane de spionaj, produsă și regizată de CIA și distribuită cu autoritatea și semnătura directorului Serviciilor Centrale de Informații. Este cuvântul lui.

Estimarea a fost cerută de membrii comitetului pentru spionaj al Senatului, care erau de părere că ar fi fost înțelept să revadă probele înainte de a porni la război. La cererea lor, analiștii CIA au petrecut trei săptămâni adunând și revizuiind tot ce știa Agenția de la sateliții-spion, de la serviciile străine de informații și de la agenții, dezertorii și voluntarii irakieni recrutați. CIA raportase în octombrie 2002 că amenințarea era incalculabilă. „Bagdadul are arme chimice și biologice“, spunea estimarea ultrasecretă. Saddam avansase considerabil cu tehnologia rachetelor, își adunase stocuri mortale și își reîncepuse programul de arme nucleare. „Dacă

Bagdadul acumulează suficient material din străinătate pentru a realiza fisiunea“, spunea estimarea, „ar putea construi arma nucleară în câteva luni.“ Și cea mai terifiantă parte era că CIA avertizase că Irakul putea organiza atacuri chimice și biologice pe teritoriul Statelor Unite.

CIA a confirmat toate declarațiile Casei Albe. Dar Agenția spunea mult mai mult decât știa. „Nu aveam prea multe surse irakiene“, a recunoscut doi ani mai târziu șeful serviciului clandestin, Jim Pavitt. „Nu aveam oameni nici cât să-i numărăm pe degetele de la o mână.“ Agenția producea o tonă de analize dintr-o uncie de informații. Ar fi putut funcționa dacă uncia ar fi fost în aur pur, nu în pure deșeuri.

CIA, ca instituție, spera că soldații sau spionii americani aveau să găsească dovezi după invazia în Irak. Era un risc al naibii de mare. L-ar fi îngrozit pe Richard Helms, care a murit la 22 octombrie 2002, la vârsta de optzeci și nouă de ani, după definitivarea estimării. Drept tribut pentru moștenirea lăsată de el, CIA a republicat părți dintr-un discurs pe care îl ținuse cu ani înaintea. Deși textul complet a fost îngropat în arhivele Agenției, nu și-a pierdut cu nimic din forță.

„Uneori ne vine greu să înțelegem intensitatea criticilor publice la adresa noastră“, spusese Helms. „Una este critica la adresa eficienței noastre, și cu totul altceva critica adusă responsabilității noastre. Cred că suntem, ca orice ramură importantă a guvernului, un subiect legitim al preocupărilor publice... Consider însă că este deosebit de trist când dezbaterea publică ne reduce utilitatea față de națiune, aruncând îndoieli asupra integrității și obiectivității noastre. Dacă nu suntem crezuți, existența noastră nu mai are nici un scop.“

NU AVEAM RĂSPUNSURI

Pentru a înțelege cum putea CIA să susțină că armele Irakului de distrugere în masă existau cu adevărat, trebuie să ne întoarcem în 1991, la sfârșitul Războiului din Golf. După război, au venit șapte ani de investigații internaționale, conduse de inspecții ai Națiunilor Unite, care au căutat probe că Saddam dispunea de un arsenal ascuns. Au năvălit în țară și au pus mâna pe ce au putut.

La mijlocul anilor '90, Saddam se temea de sancțiuni economice internaționale mai mult decât de un nou atac al Statelor Unite. A scăpat de armele de distrugere în masă în conformitate cu indicațiile primite de la Națiunile Unite. Dar a menținut fabricile care se ocupaseră de fabricarea lor, a mințit în legătură cu asta, iar Statele Unite și Națiunile Unite au știut că mințea. Minciunile acelea i-au făcut pe inspecții și pe CIA să își piardă încredere în tot ceea ce făcea Irakul.

În 1995, generalul Hussein Kamal, ginerele lui Saddam, a dezertat împreună cu unii dintre subordonații săi. Kamal a confirmat că Saddam distrusese armele. CIA nu a luat în seamă declarațiile lui, considerându-le o înșelătorie. Faptul că mai apoi s-a întors în Irak și a fost asasinat de socrul său nu a schimbat opinia Agenției.

Consilierii săi au informat Agenția despre Directoratul Național de Monitorizare a Irakului, care încerca să ascundă intențiile și capacitățile militare ale lui Saddam de restul lumii. CIA voia să pătrundă dincolo de acest sistem al secretelor, iar cu

o doză mare de noroc, a reușit. Rolf Ekeus, președintele echipei de inspectori a Națiunilor Unite, era suedez. La fel era și Ericsson, gigantul telecomunicațiilor care producea stațiile de emisie-recepție ale Directoratului. CIA, ANS, Ekeus și Ericsson au găsit un mod de interceptare a telecomunicațiilor irakiene. În martie 1998, un ofițer CIA care poza drept inspector al Națiunilor Unite s-a dus la Bagdad și a instalat sistemul.

Conversațiile interceptate erau transmise apoi către un computer din Bahrein, care căuta cuvinte-cheie, ca *rachetă* și *chimic*. O operațiune remarcabilă, cu o singură excepție: CIA nu a aflat nimic despre existența vreunei arme de distrugere în masă în Irak.

În acea primăvară, inspectorii au descoperit ceea ce credeau că erau urme ale gazului neurotrop XV în câteva focoaase irakiene. Raportul lor a fost dat publicității în *The Washington Post*. Bagdadul a numit totul o minciună americană. Charles Duelfer, care condusese câteva echipe de inspecție în anii '90 și se întorsese ca principalul vânător de arme al lui Tenet, în 2004, a concluzionat: „Până la urmă, cred că, irakienii au avut dreptate. Nu au făcut arme cu VX.”

Confruntarea pe seama raportului VX a reprezentat un punct de cotitură. Irakul nu a mai avut încredere în inspectori, care, la rândul lor, nu avuseseră niciodată încredere în Irak. În decembrie 1998, Națiunile Unite și-au retras inspectorii, iar Statele Unite au reînceput bombardarea Bagdadului. Informațiile pe care CIA le obținuse din interceptările Ericsson au fost folosite pentru a ținti asupra oamenilor și instituțiilor la care se refereau – inclusiv spre casa celui care coducea la vremea aceea Directoratul Național de Monitorizare.

Irakul a declarat Națiunilor Unite că scăpase de armele de distrugere în masă. Declarațiile erau cât se poate de exacte; încălcările substanțiale era minore. Dar Saddam fusese în mod deliberat ambiguu în legătură cu arsenalul său, temându-se să nu ajungă fără apărare în fața dușmanilor săi, în caz că aceștia ajungeau la concluzia că nu dispunea de capacitatea de producție pentru asemenea arme. Voia ca Statele Unite, dușmanii lui din Israel și Iran, oponenții lui interni și mai ales trupele lui să creadă că încă mai avea armele. Iluzia era cel mai bun argument și cea mai bună apărare împotriva atacului.

Aceasta era starea de fapte cu care s-a confruntat CIA după 11 Septembrie. Ultimele sale rapoarte din interiorul Irakului erau mult prea vechi. „Eram lipsiți de orice fel de informații – zero, nimic, în ceea ce privea agenții de pe teren”, spunea David Kay, care condusese echipa Națiunilor Unite și îi precedase lui Duelfer ca vânător-șef al armelor din Irak. Casa Albă voia răspunsuri. „Nu aveam răspunsuri”, a spus Kay.

Apoi, în 2002, „deodată, o sursă umană prețioasă de informații a apărut în fața noastră: dezertorii”, a spus el. „Acești dezertori veneau din regimul lui Saddam și ne furnizau informații despre programele de arme și progresul lor. Nu toți și-au îndreptat atenția către Statele Unite; unii au apelat la serviciile de informații ale Franței, Germaniei, Marii Britanii și ale altor țări. Informațiile păreau a fi incredibil de bune.”

Una din cele mai bune relatări se referea la laboratoarele mobile pentru arme biologice. Sursa era un irakian aflat în mâinile serviciilor germane de informații, cu numele de cod Curveball.

„Dezertorii irakieni înțelegeau două lucruri: primul, ne unea un interes comun: înlocuirea regimului, iar al doilea, SUA erau foarte îngrijorate în privința armelor de distrugere în masă din Irak“, spunea Kay. „Așa că ne-au spus despre arme ca să ne pună în mișcare împotriva lui Saddam. Era fizică newtoniană de bază: dați-mi o pârgă și un punct de sprijin și pot muta lumea.“

Un singur lucru era mai rău decât lipsa surselor: sursele care mințeau. Serviciul clandestin produsese puține informații despre Irak. Analizii acceptaseră orice măruțiș care susținea cazul unui război. Înghițiseră zvonuri la mâna a doua sau a treia care se potriveau cu planurile președintelui. Lipsa probelor nu era o probă a lipsurilor pentru Agenție. Saddam avusese odată arme. Dezertorii lui susțineau că încă le mai avea. Prin urmare, le mai avea. CIA era o instituție care căuta cu disperare atenția și încuviințările Casei Albe. Le primea spunându-i președintelui ce voia să audă.

FAPTE ȘI CONCLUZII BAZATE PE INFORMAȚII SOLIDE

Președintele Bush a susținut cazul CIA și chiar mai mult decât atât în discursul său despre starea națiunii de la 28 ianuarie 2003: Saddam Hussein avea arme biologice capabile să ucidă milioane de oameni, arme chimice capabile să ucidă chiar și mai mult, laboratoare mobile pentru armele biologice, construite pentru a declanșa războaie ale virusilor. „Saddam Hussein a importat recent cantități semnificative de uraniu din Africa,, a spus el. „Sursele noastre de informații ne spun că a încercat să cumpere tuburi de aluminiu foarte rezistent pentru producția de arme nucleare.“

Toate astea erau înspăimântătoare. Nimic nu era adevărat.

În ajunul războiului, la 5 februarie 2003, secretarul de stat, Colin Powell, a cărui poziție internațională nu era depășită de nimeni din administrația Bush, a mers la Națiunile Unite. Cu George Tenet la dreapta sa, ajutorul său întotdeauna loial, a cărui prezență era o tăcută afirmație – și cu ambasadorul american la Națiunile Unite, viitorul director al serviciilor naționale de informații, John Negroponte, lângă el – secretarul de stat a început: „Toate afirmațiile pe care le fac astăzi sunt susținute de surse, surse solide. Acestea nu sunt presupuneri. Ceea ce vă prezentăm sunt faptele și concluziile bazate pe informații solide“.

Powell a spus: „Nu există nici o îndoială că Saddam Hussein are arme biologice și că are abilitatea de a răspândi aceste otrăvuri și boli mortale în moduri care pot cauza moarte și distrugere în masă.“ A avertizat din nou asupra laboratoarelor mobile pentru armele biologice, despre cum puteau fi parcate în hambare, despre cum se puteau mișca fără să fie detectate. A spus că Saddam avea suficiente arme chimice letale pentru a umple șaisprezece mii de rachete de luptă. Și, probabil cel mai rău dintre toate, exista amenințarea „unei legături mult mai sinistre între Irak și rețeaua teroristă al Qaeda.“

Aceasta nu era o folosire selectivă a surselor de spionaj. Nu era nici alegerea celei mai bune informații. Nu era nici modificarea faptelor pentru a se potrivi cu planurile de război. Era ceea ce spunea informațiile, cele mai bune informații pe care le avea de oferit Agenția. Powell petrecuse zile și nopți cu Tenet, verificând și reverificând rapoartele CIA. Tenet l-a privit în ochi și i-a spus că erau foarte solide.

La 20 martie 2003, războiul a început mai devreme decât era plănuir, cu un pont greșit din partea CIA. Tenet a alergat la Casa Albă cu un raport de ultimă oră care spunea că Saddam Hussein se ascundea într-un complex aflat la sud de Bagdad, pe nume Doura. Președintele a ordonat Pentagonului să-l distrugă. Bombele anti-buncăr și rachetele de croazieră au căzut în valuri. Vicepreședintele Cheney a declarat „Cred că l-am prins pe Saddam Hussein. A fost văzut scos dintre dărâmături și nu putea să respire.“ Era un raport fals: Saddam nu era de găsit. Primul eșec de alegere a țintei nu avea să fie, însă, ultimul. La 7 aprilie 2003, CIA a raportat că Saddam și fiii lui se întâlneau la o casă de lângă restaurantul Saa, din districtul Mansur al Bagdadului. Forțele aeriene au aruncat patru bombe de o tonă asupra casei. Saddam nu era nici acolo. Au fost uciși optsprezece civili nevinovați.

Agenția prezisese că mii de soldați americani și comandanții lor aveau să se predea, odată început atacul dinspre granița Kuweitului. Dar forțele de invazie americane au trebuit să se lupte în fiecare oraș prin care au trecut pentru a pune stăpânire pe drumul spre Bagdad.

CIA își imagina capitularea deplină a unităților militare americane, iar informațiile sale erau specifice: divizia irakiană aflată la An Nasiriya avea să depună armele. Primele trupe americane care au intrat în oraș cu căzut într-o ambuscadă; optsprezece pușcași marini au fost uciși, unii chiar de aliați, în prima luptă majoră a războiului. Forțelor americane li se spusese că vor fi întâmpinate la Bagdad de mulțimi bucuroase de irakieni care vor flutura steagul american – serviciul clandestin avea să ofere steagurile –, cu dulciuri și flori. În schimb, au fost întâmpinate cu gloanțe și bombe.

CIA a completat o listă de 946 de locuri suspecte unde s-ar fi putut afla armele de distrugere în masă ale lui Saddam. Soldații americani au fost răniți și uciși căutând arme care nu erau de găsit. Agenția nu a luat în considerare amenințarea adusă de puștile de asalt și rachetele cu grenade depozitate de Fedayeen, forțele nepermanente conduse de fiul lui Saddam, Uday Hussein. Eșecul a dus la prima serie majoră de soldați americani morți în luptă. „Fedayeen și alte forțe paramilitare s-au dovedit a fi o amenințare mai mare decât ne-am așteptat“, scriau autorii *On Point*, istoria oficială a Armatei SUA despre invazia din Irak. „Comunitățile de spionaj și de operațiuni nu au anticipat niciodată cât de feroce, tenace și fanatici erau aceștia.“

CIA a organizat o echipă paramilitară de irakieni, numită Scorpionii, pentru a se ocupa de sabotaj înainte și după război. În timpul ocupației, Scorpionii s-au distins prin uciderea în bătaie a unui general irakian. Maior-generalul Abed Hamed Mowhoush, care era suspectat de conducerea atacurilor insurgenților, dar care se predase voluntar trupelor americane, a fost bătut până la leșin cu cozile unor baroase de către Scorpioni, iar asta în prezența unui ofițer CIA care conducea echipa, un ofițer pensionat al Forțelor Speciale care tocmai revenise la Agenție

pentru război. Mowhoush a murit din cauza rănilor după două zile, la 26 noiembrie 2003. Mai devreme în acea lună, un prizonier irakian pe nume Manadal al-Jamadi murise din pricina torturii la închisoarea Abu Ghraib, în timp ce se afla în custodia unui ofițer CIA. Interogatoriile brutale făceau parte din ceea ce-i spusese Casa Albă Agenției să facă atunci când aveau să lase mânușile deoparte.

Așa cum a concluzionat CIA la trei ani de la invazie, ocupația americană din Irak a devenit „cauze *célèbre* (pentru jihadiști, cultivând un profund resentiment față de implicarea SUA în lumea musulmană și crescând numărul susținătorilor unei mișcări jihadiste globale.“ Concluzia a venit prea târziu pentru a mai folosi la ceva forțelor americane.

„Orice armată de eliberare are o perioadă intermediară, după care devine o armată de ocupație“, scria generalul de corp de armată David H. Petraeus, care a comandat Divizia Aeropurtată 101 în primul an de război, a supravegheat efortul de implicare al armatei irakiene într-o a doua serie de atacuri și s-a întors comandant al forțelor americane în 2007.

„Spionajul este cheia succesului“, spunea el. Fără el, operațiunile militare vor suferi o prăbușire catastrofală“.

DOAR BĂNUIA

După încheierea războiului, Agenția și-a revărsat forțele în Bagdad. „Pe măsură ce Irakul trece de la tiranie la auto-determinare, Bagdadul devine adăpostul celui mai mare post CIA de la războiul din Vietnam“, a declarat Jim Pavitt, șeful serviciului clandestin. „Sunt extrem de mândru de performanța noastră în Irak și de rolul nostru în eliberarea poporului său de atâtea decenii de represiune.“ Ofițerii de la baza din Bagdad lucrau cu soldați ai Forțelor Speciale, încercând să stabilească un nou climat în Irak, alegând liderii locali, mituind politicienii, încercând să reconstruiască societatea din temelii. Au încercat să lucreze cu omologii lor britanici pentru crearea unui nou serviciu de informații. Dar încercarea lor n-a dat prea multe roade. Când insurgenții irakieni au început să se ridice împotriva ocupației americane, aceste proiecte au început să se dezintegreze, iar liderii postului CIA de la Bagdad au început să rupă rândurile.

Pe măsură ce ocupația scăpa de sub control, ofițerii CIA se vedeau prinși în complexul ambasadei americane din capitală, incapabili să reziste fără protecția zidurilor înalte și a sârmei ghimpate. Au devenit prizonierii Zonei Verzi, lipsiți de capacitatea de a înțelege insurgența irakiană, petrecând prea multe ore bând la barul Babylon al bazei din Bagdad. Mulți dintre ei nu acceptau o rotație de mai mult de una până la trei luni, timp abia suficient pentru a vedea ce se întâmplă în jurul lor.

Baza CIA, ale cărei trupe se apropiau de cinci sute de ofițeri, schimbaseră trei șefi pe parcursul unui an. CIA pur și simplu nu putea să găsească un înlocuitor pentru primul șef al bazei din 2003. „Se confruntau cu o serioasă dificultate de a găsi un individ pe care să îl trimită acolo“, spunea Larry Crandall, un ofițer veteran al Serviciului Străin care colaborase îndeaproape cu CIA în timpul jihadului afgan și

lucraseră ca administratorul numărul doi al programului de reconstrucție a Irakului în valoare de 18 miliarde de dolari. Agenția nu găsea pe nimeni de la serviciul clandestin dornic sau capabil să lucreze în Irak. În cele din urmă, a găsit un analist fără nici un fel de experiență în conducerea de operațiuni. A rezistat câteva luni. Era un extraordinar eșec de conducere pe timp de război.

CIA i-a trimis pe cei mai buni inspectori americani, care mai vânaseră arsenalul lui Saddam și în anii '90, înapoi în Irak. David Kay conducea o echipă de 1.400 de specialiști, Grupul de Investigații pentru Irak, lucrând direct pentru directorul Serviciilor Centrale de Informații. Tenet a continuat să susțină rapoartele CIA, respingând criticile tot mai acute care susțineau că acestea erau „dezinformante, înșelătoare și pur și simplu greșite.” Dar grupul de investigații a răscolit Irakul și nu a găsit nimic. Când Kay a revenit pentru a raporta acest lucru, Tenet i-a făcut vânt în purgatoriu. Totuși, Kay a mers în fața Comitetului Serviciilor Înarmate al Senatului la 28 ianuarie 2004 și a spus adevărul.

„Ne-am înșelat în aproape toate privințele”, a spus el.

Când a devenit clar că Agenția doar își imaginase arsenalul apocaliptic al Irakului, o epuizare psihică a început să se instaleze la CIA. O furie amară și neagră a pus stăpânire pe spiritul înflăcărat care o cuprinsese după 11 septembrie. Era evident că nu mai conta prea mult pentru Casa Albă sau pentru Pentagon sau chiar pentru Departamentul de Stat dacă Agenția avea sau nu ceva de spus.

Președintele Bush disprețuia rapoartele sale tot mai înfricoșătoare despre cursul ocupației. Agenția „doar bănuia”, spunea el.

Era sunetul morții. *Dacă nu suntem crezuți, existența noastră nu mai are nici o rațiune.*

DOVEZILE ERAU COMPLET ABSURDE

„Suntem în război”, a spus judecătorul Laurence Silberman, pe care președintele Bush l-a delegat la 6 februarie 2004 să conducă o investigație despre modul în care prezentase CIA arsenalul lui Saddam. „Dacă armata americană ar face vreo greșală chiar mai puțin gravă decât comunitatea noastră informațională, ne-am aștepta ca generalilor să li se arate ușa.”

A continuat: „Ar fi fost perfect justificabil să le fi spus președintelui și Congresului că era probabil ca Saddam să aibă arme de distrugere în masă pe baza trecutului său, a insuficientelor indicii ale distrugerii acestora și a comportamentului său înșelător.” Dar CIA făcuse „o gravă, gravă greșală concluzionând că este sigură în proporție de nouăzeci de procente că Saddam avea arme de distrugere în masă. Iar asta era o greșală gravă care nu se baza pe nici un fel de imagine din interior”, a spus el. „Dovezile erau complet absurde, unele chiar false, și nu au fost prezentate cum ar fi trebuit. Mai mult, exista o lipsă atât de colosală de comunicații interne în comunitatea informațională încât adesea mâna stângă nu știa ce făcea mâna dreaptă.”

CIA ajunsese la acele concluzii asupra armelor chimice irakiene doar pe baza forografilor incorect interpretate ale cisternelor irakiene. CIA se bazase în

concluziile sale asupra armelor biologice irakiene pe o singură sursă – Curveball. Își sprijinise afirmațiile, aproape în întregime, pe concluziile sale asupra armelor nucleare doar pe importurile de tuburi de aluminiu făcute de Saddam pentru construirea de rachete convenționale. „Este o greșeală șocantă să se concluzioneze că acele tuburi de aluminiu erau adecvate sau fuseseră construite pentru centrifugele armelor nucleare”. a afirmat judecătorul Silberman.

„Marele dezastru”, a spus el, „era că Powell mersese la Națiunile Unite și prezentase un caz care trebuia să fie absolut lipsit de erori, dar care avea o bază foarte, foarte putredă”.

Judecătorul Silberman și comisia sa prezidențială au primit permisiunea fără precedent de a citi fiecare articol despre armele de distrugere în masă ale Irakului din informarea zilnică a președintelui. Au stabilit că rapoartele CIA pentru ochii președintelui nu erau diferite de restul muncii pe care o făcea, inclusiv infama estimare – cu o singură excepție. Erau „chiar mai înșelătoare”, a stabilit comisia. Erau „mai mult decât orice, mai mult alarmiste și mai puțin nuanțate.” Informările zilnice ale președintelui „cu titlurile lor care să capteze atenția și repetițiile sistematice, lăsaus impresia mai multor rapoarte care coroborau, când, de fapt, existau foarte puține surse... Într-un mod subtil, rapoartele zilnice păreau „să vândă” informații – pentru a păstra interesul clienților sau cel puțin pe cel al Primului Client.”

NU NE-AM FĂCUT TREABA

George Tenet vedea că vremea lui trecuse. Făcuse tot ce putuse pentru a re-vitaliza și reînnoi Agenția. Totuși, avea să fie mereu amintit pentru un singur lucru: că-l asigurase pe președinte că CIA deținea „dovezi sigure” despre armele de distrugere în masă ale Irakului. „Acestea au fost două dintre cele mai tâmpite cuvinte pe care le-am spus vreodată”, reflecta Tenet. Indiferent de cât timp va trăi, indiferent de faptele bune pe care avea să le facă în anii următori, cuvintele aveau să apară în primul paragraf al necrologului său.

Este de apreciat faptul că Tenet i-a cerut lui Richard Kerr, fostul director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, să investigheze ce nu fusese în regulă cu estimarea asupra Irakului. Studiul a fost marcat confidențial la încheierea lui, în iulie 2004 și a rămas așa pentru aproape doi ani. Când a fost dat publicității, a devenit clar de ce îl ascunsese Agenția sub covor. Era un epitaf. Spunea că CIA nu încetase să existe după încheierea Războiului Rece; căderea Uniunii Sovietice avusese un impact asupra Agenției „similar cu efectele căderii unui meteorit peste lumea dinozaurilor.”

În cazul Irakului și în multe alte cazuri, analiștii erau adesea forțați să „se bazeze pe raportări cu surse incerte și chiar deloc credibile.” În celebrul caz Curveball, ofițerii CIA fuseseră corect avertizați că omul lor era un mincinos. Acea avertizare nu a fost luată în seamă. Nu era neglijență la locul de muncă, dar nici departe nu era.

Serviciul clandestin folosea adesea „descrieri diferite pentru aceeași sursă”, astfel încât cititorii rapoartelor sale credeau că aveau trei surse de verificare

ale informațiilor, când, de fapt, era una singură. Nu era fraudă, dar nici departe nu era.

CIA lucra la cheștiunea arsenalului irakian de mai bine de un deceniu, și totuși, Tenet s-a dus la George Bush și Colin Powell în ajunul războiului spunând minciuni îmbrăcate în adevăruri autentice. Nu era o infracțiune, dar nici departe nu era.

Tragic, aceasta era moștenirea lui Tenet. În cele din urmă, a recunoscut că CIA greșise – „nu din motive politice sau din dorința teribilă de a duce țara într-un război“, ci din cauza incompetenței sale. „Nu ne-am făcut treaba“, a spus el.

Explicarea sensului aceluși eșec i-a revenit inspectorului-șef al CIA pentru armament, David Kay. „Credem că spionajul este important pentru câștigarea războaielor“, a spus el.

„Războaiele nu sunt câștigate de serviciile de informații. Sunt câștigate prin sângele, talentul, curajul tinerilor bărbați și femei pe care îi trimitem pe teren... Ce fac serviciile de informații atunci când funcționează cum trebuie este să ajute la evitarea războaielor.“ Acesta era, până la urmă, eșecul fundamental al CIA

50. CEREMONIA DE ÎNMORMÂNTARE

La 8 iulie 2004, la șapte ani de la preluarea funcției, George Tenet a demisionat. În discursul său de încheiere, a citat cuvintele lui Teddy Roosevelt: *Nu contează cel care critică, nici cel care arată cu degetul cum se împiedică cei puternici sau unde șirul faptelor i-ar fi făcut mai mult bine. Încrederea i se acordă celui care este cu adevărat în mijlocul lucrurilor, a cărui față este încărcată de praf și sudoare și sânge.* Richard Nixon ținuse același discurs înainte de a părăsi, în dizgrație, Casa Albă.

Tenet s-a retras pentru a-și scrie dureroasele memorii personale despre anii petrecuți la CIA. E o carte plină de orgoliu, amară. A lăudat pe bună dreptate succesul CIA - cu ajutorul neprețuit al serviciilor britanice de informații - de a descoperi programele armelor secrete din Pakistan și Libia. A susținut că transformase Agenția dintr-un hârb într-un dinam. Dar mașina se stricase sub presiunea intolerabilă. Tenet nu a putut riposta împotriva al Qaeda înainte de 11 septembrie: „În absența informațiilor solide“, scria el, „acțiunile sub acoperire sunt o neghiobie.“ Iar de la momentul atacurilor, a fost măturat de valuri imense de amenințări care nu s-au materializat niciodată. În fiecare zi, a transmis cele mai noi îngrijorări către Casa Albă și „puteai înnebuni crezând chiar și jumate“ din ceea ce raporta el. Și el chiar aproape că înnebunise. Copleșiți de incertitudini, el și CIA s-au convins că arsenalul Irakului exista cu adevărat. „Eram prizonierii propriei noastre istorii“, scria el, și asta pentru că singurele fapte brute pe care le aveau la dispoziție aveau o vechime de patru ani. Și-a recunoscut eroarea, dar cheștiunea era deja condamnată. Tenet ajunsese că creadă că cei de la Casa Albă voiau să îl acuze de decizia de intrare în război. Era o povară prea greu de suportat.

Iar acum i-a venit rândul criticului să ocupe locul de frunte pe scenă.

Porter Goss nu s-a bucurat niciodată de mare succes la CIA. Recrutat în primul său an la Yale, în 1959, s-a alăturat serviciului clandestin și a lucrat în timpul

mandatulelor lui Allen Dulles, John McCone și Richard Helms. A lucrat în cadrul diviziei latino-americane timp de un deceniu, concentrându-se pe Cuba, Haiti, Republica Dominicană și Mexic. Momentul culminant al timpului petrecut la postul din Miami a fost trimiterea agenților cubanezi în misiunile desfășurate pe insulă sub acoperirea nopților toamnei anului 1962.

Nouă ani mai târziu, Goss lucra la baza din Londra, când o infecție bacteriană care i-a atacat inima aproape că l-a ucis. S-a retras, s-a întremat, a cumpărat un mic ziar din Florida și l-a transformat în instrumentul care avea să-i aducă un loc în Congress în 1988. Avea o avere de 14 milioane de dolari, o fermă elegantă în Virginia, o proprietate în Long Island Sound și un tip de dominare superioară asupra CIA ca președinte al comitetului pentru probleme de spionaj al Camerei.

Era modest în privința reușitelor sale de la Agenție. „Nu aş mai putea obține o slujbă la CIA astăzi”, a spus el în 2003. „Nu sunt calificat.” Avea dreptate în privința asta. Dar decisese că el și doar el va fi următorul director al Serviciilor Centrale de Informații. Îl țintise pe Tenet cu rafale vicioase. Armele sale erau cuvintele raportului anual asupra Agenției al comitetului pentru serviciile de informații.

VA MAI DURA ÎNCĂ CINCI ANI

Publicat la 21 iunie 2004, cu trei săptămâni înainte ca Tenet să se retragă, raportul Goss a avertizat că serviciul clandestin devenea „o birocrație afectată, incapabilă și de obținerea celui mai mic succes.” Deși 138.000 de americani au aplicat pentru un post de muncă la CIA în anul anterior, doar câțiva au ajuns la gradul de spioni. Tenet tocmai mărturisise că „avea să fie nevoie de încă cinci ani de muncă pentru a avea tipul de serviciu clandestin de care are nevoie țara noastră.”

Goss a sesizat atunci un adevăr trist: „Am intrat acum în cel de-al optulea an de reconstruire și ne mai așteaptă cinci până să ne revenim. Asta e tragic.”

Apoi, Goss și-a întors tunurile spre directoratul pentru informații al CIA, care produsese mai degrabă știri izolate, de valoare nesemnificativă, decât informații strategice de mare anvergură, motivul care stătuse la baza înființării Agenției. Goss avea dreptate și în legătură cu acest lucru – și întreaga lume a spionajului o știa. „Nu am mai produs informații strategice de atâta timp încât cei mai mulți dintre analiștii noștri nici nu mai știu cum să facă treaba asta”, a spus Carl W. Ford Jr., secretarul de stat adjunct pentru spionaj și cercetare între martie 2001 și octombrie 2003 și fost ofițer CIA.

„Atât timp cât evaluăm informațiile mai mult în funcție de volum decât de calitate, vom continua să tot mutăm dintr-o parte în alta grămadă de gunoi de 40 de miliarde de dolari pentru care suntem atât de faimoși”, a spus Ford. Era enervat că Agenția, paralizată de frică de arsenalul himeric al lui Saddam Hussein, nu aflase nimic despre programele nucleare ale restului țărilor de pe axa răului întocmită de președinte. „Probabil că știm de sute de ori mai multe detalii despre programul nuclear al Irakului decât despre cel al Iranului și de o mie de ori mai multe decât despre programul Coreei”, a spus Ford. Coreea de Nord era în întuneric, așa cum fusese întotdeauna. CIA încercase să reconstruiască o rețea de agenți în Iran, dar

eșuase. Acum nici despre Iran nu se știa nimic; Agenția știa, de fapt, mult mai puțin despre aceste programe nucleare decât știuse cu cinci sau zece ani mai înainte.

CIA era în ruine, a spus Ford: „E terminată. Este mai terminată decât vrem să recunoaștem.” Raportul Goss a indicat clar acest lucru. „Există o negare disfuncțională a oricărei nevoi de acțiune de corectare”, spunea documentul. „CIA continuă să meargă pe un drum care duce spre stânca proverbială.”

Goss era sigur că găsisese răspunsurile. Știa că CIA se păcălise singură și-i păcălise și pe alții despre calitatea muncii sale. Știa că cea mai mare parte a serviciului clandestin petrecuse patru decenii din Războiului Rece așteptând și sperând ca sovieticii să își ofere voluntar serviciile ca spioni. Știa că ofițerii din străinătate care participau la războiul împotriva terorii petrecuseră zile întregi așteptând și sperând ca omologii lor din Pakistan, Iordania, Indonezia și Filipine să le vândă informații. Știa că soluția era reorganizarea Agenției.

Comisia 11 septembrie, creată de Congres, era pe cale să producă raportul final. A făcut o treabă minunată în reconstruirea evenimentelor care au culminat cu atacurile. Însă nu a indicat o cale sigură pentru viitor. Nici Congresul nu a făcut prea multe pentru a redresa Agenția după 11 septembrie, în afară de alimentarea bugetului cu miliarde de dolari și o grămadă de sfaturi gratuite. Comisia a descris corect supravegherea Congresului asupra serviciilor de informații ca fiind „disfuncțională” – același epitet pe care i l-a aruncat Goss în față Agenției. Ani întregi nu a existat absolut nici o implicare în chestiunile de viață și de moarte venite din partea comitetelor de spionaj ale Camerei și Senatului cu care s-a confruntat CIA. Comitetul Camerei sub conducerea lui Goss a întocmit ultimul raport substanțial asupra comportamentului CIA în 1998. Un sfert de secol de supraveghere din partea Congresului nu a produs nimic de valoare durabilă. Comitetele de spionaj și membrii lor aplicaseră ocazional câte o acuzație publică și o grămadă de petice pentru a rezolva temporar problemele constante.

Se știa că Comisia 11 septembrie avea să recomande pregătirea unui nou director pentru Agenția Națională de Informații. Ideea apăruse încă din primele zile ale lui Allen Dulles. Asat nu oferea o soluție reală crizei din sânul CIA. Rearanjarea căsuțelor pe schema guvernamentală nu avea să ușureze conducerea CIA.

„Este o organizație care se zbate în decepții”, spunea John Hamre, fost secretar adjunct al apărării și președinte al Centrului pentru Studii Strategice și Internaționale din Washington. „Cum poți să administrezi o organizație ca asta?”

Era una dintre multele întrebări la care CIA și Congresul nu răspunseseră nicio dată. Cum conduci un serviciu secret de informații într-o democrație deschisă? Cum servești adevărului prin minciună? Cum extinzi democrația prin înșelăciune?

PÂNĂ LA URMĂ, NU VOR RĂMÂNE

Mitul despre CIA data din timpul evenimentelor din Golful Porcilor: că toate succesele erau secrete, că numai eșecurile erau făcute publice. Adevărul era că CIA nu avea cum să reușească fără recrutarea și susținerea ofițerilor abili și îndrăzneți

și a agenților străini. Agenția a eșuat constant în această misiune și n-ar fi reușit decât să se amânezească susținând contrariul.

Pentru a reuși, CIA avea nevoie să găsească bărbați și femei cu disciplina și sacrificiul de sine a celor mai buni ofițeri militari ai națiunii, conștiința culturală și cunoașterea istoriei pe care le au cei mai buni diplomați ai țării și simțul curiozității și al aventurii pe care îl posedă cei mai buni corespondenți străini. N-ar strica nici ca acești recruți să poată fi luați drept palestiniei, pakistanezi sau afgani. Nu era ușor să găsești asemenea americani.

„Poate CIA să înfrunte amenințările constante? Răspunsul, în acest moment, este nu – nu absolut“, a spus Howard Hart, care își riscase viața pentru a infiltra agenți în Iran, făcuse contrabandă cu arme pentru rebelii afgani și-i condusese pe ofițerii paramilitari ai Agenției. Hart a spus că s-a simțit insultat când Goss a numit CIA „o adunătură de ticăloși disfuncționali“ și „o grămadă de idioți.“ Dar a recunoscut că „serviciul clandestin al CIA poate fi criticat pentru că nu s-a descurcat la fel de bine cum ar fi trebuit. Aceasta este o afirmație corectă. Pentru că avem oameni care nu dau tot ce au mai bun. Iar motivul pentru care cei mai mulți dintre ei sunt încă aici este că nu avem cum să îi înlocuim.“

Președintele Bush a pledat pentru creșterea personalului cu încă 50 de procente. Dar nu cantitatea, ci calitatea era motivul crizei. „Nu avem nevoie de mai mulți bani și de mai mulți angajați, cel puțin pentru moment“, a spus Carl Ford. „Agenți mai mulți cu cincizeci de procente și analiști mai mulți cu cincizeci de procente înseamnă cu cincizeci de procente mai mult aer încins.“ Problema personalului era aceeași cu care se confruntase și Walter Bedell Smith în funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații în toiul Războiului din Coreea: „Nu găsim oameni calificați. Pur și simplu, nu există.“

CIA nu putea găsi suficienți americani talentați care se lucreze ca spioni pe un salariu de la stat. Sute de angajați de la cartierul general și de pe teren au demisionat în anul 2004, infuriați și umiliți de colapsul de credibilitate și autoritate de la Agenție. Recrutarea, angajarea, pregătirea și păstrarea tinerilor ofițeri rămânea cea mai dificilă sarcină a CIA-ului. Goss se ruga să îi găsească. S-a dus la audierile de confirmare de la Senat de la 14 septembrie 2004 cu multă încredere în sine, spunând că putea aranja CIA o dată pentru totdeauna. „Nu vreau să îi acord ajutor și susținere dușmanului spunându-vă cât de gravă cred că e problema“, a spus el în fața camerelor de filmat. După confirmarea lui cu un vot de 77 la 17 în Senat, Goss s-a dus entuziasmat la cartierul general CIA.

„Nu crezusem nici în cele mai frumoase vise ale mele că mă voi întoarce aici“, le-a spus el bărbaților și femeilor pe care îi condamnase cu vehemență cu trei luni înainte. „Dar, iată-mă.“ A declarat că acțiunile sale vor fi „susținute de ordine executive“ din partea președintelui: avea să fie contactul lui Bush în materie de spionaj, șeful CIA, directorul Serviciilor Centrale de Informații, directorul Serviciilor Naționale de Informații și șeful unui nou centru național de antiterorism. Nu avea să poarte două pălării ca predecesorii săi. Aveau să fie cinci.

În prima sa zi la birou, Goss a făcut o curățenie mai rapidă și mai drastică decât oricare altă acțiune similară din istoria Agenției Centrale de Informații. I-a dat pe

ușă afară pe aproape toți ofițerii de rang superior din CIA. A afundat Agenția într-o amărăciune nemaiîntâlnită de aproape treizeci de ani. Resentimentele produse de expulzarea lui Stephen Kappes din funcția de șef al serviciului clandestin au fost feroce. Kappes, fost pușcaș marin și șef al bazei din Moscova, reprezenta tot ce avea CIA mai bun. În parteneriat cu serviciile britanice de informații, jucase de curând un rol principal în triumful informațiilor și diplomației, convingând Libia să abandoneze îndelungatul său program de dezvoltare de arme de distrugere în masă. Când a cerut explicații despre decizia lui Goss, a fost dat pe ușă afară.

Noul director s-a înconjurat cu o echipă de lingăi politici aduși de la Capitol Hill. Credeau ca sunt într-o misiune specială pentru Casa Albă – sau o putere mai mare – să scape CIA de subversivitățile stângii. La cartierul general, exista percepția că Goss și personalul său, „Gosslingăii”, apreciau loialitatea față de președinte și mai ales față de politicile lui, astfel că nu voiau ca Agenția să meargă împotriva Casei Albe. Cei care îi provocau aveau să plătească pentru asta. Biciuirea CIA era pe bună dreptate o chestiune de competență. A devenit astfel, greșit, o chestiune de ideologie.

Directorul a emis ordine împotriva opoziției față de politicile președintelui. Mesajul său era clar: intrați în program sau plecați. Ultima alegere părea mai atractivă pentru personalul talentat al CIA, care reprezenta în jur de zece procente. Un uriaș domeniu al industriei de securitate, care își vindea serviciile către guvern, se dezvolta la marginea sferelor puterii din Washington. Cei mai buni oameni ai Agenției au renunțat. CIA fusese, cu cincisprezece ani în urmă, o adevărată forță în combaterea luptătorilor în Războiul Rece. Acum era plină de începători. Până în 2005, jumătate din forța de muncă a CIA – inclusiv agenții și analiștii – aveau cinci sau mai puțini ani de experiență.

Declarația iresponsabilă a președintelui potrivit căreia Agenția „nu făcea decât să ghicească” situația din Irak a aprins la Agenție o furie care mocnea de multă vreme în rândurile profesioniștilor care mai rămăseseră. Ofițerii CIA din Bagdad și din Washington au încercat să avertizeze despre calea pe care mergea președintele în chestiunea Irakului, și care se arăta dezastruasă. Spuneau că Statele Unite nu pot conduce o țară pe care nu o înțeleg. Cuvintele lor nu au avut nici o valoare la Casa Albă. Erau o erezie într-o administrație ale cărei politici se bazau pe credință.

Patru foști directori ai serviciilor clandestine au încercat să îl contacteze pe Goss pentru a-i spune să ia lucrurile mai ușor, altfel risca să distrugă ce mai rămăsese din CIA. Nu a vrut să le răspundă la telefoane. Unul dintre ei a declarat public: „Goss și lingăii lui pot să facă mult rău într-un timp foarte scurt”, scria Tom Twetten într-un articol publicat în *Los Angeles Times* la 23 noiembrie 2004. „Dacă angajații profesioniști ai CIA nu cred că liderii Agenției sunt de partea lor, nu vor fi dispuși să riște pentru ea și, până la urmă, nu vor mai rămâne.” A doua zi, John McLaughlin, care ținuse unită Agenția ca director interimar după demisia lui Tenet, a dat un alt răspuns.

CIA nu era o „agenție disfuncțională și vagabondă”, scria el în *The Washington Post*. „Instituțional, CIA nu complotază împotriva președintelui.” Haviland Smith, care se pensionase din funcția de șef al departamentului pentru antiterorism, și-a exprimat opinia. „Porter Goss și trupele sale de la Hill distrug totul”, scria

el. „Epurarea CIA în aceste momente nefericite, când trebuie să ne ocupăm de probleme reale de terorism, ne sfidează.“ Nici un director al Agenției nu fusese niciodată atacat în scris, oficial, de veteranii spionajului american. În ciuda tuturor anilor în care fusese atacată Agenția de presă.

Fațada începea să se prăbușească. CIA se prăbușea.

„Aici avem de-a face cu una dintre cele mai deosebite tipuri de operațiuni pe care le poate avea un guvern“, spusese președintele Eisenhower cu cincizeci de ani mai înainte. „Probabil că este nevoie de un anumit fel de geniu pentru a o conduce.“ Nouăsprezece oameni ocupaseră funcția de directori ai Serviciilor Centrale de Informații. Nici unul dintre ei nu îndeplinea standardele înalte pe care le stabilise Eisenhower. Fondatorii Agenției fuseseră înfrânți de propria lor ignoranță în Coreea și Vietnam și blocați de aroganța lor la Washington. Succesorii lor s-au văzut plutind în derivă la moartea Uniunii Sovietice și prinși în stare de inconștiență când teroarea a lovit în inima puterii americane. Încercările lor de a da un sens lumii au generat multă căldură, dar puțină lumină. La fel ca la început, războinicii de la Pentagon și diplomații de la Departamentul de Stat au continuat să îi desconsidere. Pentru mai mult de jumătate de secol, președinții au fost frustrați sau furioși când au apelat la directori pentru informații introspective sau pentru cunoștințe.

De vreme ce se dovedea imposibil de atribuit, postul ar fi trebuit abolit. În decembrie 2004, pornit în plină forță împotriva Agenției, Congresul a trecut și președintele a semnat o nouă lege care îl pune în funcție pe directorul serviciilor naționale de informații, așa cum îndemnase Comisia 11 septembrie. Scrisă în grabă, dezbătută repede, legea nu făcea nimic pentru a ușura problemele congenitale și cronice care parazitaseră Agenția încă de la nașterea ei. Era o mascaradă a continuității pozând în schimbare.

Goss a crezut că președintele îl va alege pe el. Nu a fost sunat niciodată. La 17 februarie 2005, Bush a anunțat că îl numea pe ambasadorul american în Irak, John D. Negroponte. Diplomat de speță riguros conservatoare, curtenitor, spiritual, abil, nu lucrase nici măcar o singură zi în lumea spionajului. La fel ca în 1947, noul mahăr a primit responsabilitatea fără autoritate corespunzătoare. Pentagonul încă mai controla o mare parte a bugetului național de securitate, care acum se apropia de 500 de miliarde de dolari pe an, din care CIA primea abia 1 procent. Noua rânduire era doar o confirmare a faptului că vechea ordine eșuase.

EȘECUL NU POATE FI EXPLICAT

CIA era grav rănită. Conform legilor junglei și modului de lucru de la Washington, fiarele mai puternice au început să o încolțească. Președintele a acordat puteri extinse asupra spionajului, acțiunilor sub acoperire, interceptărilor și misiunilor de recunoaștere subsecretarului pe probleme de spionaj de la Pentagon, pe care l-a avansat ca al treilea în rang la Departamentul pentru Apărare. „Asta a trimis unde seismice prin comunitatea informațională“, a spus Joan Dempsey, director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații și director executiv al Consiliul Informațional

pentru spionaj în timpul administrației Bush. „Asta era mai degrabă o abordare de tip Kremlin.“

Pentagonul s-a mișcat în secret, încetul cu încetul, spre domeniul operațiunilor sub acoperire din străinătate, uzurpând rolurile, responsabilitățile, autoritatea și misiunile serviciului clandestin. I-a recrutat pe cei mai promițători tineri ofițeri pentru acțiuni paramilitare și i-a păstrat pe cei mai experimentați. Militarizarea serviciilor de informații s-a accelerat pe măsură ce serviciile civile de informații ale națiunii s-au erodat.

Noul analist-șef al lui Negroponte, Thomas Fingar, condusese micul, dar excelentul birou de informații și cercetare al Departamentului de Stat. A aruncat o privire asupra directoratului pentru spionaj al Agenției și a stabilit repede că „nimeni nu știa cine ce și unde făcea.“ A încercat să ia sub egida lui rămășițele funcționale ale mașinăriei analitice a CIA. Cele mai bune și mai strălucite minți au părăsit Agenția și au început să lucreze cu el.

Agenția, așa cum fusese constituită, începea să dispară. Clădirea era tot acolo și avea să găzduiască mereu o instituție. Dar la 30 martie 2005, o minge distrugătoare a stricat și ceea ce mai rămăsese din spiritul CIA. A venit sub forma unui raport de șase sute de pagini, emis de comisia prezidențială a judecătorului Silberman. Judecătorul era cel mai riguros gânditor care putea fi găsit în capitală. Acreditarea sa intelectuală îi era la fel de solidă ca și acreditarea conservatoare. Fusese de două ori foarte aproape de a fi numit director al Serviciilor Centrale de Informații. În cei cincisprezece ani în care fusese judecător federal la curtea de apel din Washington, susținuse cu consecvență mijloacele și scopurile securității naționale, chiar și atunci când afectau idealurile libertății. Spre deosebire de personalul Comisiei 11 septembrie, personalul său era foarte experimentat în operațiunile și analiza informațiilor.

Judecata lor a fost brutală și definitivă. Mediul directorului Serviciilor Centrale de Informații era „o lume închisă“ cu „un profil aproape impecabil“ al rezistenței la schimbare. Directorul condusese un ansamblu peticit, „fragmentat, slab administrat și prost coordonat“ de colectare și analiză de informații. Agenția era „adesea incapabilă să colecteze informații despre lucruri importante pentru noi“, iar analiștii săi „nu mărturisim întotdeauna cât de limitate sunt cu adevărat cunoștințele lor.“ CIA „era tot mai irelevantă în fața schimbărilor provocate de armele de distrugere în masă.“ Cel mai mare defect al său era adus de „inteligența umană slabă“ – incapacitatea de a întreprinde activități de spionaj.

„Recunoaștem că spionajul este, în cel mai bun caz, o chestiune de noroc; cincizeci de ani de asediu asupra Uniunii Sovietice au scos la iveală doar câteva persoane cu adevărat importante“, spunea comisia. „Totuși, nu ne rămâne nimic altceva decât să ne străduim mai mult.“ CIA „are nevoie de o schimbare fundamentală dacă vrea să se confrunte cu succes cu amenințările secolului XXI.“ Acesta era „un scop dificil de atins chiar și în cea mai bună dintre lumi posibile. Iar noi nu trăim în cea mai bună lume.“

La 21 aprilie 2005, biroul directorului Serviciilor Centrale de Informații a dispărut în negura istoriei. Goss a numit învestirea în funcție a lui Negroponte drept

„ceremonia de înmormântare“ pentru Agenția vechilor ofițeri. În acea zi, noul șef a primit o bizară binecuvântare: „Sper ca spiritul lui Wild Bill Donovan să îl ghideze și să îl inspire în eforturile sale“, a spus senatorul John Warner din Virginia, președintele Comitetului Serviciilor Înarmate.

La intrarea în cartierul general al CIA tronează o statuie de bronz a lui Donovan, plasată acolo unde s-au adunat, toți foștii directori de informații încă în viață la 21 august 2005, pentru a primi medalii de comemorare a serviciului lor și pentru a marca sfârșitul lungului lor șir. George H. W. Bush era acolo, în centrul care îi purta numele. La fel erau și Jim Schlesinger și Stan Turner, priviți ca niște intruși; Bill Webster și Bob Gates, reformatori eșuați; Jim Woolsey, John Deutch și George Tenet, care luptaseră să îndrepte o navă care își pierduse balamalele. Unii dintre acești oameni se disprețuiau unii pe alții cu zâmbetul pe buze, în vreme ce pe alții îi legau relații profunde de încredere. Era un priveghi destul de plăcut, cu o anumită pompă. Au urmat un prânz și o prelegere despre Agenție, ținută de istoricul șef al CIA, David S. Robarge. Goss stătea în primul rând, fremătând pe dinăuntru. Petrecuse câteva săptămâni agonizând asupra unui raport al unui inspector general pe care îl ceruse chiar el pe când era încă președintele comitetului pe problemele de spionaj al Camerei. Era o imagine neplăcută a defectelor care contribuiseră la atacurile de la 11 septembrie, un cuțit înfipt în inima Agenției, o examinare minuțioasă a inabilității sale de a produce ceva care să semene cu un război împotriva dușmanilor CIA. Urmând modelul lui Allen Dulles, Goss decisese să îl îngroape. Agenția nu avea să dea vreodată socoteală pentru eșecul ei de a proteja Statele Unite.

Istoricul CIA a reamintit cuvintele președintelui Eisenhower, rostite la așezarea pietrei de temelie a cartierului general al Agenției, la 3 noiembrie 1959:

Aspirația fundamentală a Americii este menținerea păcii. În acest scop, căutăm să dezvoltăm politici și acorduri care să facă pacea atât permanentă, cât și justă. Acest lucru poate fi făcut numai pe baza informațiilor comprehensive și adecvate. Într-un război, nimic nu este mai important pentru un comandant decât faptele care se referă la puterea, dispoziția și intențiile oponentului său și interpretarea adecvată a acestor fapte. Pe timp de pace, faptele necesare... și corecta lor interpretare sunt esențiale pentru dezvoltarea politicilor care să susțină, pe termen lung, securitatea noastră națională și cele mai bune interese... Nici un alt lucru nu poate fi mai important. Succesul eforturilor noastre de a susține poziția țării pe scena internațională depinde în mare măsură de calitatea muncii voastre... Această Agenție cere de la membrii ei cea mai mare dedicare, abilitate, încredere și altruism – ca să nu mai menționăm cel mai intens curaj, de fiecare dată când este nevoie. Succesul nu poate fi făcut public: eșecurile nu pot fi explicate. În munca de spionaj, eroii rămân nedecorați și neonorati.

„În acest loc se va ridica o structură frumoasă și utilă“, a concluzionat președintele. „Fie să aibă o viață lungă, să slujească mereu cauzei Americii și păcii.“

Pe când americanii mureau în luptă pentru colectarea informațiilor, directorii Serviciilor Centrale de Informații s-au ridicat, și-au strâns mâinile, au ieșit în căldura după-amiezii de vară și și-au continuat viețile. Așa cum se temuse să bătrânul și temutul soldat, lăsaseră o moștenire a cenușii.

NU RECUNOAȘTEȚI NIMIC, NEGAȚI TOTUL

La 5 mai 2006, președintele Bush l-a concediat pe Porter Goss, după nouăsprezece luni în care făcuse numai rău Agenției. Căderea ultimului director al Serviciilor Centrale de Informații a fost rapidă și lipsită de glorie, iar moștenirea lăsată de el, amară.

A doua zi, Goss a luat avionul și s-a dus la ceremonia de înmânare a diplomelor la Universitatea Tiffin, la o sută cincizeci de kilometri vest de Cleveland, Ohio. „Dacă asta ar fi fost o promoție de ofițeri de caz ai CIA, sfatul meu ar fi fost scurt și la obiect“, a spus el. „Nu recunoașteți nimic, negați totul și aduceți contraacuzatii.“ Cu aceste cuvinte, a dispărut din vedere, lăsând în urmă cea mai slabă serie de spioni și analiști din istoria CIA.

La o săptămână de la demisia lui Goss, o echipă de agenți FBI a făcut o razie la cartierul general CIA. Au preluat biroul lui Dusty Foggo, care tocmai demisionase din funcția de director executiv, a treia cea mai mare funcție din cadrul Agenției. Acesta era omul pe care, inexplicabil, Goss l-a pus la conducerea afacerilor zilnice ale CIA. În funcția lui anterioară, Foggo fusese ofițer de intențență pentru serviciul clandestin. Localizat în Frankfurt, îi aproviziona pe ofițerii CIA din Amman în Afganistan cu tot ce aveau nevoie, de la apă îmbuteliată la echipamente de protecție. Trebuia să se mai asigure că proprii lui contabili și responsabili pentru transporturi respectau regulile și regulamentele interne ale CIA. „Pentru că țin mult la etică și sunt un tip corect“, i-a scris el unui coleg ofițer, „îți urez mult succes în acest exercițiu.“ Evident, Foggo avea o problemă cu cuvântul *etică*.

Punerea sub acuzare în cazul *Statele Unite ale Americii vs. Kyle Dustin Foggo* conținea detalii deosebit de dureroase. Dat publicității la 13 februarie 2007, dosarul îl incrimina pe Foggo pentru înșelăciune, conspirație și spălare de bani. Susținea că Foggo atribuisese contracte de milioane de dolari prietenilor săi apropiați, care îi oferiseră mese bogate și băuturi fine, excursii extravagante în Scoția și Hawaii și îi promisese răfaceri profitabile – metoda veche de cumpărare de avantaje. Nu mai existase niciodată un asemenea caz în întreaga istorie a CIA. În momentul scrierii acestei cărți, Foggo a pledat nevinovat. Dacă este condamnat, poate primi o pedeapsă de douăzeci de ani de închisoare.

În aceeași zi în care Foggo era pus sub acuzare, un judecător federal din Carolina de Nord îl condamna pe un agent CIA, pe nume David Passaro, la opt ani și patru luni de închisoare după ce omorâse în bătaie un om în Afganistan. Passaro lucrase cu o echipă paramilitară a CIA aflată la Asadabad, capitala provinciei Kunar, la câțiva kilometri vest de granița cu Pakistanul. Agenția îl angajase în ciuda trecutului său ca infractor violent; fusese concediat de la poliția din Hartford, Connecticut, după ce fusese arestat pentru că snopise pe cineva în bătaie într-o încăierare.

Omul care a murit de mâna lui era Abdul Wali, un cunoscut fermier local care se luptase cu sovieticii în anii 1980. Wali aflase că era căutat pentru interogatoriu după o serie de atacuri cu rachete în apropierea bazei americane. Venise la americani de bunăvoie și își susținuse nevinovăția. Passaro nu l-a crezut pe cuvânt și i-a făcut vânt într-o celulă. L-a bătut pe Wali atât de rău că prizonierul a cerut să fie împușcat pentru a i se curma suferința; a murit de pe urma rănilor două zile

mai târziu. Passaro a fost pus sub acuzare și condamnat în conformitate cu una dintre prevederile Patriot Act, care le permitea cetățenilor americani să fie judecați pentru crimele comise pe un teritoriu din străinătate recunoscut de Statele Unite. Judecătorul a observat că absența unei autopsii l-a protejat de acuzația de crimă.

Curtea a primit o scrisoare de la fostul guvernator din Kunar, care spunea că moartea lui Wali lezase dureros cauza americană din Afganistan și constituise o metodă puternică de propagandă pentru forțele resurgente ale al Qaeda și ale talibanilor. „Neîncrederea în americani a crescut, eforturile de asigurare a securității și reconstrucție a Afganistanului au suferit mari pagube, iar singurii care au avut de câștigat de pe urma acțiunilor lui Dave Passaro sunt al Qaeda și partenerii lor”, scria guvernatorul.

La trei zile după ce Passaro a fost condamnat, un judecător din Italia a ordonat punerea sub acuzare a directorului bazei CIA din Roma, a directorului celei din Milano și a peste douăzeci de ofițeri, pentru răpirea unui cleric radical care petrecuse ani întregi în interogatorii brutale în Egipt. Un tribunal din Germania a acuzat treisprezece ofițeri CIA de răpirea și închiderea nelegitimă a unui cetățean neamț născut în Liban. Guvernul Canadei și-a cerut scuze oficial și a plătit o despăgubire de 10 milioane de dolari cetățeanului canadian Maher Arar, care fusese prins de CIA în timp ce schimba avioanele la New York după un concediu cu familia, fusese dus în Siria și supus unor interogatorii pline de cruzime timp de zece luni.

Deja sistemul de închisori al CIA fusese condamnat. Nu mai putea supraviețui de vreme ce nu mai era secret. Americanilor li s-a cerut să accepte necondiționat că răpirea, încarcerarea și torturarea oamenilor nevinovați făcea parte dintr-un program esențial, menit să prevină un alt atac asupra Statelor Unite. Se prea poate ca asta să fi fost situația, dar dovezile erau slabe. Sunt slabe șanse să aflăm vreodată adevărul.

Porter Goss a fost succedat la CIA de generalul Michael Hayden, fostul șef al Agenției Naționale de Securitate, cel care executase ordinele președintelui Bush pentru interceptarea electronică a țintelor americane, primul om care a deținut funcția de prestigiu de director a Agenției Centrale de Informații și singurul ofițer militar activ care a condus CIA de la plecarea lui Walter Bedell Smith în 1953. Generalul Hayden a declarat la confirmarea lui în fața Senatului că „vremea amatorilor” de la CIA trecuse. Dar nu era așa.

Conform standardelor proprii ale CIA, cam jumătate din forța sa de muncă era încă în pregătire. Erau puțini cei pregătiți să producă rezultate. Dar nu se putea face nimic în legătură cu asta; CIA nu avea de ales decât să îi promoveze dincolo de nivelul abilităților lor. Pe măsură ce tinerii de douăzeci de ani îi înlocuiau pe oamenii de patruzeci și cincizeci, scăderea calității muncii de spionaj se simțea tot mai mult. Serviciul clandestin a început să abandoneze tehnicile din trecut: războiul politic, propaganda și acțiunile sub acoperire – pentru că îi lipseau abilitățile pentru a le pune în practică. Agenția rămăsese un loc în care puțini oameni vorbeau persana, coreeana sau chineza. Încă nega dreptul de angajare al arabilor americani pe motive de securitate, dacă aveau rude în Orientul Mijlociu – așa cum era cazul celor mai mulți dintre ei. Revoluția informațiilor îi făcuse pe ofițeri și analiști la fel

de incapabili să înțeleagă amenințarea teroristă precum îi făcuse să înțeleagă ce se petrecea în Uniunea Sovietică. Iar pe măsură ce rapoartele Agenției începeau să fie dominate de catastrofa din Irak, al cincelea șef al bazei CIA din Bagdad în mai puțin de patru ani își făcea bagajele și părăsea lumea închisă a Zonei Verzi.

CIA ajunsese la limita inferioară. Pierduse atenția președintelui, iar liderii americani căutau servicii de spionaj în altă parte – la Pentagon și în industria privată.

DEZASTRUOASA ASCENSIUNE A PUTERII ABUZIVE

Bob Gates a preluat controlul asupra Pentagonului pe 18 decembrie 2006 – singurul analist începător care a condus CIA și singurul director care a devenit vreodată secretar al apărării. Două săptămâni mai târziu, John Negroponte, noul mahăr al spionajului, a demisionat după nouăsprezece luni, pentru a deveni omul numărul doi în cadrul Departamentului de Stat. A fost înlocuit de un amiral pensionat, Mike McConnell, care condusese Agenția Națională de Securitate în timpul marii prăbușiri de la începuturile erei digitale și care își petrecuse ultimul deceniu făcând bani pe post de agent militar la Booz Allen Hamilton.

Când Gates s-a instalat la Pentagon, a cuprins din priviri comunitatea americană de spionaj și a văzut stele verzi: un general conducea CIA, un general era subsecretar de stat pe probleme de spionaj, un general se ocupa de programele de contraterorism ale Departamentului de Stat, un general de corp de armată era subsecretarul adjunct al Pentagonului pentru probleme de spionaj, iar un maior conducea spionii CIA. Toate aceste posturi fuseseră deținute de civili, iar asta se întâmpla de mulți ani. Gates vedea o lume în care Pentagonul zdrobise CIA-ul, exact așa cum jurase să facă cu șaiszeci de ani în urmă. Voia să închidă închisoarea militară de la Guantanamo Bay, să aducă suspiecții de terorism din Cuba în Statele Unite și să îi condamne sau să îi recruteze. Voia să controleze dominația Departamentului de Apărare asupra serviciilor de informații. Tânjea să restaureze rolul central al CIA în guvernul american. Dar nu putea face mare lucru în privința asta.

Declinul făcea parte dintr-o putrezeală lentă care începuse să otrăvească stâlpii securității naționale americane. După patru ani de război în Irak, armata era epuizată, rănită de lideri care investiseră mai mult în arme futuriste decât în soldați în uniformă. După cinci ani de apărare a unei politici externe bazate pe speranța renașterii, Departamentul de Stat era dezorientat, incapabil să dea glas valorilor democrației. După șase ani de ignoranță voită, impusă de politicieni ignoranți, supravegherea Congresului asupra Agenției se mărise. Comisia 11 septembrie concluzionase că dintre toate aspectele care priveau spionaj americană, cel mai dificil de îndeplinit, dar și cel mai important, era cel al internsificării controlului Congresului. În 2005 și 2006, Congresul a răspuns prin refuzul de a promulga legea de autorizare anuală a CIA, legea de bază care guvernează Agenția, politicile și cheltuielile ei. Obstacolul a fost un singur senator republican care a obstrucționat legea pentru că aceasta permitea Casei Albe să clasifice un raport confidențial despre închisorile secrete ale CIA.

Eșecul acordării autorizației a făcut irelevante comitetele congresionale pe probleme de spionaj. Începând din 1960, nu mai existase niciodată atât de puțin control congresional asupra Agenției. O altă mare forță începea acum să exercite influență asupra spionajului: America corporatistă.

La sfârșitul anilor de președinție ai lui Dwight Eisenhower, la câteva zile după ce s-a plâns că eșecurile serviciilor de informații aveau să le rămână moștenire succesorilor lui, și-a ținut discursul de rămas-bun în fața națiunii Avertismentul său a devenit celebru: „Trebuie să ne ferim de acumularea de influență nejustificată, fie ea voită sau nu din partea sistemului militar-industrial. Potențialul pentru o ascensiune dezastruoasă a puterii abuzive există și va persista.” Puțin peste o jumătate de secol mai târziu, valul cheltuielilor secrete pentru securitatea națională de după 11 septembrie a creat un exploziv complex de spionaj industrial.

Clonele corporatiste ale CIA au început să răsără de peste tot din suburbiile Washingtonului și de dincolo de ele. Patriotismul pentru profit a devenit o afacere de 50 de miliarde de dolari pe an, după unele estimări – o sumă care se ridică la întregul buget al serviciilor de informații americane. Acest fenomen a început în urmă cu cincisprezece ani. După Războiul Rece, Agenția a început să contracteze mii de oameni pentru a elimina percepția de gol creată de reducerile de buget care au început în 1992. Un ofițer CIA putea să își completeze documentele de retragere, să își predea legitimația albastră și să meargă să lucreze pe un salariu mult mai bun la un agent militar, așa cum erau Lockheed Martin sau Booz Allen Hamilton, apoi să revină la CIA a doua zi, purtând o legitimație verde. După septembrie 2001, serviciile care utilizau surse externe au scăpat de sub control. Șefii cu legitimații verzi recrutau, deschis, la cantina CIA.

Mari părți ale serviciului clandestin au devenit complet dependente de agenții care se purtau de parcă ar fi făcut parte din ierarhia de conducere a CIA, dar care lucrau pentru stăpânii lor corporatiști. În realitate, Agenția avea două forțe de muncă – iar cea privată era mult mai bine plătită. Până în 2006, în jur de jumătate din ofițerii de la baza din Bagdad și de la noul Centru Național pentru Contraterorism, erau angajați prin contract, iar Lockheed Martin, cel mai mare contractor militar al țării posta anunțuri de angajare pentru „analști de contraterorism” pentru interogarea teoriștilor de la închisoarea Guantanamo.

În industria de spionaj se puteau face averi. Banii erau o forță puternică de atracție, iar rezultatul era o pierdere tot mai accelerată a oamenilor de valoare – ultimul lucru pe care și-l putea permite CIA – și crearea unor companii ca Total Intelligence Solutions. Fondată în februarie 2007, Total Intel era condusă de Cofer Black – șeful centrului contraterorist la 11 septembrie. Partenerii lui erau Robert Richer, care fusese omul numărul doi în cadrul serviciului clandestin, și Enrique Prado, șeful pentru operațiuni contrateroriste sub conducerea lui Black.

Toți trei abandonaseră războiul administrației Bush împotriva terorii în 2005, pentru a se alătura Blackwater USA, o companie privată de securitate cu legături politice, care asigura, printre altele, protecția americanilor din Bagdad. Au învățat subtilitățile obținerii de contracte cu guvernul la Blackwater, iar după un an, Black și prietenii lui ajunseseră să conducă Total Intel. Aceste lucruri se întâmplau printre

cei mai buni ofițeri ai CIA. Dar spectacolul abandonării navei în mijlocul războiului pentru a lupta în altă tabără nu era ceva remarcabil în Washingtonul secolului XXI. Legiuni de veterani CIA și-au părăsit posturile pentru a-și vinde serviciile Agenției, întocmind analize, creând acoperiri pentru ofițerii din străinătate, stabilind rețele de comunicații și organizând operațiuni clandestine. După exemplul lor, noii angajați ai CIA și-au făcut propriile planuri pe cinci ani: intră, ieși și apoi câștigă bani. Permisul de acces în zone ultrascrete și legitimația verde erau bilete de aur pentru noua rasă de bandiți de pe Beltway. Procesul acesta al serviciilor de informații era un semnal clar că CIA nu-și mai putea îndeplini singură multe din misiunile sale de bază după 11 septembrie. Mai presus de toate, nu putea ajuta armata să impună demorația în Irak prin forța armelor. Să acționeze fără informații era o afacere periculoasă, după cum au aflat, spre nefericirea lor, americanii.

SĂ ORGANIZEZE ȘI SĂ CONDUCĂ UN SERVICIU DE SPIONAJ

În timpul Războiului Rece, CIA fusese condamnată de stânga americană pentru ceea ce făcuse. În războiul împotriva terorismului, CIA era atacată de dreapta americană pentru ceea ce nu putea să facă. Acuzația de incompetență venea din partea unor oameni ca Dick Cheney și Don Rumsfeld. Orice s-ar spune despre modul în care și-au făcut ei treaba, știau din experiență ce știe acum și cititorul: CIA era incapabilă să-și îndeplinească rolul de serviciu de informații al Americii. Agenția fictivă de Informații, cea care trăiește în romane și filme, este omnipotentă. Mitul unei ere de aur era propriul produs al CIA-ului, produsul publicității și al propagandei politice pe care Allen Dulles le fabricase în anii '50. Lăsa impresia că Agenția putea schimba lumea și ne ajută să înțelegem de ce este atât de rezistentă la schimbare. Legenda a fost perpetuată în anii '80 de Bill Casey, care a încercat să reînvie spiritul nepăsător al lui Dulles și Wild Bill Donovan. Acum Agenția a reînviat legenda potrivit căreia ar fi cea mai bună apărare a Americii. Cu misiunea de a pregăti și păstra în rândurile sale mii de noi ofițeri, are nevoie să proiecteze o imagine a succesului pentru a supraviețui.

În realitate, nu avusese prea multe zile fericite. Cu toate astea, câteva tot fusese. Când era la conducere Richard Helms, Agenția le spunea lui Lyndon Johnson și Robert McNamara adevărul despre Războiul din Vietnam. A mai existat un astfel de moment trecător când se afla la conducere Bob Gates; și-a păstrat calmul și și-a făcut treaba, în timp ce Uniunea Sovietică se prăbușea. Dar de atunci au trecut cincisprezece ani, iar gloria a trecut și ea. CIA s-a văzut incapabilă să-și găsească drumul într-o bătălie în care informațiile și ideile erau cele mai puternice arme.

Timp de șaiszeci de ani, zeci de mii de ofițeri ai serviciului clandestin au colectat doar fărâme de informații cu adevărat importante – iar asta este cel mai ascuns secret al CIA. Misiunea lor este extraordinar de dificilă. Dar noi, americanii, tot nu înțelegem oamenii și forțele politice pe care încercăm să le cuprindem și să le controlăm. CIA încă mai trebuie să devină ceea ce creatorii ei sperau să fie.

„Singura superputere rămasă în picioare nu e destul de interesată de ceea ce se întâmplă în lume pentru a organiza și conduce un serviciu de spionaj”, spune

Richard Helms în urmă cu un deceniu. Poate că peste încă un deceniu, Agenția se va ridica din cenușă, ajutată de fonduri de multe miliarde de dolari, inspirată de o nouă conducere, revigorată de o nouă generație. Analistii ar putea începe să vadă lumea clar. Spionii americani ar putea deveni capabili de spionaj împotriva dușmanilor Americii. CIA ar putea lucra într-o zi așa cum și-au dorit fondatorii ei. Trebuie să ne bazăm pe asta. Pentru că războiul în care suntem acum implicați e posibil să dureze la fel de mult ca Războiul Rece și îl vom câștiga sau pierde în funcție de forțele noastre de spionaj.

SURSE PRINCIPALE

- Dosarele Agenției Centrale de Informații obținute din Dosarele CIA privind Tehnologia Cercetării, de la Administrația Arhivelor și Documentelor (CIA/CREST)
- Dosarele CIA făcute publice sau republicate de Centrul CIA pentru Studiul Informațiilor (CIA/CSI)
- Dosarele CIA obținute din Sistemul de Înregistrare a Documentelor, date publicității (CIA/DDRS)
- Administrația Arhivelor și Documentelor Naționale (NARA)
 - *Foreign Relations of the United States* (FRUS). Dosarele CIA din volumul FRUS „*Emergency of the Intelligence Establishment, 1945-1950*” vor fi notate prin „FRUS”
 - Istoria Orală a Afacerilor Externe (FAOH)
 - Biblioteca prezidențială Franklin D. Roosevelt, Hyde Park, NY (FDRL)
 - Biblioteca prezidențială Harry S. Truman, Independence, MO (HSTL)
 - Biblioteca prezidențială Dwight D. Eisenhower, Abilene, KS (DDEL)
 - Biblioteca prezidențială John F. Kennedy, Boston, MA (JFKL)
 - Biblioteca prezidențială Lyndon B. Johnson, Austin, TX (LBJL)
 - Biblioteca prezidențială Richard M. Nixon, Yorba Linda, CA (RMNL)
 - Biblioteca prezidențială Gerald R. Ford, Grand Rapids, MI (GRFL)
 - Biblioteca prezidențială Jimmy Carter Library, Atlanta, GA (JCL)
 - Biblioteca prezidențială George H.W. Bush Library, College Station, TX (GHWBL)
 - Arhivele Institutului Hoover, Universitatea Stanford, Stanford, CA
 - Dosarele Comitetului Special al Senatului pentru Studiarea Operațiunilor Guvernamentale cu privire la Activitățile de Spionaj (de aici înainte „Comitetul Church”)

NOTE

Relatările cu privire la serviciul clandestin al CIA au fost obținute cu ajutorul dosarelor date publicității și a surselor neoficiale. CIA nu și-a ținut promisiunea făcută de trei directori ai Serviciilor Centrale de Informații – Gates, Woolsey și Deutch, de a da publicității dosarele a trei acțiuni sub acoperire: Franța și Italia în anii '40 și '50; Coreea de Nord în anii '50; Iran în 1953; Indonezia în 1958; Tibet în anii '50 și '60; Congo, Republica Dominicană și Laos în anii '60. Documentele despre Guatemala au fost, în cele din urmă, date publicității în 2003, cele mai multe măturii despre Golful Porcilor sunt publice, iar istoria Iranului a fost dezvăluită neoficial. Restul rămâne sub sigiliile oficiale. În timp ce adunăm și obținem autorizații pentru cercetarea unora dintre dosarele CIA din Arhivele Naționale folosite în această carte, Agenția făcea în secret eforturi pentru a le păstra secrete pe unele dintre ele, în mare parte din anii '40, încălcând legea și propriul cuvânt. Cu toate acestea, munca istoricilor, arhivarilor și jurnaliștilor a creat o bază de documente destul de solidă pentru a realiza o carte.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul unu

— „Când am preluat conducerea”: Truman către David M. Noyes, 1 decembrie 1963, documentele lui David M. Noyes, HSTL.

— „Într-un război global și deplin”: Donovan în fața Comiterului Întrunit Pentru Războiul psihologic”, 4 octombrie 1942, NARA.

— „capacitățile, intențiile și activitățile națiunilor străine”... „activități în străinătate”: Donovan către Roosevelt, „Autoritatea individuală necesară în stabilirea unui Serviciu Central de Informații”, 18 noiembrie 1944, retipărit în Thomas F. Troy, CIA/CSI, republicat ca *Donovan and the CIA* (Frederick, MD: *University Publications of America*, 1981), p. 445-447.

— „să lanseze nava la apă”: Donovan către Roosevelt, dosarele OSS, dosarul secretarului președintelui, FDRL. Roosevelt a spus la un moment dat, nu fără răutate, că Donovan ar fi putut ajunge președinte dacă nu ar fi fost irlandez, catolic și republican.

— „Imaginația lui nu cunoștea limite”: Bruce citat în discursul lui Dulles, „William J. Donovan și Securitatea Națională,” nedatat, dar probabil 1959, CIA/CSI.

— „un lucru extrem de periculos într-o democrație”: Bissell citat în Troy, *Donovan and the CIA*, p. 243. Aceasta era o opinie larg răspândită. Totuși, armata se descurcase mai rău în timpul războiului. Șeful pentru spionaj al armatei, maiorul George Strong, aruncase o privire asupra noului și independentului OSS al lui Donovan și decisese să-și înființeze propria prăvălie de spionaj. I-a cerut șefului Serviciului Militar pentru Informații al Departamentului de Război, generalul de brigadă Hayes Kroner, să creeze această organizație în octombrie 1942. Kroner, în schimb, a scos un dezordonat căpitan de armată pe nume John „Francezul”. Grombach, din organizația lui Donovan și i-a dat ordine extraordinare: să se concentreze asupra spionajului și subminării Statelor Unite de către aliații săi din război, britanicii și sovieticii. Grombach și-a numit proiectul The Pond. Nu era controlat de nici o autoritate superioară și nu era subminat de evidenta lipsă de acuratețe a rapoartelor sale. Conform propriilor calcule ale lui Grombach, 80 de procente din munca lui a ajuns la gunoi. Proiectul The Pond a reușit mai ales să rămână secret. „Nu se știa de existența lui”, a spus generalul Kroner; doar câțiva oameni, inclusiv „înșuși președintele, care trebuia să știe în virtutea faptului că aproba anumite operațiuni.” Ordinele ambițioase ale lui Grombach erau, totuși, un punct de pornire: „Nu numai că instituisem un serviciu secret de informații, contribuind la eforturile războiului, dar am pus temelia unui serviciu secret de informații nepieritor, cu vederi largi, cu mari perspective de extindere”, a spus Kroner. „Acesta era momentul nașterii spionajului de înalt nivel, al operațiunilor secrete de informații în guvernul nostru.” Legea Securității Naționale din 1947, Audiarea în fața Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive, 27 iunie 1947. Vezi Mark Stout, Capitolul *The Pond: Running Agents for State, War and CIA*, *Studies in Intelligence*, Vol. 48, Nr. 3, 2004, CIA/CSI, disponibil online la <https://www.cia.gov/csi/studies/vol48no3/article07.html>.

— *înghesuite în câteva birouri ale Departamentului de Stat*: În octombrie 1941, căpitanul Dean Rusk, viitorul secretar de stat, a primit ordin să organizeze o nouă ramură de spionaj a armatei, care să se ocupe de o mare parte a lumii, din Afganistan, de-a lungul Indiei și până în Australia. „Nevoia de informații”, spunea Rusk, „nu poate fi exagerată. Acesta era pentru noi un factor al ignoranței.” A cerut să vadă dosarele pe care Statele Unite le aveau deja disponibile: „Bătrâna doamnă North mi-a arătat un dulap de dosare. În dulap se aflau o copie a „Murphy’s Tourist Handbook” pentru India și Ceylon, care fusese marcată „confidențial”, pentru că era singura copie din oraș și nu voiau să o scape din ochi; un raport din 1925 al unui atașat militar la Londra despre armata britanică din India și un considerabil număr de tăieturi din *The New York Times*, pe care această bătrână doamnă North le păstra încă din timpul Primului Război Mondial, și cam atât.” În Al Doilea Război Mondial, când piloții americani treceau peste Himalaya dinspre India spre China și înapoi, zburau fără să știe unde se aflau, își amintea Rusk: „Nu aveam nici măcar hărți care să ne arate la o scară de unu la un milion cum arătau locurile în care acționat.” Când Rusk a încercat să organizeze o unitate de limbă birmană pentru armată, „am căutat în Statele Unite un nativ birmanez... În cele din urmă, am găsit unul și ne-am dus la el, dar l-am găsit la balamuc. L-am scos de-acolo și l-am făcut profesor de limbă birmană.” Mărturia lui Rusk, Comisia președintelui pentru activitățile CIA, (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, p. 2191-2193, ultrasecretă, dată publicității 1995, GRFL.

— *jumătate de noapte*: Troy, *Donovan and the CIA*, p. 265.

— „*Ce impact crezi că o să aibă asta...?*”: Casey citat în Joseph E. Persico, *Casey: The Lives and Secrets of William J. Casey: From the OSS to the CIA* (New York: Viking), p. 81.

— „*grave daune cetățenilor*”: raportul Park, dosarele Rose A. Conway, OSS/ dosarul Donovan, HSTL.

— „*Neajunsurile și pericolele*”: Donovan către Truman, *Statement of Principles*, FRUS, p. 17-21.

Capitolul doi

— „*Nu trebuie să uitați*”: interviul acordat de Helms autorului.

— „*Nu mi se pare un deloc un lucru de dorit*”: Stimson către Donovan, 1 mai 1945, Colecția CIA de dosare pe probleme de spionaj, CIA/CSI.

— „*continuarea operațiunilor OSS este necesară pentru menținerea organizației*”: McCloy către Magruder. 26 septembrie 1945, FRUS, p. 235-236. Dosarele care detaliază supraviețuirea Serviciilor Centrale de Informații după abolirea OSS de către Truman se regăsesc în FRUS, p. 74-315; vezi mai ales eseu lui Magruder asupra operațiunilor clandestine de informații și raportul Lovett.

— „*sfânta cauză a serviciilor de informații*”: Magruder citat în Michael Warner, *Capitolul Salvage and Liquidation: Creation of the Central Intelligence Group, Studies in Intelligence*, Vol. 39, Nr. 5, 1996, CIA/CSI.

— „*devenise foarte clar că principala noastră preocupare avea să fie ce puneau la cale rușii*”: interviul acordat de Polgar autorului.

— „*ocuparea totală a sistemului est-german de către ruși devenise de necontestat*”: interviul acordat de Sichel autorului.

— *o legătură foarte bună*: Wisner către Chief/SI, 27 martie, 1945, CIA/DDRS.

— „*Operațiunile clandestine de colectare a informațiilor*”: Magruder către Lovett, *Intelligence Matters*, nedată, dar probabil finalul lunii octombrie 1945, FRUS, p. 77-81.

— „*Efortul de colectare a informațiilor a ajuns, mai mult sau mai puțin, în impas*”: William W. Quinn. *Buffalo Bill Remembers: Truth and Courage* (Fowlerville, MI: Wilderness Adventure Books. 1991). p. 240.

— „*vizibil șubrede și efemere*”: Richard Helms cu William Hood. *A Look Over My shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House. 2003). p. 72.

Colonelul Quinn fusese principalul ofițer pentru spionaj în a Șaptea Armată din Africa de Nord, Franța și Germania. lucrând în legătură directă cu OSS. S-a confruntat cu opoziția

puternică a Washingtonului față de noul serviciu de informații. I-a dus un pachet de informații din interior despre flota sovietică din Marea Baltică unui amiral de la Biroul Naval de Informații. „Organizația noastră este infiltrată de comuniști”, a răspuns amiralul. „Nu pot să accept sub nici o formă nimic din ce aveți să îmi dați.” Au existat mai multe respingeri de felul acesta. Drept urmare Quinn a decis că avea nevoie de un certificat de sănătate de la singurul om din Washington care i-l putea da: J. Edgar Hoover de la FBI. S-a dus la Hoover, și-a susținut cauza și a văzut cum acesta zâmbea și-și lingea buzele în timp ce cântărea problema. „Știi, asta chiar e o ușurare”, a spus Hoover. „Colonele, m-am luptat din greu cu Bill Donovan, în special pentru operațiunile din America Centrală și de Sud.” FBI-ului îi fusese dat ordin să se retragă din toate națiunile de la sud de Rio Grande după război; oamenii lui Hoover au preferat să își ardă dosarele decât să le predea serviciilor de informații, iar acesta a fost începutul unei nesfârșite bătălii. Pe moment, vizita lui Quinn la FBI a mai răcorit ura lui Hoover.

— Îl admir pe Donovan, dar cu siguranță nu-l plac, a continuat Hoover. Astfel, iată-ne la capătul unui drum. Ce vreți să fac?

— Domnule Hoover, a spus Quinn, răspunsul simplu la întrebarea dumneavoastră este să aflați dacă există comuniști în organizația mea.

— Ei bine, pot să fac asta, a spus Hoover. Putem să facem o verificare națională.

— În timp ce întreprindeți lucrul ăsta în secret, ați putea să îi verificați și penal?

— Sigur că da.

— Înainte de a decide cum să facem asta, pentru posteritate, și pentru cooperarea finală, aș vrea să îmi trimiteți un reprezentant de legătură cu organizația mea.

La auzul acestor cuvinte, Hoover aproape s-a prăbușit de pe scaun. Știu ce se întâmpla în mintea lui, își amintea Quinn. Probabil se gândea, Dumnezeu, tipul ăsta cere o infiltrare directă a Agenției lui. Quinn tocmai invitasese FBI-ul să-i spioneze spionii. Avea nevoie de o inoculare anticomunistă din partea lui Hoover pentru ca Agenția lui să supraviețuiască începuturilor marii vânători roșii demarate de Washington de aproape un deceniu. Decizia sa a crescut temporar statutul și reputația Agenției Centrale de Informații.

În iulie 1946, directorul Serviciilor Centrale de Informații, Vandenberg, l-a pus pe colonelul Quinn la conducerea Biroului pentru Operațiuni Speciale, răspunzând de acțiunile de spionaj și de cele sub acoperire din străinătate. Quinn a considerat că noua lui slujbă era „contrară principiilor de organizație, comandă și control pe care le cunoșteam.” În căutare de bani, s-a dus la Capitol Hill și a cerut 15 milioane de dolari pentru spionaj de la câțiva membri ai Congresului. „Știm că acești oameni habar n-aveau ce făceam”, spunea el. Prin urmare, Quinn a cerut convocarea unei sesiuni executive secrete și le-a spus participanților o poveste înflorită despre o femeie de serviciu care fusese recrutată ca spioană și care fotografia noaptea documente sovietice. Congresmanii au fost uluiți. Quinn și-a primit banii, pe sub mână, și a ajutat la supraviețuirea spionajului american.

A încercat să îi aducă înapoi pe veterani OSS, precum Bill Casey, care avea să devină director al Serviciilor Centrale de Informații treizeci și cinci de ani mai târziu. Dar în 1946, Casey voia să facă bani pe Wall Street mai mult decât voia să-și servească țara. El și prietenii lui de la OSS se temeau că spionajul va rămâne opera sașie a serviciilor militare, conduse de generali și amirali, supusă mai degrabă tacticilor superficiale decât viziunii unor civili talentați concentrați asupra imaginii strategice de ansamblu. Viitorul spionajului american era amenințat, îi scria Casey lui Donovan, de „climatul moral și politic al zilelor noastre, pe care i-l atribui în mare măsură răposatului nostru comandant-șef”, președintele Roosevelt. Lista de recomandări a lui Casey pentru Quinn îi includea pe Hans Tofte, care a încercat mai târziu să conducă operațiunile sub acoperire împotriva Chinei, în timpul Războiului din Coreea, și pe Mike Burke, care a încercat să conducă operațiunile în spatele Cortinei de Fier la începutul anilor '50. Quinn, *Buffalo Bill Remembers...*, p. 234-267. Scrisoarea lui J. Russell Forgan către Quinn, 8 mai 1946; scrisoarea lui Casey către Forgan, 25 ianuarie 1966; scrisoarea lui Casey către Donovan, 20 august 1946; toate trei scrisorile în documentele lui J. Russell Forgan, Institutul Hoover, Universitatea Stanford.

— „Nu cred că a existat sau ar putea exista o perioadă mai tristă sau mai dificilă în viața mea”: Sherman Kent, *Reminiscences of A Varied Life*, nedată, publicație privată, p. 225-231. Kent scria în 1946: „Încă de la început, aveam probleme administrative de

cel mai înalt nivel, multe dintre ele ușor de evitat; activitățile de personal – noile numiri, înlocuirile și promovările întârziate – se mișcau cu încetineala formării unui ghețar sau chiar deloc. Viața în afara guvernului a devenit din ce în ce mai atrăgătoare pentru profesioniștii de neînlocuit. Au început să plece în ordinea importanței lor în organizație: și pentru că nu se făceau înlocuiri, a scăzut și moralul.” *Prospects for the National Intelligence Service Yale Review*, Vol. 36. Nr. 1, toamna 1946, p. 116. William Colby, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informații, scria că separarea dintre specialiștii în cercetare și divizia de analiști de spionii serviciului clandestin a creat două culturi în lumea spionajului, culturi separate, inegale și sfidătoare una față de alta. Critica aceasta a rămas adevărată și în următorii șaiszeci de ani ai CIA.

— *Smith îl avertizase pe președinte*: Avertizarea, dată publicității de Casa Albă în 2004, se numea „Activitățile de spionaj și de securitate ale guvernului” și era datată 20 septembrie 1945, ziua în care președintele a ordonat abolirea OSS.

— *„exagerat de depravate”*: documentele lui Harold D. Smith, „Jurnale – Conferințe cu președintele”, 1945. FDRL.

— *„într-o manieră condamnabilă”*: Leahy citat în memorandumul lui Smith. *White House Conference in Intelligence Activities*, 9 ianuarie 1946, FRUS, p. 170-171.

— *„Astăzi, la prânzul de la Casa Albă”*: Jurnalul lui William D. Leahy, 24 ianuarie 1946, Biblioteca Congresului; Warner, „Salvare și lichidare”, CIA/CSI.

— *Truman spunea că avea nevoie doar de un buletin informativ zilnic*: Russell Jack Smith, mai târziu director adjunct la CIA, și-a amintit că la crearea Grupului Central de Informații în ianuarie 1946, „Truman a început să întrebe zilnic „Unde mi-e ziarul?” Părea că singura activitate a Grupului Central de Informații pe care președintele Truman o considera importantă era rezumatul zilnic.” Predecesorul său, Sherman Kent, scria în 1949 că CIA ar trebui să se străduiască să urmeze modelul „marilor ziare metropolitane”, cu „forțe mici de vânzători decenti și inteligenți” care să „scoată produsele” – produsele fiind, așa cum s-a dovedit, ziarul președintelui. Ziarul a devenit cunoscut sub numele de Informarea Zilnică a Președintelui. Trimis prin curier președintelui timp de aproape șase decenii, era una dintre sursele constatate de putere ale CIA. Dar ultimul lucru pe care îl vrea (sau de care are nevoie) un spion angajat în activități de spionaj este respectarea termenelor-limită zilnice specifice ziarelor. Spionajul nu produce un flux constatat de știri care să poată fi potrivit cu un termen limită zilnic. Este o căutare lentă a adevărului, a cunoașterii minții inamicului, furând fără grabă secrete de stat. A existat și mai există „un conflict între cererile reale ale spionajului și nevoia de a raporta informații curente”, scria William R. Johnson, un veteran al serviciului clandestin, de douăzeci și opt de ani în serviciul CIA. Era oare treaba Serviciului de Informații american să ceară sau să împrumute calupuri de informații și să le vândă, reîmpachetate, președintelui? Sau trebuia să fure secretele din străinătate? Acest conflict nu s-a rezolvat în favoarea spionajului. Johnson a concluzionat, și vorbea după trei decenii de trudă la serviciul clandestin, că treaba informațiilor curente mergea dincolo de CIA. Drept urmare, scria: „Cât despre oamenii de acțiune ai politicii, falsificatorii de media, difuzorii de radio și coruptorii de politicieni imorali, n-au decât să se mulțumească cu ce li se potrivește. Munca lor nu este clandestină... Lăsați Consiliul de Securitate să le găsească un loc în afara spionajului.” William R. Johnson, *Clandestinity and Current Intelligence, Studies in Intelligence*, 1976, CIA/CSI, republicată în H. Bradford Westerfield (ed.), *Inside CIA's Private World: Declassified Articles from the Agency's Internal Journal 1955-1992* (New Haven, CT: Yale University Press, 1995), p. 118-184.

— *„Avem nevoie urgent”*: Souers, *Development of Intelligence on USSR*, 29 aprilie 1946. FRUS, p. 345-347.

— *„Ne obișnuiserăm”*: interviul acordat de Kennan pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1996, Arhiva Națională de Securitate, transcriere disponibilă online <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interviews/espisode-1/kennan1.html>.

— *„cel mai bun dascăl”*: Walter Bedell Smith, *My Three Years in Moscow* (Philadelphia: Lippincott, 1950), p. 86.

— *Într-o noapte rece și înstelată din aprilie 1946*: Ibid., p. 46-54.

— *„Un scamator începător”*: Helms, *A Look over My Shoulder*, p. 67.

— „să arunci banii pe cheștiuni”: Ibid., p. 92-95.

Șeful bazei din Berlin, Dana Durand, a mărturisit că rapoartele de informații pe care le întocmeau oamenii lui și cu el erau pline de „zvonuri, bârfe la nivel înalt, sporovăieli politice.” Durand către Helms, „Raport asupra Bazei de operațiuni de la Berlin”, 8 aprilie 1948, dat publicității 1999, CIA. Într-una dintre multele asemenea escrocherii informaționale, Karl-Heinz Kramer, „Abwehr din Stockholm”, le-a vândut americanilor rapoarte foarte detaliate despre industria aeriană a rușilor, despre care spunea că vedeau de la extinsa lui rețea de agenți din Uniunea Sovietică. În realitate, sursa lui era un set de manuale de pilotaj cumpărate dintr-o librărie din Stockholm. James V. Milano și Patrick Brogan, *Soldiers, Spies, and the Rat Line: America's Undeclared War Against the Soviets* (Washington, DC: Brassey's, 1995), p. 149-150. Într-o altă înșelăciune, CIA a cumpărat o bucată de „uraniu radioactiv” despre care se spunea că fusese furat dintr-un transport dinspre Germania de Est spre Moscova. În realitate, era vorba despre o bucată de plumb învelită într-o folie de aluminiu. Acest fiasco l-a determinat pe generalul Leslie Groves, care conducea proiectul Manhattan, programul secret care a creat bomba atomică, să pună bazele propriei unități de spionaj, dedicată indentificării tuturor surselor posibile de uraniu din lume și urmăririi dezvoltării armelor atomice ale Uniunii Sovietice. Generalul Groves, care îi considera pe oamenii lui Helms „incapabili să funcționeze satisfăcător” și, prin urmare, incapabili să urmărească planurile lui Stalin pentru construcția bombei atomice sovietice, a ținut secretă existența acestei unități de Vandenberg și de oamenii lui de la CIA. Asta a contribuit la eșecul CIA de a prezice cu exactitate încheierea monopolului american asupra armelor de distrugere în masă. „Rapoartele celei de-a șasea întâlniri a Autorității Naționale de Informații”, 21 august 1946, *FRUS*, p. 395-400; memorandumul lui Groves către Comisia pentru Energie Atomică, 21 noiembrie 1946, *FRUS*, p. 458-460.

— o „agenție operațională”: memorandumul lui Elsely la dosar, 17 iulie 1946, CIA/CSI.

— „agenților de informații din întreaga lume”: *Minutes of the Fourth Meeting of the National Intelligence Authority*, 17 iulie 1946. *FRUS*, p. 526-533. Pentru contextul panicii de război din 1946, vezi Eduard Mark, „The War Scare of 1946 and Its Consequences, Diplomatic History, Vol. 21, Nr. 3, vara 1997.

— „conspirație, intrigă, răutate”: interviul acordat de Hostler autorului. Hostler a petrecut ultimele luni ale războiului într-un post interimar în Italia, lucrând într-un palat regal cu 1.200 de camere de lângă Napoli, ajutându-l pe ofițerul OSS, James J. Angleton, să-și „consolideze controlul asupra diferitelor rețele de spionaj și securitate italiene.” Pentru informații despre fiascul românesc, vezi Charles W. Hostler, *Soldier for Ambassador: From D-Day Normandy Landing, to the Persian Gulf War, A memoir Odyssey* (San Diego: San Diego State University Press, 1993), p. 51-85; și Elizabeth W. Hazard, *Cold War Crucible* (Boulder, CO: Eastern European Monographs, 1996). Hazard este fiica lui Frank Wisner.

Capitolul trei

— „evenimente extraordinare de importante”: Wisner citat în C. David Heymann, *The Georgetown Ladies' Social Club* (New York: Atria, 2003), p. 36-37.

— ideile acestui diplomat obscur: Kennan avea să se dezică în timp de concepțiile sale intelectuale față de Doctrina Truman și de CIA. Doctrina Truman, scria Kennan două decenii mai târziu, construisese „fondul unei politici universale” dintr-o problemă unică: „Tot ceea ce trebuia să facă o țară pentru a se califica pentru ajutorul american era să demonstreze existența unei amenințări comuniste. Din moment ce nu exista aproape nici o țară fără o comunitate comunistă, această presupunere a ajuns foarte departe.” Dar, în 1947, doctrina a fost înțeleasă de aproape toți americanii ca o răsunătoare proclamație a forțelor libertății. Ofițerul american de informații James McCargar lucra în Budapesta în ziua discursului lui Truman. Timp de câteva luni, moralul de la delegația americană „oscila de jos în sus, pentru că vedeam că rușii reușeau să facă ce-și propuneau, ceea ce însemna să preia complet controlul asupra Ungariei.” Același lucru se întâmpla în Balcani și poate - cine știe? - în întreaga Europă: „Nu exista nici o îndoială că aceasta avea să dea naștere unei

dispute, unei confruntări reale" între Statele Unite și Uniunea Sovietică. „Am devenit din ce în ce mai deprimați” - până când a fost proclamată Doctrina Truman. „În acea zi, am ieșit cu toții în stradă cu capetele ridicate”, a spus McCargar. „Aveam să sprijinim atât cât puteam forțele democratice din întreaga lume.” George F. Kennan, *Memoirs 1925-50* (New York: Pantheon, 1983), p. 322; istorie orală McCargar, FAOH; interviul lui McCargar cu autorul: memorandumul lui Vanderberg, „Subiect: Consultantul Special pentru Directorul Serviciilor Centrale de Informații,” 27 iunie 1946, CIA/CSI.

Originile Doctrinei Truman merg până la spaima războiului declanșată în 1946. Târziu, în după-amiaza zilei de vineri, 12 iulie 1946, în timp ce începeau să prindă întâia operațiune sub acoperire și primele planuri de luptă împotriva sovieticilor. Harry Truman bea un pahar de bourbon la Casa Albă cu avocatul lui, Clark Clifford. Ia cerut să îi dea o idee asupra misterului sovietic, ceva ce serviciul său de știri de la CIA părea incapabil să facă cum trebuie. Clifford, deja amețit de apropierea de putere, a decis să ia lucrurile în propriile mâini. Nimeni din apropierea lui Truman nu era atât de nepotrivit pentru asta. „Nu aveam nici un fel de bază” în domeniul afacerilor externe sau al securității naționale, a spus Clifford. „Trebuia să învăț pe parcurs; eram ca o pradă deja prinsă.” Truman nu a fost primul președinte care să-și deschidă propria prăvălie amatoare de spionaj la Casa Albă. Nu avea să fie ultimul. Munca lui Clifford, înregistrată de consilierul lui Truman, George Elsey, a fost predată la începutul lunii septembrie, în 1946. Era clădită pe cuvintele lui Kennan. Părea să facă un mare pas în necunoscut. Istorie orală, Clifford, HSTL. „Comitetul Central pentru Spionaj”, CIA/CSI, 2000.

Statele Unite au trebuit să presupună că sovieticii ar putea ataca oricând, oriunde, astfel că președintele trebuia să fie pregătit să lanseze un „război atomic și biologic” împotriva Uniunii Sovietice, pentru că „limbajul puterii militare este singurul limbaj” pe care îl înțelegeau sovieticii, spunea raportul. Singura alternativă adevărată era un efort global din partea Statelor Unite pentru „susținerea și asistarea tuturor țărilor democratice care sunt amenințate sau puse în pericol de URSS.” Pentru a face asta, națiunea trebuia să construiască un nou și unitar set de politici externe, planuri militare, programe de ajutor economic și operațiuni de spionaj pentru a-i slăbi pe sovietici. Statele Unite trebuiau să conducă restul civilizației vestice spre „încercarea de a construi o lume a noastră.” Directorul Serviciilor Centrale de Informații, Vandenberg, a aflat despre aventura lui Clifford. Ca să nu fie împiedicat, la o săptămână după ce Truman a cerut oficial raportul lui Clifford, Vandenberg i-a spus lui Ludwell Lee Montague, ofițerul-șef pentru raportare, să întocmească un superraport despre politicile militare și externe ale Uniunii Sovietice și să i-l pună pe birou până marțea următoare. Montague, lipsit de personal competent, a făcut totul singur. Abia reușind să doarmă în următoarele câteva sute de ore, a predat la termenul stabilit prima analiză asupra sovieticilor publicată vreodată de CIA. Montague a concluzionat că, deși Moscova anticipa o confruntare cu lumea capitalistă, mai trebuia să se și lupte pentru a-și consolida controlul asupra tuturor țărilor din spatele Cortinei de Fier, așa că nu avea să provoace un nou război și nu-și putea permite un conflict cu Statele Unite în viitorul apropiat. Era cea mai bună presupunere posibilă. Acest raport era prima estimare asupra sovieticilor, prima din mai multe sute, una din cele mai dificile și mai puțin satisfăcătoare sarcini de la CIA. La fel ca cele care au urmat, se baza pe puține fapte reale, dovadă a înțelepciunii lui Sherman Kent, care spunea că „estimarea este ceea ce faci când nu știi.” Raportul s-a dus la fund ca un bolovan. Zgurașea nuanțe de gri, în timp ce Casa Albă voia totul în alb și negru.

Și suferea de o slăbiciune fundamentală: armata, marina și Departamentul de Stat nu aveau să își împartă ideile și cu atât mai puțin secretele cu începătorii de la CIA. Sherman Kent, „Estimări și influențe”. Jurnalul Serviciilor Străine, aprilie 1969. Vezi și Ludwell L. Montague, *General Walter Bedell Smith as Director of Central Intelligence* (University Park, PA: Penn State University Press, 1992), p. 120-123 [de aici înainte CIA/LLM]. Aceasta este o istorie CIA, parțial dată publicității. Ludwell Lee Montague, *Production of a „World Situation Estimate”*, CIA, *FRUS*, p. 804-806.

Acesta a fost o lovitură aproape paralizantă. În următorii patru ani, scria mai târziu Montague, serviciile de informații au eșuat constant în a-i oferi lui Truman ceea ce voia: informații din toate sursele. Singurul obstacol insurmontabil venea din partea armatei. Voiau să gândească singuri și să facă propriile previziuni și analize ale amenințărilor. așa

cum fac și în prezent. Munca lui Montague avea să fie ultima mare bucată de analiză asupra Uniunii Sovietice pe care aveau să o prezinte președintelui serviciile pentru aproape doi ani. Lecția amară avea să se adâncească în timp: CIA avea să dețină puterea la Washington în momentul în care avea să își adune propriile secrete.

Pe de altă parte, Clifford avea tocmai acel lucru care le lipsea serviciilor. Avea un birou bine plasat în aripa vestică a Casei Albe și se întâlnea cu președintele de câteva ori pe zi. Iar președintele îl asculta. Cerea și primea secrete de la Departamentele de Stat, de Război și Marină în numele președintelui. Raportul trimis de el și de Elsey în septembrie era preluat din munca personalului de informații al șefilor de stat major. Totuși, și aceasta avea un defect fatal: nimeni din guvernul SUA nu avea informații clare despre capacitățile și intențiile militare ale Moscovei. Cele mai bune informații despre sovietici disponibile guvernului SUA, reflecta Richard Helms la cincizeci de ani după aceea, se aflau în rafturile Bibliotecii Congresului. Dar Clifford, muncind pe brânci, făcuse exact ceea ce trebuia să facă serviciile de informații. Colectase gândurile guvernului. Memorandumul Clifford-Elsey, copie, septembrie 1946, CIA/DDRS. Vezi și James Chace, *Acheson* (New York: Simon and Schuster, 1998), p. 157; și Clark M. Clifford cu Richard Holbrooke, *Counsel to the President* (New York: Anchor, 1992) p. 109-129.

— „Domnule președinte”: Chace, *Acheson*, p. 162-165; Dean Acheson, *Present at the Creation: My Years at the State Department* (New York: W. W. Norton, 1969), p. 219.

— „Oceanele au intrat în apă”: Declarația generalului de corp de armată Hoyt S. Vandenberg, 758, Legea Securității Naționale din 1947, NARA. „Este nevoie de timp”, a spus Vandenberg „pentru a începe ceva la care suntem în urmă cu 400 de ani.”

— „și probabil nici nu ar fi trebuit să fie”: CIA/LLM, p. 4. Souers, Vandenberg și Hillenkoetter erau la fel ca majoritatea directorilor de spionaj: nepregătiți sau nepotriviti pentru funcție. „Această funcție nu era, cu siguranță, dorită de nimeni”, i-a scris Hillenkoetter lui Sălbaticul Bill Donovan la 21 mai 1947. „Pentru că sunteți fostul maestru al acestei arte, îmi permit să vă întreb dacă îmi puteți da vreun sfat sau dacă aveți vreo idee asupra acestei chestiuni.” Hilly avea nevoie de tot ajutorul pe care îl putea primi. Scrisoare către Donovan, documentele Forgan, Hoover Institution, Universitatea Stanford.

— Camera 1501 a clădirii Longworth Office: mărturia lui Dulles este înregistrată în audierea în fața Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive de la 27 iunie 1947. În 1982, Jack Brooks, președintele Comitetului Camerei Reprezentanților pentru Operațiunile Guvernului, și Edward Boland, președintele Comitetului Special Permanent al Camerei Reprezentanților pentru Spionaj, au cerut scoaterea transcrierii de la dosar și publicarea sa cu o introducere a istoriei sale neobișnuite. Clare E. Hoffman din Michigan, președintele republican al Comitetului pentru Cheltuieli al Departamentelor Executive, a condus ședința din 1947. Martorii au vorbit cu nume de cod (domnul A, domnul B, domnul C). Hoffman a păstrat singura înregistrare a audierii; în octombrie 1947, a împrumutat-o consilierului legislativ al CIA, Walter Pforzheimer, care a făcut o copie, a păstrat-o într-un seif și a returnat originalul. Hoffman a distrus originalul în 1950. Singura copie care a supraviețuit a fost dezgropată treizeci și doi de ani mai târziu.

Ceilalți martori importanți de la audiere erau directorul Serviciilor Centrale de Informații, Vandenberg, și John „Francezul” Grombach, liderul The Pond, serviciul de spionaj creat de departamentul de informații al armatei în 1942. „Nu ne jucăm cu bile de sticlă”, a spus Grombach în fața comitetului. „Ne jucăm cu securitatea noastră națională și cu vietele noastre” lăsând Agenția Centrală de Informații să conducă operațiunile clandestine. Lăsați armata să spioneze pentru Statele Unite, a spus el, și lăsați CIA-ul să scrie rapoartele. Oricare altă variantă ar fi „greșită și periculoasă.”

Vandenberg nu s-a lăsat mai prejos. Adevăratul pericol, a declarat el, era The Pond „o joacă”, o „chestiune comercială” plină de amatori mercenari care plecau urechea la zvonurile de prin crășme. Colectarea clandestină de informații era o treabă dificilă care trebuia făcută de profesioniști controlați îndeaproape.

Vandenberg a continuat, explicând cum se construiește o adevărată rețea de spionaj. „Domeniul clandestin, domnule, este unul complicat”, a spus el. „Funcționează după cum urmează: avem un expert în domeniul clandestin sau cel puțin pe cineva care să se apropie de un expert

sau pe cine putem angaja pentru banii pe care îi avem... Apoi el construiește o rețea de oameni pe care îi cunoaște. Apoi, trebuie să mai avem pe cineva, în care avem încredere deplină, care construiește o rețea paralelă, care doar supraveghează... pentru a se asigura că acest om nu oferă informații false și nu primește bani de la un guvern străin... Omul care a stabilit inițial rețeaua trebuie să pretindă că nu are nici o legătură cu o altă persoană sau departament al guvernului." A avertizat: „Șansele pe timp de pace ale guvernului SUA de a intra în dificultăți ne împiedică să putem spune ceva sigur în acest domeniu; și nu putem spune ceva sigur atunci când contractăm (prin angajare) pe un cineva care vine la Agenție și spune că ar fi bucuros să primească pentru asta 500.000 de dolari pe an... Ar putea fi la fel de bine un om plătit de un alt guvern, care oferă informațiile pe care acel guvern ar vrea să le primim.”

Aceasta era o indicare exactă a provocărilor cu care se confrunta CIA în momentul înființării sale – mai mult decât ce a urmat de la Allen Dulles: „Nu cred într-o agenție mare”, a spus el. „Trebuie păstrată mică. Dacă lucrul ăsta ajunge să semene cu o caracatiță, nu va funcționa bine. În străinătate, va avea nevoie de un anumit număr de oameni, dar nu trebuie să fie un număr mare. Câteva sute de oameni ar fi de ajuns.” A moștenit aproape zece mii de oameni când a preluat Agenția în 1953, care a crescut apoi la peste cincisprezece mii, ajungând mai târziu la aproape douăzeci de mii, iar cei mai mulți se ocupau de operațiunile sub acoperire din străinătate. Dulles nu a menționat deloc operațiunile sub acoperire.

— „cel mai mare cimitir de pisici moarte”: Walter Millis (ed.) cu E. S. Duffield, *The Forrestal Diaries* (New York: Viking, 1951), p. 299.

— „Am avut cele mai rele presimțiri”: Acheson, *Present at the Creation*, p. 214.

— sute de acțiuni subversive majore - din care optzeci și unu în timpul celui de-al doilea mandat al lui Truman: un număr publicat în „Coordonarea și aprobarea politicilor pentru acțiunile subversive”, un document coordonat al NSC/CIA, datat 23 februarie 1967 și dat publicității în 2002, după eforturi îndelungi.

— *Consilierul CIA, Lawrence Houston*: Houston i-a spus lui Hillenkoetter că legea nu oferea CIA-ului nici un fel de autoritate legală pentru acțiunile sub acoperire. Iar Congresul nu avea nici o intenție să permită să se citească printre rânduri. Dacă NSC dădea ordin pentru o astfel de misiune și dacă CIA se ducea în fața Congresului, cerea și primea explicit autoritatea și banii pentru o operațiune sub acoperire, era altă chestiune. Au trecut treizeci de ani până să îi fie ascultat sfatul. Houston către Hillenkoetter *CIA Authority to Perform Propaganda and Commando Type Function*, 25 septembrie 1947, FRUS, p. 622-623.

— „unui corp de luptă de tip gherilă.”... „să răspundem cu aceeași monedă”: Kennan către Forrestal, 26 septembrie 1947, Grupul de dosare 165, dosarele ABC, 352:1, NARA.

— *Într-un memoriu plin de amărăciune*: Penrose către Forrestal, 2 ianuarie 1948, FRUS, p. 830-834.

— „operațiuni psihologice subversive”: NSC 4/A, 14 decembrie 1947.

Ce era războiul psihologic? Asta se întrebau primii ofițeri CIA. Un război al cuvintelor? Dacă cuvintele erau arme, trebuiau să fie adevărate sau false? Trebuia CIA să vândă democrația sau să o treacă ilegal în Uniunea Sovietică? Se refera la distorsionarea undelor radio și la distribuirea de fluturași în spatele Cortinei de Fier? Sau se referea la organizarea de operațiuni clandestine pentru a distruge moralul dușmanului? Întunecatele arte ale înșelării dușmanului nu mai fuseseră folosite încă din Ziua Z. Nimeni nu mai dezvoltase o nouă doctrină de desfășurare a unui război fără arme. De la postul lui de comandă din Europa, generalul Eisenhower i-a îndemnat pe colegii lui „să țină în viață arta războiului psihologic.” Memorandumul lui Eisenhower, 19 iunie 1947, RG 310, Operațiunile armatei, P & O 091.412, NARA; Memorandum de la directorul CIA, „Războiul psihologic”, 22 octombrie 1947, FRUS, p. 626-627.

Dar generalul de brigadă Robert A. McClure, viitorul fondator al forțelor americane pentru operațiuni speciale, a considerat că „ignoranța americană... în privința războaielor psihologice... este uluitoare.” McClure către Biroul de Propagandă, Departamentul de Război, Grupul de dosare 319, cutia 263, NARA; Colonelul Alfred H. Paddock, Jr., *Psychological and Unconventional Warfare, 1941-1952*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, PA, noiembrie 1979.

Hillenkoetter a căutat un șef pentru noul Birou pentru Proceduri Speciale care să poată răzbi prin întuneric. Kennan și Forrestal voiau ca Allen Dulles să preia postul. L-au ales pe Thomas G. Cassidy, un vechi om al OSS, broker și bancher din Chicago. Cassidy era un dezastru. A încercat să înființeze un post de radio pentru transmisiunile către țările de dincolo de Cortina de Fier și să creeze ziare de propagandă în Germania, dar nimeni nu găsea cuvintele potrivite pentru a câștiga inimile și mințile oprimaților. Marea lui idee era Proiectul Ultimate: trimiterea de baloane de mare altitudine în Uniunea Sovietică care să arunce fluturări cu mesaje de dragoste frățească. De ce nu un avion cu ceasuri cu Mickey Mouse? a întrebat un sceptic de la Departamentul de Stat.

— „*cel mai vechi leagăn al culturii vestice*”: „Consecințele ridicării la putere prin mijloace legale a comunistilor din Italia”, CIA, Biroul de Cercetare și Estimare, 5 martie 1948.

— „*Ne întindeam dincolo de puterile noastre*”: interviul acordat de Wyatt autorului. Vezi și interviul lui pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Națională de Securitate, transcriere disponibilă online la <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interview/episode-3/wyatt1.html>. Operațiunea italiană a devenit una dintre cele mai scumpe, cele mai durabile și mai satisfăcătoare operațiuni de acțiune politică ale Agenției în douăzeci și cinci de ani. În noiembrie 1947, la începutul operațiunii, James J. Angleton a devenit la postul său de șef la Roma pentru a organiza divizia sovietică a Biroului pentru Operațiuni Speciale al lui Galloway. Angleton construisese o rețea substanțială de agenți în Italia, în mare parte oferindu-le unor clienți foarte puternici imunitate față de punerea sub acuzare pentru crime de război și punea la cale planuri pentru următoarele alegeri de luni de zile.

Ofițerul executiv al lui Angleton la Roma, Ray Rocca, un american de origine italiană din San Francisco, a fost lăsat să se ocupe de primele faze ale operațiunii. Retrospectiv, William Colby a considerat că nu era o operațiune magică; era o propunere directă de plată. Avea să rămână așa pentru un sfert de secol. Miracolul din 1948 era că partidele de centru dețineau majoritatea, iar CIA putea să-și asume creditul pentru victorie. În pregătirile pentru alegeri, creștin-democrații de centru-dreapta, aliați cu Vaticanul și conduși de Alcide De Gasperi, lucrau cot la cot cu Partidul Comunist, ai cărui lideri își îndreptau privirea către Moscova și cereau statut de membru pentru două milioane de loialiști. „Acestea erau partidele mari”, spunea Mark Wyatt de la CIA. „Neo-fasciștii erau scoși din peisaj. Monarhiștii erau morți.” Mai rămăseseră trei mari partide: republicanii, liberalii și social-democrații. CIA a decis să-și împartă propriile voturi, așa cum s-a și întâmplat, prin susținerea candidaților unui partid minoritar și pe cei creștin-democrați. Detalii despre operațiune se regăsesc în Ray S. Cline, *Secrets, Spies, and Scholars: Blueprint of the Essential CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 99-103, și Peter Grose, *Operation Rollback: America's Secret War Behind the Iron Curtain* (Boston: Houghton Mifflin, 2000), p. 114-117. Cline a fost director adjunct pe probleme de spionaj la CIA între 1962 și 1966.

Nu există registre cu costurile operațiunii italiene, deși estimările sunt cuprinse între 10 și 30 de milioane de dolari. Gențile negre cu bani erau umplute, parțial, cu obligațiuni de prietenie și încredere. Secretarul Trezoreriei, Snyder, avea un prieten apropiat în A. P. Giannini, un finanțator italo-american care conducea Transamerica Corporation, o companie care controla Bank of America și încă două sute de bănci mici. Giannini, la rândul său, a fost pus în legătură cu Wyatt. „Aveam multe contacte cu italo-americani proeminenți din această țară: bancheri, industrialiști, care erau plini de idei, iar unii chiar cu idei aberante”, cum era o lovitură de stat dacă eșua planul subversiv, spunea Wyatt. Giannini se număra și el printre contacte, precum și „lideri politici puternici din această țară, nu ca cei de la Tammany Hall și Cook County, Illinois, ci unii extraordinari care știau cum să câștige alegerile.” A fost nevoie de mușchi și de bani. O istorie apocrifă a operațiunii italiene din 1948 spune că trei agenți CIA s-au dus la Palermo pentru a rezolva situația de la docuri, unde s-au adresat membrilor Mafiei pentru rezolvarea problemei.

Au reușit să strecoare transporturi de arme americane pe lângă lucrătorii comuniști de la docuri, dar cartierul general n-a privit cu ochi buni felul în care s-au ocupat de treabă. Nu e ușor de exprimat cât de crucială era Agenția pentru cauza americană la alegerile din 1948. Potopul de arme americane și trupe blindate de tancuri din Italia, navele americane care livrau tone de alimente și valurile de știri internaționale, alături de șocul prăbușirii Ce-

hoslovaciei au contribuit cu toate la victorie și la cimentarea relației îndelungate dintre CIA și elita politică din ce în ce mai coruptă din Italia. Joe Greene, care-și împărțea timpul între Departamentul de Stat și Biroul de Coordonare Strategică, își amintea că italienii „au anunțat că voiau să le mulțumească americanilor pentru tot ce făcuseră de la sfârșitul războiului, când schimbaseră tabăra, până la începutul anilor '50. Le-au oferit enorme statui ecvestre din bronz, care tronează astăzi la capătul nordic al Memorial Bridge din Washington. De Gaspari a venit special pentru asta, iar însuși Truman a fost prezent la ceremonie. A fost un spectacol minunat.” Căii mai sunt acolo și în ziua de azi. Greene, Istoria orală. FAOH.

— *Șeful postului CIA din Praga, Charles Katek*: Salvarea agenților cehi ai lui Katek a fost descrisă în interviurile lui Tom Polgar și Steve Tanner, ambii ofițeri CIA în Germania în 1948. Însă CIA-ul a acționat mai puțin nobil când a trebuit să-i salveze viața lui Michael Shipkov, un bulgar care lucra pe post de translator-șef pentru misiunea diplomatică americană în noul stat stalinist. Misiunea a cerut ajutorul armatei pentru a-l scoate pe Shipkov din țară, a declarat Raymond Courtney, viceconsulul american: „Au elaborat un plan naiv, de-a dreptul imposibil: să fie lăsat în stradă în toila nopții și să-și croiască drum, traversând ținutul și munții acoperiți de zăpadă, până la granița grecească, și să încerce să ajungă la o întâlnire secretă dintr-un cimitir de acolo. L-am scos în mijlocul străzii pe la trei dimineața și l-am lăsat pe bietul om să pornească la drum. A ajuns cu bine la primul și la al doilea adăpost, dar când agenții nu și-au mai făcut apariția, cum nu voia să-și compromită gazdele, a încercat să plece de unul singur, fără ajutor sau călăuzire. A fost prins de miliție. Mai târziu am aflat că agenții nu mai apăruseră pentru că se îmbolnăviseră amândoi de gripă și că zăcuseră o zi întreagă într-o șură cu fân. Shipkov a avut parte de vremuri foarte, foarte grele. După cincisprezece ani a fost eliberat din închisoare.” Courtney, Istoria orală, FAOH.

— *Planul Marshall*: folosirea de către CIA a fondurilor din Planul Marshall este descrisă în „O scurtă istorie a BSP”, 21 decembrie 1951, Documentele personalului NSC, Dosarele Casei Albe, DDEL.

Situația a fost detaliată într-un memorandum din 17 octombrie 1949 către Frank Wisne, șeful Biroului de Coordonare Strategică: „Responsabilitatea CIA pentru Fondurile ECA cheltuite de OPC”, declarat secret, republicat în volumul lui Michael Warner (ed.), *CIA Cold War Records: The CIA Under Harry Truman* (Washington, DC: CIA History Staff, 1944).

— „*Le spunem să-și bage mâna în buzunarul nostru*”: istorie orală, Griffin, HSTL.

— „*inaugurarea războiului politic organizat*”: memorandum nesemnat al lui Kennan, 4 mai 1948, FRUS, p. 668-672.

— *Directiva NSC 10-2 reclana organizarea de operațiuni secrete*: cuvintele de îndemn erau următoarele:

Consiliul Național de Securitate a stabilit că, în interesul păcii mondiale și a securității naționale a Statelor Unite, activitățile din străinătate ale guvernului american trebuie suplimentate de operațiuni sub acoperire. Mai precis, aceste acțiuni vor include orice operațiuni sub acoperire precum: propagandă, război economic; acțiuni directe preventive, inclusiv sabotaj, antisabotaj, măsuri de demolare și evacuare; acțiuni subversive împotriva statelor ostile, inclusiv asistență pentru mișcările de rezistență și grupurile de eliberare ale refugiaților și suport pentru indigenii anticomuniști din țările amenințate ale lumii libere. Kennan a fost fără îndoială autorul directivei. O generație mai târziu, a regretat toate astea, spunând că susținerea războiului politic fusese cea mai mare greșeală a sa și că operațiunile sub acoperire intrau în conflict cu tradițiile americane.

Dacă urma să îi împiedice pe sovietici, America avea să aibă nevoie de o armată de soldați sub acoperire. Kennan a reușit să scrie mai bine de o mie de pagini de memorii fără a menționa rolul său de părinte în nașterea acțiunilor sub acoperire. Munca lui, corect apreciată, era astfel o mică capodoperă de duplicitate și de magnifică istorie diplomatică. Vezi și lucrarea lui Kennan *Foreign Affairs*, Capitolul *Morality and Foreign Policy*, iarna 1985-1986; și mărturia lui potrivit căreia inițiativa de război politic a fost „cea mai mare greșeală pe care am făcut-o vreodată” în depozitia în fața Comitetului Church. 28 octombrie 1975, citat în raportul final al comitetului, Vol. 4, p. 31.

Hillenkoetter, directorul Serviciilor Centrale de Informații, era pur și simplu îngrozit de ideea noului serviciu clandestin. Și-a făcut cunoscută credința că Statele Unite nu ar trebui

să se implice niciodată în acțiuni sub acoperire pe timp de pace. Iar el nu era singurul care să se întrebe care aveau să fie costurile acțiunilor secrete. Sherman Kent, cel mai mare analist CIA al Războiului Rece, și-a așternut pe hârtie următoarele gânduri: trimiterea „operatorilor clandestini într-o țară străină cu care Statele Unite nu este în război și desfășurarea unor operațiuni ascunse”, scria el, „nu este numai contrar tuturor principiilor pe care a fost fondată țara noastră, dar și acelora pentru care tocmai am pierdut un război.” Robin Winks, *Cloak and Gown: Scholars in the Secret War, 1939-1961* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987), p. 451.

— „răspândire de zvonuri, mită și organizarea de fronturi noncomuniste”: Edward P. Lilly, „Dezvoltarea operațiunilor psihologice americane, 1945-1951,” Consiliul Național de Securitate, Ultra Secret, DDEL. c. 1953.

— *Baza CIA din Berlin*: interviurile acordate de Sichel și Polgar autorului; „Subiect: Țintele misiunii germane, 10 ianuarie 1947,” CIA/CREST. Pentru o sinteză afidabilă asupra Bazei de Operațiuni a CIA de la Berlin, vezi David E. Murphy, Sergei A. Kondrashev și George Bailey, *Battleground Berlin: CIA vs. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997). Murphy a lucrat mai târziu ca director al bazei din Berlin.

— „zel și nerăbdare”: elogiul lui Helms în memoria lui Wisner la cartierul general al CIA, 29 ianuarie 1971. Helms a amintit câteva rânduri din poemul lui Robert Frost „Once by the Pacific” când a vorbit despre Wisner ca luptător în Războiul Rece:

Părea că o noapte mai neagră ca oricând

Se lăsa și nu era o noapte, ci o vreme

În care cineva se pregătise pentru furie...

Wisner a fost descris ca „o alegere unică, menită să construiască o organizație clandestină din temelii” în „Biroul pentru Coordonarea Politicilor 1948-1952”, nesemnat, nedatat, dat publicității după redactare, în martie 1997, CIA/CREST. Autorul era Gerald Miller, șeful operațiunilor pentru Europa de Vest al lui Wisner.

Capitolul patru

— *planuri de luptă pentru următorii cinci ani*: ambițiile lui Wisner sunt detaliate în memorandumul său: *Subject: OPC Projects, 29 octombrie 1948, FRUS*, p. 730-731; interviurile autorului cu contemporanii lui Wisner, inclusiv Richard Helms, Franklin Lindsay, Sam Halpern, Al Ulmer și Walter Pforzheimer; „Biroul pentru Coordonarea Politicilor, 1948-1952,” CIA/CREST.

— *LeMay i-a spus lui Frank Lindsay, mâna stângă a lui Wisner*: interviul acordat de Lindsay autorului. Lindsay a luptat în Iugoslavia într-o echipă de gherilă a OSS, alături de partizanii lui Tito. După război, a devenit, împreună cu Allen Dulles, membru al personalului comitetului Congresului care a autorizat Planul Marshall. În septembrie 1947, dusese un grup de membri ai acelui comitet, inclusiv pe Richard Nixon, în orașul Trieste aflat sub ocupație, unde au fost martorii unei intense confruntări între o divizie iugoslavă de tancuri și forțele americane în ajunul tranziției orașului către un teritoriu liber. Iugoslavia se afla încă pe orbita sovieticilor: Tito nu avea să se despartă de Stalin pentru încă nouă luni. Era un moment tensionat. Comandantul forțelor aliate de la Trieste, generalul Terence Airey, a avertizat guvernele american și britanic: „Dacă nu ne ocupăm cu mare grijă de această situație, am putea să ne pomenim cu un Al Treilea Război Mondial.” La întoarcerea la Washington, Lindsay și predecesorul său la șefia misiunii militare de război pentru forțele lui Tito, Charles Thayer, au propus alcătuirea unui corp de război de gherilă, menit să lupte cu sovieticii — „să răspundem cu aceeași monedă” — o idee care a captat atenția lui Kennan, așa cum Lindsay o captase pe cea a lui Wisner.

— „cel mai mare secret”: istorie orală, James McCargar, FAOH. McCargar lucrează în secret pentru The Pond în Ungaria, atât pentru Departamentul de Stat, cât și pentru rețeaua de spionaj a armatei, din aprilie 1946 până în decembrie 1947.

— „Noi preluaserăm conducerea”: interviul acordat de Ulmer autorului.

— *Mai întâi la Atena*: Thomas Hercules Karamessines de la CIA, un greco-american din Staten Island, a început să lucreze la Atena în 1947, iar apoi s-a ocupat de primirea

noilor ofițeri. După ce armata greacă a preluat controlul asupra țării, douăzeci de ani mai târziu, Karamessines, care devenise șeful pentru acțiuni sub acoperire, s-a dovedit un ade-vărat sprijin.

— „Oamenii, grupurile și serviciile de informații au înțeles: „Biroul pentru Coordo-narea Politicilor, 1948-1952”, CIA/CREST.

— *Wisner a zburat la Paris... pentru a discuta... cu Averell Harriman*: Franklin Lindsay, care lucra pentru Harriman la sediul din Paris, pentru Planul Marshall, în toamna lui 1948, a fost martorul conversației; imediat după aceea, a început să lucreze ca șef al operațiunilor sub acoperire în timpul lui Wisner. „Harriman știa totul despre BCP”, spunea Lindsay. Wisner l-a pus în temă pe Harriman la 16 noiembrie 1948. După aceea, banii nu au mai fost o problemă: „Aveam un buget de câte milioane puteam să cheltuiesc și nu puteam să le cheltuiesc pe toate”. Își amintea McCargar. Pentru detaliile cunoscute de Harriman despre planurile lui Wisner, vezi memorandumul lui Wisner pentru dosar, *FRUS*, p. 732-733. Vizita lui Wisner la Dick Bissell a venit la puțin timp după aceea. Richard M. Bissell Jr. cu Jonathan E. Lewis și Frances T. Pudlo, *Reflections of a Cold Warrior: from Yalta to the Bay of Bigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996). p. 68-69.

Legăturile între diplomați, oamenii cu bani și spioni, erau strânse. Șeful ACE în Paris era David K. E. Bruce, mai târziu ofițer OSS. Șeful adjunct al lui Harriman era Milton Katz, șeful diviziei pentru spionaj a OSS la Londra sub conducerea lui William Casey, viitorul director al Serviciilor Centrale de Informații.

Planul Marshall, pe lângă bani și modalități de acoperire, contribuia și cu personal pentru propagandă și acțiuni anticomuniste împotriva sindicatelor din Franța și Italia. Unii oficiali ai Planului Marshall au desfășurat acțiuni sub acoperire pentru Wisner timp de trei ani, de la stabilirea înțelegerii cu Averell Harriman. Wisner l-a mai informat și pe John McCloy, civilul cu cel mai mare rang din Germania (și căpetenia de la Departamentul de Război care a contribuit la păstrarea serviciilor de informații în fața condamnării la moarte a lui Truman din septembrie 1945). Wisner își amintea că „îi explicasem domnului McCloy semnificația generală și originea Biroului pentru Coordonare Strategică” și că detaliasse „anumite aspecte ale operațiunilor prezente și de perspectivă din Germania.” A observat că McCloy „părea să fie impresionat de declarația mea, potrivit căreia, printre arhitecții originali ai întregii afaceri se numărau și domnii Lovett, Harriman, Forrestal, Kennan, Marshall”, *FRUS*, p. 735-736.

— *mâinile alunecoase ale gangsterilor corsicani*: Istoria lui Gerald Miller despre Bi-roul pentru Coordonări Strategice menționează că „Wisner și-a concentrat inițial eforturile în jurul mișcării sindicatelor.” Primele astfel de eforturi, operațiunile Pikestaff și Largo, sunt documentate în dosare CIA date publicității, care poartă semnătura de autorizare a lui Kennan, datată octombrie 1948. „În primele zile ale Planului Marshall”, spunea Victor Reuther, la acea vreme reprezentantul Congresului Organizațiilor Industriale, „când existau unele greve politice susținute de forțele sindicale comuniste și probabil de elemente politice comuniste, care încercau să înfrângă Planul Marshall și să încerce să blocheze primirea de ajutoare străine, se puneau problema să le înăbușim. Iar guvernul SUA, prin intermediul CIA, le-a cerut lui Irving Brown și Jay Lovestone să încerce să organizeze o mișcare de represalii. Și, desigur, dacă vrei să spargi o grevă, apelezi la băieții cu pumni căliți care știu cum să folosească un ciomag. Iar ei au apelat la Mafia corsicană.” Un ofițer CIA, Paul Sakwa, care s-a ocupat mai târziu de această chestiune, a spus că a încetat plățile către șeful Mafiei corsicane, Pierre Ferri-Pisani, în 1953, când acțiunile planului Marshall luaseră sfârșit. „Ferri-Pisani nu avea ce să facă în acea vreme”, spunea Sakwa, „și probabil era implicat în traficul cu heroină prin Marsilia și nu avea nevoie de banii noștri.” Interviu cu Reuther și Sakwa, „În interiorul CIA: Afaceri oficiale”, un documentar din 1980, regizat de Allan Francovich, transcriere obținută prin bunăvoința lui John Bernhart. Prezentul autor l-a intervievat pe domnul Sakwa în 1995. Relația cu Wisner, Lovestone și Brown este detaliată în dosarele Comitetului Sindicatelor Libere și în propriile dosare ale lui Lovestone din Arhiva Departamentului pentru Afaceri Internaționale al AFL-CIO, Arhivele Memoriale George Meany, Silver Spring, MD și în Arhiva Lovestone de la Institutul Hoover, Universi-tatea Stanford. Vezi și Anthony Carew, *The Origins of CIA Financing of AFL Programs*, *Labor History*, Vol. 39, Nr. 1, 1999.

Lovestone a lucrat la CIA timp de un sfert de secol, câștigându-și o adevărată reputație datorită vicleniei sale nemaipomenite. Primul său ofițer de caz a fost consilierul lui Wisner, Carmel Offie, care se ocupa probleme de emigrație și de Comitetul Național pentru o Europă Liberă, care a declanșat prima panică de securitate la CIA. Offie era un homosexual exuberant într-o vreme în care deviațiile erau considerate periculoase din punct de vedere politic. Ofițerii de securitate ai CIA au găsit un raport al poliției în care se spunea că Offie fusese arestat după ce îi ceruse unui bărbat să facă sex în toaleta unei clădiri aflată la distanță scurtă de Casa Albă. I l-au înmânat lui J. Edgar Hoover. Offie a fost apoi concediat de la CIA fără prea multă vâlvă și a ajuns pe statul de plată al Confederației Americane a Muncii. Agenții FBI i-au urmărit telefonul și l-au înregistrat în timp ce i se plângea lui Sălbaticul Bill Donovan că CIA era plină de „scilfosiți, incompetenți și degenerați de pe Park Avenue... Întreaga organizație este groaznic administrată, extrem de ineficientă, foarte iresponsabilă.” Asta i-a adus lui Hoover cea mai pură satisfacție.

— „un proiect vast care să-i vizeze pe intelectuali”: Braden într-un documentar a televiziunii Granada, „Lumea în acțiune: Ridicarea și prăbușirea CIA”, iunie 1975. Printre autorii în ascensiune care au scris cărți în timp ce lucrau cu CIA în Paris se află și Peter Mathiessen, unul din cei mai mari scriitori ai generației sale și un liberal cunoscut.

— *Raportul, care a rămas confidențial timp de cincizeci de ani*: „Agenția Centrală de Informații și Organizația Națională pentru Spionaj: Un raport către Consiliul Național de Securitate”, cunoscut și drept raportul Dulles-Jackson-Correa, 1 ianuarie 1949, CIA/CREST.

— „sub presiunea confuziei”: Roosevelt către Acheson, 1 februarie 1949, HSTL.

— „Cea mai mare slăbiciune a CIA”: Ohly către Forrestal, 23 februarie 1949, HSTL.

— După cincizeci de nopți chinuitoare: sinuciderea lui Forrestal a venit după luni de „epuizare severă și progresivă”, Townsend Hoopes și Douglas Brinkley, *Driven Patriot: The Life and Times of James Forrestal* (New York: Vintage, 1993), p.448-475.

Doctorul Menninger a declarat că suferea de „o extremă și impulsivă dorință de auto-distruge.” Scrisoarea lui Menninger către căpitanul George Raines, șeful secției de neuropsihiatrie, U.S. Naval Hospital, Bethesda, MD, în „Raport al investigației extinse în cazul lui James V. Forrestal,” National Naval Medical Center, 1949. Președintele Truman l-a înlocuit pe Forrestal cu Louis Johnson, un sponsor plin de bani al campaniei electorale, care implora de luni de zile să primească slujba. Johnson era un om cu puține virtuți remarcabile, atât de înclinat spre crize de furie și tirade nesfârșite, lipsit de orice urmă de logică, încât Dean Acheson, pe atunci secretar de stat, era convins că fie suferea de anumite deficiențe, fie era bolnav mintal. Generalul Omar Bradley, președintele Consiliului Șefilor Statelor Majore, a concluzionat că „Truman nu făcuse decât să înlocuiască un bolnav mintal cu altul.” În timp ce această tragedie se juca pe scena Pentagonului, însuși Truman ajungea să se întrebe dacă nu cumva pusese un nebun în fruntea securității naționale americane. Dean Acheson, *Present at the Creation: My Years in the State Department*, (New York: W. W. Norton, 1969), p. 374; Omar N. Bradley și Clay Blair, *A General's Life: An Autobiography* (New York: Simon and Schuster, 1983), p. 503.

Capitolul cinci

— „Nu poți să conduci trenul”: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 82.

— Mulți dintre ei erau refugiați disperați: În 1948, John W. McDonald, un ofițer american, lucra în calitate de procuror la Frankfurt, în timpul ocupației americane, când s-a întâlnit cu CIA în plină acțiune. A povestit întâlnirea după cum urmează:

Poliția capturase un cerc de optsprezece oameni. Persoana numărul unu era un polonez pe nume Polansky, un vagabond, care reușe de minune să falsifice bancnotele de cincizeci de dolari. Am pus mâna pe el, pe o mie de dolari falși, pe prese și matrite și cerneală – nici c-ar fi putut merge mai bine. Mai avea și o uniformă a armatei SUA. Avea legitimație de armată, un pistol de calibrul 45 și un card PX. Tot tacâmul. Eu credeam că era grozav. Eram pe cale să îi judecăm pe toți, când am primit o vizită din partea unui maior, care a venit la mine la birou.

Conversația s-a desfășurat cam așa:

- Sunt Overt.
- Maior Overt, încântat de cunoștință.
- Nu, nu înțelegeți. Overt ca opusul lui Covert¹.
- Cine sunteți?
- Sunt membru CIA.
- Cu ce pot să vă ajut?
- Aveți un polonez în arest, pe nume Polansky. Este de-al nostru.
- Cum adică, de-al nostru?
- E pe statul nostru de plată. Face parte din CIA.
- Și de când angajează CIA falsificatori de dolari americani?
- Nu, nu, nu. Asta a făcut-o în timpul lui liber.
- Așa că nu contează. nu?
- Ei bine, da, nu contează. Este cel mai bun falsificator al nostru de documente, pașapoarte și tot felul de lucruri pe care le folosim pentru Est.
- Păi asta e foarte bine, dar a comis o infracțiune și nu mă interesează pentru cine lucrează.

McDonald a continuat: „L-am dat afară. A doua zi, un colonel a venit la mine pentru același caz și am purtat exact aceeași discuție. Nu eram impresionat. Două zile după asta, m-am pomenit cu un general. Cam multe uniforme! Situația era foarte serioasă, îmi dădeam seama de asta. Dar generalul ăsta era mai inteligent decât ceilalți doi. A spus „După cum știți, bărbatul acesta a lucrat pentru noi. Noi suntem cei care i-am dat uniforma și pistolul de 45 și legitimațiile și așa mai departe. V-aș fi foarte recunoscător dacă ați renunța la acuzații, ca să nu ne facem de râs public.” Nu m-am lăsat, iar la o săptămână și ceva mai târziu a fost judecat și, bineînțeles, am obținut pedeapsa maximă de zece ani, cea mai mare pedeapsă pentru fals potrivit legii germane. Dar nu l-am uitat niciodată pe maiorul Overt. Prima mea întâlnire cu CIA nu se desfășurase sub cele mai bune auspicii.” Istorie orală, McDonald, FAOH.

— „*încurajarea mișcărilor de rezistență în lumea sovietică*”: Wisner citat în Kevin C. Ruffner, „Aliații din Războiul Rece: Originile relației CIA cu naționaliștii ucrainieni”, Agenția Centrală de Informații, 1998.

— „*rezervă în caz de urgență de război*”: „Politica SUA de susținere a acțiunilor sub acoperire împotriva Uniunii Sovietice prin implicarea emigranților”, 12 decembrie 1969. FRUS, 1969-1970, Vol. XII, documentul 106.

— *dosarele CIA*: Ruffner, „Aliații din Războiul Rece.”

— „*Va trebui pur și simplu să le spunem membrilor Camerei*” și „*Cu cât spunem mai puțin despre această lege, cu atât ne va fi mai bine*”: ambele în Audierile în fața Comitetului Serviciilor Înarmate al Camereu, date publicității, Congresul 81. prima sesiune, 1949.

— *Mikola Lebed*: Norman J. W. Goda. „Colaboratorii naziști în Statele Unite” în *Spionajul SUA și naziștii*, Arhivele Naționale, Grupul de dosare 263, dosarul Mikola Lebed, făcut public în 2004. După ce Lebed a fost primit în Statele Unite, Agenția a păstrat o relație operațională cu ucrainenii lui, care s-a dovedit una din cele mai flexibile alianțe cu grupurile anticomuniste de emigranți. Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei pe care îl fondase s-a transformat într-o mișcare de rezistență mai mult sau mai puțin letală. În anii

Primul lor mercenar din München fusese Myron Matvieyko, un agent neamț de spionaj pe timpul războiului, un criminal și un escroc mai târziu. În curând aveau să apară suspiciuni cum că ar fi fost o cârtiță pentru Moscova; dezertarea lui ulterioară în Uniunea Sovietică avea să le confirme.

— „*oferea asistență valoroasă*” și „*de valoare inestimabilă*”: Scrisorile lui Dulles și ale lui Wyman pot fi găsite în Arhivele Naționale, Grupul de dosare 263, dosarul Mikola Lebed, făcut public în 2004. După ce Lebed a fost primit în Statele Unite, Agenția a păstrat o relație operațională cu ucrainenii lui, care s-a dovedit una din cele mai flexibile alianțe cu grupurile anticomuniste de emigranți. Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei pe care îl fondase s-a transformat într-o mișcare de rezistență mai mult sau mai puțin letală. În anii

¹ joc de cuvinte, cu referire la identitatea ofițerului. Opoziție Overt (cu identitate cunoscută) – Covert (sub acoperire) (n. red.)

'50 CIA i-a pus la dispoziție lui Lebed o editură la New York. A trăit pentru a vedea căderea Uniunii Sovietice și Ucraina liberă să-și hotărască singură dificilul destin.

— „*oricât de nesemnificative erau posibilitatea unui succes sau talentul agentului*“: Ruffner, „*Aliații din Războiul Rece*.“

— *Generalul Reinhard Gehlen*: Allen Dulles a avut de zis ultimul cuvânt despre Gehlen: „Nu găsești prea multe fețe bisericești în lumea spionajului. E de partea noastră și asta e tot ce contează. În plus, nici n-a trebuit să i-o cerem.“ Încă din vara anului 1945, căpitanul de armată John R. Boker Jr. înțelegea cât se poate de limpede criteriile pentru recrutarea spionilor naziști. „Dacă e să aflăm ceva vreodată, acum era momentul ideal să obținem informații despre Uniunea Sovietică“, a spus Boker, un interogator abil, cu adânci rădăcini germane, care începuse să se uite în stânga și-n dreapta după naziști imediat după încheierea războiului. Reinhard Gehlen era exact ce căuta. Căpitanul american îl privea pe generalul german ca pe „o mină de aur pe care am descoperit-o.“ Ambii au căzut de acord că un nou război cu sovieticii bătea la ușă și că națiunile lor ar trebui să facă front comun împotriva amenințării comuniste. Generalul de brigadă Edwin L. Sibert, directorul Departamentului pentru Informații al Armatei din Europa și în curând primul director adjunct al CIA pentru operațiuni sub acoperire, a dat undă verde. A decis să îi angajeze pe Gehlen și pe cercul lui de spioni. Nu a discutat decizia cu superiorii săi – generalii Dwight D. Eisenhower și Omar Bradley – pe baza presupunerii îndreptățite că aveau să o respingă. La indicațiile lui Silbert, generalul Gehlen și șase dintre colegii săi, toți spioni germani, au zburat la Washington cu avionul personal al viitorului director al Serviciilor Centrale de Informații, generalul Walter Bedell Smith. Înainte de a fi trimiși înapoi în țara lor pentru a lucra împotriva rușilor, germanii au fost interogați și puși să scrie rapoarte timp de zece luni, într-un complex militar din Fort Hunt, în afara Washingtonului. Acest moment a marcat nașterea unui lung parteneriat între ofițerii americani de spionaj și spionii terminați ai lui Hitler. John R. Boker Jr., „Raport asupra contactelor inițiale cu organizația generalului Gehlen“, 1 mai 1952. Aceste rapoarte și un sumar al documentelor CIA despre organizația Gehlen pot fi regăsite în *Falsificarea unui parteneriat de spionaj: CIA și originile Serviciului Federal de Informații – BND*, editat de Kevin C. Ruffner, istoric CIA, tipărit de Directoratul pentru Operațiuni, Divizia Europeană și dat publicității în 2002. Documentele includ declarațiile lui Gehlen cuprinse în dosarul lui James Critchfield [șef de post, Karlsruhe], FBM, CIA, 10 februarie 1949; „Rapoarte asupra interviului cu generalul Edwin L. Sibert despre Organizația Gehlen“, 26 martie 1970; „Personalul SS cu profil nazist“, baza de operațiuni Karlsruhe, FBM, 18 august 1948.

— „*un orb bogat*“: Directorul, baza de operațiuni de la München, către directorul interimar al postului de la Karlsruhe, 7 iulie 1948.

— „*rușii știau cu siguranță*“: Helms către ADSO, Col. Donald Galloway, 19 martie 1948.

— „*Nu voiam să ne ocupăm de asta*“: interviul lui Sichel cu autorul.

— „*având în vedere cât de greu ne era nouă*“: interviul acordat de Tanner autorului.

Tanner, care s-a retras de la CIA în 1970, a adăugat următoarea contribuție, scrisă la persoana a treia, la relatarea făcută pe tema sprijinului acordat de Agenției insurgenților ucrainieni: Tanner a descoperit un singur grup care corespundea criteriilor lui, și anume Consiliul Suprem pentru Eliberarea Ucrainei (UHVR). Oricât de surprinzător ar părea, nici un emigrant rus din grup nu s-a calificat pentru misiune. UHVR nu numai că avea contacte prin intermediari cu Armata Ucrainiană de Insurgenți din Munții Carpați, dar mai primea și unele rapoarte din Ucraina prin curieri, clerici catolici, ca să nu mai vorbim despre călători ocazionali sau refugiați.

Interesele-cheie ale UHVR și CIA păreau să se întrepătrundă: și unii și alții voiau cu disperare să stabilească contacte radio cu cartierul general al insurgenților, aflat „în spatele liniilor inamice.“ Marii creatori de strategii de la Washington au aprobat această formulă, care funcționase bine pe timp de război în Franța, Italia și Iugoslavia.

Timp de nouă luni, doi curieri au fost antrenați, sub supravegherea lui Tanner, în operațiuni radio, criptare, parașutare și auto apărare. S-au parașutat pe o pajiște montană de lângă Lvov în noaptea de 5 septembrie 1949. Primele două misiuni din 1951 au avut ca rezultat contactul radio, dar nici o informație extraordinară. Ultimele două au fost cu sigu-

ranță compromise de înștiințările pe care Angleton i le trimisese lui Philby, iar nefericitele grupuri de curieri au fost arestate pe loc de „comitetele de întâmpinare” ale NKVD.

Prima parașutare le-a ridicat moralul naționaliștilor ucrainieni din URSS și cu siguranță a dat naștere unor așteptări exagerate. Cu toate acestea, până la mijlocul anului 1953, sovieticii ajunseseră să copleșească rezistența insurgentă armată.

Patru erori și imbecilități de proporții astronomice i-au rămas lui Tanner întipărite în minte. Prima, la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, aliații au repatriat forțat cetățeni sovietici. Când au aflat că erau pe cale să ajungă pe mâna rușilor, mulți dintre ei s-au sinucis. Iar cei trimiși înapoi nu au ajuns niciodată pe pământ rusesc, ci au fost împușcați sau spânzurați în Europa de Est de către brigăzile morții organizate de Serviciul de Securitate.

A doua, personalului bazei CIA de la München i-a fost dezvăluită identitatea de o carte de telefoane a Armatei SUA din 1949: toate numele listate fără numărul unității aparțineau oamenilor CIA. Armata ar fi putut la fel de bine să fi pus un asterisc lângă numele lor.

A treia, după Al Doilea Război Mondial, experții și antrenorii de parașutism au părăsit OSS din moment ce nu mai era nevoie de serviciile lor. Au existat două rezultate: un veteran OSS sârbo-american care se parașutase în timpul războiului în Iugoslavia i-a învățat pe cei doi curieri ucrainieni cum să sară pe spate când aterizau, în ciuda carabinelor mari pe care le cărau. De asemenea, pentru saltul din septembrie 1949, Washingtonul a recomandat folosirea parașutei de transport greșite, iar la impact, echipamentul de 700 de kilograme s-a făcut praf.

A patra și cea mai gravă dintre toate, James Angleton l-a înștiințat pe Kim Philby, cârtița sovietică din serviciile britanice de informații, despre programul REDSOX [efortul general de a infiltra foști cetățeni sovietici și etnici străini în spatele Cortinei de Fier].

— „Unde greșiserăm?": critica convingătoare a lui John Limond Hart la adresa lui Angleton face parte din memoriile lui postume, *The CIA's Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2002), mai ales p. 136-137. Deși pensionat, Hart a fost solicitat să-și reia lucrul în 1976, pentru a evalua pagubele pe care le făcuse Angleton Agenției ca șef al contra-informațiilor. Pentru operațiunea albaneză: istorie orală, McCargar, FAOH; Michael Burke, *Outrageous Good Luck* (Boston: Little, Brown, 1984), p. 140-169. Wisner l-a ales pe Mike Burke să-i antreneze pe albanezi. Burke, mai târziu președinte al New York Yankees, era un veteran OSS care iubea viața sub acoperire. S-a angajat ca agent în schimbul sumei de 15.000 de dolari pe an și a plecat la München, unde s-a întâlnit cu unii politicieni albanezi într-o ascunzătoare dintr-un cartier de muncitori al orașului. „Pentru că eram cea mai tânără persoană din încăperea, reprezentând o țară tânără și bogată, le-am captat atenția”. scria Burke.

Avea impresia că exilații și cu el vorbeau aceeași limbă. Albanезii vedeau lucrurile ușor diferit: „Americani care i-au pregătit pe oamenii noștri pentru aceste misiuni nu știau nimic despre Albania, poporul albanez sau despre mentalitatea lor”, spunea Xhemal Laci, un monarhist albanez care recruta oameni pentru cauza din Germania. Prin urmare, operațiunea a fost complet compromisă încă de la bun început și a fost cât se poate de limpede pentru toată lumea cam cât de adânci aveau să fie rădăcinile dezastrului. McCargar, care era bun prieten cu Angleton, a concluzionat: „Comunitatea albaneză din Italia a fost infiltrată în așa măsură, nu numai de italieni, ci și de comuniști, încât, de acolo, rușii făceau rost de informații în aceeași măsură ca autoritățile comuniste albaneze.”

— „Scopurile nu justifică întotdeauna mijloacele”: interviul acordat de Coffin autorului.

— „asistența acordată emigranților în eventualitatea unui război”: această privire retrospectivă poate fi găsită în „Politica SUA de susținere a acțiunilor sub acoperire împotriva Uniunii Sovietice prin implicarea emigranților.”

— CIA a concluzionat: Memorandumul pentru Spionaj al CIA Nr. 225. „Estimare asupra statusului armelor atomice în URSS”, 20 septembrie 1949, republicată în Michael Warner (ed.), *CIA Cold War Records: The CIA under Harry Truman* (Washington, DC: CIA History Staff, 1994).

Textul complet:

„Cea mai apropiată dată posibilă la care ar putea URSS să producă o bombă atomică

este jumătatea anului 1950, iar cea mai probabilă este jumătatea anului 1953." Directorul adjunct al Departamentului Științific pentru Spionaj al CIA, Willard Machle, i-a raportat directorului CIA, Hillenkoetter, că munca Agenției pe tema armelor atomice sovietice fusese „un eșec aproape complet” la toate nivelurile. Spionii „eșuaseră pe deplin” în colectarea datelor științifice și tehnice ale bombei sovietice, iar analiștii CIA recurseseră la „argumente geologice” bazate pe estimările mai mult pe ghicite ale abilităților sovieticilor de a extrage uraniul din mine.

În memorandumul lui Machle către Hillenkoetter, „Incapacitatea Departamentului Științific pentru Spionaj de a-și îndeplini misiunea”, datat 29 septembrie 1949, s-a plâns că „se dovedise deosebit de problematic să găsim persoane cu calificări acceptabile care să poată fi abordate pentru angajarea la Agenție.” Memorandumul lui Machle în George S. Jackson și Martin P. Claussen, *Istoria organizațională a Agenției Centrale de Informații, 1950-1953*, Vol. 6, p. 19-34, Seriile istorice DCI HS-2, CIA Historical Staff, 1957, grupul de dosare 263, NARA.

Istoricul intern al CIA, Roberta Knapp, a observat că din septembrie 1949, „declarația coordonată oficială asupra construirii bombei atomice de către sovietici se găsea într-o estimare care indica trei date diferite pentru asta – 1958, 1955 și între 1950 și 1953 – toate greșite.” Asta, concluzionează ea, „constituiau o clară dovadă de dezordine.” Drept urmare, Biroul pentru Rapoarte și Estimări al CIA (ORE) era „blestemat”, conform unui alt istoric al CIA, Donald P. Steury în Capitolul *How the CIA Missed Stalin's Bomb*, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, Nr. 1, 2005, CIA/CSI.

Istoria internă consemnează că mulți dintre analiștii ORE erau ingineri și fizicieni specializați în cercetare nucleară din cadrul Proiectului Manhattan, care aveau impresia optimistă că puteau urmări programul nuclear sovietic studiind lucrări științifice publicate, și analizând dovezile aduse de sursele clandestine. Până în 1948, nu existau dovezi utile în literatura publică provenită din Uniunea Sovietică. Dar din 1947, o sursă germană de la fostul complex I. G. Farben (care fabrica, printre altele, gazele pentru lagărele naziste) raportase că sovieticii importau treizeci de tone de calciu metalic distilat pe lună de la această fabrică. Conținutul de calciu pur, care se folosea pentru rafinarea minereului de uraniu, era de optzeci de ori mai mare decât producția americană. Raportul sursei a fost conformat independent. Ar fi trebuit să trimită un semnal de alarmă. Nu a fost așa.

Capitolul șase

— „Unul este Dumnezeu, iar celălalt Stalin”: „Nominalizarea general-locotenentului Walter Bedell Smith pentru funcția de director al Agenției Centrale de Informații”, sesiunea executivă, 24 august 1950, CIA, dosarele Walter Bedell Smith, DDEL.

— „Mă aștept la ce e mai rău” și „E interesant să vă văd pe toți aici”: David S. Robarge, Capitolul *Directors of Central Intelligence, 1946-2005*, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, Nr. 3, 2005, CIA/CSI.

— „Acolo mergeau toți banii”: Bedell Smith citat „Biroul pentru Coordonare Strategică, 1948-1952.” CIA/CREST.

— „inima și sufletul CIA”: Bedell Smith citat în George S. Jackson și Martin P. Claussen, *Istoria organizațională a Agenției Centrale de Informații, 1950-1953*, Vol. 9, Partea a doua, p. 38. Această poveste din 1957 a fost dată publicității în 2005. Seriile istorice DCI HS-2, CIA Historical Staff, Grupul de dosare 263, NARA.

— „o sarcină imposibilă”: Sherman Kent, „Primul an al Biroului Național de Estimare: William L. Langer ca director”, CIA/CSI, 1970.

— „estimările sunt ceea ce faci când nu știi”: Sherman Kent, Capitolul *Estimates and Influence*, *Foreign Service Journal*, Aprilie 1969.

— Patru sute de analiști CIA: Jackson și Claussen, *Istoria organizațională a Agenției Centrale de Informații, 1950-1953*, Vol. 8, p. 2.

— CIA s-a văzut manipulată: James Lilley, fostul director al bazei CIA din Beijing, interviu acordat autorului. Problema a persistat mult după anii '60, când Lilley a decoperit că „aceiași tip de rețele chineze de spionaj cărora le rezistasem și pe care le eliminasem

în urmă cu 15 ani" reveniseră, culegând mărunțișuri din ziarele din China și vânzându-le spionilor americani de la Hong Kong.

— „*poate cea mai semnificativă pierdere de informații din istoria SUA*": David A. Hatch cu Robert Louis Benson, „Războiul din Coreea: SIGINT", Agenția Națională de Securitate, disponibil online la <http://www.nsa.gov/publications/publi00022.cfm>. Rolul lui Weisband în istoria serviciilor americane de informații a fost prezentat într-o lumină falsă decenii la rând. Magistrala *KGB: Story Inside* de Christopher Andrew, unul din proeminenții istorici pe domeniul spionajului, și Oleg Gordievsky, dezertor din serviciile sovietice de informații, îi consacrează trei fraze lui Weisband și furnizează incorect data recrutării sale de către serviciile sovietice (1946). Conform rapoartelor oficiale deținute de Agenția Națională de Securitate și de CIA, Weisband a fost recrutat de sovietici în 1934. Un lucrător în industria aeronautică din California a mărturisit FBI-ului în 1950 că Weisband fusese legătura lui cu KGB în timpul războiului. Weisband se născuse în Egipt în 1908, din părinți ruși, venise în Statele Unite la sfârșitul anilor '20 și devenise cetățean american în 1938. Se alăturase Agenției Militare pentru Securitatea Comunicațiilor în 1942 și fusese trimis în Africa de Nord și în Italia înainte de a reveni la Arlington Hall. Weisband a fost suspendat din postul său de la Agenția de securitate și nu s-a prezentat la **audierea** tribunalului federal asupra activității Partidului Comunist. Acuzat de sfidare, a fost condamnat la un an de închisoare – iar chestiunea s-a încheiat aici, întrucât acuzarea lui publică de spionaj ar fi adâncit problemele serviciilor de spionaj americane. Weisband a murit pe neașteptate în 1967, aparent din cauze naturale, la vârsta de cincizeci și nouă de ani.

— „*nici un indiciu semnificativ*": Singurul lucru de care erau siguri oamenii de la cartierul general al CIA era că generalul MacArthur credea că chinezii aveau să stea deoparte. Toate analizele și rapoartele CIA despre Coreea întocmite între iunie și decembrie 1950 reflectau acea eroare. Rapoartele sunt detaliate în P. K. Rose în Capitolul *Two Strategic Intelligence Mistakes in Korea, 1950, Studies in Intelligence*, toamnă-iarnă, Nr. 11, 2001; CIA Historical Staff, „Studiu asupra rapoartelor CIA despre intervenția comunistă chineză din războiul din Coreea, septembrie-decembrie 1950", pregătit în 1955 și dat publicității în iunie 2001; Woodrow J. Kuhns, „Evaluând amenințarea sovietică: Primii ani ai Războiului Rece", Directoratul pentru Spionaj al CIA, 1997.

— *încurcătură imposibil de descâlcit*: Înainte de a demisiona ca adjunct al lui Bedell Smith în 1952, Bill Jackson a scris un raport general despre operațiunile lui Wisner. „Subiect: Evaluarea Biroului pentru Coordonare Strategică de către directorul adjunct al CIA". 24 mai 1951, CIA/CREST. Raportul spunea: „Postul... depășește capacitățile oricărui om." Biroul pentru Coordonare Strategică încerca să construiască „o mașinărie mondială, comparabilă în multe feluri cu o forță militară" fără nivelurile adecvate de control, personal, pregătire, logistică sau comunicații competente. „Există o mare discrepanță între cei mai bine calificați și cei mai puțin calificați șefi de divizie", spunea el. „Povara angajamentelor operaționale a depășit capacitatea de recrutare a personalului cu calificări excelente."

— *Era vorba despre 587 de milioane de dolari*: „CIA/Alocarea fondurilor de la buget/Anul fiscal 1953," un document din dosarele lui George Mahon, membru al Camerei Reprezentanților, unui dintre cei patru membri ai Congresului la curent cu bugetul CIA. În 2004, descoperirea acestui document făcută de profesorul David Barrett de la Universitatea Villanova, a schimbat istoria. Timp de aproape treizeci de ani, toate cărțile despre CIA au reprodus cu fidelitate descoperirile din 1976 făcute de investigatorii Senatului, potrivit cărora, în 1952, bugetul lui Wisner ar fi fost de 82 de milioane de dolari. Evident, acea sumă era greșită. În 1952, bugetul OPC era în jur de patru ori mai mare decât suma cunoscută oficial.

— „*un pericol deosebit*": ședința directorului, 14 noiembrie 1951, CIA/CREST.

Rapoartele ședințelor zilnice ale directorului Serviciilor Centrale de Informații, adjunctilor și personalului său, ce conțin noi date făcute publice, obținute prin CREST, zugrăvesc intensitatea eforturilor CIA. Conform rapoartelor din cadrul ședințelor: „Directorul vrea ca ei [Dulles și Wisner] să se arunce o privire atentă asupra OCP. Operațiunile paramilitare ar trebui să fie separate de restul bugetului, așa cum ar trebui să fie toate operațiunile care nu contribuie la colectarea de informații. Consideră că am ajuns într-un punct în care

dimensiunea operațiunilor OPC au devenit un pericol evident pentru CIA ca agenție de informații.“

Bedell Smith observase că Statele Unite „nu aveau nici o strategie pentru desfășurarea unui asemenea de război“, adică tipul de război dus de Wisner. „Întâlnirea preliminară a personalului, Consiliul de Strategie Psihologică Națională“, 8 mai 1951, CIA/CREST. Le-a spus lui Dulles și Wisner: „În guvern nu există o strategie de bază aprobată pentru acest război... deși avem echipamentul și puterea, nu facem ce ar trebui.“

Bedell Smith a încercat încă o dată să îl înlăture pe Wisner de la controlul operațiunilor paramilitare. Ședința directorului, 16 aprilie 1952, CIA/CREST. A insistat în zadar că depășiseră cu mult cele stabilite în directiva NSC 10/2, manifestul războiului politic din 1948. Dar Departamentele de Stat și de Apărare voiau extinderea acțiunilor sub acoperire – una de „mare magnitudine.“ Bedell Smith către NSC, „Scopul și ritmul operațiunilor subversive“, 8 mai 1951, ședința zilnică a personalului, CIA/CREST. Îi implorase mult timp de Wisner și pe alți ofițeri seniori de spionaj „să acorde multă atenție problemelor falsificării și copierii surselor de informații.“ Rapoartele ședințelor, 9 august 1951, CIA/CREST.

Noile dosare CREST disponibile arată că Bedell Smith moștenise „un fel de Imperiu Roman Sfânt în care baronii feudali își urmăreau propriile interese, fără să se supună direcționării și controlului împăratului lor titular“, în cuvintele lui Ludwell Lee Montague, reprezentantul lui personal în cadrul Consiliului Național de Securitate, care a mai observat că generalul „ajunsesse să suspecteze că Dulles și Wisner... aveau să îl ducă în cele din urmă în vreo aventură prost concepută și dezastruoasă.“ CIA/LLM, p. 91-96, 264.

— *Dosarele clasificate ale CIA:* Istoriile confidențiale ale Agenției Centrale de Informații pot fi găsite în „CIA în Coreea, 1946-1965“, „Războiul secret din Coreea, iunie 1950 – iunie 1952“ și „Infiltrarea și creșterea numărului de agenți în Coreea de Nord, 1952-1953.“ Au fost citate mai întâi în monografia lui Michael Haas, un colonel în rezervă al forțelor aeriene: *In the Devil's Shadow: UN Special Operations during the Korean War* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2000).

— „*Erau misiuni sinucigașe*“: interviul acordat de Sichel autorului.

— „*o reputație răsunătoare și cifre dezastruoase*“: interviul acordat de Gregg autorului. În cazul Coreei, dosarele au fost obstrucționate sau falsificate. De exemplu, volumul John Ranelagh, *The Agency* (New York: Simon and Schuster, 1986), lucrare considerată mult timp o referință standard în literatura CIA, conține trei paragrafe despre activitățile paramilitare subversive din timpul Războiului din Coreea. Acestea susțin că șeful operațiunilor OPC, Hans Tofte, plasase cu succes agenți peste tot în Coreea, China și Manciuria: „Aceste zone „închise“ au fost infiltrate cu succes cu agenți coreeni și chinezi ai CIA“, iar operațiunile „complexe“ ale lui Tofte erau desfășurate cu „trupe de gherilă antrenate pentru a opera în Coreea de Nord“ și cu agenți plasați „în întreaga Coree, care lucrau ca ghizi și îi ascundeau pe piloții răătăciți“, (p. 217-218). Potrivit rapoartelor operațiunilor CIA din Coreea, nu așa stăteau lucrurile. Tofte era un impostor. Falsificase înregistrările video cu gherilele CIA care operau în Coreea de Nord; înșelătoria a fost repede demascată când cineva de la Washington s-a întrebat de ce misiunile de comando erau lansate în toial zilei. Ca să nu mai vorbim că adevăratele misiuni, spre deosebire de cele înscenate, fuseseră adevărate dezaastre. Rapoartele interne ale CIA contrazic sec imaginea frumoasă a operațiunilor din Războiul din Coreea prezentate în *The Agency*.

— „*controlați de tabăra opusă*“: istorie orală, Thomas, FAOH.

— „*să privească cu suspiciune pretenziile realizări*“: memoriile postume ale lui John Limond Hart, *The CIA's Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2004), vorbesc în detaliu despre experiențele sale extraordinare în calitate de succesor al lui Al Haney ca director al bazei din Seul.

— „*CIA, fiind o organizație nouă*“: Hart citat de Christopher Andrew, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush* (New York: Harper Perennial, 1996), p. 193-194. Rapoartele lui Hart despre fraudele și greșelile lui Haney au fost îngropate. Însuși Haney a observat mai târziu că „au existat numeroase discuții în timpul și după evenimentele din Coreea între mulți ofițeri superiori, care considerau că CIA ar trebui să profite de experiența sa și să fie mai bine

pregătită pentru următoarea Coree." Dar, a concluzionat el, „mă îndoiesc foarte serios că CIA a profitat în vreun fel de Coreea sau că experiențele au fost înregistrate. darămite studiate ca lecții pentru viitor."

Haney către Helms. „Subiect: Studiul personalului asupra îmbunătățirii potențialului uman al CIA/CS pentru a crește astfel capacitatea operațională", 26 noiembrie 1954, dat publicității în aprilie 2003, CIA/CREST.

Haney a supraviețuit incredibilei sale performanțe din Războiul din Coreea, întrucât la sfârșitul misiunii sale, aranjase transportarea unui locotenent de marină grav rănit în Coreea, de pe câmpul de luptă, pe nava-sanitară *Constellation*, iar de acolo în Statele Unite, unde, șapte săptămâni mai târziu, soldatul afectat cerebral a fost fotografiat primind un sărut de la părintele său, Allen W. Dulles. Fotografia a fost făcută cu o zi înainte de audierea de confirmare a lui Dulles pentru funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații. Dulles și-a arătat recunoștința numindu-l pe Haney comandantul operațiunii Success. Începută în Florida în 1954.

— „Operațiunile ratate indică o lipsă a succesului": Becker către Wisner, nedatat, dar decembrie 1952 sau ianuarie 1953, CIA/CREST. Înainte de a demisiona din postul de director adjunct al CIA, Loftus Becker le-a spus colegilor lui că era „profund mâhnit să aflu cât de neinformați sunt oamenii noștri de pe teren" și și-a exprimat îndoielele despre abilitatea CIA de a colecta informații oriunde în Asia. Ședința directorului adjunct, 29 decembrie 1952, CIA/CREST. Mai târziu l-a confruntat direct pe Frank Wisner.

— „CIA era înșelată": Kellis i-a acuzat de mărturie falsă pe anumiți ofițeri superiori ai CIA într-o scrisoare către președintele Dwight D. Eisenhower, 24 mai 24, 1954, DDEL.

— „Eram cu toții conștienți că operațiunile noastre din Orientul Îndepărtat erau departe de ceea ce doream să obținem": Wisner, „[sters] Raport asupra rețelelor CIA din Orientul Îndepărtat", 14 martie 1952, CIA/CREST.

— Ofițerii de la biroul de operațiuni al Agenției din China: Istoria operațiunilor americane de spionaj desfășurate pe teritoriul Chinei și în împrejurimi în anii care s-au derulat între sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial și începutul dictaturii lui Mao nu a fost niciodată relatată în întregime. După ordinul de abolire dat de Truman, mai mulți veterani OSS au rămas în China sub acoperire, adoptând numele de Detașamentul de Securitate Externă 44. Locotenent-colonelul Robert J. Delaney a condus mai întâi DSE-44; mai târziu, în 1947, a devenit șeful micuțului post CIA de la Tokio, iar apoi omul numărul doi în operațiunea Western Enterprises a OPC din Taiwan. În 1945, când s-a încheiat războiul, Delaney a vorbit despre încercările care-i așteptau într-o serie de documente trimise de la Shanghai. A observat că ofițerii americani de spionaj se confruntau cu un teren la fel de nefamiliar ca munții de pe Lună, cu întinderi de pământ de la Marea Chinei de Sud până în Afganistan, de la Saigon până în nordul Siberiei. Trebuiau să cunoască capacitățile și intențiile sovieticilor, ale comuniștilor chinezi și ale serviciilor militare și de informații chineze și trebuiau să descopere elementele particulare ale grupurilor politice și de presiune din Orientul Îndepărtat. Aceste sarcini aveau să ocupe cea mai mare parte a următorilor cincizeci de ani.

Erau complicate de înțelepciunea convențională a CIA: chinezii lui Mao, vietnamezii lui Ho Chi Minh și coreenii lui Kim Il-sung erau cu toții uneltele Kremlinului, un monolit imutabil, o singură minte creată la Moscova. OSS și primii oameni ai CIA din Orientul Îndepărtat au trimis teancuri întregi de informații înapoi la Washington. Multe dintre ele nu au fost citite și au ajuns „închise în arhive, în compania tăcerii și a șobolanilor." Maochun Yu, *OSS in China: Prelude to Cold War* (New Haven: Yale University Press, 1997), p. 258-259.

Primii ofițeri ai CIA în China au fost conduși de Amos D. Moscrip, care lucra într-un avanpost din Shanghai, unde ducea o viață mondenă, bea sănătos și se culca cu o femeie din grupul Rușilor Albi. Unii dintre diplomații Departamentului de Stat credeau că puteau face afaceri cu Mao, care, la urma urmei, colaborase cu OSS împotriva japonezilor. Dar era limpede – comuniștii suspectau că americanii din China, fie ei diplomați sau nu, vor încerca să îi submineze. Până în 1948, Departamentul de Stat voia ca toate avanposturile diplomatice din China să fie evacuate, pentru că toți cei care erau bănuți de către comuniști de spionaj în favoarea Statelor Unite erau în pericol să ajungă la închisoare sau mai rău. La Mukden, un

oraș de două milioane de locuitori din Manciuria, ordinele de evacuare au sosit chiar în timp ce consulul general american, Angus Ward, și personalul său de douăzeci și una de persoane erau condamnate la un an de arest la domiciliu după ce refuzaseră să predea consulatul trupelor lui Mao. „A fost acuzat de spionaj, de care, sincer să fiu, era vinovat!”, își amintea John F. Melby, pe atunci ofițer politic în cadrul Departamentului de Stat, staționat la Chungking. „Lucrase cu DSE sau ceva de genul ăsta, un avanpost CIA. Era băgat până peste cap în treaba asta, lucrând cu echipa pe care o avea în Manciuria.” Istorie orale, Melby, HSTL, FAOH.

Șeful „echipei” era Jack Singlaub, unui dintre cei mai curajoși luptători din Războiul Rece în anii '70 și '80. În 1948, Singlaub conspirase cu naționaliștii chinezi, încercând să infiltreze o rețea a Rușilor Albi în Uniunea Sovietică și căutând moduri de a plasa spioni în Coreea de Nord, aflată sub ocupație sovietică. Singlaub reușise într-adevăr să trimită câțiva agenți din Manciuria în Coreea de Nord în 1948. A trimis zeci de oameni, care fuseseră deținuți de război în Japonia, cu ordinul de a se alătura armatei comuniste din Nord și de a raporta intențiile lor și capacitățile de care dispuneau. La început, câțiva dintre ei păruseră să reușească. Dar când a încercat să le găsească ascunzători în Seul, s-a lovit de rezistența lui MacArthur. Singlaub a trimis o cerere extraordinară prin intermediul CIA către Casa Albă – era adresată „Strict confidențial, pentru Președinte” – rugându-l pe Truman să îi înarmeze pe naționaliștii chinezi cu rezervele americane din depozitele de la Okinawa. Pe președinte cererea l-a lăsat rece.

Când căderea Mukden a devenit iminentă, Singlaub i-a telegrafiat celui mai apropiat comandant naval american: „ESTE IMPERATIV SĂ NU FIU CAPTURAT.”

A zburat în toila atacului artileriei, scăpând cu un avion de recunoaștere marcat cu o stea roșie, conștient că bătlăia Războiului Rece era pierdută. John K. Singlaub, *An American Soldier in the Twentieth Century* (New York: Summit, 1992), p. 132-149.

La Shanghai, directorul postului, Fred Schultheis, construise în oraș o rețea destul de mare de agenți și informatori, în parte pentru că vorbea impecabil chineza, pe care o exersa citind tot ce îi cădea în mână, de la ziare la reviste cu benzi desenate. Printre americani, el era o adevărată autoritate în China, unde fusese staționat cu armata pe toată durata războiului. Cum Mao înainta, punând mâna pe orașe, unul după altul, la sfârșitul anului 1948, Schultheis abia aștepta să scape. În 1949 s-a dus la Hong Kong, ca șef de post, iar în curând a devenit convins că și Hong Kong avea să sufere de atacul comunist. A început să trimită rapoarte înspăimântătoare, bazate pe speculații și prespunerii, avertizând că orașul era următoarea piesă de domino care avea să se prăbușească. Un ofițer de la Departamentul de Stat și veteran OSS staționat împreună cu el la Hong Kong, Joseph A. Yager, își amintea foarte intens frica: „Aveam diverse informații care păreau să indice că urma un atac. S-au dovedit a fi greșite.” Dar „Schultheis era convins că era pe cale să se producă. El provoca panica. Spunea „De data asta n-o să fie Stanley, o să fie Belsen.” Stanley era Peninsula Stanley, unde se descotorosiseră japonezii de străini. Era destul de rău. Aproape că-i lăsasera să moară de foame. Desigur, Belsen era unul dintre lagărele germane ale morții.” Istorie orală, Yager, FAOH.

În 1950, la cartierul general, Singlaub, instalat ca ofițer CIA după triumful lui Mao, supraveghea posturile abandonate și operațiunile în desfășurare. Muncea febril pentru a menține rețeaua tot mai mică a ofițerilor și agenților CIA din China și pentru a restabili rețelele de spionaj din Manciuria și Coreea de Nord.

În Tihwa, capitala Xinjiang, în vestul sălbatic și izolat al Chinei, Douglas Mackiernan era omul CIA de la consulatul american, compus din doi oameni. Fusese trimis în timpul războiului ca ofițer al forțelor aeriene ale armatei și cunoștea zona bogată în uraniu, petrol și aur. Locuia mai departe de civilizația vestică decât oricare alt american. Forțat în cele din urmă să abandoneze consulatul, confruntat cu forțele comuniste, Mackiernan s-a văzut pierdut. Trebuia să se descurce de unul singur. La finalul unei călătorii de șapte luni și o mie șase sute de kilometri prin China a fost împușcat, fără motiv, de un grănicer tibetan. Era primul ofițer care murea la datorie.

În Shanghai, Hugh Redmond, care fusese legătura lui Singlaub în Mukden, a încercat să lucreze sub acoperire ca reprezentantul local al unei firme britanice de import-export. „Era un tip agreabil, dar nu tocmai de eficient”, obsevase la un moment dat Singlaub. „Era

o nebulie să crezi că un tânăr amator amiabil ca Hugh Redmond, oricât de dedicat ar fi fost, putea să facă față nemiloasei forțe a dușmanului totalitar."

Forțele chineze de securitate l-au arestat pe Redmond ca spion. S-a sinucis după aproape două decenii petrecute în închisoare. Robert F. Drexler, un longeviv angajat al Departamentului de Stat din echipa de spionaj pentru China, a primit rămășițele pământești ale lui Redmond. „Parcă le văd și acum”, își amintea Drexler, „un pachet enorm, lung de un metru și lat de o jumătate, învelit în muselină și cu numele lui scris cu litere mari pe o parte. Era așezat pe biroul meu. De-a dreptul oribil. Chinezii ne spusese că se sinucisese, după ce fusese deținut timp de 20 de ani, cu o lamă de ras din pachetul Crucii Roșii. Crucea Roșie ne-a spus că nu pusese niciodată lame de ras în pachete.” Despre Mackiernan și Redmond: istorie orală, Drexler, FAOH; Ted Gup, *The Book of Honor: The Secret Lives and Deaths of the CIA Operatives* (New York: Anchor, 2002).

— „Nici măcar nu avem o politică pentru cazul Chiang Kai-shek”: Bedell Smith, ședința preliminară a personalului, Consiliul de Strategie Psihologică Națională. 8 mai 1951, CIA/CREST.

— „mi-au testat loialitatea”: istorie orală, Kreisberg, FAOH.

— „Din fericire pentru mine”: interviul acordat de Coe autorului. Mike Coe a fost trimis la White Dog Island, în afara coastelor Chinei, unde futilitatea misiunii era considerabil atenuată de camaraderie. Printre colegii lui de pe insulă se numărau Phil Montgomery, născut Philippe-Louis de Montgomery, un moștenitor al averii Noilly Prat care ținea un bar bine aprovizionat, și legendarul R. Campbell James Jr., care îl golea cât putea de mult. „Zup” James, absolvent Yale în 1950, cu manierele și mustața unui grenadier britanic, a fost ultimul ofițer al programului Western Enterprises care a plecat din Taiwan în 1955. A mers mai departe, în Laos, unde i-a recrutat pe liderii națiunii în timp ce beau cocktailuri și jucau ruletă.

— CIA decisese că trebuia să existe o a Treia Forță în China: interviurile acordate de Lilley și Coe autorului. Lilley FAOH.

— arme și muniție pentru 200.000 de luptători de gherilă: „Istoria BCP,” Vol. 2, p. 553, CIA.

— Dick Fecteau și Jack Downey: CIA a dat publicității recent prima confirmare oficială a morții agenților din fiascul celei de-a Treia Forțe și a încercărilor care au dus la capturarea lui Fecteau și Downey: Nick Dujmovic, Capitolul *Two CIA Prisoners in China, 1952-1973, Studies in Intelligence*. Vol. 50, Nr. 4, 2006:

Prima echipă a celei de-a Treia Forțe care trebuia să fie trimisă pe teren nu a pornit în misiune până în aprilie 1952. Grupul de patru oameni s-a parașutat în sudul Chinei, iar după aceea li s-a pierdut urma pentru totdeauna. A doua echipă a celei de-a Treia Forțe era formată din cinci etnici chinezi plasați în regiunea Jilin din Manciuria la jumătatea lunii iulie în 1952.

Downey era bine cunoscut de agenții chinezi din echipa lui, întrucât fusese cel care îi pregătise. Echipa a stabilit repede contactul radio cu unitatea CIA a lui Downey din afara Chinei și a fost alimentată de un avion în august și octombrie. Al șaselea membru al echipei, care trebuia să fie curierul dintre echipă și unitatea CIA a fost plasat în septembrie.

La începutul lunii noiembrie, echipa a raportat că intraseră în contact cu un lider local disident și a anunțat că obținuse documentele operaționale necesare, precum și scrisorile oficiale de acreditare. Au cerut evacuarea curierului pe cale aeriană, o metodă pentru care fusese antrenat, dar pe care CIA-ul nu o încercase niciodată operațional... Piloții Norman Schwartz și Robert Snoddy se antrenaseră în tehnica recuperării în toamna anului 1952 și erau doritori să preia misiunea... târziu, la 29 noiembrie, Downey și Fecteau au urcat la bordul avionului kaki C-47 al lui Schwartz și Snoddy de pe aerodromul din peninsula coreeană și au decolat spre punctul de întâlnire din Manciuria comunistă, la cinci sute de kilometri... îndreptându-se spre o capcană.

Echipa de agenți, despre care bărbaiții din avion nu știau nimic, fusese capturată de forțele chineze de securitate. Cererea de evacuare era o înșelătorie, iar documentația promisă și contactul cu liderul local al disidenților erau simple momeli. Cu

siguranță membrii echipei le spusese autorităților chineze tot ce știau despre operațiune, despre oamenii CIA și despre alte detalii asociate cu aceasta. Din modul în care a fost organizată ambuscada, era clar că comuniștii chinezi știau exact la ce să se aștepte... Pe măsură ce C-47 se lăsa tot mai jos pentru recuperare, zburând la viteza minimă de șaizeci de noduri, două prelate albe care camuflau două arme antiaeriene ascunse în zăpadă au fost date la o parte, iar focurile au izbucnit chiar în momentul în care trebuia să înceapă recuperarea. Armele, plasate de-a lungul pistei de aterizare, au început să tragă...

Fecteau și-a amintit mai târziu cum stătea lângă avion alături de Downey, ambii uimiți, dar conștienți, spunându-și unul altuia că „suntem într-o mare încurcătură.” Forțele chineze de securitate au coborât deasupra lor, „strigând și aclamând”, iar ei s-au predat în fața inevitabilului. [Se] pune întrebarea dacă oamenii de pe teren ignoraseră avertismentele că echipa trimisă fusese prinsă de comuniști... Un fost ofițer superior de operațiuni care lucrase în tinerețe la unitatea lui Downey și Fecteau, în 1952... spunea că în vara de dinaintea zborului din noiembrie, o analiză a celor două mesaje trimise de echipă indica, în opinia lui, în proporție de „90 de procente”, că echipa fusese capturată.

Deși a mărturisit bănuielele pe care le avea șeful unității, ofițerul a fost respins pentru lipsa altor dovezi. Când a insistat, a fost transferat la o altă unitate CIA. După ce avionul cu Downey și Fecteau nu s-a mai întors, ofițerul a fost chemat înapoi și i s-a spus să nu sufle o vorbă despre chestiune, iar el a urmat instrucțiunile – mai târziu, spre regretul lui...

Nu pare să fi existat nici un dosar de investigații despre decizia de a-i trimite pe Downey și Fecteau. Este limpede că nimeni nu a primit sancțiuni disciplinare... După mulți ani, Downey i-a mărturisit unui agent că nu simțea nimic față de cel care îl trimisese în misiune: „Îmi părea rău pentru el. Din punctul lui de vedere, s-a dovedit a fi un dezastru al naibii.”

— *operațiunea Li Mi*: Operațiunea avea să aibă consecințe teribile. Primele au început să se vadă după ce CIA a neglijat să îl informeze pe ambasadorul american din Burma, David M. Despre Li Mi. Când i-a ajuns la urechi, și-a pierdut cumpătul. A trimis un mesaj la Washington, protestând că operațiunea devenea un secret public în capitala burmană și în Bangkok și că încălcarea suveranității Burmei avea să dăuneze grav intereselor americane. Secretarul de stat adjunct pentru Orientul Îndepărtat, Dean Rusk, i-a spus ambasadorului să-și țină gura: avea să nege categoric orice implicare americană în operațiune și să dea vina pe traficanții de arme. Li Mi și forțele lui și-au predat mai târziu armele guvernului Burmei, ai cărei lideri, suspectând implicarea americană, au înăsprit relațiile cu Statele Unite și au început o izolare de Vest de o jumătate de secol, care a produs unul dintre cele mai represive regimuri ale lumii. Aspecte ale operațiunii Li Mi pot fi găsite în lucrarea maiorului D. H. Berger. USMC. „Utilizarea activităților paramilitare subversive ca instrument de politică: O analiză a operațiunilor desfășurate de Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite 1949-1951”, disponibilă online la <http://www.globalsecurity.org/intell/library/reports/1995/BDH.htm>. Detalii suplimentare au fost oferite de Al Ulmer, care i-a urmat lui Desmond FitzGerald ca șef de divizie pentru Orientul Îndepărtat, și de Sam Halpern, ca ofițer executiv al lui FitzGerald și James Lilley.

Aliații thailandezi ai CIA erau implicați până peste cap în traficul de heroină desfășurat de Li Mi. În 1952, la Bangkok, lucrurile aproape că scăpaseră de sub control. Lyman Kirkpatrick, pe atunci director al operațiunilor speciale CIA, despre care se credea că avea să îi urmeze lui Wisner, a zburat în Asia la sfârșitul lunii septembrie 1952, împreună cu omologul său, directorul adjunct al lui Wisner, colonelul Pat Johnston.

Cel puțin un american implicat în traficul de droguri a murit și se pare că problema a fost prezentată și procurorului general al Statelor Unite. Spre nemulțumirea tuturor, lucrurile nu au fost descălcite. Colonelul Johnston a demisionat din funcție imediat după descoperirea afacerii. Kirkpatrick a făcut poliomielită în timpul călătoriei și a fost la un pas de moarte. A revenit la CIA după un an, a fost propus pentru promovare și și-a petrecut

restul vieții într-un scaun cu rotile, lucrând ca inspector general CIA pentru strategii, o slujbă îndeplinită cu o ambiție încărcată de frustrare.

— „Am descoperit, prin experiențe dureroase”: Smith către Ridgway, 17 aprilie 1952, CIA, DDEL.

— *Un postscriptum la calamitățile coreene ale CIA*: Despre efortul de a-l înlocui pe Syngman Rhee: „Rhee devenea senil, iar CIA căuta moduri de a-l înlocui...” Ambasadorul în Coreea (John Muccio) către Secretarul de Stat adjunct pentru afacerile Orientului Îndepărtat (John Allison), Secret, 15 februarie 1952, FRUS, Vol. XV, p. 50-51. Un memorandum NSC către Dulles, datat 18 februarie 1955, spunea că președintele Eisenhower aprobese o operațiune „pentru selectarea și încurajarea subversivă a dezvoltării unei noi clase conducătoare sud-coreene” și aducerea ei la putere, dacă era nevoie. Povestea lui Peer de Silva despre tentativa aproape reușită a CIA de a-l împușca pe președintele Rhee poate fi găsită în memoriile sale *Sub Rosa: The CIA and Uses of Intelligence* (New York: Times Books, 1978), p. 152.

— „Informațiile cotelate de noi sunt atât de sumare încât se apropie de abuz în funcție”: Melby, FAOH.

— „oamenii pregătiți și disponibili să ia atitudine și să-și asume consecințele”: Dulles în transcrierea „Procedurile Comitetului Național pentru o Europă Liberă”, datare greșită, dar mai 1952, dat publicității 28 mai 2003, DDEL.

Capitolul șapte

— „Dacă avem de gând să ne mișcăm și să preluăm ofensiva,”: transcriere Dulles, „Procedurile Comitetului Național pentru o Europă Liberă”, datare greșită, dar mai 1952, dată publicității la 28 mai 2003, DDEL.

— „o ofensivă subversivă majoră împotriva Uniunii Sovietice,” îndreptată spre „inima sistemului comunist de control,”: Ordinele erau de „a colabora la retragerea și reducerea puterii sovietice”, de „a dezvolta rezistența subterană și de a facilita operațiunile subversive și de gherilă în zonele strategice.” Ordinele au venit de la amiralul L. C. Stevens, un strateg de război senior din cadrul Comitetului Șefilor Statelor Majore, fost atașat pe probleme navale al lui Smith la Moscova. Memorandumul amiralului L. C. Stevens către Wisner, „Subiect: Planificarea Strategică a OPC,” 13 iulie 1951, CIA/CREST. Scopul era „plasarea de presiune maximă asupra structurii de putere sovietice.” Memorandumul personalului NSC „Scopul și ritmul operațiunilor subversive”, 27 iunie 1951, CIA/CREST.

— „Ca Guantanamo,”: interviul acordat de Polgar autorului. Ordinele lui Bedell Smith către Truscott sunt date 9 martie 1951, CIA/CREST.

— *un program cu numele de cod Proiectul Artichoke*: Memorandum fără titlu pentru directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, 15 mai 1952; memorandum pentru directorul Serviciilor Centrale de Informații, „Subiect: Aplicarea cu succes a interogatoriilor narco-hipnotice (Artichoke),” 14 iulie 1952, CIA/CREST. Acest al doilea raport a observat că Dulles se întâlnise cu șefii serviciului militar de informații în aprilie 1951 pentru a le cere ajutorul în Proiectul Artichoke: singura legătură a marinei ieșise la iveală. Rezultatul asistenței oferite de marină a fost bricul din Panama. Un al doilea memorandum trimis lui Bedell Smith a raportat că doi ruși au fost interogați timp de două săptămâni, în iunie 1952, de către o echipă mixtă Marină-CIA în Proiectul Artichoke, când s-a folosit o combinație concentrată de medicamente și hipnoză. Toate acestea erau rezultatul extinderii simțului de urgență națională creat de Războiul din Coreea și de suspiciunea că prizonierilor americani li se spălau creierile în Coreea de Nord. Investigațiile Senatului se apropiaseră de descoperirea acestui program cu treizeci de ani în urmă, dar documentele fusese distruse în mare măsură. Proiectul Artichoke, raportau investigatorii în patru paragrafe concise, includea „interogatorii în străinătate, implicând atât „o combinație de pentotal de sodiu și hipnoză,„ cât și „tehnicile speciale de interogare,„ inclusiv „serul adevărului.” Natura acestor „interogatorii în străinătate” nu a fost apoi explorată de Congres.

— *tehnicile „speciale de interogare,” au continuat timp de câțiva ani după aceea*: investigatorii desemnați de Senat au confirmat că planurile pentru interogatoriile din străi-

nătate au făcut subiectul ședințelor lunare CIA între 1951 și 1956, și că cel mai probabil au continuat și în anii următori: „CIA susține că proiectul a fost încheiat în 1956, dar dovezile sugerează că Biroul de Securitate și Biroul pentru Servicii Medicale care foloseau aceste tehnici „speciale de interogare„ au continuat timp de câțiva ani după aceea... Raportul Comiterului Special pentru Spionaj al Senatului, „Testarea și utilizarea agenților chimici și biologici de către comunitatea informațională„, Anexa 1, 3 august 1977.

— *un grup numit Tinerii Germani*: interviurile acordate de Tom Polgar și McMahon autorului.

— *Juriștii Liberi ai CIA*: interviurile acordate de Polgar și Peter Sichel autorului, vezi și David E. Murphy, Sergei A. Kondrashev și George Bailey, *Battleground Berlin: CIA vs. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 113–126.

— *„Polonia reprezintă“*: Smith și Wisner la ședința directorilor adjuncți, 5 august 1952, CIA/CREST. Pentru întâlnirea WIN, vezi Ted Shackley cu Richard A. Finney, *Spy-master: My life in the CIA: Viața mea la CIA* (Dulles, VA: Potomac, 2005), p. xvi–20.

— *„Cu siguranță că CIA se gândește„*: istorie orală, Loomis, FAOH.

— *Frank Lindsay... le-a spus lui Dulles și Wisner*: raportul profetic al lui Lindsay se numea „Un program pentru dezvoltarea noilor instrumente ale Războiului Rece“, 3 martie 1953, parțial dat publicității la 8 iulie 2003, DDEL.

Interviu acordat de Lindsay autorului. Dulles a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a suprima raportul. Liderii CIA nu și-au făcut niciodată timp să evalueze consecințele eșecurilor acțiunilor sub acoperire sau să accepte criticile care îi puteau costa slujbele dacă se afla ceva. Nu i-au acordat importanță nici unuia dintre cei mai buni spioni, Peter Sichel, șeful operațiunilor de spionaj în Europa de Est sub conducerea Helms, la începutul anilor '50, care a avertizat că singurul mod în care puteai să învingi inamicul era să cunoști inamicul. Sichel a declarat să susținuse „în momentul în care devii implicat în ideologie nu mai poți avea informații pe care să te poți baza. Agenții de spionaj sunt expuși pericolului. Nu poți fi agent politic fără a te expune sistemului pe care încerci să îl subminezi. Dacă încerci să subminezi un sistem politic autocrat, o să te arzi„.

— *„Informațiile noastre despre interiorul Uniunii Sovietice erau zero„*: interviu acordat de McMahon autorului.

— *„Nu putem atrage oameni calificați“*: Smith citat în *Funcțiile de suport ale CIA: organizația și succesele grupului DDA-DDS, 1953–1956*, Vol. 2, Cap. 3, p. 128, Serile Istorie ale directorului Serviciilor Centrale de Informații, date publicității la 6 mai 2001, CIA/CREST.

— *„personal inadecvat pregătit sau inferior“*: rapoartele ședinței. 27 octombrie 1952, CIA/CREST.

— *„Vreau să vorbim despre viitor“*: Richard Helms cu William Hood, *A look over my shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 102–104.

PARTEA A DOUA

Capitolul opt

— *„Nu avem informații sigure din interior“*: Raportul, *„Informații de spionaj despre blocul sovietic“*, este citat în Gerald Haines și Robert Leggett (ed.), *Analizele CIA despre Uniunea Sovietică, 1947–1991: O istorie documentară*, istoricii CIA, 2001, CIA/CSI.

— *a tunat Eisenhower*: Emmet J. Hughes, *An Ordeal of Power: A Political Memoir of the Eisenhower Years* (New York: Atheneum, 1963), p. 101. Președintele a fost nemulțumit să afle că Agenția nu riposta față de inițiativa sovietică care a urmat la scurt timp după înmormântarea lui Stalin – o campanie de propagandă crudă, cinică, ocazional eficientă, menită să convingă lumea că la Kremlin se adoptaseră conceptele de Dreptate și Libertate.

— *„Stalin nu a făcut niciodată nimic pentru a provoca un război cu Statele Unite“*: Jerrold Schecter și Vyacheslav Luchkov (trad. și ed.), *Khrushchev remembers: The Glasnost Tapes* (Boston: Little, Brown, 1990), p. 100–101.

— „nici o avertizare anterioară„: rapoartele NSC, 5 iunie 1953, date publicității la 12 februarie 2003, DDEL.

— „acum este momentul să luăm o decizie„: rapoartele NSC, 24 septembrie 1953, date publicității la 29 septembrie 1999, DDEL.

— „rușii puteau lansa un atac atomic“... „Am putea distruge întreaga lume“: rapoartele NSC, 7 octombrie 1953, date publicității la 28 februarie 2003, DDEL.

— *Revolta a fost înăbușită*: Revolta din iunie 1953 din Berlinul de Est este substanțial documentată de David Murphy de la CIA în *Battleground Berlin: CIA vs. KGB in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 163-182. Povestea care se repeta la nesfârșit – vezi, printre alții, John Ranelagh, *The Agency* (New York: Simon and Schuster, 1986), p. 258 – cum că baza de la Berlin ar fi urmărit să distribuie armele est-germanilor, este falsă. Numărul de 370.000 de protestatari ne este furnizat de James David Marchio, *Rhetoric and Reality: The Eisenhower Administration and Unrest in Eastern Europe, 1953-1959* (disertația pentru doctorat, American University, 1990), citat în Gregory Mitrovich, *Undermining the Kremlin: America's Strategy to Subvert Soviet Bloc, 1947-1956* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2000), p. 132-133.

— „să pregătească și să echipeze organizațiile secrete“, NSC 158, „Obiectivele și acțiunile Statelor Unite menite să exploateze neliștile sociale din statele-satelit“, DDEL. Eisenhower a semnat ordinul la 26 iunie 1953.

— *170 de noi acțiuni subversive majore*: În „Coordonarea și politica de aprobare a acțiunilor subversive“, 23 februarie 1967, NSC/CIA.

— *Dulles a lustruit imaginea publică*: O listă parțială a organismelor mass-media de știri care cooperau cu CIA în timpul conducerii lui Allen Dulles include CBS, NBC, ABC, Associated Press, United Press International, Reuters, Scripps-Howard Newspapers, Hearst Newspapers, Copley News Service și Miami Herald. Pentru o listă completă a veteranilor propagandei de război care conduceau canalele americane de știri în 1953, vezi Edward Barrett, *Truth is over weapon*. (New York: Funk and Wagnalls, 1953), p. 31-33. Aceasta este o poveste încă ne spusă. deși Carl Bernstein a surprins-o destul de bine în „CIA și Media“, *Rolling Stone*, 20 octombrie 1977. Bernstein a rezumat situația în pasajul: „Mulți jurnaliști care se ocupau de Al Doilea Război Mondial erau apropiați de unii oameni de la OSS, predecesorul pe timp de război al CIA; mai important, erau toți de aceeași parte. Când s-a încheiat războiul și mulți dintre oficialii OSS au trecut la CIA, era normal ca aceste relații să continue. Într-un timp, prima generație postbelică de jurnaliști intra în domeniu; aceștia împărțeau aceleași valori politice și profesionale ca mentorii lor. „Era o gașcă de oameni care au lucrat împreună în timpul celui de Al Doilea Război Mondial și care nu au trecut niciodată peste asta.,“ a spus un oficial al Agenției. „Erau sincer motivați, atrași de intrigi și bucușori să fie în interiorul Agenției.“

— *Rapoartele întâlnirilor zilnice dintre Dulles și adjuncții săi*: Înregistrările au fost obținute din sistemul CREST de la Arhivele Naționale în 2005 și 2006. Acestea reflectă o teamă din ce în ce mai mare că slăbiciunile CIA aveau să fie expuse publicului.

La ședințele din 29 august și 23 septembrie 1953, inspectorul general al CIA, Lyman Kirkpatrick, a avertizat că ofițerii militari părăseau CIA în masă și cu o „atitudine neprietenoasă.“ Politica de personal a Agenției „provoca nemulțumiri și lăsa calea liberă acestor invidizi de a aborda membri ai Congresului.“

La 13 iunie 1955, Kirkpatrick l-a întrebat pe Dulles dacă un ofițer CIA „recent condamnat pentru omor..., după ce se bătuse cu un ofițer RAF, ar trebui concediat sau ar trebui să i se permită să demisioneze.“ La 5 octombrie 1955, directorul adjunct pentru *Spionaj*, Robert Amory, a observat că „armata pregătește în prezent o istorie a Coreei. care, dacă este publicată așa cum a fost concepută, va pune CIA într-o lumină proastă.“

Șeful postului CIA din Elveția care se sinucisese era James Kronthal, un veteran OSS care îi succedase lui Allen Dulles la Berna și lucrase acolo din 1946. Era homosexual, suspectat de a fi cedat șantajului sovietic. Acest lucru nu a fost dovedit. S-a sinucis la Washington în primele zile de mandat ale lui Dulles, în martie 1953.

Rata anuală de demisii de 17 procente – în 1953, unul din șase ofițeri părăsea Agenția – este o descoperire a „Raportului final despre motivele moralului scăzut printre tinerii

ofițeri,, 9 noiembrie 1953, CIA/CREST. Sondarea opiniilor a 115 ofițeri CIA a indicat un nivel înalt al nemulțumirii produse de corupție, risipă și misiuni prost direcționate.

— „o criză majoră de personal,,: Comitetul Special Permanent pentru Spionaj al Camerei, IC21, „Managementul Comunității Informaționale“ p. 21.

— un bărbat pe care îl considera un fanfaron pompos: istoricii CIA au presupus că Bedell Smith se aștepta ca Ike să îl numească președinte al Consiliului Întrunit al Șefilor Statelor Majore, nu voia să fie subsecretar de stat, nu îl plăcea pe John Foster Dulles și era neliniștit față de numirea lui Allen Dulles ca director al Serviciilor Centrale de Informații. John L. Helgerson, „Cunoașterea președintelui: Informările CIA pentru candidații la președinție, 1952-1992,“ CIA/CSI.

— „câteva pahare de băutură îi dezlegau limba,,: transcrierea unui interviu acordat de Nixon lui Frank Gannon, 8 aprilie 1983, Walter J. Brown Media Archives, Universitatea Georgia, disponibil online la <http://www.libs.uga.edu/media/collections/nixon>.

Capitolul nouă

Acest capitol se bazează parțial pe două istorii confidențiale ale serviciului clandestin al CIA: „Zindabad Shah!“ obținută de autor, datată 2003, cu explicații și „Înlăturarea premiei Mossadeq din Iran,“ scrisă în martie 1954 de Donald Wilber, șeful pentru propagandă al Operațiunii Ajax, și publicată pe situl web al *The New York Times* în 2000. „Înlăturarea“ este versiunea oficială a serviciilor americane de informații, un rezumat a ceea ce au înregistrat și au raportat ofițerii CIA de la fața locului către cartierul general la acea vreme. Dar nu se apropie de adevărul deplin. Ofițerii de la fața locului, precum Kim Roosevelt, nu s-au grăbit să trimită acasă veștile din ultimele zile ale loviturii de stat, asta mai ales pentru că erau în mare parte proaste.

Istoria CIA ignoră motivele care au stat în spatele operațiunii și demersurile energice ale britanicilor pentru răsturnarea lui Mossadeq. Explică reproșul președintelui Eisenhower că „rapoartele observatorilor de la fața locului, din Teheran, în timpul zilelor critice, semănau mai degrabă cu un roman ieftin decât cu fapte istorice.“ Wilber, autorul „Înlăturării“ a fost cel care a rescris primele raportări ale loviturii. Fiecare fațetă a complotului a fost șefuită în mai 1953 la postul britanic al serviciilor de informații din Nicosia, Cipru, de către Wilber, un veteran OSS care luptase în Irak în timpul războiului și revenise la postul din Teheran, și de omologul său britanic, Norman Darbyshire. Ceea ce a ieșit era o piesă de teatru în care iranienii jucau rolul marionetelor.

81 „Când o să înceapă blestemata de operațiune pe care o tot pregătim?“, Kermit Roosevelt, *Countercoup: The Struggle for Control of Iran* (New York: McGraw-Hill, 1979), p. 78-81, 107-108. Cartea este mai mult un roman decât o serie de fapte, dar citatul poartă marca autenticității. Kim Roosevelt, născut într-o familie bogată, școlit în spirit creștin la Groton, și-a făcut ucenicia în domeniul spionajului la baza OSS din Cairo. Spionii lui Donovan pretindeau că aveau o rețea de cinci sute de agenți arabi la sfârșitul războiului în întregul Orient Mijlociu, în toate națiunile, cu excepția Arabiei Saudite. După război, Roosevelt a revenit în Orientul Mijlociu, lucrând aparent pentru *Saturday Evening Post* și adunând material pentru cartea sa din 1947, *Arabs, Oil and History*. Când i s-a cerut să se alăture serviciului clandestin al lui Frank Wisner, Kim a fost încântat. Diplomația de înalt nivel pe care o moștenise de la bunicul său, omul care obținuse controlul asupra Canalului Panama și Filipinelor, l-a făcut să devină marele vizir al lui Wisner pentru națiunile islamului în 1950. Ca șef al diviziei pentru Orientul Apropiat, Kim a petrecut opt ani încercând să-i lingusească pe liderii din Egipt, Irak, Siria, Liban, Iordania și Arabia Saudită pentru a-i atrage în alianțe cu America, folosind arme, bani și promisiuni de ajutor american ca stimulente și organizând câte o lovitură ocazională când aceste mijloace nu funcționau. L-a pus pe tânărul rege Hussein al Iordaniei pe statul de plată CIA și a trimis un corp al fostei armate a generalului Reinhard Gehlen să antreneze serviciile secrete ale noului lider egiptean, Gamal Abdel Nasser.

Până la Ajax, Agenția avusese puțină experiență în organizarea operațiunilor în Orientul Mijlociu. La începutul anilor '50, Miles Copeland, un tip lingușitor, vorbitor de limbă arabă, din Alabama și primul director al postului din Damasc, lucra îndeaproape cu atașatul

militar din Siria. Stephen J. Meade, la un plan menit să susțină „o dictatură sprijinită pe armată”, pentru a cita un mesaj din decembrie 1948 trimis de Meade la Pentagon. Omul lor era colonelul Husni Za'im, descris de Copeland drept un ofițer cunoscut pentru „voința sa de fier și mintea pe măsură”. Copeland l-a încurajat pe colonel să își răstoarne președintele, care blocase o conductă a Companiei Petroliere Arabo-Americane care trecea prin Siria și i-a promis că președintele Truman avea să-i acorde recunoaștere politică. La 30 martie 1949, Za'im a răsturnat guvernul, a declarat completă cooperare în proiectul conductei și, după cum a raportat Meade, a aruncat „peste 400 de comuniști”, în închisoare. Colonelul a rămas la putere timp de cinci luni, după care a fost și el răsturnat și executat. Reîntors la planuri, Copeland a cedat bucuros.

Lovitura CIA din 1953 asupra Iranului nu ar fi putut începe fără ajutorul britanicilor și este foarte probabil să nici nu fi reușit fără ei. Serviciile britanice de informații înțelegeau pe deplin intrigile din Iran, aflate de la Agenții lor din guvern, din bazar și din lumea interlopă. Guvernul britanic avea un argument economic colosal. Iar complotul său de a-l îndepărta pe Mossadeq beneficia și de un puternic impuls politic. Era condus de însuși Sir Winston Churchill.

— „să-l descăuneze pe Mossadeq”: Longevivul director adjunct pentru spionaj, Robert Amory, a înregistrat în jurnalul său oficial de la 26 noiembrie 1952, o discuție cu directorul despre „efortul de a-l descăuna pe Mossadeq” și întâlnirea de la prânz care a urmat, la care principalul subiect a fost Iranul. Printre participanți s-au numărat Wisner, ambasaduror Loy Henderson și, deși numele său a fost șters din dosarul dat publicității, fără îndoială Monty Woodhouse.

— „CIA stabilește politici în mod implicat”, întâlnirea directorilor adjuncți, 10 august, 1953, CIA/CREST.

— „consecințele preluării conducerii de către sovietici”: notele de informare ale lui Dulles pentru ședința NSC, 4 martie 1953, CIA/CREST.

— un împrumut de 100 de milioane de dolari: rapoartele ședințelor NSC, 4 martie 1953, DDEL.

— Nu puteau spune că Mossadeq era comunist: rapoartele serviciilor sovietice de informații din 1953 consemnau că Mossadeq era „un naționalist burghez”, și nu un aliat al Moscovei. Vladislav M. Zubok, „Serviciile sovietice de informații și Războiul Rece: „Micul” Comitet pentru Informații, 1952-53”, *Istoria diplomatiei*, Vol. 19, 1995, p. 466-468.

— „salvat de americani”: istorie orală, Stutesman, FOAH.

— „lichidarea guvernului Mossadeq”: „Raport radiofonic despre complotul loviturii”, 7 iulie 1953, Arhiva Națională de Securitate, conform CIA/Legea pentru libertatea de informație, (FOIA).

— Generalul de brigadă Robert A. McClure: Rolul central al generalului McClure în lovitură a rămas nerecunoscut; istoria oficială internă a Agenției l-a omis. I s-a desconsiderat intenționat munca, întrucât generalul nu era un bun prieten al CIA. Vezi Alfred H. Paddock Jr., *U.S. Army Special Warfare: Its Origins* (Washington, DC: National Defense University Press, 1982). Îi sunt recunoscător lui Paddock pentru că mi-a împărtășit unele informații din interior pe care le-a extras din documentele personale ale lui McClure. „Relațiile foarte bune ale lui McClure cu Șahul” au fost menționate într-o notă a președintelui Eisenhower către secretarul armatei, Robert Ten Broeck Stevens, la 2 aprilie 1954 (Documentele prezidențiale ale lui Dwight David Eisenhower, documentul 814).

— „Eșecul loviturii militare”: Biroul CIA pentru Informații Curente, „Comentarii asupra tentativei de lovitură din Iran”. 17 august 1953, dată publicității la 16 noiembrie 2006.

— „După dumneavoastră, Maiestate”: Dialogul este reprodus în istoria confidențială CIA despre lovitură, cu titlul „Zindabad Șah!” (Victorie Șahului!)

— „o revoluție aproape spontană”: istorie orală, Rountree, FAOH.

— Unul dintre ei era ayatollahul: S-a presupus că ayatollahul Kashani s-a aflat pe statul de plată al CIA, Mark J. Gasiorowski, „The 1953 Coup d'Etat in Iran”, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 19, 1987, p. 268-269. Dar Reuel Marc Gerech, care s-a alăturat CIA în 1985 în calitate de membru al biroului pentru Iran al serviciului

clandestin, scria: Kashani „nu era legat de nici un străin.” Gerechit citise rapoartele CIA despre Operațiunea Ajax și a spus că lecția învățată era: „Trebuie să fim generoși și să recunoaștem meritele agenților americani din Iran pentru restabilirea domniei șahului. Aproape toate detaliile planului lor erau incorecte. Principalii agenți americani de la ambasada noastră nu vorbeau persana. Când Teheranul a început să fiarbă și a devenit dificil să intrăm în contact cu sursele noastre iraniene care vorbeau engleza și franceza, postul CIA a orbit. Lovitura a reușit doar pentru că iranienii care nu se aflau nici pe statul de plată al americanilor și britanicilor, nici nu colaborau cu altă forță străină au avut inițiativa de a-l răsturna pe prim-ministrul Mossadeq.” Reuel Marc Gerechit, „Blundering through History with The CIA”, *The New York Times*, 23 aprilie 2000.

— „vechiul său prieten, Bedell Smith”: povestirea lui Roosevelt despre această scenă apare în capitolul 9 din „Înlăturarea”, istoria oficială a CIA.

— „Zvonurile romantice despre «lovitura» din Iran”: Ray S. Cline, *Secrets, Spies and Scholars: Blueprint of the Essential CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 132. Observați ghilimelele puse de Cline la cuvântul *lovitură*.

— „singurul mare triumf al CIA”: istorie orală, Killgore, FAOH.

Capitolul zece

Acest capitol se bazează pe cea mai bogată documentație despre operațiunile sub acoperire ale CIA, disponibilă în prezent. În mai 2003, Departamentul de Stat a publicat un volum suplimentar al *The Foreign Relations of the United States*, care cuprinde informații despre rolul Statelor Unite în răsturnarea guvernului Guatemalei în 1954 (disponibil online la <http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/guat/>), alături de o cronologie, o colecție de 5.120 de documente ale CIA asupra operațiunii subversive, publicată în aceeași zi (disponibilă online la <http://www.foia.cia.gov/guatemala.asp>). Publicarea acestor documente a fost rezultatul unui efort de douăzeci de ani și a reprezentat un punct de cotitură în istoriografia CIA.

Dacă nu sunt notate altfel, citatele din acest capitol sunt copiate cuvânt cu cuvânt din aceste documente principale și din istoriile interne ale CIA asupra loviturii, scrise de Nicolas Cullather, publicate după redactare ca *Secret History: The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1999).

Rolul lui William Pawley în momentele cruciale ale loviturii a fost descris de Max Holland în „Private Sources of U.S. Foreign Policy: William Pawley and the 1954 Coup D'Etat in Guatemala,” *Journal of Cold War Studies*, Vol. 7, Nr. 4, 2005, p. 46-73. Holland a descoperit memoriile nepublicate ale lui Pawley la biblioteca George C. Marshall din Lexington, Virginia.

Memoriile principalilor participanți le include pe cele ale lui Dwight Eisenhower, *The White House Years: Mandate for change, 1953-1956* (Garden City, NY: Doubleday, 1963), Richard Bissell Jr., cu Jonathan E. Lewis și Frances T. Pudlo, *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996); și David Atlee Phillips. *The Night Watch: 25 Years of Peculiar Service* (New York: Atheneum, 1977). Phillips dă și numele de cod ale participanților, iar documentele declasificate oferă transparență.

Operațiunea guatemaleză a început sub comanda generalului Walter Bedell Smith. La 24 ianuarie 1952, Allen Dulles i-a spus unui oficial de la Departamentul de Stat care supraveghea situația din America Latină că „CIA se gândea la posibilitatea acordării de asistență unui grup condus de colonelul Carlos Castillo Armas, care plănuia să răstoarne guvernul din Guatemala.” Castillo Armas cerea ajutorul celor mai puternici dictatori ai Americii Latine - Somoza din Nicaragua, Trujillo din Republica Dominicană, Batista din Cuba - pe măsură ce propunerea lui ajungea din ce în ce mai sus pe scara ierarhică a CIA. În primăvara și vara anului 1952, Bedell Smith și subsecretarul de stat David Bruce au dezbătut în numeroase rânduri planuri pentru o lovitură susținută de CIA. Operațiunea a primit numele de cod *Fortune* și i-a fost încredințată lui J. C. King, șeful nou înființatei Divizii pentru Emi-

sfera Vestică. King a pus la cale un plan prin care se trimiteau arme și 225 000 de dolari lui Castillo Armas și aliaților săi. În octombrie 1952, a împachetat 380 de pistoale, 250 de puști, 64 de mitraliere și 4 500 de grenade de mână, toate etichetate ca unelte agricole și s-a pregătit să le trimită spre sud, de la New Orleans.

Dar dictatorul nicaraguan Somoza și fiul său, Tacho, vorbiseră deschis despre complot. La Washington a ajuns vorbă că secretul fusese compromis, iar David Bruce a anulat totul. Cu toate acestea, fără știrea Departamentului de Stat, cu aprobarea lui Bedell Smith, King a cumpărat un vechi cargobot pentru a transporta armele în Nicaragua și Honduras. În prima călătorie, nava a fost urmărită de câteva sute de nicaraguani curioși, deși se presupunea că trebuia să ajungă pe o insulă pustie; la cea de-a doua, i-au cedat motoarele, iar marina a trebuit să trimită un distrugător pentru a salva echipajul și încărcătura. Totuși, o mică parte din ajutorul CIA a ajuns la Castillo Armas, iar în martie 1953, el și mare parte din adepții lui, cu o forță de două sute de oameni, au încercat să pună stăpânire pe o garnizoană militară dintr-o zonă izolată. Au fost zdrobiți, iar în timp ce Castillo Armas fugea în Honduras, mișcarea stârnită de el a fost grav afectată. Operațiunea Fortune eșuase.

Când a fost revitalizată ca Operațiunea Succes, Bedell Smith și-a jucat din plin rolul de subsecretar de stat. Ambasadorii americani din Guatemala, Honduras și Nicaragua raportau către CIA prin intermediul lui Bedell Smith. Împărtășeau cu toții același sentiment: „comunismul este condus de Kremlin în întreaga lume și oricine este de altă părere nu știe despre ce vorbește”, a spus ambasadorul Peurifoy. Dar Kremlinul nu-i acordase nici cea mai mică atenție Americii Latine înainte de venirea la putere a lui Fidel Castro. Cedase acest teren Statelor Unite, forța dominantă din emisferă încă din secolul al XIX-lea. Dacă CIA s-ar fi infiltrat în micul, dar influent partid comunist din Guatemala, ar fi aflat că guatemalezii nu aveau legături cu sovieticii. Cu toate acestea, Agenția considera că președintele Arbenz din Guatemala era o marionetă roșie care mășăluia după cum îi cânta Moscova. Instituise cel mai ambițios și mai de succes program de reformă funciară din întreaga Americă Latină, luând pământurile de la corporații precum United Fruit și transferându-le sutelor de mii de țărani. United Fruit s-a simțit amenințată, iar CIA știa lucrul ăsta; compania avea o extraordinară putere politică la Washington și și-a făcut cunoscută furia până la cele mai înalte foruri ale guvernului. Dar CIA nu lupta pentru banane. Vedea Guatemala ca pe o plajă sovietică a Vestului și o amenințare directă la adresa Statelor Unite. Considera că United Fruit și agenții săi de lobby erau un impediment iritant; a încercat să îi dea la o parte pe măsură ce operațiunea creștea în intensitate.

— *profilul clasic CIA din anii '50 – Groton, Yale, Dreptul la Harvard*: Poate că s-a făcut prea multă vâlvă despre influența pe care școala creștinătății practică la Groton o avea asupra Agenției. Dar Operațiunea Ajax din Iran era condusă de Kermit Roosevelt, promoția 1936, cu ajutorul vărului său, promoția 1934. Planificarea și executarea Operațiunii Success era condusă de Tracy Barnes, promoția 1932, și Richard Bissell, promoția 1931. Bissell, Barnes și John Bross, perfectul senior al promoției 1932, conduceau operațiunea din Golful Porcilor. Iar toxinele pe care CIA voia să le folosească pentru a-l ucide pe Fidel Castro fuseseră preparate într-un laborator al Agenției condus de Cornelius Roosevelt, promoția 1934.

— *„Barnes s-a dovedit incapabil”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 175-177.

— *„ucenicul lui Dulles”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior*, p. 84-91.

— *„Voiam să obținem o campanie de teroare.”*: interviul acordat de E. Howard Hunt pentru seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Națională de Securitate, transcriere disponibilă online la <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interviews/episode-18/hunt1.html>.

— *„eram toți la capătul puterilor”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior*, p. 84-91.

— *„nu prea consideram că fusese un succes”*: istorie orală, Esterline în James G. Blight și Peter Kornbluh (ed.), *Politics of Illusion: The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998), p. 40.

Capitolul unsprezece

— „Acum secretele acoperă totul”: *Dosarele Congresului* 2811-14 (1954).

— „povești de succes ale CIA”: ședința directorilor adjuncți, 29 februarie 1956, CIA/CREST.

— „riscante sau chiar neînțelepte”: Dulles, „Note pentru informarea comitetului de alocări bugetare: Serviciile Clandestine”, 11 martie 1954, CIA/CREST. O astfel de candoare în fața Congres era extraordinar de rară. John Warner, unul dintre avocații interni ai lui Allen Dulles de la CIA, își amintea o întâlnire mult mai tipică între Dulles și președintele Comisiei, Clarence Cannon din Missouri. Cannon avea aproape optzeci de ani la acea vreme: „Cannon îl salută pe Dulles; «Oh, mă bucur să vă văd din nou, domnule secretar». Credea că era Foster Dulles... Vorbesc timp de două ore, iar la sfârșit – «Ei bine, domnule secretar, aveți destui bani în buget pentru anul acesta, pentru anul următor?» – «Păi, cred că avem destui, domnule președinte. Vă mulțumesc foarte mult». Asta fusese audierea pentru buget.”

— „CIA angajase în neștire”: Roy Cohn, *McCarthy* (New York: New American Library, 1968), p. 49.

— „CIA nu era nici inviolabilă”: transcrierea unei conversații telefonice între Allen și Foster Dulles, citată în David M. Barrett, *The CIA and Congress: The Untold Story From Truman to Kennedy* (Lawrence: University of Kansas Press, 2005), p. 184.

— o operațiune sub acoperire josnică: Istoria declassificată a CIA care subliniază munca CIA împotriva lui McCarthy aparține lui Mark Stout, *The Pond: Running Agents for State, War and the CIA, Studies in Intelligence*, Vol. 48, No. 3, 2004, CIA/CSI. Mărturia în fața Congresului a venit de la William J. Morgan, psiholog pregătit la Yale și veteran OSS care fusese șeful adjunct pentru pregătire al CIA, într-o audiere de la 4 martie 1954, în fața comitetului McCarthy cu numele „Presupusele amenințări la adresa președintelui comitetului.”

Transcrierea a fost făcută publică în ianuarie 2003. Morgan, care știa detalii despre Consiliul de Coordonare a Operațiunilor al lui Walter Bedell Smith, a depus mărturie că superiorul lui, un ofițer CIA pe nume Horace Craig, a sugerat că „cel mai bun lucru era să ne infiltrăm în organizația McCarthy.” Eșecul, a speculat Craig, ar fi adus măsuri mai severe:

Senatorul Charles E. Potter (R., Ill.): A spus că acest om ar trebui lichidat, referindu-se la senatorul McCarthy?

Dr. Morgan: Putea deveni necesar.

Senatorul Potter: Și există nebuni –

Dr. Morgan: Care, pentru un anumit preț, sunt doritori să facă acest lucru.

Nici o altă dovadă nu susține acuzația că CIA se gândea să îl ucidă pe McCarthy. Senatorul a murit în comă alcoolică.

— *O echipă special desemnată a Congresului, condusă de colegul de încredere al lui Eisenhower, generalul Mark Clark*: Raportul secret al lui Clark, dat publicității în 2005, numea CIA „de-a dreptul, o lege în sine... comportamentul său „unic și în multe moduri ciudat pentru forma noastră democratică de guvernare...”. Vezi Michael Warner și J. Kenneth McDonald, „Studii asupra reformei Comunității Informaționale a SUA din 1947 până în prezent...”, 2005, CIA/CSI.

— *o extraordinară scrisoare de șase pagini*: Kellis către Eisenhower, 24 mai 1954, DDEL.

— *Doolittle s-a dus la președinte*: întâlnirea președintelui cu Comitetul Doolittle, 19 octombrie 1954, DDEL. Notițele luate în grabă la această întâlnire indică starea ciudată a mesagerului unor vești proaste.

— *Raportul Doolittle*: Grupul Special de Studiu, „Raport asupra activităților sub acoperire ale CIA...”, 30 septembrie 1954, dat publicității la 20 august 2001, CIA/CREST.

— „operațiuni sensibile și/sau delicate”: ședința directorului, 24 octombrie 1954, CIA/CREST. Problema operațiunilor secrete necontrolate a persistat în anii lui Dulles. Directorul stabilise că putea decide singur dacă superiorii lui aveau nevoie să știe ce puneau

la cale. Unii dintre subordonații săi aveau aceeași părere despre el și consilierii lui de top. În 1978, un ofițer senior al CIA, John Whitten, a depus o mărturie secretă la Senat, spunând că „există un anumit număr de operațiuni sub acoperire ale serviciilor clandestine despre care nu știau nici DAOS și nici DDAO”, în anii '50 și la începutul anilor '60. DAO era directorul adjunct pentru operațiuni – șeful serviciului clandestin – iar DDAO era principalul său director adjunct. Depoziția lui John Whitten, *Transcrierile comitetului bisericesc*, 16 mai 1978, p. 127–128. Whitten a depus mărturie sub numele de „John Scelso”; ade-vărata lui identitate a fost dezvăluită de CIA în octombrie 2002.

— *nici măcar Wisner*: la ședința directorilor adjuncti de la 8 noiembrie 1954, Wisner l-a întrebat pe Dulles dacă îi este permis să citească raportul Doolittle. Dulles a refuzat cererea. I-a permis lui Wisner să se uite peste o versiune scurtă a recomandărilor raportului, dar nu și pe devastatoarea critică în sine.

— *Dulles era disperat*: interviuri cu John Maury și Edward Ellis Smith, lucrările R. Harris Smith, Institutul Hoover, Universitatea Stanford.

— „Să nu ne pomenim cu un al doilea Pearl Harbor.”: rapoartele NSC. 3 martie 1955, DDEL.

— *O istorie CIA secretă a tunelului din Berlin*: „Istoria Serviciilor Clandestine: Operațiunea Tunelului din Berlin, 1952–1956,” CIA, 25 august 1967, dată publicității la 15 februarie 2007.

— *nici o informație asupra intențiilor Moscovei de a porni un război*: Ofițerii CIA care începuseră să lucreze la baza din Berlin sub conducerea lui Richard Helms încă mai considerau orașul și tehnicile pe care le aveau ca cea mai bună fereastră către Moscova. Helms și oamenii lui credeau că bazele CIA din Germania, Austria și Grecia ar trebui să recruteze cu atenție și răbdare agenți în interiorul Europei de Est. Aceste rețele de străini de încredere aveau să recruteze alți spioni similari, apropiindu-se tot mai mult de scaunele puterii, fiecare creând o sursă de informații care, analizate și examinate amănunțit, aveau să devină informații valoroase pentru președinte. Se credea că acesta era modul în care putea fi cunoscut dușmanul, iar până la jumătatea anilor '50, ajunsese chiar să creadă că începea să se vadă luminița de la capătul tunelului.

CIA a găsit primul spion rus adevărat abia când s-a pus în mișcare proiectul Tunelului Berlinului. Postul de la Viena era în legătură cu maiorul Piotr Popov, un om al serviciilor sovietice militare de informații, primul spion rus valoros al CIA. Știa câte ceva despre rachetele tactice și doctrina militară rusă, iar pe parcursul a cinci ani a trădat identitățile a aproape 650 de colegi ofițeri. Inevitabil, Frank Wisner voise să-l transforme pe Popov în liderul unei rețele subterane de luptători ai rezistenței. Șefii de la spionaj au fost mai puternici și nu l-au lăsat pe Wisner să-și pună planul în aplicare; gustul amar al acestei lupte a rămas pentru mult timp. Popov nu era un spion perfect; bea mult, uita lucruri și își asuma riscuri teribile. Dar timp de cinci ani, a fost unic. CIA era convinsă că Popov scutise Statele Unite de o cheltuială de o jumătate de miliard de dolari în cercetare și dezvoltare militară. CIA plătea pentru el 4.000 de dolari pe an. Câțița britanică George Blake, trădătorul Tunelului, l-a demască și pe Popov. Maiorul a murit în 1959, executat de o brigadă KGB.

— „*Aceia dintre noi care mai știau*”: interviul acordat de Polgar autorului.

— „*Obținem puține informații semnificative*”: Grupul pentru capacități tehnologice, Capabilities Panel, „Raport către președinte”, 4 februarie 1955, DDEL.

— „*una dintre mașinăriile astea o să fie descoperită*”: James R. Killian, *Sputnik, Scientists and Eisenhower: A Memoir of the First Assistant to the President for Science and Technology* (Cambridge, MA: MIT Press, 1967). p. 70–71.

— „*este ultimul refugiu al secretelor organizaționale*”: Bissell, „Subiect: Comitetul de Pază al Congresului despre CIA.” 9 februarie 1959, dat publicității la 29 ianuarie 2003, CIA/CREST.

— *Bissell vedea avionul U-2*: gândurile lui Bissell despre U-2 pot fi regăsite în memoriile lui, *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996), p. 92–140. Observația lui Reber că „nu am pus întrebările corecte” se află la pagina 110. Helms știa că avionul U-2 nu era o soluție magică. La un moment dat, a declarat în cadrul unei ședințe a ofițerilor serviciului clandestin din zilele

în care steaua lui Bissell era la zenit că „un reporter bun nu are nevoie de o cutie magică pentru a obține informațiile utile... Atât timp cât avem un avion, trebuie să facem fotografii cu el. CIA are nevoie să folosească fiecare aparat de colectare pe care îl are... Dar în analiza finală, singurul mod prin care se poate ajunge la gândurile unui om este dialogul direct.”

— *O istorie de cinci volume a CIA*: Wayne G. Jackson, *Allen Welsh Dulles ca director al Serviciilor Centrale de Informații*, dat publicității în 1994, Vol. 3, 1973, p. 71, CIA.

— „*Sunt unele lucruri pe care nu le spune președintelui*...”: remarca lui Eleanor Dulles este înregistrată de ambasadorul William B. Macomber Jr., istorie orală, FAOH. Macomber a fost secretar de stat adjunct în timpul administrației Eisenhower.

Capitolul doisprezece

Relația dintre CIA și liderii Japoniei din anii '50 a fost detaliată în interviurile autorului cu Al Ulmer, șeful diviziei Orientului Îndepărtat a CIA între 1955 și 1958; Clyde McAvoy, ofițerul de caz CIA al lui Kishi la jumătatea anilor '50; Horace Feldman, un fost șef de bază CIA în Tokio; Roger Hilsman și U. Alexis Johnson, oficiali ai Departamentului de Stat sub președinții Kennedy și Johnson; Jim Lilley și Don Gregg, foștii șefi de post ai CIA și ambasadori ai SUA la Beijing și, respectiv, Seul; și Douglas MacArthur II, ambasador la Tokio în timpul administrației Eisenhower.

Relația a fost mai întâi ilustrată în articolul din *New York Times* al autorului, „CIA a susținut dreapta japoneză în anii '50 și '60...”, 9 octombrie 1994. Articolul își are originile în lupta pe atunci încă vie dintre CIA și Departamentul de Stat pentru publicarea volumului *Foreign Relations of the United States* care se referea la Japonia anilor '60. Doisprezece ani mai târziu, în iulie 2006, Departamentul de Stat a recunoscut, cu întârziere, că „guvernul SUA a aprobat patru programe sub acoperire pentru a încerca să influențeze direcția vieții politice japoneze.” Declarația a descris trei din cele patru programe. Susținea că administrația Eisenhower autorizase CIA în mai 1958, înainte de alegerile pentru Camera Reprezentanților din Japonia, să ofere bani „mai multor politicienicheie proamericani și conservatori...”

Spunea că administrația Eisenhower mai autorizase CIA „să instituie un program sub acoperire pentru a încerca să separe aripa moderată a opoziției de stânga, în speranța că astfel avea să iasă la suprafață un partid de opoziție mai proamerican și mai «responsabil»... Mai mult, a aprobat „un program subversiv, l-a extins și împărțit aproape egal între propagandă și acțiune socială” care să caute să încurajeze poporul japonez să accepte partidul aflat la conducere și să respingă influența drepte. Relațiile strânse cu politicianul emergent și viitorul prim-ministru Kishi nu au fost recunoscute. FRUS, 1964–1968, Vol. XXIX, Partea a doua.

După căderea Japoniei, ocupația americană condusă de generalul MacArthur i-a epurat și i-a închis pe militariștii de dreapta, precum Kishi și aliații săi. Dar lucrurile s-au schimbat după ce secretarul de stat, Marshall, l-a trimis în Japonia, în 1948, pe George Kennan, pentru a-l convinge pe MacArthur să-și schimbe opiniile. Un exemplu al politicilor lui MacArthur poate fi văzut la docurile din Osaka, unde mașinăriile industriale japoneze erau unse, împachetate și trimise cu mari cheltuieli în China ca parte a programului de reparații de după război. Americanii plăteau dezmembrarea Japoniei și susțineau China în momentul în care era invadată de comuniști. Kennan a argumentat că Statele Unite ar trebui să se miște cât pot de repede în reformarea Japoniei spre o economie de reconstrucție. Acest lucru cerea o încheiere a epurărilor lui MacArthur. Prin urmare, criminalii de război închiși, precum Kishi și Kodama, trebuia să fie eliberați. Apoi a urmat recrutarea lor de către CIA și în cele din urmă restaurarea liderilor puternici, a cartelurilor de afaceri, a forțelor interne de securitate și a partidelor politice.

„SUA ar trebui să facă tot ce pot pentru încurajarea conducerii conservatoare în Japonia...”, spunea Consiliul de Coordinare a Operațiunilor într-un raport către Casa Albă, datat 28 octombrie 1954 și dat publicității după cincizeci de ani. Dacă se uneau conservatorii, puteau lucra împreună pentru controlarea vieții politice a Japoniei, spunea consiliul, puteau „lua măsuri legale împotriva comuniștilor și puteau combate tendințele neutraliste,

antiamericane ale multor indivizi din grupurile educate ale Japoniei... Și exact asta a făcut CIA începând cu 1954.

— *CIA a oferit o finanțare de 2,8 milioane de dolari*: conservatorii japonezi aveau nevoie de bani. Armata americană avea nevoie de tungsten. „Cuiva i-a venit o idee: hai să prindem doi iepuri dintr-o lovitură”, a spus John Howley, un avocat din New York, veteran OSS care colaborase la organizarea tranzacției. Operațiunea Kodama-CIA a transferat tone de tungsten din depozitele militare japoneze spre Statele Unite, care au fost apoi vândute Pentagonului cu 10 milioane de dolari. Printre traficanți s-a numărat și Kay Sugahara, un american de origine japoneză recrutat de OSS de la un lagăr de internare din California în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Dosarele sale. cercetare de Howard Schonberger, de la Universitatea din Maine, un profesor care scria o carte pe care aproape o terminase la moartea lui, în 1991, descriau în detaliu operațiunea. Resursele au fost pompate în campaniile conservatorilor în primele alegeri din Japonia de după ocupație, în 1953. Howley a spus: „Învățasem la OSS că, dacă vrei să atingi un obiectiv, trebuia să pui banii potriviți în mâinile potrivite...”

— *„E mincinos profesionist”*: „Date despre J.I.S. și personalitățile militare japoneze...”, 10 septembrie 1953, Arhivele Naționale, Grupul de înregistrare 263, Dosare CIA, cutia 7, dosarul: Kodama, Yoshio.

— *„Ciudat, nu-i așa?”*: Dan Kurzman, *Kishi and Japan: The Search for the Sun* (New York: Obolensky, 1960), p. 256.

— *„Era clar că voia cel puțin susținerea tacită a guvernului Statelor Unite”*: istorie orală, Hutchinson, FAOH.

— *„He and I pulled off a great coup that day”*: interviul acordat de McAvoy autorului.

— *„dacă Japonia urma să devină comunistă”*: interviul acordat de MacArthur autorului.

— *Kaya a devenit agent recrutat al CIA*: Dosarele despre relația lui Kaya cu CIA se află în custodia Arhivelor Naționale, Grupul de înregistrare 263, Dosare CIA, cutia 6, dosarul: Kaya, Okinori.

— *„noi am condus-o altfel”*: interviul acordat de Feldman autorului.

Capitolul treisprezece

— *„Le cântărea și apoi decidea”*: Interviu cu Lehman, istorie orală, „Mr. Current Intelligence”, *Studies in Intelligence*, 2000, CIA/CSI.

— *NSC 5412/2*: „Directiva asupra operațiunilor sub acoperire...”, 28 decembrie 1955. DDEL.

— *divizia era disfuncțională*: „Studiul inspectorului general asupra diviziei Rusiei sovietice, iunie 1956...”, dat publicității la 23 martie 2004, CIA/CREST.

— *„pune sub acuzare întregul sistem sovietic”*: Ray Cline, 21 martie 1983, LBJL.

— *Intervenția sa a creat o separare de opinii la Radio Europa Liberă*: Directorul radiourilor, veteranul OSS Bob Lang, s-a plâns de „intruziunea în toate elementele afacerilor noastre” a lui Wisner și a locotenenților săi. Cord Meyer de la CIA, șeful de divizie care se ocupa de Radio Europa Liberă, a spus că simțea „presiuni pentru distorsionarea scopului radioului.”

— *Vicepreședintele Nixon a argumentat*: Rapoartele NSC, 12 iulie 1956, DDEL; NSC 5608/1, „Politica SUA față de sateliții sovietici din Europa de Est”. 18 iulie 1956, DDEL. Sub auspiciile programului pentru o Europă Liberă, CIA trimisese deja 300.000 de baloane care conțineau 300 de milioane de fluturași, afișe și pamflete din Germania de vest către Ungaria, Cehoslovacia și Polonia. Baloanele purtau un mesaj implicit: americanii puteau trece de Cortina de Fier.

— *„CIA reprezenta o mare putere”*: Ray Cline, *Secrets, Spies, and Scholars, Blueprint of the Essential CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 164-170.

— *„greșit amarnic”*: Rapoartele NSC, 4 octombrie 1956, DDEL.

— *Dulles îl asigurase pe Eisenhower*: Memorandumul conferinței dintre Eisenhower, Allen Dulles și secretarul de stat interimar Herbert Hoover Jr., 27 iulie 1956, DDEL; Jur-

nalul lui Eisenhower, 26 octombrie 1956, Documentele prezidențiale ale lui Dwight David Eisenhower, documentul 1921; istorie orală, Dillon, FAOH; notele ședințelor directorilor adjuncți din octombrie, noiembrie și decembrie 1956, CIA/CREST.

— „o orbire dorită”: Starea operațiunilor lui Wisner în Ungaria este consemnată în două istorii ale serviciului clandestin: *Revoluția maghiară și planificarea viitorului: 23 octombrie – 4 noiembrie 1956*, Vol. 1, ianuarie 1958, CIA; și *Ungaria, Volumul I [șters] și Volumul II: Operațiunile externe, 1946–1965*, mai 1972, CIA History Staff, toate date publicității în 2005.

— „Libertate sau moarte!”: Transcrierile programelor de la Radio Europa Liberă, 28 octombrie 1956, în Csasa Bekes, Malcolm Byrne și Janos M. Rainer (ed.), *The Hungarian Revolution and Planning for the Future: 22 October – 4 November 1956* (Budapest: Central European University Press, 2002), p. 286–289.

— „teribilele greșeli și crime ale ultimilor zece ani”: „Mesaj radiofonic de la Imre Nagy, 28 octombrie 1956”, în Bekes, Byrne și Rainer, *The 1956 Hungarian Revolution*, p. 284–285.

Erau puțini cei care știau că Wisner trebuia să lupte și cu altceva decât un radio. În Frankfurt, Solidarității, rușii neofasciști care lucrau pentru CIA încă din 1949, au început să emită în Ungaria, anunțând că o armată de războinici exilați se îndreaptă spre graniță. Au trimis mesajul în numele lui Andras Zako, fost general în guvernul fascist al Ungariei în timpul războiului, care conducea un grup de ofițeri decorați cu Crucea de Fier, numit Liga Veteranilor Maghiari. „Zako era modelul perfect al unui antreprenor de spionaj”, observase Richard Helms. Vânduse informații false în valoare de milioane de dolari tuturor serviciilor militare și de spionaj americane majore între 1946 și 1952. Generalul dobândise rara distincție a unei „note de interzicere”, un ordin CIA cu valoare internațională care îl împiedica să facă afaceri cu Agenția.

Reflectând la decizia CIA de a amplifica și trimite înapoi transmisiunile radio ale partizanilor maghiari – folosind propriile frecvențe pentru a emite îndemnul lor la luptă violentă împotriva sovieticilor – John Richardson Jr., președintele Radio Europa Liberă, a spus: „Luptătorii pentru libertate le spuneau oamenilor ce voiau și ce credeau. Apoi REL îi intercepta și retransmitea mesajele. Era, cred, singura și cea mai mare greșală care s-a făcut.” Istorie orală, Richardson, FAOH.

— „Ceea ce s-a întâmplat acolo a fost un miracol.”: Rapoartele NSC, 1 noiembrie 1956, DDEL.

— „promisiunea că ajutorul va veni”: William Griffith, Radio Europa Liberă, „Reconsiderarea politicii de emisie pentru programele în limba maghiară” (5 decembrie 1956), în Bekes, Byrne și Rainer, *The 1956 Hungarian Revolution*, p. 464–484.

Acest document constituie o confirmare oficială a unui fapt mult timp negat de CIA și anume că REL le sugerase sau le spusese ascultătorilor săi maghiari că ajutorul avea să vină. Biroul maghiar al REL a fost epurat după raportul detaliat, dar salvator, al lui Griffith. După doi ani, mesajul s-a schimbat. A inaugurat un program deosebit de popular și cu adevărat subversiv care a prins imaginația publicului: o emisiune de rock 'n' roll numită *Petrecerea adolescenților*. Vezi și Arch Puddington, *Broadcasting Freedom: The Cold War Triumph of Radio Free Europe and Radio Liberty* (Lexington: University Press of Kentucky, 2000), p. 95–104; și George R. Urban, *Radio Free Liberty and the Pursuit of Democracy: My War in the Cold War* (New Haven, CT: Yale University Press, 1997), p. 211–247.

— „sediul central era prins de febra timpurilor.”: Peer de Silva, *Sub Rosa: The CIA and The Uses of intelligence* (New York: Times Books, 1978), p. 128.

— în fața unui nou, dar fals raport al lui Allen Dulles în care se spunea că sovieticii erau gata să trimită 250.000 de soldați în Egipt: Jurnalul lui Eisenhower, 7 noiembrie 1956, DDEL.

— „era foarte aproape de o cădere nervoasă.”: William Colby, *Honorable Men: My Life in the CIA* (New York: Simon and Schuster, 1978), p. 134–135.

— „încărcat cu o viteză și intensitate extremă.”: John H. Richardson, *My Father*

the Spy: A Family History of the CIA and the Sixties (New York: HarperCollins, 2005), p. 126.

— „*Suntem bine pregătiți*„: Ședința directorului, 14 decembrie 1956. CIA/CREST.

— *Jurnalele personale ale lui Bruce*: Jurnalele lui Bruce se află la Universitatea din Virginia. Acestea arată că ambasadorul american din Paris, Bruce, auzise neoficial în iunie 1950 – într-o zi în care lua prânzul cu Allen Dulles – despre „oribila posibilitate” că i s-ar putea cere să devină directorul Serviciilor Centrale de Informații. Postul a fost preluat, în schimb, de Walter Bedell Smith.

— *Raportul său ultrasecret*: Deși raportul făcut de consiliul de consultanți pentru spionaj ai președintelui a devenit cunoscut sub numele de „Raportul Bruce-Lovett”, stilul său arată clar că a fost scris de David Bruce. Echipa de investigație era formată din Bruce, fostul secretar al apărării, Robert Lovett, și un fost șef adjunct al operațiunilor navale, amiralul în rezervă Richard L. Conolly. Până recent, singura dovadă a existenței raportului era un set de însemnări făcute de istoricul Arthur Schlesinger într-un document despre care se spune în prezent că ar fi dispărut din Biblioteca Memorială John F. Kennedy. Versiunea documentului dată publicității – pasaje extinse dintr-o colecție din seria de rapoarte din era Eisenhower aduse la Casa Albă a lui Kennedy după Golful Porcilor – apare aici pentru prima dată, într-o carte, cu abrevierile detaliate pentru mai multă claritate, cu greșelile tipografice corectate și cu ștergerile făcute de CIA evidențiate.

Conceperea, planificarea, chiar și ocazia simplei aprobări [șters] a operațiunilor subversive, extrem de semnificativă pentru politica noastră militară și de externe, devine tot mai mult treaba CIA – susținută puternic de fonduri nelimitate. (Acesta este singurul rezultat inevitabil al structurii, sistemului și personalităților care se ocupă de inițierea și desfășurarea acestor operațiuni). Agenției, care este ocupată, finanțată și privilegiată, îi place această responsabilitate „regească”, (întriga este fascinantă – satisfacția de sine considerabilă, uneori cu aplauze, derivată din succese, „eșecurile”, nu sunt luate în seamă, iar întreaga afacere este mult mai simplă decât colectarea de informații despre URSS prin metodele obișnuite ale CIA!).

Deși aceste operațiuni extrem de delicate și de scumpe sunt justificabile doar în măsura în care susțin politicile militare și de externe ale SUA, planificarea și direcționarea lor responsabilă și de largă perspectivă, care ar trebui să vină din partea Departamentelor de Stat și de Apărare, par să lipsească mult prea des. Există întotdeauna, desigur, oficial, scopurile frățești și bine cunoscute de „frustrare a sovieticilor”, și de menținere a celorlalte stare „orientate spre Vest...”. Cu aceste scopuri, războiul psihologic și acțiunile paramilitare pot fi și sunt justificate [șters].

Inițiativa și îndemnul etern pentru război psihologic și operațiuni paramilitare vin în cea mai mare parte de la CIA. Și, odată concepute, aprobarea finală dată oricărui proiect (la ședințele informale ale grupului interior al Consiliului de Coordonare a Operațiunilor - CCO) poate fi descrisă, în cel mai bun caz, ca fiind pro formă.

La aprobare, de cele mai multe ori, proiectele ajung apoi la liderii CIA și rămân acolo pentru finalizare. Din moment ce aceste operațiuni sunt atât de întreșesute cu operațiunile noastre de politică externă, s-ar părea că nu ar trebui să beneficieze doar de aprobarea anterioară a Consiliului Național de Securitate (mai degrabă decât a CCO), ci și de continua supraveghere a aceluia organism.

De fapt, în cele mai multe situații, probarea oricărui nou proiect pare să cuprindă simpla susținere a propunerii directorului Serviciilor Centrale de Informații. De obicei fără amânare, din partea unor indivizi preocupați cu alte chestiuni personale de mai mare importanță. Desigur, există o evaluare preliminară (venită din partea CIA) pentru fiecare proiect și o raportare ulterioară (după desfășurare) a rezultatelor către NSC, dar chiar și după ce raportarea se face verbal și neoficial de către directorul Serviciilor Centrale de Informații, acestea au în continuare bază pârținitoare.

Războiul psihologic și operațiunile paramilitare, la un moment dat, fie vin dintr-un aranjament personal între secretarul de stat și DSCI (care decid între ei cu o anumită ocazie să folosească ceea ce consideră a fi cele mai bune „instrumente” disponibile) fie sunt demarate la discreția personală a DSCI, frecvent și în directă și continuă discuție între reprezentanții CIA și liderii statelor străine [șters]. Adesea, astfel de acțiuni sunt, în realitate, doar continu-

area relației stabilite la momentul la care personalitățile străine implicate ar fi putut fi „opoziția.” (Este oarecum dificil de înțeles de ce nimeni altcineva în afara unui reprezentant superior al SUA [adică ambasadorul] într-o altă țară nu se ocupă direct de șeful celui stat în chestiunile care privesc relația dintre cele două țări). Un rezultat evident, inevitabil, al acestui lucru este divizarea resurselor pentru politică externă ale SUA și influențarea străinilor – adesea a „opoziției” ajunsă la putere (care acum *știe* cu cine are de-a face) – să se alăture unei agenții a SUA, în funcție de care i se potrivește mai bine scopului curent [*șters*].

Un corolar al acestei situații este excluderea oficialilor americani responsabili de la informațiile pe care ar trebui să le aibă pentru a-și îndeplini obligațiile. (Unii oameni din zona de *spionaj* au raportat că la Departamentul de Stat există temeri grave cu privire la impactul activităților de război psihologic și paramilitare ale CIA asupra relațiilor noastre externe. Oamenii de la Departamentul de Stat consideră că, probabil, cea mai mare contribuție pe care o poate aduce acest Consiliu ar fi să atragă atenția președintelui asupra influențelor semnificative, aproape unilaterale, pe care activitățile de război psihologic și paramilitare le au asupra formării reale a politicilor externe și asupra relațiilor cu „prieteni”, noștri).

Spportul CIA și manevrarea presei locale, a grupurilor de muncă, a personalităților și partidelor politice și alte activități care ar putea avea, la un moment dat, cel mai semnificativ impact asupra responsabilităților ambasadorului local sunt uneori complet necunoscute sau confuze pentru acesta... Prea des, se dezvoltă diferențe de opinie cu privire la atitudinea SUA față de personalitățile și organizațiile locale, în special între CIA și Departamentul de Stat... (Uneori, relația fraternală dintre secretarul de stat și DSCI poate stabili arbitrar „poziția SUA”).

...CIA este implicată în programe de propagandă [*cinci rânduri șterse, probabil vorbim despre finanțarea de către CIA a zeci de reviste, ziare, edituri și a Congresului pentru Libertate Culturală*] care sunt dificil de identificat ca parte a responsabilităților alocate de Congres și Consiliul Național de Securitate...

Armata se așteaptă ca Agenția să fie responsabilă pentru desfășurarea războiului neconvențional (iar aici există diferența de opinie față de limitele acelei responsabilități); nu este tocmai sigur cine va fi responsabil pentru celelalte operațiuni de război psihologic și paramilitare din timpul războiului – sau cum (și când) vor fi alocate aceste responsabilități. Operațiunile de război psihologic și paramilitare (adesea rezultate din amestecul din ce în ce mai mare în afacerile interne ale altor state de către tineri străluciți, de rang înalt care trebuie să facă ceva pentru a-și justifica existența) sunt desfășurate astăzi, la scară mondială, de o hoardă de reprezentanți CIA [*șters*] mulți dintre ei, prin însăși natura situației personalului [*șters*] fiind imaturi politic. (Dintre numeroasele lor „afaceri” cu personaje instabile, schimbătoare, aplicarea „temelor” sugerate de cartierul general sau dezvoltate de ei pe teren – uneori la sugestia oportuniștilor locali – pot să dezvolte lucruri ciudate). Din fericire, în unele cazuri, din nefericire, în altele, rezultatele multor astfel de operațiuni sunt comparativ slabe [*șapte rânduri șterse*]. Dacă sunt expuse, aceste operațiuni nu pot fi „plauzibil negate” – într-adevăr, ar părea să fie pur și simplu naiv ca cineva să creadă că atât țara respectivă, cât și oficialii Partidului Comunist nu știu că este mâna americanilor, dar pentru mulți alții (inclusiv pentru presă) – și chiar cu derogarea negării ordinelor specifice ale NSC (rolul american în operațiunile subversive rămâne nevăzut).

Nu ar trebui ca cineva, dintr-o poziție de autoritate din guvernul nostru, să măsoare continuu costurile imediate ale dezamăgirilor (Iordania, Siria, Egipt), calculând impactul asupra poziției noastre internaționale, și să monitorizeze perspectiva largă a activităților care au contribuit la abandonarea desăvârșită a „regulii de aur”, internaționale, acțiuni, responsabile, într-un sens, pentru calmarea neliștilor și a îndoielilor care există în legătură cu noi în multe țări ale lumii în zilele noastre?

Ce se poate spune despre efectele prezentelor noastre alianțe? Unde vom ajunge mâine? Suntem siguri că susținătorii deciziei din 1948 de a lansa acest guvern într-un program de război psihologic și paramilitar nu ar fi avut cum să prevadă ramificațiile operațiunilor care au rezultat din inițiativă. Nimeni, în afară de oamenii de la CIA implicați direct în desfășurarea operațiunilor, nu are informații detaliate despre ce se întâmplă. Având în vedere situația mondială de astăzi, pare a fi oportun să ne angajăm în reevaluarea și ajustarea rea-

listă a acestui program, probabil cu ceva „ajutor,” adițional pentru implicarea noastră și cu o aplicare mai rațională a activităților noastre decât până acum.

— „un geniu ciudat,: Memorandumul lui Ann Whitman, 19 octombrie 1954, DDEL.

Capitolul paisprezece

— „Dacă vă duceți să trăiți printre arabii ăștia,: Rapoartele NSC, 18 iunie 1959, DDEL.

— „o țință legal autorizată prin statut pentru acțiunea politică a CIA”: Archie Roosevelt, *For Lust of Knowing: Memoirs of an Intelligence Officer* (Boston: Little, Brown, 1988), p. 444–448.

— puțini ofițeri CIA vorbeau limba: „Studiul inspectorului general asupra programului de pregătire al CIA”, iunie 1960, dat publicității la 1 mai 2002, CIA/CREST; Matthew Baird, Director CIA pentru Pregătire, „Subiect: Programul de dezvoltare a limbilor străine”, 8 noiembrie 1956, dat publicității la 1 august 2001, CIA/CREST.

— „aspectul «războiului sfânt», și „o echipă secretă de intervenție,: Memorandumul conferinței dintre Goodpaster și președinte, 7 septembrie 1957, DDEL. Speranțele lui Eisenhower pentru o acțiune militară de protecție a Islamului împotriva ateismului militant și întâlnirile lui cu Rountree pentru orchestrarea ajutorului militar secret american pentru Arabia Saudită, Iordania, Irak și Liban au fost documentate de secretarul lui de cabinet, generalul Andrew J. Goodpaster, în memorandumuri date 23 și 28 august 1957, DDEL.

— „Aceste patru corcitură,: Istorie orală, Symmes, FAOH.

— îndeplinirea propunerii lui Frank Wisner: Frank G. Wisner, memorandum pentru dosarul oficial, „Subiect: Rezumatul ședinței de la prânz a CCO”, 12 iunie 1957, CIA/CREST. Memoul spune că „Wisner a subliniat nevoia de acordare de asistență secretă Iordaniei”, adițional suportului oferit de CIA. „Agenția favorizează puternic încurajarea rezistenței Arabiei Saudite și a Irakului.”

— „Hai să o spunem astfel”: Istorie orală, Symmes, FAOH

— „un vagabond amabil”: Miles Copeland, *The Game Player* (London: Aurum, 1989), p. 74–93.

— „gata pentru o lovitură de stat militară,: Dulles în Rapoartele NSC, 3 martie 1955. Cea mai bună relatare a muncii CIA din regiune poate fi regăsită în „Misiune imposibilă: CIA și cultul acțiunilor subversive în Orientul Mijlociu”, *Diplomatic History*, Vol. 28, Nr. 5, noiembrie 2004. Eseul lui Little este un tur de forță bazat pe documente primare. Memoriile lui Copeland sunt foarte concentrate pe atmosferă, dar nu sunt relevante pentru detalii decât dacă sunt confirmate de o erudiție ca a lui Little.

— *Un document descoperit în 2003*: Documentul britanic care descrie complotul comun CIA-SIS împotriva Siriei a fost descoperit de Matthew Jones și detaliat în monografia sa „Planul preferat”: Raportul grupului de lucru anglo-american pentru acțiune subversivă în Siria, 1957”, *Intelligence and National Security*, septembrie 2004.

— „Ofițerii de care se ocupa Stone i-au luat banii”: Istorie orală, Curtis F. Jones, FAOH. „Încercam să depășim episodul Rocky Stone”, a spus Jones. „De exemplu, am finanțat achiziția de arme prin armenii care apoi le-au îngropat în Siria” – până când serviciile siriene de *intelligence* au dezgropat armele și au distrus ascunzătorile subterane.”

— „complot deosebit de neîndemânatic al CIA”: Charles Yost, *History and Memory: A Statesman's Perceptions of the Twentieth Century* (New York: Norton, 1980), p. 236–237.

— „sfătuindu-l să afle câte ceva despre performanța Agenției”, și „de fapt, comuniștii erau cei care trăgeau sforile,: Ședința directorilor adjuncți, 14 mai 1959, CIA/CREST.

— „Am fost luați complet prin surprindere,: Istorie orală, Gordon, FAOH.

— „cel mai periculos loc al lumii,: Rapoartele NSC, 13 mai 1958, DDEL.

— „Nu avem nici o dovadă că generalul Qasim este comunist,: Informarea CIA către NSC, 15 ianuarie 1959, CIA/CREST.

— „Singura forță eficientă și organizată din Irak,: Ședința directorilor adjuncți, 14 mai 1959, CIA/CREST.

— *au mai organizat un complot eșuat:* În 1960, Critchfield a propus batista otrăvită. Helms l-a susținut. La fel și Bissell. Dulles a aprobat. Toți credeau că îndeplineau dorințele președintelui Statelor Unite.

— „Am venit la putere cu un tren CIA,: Sa'adi citat în Said Aburish, *A Brutal Friendship: The West and the Arab Elite* (New York: St. Martin's, 2001). Aburish era un devotat Ba'athist care s-a dezis de Saddam și a vorbit despre brutalitatea regimului acestuia. A dat un instructiv interviu pentru *Frontline*, publicat pe pagina de internet a seriei de documentare PBS (<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saddam/interviews/aburish.html>).

„Implicarea SUA în lovitura împotriva lui Kassem din Irak în 1963 a fost substanțială”, a spus el. „Există dovezi că agenții CIA aveau legături cu ofițerii din armată care au participat la lovitură. Există dovezi că a fost stabilit un centru electronic de comandă în Kuweit pentru a ghida forțele care se luptau cu Kassem. Există dovezi că le-au oferit conspiratorilor liste de persoane care trebuiau eliminate imediat pentru a asigura succesul. Relația dintre americani și Partidul Ba'ath în acel moment era, într-adevăr, una foarte apropiată. Iar asta a continuat un timp și după lovitură. Și a existat un schimb de informații între cele două părți. De exemplu, este una din primele ocazii în care Statele Unite au reușit să obțină anumite modele de avioane MIG și tancuri produse în Uniunea Sovietică. Aceasta era mita. Iar asta era ce putea oferi Ba'ath Statelor Unite în schimbul ajutorului lor de a-l elimina pe Kassem.” James Critchfield, care a orchestrat operațiunea ca șef pentru Orientul Apropiat al serviciului clandestin, a declarat pentru Associated Press cu puțin înainte de moartea lui din aprilie 2003: „Trebuie să înțelegeți contextul timpului și scopul amenințării cu care ne confruntăm. Asta le răspund celor care spun «Voi de la CIA l-ați creat pe Saddam Hussein».”

Capitolul cincisprezece

— „măsurile acestui guvern care vor cauza căderea noului regim în Indonezia,: înregistrările Consiliului Național de Securitate, 9 septembrie 1953, DDEL.

— „îi domina teribil pe oameni; este complet necomunist,: „Ședința cu vicepreședintele, vineri, 8 ianuarie 1954,, CIA/DDRS.

— „Luam în calcul această posibilitate,: Mărturia lui Bissell, Comisia președintelui pentru activitățile CIA (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, ultrasecretă, dată publicității în 1995, GRFL.

— „toate posibilitățile subversive posibile,: NSC 5518, dată publicității în 2003, DDEL.

— „un număr de personalități politice,: Istorie orală, Bissell, DDEL.

— „Doamne, cât ne mai distram,, Interviu acordat de Ulmer autorului.

— *transmisiunilor sale arzătoare:* Rezumatul rapoartelor CIA, „Informarea NSC: Indonezia”, 27 și 28 februarie, 5 și 14 martie, 3 și 10 aprilie 1957; Ședința directorilor adjuncți, 4 martie 1957; estimarea CIA, „Situția în Indonezia,, 5 martie 1957.

— „Locuitorii Sumatrei sunt pregătiți să lupte,: „Informarea NSC: Indonezia”, 17 aprilie 1957; cronologia CIA, „Operațiunea indoneziană”, 15 martie 1958, date publicității la 9 ianuarie 2002. Toate CIA/CREST.

— „să încerce din nou să afle care era politica Departamentului de Stat în Indonezia,: Ședința directorului, 19 iulie 1957, CIA/CREST.

— „subversiune prin vot,: F. M. Dearborn către Casa Albă, „Câteva note asupra călătoriei din Orientul Îndepărtat,, noiembrie 1957, date publicității la 10 august 2003, DDEL.

Dearborn a raportat personal despre această călătorie într-o întâlnire față în față cu Eisenhower, la 16 noiembrie, conform jurnalului președintelui. CIA, „Raport special despre Indonezia,, 13 septembrie 1957, dat publicității la 9 septembrie 2003, DDEL. „Operațiunea indoneziană,, 5 martie 1958, CIA/CREST.

— *Al Ulmer credea*: Interviuurile lui Ulmer și Sichel cu autorul. În vara anului 1957, Ulmer le-a cerut ofițerilor serviciului clandestin să-l monitorizeze pe Sukarno în timpul peregrinărilor lui anuale cu un avion Pan Am în cele mai exclusiviste bordeluri din Asia. Roadele acestei misiuni s-au limitat la o mostră de materii fecale de-ale lui Sukarno pentru analize medicale, obținute de șeful bazei din Hong Kong, Peter Sichel, prin intermediul unui echipaj patriot al Pan Am aflat pe lista de plată a CIA. În absența informațiilor, toate probele erau inutile.

— *„dincolo de recuperare”*: Rapoartele NSC, 1 august 1957, DDEL.

— *„cea mai mare seriozitate”*: Ședința directorilor adjuncți, 2 august 1957, CIA/CREST.

— *„posibilitatea separării Indoneziei”*: Comitetul Cumming, „Raport special despre Indonezia”, 13 septembrie 1957, dat publicității la 9 iulie 2003, DDEL. La această dată, ambasadorul Allison acceptase invitația de a merge la palatul prezidențial pentru o discuție informală. Sukarno voia ca Eisenhower să vină în Indonezia, să vadă țara cu ochii lui, să fie primul șef de stat care să stea în noua casă de oaspeți pe care o construia în Bali. Când a venit, la două săptămâni, brutala respingere de la Washington, Allison a predat-o temător: „Am văzut cum Sukarno citea cu gura căscată scrisoarea președintelui Eisenhower. Nu-i venea să creadă... Opiniile și cuvintele lui Allison din acest capitol se află în John M. Allison, *Ambasador from the Prairie, or Allison Wonderland* (Boston: Houghton Mifflin, 1973), p. 307–339.

— *Eisenhower a ordonat Agenției*: textul ordinului este tipărit în cronologia CIA, „Operațiunea indoneziană”, 15 martie 1958, CIA/CREST.

— *Wisner a zburat la postul CIA din Singapore*: Dosarele CIA indică două călătorii în regiune, una în toamna anului 1957, cealaltă în primăvara anului 1958. Wisner voia să se asigure că Departamentul de Stat știa cât mai puține despre planurile de acțiuni subversive. Înregistrările ședinței directorului de la 26 decembrie 1957 spun că avea programate întâlniri cu oficiali ai Departamentului de Stat programate pentru 30 decembrie „cu privire la situația indoneziană. Domnul Wisner și-a exprimat speranța că aceste discuții se vor limita rezonabil la probleme de politică și nu la disecarea chestiunilor operaționale.”

— *Baza CIA din Jakarta*: „Operațiunea indoneziană”, 15 martie 1958, CIA/CREST. Operațiunea paramilitară este detaliată de Kenneth Conboy și James Morrison, *Feet to the Fire: CIA covert Operations in Indonesia, 1957–1958* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 1999), p. 50–98. Cadrul programelor de război politic este detaliat de Audrey R. Kahin și George M. T. Kahin, *Subversion as Foreign Policy: The Secret Eisenhower an Dulles Debauch in Indonesia* (Seattle: University of Washington Press, 1995).

— *„fiii lui Eisenhower”*: Biroul atașatului militar al SUA la Jakarta către Departamentul de Stat, 25 mai 1958, citat în Kahin și Kahin, *Subversion as Foreign Policy*, p. 178.

CIA a cerut Pentagonului să contribuie la găsirea mai multor ofițeri ai armatei indoneziene vorbitori de limbă engleză care să vrea să ajute la preluarea puterii cu ajutorul CIA. Memo către Allen W. Dulles de la generalul Robert A. Schow, șeful departamentului de spionaj din cadrul Armatei, 5 februarie 1958.

Răspunsurile ar fi trebuit să le dea americanilor un pic de timp. Generalul Nasution, ofițerul militar profesionist care conducea armata indoneziană și rămăsese loial guvernului, l-a asigurat pe atașatul armatei SUA la Jakarta, maiorul George Benson, că deja se ocupa de epurarea oricărei forțe suspecte de comunism din toate pozițiile de influență. Locotenent-colonelul D. I. Pandjaitan, un atașat militar indonezian aflat la Bonn – și un creștin, au observat omologii săi americani – a declarat: „Dacă SUA știu de vreun comunist, să ne spună și îi vom înlătura... Vom face tot ce e posibil, cu excepția împușcării lui Sukarno sau atacării comuniștilor fără dovada unor acțiuni ilegale din partea lor. În țara noastră, nu putem aresta comuniști doar pentru că sunt comuniști; îi vom îndepărta” – iar aici colonelul a ridicat mâna în aer ca și când ar fi ținut un cuțit – „dacă întrec măsura.” Memorandumul conversației cu ofițerii de armată indonezieni, data este neclară, dar probabil la începutul anului 1958, dat publicității la 4 aprilie 2003, CIA/CREST.

— *Foster a spus că era „în favoarea unor acțiuni”*: Transcrierile telefoanelor lui JFD, DDEL.

— „*Statele Unite se confruntau cu probleme foarte dificile*”: Rapoartele NSC, 27 februarie 1958, DDEL.

— „*A fost un război foarte ciudat*”: Rapoartele NSC, 25 aprilie 1958, DDEL.

— „*nici o operațiune cu caracter paramilitar din Indonezia*”: Rapoartele NSC, 14 aprilie 1958, DDEL. John Foster Dulles, memorandumul conversației cu președintele, 15 aprilie 1958, DDEL.

— „*Îmi plăcea să omor comuniști*”: Interviu acordat de Pope autorului.

— „*aproape prea eficiente*”: Rapoartele NSC, 1 mai 1958, DDEL.

— „*stârniseră mare furie*”: Rapoartele NSC, 4 mai 1958, DDEL.

— „*nu putea fi organizată strict ca o operațiune subversivă*”: „Operațiunea indoneziană”, 15 martie 1958, CIA/CREST. Oricât de incredibil ar părea, Allen Dulles i-a spus lui Eisenhower că sărăcia era motivul pentru care fusese ratată misiunea. CIA avea nevoie de cel puțin încă 50 de milioane de dolari în bugetul său pentru acțiuni subversive: „Aveam resurse destul de sărace pentru a ne descurca în situații ca cea din Indonezia”.

— „*M-au condamnat pentru crimă*”: Interviu acordat de Pope autorului. Sukarno a așteptat doi ani înainte de a-l judeca pe Pope. Pilotul CIA a fost ținut la o reședință de vară de pe pantele muntelui Merapi, unde gărzile lui îl duceau la vânătoare și îi ofereau toate ocaziile să scape. El a considerat toată treaba asta o înscenare, o metodă a guvernului de a preda un prizonier american, Partidului Comunist din Indonezia.

După patru ani și două luni de detenție, a fost eliberat în iulie 1962, la cererea personală a procurorului Statelor Unite, Robert F. Kennedy. A continuat să zboare pentru CIA în Vietnam pentru restul anilor '60. În februarie 2005, la vârsta de șaptezeci și șase de ani, Al Pope a primit medalia Legiunea de Onoare din partea guvernului Franței pentru rolul său în aprovizionarea forțelor franceze asediate la Dien Bien Phu în 1954.

— „*încurcături grosolane*”: Ședința directorului, 19 mai 1958, CIA/CREST.

— „*favorabile Statelor Unite*”: „Informarea NSC: Indonezia”, 21 mai 1958, dată publicității la 15 ianuarie 2004, CIA/CREST.

— „*Operațiunea a fost, desigur, un eșec deplin*”: Istorie orală, Bissell, DDEL.

— „*Avionul B-26 a fost doborât*”: „Informarea NSC: Indonezia”, 31 mai 1958, CIA/CREST.

— *În iunie 1958 s-a întors din Orientul Îndepărtat la limita sănătății mintale, iar la sfârșitul verii a înnebunit*: Dar era limpede că Wisner fusese bolnav încă de la sfârșitul anului 1956, la fel fusese și serviciul clandestin. Paul Nitze, un bun prieten de-al său, care lucrase îndeaproape cu Wisner ca succesor al lui Kennan la Departamentul de Stat, a observat că „deznodământul evenimentelor din acel episod maghiar și din episodul Suez era mai mult decât putea Frank să suporte, iar curând după aceea a suferit o cădere nervoasă. Cred că dificultățile [la serviciul clandestin] au început după ce Frank a avut căderea nervoasă... Au început după ce Frank nu a mai fost în stare să îl conducă.” Istorie orală, Nitze, HSTL. Wisner a trecut prin „suferințe foarte grele” în timpul tratamentului său, îi scria Dulles fostului său director adjunct, Bill Jackson, în decembrie 1958. „Sper ca peste câteva săptămâni să iasă de la sanatoriu.” Documentele lui Allen Dulles, date publicității la 13 februarie 2001, CIA. În acea vreme, șocurile electrice erau „folosite pentru o varietate de tulburări, frecvent în doze mari și pentru perioade îndelungate... Multe dintre aceste eforturi s-au dovedit ineficiente, iar altele, de-a dreptul dăunătoare.” Raport al Conferinței pentru dezvoltarea consensului cu privire la terapie electroconvulsivă a Institutului Național de Sănătate Mintală, *Journal of the American Medical Association*, Vol. 254, 1985, p. 2103-2108.

— „*pierdea*”: Ședința directorului, 23 iunie 1958, CIA/CREST.

— „*Ne construierăm*”: Smith citat în Douglas Garthoff, „Analiza politicii și politicilor externe sovietice”, în Gerald K. Haines și Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul: Eșuri despre analiștii CIA pentru Uniunea Sovietică*, CIA/CSI, 2003.

— *un raport de la consiliul său de consultanți în spionaj*: „Subiect: Al treilea raport pentru președinte din partea Consiliului prezidențial de consultanți pentru activitățile de spionaj extern”, și memorandumul conferinței cu președintele [consiliului], 16 decembrie 1958, CIA/DDEL. La această întâlnire cu președintele, fostul secretar al apărării, Robert

Lovett, „a confirmat opiniile Consiliului că organizația de față este slabă, citând exemplul Indoneziei”, spuneau rapoartele ultrasecrete ale ședinței.

„Domnul Lovett a indicat printr-un rezumat general că avem două modalități de bază prin care putem obține informații de încredere. prin dispozitive electronice și prin agenți secreți individuali. În privința celor din urmă, agenții secreți, cu ajutorul cărora consideră că am putea obține cele mai bune informații... Nu excelăm în acest domeniu și ar trebui să îl îmbunătățim..

— „problemele noastre devin tot mai mari cu fiecare an”, Dulles, rapoartele ședinței personalului superior, 12 ianuarie 1959, CIA/CREST.

Capitolul șaisprezece

— *Richard Bissell a devenit șeful*: Ambitiile lui Bissell pentru CIA erau mari: obstacolele din calea lor erau și mai mari. Le-a spus ofițerilor săi superiori că mandatul său urmărea să unească „planurile Războiului Fierbinte și capacitățile Războiului Rece” ale Statelor Unite — pentru a transforma CIA din scut în sabie în bătaia împotriva sovieticilor. A creat o nouă divizie, Proiecte de dezvoltare, care îi permitea să desfășoare programe de acțiune subversivă după bunul plac. Vedeau CIA ca pe un instrument al puterii americane, nu mai puțin potent — și mult mai util — decât arsenalul nuclear al Diviziei 101 Aeropurtate. „Remarcile domnului Bissell, conferința planificatorilor de război”, 16 martie 1959, date publicității la 7 ianuarie 2002, CIA/CREST.

Bissell știa că Agenției îi lipseau periculos de mult agenții talentați care îi puteau îndeplini scopurile. În ciuda inteligenței sale, spunea unul dintre asistenții săi de top, Jim Flannery, „nu putea depăși faptul că serviciul clandestin înseamnă, de fapt, oameni.” Flannery citat în Peter Wyden, *Bay of Pigs: The Untold Story* (New York: Simon and Schuster, 1979), p. 320.

Bissell le-a ordonat imediat șefilor săi de divizii să „identifice angajații sub standard și să scape de ei.” Voia astfel ca turma să fie aleasă „împlacabil și constant.” „Priviți dincolo de ineficiență și greșeli”, le-a ordonat subalternilor săi. „Identificați și eliminați angajații care nu își fac, nu pot sau nu vor să își facă partea de muncă.” Richard Bissell, „Subiect: Programul pentru o mai mare eficiență a CIA”, 2 februarie 1959, dat publicității la 12 februarie 2002, CIA/CREST.

Un sondaj intern detaliat al serviciului clandestin din noiembrie 1959 a indicat sursa temerilor lui Bissell: recrutarea tinerilor ofițeri talentați a scăzut, în timp ce rândurile celor mediocri și de vârstă a doua s-au îngroșat. „Un procentaj considerabil” de ofițeri CIA aveau să aibă, în curând, cel puțin cincizeci de ani; era generația celui de-Al Doilea Război Mondial, iar în mai puțin de trei ani aveau să se pensioneze în masă după douăzeci de ani de serviciu militar și spionaj.

„Era un puternic sentiment de frustrare larg răspândit printre cei mai buni ofițeri ai Serviciului Clandestin, care își avea originea în aparenta incapacitate a Agenției de a rezolva problema forței de muncă”, arăta studiul intern al CIA. Acea problemă rămâne nerezolvată până și-n ziua de azi. „Subiect: O problemă de control a forței de muncă în programul de carieră al serviciilor clandestine”, 4 noiembrie 1959, dat publicității la 1 august 2001, CIA/CREST.

— *O istorie secretă a CIA*: Dacă nu este indicat altfel, citatele și pasajele despre CIA și Cuba din acest capitol sunt preluate din istoria planificării operațiunii din Golful Porcilor: Jack Pfeiffer, *Evoluția politicilor anti-Castro ale CIA, 1951 – ianuarie 1961*, Vol. 3 din *Istoria oficială a operațiunii din Golful Porcilor*, CIA. NARA (de aici înainte indicat ca Pfeiffer). Pfeiffer a fost numit istoricul-șef al CIA în 1976; s-a pensionat în 1984 și a petrecut apoi un deceniu dând în judecată Agenția, fără succes, pentru publicarea muncii lui. Istoria lui de trei sute de pagini a apărut la Arhivele Naționale în iunie 2005, descoperită de profesorul David Barrett de la Villanova University.

— *Jim Noel*: Noel citat în Pfeiffer. Ambasadorul William Attwood, care era legătura secretă a președintelui Kennedy cu Castro în vara anului 1963, își amintea: „Eram în Cuba, în '59, și am întâlnit oameni ai CIA ale căror principale surse erau membrii unui club din Havana. ... Nu prea ieșeau în lume.” Istorie orală. Attwood, FAOH.

— Al Cox: Cox citat de Pfeiffer.

— Robert Reynolds: Reynolds a făcut această remarcă în prezența autorului și a câtorva reporteri care participau la o conferință despre Golful Porcilor la Havana în 2001.

— „un nou lider spiritual”: Citat în Pfeiffer.

— „Deși experții noștri în spionaj au analizat și au completat dosare timp de câteva luni”: Dwight D. Eisenhower, *Waging Peace: The White House Years* (Garden City, NY: Doubleday, 1965), p. 524.

— „chestiunii eliminării lui Fidel Castro”: Autorul memorandumului ar putea fi J. C. King, pe atunci la finalul celui de-al nouălea an ca șef al diviziei pentru Emisfera Vestică. Editarea poate fi regăsită în volumul lui Pfeiffer.

— „oricine putea să vadă”: Dacă nu este indicat altfel, citatele din Jake Esterline din această carte provin din interviurile filmate de Peter Kornbluh de la Arhiva Națională de Securitate sau din remarcile lui Esterline din transcrierile conferințelor despre Golful Porcilor, organizate la Musgrove Plantation în Georgia în 1996. Conferința de la Musgrove este descrisă în James G. Blight și Peter Kornbluh (ed.), *Politics of Illusion: The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

— „Cubanezul Picurător”: Helms și cubanezul sunt descriși de Pfeiffer. „Helms s-a separat complet de acest lucru. La modul absolut!”

Dick Drain, șeful operațiunilor echipei speciale pentru Cuba, și-a amintit de episod. „A treia oară când a spus «Știți că nu am nimic de-a face cu acest proiect», i-am zis, «Ei bine, domnule Helms, nu vreau să par fără minte în cazul asta, dar să dea Dumnezeu ca dumneavoastră să fi fost, pentru că avem nevoie de experiența dumneavoastră». A spus «Hahaha... da... păi, vă mulțumesc foarte mult» și cu asta s-a terminat. S-a ferit ca de ciură.”

— Avea patru: Raymond L. Garthoff, „Estimarea intențiilor și capacităților militare sovietice”, în Gerald K. Haines și Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul: Eseuri despre analiștii CIA pentru Uniunea Sovietică*, CIA/CSI, 2003.

— „întepături provocatoare”: Memoul lui Goodpaster, 30 octombrie 1959, DDEL.

— „minciuna pe care am spus-o despre U-2”: Ike a făcut remarcă față de jurnalistul David Kraslow; este citat în câteva surse, inclusiv în David Wise, *The Politics of Lying: Government Deception, Secrecy and Power* (New York: Random House, 1973).

— „Probabil că Bissell crede”: Michael Warner, „The CIA Internal Probe of the Bay of Pigs Affair”, *Studies in Intelligence*, Iarna 1998–1999, CIA/CSI.

— ar trebui eliminat: Dovezile că Eisenhower voia moartea lui Lumumba sunt copleșitoare. „Președintele voia ca un om pe care îl considera (așa cum îl considerau și alții, inclusiv eu) un adevărat ticălos și un om foarte periculos să fie eliminat”, a spus Bissell într-un interviu pentru biblioteca prezidențială Eisenhower. „Nu aveam nici cea mai mică îndoială că voia să scape de Lumumba și voia asta cu orice preț și cât mai repede, fiind o problemă urgentă și de foarte mare importanță. Mesajul lui Allen reflecta acel simț al urgenței și al priorității.” Mărturia secretarului NSC Robert Johnson despre ordinul lui Eisenhower de a-l ucide pe Lumumba în ședința NSC de la 18 august 1960 și mărturia citată a lui Devin despre ordinele care veneau „de la președinte” au fost date investigatorilor din Comitetul Church. Devin a depus mărturie la 25 august 1975; Johnson a depus mărturie la 18 iunie și 13 septembrie 1975. Despre asasinarea lui Lumumba, vezi „Concluziile comitetului de investigație”, un raport parlamentar de o mie de pagini publicat de guvernul Belgiei în decembrie 2001. Vezi și înregistrările NSC, 12 și 19 septembrie 1960, DDEL. Steve Weissman, fost director, membru al comitetului pentru Africa al Camerei Reprezentanților, i-a acordat autorului un interviu clarificator despre structura operațiunii subversive din Congo; vezi și lucrarea lui Weissman, „Deschiderea dosarelor secrete despre asasinarea lui Lumumba”, *Washington Post*, 21 iulie 2002. După asasinat, Nikita Hrușciov a avut o conversație cu ambasadorul american la Moscova, care a raportat într-un mesaj confidențial către Washington: „Cu privire la Congo, K a spus că ceea ce s-a întâmplat acolo și în particular asasinarea lui Lumumba a ajutat comunismul. Lumumba nu era comunist și se îndoia că ar fi devenit vreodată.” FRUS, 1961–1963, Vol. X, documentul 51.

Totuși, Moscova a înființat Patrice Lumumba Friendship University pentru studenții din Africa, Asia și America Latină, iar KGB a folosit-o ca pe un bogat teren de recrutare. Dar

serviciile sovietice de informații nu aveau să revină niciodată în Congo sub Mobutu, care a înscenat personal o execuție falsă a ultimului ofițer sovietic de spionaj pe care l-a alungat din capitală.

— *CIA i-a dat 250.000 de dolari*: Mărturia personală despre plățile făcute de CIA către aliații săi din Congo vine de la Owen Roberts, mai târziu ambasador al SUA sub președintele Ronald Reagan. Roberts era principalul expert pentru Congo de la biroul de *intelligence* și cercetare al Departamentului de Stat în Washington în 1960. Lucrase doi ani în capitala congoleză și fusese primul ofițer al serviciilor externe americane care îi cunoștea personal pe toți noii lideri. Lucra la un studiu amplu al țării finanțat de CIA, a fost ofițer de escortă când prim ministrul Lumumba, președintele Joseph Kasavubu, și optsprezece dintre miniștrii lor au vizitat Washington și Națiunile Unite la sesiunea Adunării Generale din septembrie 1960. „CIA a făcut unele plăți, știu” delegației congoleze de la Națiunile Unite, a spus ambasadorul Roberts. Istorie orală, Roberts, FAOH.

— *„Am făcut un efort considerabil.”*: Interviuul lui Bissell cu Piero Gleijeses, „Ships in the Night: the CIA, the White House, and the Bay of Pigs”, *Journal of Latin American Studies*, Vol. 27, 1995, p. 1–42.

— *„un bătrân obosit.”*: Istorie orală, Lehman, „Mr. Current Intelligence”, *Studies in Intelligence*, Vara 2000, CIA/CSI.

— *„au meritat riscul.”*: „Raport de la președintele Consiliului prezidențial de consultanți pentru informații”, și „Al șaselea raport al Consiliului prezidențial de consultanți”, 5 ianuarie 1961, DDEL; „Raport al Grupului Întrunit de Studii”, 15 decembrie 1960, DDEL; Lyman Kirkpatrick, memorandum pentru directorul Serviciilor Centrale de Informații, „Subiect: Rezumatul raportului de monitorizare a personalului FI”, nedatat, CIA/CREST; Rapoartele NSC, 5 și 12 ianuarie 1961, DDEL.

— *„I-am reamintit președintelui.”*: Gordon Gray, memorandumul întâlnirii cu președintele Eisenhower, 18 ianuarie 1961, DDEL.

— *„Am suferit timp de opt ani o înfrângere.”*, și *„o moștenire de scrum.”*: Memorandumul discuției sesiunii cu numărul 473 a NSC, 5 ianuarie 1961, DDEL; memorandumul de la directorul Serviciilor Centrale de Informații Dulles, 9 ianuarie 1961 (Dulles susține că reușise să „corecteze deficiențele” din serviciul clandestin și că totul era „acum satisfăcător” acolo); memorandumul discuției sesiunii cu numărul 474 a NSC, 12 ianuarie 1961, DDEL (Dulles spune că serviciile americane de *intelligence* erau „mai bune ca oricând” și că ar fi „ilegală” crearea postului de director al serviciilor naționale de *intelligence*). Rapoartele NSC, dezvăluite și publicate în 2002, nu redau literal cuvintele, dar păstrează tonul furios și frustrat al președintelui. Toate se găsesc în FRUS, 1961–1963, Vol. XXV, publicat la 7 martie 2002.

PARTEA A TREIA

Capitolul șaptesprezece

— *„Senatorul Kennedy i-a cerut opinia președintelui.”*: „Transfer: 19 ianuarie 1961, Întâlnirea dintre președinte și senatorul Kennedy”, dat publicității la 9 ianuarie 1997, DDEL.

— *„Avea propriile camere de tortură.”*: Istorie orală, Dearborn, FAOH. Acesta este un interviu remarcabil de candid.

— *„Acum, marea problemă.”*: RFK citat în raportul Comitetului Church.

— *Cel mai rău lucru care se putea întâmpla*: Dacă nu este indicat altfel, reconstrucția invaziei din Golful Porcilor din acest capitol este extrasă direct din *Foreign Relations of the United States, 1961–1963*, Vol. 10, *Cuba, 1961–1962*, dat publicității în 1997 și de suplimentele sale publicate în 1998, Vol. 11: *Criza rachetelor cubaneze și consecințele ei, 1962–1963*, declassificat în 1996 și suplimentele sale din 1998; Jack Pfeiffer, *Evoluția politicilor anti-Castro ale CIA, 1951 – ianuarie 1961*, Vol. 3 din *Istoria oficială a operațiunii din Golful Porcilor*, CIA, NARA. Citatele din Jake Esterline sunt din transcrierea

conferinței Musgrove în James G. Blight și Peter Kornbluh (ed.), *Politics of Illusion: The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

— în *toiul unei alte operațiuni ratate*: Șeful bazei, care a încercat să mituiască guvernul, era Art Jacobs, prietenul de la Drept al lui Frank Wisner și persoană de bază în primele zile ale CIA, un om mic de statură care în vremurile acelea era cunoscut sub numele de Vrajitorul. „Aveam un bandit în Singapore, un ministru al cabinetului care era pe statul de plată al CIA”, își amintea ambasadorul Sam Hart, pe atunci ofițer politic la ambasada americană din Malaysia. „Într-o noapte l-au dus într-o ascunzătoare și l-au pus la poligraf... M-5 din Singapore au dat buzna în ascunzătoare și l-au găsit pe acest ministru al cabinetului legat la poligraf.” Istorie orală, Hart, FAOH. A urmat o scrisoare de la Rusk: „Stimate domnule prim-ministru: Sunt profund tulburat... regret foarte mult... un incident nefericit... activități nepotrivite... foarte serios... reevaluarea activităților acestor oficiali în vederea unor posibile acțiuni disciplinare.”

— *nu putea lansa atacuri aeriene*: Cabell și Bissell, memorandumul pentru Generalul Maxwell D. Taylor, „Subject: Operațiunea cubaneză”, 9 mai 1961. JFKL, DDRS.

— *Președintele a spus că nu știa că urmau să aibă loc lovituri aeriene în dimineața zilei Z*: FRUS, Vol. XI, 25 aprilie 1961 (Consiliul Taylor).

— *„A sosit vremea să ne retragem.”*: Robert F. Kennedy către președinte, 19 aprilie 1961, JFKL, citat în Aleksandr Fursenko și Timothy Naftali, *Un pariu al naibii* (New York: Norton, 1997), p. 97.

— *„Domnule președinte, am stat chiar aici”*: Consilierii erau Theodore Sorensen și Arthur Schlesinger, iar relatările lor provin din *Kennedy* (New York: Harper and Row, 1965), respectiv *Robert Kennedy and His Times* (Boston: Houghton Mifflin, 1978).

— *instrument al guvernării pe care îl disprețuia*: Președintele Kennedy scosese sistemul de înregistrare de la Casa Albă pentru că încălca principiul de guvernare prin folosirea puterii secrete. Eisenhower își exercitase puterile prezidențiale printr-un riguros sistem de personal, ca al armatei. Kennedy a scăpat și de asta. La câteva zile de la preluarea puterii, abolise echipa de consultanți pentru spionaj a președintelui și Consiliul de Coordonare a Operațiunilor. Cu siguranță erau instituții imperfecte, dar erau mai bine decât nimic, iar asta era ceea ce construise John Kennedy în locul lor. Ședința NSC post-Golful Porcilor a fost prima discuție serioasă la masa rotundă despre acțiunile sub acoperire din timpul administrației Kennedy.

— *„Sunt primul care recunoaște.”*: Dulles citat în „Ședința Grupului de Studiu Paramilitar” (Consiliul Taylor), 11 mai 1961, dat publicității în martie 2000 și disponibil online la <http://www.gwu.edu/nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB29/06-01.htm>.

— *„să luăm găleata cu lături”*: Smith citat în Ședința Grupului de Studiu Paramilitar” (Consiliul Taylor), 10 mai 1961, NARA.

— *„Lasă o moștenire solidă”*: Bissell, *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996), p. 204.

Bissell ajunsese să creadă că lăsase CIA-ului „o moștenire care încă nu a fost asimilată de istorie și probabil nici nu va fi.” În mărturia secretă dată publicității în 1996, Bissell a făcut următoarea evaluare a serviciului clandestin al CIA: „Parțial din cauza propriilor mele eșecuri și neajunsuri, până la sfârșitul anilor '60, Agenția avea, cred, experiențe mai degrabă lamentabile... Revizuirea întregii game de diferite tipuri de operațiuni sub acoperire – care implică operațiuni de propagandă, operațiuni paramilitare, operațiuni de acțiune politică și toată gama – Serviciul Clandestin nu este locul în care cineva se poate aștepta să găsească competență profesională.” Bissell a spus că abilitățile de bază pentru chestiunile militare, analiza politică și analiza economică nu se dezvoltaseră la CIA. Agenția nu era nimic altceva decât o burocrăție secretă – și una „foarte neîndemânatică.” Mărturia lui Bissell, Comisia prezidențială pentru activitățile CIA (Comisia Rockefeller), 21 aprilie 1975, GRFL.

— *„încredere în sine de nezdrușcinat”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 195.

— *„nu era un om pe care ceilalți să îl iubească”*: James Hanrahan, „Un interviu cu fostul director executiv al CIA, Lawrence K. 'Red' White,” *Studies in Intelligence*, Vol. 43, Nr. 1, Iarna 1999–2000, CIA/CSI.

— *McCone a încercat să înțeleagă imaginea extinsă a operațiunilor Agenției:* În turul său mondial de cunoaștere a trupelor, la reședința șefilor de post din Orientul Îndepărtat, dintr-un complex montan de la Baguio, în Filipine, în octombrie 1961, McCone a ales un nou director adjunct care să lucreze ca analist-șef pentru spionaj la CIA: Ray Cline, pe atunci directorul bazei din Taipei.

— *Nu erau puține operațiunile despre care McCone și Grupul Special știau foarte puțin sau nimic:* Șefii de divizie, precum J. C. King, care lucrase un deceniu sub conducerea lui Dulles, desfășurau operațiunile după cum îi tăia capul. McCone n-a aflat niciodată că numirea lui a stârnit o rebeliune internă în cadrul Agenției. „În ceea ce mă privește, am subestimat forța opoziției de la nivelurile doi și trei ale CIA... i-a spus McGeorge Bundy președintelui. „Unii dintre oamenii foarte buni sunt îngrijorați... Robert Amory, directorul adjunct, a numit desemnarea lui McCone „o mișcare politică foarte proastă... Alți dușmani din interiorul CIA se temeau că McCone avea să sacrifice Agenția pentru tinerii lei de la Casa Albă. Cei de la serviciul clandestin erau și ei nemulțumiți de venirea la putere a unui străin.

— *„Președintele a explicat...:* Memorandumul lui McCone, 22 noiembrie 1961, FRUS, Vol. X.

— *„acțiuni «de capă și spadă»...:* Memorandumul lui McCone pentru dosar, 13 ianuarie 1964: „Consideram și le-am mărturisit acest lucru fostului președinte Kennedy, președintelui Johnson și secretarului Rusk, și nu numai, că imaginea DSCI și a CIA trebuie să se schimbe. Responsabilitățile sale de bază sunt să strângă informații, să le analizeze, evalueze, estimeze și raporteze în beneficiul creatorilor de politici. Această funcție a fost neglijată, iar CIA a fost numită adesea o organizație „de capă și spadă” ale cărei activități implică (aproape exclusiv) operațiuni create pentru răsturnarea guvernelor, asasinarea șefilor de stat, implicarea în afacerile politice ale statelor străine... Vreau să încerc să schimb această imagine... FRUS, 1964–1968, Vol. XXXIII, documentul 184. McCone era „un om care credea că avea două misiuni: de a conduce Agenția și de a fi creator de politici pentru președinte.” Istorie orală, Richard Helms, 16 septembrie 1981, LBJL. McCone a spus că a argumentat constant că CIA „fusese, de-a lungul anilor, subordonată activităților operaționale – iar „asta trebuia să se schimbe... Memoul lui McCone, „Discuția cu procurorul general Robert Kennedy”, 27 decembrie 1961 CIA/CREST. I se dăduse de înțeles că avea să fie „principalul ofițer de spionaj al Guvernului... JFK către McCone, 16 ianuarie 1962, CIA/CREST.

— *„De acum trăiți pe muchie de cuțit...:* David S. Robarge, „Directors of Central Intelligence, 1946–2005...”, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, Nr. 3, 2005, CIA/CSI.

— *„Berlinul era o iluzie...:* Interviu acordat de Smith autorului.

— *„nici nu ne gândeam la operațiunile din zona aceea...:* Murphy, transcrierea unei dicuții CNN Interactive, 1998, disponibilă online la <http://www.cnn.com/SPECIALS/cold.war/guides/debate/chats/murphy/>.

— *„Agenția era mult în afara evenimentelor:* Murphy către Helms, „Subiect: Evaluarea pagubelor produse de Heinz Felfe”, 7 februarie 1963, dat publicității în iunie 2006, CIA.

— *„prioritatea de top...:* Helms către McCone, 19 ianuarie 1962, FRUS, Vol. X.

— *„Dintre cei 27 sau 28 de agenți...:* Memoul lui McCone „Discuția cu procurorul general Robert Kennedy, 14:45, 27 decembrie 1961,” FRUS, Vol. X.

— *„întoarcerea Bisericii Catolice și a lumii interlope împotriva lui Castro:* Lansdale către McCone, 7 decembrie 1961, FRUS, Vol. X.

— *„Ed era înconjurat de un fel de aură...:* Esterline, transcrierea Musgrove, *Politics of Iluzions*, p. 113.

— *„Hai să ne punem naibii pe treabă...:* Helms, *A Look Over My Shoulder*, p. 205.

— *„voia răspunsuri rapide...:* Declarația lui Elder în fața investigatorilor Comitetului Church, 13 august 1975, dată publicității la 4 mai 1994.

— *„aprobarea președintelui...:* Întrebarea dacă președintele Kennedy a autorizat CIA să-l ucidă pe Castro poate primi răspuns, cel puțin spre satisfacția mea. În 1975, Bissell a depus mărturie în fața comisiei prezidențiale condusă de vicepreședintele Nelson Rockefeller în chestiunea autorizăției prezidențiale de asasinare de către CIA.

Rockefeller l-a chestionat pe Bissell:

Î: Orice asasinat sau tentativă de asasinat ar trebui să primească cea mai înaltă aprobare?

R: Da.

Î: De la președinte?

R: Da.

— „*furios la culme*”: Houston pentru istoricul Thomas Powers: „Kennedy era nebun”, a spus Houston. „Era nebun de legat... Nu se enervase pentru complotul de asasinare, ci pentru implicarea noastră alături de Mafie.” Powers, „*Inside the Department of Dirty Tricks*”, *Atlantic Monthly*, august 1979.

— „*Dar, după părerea mea, nu există nici o îndoială*”: Interviu acordat de Helms autorului. Acest lucru pare să clarifice chestiunea autorizației lui JFK, alături de mărturia lui Bissell și de greutatea copleșitoare a dovezilor suplimentare. Contraargumentul este că John Kennedy nu ar fi făcut niciodată acest lucru, dar acesta nu mai stă de mult în picioare.

— „*de ce nu i-ar ucide și pe ai tăi?*”: Contextul deplin al observației lui Helms merită să fie reprodus, acum că CIA a revenit în domeniul asasinatelor. „Să lăsăm deoparte, pentru un moment, noțiunea de teologie și moralitate a tuturor oamenilor”, a spus el în 1978. „Lăsând asta la o parte, ne lovim de faptul că, dacă angajezi pe cineva să ucidă pe altcineva, ești imediat subiect de șantaj, iar asta se referă atât la indivizi, cât și la guverne”.

Pe scurt, aceste lucruri ies, inevitabil, la suprafață. Acesta este cel mai solid argument pentru neimplicare. Dar mai sunt și considerațiile secundare. Dacă nu te implici în eliminarea liderilor străini, iar lucrul ăsta este luat în considerare de guverne mai des decât ar vrea să recunoască, atunci rămâne să te întrebi cine e următorul... Dacă ucizi liderii altcuiva, de ce nu i-ar ucide și ei pe-ai tăi? Întrebarea i-a rămas în minte lui Helms mult timp după 22 noiembrie 1963. Interviu lui Helms cu David Frost, 1978, transcrierea completă republicată în *Studies in Intelligence*, septembrie 1993, CIA/CSI.

— „*CIA era în stare gravă*” și „*moralul în mare parte la pământ*”: Istorie orală, McCone, 19 august 1970, LBJL. McCone a relatat prima sa întâlnire cu președintele Kennedy, când i s-a oferit postul de director al Serviciilor Centrale de Informații: „[JFK a spus]: «Ei bine, sunt doar patru oameni în afară de Allen Dulles care știu că avem această discuție: Bob McNamara și adjunctul lui, Roswell Gilpatric, Dean Rusk și [președintele Comitetului Senatului pentru Energie Atomică] senatorul Clinton Anderson». Apoi a spus «Nu mai vreau să știu nimeni altcineva despre asta, pentru că, dacă liberalii ăștia smiorcăiți care lucrează în subsolul clădirii aud că vorbesc cu tine despre asta, o să te distrugă înainte ca eu să-ți confirm postul».” Istorie orală McCone, 21 aprilie 1988, Institutul de Studii Internaționale, University of California.

— „*pe cei predispuși a greși*”... „*la alcoolici*”... „*ar trebui făcut ceva imediat pentru a ridica moralul Agenției*”: Lyman B. Kirkpatrick Jr., „Raport al echipei speciale despre managementul personalului CIA”, 26 iulie 1962, CIA/CREST; notele de mână ale lui Kirkpatrick de la 6 august 1962, ședința Comitetului Executiv pentru discutarea raportului, CIA/CREST.

— *1.300 de refugiați cubanezi*: Harvey către Lansdale, 24 mai 1962, CIA/DDRS

— „*patruzeci și cinci de oameni*”: Lansdale către Grupul Special (Lărgit), 5 iulie 1962, FRUS, Vol. X.

— „*Are vreo speranță Agenția să genereze asemenea lovituri?*”: Lansdale către Harvey, 6 august 1962, FRUS, Vol. X.

Capitolul optsprezece

— *John F. Kennedy a intrat în Biroul Oval și a pornit noul sistem de înregistrare de ultimă generație care fusese instalat la ordinul lui*: Citatele din acest capitol, dacă nu este indicat altfel, sunt extrase din recent transcrisele casete ale Casei Albe din timpul administrației Kennedy. Casetele, memorandumurile lui McCone date publicității recent și mai bine de o mie de pagini de dosare interne ale CIA creează un bogat mozaic al vieții cotidiene din cadrul Agenției în vara și toamna anului 1962.

Casetele Casei Albe din perioada 30 iulie și 28 octombrie 1962 sunt reunite în volumul lui Timothy Naftali, Philip Zelikow și Ernest May (ed.), *The Presidential recordings: John F. Kennedy*, 3 vol. (New York: Norton, 2001). produse de Centrul Miller pentru Afaceri Publice. Memorandumurile citate ale lui McCone provin din trei surse: FRUS, CREST și DDRS. Înregistrările interne ale CIA au fost obținute de autor de la CREST.

— *Profitul acestor investiții*: La doi ani după această conversație din Biroul Oval, Goulart a fost răsturnat, iar Brazilia era pe cale să devină un stat polițienesc. Bobby Kennedy a mers în Brazilia să vadă cu ochii lui cum stăteau lucrurile: „Nu-mi plăcea Goulart”, a spus el. Lovitura din 1964 susținută de CIA a dus la o primă serie de dictaturi militare care au condus Brazilia pentru cea mai mare parte a următorilor douăzeci de ani.

— *McCone dăduse undă verde*: În mintea lui, directorul a făcut o distincție între o lovitură care se termină cu o baie de sânge și o tentativă de asasinat precisă asupra unui șef de stat. Una era morală, cealaltă nu; o lovitură în care președintele este ucis putea fi regretabilă, nu și condamnată.

— *La 10 august... subiectul era Cuba*: Aproape toate dovezile acestei întâlniri au fost distruse, dar fragmentele rămase au fost puse cap la cap, cu mari strădanii. de istoricii de la Departamentul de Stat, pe baza dosarelor directorului Serviciilor Centrale de Informații: „McCone a spus la ședință că, pentru Uniunea Sovietică, Cuba era atât de valoroasă încât „sovieticii nu o vor lăsa să cadă”. Pentru a împiedica un asemenea eșec, McCone se aștepta ca Uniunea Sovietică să suplimenteze ajutorul economic, tehnic și militar convențional cu rachete balistice de rază medie, care ar justifica sub formă de referință bazele de rachete SUA din Italia și Turcia... Chestiunea asasinării liderilor politici cubanezi a apărut în timpul discuției. Conform unui memorandum de la 14 august de la Harvey către Richard Helms, subiectul a fost pus în discuție în timpul ședinței de McNamara... La 14 aprilie 1967, McCone, între timp pensionat, i-a trimis un memorandum lui Helms, care devenise directorul Serviciilor Centrale de Informații, în care scria despre discuția de la ședința din 10 august: „Îmi amintesc că a fost făcută o sugestie să lichidăm oamenii de top ai regimului Castro, pe Castro inclusiv. Am reacționat imediat la treaba asta, spunând că subiectul depășea cu desăvârșire sfera de influență a guvernului SUA și a CIA, că nu ar trebui discutat și nu ar trebui să apară în nici un document, pentru că guvernul nu ar considera astfel de acțiuni pe baze morale sau etice.” FRUS, Vol. X, notă editorială documentul 371. McCone a pus pentru prima oară problema armelor nucleare din Cuba în cadrul unei ședințe a Grupului Special de la 19 martie 1962: „Am putea acum să dezvoltăm o politică de acțiune dacă bazele cu rachete sunt plasate pe pământ cubanez?”, FRUS, Vol. X, documentul 316. Dar la 8 august 1962, cu doar două zile înainte de a da primul avertisment că rachetele sovietice aveau să fie trimise în Cuba, McCone spusese în fața unei adunări de douăzeci și șase de senatori republicani că era „sigur că nu existau rachete sau baze de rachete în Cuba.” „Întâlnirea de la prânz, Comitetul republican pentru politici al Senatului”, 8 august 1962, dată publicității la 12 mai 2005, CIA/ CREST.

— *„Dacă aș fi Hrușciuv”*: Walter Elder, „John McCone, the Sixth Director of Central Intelligence”, copia manuscrisului, CIA History Staff, 1987, parțial dată publicității și publicată în 1998.

— *„sovieticii aveau să fie Numărul Unu”*: Ford citat în John L. Helgerson, „Informările CIA pentru candidații la președinție”, mai 1996, CIA/CSI.

— *„Aveau grafice pe pereți”*: Ford citat de autor, *The New York Times*, 20 iulie 1997.

— *„Am fost să îl întâlnesc pe președintele Kennedy”*: Interviu acordat de Jagan autorului.

— *„Statele Unite susțin ideea”*: „Interviu acordat cu președintele Kennedy editorului de la *Izvestia*”, 25 noiembrie 1961, FRUS. Vol. V.

— *„o operațiune cu adevărat subversivă”*: Memorandumul lui Schlesinger, 19 iulie 1962, FRUS, Vol. XII.

— *era timpul ca lucrurile să fie puse cap la cap*: Memorandumul lui către Bundy. 8 august 1962.

— *Președintele a lansat o campanie de două milioane de dolari*: Autorul a expus câteva din consecințele ei în „Un complot Kennedy-CIA revine să-l bânuie pe Clinton”,

The New York Times, 30 octombrie 1994. Articolul se referea la eforturile depuse pentru a da publicității dosarele guvernamentale despre această operațiune subversivă. În 2005, Departamentul de Stat a publicat următoarea „notă editorială” în FRUS, 1964–1968, Vol. XXXII: „În timpul administrației Johnson, guvernul SUA a continuat politica administrației Kennedy de a lucra împreună cu guvernul britanic pentru a încuraja și susține liderii și organizațiile politice pro-Vest din Guiana Britanică pe măsură ce acea colonie cu autoguvernare limitată începea să-și dobândească independența deplină. Grupul Special / Comitetul 303 a aprobat aproximativ 2,08 milioane de dolari pentru programe de acțiuni sub acoperire în acea țară între 1962 și 1968. Politica SUA includea opoziție subversivă împotriva lui Cheddi Jagan, pe atunci un lider promarxist al populației est-indiene din Guiana Britanică. O parte din fondurile autorizate de Grupul Special / Comitetul 303 pentru programele de acțiuni subversive au fost folosite între noiembrie 1962 și iunie 1963 pentru îmbunătățirea perspectivelor în alegeri ale partidelor din opoziție împotriva Partidului Popular Progresiv al lui Jagan. Guvernul SUA a reușit să îi convingă pe britanici să impună un sistem de reprezentare proporțională în Guiana Britanică (care favoriza forțele anti-Jagan) și să amâne obținerea independenței până la consolidarea forțelor anti-Jagan.” Nota continuă: „Prin intermediul Agenției Centrale de Informații, Statele Unite au oferit partidelor politice ale lui Forbes Burnham și Peter D’Aguiar, care erau în opoziție, atât bani, cât și expertiză pentru campanie în timp ce se pregăteau să se lupte în alegerile parlamentare din decembrie 1964.

Finanțarea și expertiza tehnică a guvernului SUA au fost create pentru a juca un rol decisiv în înregistrarea votanților care ar fi fost împotriva lui Jagan. Susținătorii lui Burnham și D’Aguiar au fost înregistrați în număr mare, contribuind la alegerea coaliției anti-Jagan. Fondurile aprobate de Grupul Special / Comitetul 303 au fost din nou folosite între iulie 1963 și aprilie 1964 în legătură cu greva generală din 1964 din Guiana Britanică. Când susținătorii lui Burnham și D’Aguiar au declanșat în acel an greva pe plantațiile de zahăr, Statele Unite s-au alăturat guvernului britanic pentru a-l încuraja pe Burnham să nu răspundă cu violență, ci să se dedice unui sfârșit mediat al conflictului. În același timp, Statele Unite s-au ocupat de pregătirea unor anumite forțe anti-Jagan pentru a le permite să se apere dacă aveau să fie atacate și pentru a le susține moralul. „După greva generală, fondurile aprobate de Comitetul 303 au fost folosite pentru a susține alegerea unei coaliții a Congresului Național Popular a lui Burnham și Forța Unită a lui D’Aguiar. După ce Burnham a fost ales premier în decembrie 1963, guvernul SUA, din nou prin intermediul CIA, a continuat să ofere fonduri substanțiale atât lui Burnham, cât și lui D’Aguiar și partidelor lor. În 1967 și 1968, fondurile aprobate de Comitetul 303 au fost folosite pentru a ajuta coaliția Burnham – D’Aguiar să candideze și să câștige alegerile generale din decembrie 1968. Când guvernul SUA a aflat că Burnham voia să folosească fraudulos voturile absenților pentru a-și păstra puterea după alegerile din 1968, a avertizat împotriva acestui demers, deși nu a încercat să îl oprească.”

— „*cea mai periculoasă zonă de pe glob*”: Memorandumul conversației, 30 iunie 1963, Birch Grove, Anglia, „Subiect: Guiana Britanică.” Printre participanți s-au numărat președintele Kennedy, Dean Rusk, ambasadorul David Bruce, McGeorge Bundy, prim-ministrul Harold Macmillan, Lordul Home și Sir David Ormsby-Gore. FRUS, Vol. XII.

— „*totul despre mizeriile operațiunilor*”: Naftali, Zelikow și May, *The Presidential recordings*. Mai târziu în aceea zi, președintele a citit cu voce tare din doctrină, clasică amețelă de geostrategie: *În interesul securității naționale a SUA, se urmărește înlocuirea liderilor locali cu lideri indigeni, mai influențabili și mai deschiși în fața nevoii de eliminare a lucrurilor care pot crea disensiuni... căutând să se asigure că modernizarea societății locale evoluează în direcțiile care permit apariția unui mediu propice pentru o cooperare internațională fructuoasă și pentru îmbunătățirea modului nostru de viață.* „Asta-i o mare porcărie”, a spus Kennedy disprețuitor. „*Modul nostru de viață*.”

— *La 21 august, Robert Kennedy l-a întrebat pe McCone: La această întâlnire RFK a susținut varianta unui incident – un atac înscenat la Guantanamo – și a continuat să îl susțină în timpul crizei rachetelor.* Memorandumul lui McCone, 31 august 1962, în „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992; Memorandumul lui McCone despre întâlnirea McCone-JFK, 23 august 23 1962, FRUS, Vol. X, documentul 385.

— „Cum stăm cu aranjamentele în afacerea Baldwin?": Naftali, Zelikow și May, *The Presidential Recordings*. FBI-ul lui J. Edgar Hoover s-a dus să îl interogheze pe Baldwin și să îi pună microfoane în telefonul de acasă. Acesta era un absolvent al academiei navale care demisionase din postul lui în 1927, lucra în calitate de analist militar la *The New York Times* din 1973, câștigase premiul Pulitzer pentru investigațiile sale din Guadalcanal și Pacificul de Vest în 1943 iar mesajul său, care sprijinea armata, se găsea constant în paginile ziarului. Sursele sale de la Pentagon erau de primă mână. După vizita FBI, șocatul ziarist de la *Times* i-a spus unui coleg într-o conversație înregistrată de către birou în noaptea de 30 iulie: „Cred că răspunsul adevărat la această situație sunt Bobby Kennedy și însuși președintele, dar mai ales Bobby Kennedy, care face presiuni asupra lui Hoover". O transcriere a acelei conversații s-a aflat a doua zi pe biroul procurorului general. Consiliul prezidențial pentru probleme de spionaj s-a întâlnit în după-amiaza următoare cu John Kennedy și a transmis președintelui că munca lui Baldwin reprezenta un pericol grav pentru Statele Unite. „Am sugera", spunea James Killian, autorul raportului „atacului surpriză" din 1954, din timpul administrației Eisenhower, ca „directorul Serviciilor Centrale de Informații să fie încurajat constant să urmărească scurgerile de informații care amenință securitatea... să aibă o echipă disponibilă care să opereze în această direcție." Clark Clifford, un membru al consiliului și unul dintre creatorii cartei CIA în Legea de Securitate Națională din 1947, pe când lucra la Casa albă, l-a îndemnat pe președintele Kennedy să creeze „un grup cu normă întreagă care să lucreze tot timpul la această chestiune" la CIA. „Pot afla care sunt contactele lui Hanson Baldwin", a spus Clifford. „Cu cine se întâlnește când se duce la Pentagon? Nimeni nu știe acum. FBI-ul nu știe. Dar cred că ar fi foarte interesant." Numeroși prieteni ai lui Clifford de la Washington ar fi fost îngroziți de această josnicie. Audierile Congresului din 1975 i-au considerat responsabili de înregistrări doar pe procurorul general Kennedy și FBI-ul – nu și pe președintele Kennedy și CIA-ul.

— „Aș fi cât de poate de fericit dacă m-ați chema înapoi": McCone către Kennedy, 17 august 1962, dat publicității la 20 august 2003, CIA/CREST.

— „unei rețineri sau unei rezerve de înțeles": McCone, „Memorandum pentru Președinte/Casa Albă", 28 februarie 1963, JFKL.

— „Pune-l într-o cutie și bate-o în cuie" și „o aversiune generală": „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze". CIA/CSI, 1992.

— „Vrea cineva din cei implicați în planificarea acestor misiuni să înceapă un război?": „Operațiuni idealiste pentru Cuba", 10 septembrie 1962, CIA/CREST.

— lipsa fotografiilor: Marile întrebări despre fotografiile din acest caz sunt puse de Max Holland, „The «Photo Gap» That Delayed Discovery of Missile in Cuba", *Studies in Intelligence*, Vol. 49, Nr. 4, 2005, CIA/CSI.

— „Nu i-am aflat niciodată numele": Halpern in James G. Blight and Peter Kornbluh (ed.). *Politics of Illusion: The Bay of Pigs Invasion Reexamined* (Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998).

— „s-a iscat o discuție curioasă (cu o anumită încărcătură)": „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze", CIA/CSI, 1992.

— „activități masive": „Rapoartele ședinței Grupului Special (Lărgit) despre operațiunea Mongoose, 4 octombrie 1962", declassificat la 19 februarie 2004, CIA/CREST; memoirul lui McCone, 4 octombrie 1962, FRUS, Vol. X.

— „Surpriza aproape completă a serviciilor de informații": Raportul supraviețuiește unei părți declassificate în 2001 într-o notă editorială în FRUS, 1961–1963, Vol. XXV, documentul 107, și într-o altă versiune din 1992 în: „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze", CIA/CSI, 1992, p. 361–371.

— „Lucrurile acelea despre care ne făceam griji": McGeorge Bundy, *Pericol și supraviețuire* (New York: Random House, 1988), p. 395–396.

— „Fir-ar a dracului să fie": Richard Helms și William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 208.

— „dar ne-am amăgit și singuri": Robert Kennedy, *Thirteen Days* (New York: Norton, 1969), p. 27.

Capitolul nouăsprezece

— „Președintele și-a deschis aparatul de înregistrare”: Până în 2003, disputa despre ceea ce se afla cu adevărat pe casetele Casei Albe era încă aprinsă. După patru decenii, ceea ce se întâmplase cu adevărat, cine ce spusese cui, a fost dezvăluit printr-o transcriere sigură, rezultatul a mai mult de douăzeci de ani de muncă a istoricului bibliotecii prezidențiale a lui John F. Kennedy, Sheldon Stern. Se susține că dificultatea crizei rachetelor cubaneze i-a transformat pe John și Robert Kennedy, făcând un lider strălucit dintr-un comandant șters, transformându-l pe Bobby dintr-un șoim într-un porumbel și schimbând Casa Albă dintr-un seminar de Harvard într-un templu de înțelepciune. Parțial, este un mit fondat pe dosare istorice inexacte și falsificate. Președintele Kennedy îi hrănea pe jurnaliștii preferați cu povești neadevărate. Cartea publicată postum a lui Robert Kennedy despre criză conține invenții și dialoguri fabricate, repetate de istorici altfel de încredere și de acoliții cercului loial al lui Kennedy. Acum știm că frații Kennedy au distorsionat înregistrările istoriei și au modificat rezolvarea crizei. Și putem vedea acum că modul planificat de ei de ieșire din criză nu era mereu cel indicat de John McCone. Vezi Sheldon Stern, (Stanford, CA: Stanford University Press, 2003). Acest capitol se bazează pe transcrierile lui Stern și memoirurile declasificate ale lui McCone, cu excepția altor notații.

— *Cu gândul la misiunile Mongoose*: Carter. „16 octombrie (marți)/(DSCI interimar)”, deklasificat la 19 februarie 2004, CIA/CREST; „Întâlnirea cu procurorul general în legătură cu Mongoose”, 16 octombrie 1962; „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992; Aleksandr Fursenko și Timothy Naftali, *One Hell of A Gamble* (New York: Norton, 1997), p. 227–228.

— *Cele șase pagini ale însemnării*: McCone, „Memorandumul despre discuția de astăzi”, CIA/CREST; memo fără titlu al lui McCone; și „Documentele de discuție”, toate datele 17 octombrie 1962, date publicității în 5 martie 2003.

— „evident, opiniile se schimbaseră”: dosarele prezidențiale, 19–22 octombrie 1962, JFKL.

— „cursul pe care îl recomandam eu”: Memoirurile lui McCone, 19–22 octombrie 1962, CIA/CREST. O întâlnire formală a Consiliului Național de Securitate a fost organizată în Camera Ovală la ora 14:30, sâmbătă, 20 octombrie. Ședința nu a fost înregistrată, dar notele de informare și mângălelele de mână ale lui Cline au supraviețuit. Ia fel și înregistrarea formală a grefierului NSC, Bromley Smith. Notițele lui Cline se află în „Documentele CIA despre criza rachetelor cubaneze”, CIA/CSI, 1992.

— „o asemenea înțelegere nu a fost niciodată încheiată”: Istorie orală, McCone, 21 aprilie 1988, Institutul de Studii Internaționale, University of California, Berkeley.

— „McCone e un adevărat ticălos”: Această gafă a fost înregistrată pe casetă la 4 martie 1963, secțiunea înregistrări, JFKL. A fost descoperită de istoricul Max Holland, autor al *Casetele asasinării lui Kennedy* (New York: Knopf, 2004) și amintite în monografia sa „The ‘Photo Gap’ That Delayed Discovery of Missiles in Cuba”, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, Nr. 4, 2005, CIA/CSI.

— *McCone încercase să mai frâneze operațiunea Mongoose*: Acțiunile lui McCone sunt reflectate în casetele de la ședința de la ora 10 din 26 octombrie, în memoiri și în înregistrările FRUS ale ședinței. Transcrierea casetei este fragmentară. La 30 octombrie, „domnul McCone a spus că toate operațiunile MONGOOSE trebuie retrase până la încheierea acestei săptămâni de negocieri.” Marshall Carter, memorandum pentru dosarul oficial, 30 octombrie 1962, dat publicității la 4 noiembrie 2003, CIA/CREST. Operațiunile subversive planificate și desfășurate împotriva Cubei în timpul și după criza rachetelor sunt detaliate în FRUS, Vol. XI, documentele 271, 311, 313 și 318–315.

— *misiunea finală pentru asasinarea lui Fidel Castro*: Complotul este subliniat în raportul inspectorului general al CIA din 1967 către Helms, dat publicității în 1993. J. S. Earman, inspector general, „Subiect: Raport asupra comploturilor de asasinare împotriva lui Fidel Castro, 23 mai 1967”, CIA. Citatele din următoarele paragrafe sunt extrase din raport.

John McCone nu a aflat niciodată despre desfășurarea ultimului complot. Dar a fost aproape. La 15 august 1962, un reporter de la *Chicago Sun-Times* a telefonat la cartierul general al CIA, întrebând despre legăturile dintre cunoscutul șef al mafiei, Sam Giancana, CIA și cubanezii anti-Castro. Asta a ajuns la urechile lui McCone, care l-a întrebat pe Helms dacă era posibil să fie adevărat. Drept răspuns, Helms i-a dat un memorandum de trei pagini de la șeful securității de la CIA, Sheffield Edwards. Acesta spunea că RFK fusese informat la 14 mai 1962 despre „o operațiune CIA delicată” organizată împotriva lui Fidel Castro între august 1960 și mai 1961, care implicase „anumite interese” reprezentate de „un anume John Rosselli din Los Angeles” și un anume „Sam Giancana din Chicago.” Procurorul general cunoștea foarte bine aceste nume. Memorandumul nu spunea nimic despre asasinat, dar semnificația lui era clară. Helms i l-a dat lui McCone însoțit de propria lui observație: „Presupun că-ți dai seama de natura operațiunii discutate în acest document”. McCone și-a dat seama pe loc în cele patru minute cât l-a citit. Era înfuriat peste măsură.

Acesta ar putea fi motivul pentru care Helms nu s-a deranjat să îi spună despre complotul de asasinare pe care îl conducea FitzGerald sau despre cine se mai ocupa de asta. În 1975, Helms i-a spus lui Henry Kissinger că Bobby Kennedy s-a „ocupat personal” de mai bine de o singură tentativă de asasinat împotriva lui Fidel Castro. Kissinger și Ford, memorandumul conversației, 4 ianuarie 1975, GRFL.

Capitolul douăzeci

— „Trebuie să ne asumăm în mare măsură responsabilitatea pentru asta”: Casetele JFK, 4 noiembrie 1963, JFKL. Înregistrarea, care merită ascultată, este disponibilă online la http://www.whitehousetapes.org/clips/1963_1104_jfk_vietnam_memoir.html.

— „Am fost o parte esențială a întregii conspirații”: Mărturia lui Conein din 1975 în fața investigatorilor Senatului a fost făcută publică în septembrie 1998. Toate citatele lui din acest capitol sunt preluate din transcriere. Născut la Paris în 1919, Conein a fost trimis în Kansas City să locuiască cu o mătușă, o franțuzoaică ajunsă acolo în 1924.

În 1939, când a început Al Doilea Război Mondial s-a grăbit să se înroleze în armata franceză. Când a căzut Franța, a fugit în Statele Unite și s-a alăturat OSS. În 1944, în timp ce se afla la Algiers, a fost trimis pe teritoriul francez aflat sub ocupație pentru a se întâlni cu Rezistența. Când Franța a fost eliberată, OSS l-a sunat în sudul Chinei pentru a se alătura unei echipe de comando franco-vietnameză care trebuia să atace un port japonez din Vietnamul de Nord. Operațiunea s-a terminat prost și pentru Vietnam și pentru el.

Conein își așteaptă biograful. Stanley Karnow, istoricul și autorul volumului *Vietnam: A History* (New York: Viking, 1983), a petrecut șaptezece de ore luându-i interviuri, dar a abandonat proiectul după ce a decis că subiectul lui începea să semene cu spionul fictiv Ashenden, personajul lui Somerset Maugham, un om atât de consumat de spionaj încât nu-și putea separa poveștile sub acoperire de propria sa viață. „Era un om în afara timpului său”, a spus Karnow. „Era temerarul soldat de ocazie – tipul care înceta să existe în lumea reală. Un povestitor extraordinar. Nu era important dacă poveștile erau adevărate. Aproape că erau reale.” Autorul a scris necrologul lui Conein, „Lucien Conein, 79 de ani, Legendar spion al Războiului Rece”, *The New York Times*, 7 iunie 1998.

— „fă tot ce poți să salvezi Vietnamul de Sud”: Istorie orală, Rufus Phillips, FAOH.

— „punctul critic”: Istorie orală, John Gunther Dean, FAOH.

— „CIA s-a pus pe treabă, cumpărând guvernul din Laos: Decizia de a încerca cumpărarea unui nou guvern a fost luată după ce Allen Dulles l-a avertizat pe președintele Eisenhower că „avem de ce să ne temem de alegerile generale din 1959” din Laos, iar președintele a răspuns „ar fi o problemă foarte serioasă dacă o țară ca Laos ar ajunge comunistă prin votul legal al poporului său.” Rapoartele NSC. 29 mai 1958, DDEL. Analizii interni ai CIA au raportat: „Reluarea războiului de gherilă comunist în Laos a fost, în primul rând, o reacție la o puternică rezistență anticomunistă a guvernului din Laos și la recenta inițiativă a SUA de a susține țara.” Estimarea Națională Specială de Spionaj 68-2-59, „Situția în Laos”, 18 septembrie 1959, dată publicității în mai 2001, CIA/CREST.

— „Servieta conținea bani”: Istorie orală, John Gunther Dean, FAOH.

— *o masă de ruletă*: Interviu acordat de James autorului.

— *„Era adevărata confirmare”*: Istorie orală, William Lair, arhivă, Texas Tech University, interviu de Steve Maxner, 11 decembrie 2001. Folosit cu amabila permisiune a domnului Maxner și a arhivei.

— *a cerut CIA-ului să dubleze forțele indigene și „să depună orice efort posibil pentru a lansa operațiunile de gherilă din Vietnamul de Nord”*: Primul ordin poate fi regăsit în Documentele de la Pentagon, *Relațiile Statele Unite – Vietnam, 1945–1967*, Vol. 2 (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1972), p. 18. Ultimul este luat dintr-un memorandum al Grupului Special, republicat în FRUS, Vol. XXVIII: „Geneza acestui program are la bază aprobarea de la nivel înalt a guvernului SUA de la sfârșitul anului 1960 și începutul anului 1961 pentru ca CIA să atragă guvernul local în lupta împotriva comunismului. Principalul efort al acestui program a fost susținut de Meo, cel mai mare grup etnic din Laos... Autorizat de Grupul Special în iunie 1963, acest program s-a extins în prezent la o forță de aproximativ 19.000 de luptători de gherilă Meo înarmați (dintr-un total de 23.000), implicați în apărarea satelor și în activități specifice împotriva Pathet Lao.”

— *„ignoranța și aroganța”*: Richard L. Holm, „Recollection of a Case Officer in Laos, 1962 to 1964”, *Studies in Intelligence*, Vol. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— *„activiștii erau cu totul în favoarea unui război în Laos”*: A existat o aprinsă dezbateră la cartierul general al CIA despre înțelepciunea unui război în Laos. „Agenția era foarte împărțită”, a spus Robert Amory Jr., directorul adjunct al Agenției între 1953 și 1962. „Activiștii erau cu toții în favoarea unui război în Laos. Credeau că era un loc minunat pentru un război... Fitzgerald susținea puternic ideea.” Amory însă, nu, iar curând a demisionat, dar nu înainte de a contribui la scrierea primului mesaj major național televizat al președintelui Kennedy despre situația din Laos, la 23 martie 1961. Președintele nu putea sau nu voia să pronunțe corect numele țării; credea că nu va interesa pe nimeni dacă îi spunea „Louse.” Spunea că „lăii” erau amenințați de forțele comuniste din interior și din exterior, inclusiv de specialiști în astfel de ofensive din Vietnamul de Nord. „Siguranța sa e legată de siguranța noastră”, a spus el națiunii. „Vrem neutralitate adevărată, văzută peste tot. Tot ce vrem este ca în Laos să fie pace, nu război.”

— *Americanii trimiși în Vietnam erau la fel de ignorați față de istoria și cultura țării*: Ronald H. Spector, *Advice and Support: The Early Years of the United States Army in Vietnam, 1941–1960*, ed. rev. (New York: Free Press, 1985). „Pe lângă această înclinație de a face ceva din nimic, mai era și ignoranța americană despre istoria și societatea vietnameză atât de masivă și de cuprinzătoare încât două decenii de burse federale, programe de învățare a limbii, emisiuni speciale de televiziune și tabere tematice abia descoperiseră o fărâmă”, scria Spector. „Înainte ca Statele Unite să se apuce să intervină în vreun colț al lumii, liderii americani ar trebui să se gândească la factorii istorici și sociali implicați.”

— *„Aveau tot ce și-ar fi putut dori”*: Istorie orală, Neher, FAOH.

— *Proiectul Tigru*: Autorul a descris soarta agenților vietnamezi ai CIA în „Odată trupe de comando pentru SUA, vietnamezii sunt acum dați deoparte”, *The New York Times*, 14 aprilie 1995. Înșelarea Agenției de către Hanoi între 1961 și 1963 este amplu detaliată de Richard H. Schultz, Jr., *The Secret War Against Hanoi: Kennedy's and Johnson's Use of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam* (New York: HarperCollins, 1999). Schultz, director al studiilor de securitate internațională de la Fletcher School of Law and Diplomacy, a luat numeroase interviuri de istorie orală și a revăzut documente date publicității pentru această carte.

— *„Am semănat o grămadă de minciuni”*: Barbour, FAOH.

— *În octombrie 1961, președintele Kennedy l-a trimis*: răspândirea forțelor paramilitare ale CIA în regiune în acea vreme a fost impresionantă, așa cum a detaliat generalul Lansdale într-un raport pentru Casa Albă.

În Vietnam, ofițerii CIA comandau 340 de soldați sud-vietnamezi din Primul Grup de Observare, creat de Agenție în 1956 și antrenat pentru uciderea agenților Vietcong infiltrați în sud, nord și în Laos. Din Taiwan, Civil Air Transport, linia aeriană a CIA, organiza sute de misiuni de zbor în fiecare an în Laos și Vietnam; armata naționaliștilor chinezi și CIA au antrenat

sute de vietamezi care să lucreze ca ofițeri paramilitari. În Thailanda, forțele paramilitare ale lui Bill Lair se ridicau la 550 de ofițeri thailandezi pregătiți. La Fort McKinley, lângă Manila, CIA avea o școală pentru soldații filipinezi, mențiți să lupte împotriva comunismului în întreaga Asie. Alte sute de candidați din regiune erau trimiși la baza CIA de pe insula Saipan.

— „*trimiterea în Vietnam a unor forțe militare ale SUA*”: Acesta era, într-adevăr, un secret foarte bine tănuț. Autorul a obținut de la arhivele CIA, în 2005, o copie a raportului complet și necenzurat al lui Taylor. Era copia personală a directorului adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, Charles Pearre Cabell. Cabell subliniase fraza și scrisese pe marginele copiei către cititorii de la CIA: *acest lucru trebuie ținut foarte secret. CPC*.

— „*Nimeni nu îl plăcea pe Diem*”: Robert F. Kennedy, JFKL, colectată în volumul lui Edwin O. Guthman și Jeffrey Shulman (ed.), *Robert Kennedy, In His Own Words: The Unpublished Recollections of the Kennedy Years* (New York: Bantam, 1988), p. 396.

— „*Însuși Diem să nu poată fi păstrat*”: Telegrama de la Departamentul de Stat către ambasada din Vietnam, Washington, 24 august 1963, 21:36, FRUS, Vol. III.

— „*Nu ar fi trebuit să îmi dau consimțământul*”: Casetele JFK, 4 noiembrie 1963, JFKL.

— *președintele ordonase eliminarea lui Diem*: sâmbătă seara, la 23 august 1963, când JFK a decis să-l răstoarne pe Diem, veștile din Vietnam erau proaste. Trupele de comando sud-vietnameze antrenate de CIA asasinau protestatari budiști, spunea raportul informativ zilnic de la CIA din acea dimineață, iar „Nhu i-a spus ieri unei surse că generalii au recomandat impunerea legii marțiale. [Nhu] a negat că s-ar ajunge la o lovitură, dar a avertizat că s-ar putea dacă Diem oscila sau făcea compromisuri în chestiunea budistă.” FRUS, 1961–1963, Vol. III, documentul 271. Dacă ar fi citit-o Kennedy, ar fi fost încurajat să aprobe mesajul lui Hilsman prin care se autoriza o mișcare împotriva lui Diem. Istoria mesajului lui Hilsman a fost clarificată de dosarele date publicității Departamentului de Stat, în seria FRUS despre Vietnam. McCone i-a spus lui Dwight Eisenhower că aprobarea președintelui în cazul acelui mesaj necoordonat a fost „una din cele mai mari erori ale guvernului” de până acum. Fostul președinte s-a înfuriat. Unde era Consiliul Național de Securitate? Ce treabă avea Departamentul de Stat cu organizarea loviturilor?

McCone a răspuns că JFK era înconjurat de „liberalii din guvernul lui, care voiau să reformeze toate țările” din lume. Eisenhower nu s-a lăsat mai prejos, întrebând cine naiba i-a numit pe liberalii ăia? Bătrânul general „și-a exprimat profunda îngrijorare pentru viitorul Statelor Unite.” Memorandumul lui McCone, „Conferința cu fostul președinte Eisenhower,” 19 septembrie 1963, DDEL.

— *Helms i-a transferat misiunea lui Bill Colby, noul director al diviziei CIA pentru Orientul Îndepărtat*: ironia sortii este că tocmai Colby – care în, 1982 a spus că „răsturnarea lui Diem a fost cea mai gravă greșeală pe care am făcut-o” – se poate să fi fost cel care a plantat sămânța ideii într-un memorandum de la 16 august 1963 către Helms, Roger Hilsman de la Departamentul de Stat și Michael Forrestal de la NSC. Acesta analiza șansele „unei lovituri de stat reușite” și observa că „asasinarea ar putea fi o parte integrală a loviturilor plănuite sau ar putea fi îndeplinită cu speranța că într-un fel sau altul ar putea ieși ceva mai bun din situația haotică de acum.”

— „*Înainte chiar să o zărească sau să vadă dacă are glas*”: Colby citat în Harold Ford, *CIA și creatorii de politici pentru Vietnam*, 1996, CIA/CSI, disponibil la <http://www.cia.gov/csi/books/vietnam/epis1.html>. Ford a fost mulți ani analist senior la CIA pentru Vietnam.

— *La Casa Albă, Helms a ascultat cum președintele a primit mesajul*: La 29 august 1963, Helms lua parte la ședința de prânz de la Casa Albă cu președintele. McNamara și Rusk, dar și cu alți oficiali de top. Grefierul a înregistrat că ambasadorul Lodge îi dăduse deja instrucțiuni lui Rufus Phillips de la CIA „să le spună generalilor vietnamezi că ambasadorul SUA este în spatele abordării CIA.” Mesajul către generali era că vocea CIA-ului, ambasadei și Casei Albe erau una și aceeași. „Președintele a întrebat dacă avea ceva rezerve despre cursul acțiunilor pe care îl urmărim”, iar Rusk și McNamara au răspuns că da. Președintele a decis apoi că „ambasadorul Lodge va avea autoritate asupra tuturor operațiunilor sub acoperire și nu numai” din Vietnam. Apoi lui Lodge i s-a înmănat

un mesaj personal, confidențial, prin care primea ordinul prezidențial de a se ocupa de acele operațiuni. Memorandumul conferinței cu președintele, 29 august 1963, dosarele Securității Naționale, JFKL. Treaba lui Lodge era să se asigure că nu avea să se cunoască implicarea americană. „Am primit instrucțiuni de la ambasadorul Lodge”, a spus Conein. „Dacă erau instrucțiuni scrise, avea un obicei foarte bun de a nu le citi. Îndoia bucata de hârtie cu instrucțiunile pentru tine, te lăsa să le citești, dar numai atât, așa că nu știai cine le trimitea și de unde veneau... «Acestea sunt instrucțiunile, le-ai înțeles?», «Da, domnule». «Bine, apucă-te de treabă».” Pentru dorința de păstrare a secretelor a președintelui, vezi Bundy către Lodge, 5 octombrie 1963, FRUS, Vol. IV.

— „CIA are mai mulți bani, case mai mari decât diplomații, salarii mai mari, mai multe arme, echipament mai modern”: conflictul dintre Lodge și Richardson este amintit de John H. Richardson, *My Father the Spy: A Family History of the CIA, the Cold War, and the Sixties* (New York: Harper-Collins, 2005).

— *Lodge a decis că voia un nou șef de bază*: Mai exact, îl voia pe generalul Ed Lansdale, americanul cel urât. Nici să nu te gândești, a spus McCone, „nu avea deloc încredere în el. Îl puteau înlocui pe Richardson dacă Lodge voia lucrul ăsta, dar nu cu cineva din afară.” Memorandumul conversației telefonice între secretarul de stat și directorul Serviciilor Centrale de Informații, 17 septembrie, 1963, FRUS, 1961–1963, Vol. IV, documentul 120.

— „I-a expus și i-a făcut numele public în ziare”: Istorie orală, RFK, JFKL; Guthman și Shulman, *Robert Kennedy, In his own words*, p. 398. Distrugerea unui șef de post de către un ambasador era un fapt fără precedent în istoria CIA. McCone i-a trimis o informare de patru pagini președintelui Kennedy cu o zi înainte de conferința de presă programată pentru 9 octombrie 1963, apărând CIA împotriva scurgerilor de informații produse de furia lui Lodge. „Fără îndoială veți fi întrebat de rolul CIA în Vietnam”, scria McCone. „Criticile care și-au făcut loc în sute de articole și editoriale erodează serios spiritul acestei organizații pe care m-am străduit să îl refac timp de doi ani.” Președintele a disecat informarea lui McCone în răspunsurile sale către presă.

— „Am avut noroc”: Tran Van Don, *Our Endless War* (San Francisco: Presidio, 1978), p. 96–99.

— „să ne împotrivim revocabil complotului de asasinare”, „să susțină asasinatul”, dacă aș fi fost proprietarul unei echipe de baseball: Comitetul Church, *Prepususe comploturi de asasinare împotriva liderilor străini*, Raport preliminar, Senatul SUA, Congresul 94, prima sesiune, 1975.

— „o lipsă completă de informații”, „extrem de periculoasă” și „un dezastru de proporții pentru Statele Unite”: Memourile lui McCone, „Întâlnirea 5412 a Grupului Special”, 18 octombrie 1963 și „Discuție cu președintele – 21 octombrie”. CIA/CREST. Vezi și Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*.

— „Nu ar trebui să ne opunem unei loviturii”: Lodge către Bundy și McCone, 25 octombrie 1963, FRUS, 1961–1963, Vol. IV, documentul 216. Dar era prea târziu. La 29 octombrie, McCone, Helms și Colby au mers la Casa Albă pentru o ședință cu președintele, fratele său și întreaga echipă de securitate națională, programată la ora 16:20. Colby a prezentat o hartă militară detaliată care arăta că forțele lui Dien și cele ale liderilor loviturii erau egal împărțite. La fel erau și oamenii președintelui. Departamentul de Stat era în favoare, armata și McCone se opuneau. Dar Casa Albă pusese în mișcare o forță pe care nu o putea opri.

— „bani și arme”: Don, *Our Endless War*, p. 96–99.

— „Dien s-a uitat la mine cu o privire curioasă și a spus «Se va da o lovitură împotriva mea?»”: Istorie orală, Phillips, FAOH.

— *Lovitura a avut loc la 1 noiembrie*: Relatarea lui Conein din prezentul volum provine din propria sa mărturie depusă în fața Comitetului Church; schimbul de mesaje este reprodus în FRUS. Conein a spus că Nhu aranjase cu comandantul militar al districtului militar din Saigon să înceneze o revoltă Vietcong în Saigon. Planul includea asasinarea unor oficiali-cheie americani. Nhu planifica să trimită trupe din contingentul comandantului să organizeze falsa revoltă și să salveze Vietnamul. Dar comandantul i-a deconspirat

planurile. Așa cum s-a exprimat Conein, generalii rebeli „l-au păcălit de două ori” pe Nhu: când a început adevărata lovitură, Nhu a crezut că era falsa lui lovitură. Conform Comitetului Church, Conein i-a dat trei milioane de piaștri (42.000 de dolari) unui subordonat al generalului Don spre sfârșitul dimineții zilei de 1 noiembrie, pentru a face rost de hrană pentru trupele loviturii și pentru a plăti despăgubiri pentru cei uciși în luptă. Conein a spus în mărturia lui că suma pe care a luat-o de acasă era de 5 milioane de piaștri sau 70.000 de dolari. Colby a susținut că erau 65.000 de dolari.

— *președintele a sărit în picioare și „s-a grăbit pe ușă afară cu o expresie de șoc și groază întipărită pe față cum nu-l mai văzusem niciodată”*: Generalul Maxwell D. Taylor, *Swords and Plowshares: A Memoir* (New York: Da Capo, 1990), p. 301. Mesajele Casa Albă - Saigon citate în acest pasaj sunt publicate complet în FRUS. Vol. IV.

— *„Hei, șefu’, am făcut o treabă bună, nu-i așa?”*: Istorie orală. Rosenthal, FAOH.

Capitolul douăzeci și unu

În 1975, Comitetul Special al Senatului pentru Studiarea Operațiunilor Guvernamentale cu privire la Activitățile de Spionaj (numit de aici înainte „Comitetul Church”) s-a întrunit sub conducerea senatorului Frank Church. Investigatorii comitetului au cerut și au primit depoziții luate în secret, iar mai târziu au ascultat și câteva mărturii cu public restrâns. Munca lor s-a reflectat în dosarele secrete.

Acest capitol se bazează pe mărturiile recente ale ofițerilor seniori ai CIA, date publicității de curând - printre ei, Richard Helms, John Whitten (identificat ca „John Scelso”) și James J. Angleton. Au depus depoziții secrete în fața Comitetului Church în 1976 și apoi într-o a doua investigație a Comitetului Special de Investigare a Asasinatelor Camerei în 1978 (numit de aici înainte CSIAC). Helms, McCone, Angleton și alții au mai depus mărturie și în fața Comisiei Rockefeller, creată de președinte în 1975. Publicarea acestor transcrieri la douăzeci și douăzeci și cinci de ani de la fapte aduc o nouă lumină asupra convingerilor la care ajunsese CIA după asasinat, asupra propriilor sale investigații și asupra neinformării Comisiei Warren.

Depozițiile au fost date publicității între 1998 și 2004, în conformitate cu Legea Colecției de Dosare despre Asasinarea lui JFK, aprobată de Congres în 1992. Multe dintre ele au fost publicate pe un CD-ROM ca *Transcrierile discuțiilor despre asasinat ale Comitetului Church*, disponibile online la <http://www.history-matters.com>.

Munca depusă de John Whitten de la CIA în investigarea asasinării lui Kennedy a fost descoperită la Biblioteca JFK de jurnalistul Jefferson Morley, în cercetările sale pentru biografia pe care o are în pregătire despre șeful bazei CIA din Mexico City, Win Scott. A fost amabil să îi ofere și autorului de față copii ale acestor documente în 2006. Documentele lui Whitten se vor numi de aici înainte „raportul Whitten.”

— *„Chiar mă bucur că Serviciile Secrete nu ne-au prins”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 227-229.

— *„Mi-a trecut prin minte”*: LBJ, conversație telefonică cu Bill Moyers, 26 decembrie 1966, LBJL. Multe din casetele lui Lyndon Johnson înregistrate la Casa Albă despre asasinarea lui Kennedy au fost adunate, editate, adnotate și publicate de Max Holland în *The Kennedy Assassination Tapes* (New York: Knopf, 2004). Citatele din aceste casete se vor numi de aici înainte „LBJ Tapes Holland.”

— *„Moartea tragică a președintelui Kennedy”*: Helms, *A Look Over My Shoulder*, p. 229.

— *„Mexicul avea cele mai mari și mai active operațiuni de interceptare telefonică din lume”*: depoziția lui Whitten, 1978.

— *„CIA nu a dispus de surse”*: Raportul lui Whitten, nedatat, dar decembrie 1963, CIA/JFKL.

— *și-a ieșit din fire*: La ședința de la 23:30 de la 22 noiembrie 1963, McCone i-a avut ca invitați pe directorul adjunct Carter, pe Richard Helms și pe șeful administrativ al Agenției. Red White, care a înregistrat în jurnalul biroului său că McCone l-a luat pe generalul

Carter și „l-a scărmanat» bine, și-a exprimat profunda nemulțumire asupra modului în care era administrată Agenția.” Jurnalul L. K. White, 23 noiembrie 1963, CIA/CREST.

— „*cele mai amare sentimente*”: Whitten și-a făcut o biografie profesională și a descris conflictele cu Angleton în depozițiile din 1976 și 1978; citatul face parte din ultima serie.

171 „*vizitase în repetate rânduri ambasada sovietică și pe cea cubaneză*”: Depoziția lui Helms, 9 august 1978, Comitetului Special de Investigare a Asasinatelor al Camerei. Ultrascret, dat publicității la 1 mai 2001.

— *McCone... adus veștile legăturii cubaneze*: Memorandumul lui McCone, 24 noiembrie 1963, CIA/CREST; conversația dintre LBJ și Eisenhower, 27 august 1965, LBJ Tapes Holland.

— „*asasinatul ăsta*”: LBJ către Weisl, 23 noiembrie 1963, LBJ Tapes Holland.

— *Vorbise între patru ochi*: Explicația nevinovată era că ofițerii sovietici de spionaj din Mexico City se bucurau de vize, precum ofițerii CIA din ambasadele lumii. În memoriile sale, ofițerul sovietic de spionaj Oleg Nechiporenko a spus că mai întâi a fi auzit și apoi a văzut cum cerea Oswald viză în rusa sa abia inteligibilă.

Părea că voia să meargă în Cuba să se salveze pe el și pe Fidel Castro de forțele serviciilor americane de informații: „Oswald era extrem de agitat și evident nervos, în special când menționa FBI-ul, iar de-odată a devenit isteric, a început să suspine și a strigat printre lacrimi *„Mi-e frică... mă vor ucide. Lăsați-mă să trec!*”, repetând neîncetat că era persecutat și urmărit chiar și acolo în Mexic, apoi și-a dus mâna dreaptă la buzunarul stâng și a scos un revolver, spunând: *„Vedeți? Trebuie să port asta ca să îmi apăr viața.*” Nechiporenko, *Passport to Assassination: The Never-Before-Told Story of Lee Harvey Oswald by the CGB Colonel Who Knew Him* (Secaucus, NJ: Birch Lane, 1993).

— *Postul a trimis cartierului general o listă*: Secvența evenimentelor, mai întâi între-barea dacă Cubela ar putea fi agent dublu, este redată în „Investigația asasinării președintelui John F. Kennedy: Performanța agențiilor de informații”, raportul membrilor Comitetului Church, 1975, dat publicității în 2000.

— *Dulles l-a sunat imediat pe James Angleton*: depoziția lui Angleton, 1978, HSCA.

— „*Helms și-a dat seama că dezvăluirea comploturilor de asasinare reflectă negativ imaginea Agenției*”: mărturia lui Whitten, 1976.

— „*Acționam cu cea mai mare grijă*”: dispoziția lui Helms testimony, august 1978, HSCA.

— „*era o incompetență flagrantă*” și „*o confirmare fățișă*”: Hoover și DeLoach citați în „Investigația asasinării președintelui John F. Kennedy.” Acest raport secret al Senatului, dat publicității în 2000, la douăzeci de ani de la întocmirea lui, a descoperit că „dovezile tind să acuze procesul prin care comunitatea de spionaj a oferit informații Comisiei Warren.” A concluzionat: „Avem îndoieli dacă vom putea avea vreodată încredere în aceste agenții de a-și investiga propriile operațiuni și propria performanță în situații critice.”

— „*Zeci de oameni au pretins că l-au văzut pe Oswald, pe ici, pe colo și peste tot*”: mărturia lui Whitten, 1976.

— „*Am fi văzut lucrurile cu mai multă luciditate*”: Acesta și alte citate din Angleton din acest capitol fac parte din depoziția sa în fața HSCA, 5 octombrie 1978, dată publicității în 1998.

— „*aș vrea să vorbesc cu tine*”: Mark a povestit despre întâlnirea lui cu Nosenko, o poveste nespunsă anterior, într-o istorie orală a Departamentului de Stat, FAOH.

— *Multe detalii s-au pierdut însă și la traducerea materialului*: De exemplu, Nosenko a spus că un sergent de armată de la ambasada americană din Moscova, pe care l-a identificat drept spion KGB, lucra pe post de „depanator de aparate de codare.” Acest cuvânt a fost tradus apoi în engleză prin „mecanic”, adică mecanic auto. Când Nosenko a încercat să corecteze fraza, a fost acuzat că încerca să-și modifice declarația.

— „*o grămadă de lucruri merseseră prost în timpul mandatului său*”: O confirmare oficială a aceluia fapt a apărut, în cele din urmă, în 2006. Vezi „Era Angleton la CIA,” în *Un dosar de contrainformații*, Vol. 3, Cap. 2, p. 109–115, disponibil online la <http://www.ncix.gov/history/index.html>.

— *CIA l-a izolat pe Nosenko*: Cronologia cazului a fost scrisă doi ani mai târziu, de doi ofițeri superiori ai CIA: Richards J. Heuer Jr., „Nosenko: Five Paths to Judgment”, *Studies in Intelligence*, toamna 1987, CIA/CSI; și John Limond Hart, *The CIA's Russians* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2002), p. 128–160.

— *„Mi-am dat seama că nu îl puteam ține în condițiile josnice ale închisorii”*: Interviu cu Helms, *Studies in Intelligence*, decembrie 1993, CIA/CSI.

— *făcuse șapte studii majore ale cazului*: În 1976, John Limond Hart de la CIA a fost rechemat la lucru pentru a reinvestiga cazul lui Nosenko. Hart dezvăluise decepțiile produse de predecesorul său ca director al bazei din Seul, Al Haney, cu aproape un sfert de secol înainte. Continuase apoi cu o carieră deosebită – director al bazei din Saigon, director pentru serviciile de spionaj extern în China și Cuba și șef al operațiunilor pentru Europa de Vest. Îl cunoscuse pe Angleton în 1948, când lucraseră împreună la Roma – când CIA câștigase alegerile italiene, Războiul Rece era la început, iar Angleton mai era încă sănătos mintal. Cei doi au participat la un interviu de o oră despre cazul lui Iuri Nosenko din 1976. Când Hart a citit a doua zi transcrierea, cuvintele nu mai aveau nici un sens. „Poate din cauza setei lui legendare”, scria Hart, „mintea împotmolită a lui Angleton devenise la vremea aceea o adunătură de mici amănunte neînsemnate și disperate, multe dintre ele complet irelevante.” Hart a numit cazul lui Nosenko „un fapt abominabil”, cel mai rău lucru pe care l-a întâlnit în întreaga lui carieră în domeniul spionajului. Hart, *CIA's Russians*.

Capitolul douăzeci și doi

— *„o grămadă de vagabonzi”*: LBJ către senatorul Eugene McCarthy, 1 februarie 1966, disponibil online la http://www.whitehousetapes.org/clips/1966_0201_lbj_mccarthy_vietnam.html.

LBJ și-a expus teoria „recompensei divine” – „asta pentru că președintele Kennedy fusese într-un fel responsabil pentru sfârșitul lui Diem, a fost el însuși asasinat” așa cum își amintea Richard Helms – în cadrul unei ședințe de la 19 decembrie 1963 cu McCone, Helms și Desmond Fitzgerald. LBJ i-a repetat acest lucru și lui Hubert Humphrey, care avea să devină vicepreședinte, lui Ralph Duggan, un consilier de la Casa Albă și lui Pierre Salinger, unul dintre secretarii de presă ai lui Kennedy.

— *„procurorul general intenționa să rămână în funcție”*: Memorandumul lui McCone, „Discuție cu președintele, 13 decembrie – 9:30,” dat publicității în octombrie 2002, CIA/CREST. Memorandumul lui McCone continua: „I-am explicat președintelui că îi spusese lui Bobby că nu mai putea avea cu președintele intimitatea relației pe care o avusese cu fratele său, pentru că aceea fusese o relație de sânge, nu una oficială. Era un tip de relație care se întâlnește adesea printre frați și niciodată printre oficiali, fie în afaceri, fie în guvern.”

Această relație nu exista între noul președinte și procurorul său general. Bobby nu putea să suporte să stea la Casa Albă cu Johnson. „E rău, aspru, vicios – în multe privințe, un animal”, a spus după câteva luni, în istoria orală din 1964 pentru Biblioteca Kennedy.

— *„de a schimba imaginea CIA”*: Memorandumurile lui McCone, 28 decembrie 1963, 13 ianuarie și 20 februarie 1964. Președintele era îngrijorat de propria lui imagine. A rămas uluit de publicarea *The Visible Government*, prima carte de mare succes care examina relația CIA cu Casa Albă. A dezvăluit existența Grupului Special, comitetul oame-nilor de elită de la CIA, Departamentul de Stat, Pentagon și Casa Albă, care aprobau acțiunile sub acoperire – și sublinia faptul că președinții aprobau în ultimă instanță acele acțiuni secrete. Președintele Grupului Special, consilierul pentru securitate națională, McGeorge Bundy, credea că era mai bine să i se schimbe numele. După ce a respins sugestiile personalului său – printre care „Grupul Invizibil” – a emis Memorandumul de Acțiune pentru Securitate Națională 303, schimbându-i numele în Comitetul 303. Dosarele date publicității arată că CIA a desfășurat 163 de acțiuni sub acoperire majore în timpul administrației Kennedy, o medie de aproape cinci pe lună. Pe vremea mandatului președintelui Johnson, au fost lansate 142 din februarie 1967, o medie de aproape patru pe lună. Deliberările membrilor erau adesea pro forma. În decursul câtorva zile din primăvara anului 1964, au aprobat un transport de arme pentru lovitura militară care a răsturnat guvernul din

Brazilia – „nu vrem să vedem cum se duce Brazilia de răpă în timp ce noi stăm degeaba și așteptăm următoarele alegeri” – și a mai trimis 1.25 milioane de dolari pentru schimbarea rezultatelor alegerilor prezidențiale din Chile – „nici o problemă, oricum putem face rost de mai mult dacă e nevoie.” Președintele Johnson urmărea rareori detaliile acestor decizii, deși purtau semnătura biroului său.

— „*extrem de îngrijorat*”: Memorandumul lui McCone, „Informarea DSCI despre subcomitetele Senatului, despre serviciile înarmate și alocările bugetare, vineri 10 ianuarie 1964”, dat publicității la 15 decembrie 15, 2004, CIA/CREST; Harold Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*, 1996, CIA/CSI, disponibil online la <http://www.cia.gov/csi/books/vietnam/epis1.html>.

— „*Președintele ar trebui să fie informat că asta nu e cel mai mare lucru de la inventarea untului de arahide*”: McCone, Helms și Lyman Kirkpatrick citați în memorandumul pentru dosarul oficial, William Colby, „Sedința despre Vietnamul de Nord”, 9 ianuarie 1964, CIA/CREST.

— „*foarte nemulțumit*”: Memorandumurile lui McCone, 22 și 29 aprilie 1964 și 22 octombrie 1964, CIA/CREST; ultimul apare și în FRUS, Vol. XXXIII, documentul 219. Merită citat întrucât demonstrează că președintele Johnson și John McCone nu au purtat niciodată o conversație substanțială despre CIA:

„La 22 octombrie, m-am pregătit de plecare cu doamna McCone, pentru a participa la înmormântarea lui Herbert Hoover. Am fost sunat de la Casa Albă și mi s-a spus că președintele a cerut în mod deosebit să îl însoțim... În timp ce mă aflam alături de președinte, am avut ocazia să discut anumite chestiuni cu el. Principalele puncte au fost: *Președintele a spus că nu știa prea multe despre organizarea CIA...* Eu am subliniat obiectivitatea organizației, faptul că nu aveam o „axă de raportare” în nici un domeniu, în special cu privire la politica externă și cea de apărare. Agenția considera că responsabilitatea sa era de a colecta informații prin orice mijloace posibile și de a evalua informațiile noastre și pe cele obținute, atent și obiectiv. *Președintele a întrebat care era dimensiunea organizației.* I-am spus că bugetul nostru era de [șters] și că aveam în jur de [șters] angajați. A întrebat despre perspectivele asupra viitorului. I-am spus că eu consideram că organizația se descurca destul de bine, o prognoză pe cinci ani nu indica măriti de personal, iar creșterile bugetului erau minime și atribuite în general măririlor salariale sau a altor chestiuni similare. I-am spus că acest lucru a rezultat din administrarea foarte atentă și că speram «să ne menținem nivelul» dacă nu aveau să îi fie date și alte sarcini Agenției. Pentru asta ar fi nevoie de mai mulți oameni și mai mulți bani. *Președintele a întrebat care era partea de buget alocată activităților operaționale, cum erau acțiunile politice, paramilitare, etc.,* iar eu am vorbit despre [șters]. *Asta era prima oportunitate de a discuta despre Agenție cu președintele.* Am rămas cu impresia că era interesat și impresionat.” Memorandumul lui McCone „Discuția cu președintele – 22 octombrie 1964”, sublinierea adăugată.

McCone a încercat să-i atragă atenția președintelui că soarta națiunilor putea să depindă de un singur... de spionaj. Ar fi avut despre ce să vorbească, iar cea mai bună parte era asta: În '64, un tânăr șef de post, pe nume Clair George, staționat la Bamako, Mali, una din cele mai obscure capitale ale lumii, a primit un pont de la un membru al guvernului țării gazdă. Un oficial african i-a spus că auzise de la un diplomat de la ambasada chineză că Beijingul avea să facă primul test nuclear în câteva săptămâni. Raportul a ajuns direct la cartierul general al CIA. Un satelit-spion a fost orientat spre pregătirile de la locul testului din China. McCone s-a ocupat personal de analiză. „Știam ce făceau”, și-a amintit el într-o relatare pentru istoria orală a Bibliotecii LBJ. „Spionaj pur.” McCone a spus Casei Albe și aliaților americani că chinezii aveau să testeze arma nucleară într-o perioadă de treizeci până la șaiszeci de zile: „Iar în cea de-a treizeci și una zi, au lansat bomba. Am devenit profet.” Această lovitură de spionaj începuse cu știri de nicăieri – capitala din Mali. După aceea, Clair George era un om aranjat. Douăzeci de ani mai târziu, a devenit directorul serviciului clandestin. Dar McCone avea prea puține astfel de povești de succes.

— *noua Agenție de Informații pentru Apărare*: DIA era „un exemplu negativ perfect pentru o agenție guvernamentală”, spunea amiralul Bobby Ray Inman, care lucrase ca director adjunct la jumătatea anilor '70 înainte de a conduce ANS și, pentru o scurtă peri-

oadă, de a lucra în calitate de director adjunct al Serviciilor Centrale de Informații. Bobby R. Inman, „Managing Intelligence for Effective Use”, Centrul pentru Cercetarea Politicilor de Informații, Harvard University, decembrie 1980.

— „*pot să ia Biroul Național de Cercetare și să și-l îndese undeva*”: Transcrierea conversației telefonice dintre McCone, directorul Serviciilor Centrale de Informații și secretarul adjunct al apărării, 13 februarie 1964, FRUS, Vol. XXXIII, dată publicității 2004.

— *într-o mărturie foarte detaliată*: Robert J. Hanyok, „Ticăloși, escroci, vânători din umbră și cai verzi pe pereți: misterul Golfului Tonkin, 2-4 august 1964,” *Cryptologic Quarterly*, Vol. 19, Nr. 4/Vol. 20, No. 1, Iarna 2000/Primăvara 2001, dat publicității noiembrie 2005. Revista este o publicație oficială și foarte confidențială a Agenției Naționale de Securitate.

— *distrugătoarele americane au trimis un mesaj că erau atacate*: Opt ore mai târziu, președintele Johnson l-a întrebat pe McCone: „Vor război de ne atacă navele în mijlocul Golfului?” McCone a răspuns: „Nu. Nord-vietnamezii reacționează defensiv la atacurile noastre din largul insulelor lor. Răspund din mândrie.”

— *„McNamara preluase mesajul SIGINT în formă brută*”: Istorie orală, Ray Cline, LBJL.

— *„umbrau după cai verzi pe pereți*”: Hanyok, „Ticăloși, escroci, vânători din umbră și cai verzi pe pereți.”

Capitolul douăzeci și trei

— *„Vietnamul a fost coșmarul meu*”: Richard Helms și William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 309-311.

— *„era ignoranța noastră – sau inocența*”: Istorie orală, Helms, 16 septembrie 1981, LBJL.

— *„Lașule! Trădătorule! Molăule!”*: LBJ citat în Doris Kearns, *Lyndon Johnson and the American Dream* (New York: Harper and Row, 1976), p. 251-252.

— *„Contrainsurgența devenise un strigăt de luptă aproape ridicol*”: Istorie orală, Amory, JFKL.

— *„Ceea ce ne trebuia... erau oameni care puteau să tragă cu arma*”: Istorie orală, Robert F. Kennedy, 14 mai 1964, JFKL, colectată în Edwin O. Guthman și Jeffrey Shulman (ed.), *Robert Kennedy, in his Own Words: The Unpublished Recollections of the Kennedy Years* (New York: Bantam, 1988), p. 310. Președintele Kennedy a fondat un Grup Special (Contrainsurgență) la 18 ianuarie 1962, în conformitate cu Memorandumul 124 pentru Securitate Națională.

RFK era cel care îl conducea – în ciuda avertismentului lui McCone că ar fi „penibil pentru Bobby dacă s-ar afla că procurorul general făcea mizerii în favoarea comitetului de contrainsurgență” – și crease, în numele acestuia, o serie de programe modiale.

— *„Experimentul nostru de contrainsurgență și implicațiile acestuia*”: De Silva către Colby, nedatat, trimis de Colby către McCone via Helms („Subiect: Experimentul postului de la Saigon din Contrainsurgență), 16 noiembrie 1964; cu memorandumul atașat al lui Marshall Carter („Războiul lui McCone”), dat publicității la 29 mai 2003, CIA/CREST.

— *„dacă Vietnamul de Sud va cădea*”: „Informarea DSCI către Subcomitetul CIA al Comitetului alocărilor bugetare al Camerei, 5 decembrie 1963,” dată publicității la 15 martie 2004, CIA/CREST.

— *„VC ar putea fi valul viitorului*”: McCone citat în Harold Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers* 1996, CIA/CSI, disponibil online la <http://www.cia.gov/csi/books/vietnam/epis1.html>.

— *„Teroarea semănată în orașul Saigon era frecventă*”: Peer de Silva, *Sub Rosa: The CIA and the uses of intelligence* (New York: Times Books, 1978), p. 220-254.

— *Coruperea informațiilor*: George W. Allen, *None so blind: A Personal Account of the Intelligence Failure in Vietnam* (Chicago: Ivan R. Dee, 2001), p. 188-194.

— *„Lumea mea se destramă*”: De Silva, *Sub Rosa*, p. 256.

— „Trebuie să fie cineva care să fie suficient de inteligent”: Casetele LBJ, 30 martie 1965, ora 09:12, LBJL.

— „presiuni tot mai mari pentru oprirea bombardamentelor” și „o să ne pomenim la ananghie în luptele din junglă”, memorandumurile lui McCone, 2 și 20 aprilie 1965, LBJL. Vezi și Ford, *CIA and the Vietnam Policymakers*.

— „Hai să vă spun eu cum e cu băieții aștia de la informații”: Robert M. Gates, *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How they Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 566. Sursa acestei povești este Richard Helms. Helms și-a amintit foarte bine fraza ca fiind afirmația lui Johnson către John McCloy, la o cină de la Casa Albă. Nu este nici o îndoială că sunt cuvintele lui LBJ.

Capitolul douăzeci și patru

— „cineva care să poată aprinde filulul”: Casetele LBJ/Holland, 2 aprilie 1965.

— „nu le-ar mai fi rămas decât să închidă locul și să-l lase pe mâna indienilor”: Carter, memorandum pentru dosarul oficial, 2 aprilie 1965, CIA, FRUS, 1964–1968, Vol. XXXIII, dat publicității în 2004.

— „..., am nevoie de tine” Lyndon Johnson a spus: Transcrierea conversației telefonice dintre președintele Johnson și amiralul Raborn, 6 aprilie 1965, ora 16:26, FRUS, Vol. XXXIII, dată publicității în 2004, LBJL.

— „CIA susține că”: Casetele LBJ, 30 aprilie 1965, orele 10:50 și 11:30.

— „Nu crezi că CIA ar putea documenta situația?”: Casetele LBJ, 30 aprilie 1965, ora 17:05.

— „A fost tragic”: Ray Cline, *Secrets, Spies, and Scholars: Blueprint of the Essential CIA* (Washington, DC: Acropolis, 1976), p. 211–212.

— „Bietul Raborn”: James Hanrahan, „An Interview with Former CIA Executiv Director, Lawrence K. «Red» White”, *Studies in Intelligence*, Vol. 43, Nr. 1, iarna 1999/2000, CIA/CSI.

— „Dacă decideți vreodată să scăpați de el, puneți în locul lui pe cineva ca Helms”: Transcrierea conversației telefonice dintre președinte și Russell, ora 20:00, 14 septembrie 1965, FRUS, Vol. XXXIII, dată publicității în 2004, LBJL.

— „Chiar credeți că putem învinge Vietcongul?”: Casetele LBJ, 2 iulie 1965.

— „cât se poate de invizibil”: Istorie orală, William Lair, Proiectul de istorie orală a Vietnamului, Texas Tech University, interviu luat de Steve Maxner, 11 decembrie 2001. Folosit prin amabila permisiune a domnului Maxner și a arhivelor.

— „I-am văzut pe unii din tinerii noștri băieți uciși”: Istorie orală, Lilley, FAOH.

— „Colby își pierduse nădejdea: Colby către Helms, 16 august 1966, FRUS, 1964–1968, Vol. XXVIII. Memorandumul descrie impresiile lui Colby din timpul turului din octombrie 1965.

— „Aici nimeni nu stă la discuții”: Relatarea lui Shackley a fost extrasă din memoriile postume, scrise cu Richard A. Finney, *Spymaster My Life in the CIA* (Dulles, VA: Potomac, 2005).

— „exemplară poveste a succesului”: Memorandumul Agenției Centrale de Informații către Comitetul 303, 8 septembrie 1966, FRUS, 1964–1968, Vol. XXVIII, documentul 248.

— *Bill „Sălbaticul” Donovan*: Donovan și-a început aventura ca ambasador prin revitalizarea dezastruoasei operațiuni Li Mi. Forțele naționaliste chineze înfrânte se retrăseseră în Triunghiul de Aur, pe dealurile din estul Burmei, la granița de nord a Tailandei și la vestul Laosului. Deveniseră o forță de ocupație agresivă, implicată în traficul internațional de opiu. Donovan îi considera luptători pentru libertate și le-a susținut cauza, „oferindu-le provizii în timp ce nega public implicarea SUA”, a spus Kempton B. Jenkins, pe atunci ofițer politic al Departamentului de Stat, detașat la Bangkok. Așa-zisa evacuare a forțelor Li Mi, supravegheată de Donovan, a părut impresionantă – piloții CIA au scos pe calea aerului 1 925 de bărbați și băieți din Triunghiul de Aur și i-au dus în Taiwan – dar câteva mii de oameni au rămas în urmă. În loc să lupte împotriva comuniștilor, au intrat pe piața

de opiu, construind rafinării pentru morfină și trimițând drogurile de la Bangkok. Jenkins oferă o imagine detaliată a legăturilor lui Donovan cu poliția și armata thailandeză. Istorie orală, Jenkins, FAOH. Vezi și Frank C. Darling, *Thailanda și Statele Unite* (Washington, DC: Public Affairs, 1965), pentru începuturile implicării CIA în regiune după Războiul din Coreea.

Extinderea puterii postului CIA din Laos în anii '50 este excelent descrisă în istoriile orale FAOH ale lui John Gunther Dean, L. Michael Rives și Christian A. Chapman, toți foști trimiși la ambasada americană de acolo.

— „*Banii nu erau o problemă*”: Istorie orală, Thomas, FAOH.

— „*finanțare a unui partid politic, susținere electorală pentru acest partid și sprijin pentru candidații aleși în parlament din partea acestui partid*”... *era continuarea „conducerea și controlul grupului aflat în prezent la putere” și „asigurarea succesului partidului creat în câștigarea unei majorități confortabile și decisive în alegeri.”* Aceste scopuri sunt descrise în memorandumul CIA pregătit pentru Comitetul 303, 28 septembrie 1965 și în raporturile Comitetului 303, 8 octombrie 1965. FRUS. Vol. XXVII.

— *„Agenția dădea asigurări: La 5 martie 1965, într-o discuție despre acțiunile sub acoperire în desfășurare în Indonezia, un ofițer superior din cadrul CIA a spus Comitetului 303 că „pierderea unei națiuni de 105 milioane de locuitori în fața «Taberei comuniste» ar aduce puțină însemnătate victoriei din Vietnam”, rapoartele Comitetului 303, 5 martie 1965. Un memorandum separat al CIA către Comitetul 303, de la 23 februarie 1965, detaliază programul de acțiuni sub acoperire pentru Indonezia: „Încă din vara anului 1964, [șters, dar probabil postul din Indonezia și/sau divizia Orientului Îndepărtat al lui Colby] a lucrat cu Departamentul de Stat la formularea conceptelor și la dezvoltarea unui program operațional de acțiune politică în Indonezia... Principalul obiectiv al acestui program era exploatarea existenței din interiorul PKI, prin sublinierea neîncrederii tradiționale indoneziene în China și prin portretizarea PKI ca instrument al imperialismului comunist chinez. Tipurile specifice de activități propuse includeau legăturile secrete cu grupurile anticomuniste deja existente și susținerea lor... [Programele sub acoperire în desfășurare includeau] acțiuni politice în cadrul organizațiilor și instituțiilor indoneziene existente [și] pregătirea în secret a personalului și civililor recrutați, care urmau să fie plasați în poziții-cheie... [Printre aceste scopuri se numără și cel de a] cultiva potențialii lideri din Indonezia în scopul asigurării unei succesiuni non-comuniste pașnice la moartea sau îndepărtarea din funcție a lui Sukarno.”* Dosarele Comitetului 3030 se regăsesc în FRUS, Vol. XXVI.

— „*L-am recrutat și l-am direcționat pe Adam Malik*”: Interviu acordat de McAvoy autorului. Documentația asupra rolului CIA în Indonezia, inclusiv mesajul de la 2 decembrie 1965 de la Green către Bundy, ce detaliază o plată CIA către Adam Malik, poate fi găsit în FRUS, 1964–1968, Vol. XXVI, p. 338–380. Volumul a fost cenzurat oficial de CIA și retras de pe piață – dar nu înainte ca unele copii să fie tipărite, legate și puse în circulație. Arhiva Națională de Securitate a publicat paginile relevante în iulie 2001. Interviu autorului cu McAvoy a fost luat prin telefon, de la casa lui McAvoy din Hawaii. Rolul crucial al lui McAvoy ca ofițer CIA în Indonezia a fost confirmat de trei dintre contemporanii săi din cadrul Agenției.

— „*într-o locație clandestină*”: Istorie orală, Green, FAOH.

— „*Cu siguranță, nu era o listă de condamnări la moarte*”: Istorie orală, Martens, FAOH.

— *„Ambasadorul Green avea să-i mărturisească mai târziu vicepreședintelui Hubert H. Humphrey... că „între 300.000 și 400.000 de persoane au fost măcelărite”*: Memorandumul conversației, 17 februarie 1967; Întâlnirea din Biroul Oval dintre LBJ și Adam Malik, memorandumul conversației, 27 septembrie 1966; ambele în FRUS, 1964–1968, Vol. XXVI.

— „*Cred că am crește estimarea până la aproape 500.000 de oameni*”: Mărturia lui Green, Comitetul pentru Relații Externe, dată publicității în martie 2007.

— „*Nu noi am făcut valurile*”: Istorie orală, Green, FAOH.

— „*sincer și profund îngrijorat de problema de conducere de la CIA*”: Bundy către LBJ, „Subiect: CIA”, citând o conversație cu Clifford, 26 ianuarie 1966.

- *o lungă listă a succeselor sale*: Raborn către Moyers, 14 februarie 1966.
- „habar nu are”: LBJ către Bundy, 22 februarie 1966, LBJ Tapes, toate citate în FRUS, Vol. XXXIII, și făcute publice în 2004.
- *Comitetul și-a reluat lucrările în mai*: Memorandumul NSC către LBJ, 24 martie 1966; memorandum nedat, pentru directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, „Comitetul 303, Grupul Senio Interdepartamental și Grupurile Interdepartamentale Regionale”; „Coordonarea și aprobarea politicilor pentru acțiunile sub acoperire”, 23 februarie 1967, CIA. Toate citate în FRUS, Vol. XXXIII, și date publicității în 2004. Documentul din 1967 despre acțiunea sub acoperire conține detalii unice. Listează toate operațiunile sub acoperire majore de până atunci, arătând rafinamentul controlului executiv asupra CIA:
 - a. Proiecte aprobate de DSCI pe baza autorizării interne: (1949–1952) – 81 – Administrația Truman
 - b. Proiecte aprobate de DSCI în colaborare cu Consiliul de Coordonare a Operațiunilor sau al Consiliului de Strategie Psihologică: (1953–1954) – 66 – Administrația Eisenhower
 - c. Proiecte aprobate sau reconfirmate de Consiliul de Coordonare a Operațiunilor, de Grupul Special sau de Comitetul 303:
 - Administrația Eisenhower – 104
 - Administrația Kennedy – 163
 - Administrația Johnson – 142

Capitolul douăzeci și cinci

- „un circar”: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in The Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 311.
- „Ne-am dat seama atunci... că nu puteam câștiga războiul”: Gates, *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 20–22.
- „Agenția asta face mari eforturi” și „războiul e departe de a se fi terminat”: Memorandumul șefului diviziei pentru Orientul Îndepărtat, Agenția Centrală de Informații, 25 iulie 1967, FRUS, Vol. V.
- „Opriți acumularea de trupe americane”: George W. Allen, *None So Blind: A Personal Account of the Intelligence Failure in Vietnam* (Chicago: Ivan R. Dee, 2001), p. 213–219. Allen scria că ținta administrației era să folosească informații false pentru „manipularea opiniilor și convingerilor politice, cu scopul de a altera percepțiile astfel încât să corespundă cu anumite noțiuni, indiferent dacă aceste noțiuni erau sau nu susținute de dovezi.” Practicile pe care le-a identificat – falsificarea informațiilor pentru controlarea percepțiilor publice și susținerii politice – pot suna familiar multor americani în zilele noastre. Desigur, existau unele percepții interioare proprii în rapoartele Agenției venite de la Saigon, iar acestea nu treceau neobservate. În vara anului 1967, se punea întrebarea cine va fi următorul președinte al Vietnamului de Sud, dintre Thieu și Ky. Alegerea finală a revenit conducerii militare vietnameze. CIA a susținut că avea să-l aleagă pe Ky. Ofițerii Departamentului de Stat de la Saigon, inclusiv John Negroponte, viitorul țar al serviciilor americane de informații, erau siguri, că Thieu avea să fie cel ales. „John mi-a spus mai târziu că ultimul raport de la CIA – care îl dădea câștigător tot pe Ky – fusese făcut chiar în momentul în care ambasadorul Lodge fusese chemat la o întâlnire cu comandanții militari la care i se spusese că Thieu urma să fie candidatul lor”, își amintea Robert Oakley de la Departamentul de Stat. „CIA avusese mult timp o relație foarte apropiată cu Ty; prin urmare, le-a favorizat, ceea ce le-a colorat și rapoartele.” Istorie orală, Oakley, FAOH.
- *La 19 septembrie, McNamara i-a telefonat președintelui*: Casetele LBJ, 19 septembrie 1966, transcriere în FRUS, Vol. IV.
- „Trebuie să vă retrageți”, i-a spus Komer lui Carver: Comentariile lui Komer și corespondența dintre Helms și Carver se regăsesc într-o serie de mesaje, date publicității în întregime, între cartierul general al CIA și postul de la Saigon, care se referă la contro-versa ordinului de luptă din septembrie 1967, CIA/CREST.

— „*Credem că înaintarea comunistă a fost oprită*”: NIE 53-63, citat în Harold P. Ford, „Why CIA Analysts Were So Doubtful About Vietnam,” *Studies in Intelligence*, 1997, CIA/CSI.

— „*Propunerea obligatorie*”: John Huizenga, „Implicațiile unui rezultat nefavorabil în Vietnam,” 11 septembrie 1967, CIA/CREST, cu memorandumul lui Helms, făcut public în 2004. Huizenga a fost șeful personalului Biroului de Estimări Naționale al CIA și mai apoi director al biroului.

Capitolul douăzeci și șase

— „*despre implicarea CIA*”: „Problema expunerii activităților clandestine ale tinerilor și studenților”, nedat, dar februarie 1967, CIA/FOIA.

— „*LBJ i-a făcut responsabil de scoaterea Agenției din încurcătură*”: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 345. Un memorandum de la 19 mai 1966, de la Helms către Moyers, la Casa Albă, detaliind viețile personale și profesionale ale editorilor și reporterilor de la *Ramparts*, a fost dat publicității la 13 noiembrie 2006. Acest tip de raportare era în afara cartei CIA.

— *Secretarul de stat, Dean Rusk*, avertiza încă din 1960 într-un memo de la 9 decembrie 1961, Rusk ceruse Grupului Special să abordeze următoarele probleme: „1. CIA oferă acum un anumit suport organizațiilor private de natură educațională sau filantropică. 2. Aceste fonduri secrete au devenit subiect de bărfă sau informație publică în țară și în străinătate. 3. Fondurile secrete atrag suspiciunea asupra organizațiilor în cauză și, într-adevăr, le-ar putea împiedica pătrunderea în alte țări. 4. Fondurile secrete elimină posibilitatea atragerii altor fonduri din surse care nu doresc să fie implicate în activitățile sau scopurile CIA. 5. În cele mai multe cazuri, nu există nevoie de a ascunde faptul că fondurile sunt oferite de Guvernul SUA. 6. Toate eforturile ar trebui depuse pentru mutarea de la fonduri secrete la fonduri publice... 7. Ce poate fi făcut în această privință cu organizații cum ar fi (a) Asia Foundation, (b) activitățile studenților africani și (c) posibil și altele?” FRUS, Vol. XXV.

Comitetul 303, în ședința de la 21 iunie 1968, pentru problema Asia Foundation, a notat că „nimeni nu poate prezice cu acuratețe ce fel de fonduri, dacă vor fi vreunele, vor fi alocate” pentru a înlocui subvențiile CIA. Totuși, „dacă vor exista suspine pentru vremurile bune când se ofereau fonduri secrete, probabil că nu se vor auzi din cauza vuietului aerului condiționat din Camera Situațiilor de la Casa Albă.”

— „*Ne lipsesc detalii corespunzătoare*”: Memorandumul din partea directorului adjuncat al Biroului pentru Informații și Cercetare către Subsecretarul de Stat adjuncat pentru afaceri politice, 15 februarie 1967, FRUS, Vol. XXXIII, dat publicității în 2004.

— *o discuție neoficială de o oră*: Documentele lui Pearson se află la Biblioteca LBJ. Munca lui a apărut în mai mult de șase sute de ziare americane cu o circulație cumulată de cincizeci de milioane de cititori. Lyndon Johnson avea o slăbiciune pentru Pearson, care l-a susținut public în nominalizările democraților pentru președinție din 1960.

— „*Povestea asta care circulă despre CIA*”: Casetele LBJ/Holland, 20 februarie 1967.

— „*pe cât posibil*”: Thomas Hughes, revizuirea directivei NSC 5412, datată 17 aprilie 1967 și dezbătută la 5 mai 1967, FRUS, Vol. XXXIII.

— „*capacitatea CIA-ului de a se asigura de tăcerea foștilor angajați*”: Russell citat în „Informarea DSCI despre subcomitetele Senatului, ale serviciilor înarmate și alocărilor bugetare”, 23 mai 1967, dată publicității la 4 martie 2001, CIA/CREST.

— *ce să facă cu Harvey*: James Hanrahan, „An Interview with Former CIA Executive Director, Lawrence K. «Red» White”, *Studies in Intelligence*, Vol. 3, Nr. 1, iarna 1999/2000, CIA/CSI.

— „*Extraordinara amărăciune față de Agenție*”: Osborn către Earman, memorandum pentru dosarul oficial, 4 octombrie 1967, CIA/FOIA.

— „*Pe la jumătatea anilor '60, Angleton*”: Robert M. Hathaway și Russell Jack Smith. „Richard Helms ca director al Agenției Centrale de Informații,” 1993, CIA/CSI, dat

publicității în februarie 2007.

— „*un om cu o gândire dezordonată și incoerentă*”: John L. Hart, „Complotul-monstru: Contrainformațiile în cazul lui Iuri Ivanovich Nosenko”, decembrie 1976, CIA/CSI.

— „*Angajații loiali ai Agenției căzuseră sub suspiciunea de trădare*”: Hathaway și Smith, „Richard Helms ca director al CIA,” p. 124.

— „*ne înșelam singuri*” și „*paralizase complet efortul nostru sovietic*”: Memorandumul lui McCoy către Helms citat în Hathaway și Smith, „Richard Helms ca director al CIA,” p. 108.

— „*pic de dovezi care să susțină*”: Interviu cu Kingsley, istorie orală, 14 iunie 1984, CIA, citat în Hathaway și Smith, „Richard Helms ca director al CIA,” p. 123.

— „*paralizase complet efortul nostru sovietic*”: Interviu acordat de Taylor lui Hart, în „Complotul-monstru”, CIA/CSI.

— „*Precizia dovedită a acestei previziuni*”: Hathaway și Smith, „Richard Helms ca director al CIA, p. 127.

— „*serviciile de informații aveau un rol în viața lui*”: Interviu Helms, istorie orală, 21 aprilie 1982, citat în Hathaway și Smith, „Richard Helms ca director al CIA,” p. 143.

Istoria CIA conține o fascinantă notă de subsol despre consecințele Războiului de Șase Zile din 1967: „James Angleton era tot mai deranjat de perspectiva unui ciclu nesfârșit de războaie la care se adăugau și mai multe războaie din Orientul Mijlociu. Cu asta în minte, a compus ceva ce părea a fi o elocventă pledoarie pentru o mișcare dramatică, menită să rupă cerul acesta distructiv. Într-un memorandum confidențial [către Helms, Angleton propunea] o alianță antisovietică la care să participe Israelul și alte câteva state arabe conservatoare, cum erau Iordania și Arabia Saudită. Toată situația depindea de urgența cu care era organizată, spunea Angleton; cu cât stătea mai mult Israelul în teritoriile arabe ocupate, cu atât era mai puțin binevoitor Tel Avivul să renunțe la ele. [O secțiune ștersă a istoriei discută evident rolul criptodiplomatic jucat de Angleton și de șeful diviziei pentru Orientul Apropiat, James Critchfield, în încercarea de a crea această alianță]. În acest punct al discuțiilor, Departamentul de Stat a aflat de intenție și s-a opus oricărui rol pe care îl puteau avea SUA într-o astfel de situație.

Fără americani pe post de intermediari, aranjamentul a picat. În opiniile aspre ale lui Angleton și Critchfield, fusese scăpată printre degete o oportunitate de proporții istorice.” Ibid., p. 146–147.

— *o operațiune deosebit de delicată, aprobată de președintele Johnson, cu numele de cod Buttercup*: Operațiunea Buttercup este descrisă pe larg în FRUS, Vol. IV și V.

— *CIA crease și condusese partidele comuniste*: Această operațiune, în mare parte necunoscută, a fost descrisă de Tom Polgar într-un interviu cu autorul.

— *Programul, cu numele de cod Globe*: Operațiunea Globe a fost descrisă în interviurile câtorva ofițeri CIA, printre care și în cel al lui Gerry Gossens.

— „*Trebuie să organizezi infrastructura*”: Mărturia lui Helms, Comisia prezidențială pentru activitățile CIA (Comisia Rockefeller), p. 2497–2499.

— „*Au existat acuzații potrivit cărora era greșit din punct de vedere moral*”: Albert R. Haney, „Observații și sugestii cu privire la Programul de Securitate Internă din Străinătate”, 14 iunie 1957, NSC Staff Papers, p. 11–12, DDEL.

— „*Se putea ajunge la tactici de tip Gestapo*”: Istorie orală, Amory, JFKL.

— „*Castro a fost catalizatorul*”: Interviul acordat de Polgar autorului.

— *juntele militare din America Latină erau benefice pentru Statele Unite*: Memorandumul pentru director, „Rolul politic al armatelor din America Latină”, Biroul de Estimări Naționale, 30 aprilie 1968, LBJL. Aceasta era o declarație formală de douăzeci și nouă de pagini a președintelui ONE, Abbot Smith, care prezenta cele mai recent stabilite dictaturi militare, din care șase erau considerate favorabile intereselor americane.

— „*Mobutu mi-a dat o casă*”: Interviul acordat de Gossens autorului.

— *Într-o bătălie clasică pentru Războiul Rece*: Capturarea șefului bazei CIA, David Grinwis, este descrisă într-un interviu nepublicat cu Grinwis, acordat Institutului Hoover, de la Stanford University. Grinwis, consulul american, Mike Hoyt, și doi ofițeri de comunicații ai CIA au fost deținuți timp de 114 zile, până la eliberarea lor de către trupele belgiene.

Bătălia dintre cubanezii lui Che și cubanezii CIA este relatată în Piero Gleijeses, *Conflicting Missions: Havana, Washington and Africa, 1959–1976* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2002), p. 137–159.

— *Rene Barrientos, un general de dreapta, pusese mâna pe putere*: Detaliile acțiunilor CIA sub acoperire pentru susținerea lui Barrientos între 1962 și 1966 se regăsesc în FRUS, Vol. XXXI, documentele 147–180, date publicității în 2004.

— *„Nu poate fi Che Guevara”*: Istorie orală, Henderson, FAOH.

— *„Încerc să îl țin în viață”*: Rapoartele lui Rodriguez din Bolivia sunt reproduse în două memorandumuri pe care Helms le-a trimis Casei Albe la 11 și 13 octombrie 1967, făcute publice în 2004 și republicate în FRUS, Vol. XXXI, documentele 171 și 172.

— *„Poți trimite amprente?”... „Pot trimite degete”*: Interviu acordat de Polgar autorului.

— *„Încă o dată, operațiunile CIA”*: Biroul UAR către Lucius D. Battle, 16 martie 1967, FRUS, Vol. XVIII.

— *„fusesse pe statutul de plată al CIA”*: Istorie orală, Battle, FAOH.

— *„Veți fi criticați”*: Discursul lui Humphrey, citat în transcrierea interviului cu Helms, *Studies in Intelligence*, septembrie 1993.

— *„Revedeți toate proiectele de sensibilitate politică”*: Memorandumul directorului adjunct pentru planificare al Agenției Centrale de Informații (Karamessines) către toți șefii de personal și directorii de divizie, 30 septembrie 1967, dat publicității în 2004, FRUS, Vol. XXXIII.

Capitolul douăzeci și șapte

— *„Sunt conștient de asta”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 280.

— *„Subcomitetul este foarte interesat de operațiunile diverselor organizații militante din această țară”*: scrisoarea lui McClellan către Helms, 25 octombrie 1967, dată publicității în 2004, CIA/CREST.

— *„O tabără de pregătire pentru negri”*: Memorandumul lui Karamessines pentru Casa Albă, 31 octombrie 1967, făcut public în 2004, CIA/CREST.

— *„Nu am de gând să îi las pe comuniști să preia controlul asupra guvernului american”*: Întâlnirea de la prânz cu secretarii Rusk și McNamara, Walt Rostow, directorul CIA, Richard Helms, 4 noiembrie 1967, LBJL.

— *„acționau la indicațiile oricui altcuiva în afară de ale lor”*: „Legăturile internaționale ale grupurilor SUA pentru pace” și scrisoarea de intenție a lui Helms către președinte, 15 noiembrie 1967, date publicității în aprilie 2001, CIA/CREST.

— *nu dispunea absolut nici o informație despre intențiile inamicului*: La 16 februarie 1968, Helms s-a întâlnit cu Consiliul prezidențial pentru spionaj extern. A spus că serviciile americane de informații eșuaseră în ofensiva de la Tet în primul rând din cauza „lipsei de agenți infiltrați în Vietcong.” FRUS, Vol. VI.

— *„generalul Westmoreland nu-și cunoaște dușmanul”*: „Note asupra întâlnirii de la prânz a președintelui cu consilierii pentru politică externă”, 20 februarie 1968, FRUS, Vol. VI. Deși unii istorici și memorialiști i-au atribuit analistului CIA George Carver meritul de a-i fi schimbat lui LBJ opinia despre război în săptămânile și zilele anterioare deciziei lui de a se retrage, istoricul principal al CIA pe problema Vietnamului, Harold Ford, scria că influența lui Carter și a CIA-ului „era evident mai mică decât a altor forțe aflate deasupra sau dedesubtul rapoartelor de spionaj ale CIA: însuși șocul ofensivei de la Tet; acuta ridicare a valului de sentimente antirăzboi ale Congresului și ale publicului; evaluările candidide și deosebit de sinistre produse de președintele CȘSM, Earle Wheeler, Paul Nitze și Paul Warnke; și recentele dezertări ale lui Clark Clifford și ale majorității „Înțelepților” care susținuseră mai înainte efortul lui Johnson de a sprijini războiul. Totuși, acestor cauze care au dus la schimbarea opiniei președintelui trebuie să i se adauge și rapoartele întocmite de Departamentul de Stat și de ofițerii CIA la sfârșitul lunii martie.”

PARTEA A PATRA

Capitolul douăzeci și opt

— *ar fi creat o nouă organizație în afara CIA*: Richard M. Nixon, *Six Crises* (New York: Doubleday, 1962), p. 454. Nixon scria că i-a prezentat intenția sa lui JFK în 1960.

— *Nixon și Helms s-au întâlnit pentru prima lor discuție*: Înregistrat în „Notele ședinței, Johnson City, Texas”, 10 august 1968, 12:25 FRUS, Vol. VI.

Helms s-a întâlnit cu Nixon pentru prima dată în noiembrie 1956, când el și Allen Dulles l-au informat pe vicepreședinte asupra revoluției maghiare înăbușite. În memoriile sale postume, Helms omite această întâlnire cu LBJ descrisă aici, evident cea de-a treia întâlnire a lor față în față.

— *„Ce părere ai despre Helms?”*: conversație telefonică între președintele Johnson și președintele Nixon, 8 noiembrie 1968, 21:23, casetele LBJ, FRUS, Vol. VII.

— *„Richard Nixon nu a avut niciodată încredere în nimeni”*: interviul acordat de Helms lui Stanley I. Kutler, 14 iulie 1988, Arhivele Istoriei Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat cu amabila permisiune a profesorului Kutler.

— *„Nu am nici cea mai mică îndoială... că șicanele lui Nixon l-au afectat pe Kissinger”*: Helms citat în John L. Helgterson, „Informările CIA către candidații la președinție”, mai 1996, CIA/CSI.

— *„Amândoi erau manipulatori inveterați”*: Thomas L. Hughes, „De ce trebuie Kissinger să aleagă între Nixon și țară”, *The New York Times*, 30 decembrie 1973.

— *„să îi clarifice directorului CIA”*: Raport al Grupului de Studiu al Operațiunilor sub acoperire, 1 decembrie 1968, CIA/CREST. Studiul corespundea în mare parte cu raportul final al consiliului prezidențial pentru spionaj extern către LBJ, din decembrie 1968. Consiliul a numit „inadecvate” rezultatele serviciilor americane de spionaj. Îndemna spre „o intensificare a eforturilor de a obține informații semnificative asupra ținutelor prioritare prin operațiunile clandestine de colectare.” A recomandat Comitetului 303 să revadă „toate programele sub acoperire pentru a evalua progresul făcut și, în contextele potrivite, să anuleze proiectele neproductive.” FRUS, Vol. X, documentul 222.

— *„Doctorul Kissinger – Cerere de informații”*: Memorandumul de un paragraf a apărut în dosarele lui Red White, care ocupa în 1969 postul de director adjunct al Serviciului Centrale de Informații – administratorul-șef al Agenției. Dat publicității la 15 mai 2003, CIA/CREST.

— *„Nu vreau să spun că inventează”*: Memorandum de la [șters] către Helms, 18 iunie 1969, FRUS, 1969–1972, Vol. II, documentul 191, dat publicității 21 decembrie 2006.

— *„Inutile”... „O reproducere superficială și irațională”*: Kissinger către Nixon, „Subiect: NIE 11–8–69, «Forțele de atac strategice sovietice»”, cu un memorandum suplimentar de la Helms, adnotat de Nixon la 8 decembrie 1969, FRUS, 1969–1972, Vol. II, documentul 198.

— *„De partea cui este Agenția?”*: Helms, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 382–388.

— *Helms crezuse întotdeauna că mașinăriile nu erau un bun substitut al spionilor*: Nici măcar cele mai bune interceptări electronice nu erau o sursă de informații. În 1968, CIA și Agenția Națională de Securitate aveau un program cu numele de cod Guppy, care intercepta liniile de telefonie mobilă ale liderilor de la Moscova. În septembrie 1968, în ajunul invaziei Cehoslovaciei, liderul Pactului de la Varșovia l-a sunat pe liderul sovietic Leonid Brejnev din aeroportul din Moscova. CIA era pe fir. „Problema era că nu erau proști și vorbeau codat – știți, «luna este roșie» sau o prostioară de genul ăsta – iar noi n-aveam idee dacă asta însemna că invazia continua sau fusese anulată”, a mărturisit David Fischer, un ofițer din cadrul Departamentului de Stat. Istorie orală, Fischer, FAOH.

— *Tratatul pentru Limitarea Armelor Strategice, în plină dezbatere la Helsinki*: Rezidentul KGB în Helsinki și directorul postului CIA căzuseră de acord că nici o parte nu va încerca să infiltreze delegația celeilalte țări. „Consecințele descoperirii ar fi depășit cu siguranță orice informație obținută”, spunea David Fischer, angajat în cadrul Departa-

mentului de Stat. „Din câte știu, ambele părți au respectat înțelegerea. Numai Dumnezeu știe câte oportunități erau de a prinde un biet delegat american cu o finlandeză blondă și durdulie.” Istorie orală. Fischer, FAOH.

— *estimările forțelor nucleare strategice sovietice*: În 1979, Howard Stoertz Jr., pe atunci ofițer de spionaj pentru programe strategice la CIA, a raportat „o serie de supraestimări majore la finalul anilor '50 și '60 și o serie de subestimări de proporții la jumătatea și sfârșitul anilor '60” în analizele CIA despre forțele sovietice. Stoertz, Memorandum pentru Director, Centrul Național de Evaluare a Țărilor Străine, dat publicității în iulie 2006. În martie 2001, directorul Serviciilor Centrale de Informații, George J. Tenet, a spus: „Toate Estimările Naționale de Spionaj scrise pe acest subiect între 1974 și 1986... au supraestimat viteza cu care Moscova avea să își modernizeze forțele strategice.” Remarcile lui Tenet, Conferința asupra analizelor CIA despre Uniunea Sovietică, Princeton University.

— *„Președintele ne-a chemat pe Henry Kissinger și pe mine în Biroul Oval”*: Memorandumul lui Helms pentru dosarul oficial, „Discuția cu președintele Nixon,” 25 martie 1970, FRUS, ianuarie 1969 – octombrie 1970, Vol. XII, documentul 147, dat publicității la 19 decembrie 2006. Într-o ședință de la 13 mai 1970, pe tema acțiunilor subversive propuse împotriva Moscovei, Helms a prezentat un plan cu cinci puncte:

- Tensiunile sino-sovietice. Conflictul sino-sovietic de la graniță și lupta mondială pentru control dintre partidele comuniste îi făceau pe sovietici foarte susceptibili [un rând al textului-sursă rămas confidențial].
- Implicarea sovietică în Orientul Mijlociu. Întrucât prezența sovietică în Orientul Mijlociu este susținută de o serie de factori nestatornici, va exista șansa izbucnirii unui conflict între arabi și sovietici.
- Relațiile sovietice cu Europa de Est. Constanta creștere a naționalismului în Europa de Est în fața intervențiilor militare sovietice și a exploatarei economice face această regiune un teren fertil pentru [mai puțin de un rând al textului-sursă rămas confidențial] operațiunile de intensificare a tensiunilor dintre URSS și statele vasale.
- Relațiile sovieto-cubaneze. Suspiciunea bine întemeiată a lui Castro despre manevrele sovietice de dominare a vieții politice și economice din Cuba, care îi puteau afecta conducerea, creează o situație care invită [mai puțin de un rând al textului-sursă confidențial] la manipulare.
- Dizidența sovietică internă și stagnarea economică. Prin cultivarea neliniștii comunității sovietice de spionaj, poate fi posibilă crearea de presiuni care să ducă la reducerea eforturilor externe ale sovieticilor prin concentrarea asupra situațiilor interne critice.

— *„în fața amenințării unui Partid Comunist sau a unei victorii electorale populare”*: Helms, „Tensiuni în Uniunea Sovietică și Europa de Est: Provocări și oportunități”, nedat, dar începutul lui aprilie 1970, FRUS, ianuarie 1969–1970, Vol. XII, documentul 149.

— *Guy Mollet al Franței*: Wells Stabler, care lucrase ca șef al departamentului politic al ambasadei americane de la Paris între 1960 și 1965, spunea: „Guy Mollet [și alți lideri francezi ai celei de-A Patra Republici] aveau ceea ce se putea numi o relație fiduciară cu Statele Unite și într-adevăr, primeau un anumit ajutor financiar de la guvernul SUA. L-am întâlnit pe Guy Mollet și am purtat cu el o discuție plăcută. Apoi a sunat telefonul și s-a uitat la mine, a zâmbit și a spus, «Ei bine, unul din colegii dumneavoastră a venit să mă vadă». Sincer să fiu, mi s-a părut o situație destul de jenantă.” Istorie orală, Stabler, FAOH.

— *cel puțin 65 de milioane de dolari*: Programul a început în 1948, așa cum am detaliat în Capitolul 3, și a costat cel puțin 65 de milioane de dolari, informația reieșind dintr-un raport din 1976 al proaspătului creat Comitet pentru Spionaj al Camerei. Rapoartele ședinței Comitetului 303 de la 25 iunie 1965 spun: „Propunerea italiană era considerată, în general, «un rău necesar» și a fost aprobată cu următoarea clauză: Domnul [McGeorge] Bundy, deplorând cronicul eșec al partidelor politice democrate italiene de a-și utiliza forțele, a folosit termenul «rușine anuală».”

La 4 august 1965, Bundy i-a trimis următorul memorandum președintelui Johnson: de-a lungul timpului, SUA a asistat substanțial partidele politice democratice și sindicatele italiene. În perioada 1955–1965, suma totală a ajutoarelor a atins aproape [sters]. În ultimii ani, am redus această asistență, în special pentru că profesioniștii care lucrează îndeaproape cu această operațiune au concluzionat că nu ne primim pe deplin răsplata de pe urma acestor bani și că partidele politice italiene au mai degrabă nevoie de o conducere administrativă energică decât de banii SUA. Președintele Kennedy consideră că aceste subvenții politice, plasate la acest nivel, erau excesive... Între timp, prin canale separate și oarecum neobișnuite, [sters] nu s-au cerut ceva mai mulți bani... Este în continuare adevărat că lupta împotriva comunismului din Italia este una politică și a resurselor; dar ajutoarele și resursele inteligente folosite sunt două lucruri complet diferite." Rapoartele Comitetului 303 și memorandumul lui Bundy se află în FRUS, Vol. XII, date publicității aprilie 2001.

— „*resurse financiare, resurse politice, prieteni, capacitatea de a șantaja*“: istorie orală, Fina, FAOH.

— „*un tip cu privirea rece*“: istorie orală, Robert Barbour, FAOH. Predecesorul lui Barbour, Samuel Gammon, a spus, „Graham putea să smulgă bucurios aripile unei muște cu penseta dacă era necesar pentru intensificarea unei operațiuni.“ Aceștia erau oamenii care îl admirau pe Martin.

— „*secretos și ciudat*“: istorie orală, Michael E. C. Ely, FAOH.

— „*alunecos ca un țipar*“: istorie orală, ambasadorul James Cowles Hart Bonbright, FAOH.

— „*Martin schimbase fondurile Planului Marshall*“: istorie orală, Benson E. L. Timmons, III, HSTL. Timmons era șeful adjunct al misiunii Planului Marshall din Paris.

— „*Am o mare încredere personală în Graham Martin*“: Nixon către Kissinger, 14 februarie 1969, FRUS, Vol. II, documentul 298.

— „*Talenti s-a dus să se întâlnească*“: Conform lui Richard Gardner, ambasadorul american în Italia între 1977 și 1981; remarcile lui Gardner, Consiliul Carnegie, 19 ianuarie 2006. Vezi și memoriile lui Gardner, *Mission Italy: On the Front Lines of the Cold War* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005). În 1981, Talenti s-a alăturat personalului Casei Albe în timpul administrației Reagan, în calitate de consilier politic. A ajuns să se implice într-un caz de trafic de influență acum uitat, cunoscut sub numele de Scandalul Wedtech, care, în cele din urmă a dus la demisia procurorului general al Statelor Unite, Ed Meese.

— „*era omul potrivit*“: istorie orală, Wells Stabler, FAOH și interviu cu autorul.

— „*Nixon și Kissinger cu cerut CIA-ului*“: Rapoartele selectate ale Comitetului 303 despre primele optsprezece luni ale administrației Nixon au fost date publicității în aprilie 2006. Susținerea oferită de CIA Alianței Naționale pentru Revoluție Socială a lui Thieu a început în septembrie 1968, când Comitetului 303 a autorizat prima alocare de lichidități de 725.000 de dolari. Jumătate din sumă a mers în conturile lui Thieu între septembrie 1968 și martie 1969. Sursele citate: Memorandum către Comitetul 303, 29 august 1968, FRUS, ianuarie-august 1968, Vol. VI; Kissinger către Nixon, „Susținerea secretă pentru Lien Minh (Alianța Națională pentru Revoluție Socială), 27 martie 1969; Kissinger către Nixon, „Operațiuni împotriva barărilor și depozitelor din Dien Bien Phu din Vietnamul de Nord“, 18 iulie 1969; Kissinger către Nixon, „Operațiuni de subminare a moralului dușmanului din Vietnam“, 9 decembrie 1969; memorandum către Comitetul 303, 11 decembrie 1969; „Rapoartele ședinței Comitetului 303, 23 decembrie 1969“, în FRUS, ianuarie 1969–iulie 1970, Vol. VI, documentele 47, 98, 156, 157 și 165.

— „*președintele s-a întrebat*“: Memorandum pentru dosarele oficiale, „Subiect: Discuția cu președintele despre Tibet“, 4 februarie 1960, CIA/CREST.

— „*Agenția a cerut încă 2.5 milioane de dolari pentru a susține insurgenții din Tibet*“: FRUS, Vol. XVII, 1969–1976, documentele 273–280, citând ședința Comitetului 303 din 30 septembrie 1969 și ședința Comitetului 40 de la 31 martie 1971. (Comitetul 303 a fost redenumit Comitetul 40 în februarie 1970.)

— „*nu a intervenit deloc CIA?*“: Memorandumul conversației Kissinger-Chou, FRUS, Vol. XVII, 1969–1976, documentul 162, dat publicității în septembrie 2006.

— *CIA și-a încuiat afacerile în China în anii care au urmat: Nu pe deplin.* La un an de la vizita lui Nixon în China, Jim Lilley de la CIA – născut în China, spion american în Asia timp de douăzeci de ani – a propus să se alăture Oficiului de Legătură al Statelor Unite de la Beijing, care urma să se deschidă. Avea să fie prima misiune diplomatică americană de la preluarea puterii de către Mao cu aproape un sfert de secol înainte.

Lilley a primit aprobarea și a lucrat timp de doi ani ca primul șef al bazei din Beijing, iar mai târziu sub conducerea lui George H. W. Bush. Acest lucru se întâmpla înainte ca Bush să devină director al Serviciilor Centrale de Informații în 1976. Statutul lui Lilley ca ofițer CIA a fost declarat deschis guvernului chinez și a fost acceptat cu o singură condiție: fără spionaj. Lilley nu putea să recruteze agenți de spionaj sau să desfășoare acțiuni sub acoperire – ori altfel...

Lilley a compus o listă codată de viitoare ținte în așteptarea zilei în care CIA avea să deschidă un post adevărat la Beijing. Dar a fost întrerupt de vizita lui Bush. Gregarul l-a luat pe Lilley sub aripa sa, l-a dus la recepții pentru a-i cunoaște pe oficialii chinezi și l-a prezentat restului corpului diplomatic. Bush i-a spus: „Vreau să participi la misiunea mea”, își amintea Lilley. „Vreau să lucrez cu tine și să te fac parte din echipă.” Astfel, Lilley s-a împrietenit cu viitorii lideri ai Statelor Unite și ai Chinei. Bush și Lilley l-au remarcat atunci și pe vicepremierul Deng Xiaoping, care avea să se ridice ca lider al regimului după moartea lui Mao. (Deng obișnuia să spună că nu conta dacă o pisică era albă sau neagră, atât timp cât prindea șoareci. Ar fi fost un bun director de post). Deng, Bush și Lilley au început să lucreze împreună. Noii prieteni au căzut de acord, în principiu, să colecteze informații militare, strategice și tehnologice împotriva Uniunii Sovietice la momentul potrivit. Bush și Lilley au revenit în China ca cetățeni privați și l-au convins pe Deng să deschidă China companiilor petroliere americane. Acordul pentru spionaj s-a încheiat în 1989, după ce președintele Bush l-a numit pe Jim Lilley ambasadorul american în China.

— *Intermediarul CIA era Pote Sarasin:* Dosarele Lotus, date publicității în decembrie 2006, pot fi găsite în FRUS, Vol. XX, documentele 2, 120 și 129. Documentul 2 – memorandumul conversației, „Subiect: Lotus,” Bangkok, 16 ianuarie 1969 – descrie împrejurările.

— *„democrația nu funcționează” și „Nu ar trebui să fie nici o schimbare”:* FRUS, Vol. XX, documentele 142 și 143 (raportul ambasadorului Len Unger asupra loviturii și analiza lovurii de stat făcută de Kissinger pentru Nixon, 17 noiembrie 1971).

— *„Puneți-i la treabă pe ticăloșii de la CIA”:* Transcrierea conversației telefonice dintre președintele Nixon și Henry Kissinger, 17 aprilie 1970, FRUS, Vol. VI, ianuarie 1969 – iulie 1970.

— *„Dă-i banii lui Lon Nol”:* Nixon către Kissinger, 20 aprilie 1970, FRUS, Vol. VI, ianuarie 1969 – iulie 1970

— *„CIA a descris fluxul de materiale prin Sihanoukville drept un măruntș”:* „Înregistrarea întâlnirii președintelui cu Consiliul pe probleme de spionaj extern”, 18 iulie 1970, FRUS, ianuarie 1969 – iulie 1970, Vol. VI, dată publicității în aprilie 2006.

— *„6 miliarde de dolari pe an pe spionaj”:* Ibid.

— *„oamenii care îi ofereau informații contrafăcute:* „Înregistrarea întâlnirii președintelui cu Consiliul pe probleme de spionaj extern”, 18 iulie 1970, FRUS, 1969–1972, Vol. II, declassificat decembrie 2006. Aici avem un exemplu al futilității secretelor oficiale. Înregistrarea a fost dată publicității de două ori, în două moduri diferite. Prima a indicat un buget de 6 miliarde de dolari pentru anul 1970. A doua a ascuns această informație pe baza securității naționale – dar a dezvăluit mai detaliat decât cea dintâi criticile aduse de Nixon decât prima. Autorul aplaudă inconsecvența cenzorilor guvernului în acest caz.

Capitolul douăzeci și nouă

— *Puține națiuni latino-americane au luat în seamă idealurile democrației și domina legii:* Una dintre acestea era Costa Rica, a cărei democrație fusese stabilită în 1949 de către José Figueres Ferrer, cunoscut ca „Don Pepe.” Tocmai fusese reales președinte, pentru a treia oară, în 1970. Era căsătorit cu o americană, vorbea excelent engleza, iar de-a

lungul anilor, acceptase cu o ocazie bani al bazei CIA, un lucru pe care l-a recunoscut pe față mai târziu. „Conspiram împotriva dictaturilor latino-americane și voiam ajutor din partea Statelor Unite”, le-a mărturisit el reporterilor de la *The New York Times*. „Eram bun prieten cu Allen Dulles.” Agenția credea că îl cumpărase pe Figueres. Era doar închiriat.

La începutul anului 1970, ambasadorul american era un diplomat de carieră pe nume Clarence Boonstra, iar noul director de post CIA era un vechi ofițer bețiv, în vârstă de șaizeci de ani, pe nume Earl Williamson. „Earl lucrase cu mine, cu ani înaintea, în Cuba”, spunea ambasadorul Boonstra într-un interviu din istoria orală. „Când a fost propus ca director de post, am obiectat; acceptam cu condiția ca Williamson să lucreze sub comanda mea și să nu facă ceea ce i se spusese, să tulbure lucrurile cu acțiuni subversive care nu erau necesare – adică maimuțăriile.” Apoi, Nixon a numit un nou ambasador, pe Walter Ploeser, un congressman republican învins și un colecționar împătimit de fonduri politice. De-odată, amenințarea roșie a început să înflorească. „De ceva vreme, Costa Rica plănuia să permită Uniunii Sovietice să stabilească o ambasadă”, spunea ambasadorul Boonstra. „Pentru că așa era în Costa Rica, democrație și deschidere către toată lumea.”

Noul trimis și directorul său de post trăiau cu impresia greșită că exista „o mare rețea comunistă în curs de instalare în Costa Rica drept punct central pentru o subversiune în emisferă”, spunea ambasadorul Boonstra. „Și au început o serie de acțiuni, purtând o cruciadă.” Au lucrat pentru subminarea nou-reinstalatului președinte al Costa Ricăi, dar au eșuat mizerabil. Șeful de post, aflat într-o stare de beție cruntă, alături de prietenii lui localnici, a declarat că zilele lui Don Pepe la conducerea statului erau numărate. Președintele a aflat repede de dreapta asta. A denunțat public un complot de răsturnare a guvernului său, l-a identificat pe șeful postului CIA, l-a declarat public persona non grata, iar apoi, tot public, l-a expulzat.

„Maimuțăriile” directorilor posturilor CIA de teapa lui Earl Williamson cu greu se puteau numi acțiuni sub acoperire. „În întreaga Americă Latină există o sensibilitate tot mai mare... față de presupunerile privind intervenția CIA în afacerile statelor latine”, scria un analist în domeniul spionajului al Departamentului de Stat în martie 1970. „Sensibilitatea este foarte acută, în special în Chile.”

Dacă Agenția pune bani, arme și informații obținute prin spionaj în mâinile conspiratorilor pe timpul Războiului Rece, la fel făceau și sovieticii. Dacă Agenția pune la cale operațiuni care duceau la moartea, închiderea sau torturarea civililor nevinovați, la fel făcea și dușmanul. Banii americani cumpărau alegerile din întreaga lume, iar Kremlinul avea și el sacii lui de bani. Dar curtea din spate a Americii era un teren accidentat pentru Moscova. „Pentru SUA, America Latină este o sferă specială de interese”, scria șeful KGB și viitorul lider sovietic Iuri Andropov într-un document, în timpul administrației Nixon. „Nu trebuie să uităm asta. Politica noastră în America Latină trebuie să fie prudentă.” Andropov citat în Christopher Andrew și Vasili Mitrokhin, *The World Was Going Our Way: The KGB and the Balthe for the Third World* (New York: Basic Books, 2005), p. 77.

— *Una din acestea era Chile, unde CIA urmărea cum se contura pe zi ce trecea amenințarea roșie:* dacă nu este indicat altfel, citatele și datele despre operațiune din acest capitol sunt luate dintr-o colecție de dosare CIA date publicității între 1999 și 2003, disponibile online la <http://foia.state.gov/SearchColls/CIA.asp>. Vezi și Peter Kornbluh, *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity And Accountability* (New York: New Press, 2004).

— *un program de război politic:* Dosarele CIA dezvăluie partea de vină a campaniei sub acoperire în schimbarea rezultatului alegerilor din 1964. Într-un memorandum din 21 iulie 1964 către Comitetul 303, CIA a propus fonduri de 500.000 de dolari în plus pentru înfrângerea lui Allende. Banii aveau să îi permită lui Eduardo Frei Montalva, creștin-democrat, să „mențină pasul și ritmul efortului său de campanie” – și să îngăduie CIA-ului să poată rezolva „contingențe de ultimă oră.” La 23 iulie 1964, Comitetul 303 a aprobat propunerea. Într-un memorandum către McGeorge Bundy, Peter Jessup de la CIA a spus: „Nu ne putem permite să pierdem de data asta, nu cred că ar trebui să facem vreo economie în organizarea acestui eveniment. Presupunem că și comuniștii varsă bani, dar nu avem dovezi. Probabil și ei presupun același lucru despre noi; nici ei nu au dovezi. Hai să

vărsăm și mai mulți." Secretarul de stat, Rusk, l-a informat pe LBJ despre alegerile chiliene la ședința NSC de la 1 septembrie: „Părea că forțele non-comuniste din Chile aveau să obțină victoria în alegerile de la 4 septembrie, parțial ca rezultat al bunelor acțiuni ale CIA: iar acest lucru va reprezenta un triumf al democrației și o lovitură dată comunismului în America Latină.” Cu 300.000 de dolari alocați pentru înfrângerea lui Allende în 1970, probabil că CIA depășea KGB la cheltuieli cu doi la unu. Arhivele sovietice de spionaj sugerează că Allende a primit cel puțin 50.000 de dolari de la Moscova și încă 100.000 de dolari spălați prin Partidul Comunist Chilian. Problema cu Allende, în viziunea Kremlinului, era faptul că acesta era un socialist burghez, un „roz-bombon”, nu un comunist adevărat.

— *reprezentanții superiori ai Vaticanului*: Relația dintre CIA și Sfântul Scaun era foarte strânsă încă din 1947, dar rămăsese deosebit de obscură. Singurul „Raport asupra activităților grupului special al CIA pentru Chile, 15 septembrie – 3 noiembrie 1970”, a ieșit la iveală și a luminat această fațetă ascunsă.

— *„se tipăreau afișe, se strecurau povești”*: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 400. În memoriile sale, Helms numește Chile (înainte de 1970) „o mică țară democratică.” O veche glumă în jurnalismul britanic (înainte de 1970) spunea că cel mai plictisitor titlu din lume ar fi: „Mic cutremur în Chile, puțini morți.”

— *„Nu am mai văzut niciodată o propagandă atât de oribilă”*: Remarcile lui Edward M. Korry, Centro de Estudios Públicos, Santiago, Chile, 16 octombrie 1996. Publicate în *Estudios Públicos*, primăvara 1998.

— *„Kendall s-a dus la Nixon”*: interviurile acordate de Helms lui Stanley I. Kutler, 14 iulie 1988, Arhivele Istoriei Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat prin amabila permisiune a profesorului Kutler.

— *„Domnule Helms, a spus el, aveți deja Vietnamul vostru”*: interviul acordat de Polgar autorului.

— *Direcția I cuprindea războiul politic*: Și a fost suplimentată cu sute de mii de dolari de la multinaționala americană ITT, care deținea mari proprietăți în Chile. Bani au fost distribuiți la indicațiile CIA și la sugestia unui membru al consiliului de administrație al ITT – John McCone.

— *„Oricine locuise în Chile”*: mărturia lui Phillips, Comitetul Church, 13 iulie 1975, dată publicității în 1994.

— *„să le condimenteze evaluările finale”*: Haig către Kissinger, 7 decembrie 1970. FRUS, 1969–1976, Vol. II, documentul 220.

— *„posturile-cheie dominate de susținători ai stângii sub conducerea lui Helms”*: Nixon către Kissinger, 30 noiembrie 1970 [Haig citat în nota de subsol], FRUS, 1969–1976, Vol. II, documentul 216, dat publicității la 21 decembrie 2006.

— *„reconsiderării majore a mijloacelor”*: Haig către Kissinger, 7 decembrie 1970, FRUS, 1969–1976, Vol. II, documentul 220.

— *„Nixon s-a ridicat împotriva Agenției”*: Shultz istorie orală în Gerald S. Strober și Deborah Hart Strober, *Nixon: An Oral History of His President* (New York: Harper-Collins, 1994), p. 83. Această carte este o resursă inestimabilă, ca de altfel și istoria orală Strober a administrației Reagan.

— *„o abordare de înjumătățire brutală ar putea fi dezastroasă”*: K. Wayne Smith către Kissinger, „Întâlnirea prezidențiană cu consiliul pe tema bugetului pentru spionaj.” 21 decembrie 1970, FRUS, Vol. II, documentul 221. Nixon a continuat să facă presiuni pentru reduceri și schimbări radicale în cadrul Agenției. „Vreau să zdruncin CIA-ul din temelii”, i-a spus lui Kissinger la 21 ianuarie 1971 într-o notă scrisă. FRUS, Vol. II, documentul 224.

— *Își câștigase reputația la Casa Albă în timpul administrației Nixon*: Schlesinger făcea parte din cvartetul oamenilor care s-au ridicat la putere măcelărind guvernul după indicațiile lui Nixon:

- Caspar Weinberger, șeful lui Schlesinger de la biroul pentru buget, a atacat sistemul de ajutor social din timpul administrației Nixon. Un deceniu mai târziu, a dublat cheltuielile Pentagonului ca secretar al apărării în timpul administrației Ronald Reagan.

- Donald Rumsfeld a atacat războiul împotriva sărăciei pentru Nixon în cadrul Biroului pentru Oportunitățile Economice. În 1975, i-a urmat lui Schlesinger la Pentagon, devenind cel mai tânăr secretar al apărării din istorie.
- Dick Cheney, în vremea sa un congressman mare amator de reduceri bugetare, i-a urmat lui Rumsfeld ca șef de cabinet al președintelui Ford la Casa Albă, apoi, în 1989, i-a urmat lui Weinberger ca secretar al apărării. În momentul scrierii acestei cărți, este vicepreședintele Statelor Unite și suveranul operațiunilor secrete ale guvernului.
- Rumsfeld a revenit ca secretar al apărării în a doua administrație Bush – cel mai bătrân secretar al apărării din istorie, prezidând asupra unei organizații care cheltuia o jumătate de trilion de dolari pe an.

Aceasta a fost calea către putere a oamenilor lui Nixon care au condus Pentagonul timp de douăzeci și doi din cei treizeci și trei, între 1973 și 2006. Toți patru au ajuns să împărtășească disprețul președintelui pentru Agenția Centrală de Informații.

— *încheierea războiului din Vietnam în condițiile americane*: O evaluare tipică a lui Nixon a performanței CIA în acel rol a urmat ordinului său de începere a unei campanii mondiale de propagandă pentru susținerea noilor bombardamente asupra Vietnamului de Nord.

„Performanța Agenției în domeniul războiului psihologic este rușinoasă”, scria Nixon într-un memorandum către Kissinger și Haig, de la 19 mai 1972. „E nesemnificativă. Sau ca să fiu mai sincer, nu reprezintă nimic... Nu îi condamn pur și simplu pe Helms și CIA-ul. Până la urmă, ei nu-mi susțin politicile.”

— *„Nu exista nici o dovadă că comunitatea Serviciilor de Informații”*: James R. Schlesinger, „Evaluare a comunității de spionaj”, ultrasecretă, 10 martie 1971, dată publicității cu părți șterse în 1998, CIA/NARA. Raportul sublinia ideea centrale pentru abolirea postului directorului Serviciilor Centrale de Informații după 11 septembrie: DCCI prezida asupra unor republici războinice, nu asupra unei confederații de stat. Autoritatea lui asupra imperiului de spionaj era inexistentă dincolo de CIA. Schlesinger a sugerat crearea unui nou post: un director național de informații, cu autoritate reală asupra tuturor triburilor și fiefurilor. Nu era momentul potrivit pentru o dezbatere despre CIA. Aveau să mai treacă treizeci și trei de ani pentru ca ideea să fie acceptată și pusă în practică.

— *„cel mai controversat schimb de focuri”*: Haig către Kissinger, cu documente atașate de la Kissinger și Shultz către Nixon, „Evaluare a comunității de spionaj”, 27 martie 1971, FRUS, Vol. II, documentul 229. Acest conflict a dus la crearea Comitetului pentru Spionaj al Consiliului Național de Securitate – condus, desigur, de Kissinger – care trebuia să preia administrarea serviciilor americane de informații. Comitetul a avut prima sesiune la 3 decembrie 1971. Nu s-a mai întâlnit apoi în 1971 sau 1972.

— *Președintele i-a ordonat personal lui Helms să predea controlul CIA*: Memorandumul președintelui Nixon, „Organizarea și administrarea Comunității Statelor Unite de Spionaj Extern”, 5 noiembrie 1971, FRUS, Vol. II, documentul 242. Helms i-a eliminat pe directorul adjunct Cushman din două motive. Primul, pentru a proteja Agenția de Richard Nixon; al doilea, pentru suportul necondiționat pe care Cushman îl acordase veteranului scandalului Watergate, E. Howard Hunt. Helms i-a trimis o notă ostilă lui Nixon la 3 decembrie 1971, în ziua de dinaintea primei ședințe a Comitetului pe probleme de spionaj mai sus menționat. „Atașez aici o copie a înputernicirii directorului general al Serviciilor Centrale de Informații care pare să corespundă cu directiva dumneavoastră”, spunea mesajul. „Când înlocuitorul generalului Cushman va fi suficient de îndoctinat, voi semna o astfel de hârtie pentru el.” Acel înlocuitor, generalul Vernon Walters, a ocupat postul șase luni mai târziu, la 2 mai 1972. Problema a fost curând acoperită de evenimentele puse în mișcare de Howard Hunt și afacerea Watergate.

— *„CIA nu face doi bani”*: comentariile lui Nixon la 23 iulie 1971, ședința pentru buget de la Casa Albă, citate în *Jurnalele Haldeman: În interiorul Casei Albe sub Nixon, ediția multimedia completă*, CD-ROM, Sony Electronic Publishing, 1994, înregistrare pentru 25 iulie 1971. În anul următor, Nixon a continuat să facă presiuni pentru epurare. „Unul dintre departamentele care are mare nevoie de curățenie este CIA”, i-a scris el lui Haldeman la 18 mai 1972. „Problemele de la CIA sunt legate de birocrăția exagerată care

și-a paralizat complet creierul și de faptul că personalul său, la fel ca cel al Departamentului de Stat, este format mai degrabă din oameni din Ivy League și de la Georgetown decât din acei oameni pe care îi avem la servicii și la FBI. Vreau imediat un studiu care să stabilească membrii CIA care pot fi îndepărtați prin acțiune prezidențială... Vreau ca acțiunea să înceapă imediat prin [directorul de buget Caspar] Weinberger, pentru o reducere în forță a tuturor pozițiilor din grupurile executive ale CIA, cu 50 de procente. Această reducere în forță ar trebui îndeplinită până la sfârșitul anului, pentru ca apoi să putem recruta oameni mai buni. Desigur, reducerea ar trebui făcută numai dacă este necesară din motive bugetare, dar voi cunoașteți motivul adevărat și vreau să se acționeze pentru rezolvarea problemei."

— „să oprească și să pornească la comandă mașinăria”: mărturia lui Phillips, Comitetul Church.

Capitolul treizeci

— Nixon... amplasase microfoane de ultimă generație... la Casa Albă: Între 16 februarie 1971 și 12 iulie 1973, președintele Nixon a înregistrat în secret mai bine de 3.700 de ore de ședințe și conversații cu microfoane, cu senzori de voce ascunși la Casa Albă și Camp David. A luat această decizie în parte pentru a se proteja împotriva inevitabilelor memorii ale lui Henry Kissinger.

Nixon l-a învinovățit pe Kissinger pentru decizia de a-i înregistra pe angajații de la Casa Albă pentru a opri scurgerile de informații către presă. „Henry a comandat organizarea operațiunii ăsteia blestemată”, i-a spus președintele secretarului său de presă, Ronald L. Ziegler, la 14 mai 1973. „El a pus totul la cale, ascultă ce-ți spun. El a venit în biroul meu, agitându-se cu asta, «S-a aflat despre una și alta». Am spus: bine, investighează-i pe ticăloși, ridicând tonul. „Iar el a ascultat toate casetele alea. S-a desfășurat cu ele, s-a lăfăit în ele.”

— încercând să împiedice scurgerile de informații către presă: Desigur, nici un președinte nu se împotriveaua scurgerilor de informații dacă îi erau favorabile, după cum arată următoarea conversație. Subiectul „raportului lui Helms” era primul ministru al Indiei, Indira Gandhi, pe care Nixon l-a numit „târfa aia”, a cărei conducere era subiectul unui studiu ultrasecret pe care Helms îl trimisese Casei Albe:

Nixon: Apropo, raportul lui Helms - să-mi dai o copie. O să-l dau pe mâna presei. Să facem totul public... Vreau ca raportul lui Helms să fie pus în mâna unui editorialist care să publice povestea completă. Vreau să-l trimiți presei... Așa se fac lucrurile... Așa trebuie să le facem. Nu ești de acord?

Kissinger: Ba da, sunt de acord...

Nixon: Doar asigură-te să nu se întâmple la Casa Albă.

Kissinger: Desigur. O să mă ocup de asta azi.

Transcrierea conversației, 6 decembrie 1971, 18:14-18:38, FRUS, 1969-1972, Vol. E-7, dată publicității iunie 2005.

— „un personaj unic”: Istorie orală, Sam Hart, FAOH.

— „A descris misiunea drept o chestiune de securitate națională”: Istorie orală, Barker în Gerald S. Strober și Deborah Hart Strober, *Nixon: An Oral History of His Presidency* (New York: HarperCollins, 1994), p. 217.

— „într-adevăr, făcea unele lucruri pentru președinte”: Conversația a fost înregistrată la cartierul general al CIA: caseta a fost obținută apoi de Echipa Specială de Investiții a cazului Watergate, iar transcrierea se află la Arhivele Naționale.

— „o operațiune despre care CIA nu știa nimic”: Walters istorie orală în Strober and Strober, *Nixon: An Oral History*, p. 60.

Walters, care vorbea nouă limbi, lucrase ca asistent de cabinet s-a dovedit indispensabil pentru Eisenhower și ca interpret pentru Ike, vicepreședintele Nixon și pentru oficiali superiori de la Departamentul de Stat și pentru Apărare în anii '50. Fusese atașat militar și legătura CIA în Italia între 1960 și 1962 și lucrase în Brazilia, unde ajutase la organizarea unei lovituri de stat militare între 1962 și 1967. Ca atașat pentru apărare în Franța, între 1967 și 1972, negocierile anterioare și din timpul negocierilor de pace din Paris. Nixon îl

admira încă de când Walters îl ajutase să scape din mâinile unei mulțimi furioase în timpul unei călătorii la Caracas, în 1958.

— „*Dick, nu te-ai culcat?*”: Richard Helms cu William Hood, *A Look Over My Shoulder: A Life in the Central Intelligence Agency* (New York: Random House, 2003), p. 3–5.

— „*O să ne fie al naibii de greu*”: Colby citat în Strober și Strober, *Nixon: An Oral History*, p. 312.

— „*Puteam să transportăm bani în orice colț al lumii*”: Interviu acordat de Helms lui Stanley I. Kutler. 14 iulie 1988, Arhivele Istoriei Wisconsin, cutia 15, dosarul 16, citat prin amabila permisiune a profesorului Kutler. În acest interviu, Helms a povestit despre o conversație care ilustrează cât de aproape s-a aflat noul lui director adjunct de cererea de bani pentru tăcere. Înainte de a treia și ultima întâlnire cu Dean de la Casa Albă, Vernon Walters s-a întors către Helms și a spus „Uite, să spunem că cedez. Cel mai rău lucru care se poate întâmpla este să fiu concediat sau să trebuiască să demisionez.” Walters nu înțelegea care era situația, nu-și dădea seama că Agenția se afla în cel mai mare pericol. „Fusese acolo timp de șase săptămâni. Nu știa ce se întâmplă”, spunea Helms. „Probabil nici nu știa că Agenția avea fonduri pe care nu trebuia să le justifice.”

Biograful lui Helms, Thomas Powers, scria la sfârșitul anilor '70 că „rolul CIA în Watergate va rămâne pentru totdeauna un subiect de dezbateră.” Principalul cronicar al scandalului Watergate, Stanley Kutler, scria la începutul anilor '90 că rolul Agenției „pare destinat să rămână obscur.” Istoria este acum mult mai clară. Folosirea a șase foști oameni ai CIA în afacerea Watergate era parte a obișnuinței administrației Nixon de a organiza operațiuni clandestine de la Casa Albă. Nixon a încercat să folosească CIA-ul, pentru a depăși FBI-ul. A reușit, pentru o scurtă perioadă de timp. Helms și Walters au respectat ordinul președintelui de a merge mai departe timp de șaisprezece zile. Nu ar fi fost prinși dacă Helms ar fi pus totul la bătaie. Au eșuat pentru că el prețuia Agenția mai mult decât o prețuia Richard Nixon.

— *Kissinger a propus înlocuirea lui Helms cu James Schlesinger*: FRUS, Vol. II, documentul 284, notă editorială.

— „*O idee foarte bună*”: 10 noiembrie 1972, referință în *Jurnalele Haldeman: În ineriorul Casei Albe sub Nixon, ediția multimedia completă*, CD-ROM, Sony Electronic Publishing, 1994.

— „*să distrugă Serviciul Străin*”: Casetele Casei Albe, conversație între Nixon și Kissinger, Biroul Oval, 13 noiembrie 1972, Arhivele Naționale.

— „*să dezbin departamentul*”: 21 noiembrie 1972, înregistrare în *Jurnalele Haldeman*.

— „*Uitați, domnule președinte*”: interviul acordat de Helms lui Kutler.

— „*o conspirație a CIA-ului pentru ca să te îndepărteze din funcție?*”: Transcrierea interviului lui Nixon cu Frank Gannon, Arhivele Media Walter J. Brown, University of Georgia, disponibile online la <http://www.libs.uga.edu/media/collections/nixon>. Gannon la interviu pe Nixon timp de nouă luni în 1983; transcrierile complete au fost publicate în 2002.

— „*adică unul care purta tatuajul RN*”: interviul acordat de Helms lui Kutler.

— „*Au acolo 40.000 de oameni care citesc ziare*”: John L. Helgeson, *Getting to Know the President: CIA Briefings of Presidential Candidates, 1952–1992* (Washington, DC: Centrul pentru Studii de Spionaj, CIA, 1995). Nixon dublase personalul de la cartierul general.

— „*Schlesinger trebuie să fie omul de la conducere*”: Casetele Casei Albe, 27 decembrie 1972. În memorandumul lui înregistrat, Nixon a sublinat „nevoia de îmbunătățire a calității, dar și a reducerii cantității oamenilor de vârf din CIA. La fel ca Departamentul de Stat, CIA este, în mare parte o instituție cu birocrație liberală. Vreau ca personalul de acolo să fie redus cu cel puțin jumătate – nu, cu cel puțin treizeci și cinci, patruzeci de procente – și vreau o îmbunătățire clară a atitudinilor celor de la CIA față de politica noastră externă.”

— „*Cu toții aveam lacrimi în ochi*”: istorie orală Halpern în Ralph E. Weber, ed., *Spy-masteas: Ten CIA Officers in Their Own Words* (Wilmington, DE: Scholarly Resources, 1999), p. 128.

Capitolul treizeci și unu

— „*să schimbăm conceptul „serviciilor secrete”*”: William Colby, *Honorable Men: My Life in the CIA* (New York: Simon and Schuster, 1978). Portretizarea mea făcută acestui pasaj al istoriei CIA este influențată de interviurile cu Bill Colby, luate în persoană și prin telefon între 1988 și 1996, cu câteva săptămâni înainte de moartea lui.

— *dușmanul spărsese apărarea CIA*: La vremea aceea existau, știm acum, câteva infiltrări la cel mai jos nivel în cadrul CIA. Un analist pe nume Larry Wu-tai Chin spiona pentru China de douăzeci de ani fără să fie detectat. Cele mai bune dovezi pe care le avem astăzi sugerează că nici una dintre cârțițe nu era sovietică. Dar, în opinia lui, absența dovezilor nu constituia dovada absenței.

— „*Agencia centrală de informații – „a” mic, „c” mic, „i” mic*”: Schlesinger citat în Douglas F. Garthoff, *„Directors of Central Intelligence as Leaders of the U.S. Intelligence Community, 1946–2005,”* 2006, CIA/CSI.

— *una dintre cele mai periculoase decizii pe care le-a luat vreodată un director al Serviciilor Centrale de Informații*: Schlesinger spune astăzi că nu voia ca oamenii lui să îi înțeleagă literal ordinul și că nu se gândise vreodată că cineva chiar îl va respecta. Dar este de neconceput ca ofițerii CIA să ignore un ordin legal din partea unui director.

— *Carta extrem de vagă a CIA*: Baza legală pentru ca Agenția să desfășoare acțiuni sub acoperire depindea de indicațiile legale primite de la Consiliul Național de Securitate, o înțelegere clară între președinte și directorul Agenției și o supraveghere modică a Congresului. În 1973, acea relație tripartită era complet disfuncțională. Puterile consilierului de securitate națională – o poziție pur administrativă care nu avea nici o bază legală sau statut – se extindeau pe atunci asupra oricăror lucruri pe care le putea ține secrete.

— *Colby le-a zăvorât*: Avea încredere în cei patru membri ai Congresului cărora trebuia să le raporteze, președinților subcomitetelor Camerei și Senatului care se ocupau de bugetul CIA. Nu avea de ce să se teamă din partea lor. Subcomitetul Senatului se reunise o singură dată din toamna anului 1970.

— „*Nu ne-am acoperit de glorie*”: Declarația lui Colby, Comitetul special al Camerei pe probleme de spionaj, 4 august 1975. CIA raportase că „nu existau indicatori militari sau politici ale intențiilor egiptene sau ale pregătirilor pentru reluarea ostilităților cu Israelul.”

— „*Dar nu va fi nici un război*”: Citat în Mary O. McCarthy, „Misiunea de avertizare: Se întrevide un dezastru”, *Defense Intelligence Journal*, Vol. 7, Nr. 2, 1998. La momentul publicării, McCarthy era director senior pentru programele de spionaj ale Personalului Consiliului Național de Securitate; între 1994 și 1996, a fost ofițer național de spionaj pentru avertismente.

Capitolul treizeci și doi

— *Pappas contribuise cu 549.000 de dolari în bani gheață la campania lui Nixon din 1968*: Următoarea declarație a fost introdusă în *Dosarele Congresului* în 1993 de către Don Edwards, un membru al Comitetului Judiciar al Camerei, care a aprobat articolele de punere sub acuzare a președintelui Nixon: „Dictatura greacă, prin intermediul Agenției sale de informații, KYP (care fusese fondată și apoi susținută financiar de CIA) a efectuat prin transfer trei plăți totalizând 549.000 de dolari către fondul de campanie al lui Nixon în 1968. Intermediarul a fost Thomas Pappas, un proeminent om de afaceri greco-american, care avea legături strânse cu CIA și cu campania lui Nixon.”

— „*Sunt conștient de ceea ce faci*”: Casetele lui Nixon de la Casa Albă, 7 martie 1973, date publicității și transcrise în 1998, Arhivele Naționale. Nixon i-a spus secretarei sale, Rose Mary Woods, să se asigure că nu vor rămâne urme ale vizitei lui Pappas. „Nu vreau să existe nimic care să indice că îi mulțumeam pentru că strânsese bani pentru inculpații în cazul Watergate”, a spus el. Nici până în ziua de azi nu se știe de ce a trimis Casa Albă spărgătorii la Watergate. Echipa putea la fel de bine să caute dovezi că șeful Comitetului Național Democrat, Larry O'Brien, avea probe ale legăturii Nixon-Pappas – ceea ce avea. Pappas a avut un rol important în alegerea vicepreședintelui Spiro Agnew ca

partener de candidatură al lui Nixon în 1968 și pentru contribuția personală de 100.000 de dolari pentru campania de realegere a lui Nixon din 1972. În schimbul ultimei donații, Pappas a cerut ca ambasadorul Henry Tasca să rămână în Grecia. Tasca era probabil singurul american din afara cercului de apropiați al lui Nixon care știa că Pappas fusese curierul fondurilor de campanie a lui Nixon din partea juntei grecești. Pappas nu a fost niciodată pus sub acuzare în scandalul Watergate: investigațiile Congresului despre legăturile grecești au fost înăbușite în numele securității naționale. Pappas murit în 1988 pe proprietatea sa din Palm Beach, Florida.

— „*Acești colonei complotaseră timp de câțiva ani*”: Istorie orală, Keeley, FAOH.

— *șapte șefi de post succesivi*: Printre aceștia se numărau Al Ulmer, John Richardson și Tom Karamessines, șeful serviciului clandestin sub Richard Helms, care a mers prima dată la Atena în 1947. Pe parcursul anilor '50, Allen Dulles s-a îngrijit personal de garda palatului regelui și reginei Greciei, în timp ce șeful său de post cumpăra serviciile soldaților și spionilor greci. „Conduceam Grecia”, a spus Herbert Daniel Brewster, un diplomat american care și-a dedicat cariera acestei țări din anii '50. „Aveam control deplin.”

— „*Agenția Centrală de Informații*”: Istorie orală, Anschutz, FAOH.

— „*Singura dată când l-am văzut pe Helms furios în adevăratul sens al cuvântului*”: Interviu de istorie orală, Lehman, „*Mr. current Intelligence*”, *Studies in Intelligence*, vara 2000, CIA/CSI.

— „*CIA exploda de furie*”: Istorie orală, Blood, FAOH.

— „*Șeful postului CIA*”: Istorie orală, Kennedy, FAOH.

— „*un avantaj major în Atena*”: Istorie orală, Boyatt, FAOH.

— „*Am mers la Atena*”: Istorie orală, Crawford, FAOH. Coloneii greci aveau motive bune să-l urască pe arhiepiscopul Makarios. Crawford a explicat că Makarios „îl ajutase pe un tânăr, un grec de pe continent, care a încercat apoi să îl asasineze pe primul ministru al Greciei. Makarios îi oferise siguranță, folosirea facilităților diplomatice cipriote și un pașaport fals care să îi permită să revină în Grecia după un an de planificare clandestină în Cipru.”

— „*prețul groaznic*”: Istorie orală, Kubisch, FAOH.

Capitolul treizeci și trei

— „*avem o problemă cu privire la materialele confidențiale*”: Ford în rapoartele ședinței Consiliului Național de Securitate, 7 octombrie 1974, GRFL.

— „*Nu dispunem de instrumentele necesare*”: Schlesinger, ibid.

— „*tot ce știa președintele*”: Colby citat John L. Helgerson, *Cunoscându-l pe președinte: Informările CIA pentru candidații la președinție, 1952–1992*, CIA/CSI.

— „*Este de neconceput*”: Mărturia lui Angleton, audierile Comitetului Church, 23 septembrie 1975.

— „*Ford mi-a cerut să vin la Casa Albă*”: Istorie orală, Silberman, FAOH.

— „*Se poate ca domnul Helms să fi comis sperjur*”: Helms era sfâșiat de conflictul dintre adevăr și secrete. Când a depus mărturie în fața Congresului înainte de trimiterea lui ca ambasador al SUA în Iran, în 1973, mințise despre ce făcuse CIA pentru răsturnarea guvernului ales din Chile. În timpul celor patru ani în care a fost ambasador, îi ceruseră în performanță să revină la Washington comitetele congresionale, investigatorii și înaltele consilii de la Casa Albă. Umilit, dar sfidător, Helms a apărut în fața unui judecător federal 4 noiembrie 1977 și a primit o pedeapsă de doi ani cu suspendare și o amendă de 2.000 de dolari în locul unei pedepse pentru opt capete de acuzare. A acceptat acuzația de a nu fi depus o mărturie completă în fața congresului – o minciună nevinovată, un păcat de omisiune. Helms a spus că depusese un jurământ mai important, ca director, de a proteja secretele națiunii. Administrația Carter a analizat cazul și a permis procuraturii să continue. Curtea a spus că dictatele Consiliului și legile Statelor Unite erau mai puternice decât forța secretelor.

— „*Agenția ar fi distrusă*”: Memorandumul conversației, 3 ianuarie 1975, GRFL.

— „*Sincer, e un dezastru*”: Memorandumul conversației, 4 ianuarie 1975, GRFL. Rapoartele acestei întâlniri au fost făcute publice în decembrie 2002:

Ford: Colby s-a dus la Silberman nu numai cu raportul, ci și cu o serie de alte presupuneri.

Rockefeller: La cererea dumneavoastră?

Ford: Fără știrea mea...

[Dr. Kissinger a deschis cartea „ororilor.”]

Ford: Suntem preocupați că CIA ar putea fi distrusă... Iar Helms crede că Colby l-a înșelat; Helms a spus foarte clar că dacă aveau să fie scoase la iveală pisicile moarte, avea să scoată și el câteva.

Kissinger: Iar Colby a dus în instanță chestiunea posibilului sperjur al lui Helms.

Rockefeller: Asta ridică întrebări serioase despre judecata lui.

Ford: Am dezbătut asta și am decis că nu-l putem scoate afară acum.

— CIA „a greșit”: Istorie orală, Gerald R. Ford, 8 iulie 2003, JFKL.

— „*Investigația asupra CIA*”: Memorandumul conversației, 21 februarie 1975, GRFL.

— „*În interiorul CIA va fi o amară disensiune*”: Memorandumul conversației. 28 martie 1975, GRFL.

Capitolul Treizeci și patru

— „*Lasă-mă să îmi dau seama care e situația*”: Rapoartele Grupului Special de Acțiune de la 2 aprilie 1975, date publicității la 7 septembrie 2004. La câteva zile după această conversație, regimul din Cambodgia a fost răsturnat. Ambasadorul american, John Gunther Dean, și directorul postului CIA, David Whipple, știau mai bine decât colegii lor de la Saigon cum stătea situația. „CIA își făcuse o imagine destul de bună despre conducerea liderilor Khmerilor Roșii”, își amintea Dean. „David Whipple... ne-a oferit documentație despre câteva acte barbare comise de Khmerii Roșii înainte de aprilie 1975.” Istorie orală, Dean, FAOH.

— *Polgar s-a trezit în zgomotul bombelor*: Interviu acordat de Polgar autorului. Când a preluat postul în ianuarie 1972 de la Ted Shackley, Polgar comanda 550 de ofițeri CIA, din care 200 erau agenți sub acoperire. Instrucțiunile pe care le primise de la Nixon și Kissinger rămăseseră aceleași după Acordul de Pace de la Paris din 1973: „Continuați războiul prin alte mijloace pentru a salva Vietnamul de amenințarea comunistă.” Polgar fusese martor la acele diplomații pentru care Henry Kissinger primise premiul Nobel pentru pace. Marele strateg negociase termenii de pace ai unui acord și ai încetării focului cu Vietnamul de Nord cu câteva săptămâni înainte de alegerile prezidențiale din 1972 – fără aprobarea președintelui Vietnamului de Sud, coruptul Nguyen Van Thieu. La Saigon, la o cină la care participau Kissinger, ambasadorul american Ellsworth Bunker și consilierul lui Kissinger, John Negroponte, Kissinger îi spusese personal lui Polgar „să facă presiuni și asupra lui Thieu” prin contactele CIA în armata sud-vietnameză. Polgar a răspuns că ordinul lui Kissinger nu avea nici un sens; nu așa mergeau lucrurile la Saigon. Avea și mai puțin sens după ce Kissinger vorbise despre povestea negocierilor secrete cu un reporter preferat de la *Newsweek*. Reporterul și-a trimis articolul de la Saigon, iar serviciul de informații al Vietnamului de Sud l-a interceptat și le-a trimis copii președintelui Thieu și lui Tom Polgar. Directorul i l-a arătat lui Kissinger, care a spus: „Au mirosul neplăcut al adevărului.”

Bugetul postului CIA a rămas la un nivel constant de 30 de milioane de dolari pe an, chiar dacă prezența militară americană s-a redus în anii 1973 și 1974. Polgar conducea operațiuni de colectare de informații, nu misiuni militare. Ofițerii însărcinați cu interogatorii de la CIA capturaseră trupe comuniste și suspecți de spionaj. Analistii CIA abia răzbăteau prin grămezile de rapoarte de pe teren. Șefii filialelor CIA din fiecare dintre cele patru secțiuni militare ale Vietnamului de Sud coordonau sute de ofițeri americani și sud-vietnamezi. Iar dușmanul continua să avanseze.

CIA a continuat să caute cartierul general de pe teren al dușmanului – armata americană îl numea Bamboo Pentagon (Pentagonul de bambus) – dar nu era nimic de găsit în junglă, afară de corturi, tunele și inamici. După căderea lui Richard Nixon din august 1974, Congresul s-a revoltat împotriva războiului și a început să reducă milioane de dolari din efortul de a ține pe linia de plutire armata sud-vietnameză. În martie 1975, trupele nord-vietnameze biciuiau diviziile sud-vietnameze și se îndreptau spre Saigon. Eșecul de a crea un plan coerent pentru evacuarea Saigonului a dus la moartea sau închiderea a mii de vietnamezi care lucraseră pentru Statele Unite. Ambasadorul Martin a revenit la Washington și a devenit asistent special al lui Henry Kissinger.

— *Era „imperativ ca evacuarea să înceapă fără întârziere“*: Istorie orală, Arnold, înregistrare de Gayle L. Morrison. Morrison, etnograf de meserie, a petrecut nouă ani înregistrând povestiri la persoana întâi de la martorii Hmong și americanii care își aminteau căderea Long Tieng. Extraordinara ei carte se numește *Sky is Falling: An Oral History of the CIA's Evacuations of the Hmong From Laos* (Jefferson, NC: McFarland, 1999). Reconstrucția mea se bazează pe munca ei, inclusiv pe istoriile orale ale generalului Aderholt și căpitanului Knotts.

— *au forțat un aranjament politic*: Richard L. Holm, „No Drums, no Bugles, Recollections of a Case Officer in Laos, 1962–1965,” *Studies in Intelligence*, Vol. 47, Nr. 1, Primăvara 2003, CIA/CSI.

Capitolul treizeci și cinci

— *„Să-l îngropăm pe Bush“... „un cimitor al politicii“... „un sfârșit total al oricărui viitor politic“*: George Bush, *All the Best, George Bush: My Life in Letters and Other Writings* (New York: Scribner, 1999), p. 195–196, 239–240; Herbert S. Parmet, *George Bush: The Life of a Lone Star Yankee* (New York: Scribner, 1999), p. 189–194.

— *„Este cea mai interesantă slujbă pe care am avut-o vreodată“*: Bush, *All the Best*, p. 255.

— *Bush s-a confruntat cu secretarul pentru apărare, Rumsfeld*: Douglas F. Garthoff, „Directorii Serviciilor Centrale de Informații ca lideri ai comunității de spionaj a SUA, 1946–2005”, 2006, CIA/CSI.

— *Rumsfeld era „paranoic“*: Interviu din istoria orală, Carver, 13 mai 1982, CIA/CSI.

— *„o perioadă turbulentă și primejdioasă pentru Agenție“*: Scrisoarea lui George Bush către președinte, 1 iunie 1976, dată publicității la 9 august 2001, CIA.

— *„Am fost forțați să plecăm din Vietnam“*: Istorie orală, Frank G. Wisner Jr., FAOH. A povestit toată situația: „Am crescut în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și am amintiri vii despre un tată care pleca la război... Când eram copil, îi cunoscusem pe generalul Marshall, pe Allen Dulles și cunoscusem mulți secretari de stat și de apărare... Am amintiri extrem de vii despre sfârșitul războiului, despre perioada postbelică, despre începuturile Războiului Rece, gânduri profunde despre acele vremuri... Tatăl meu a fost pentru câțiva ani șeful serviciilor clandestine. Îmi amintesc de izbucnirea Războiului din Coreea, de criza de la Washington din timpul anilor lui McCarthy, apariția NATO și a războiului canalului Suez. Eram în Anglia la școală și mă simțeam de parcă aș fi fost pe front... Când am revenit la Washington la începutul administrației Kennedy pentru a mă alătura Serviciului Extern, aveam sentimentul foarte real că trăisem deja o viață de afaceri externe.“

— *Bush s-a pregătit să se întâlnească cu guvernatorul Georgiei*: Informările Bush-Carter sunt detaliate în documentele CREST și în John L. Helgeson, *Cunoscându-l pe președinte: Informările CIA pentru candidații la președinție, 1952–1992*, CIA/CSI.

— *Comitetului Church, o grupare a senatului care investigase CIA-ul*: Comitetul a făcut numeroase cercetări încercând să investigheze „presupusele comploturi de asasinat”, fără a descoperi că fuseseră autorizate de președinți. Contribuțiile sale durabile sunt reprezentate de o istorie foarte competentă a CIA și de transcrierile depozitiilor pe care le-a luat, din care cele mai multe au fost date publicității după sfârșitul Războiului Rece. Comite-

tul Camerei s-a dizolvat plin de ranchiună; o copie a raportului final a ieșit la suprafață, dar nu a fost publicată niciodată oficial. Prima tentativă reală de supraveghere congressională nu a fost un succes. „Până am terminat cu raportul, se transformase într-un adevărat circ de media, a spus în 1987 John Horton, veteran de patruzeci de ani la CIA și un om cu o minte foarte deschisă, pe tema Comitetului Church. „Pe cine asasinase CIA? După părerea mea, pe nimeni. Dar erai tentat să crezi că numai la asta se gândeau.”

— „*Bush voia să fie păstrat în continuare*”: Helgerson, *Getting to Know the President*.

— *Îi dezuăluise președintelui ales o serie de operațiuni în desfășurare*: George Bush. „Subiect: Ședința de la Plains, Georgia, 19 noiembrie 1976,” CIA/FOIA. Bush l-a informat pe Carter despre „supravegherea economică inutilă” a cetățenilor americani, despre contractele CIA cu Organizația de Eliberare a Palestinei și de cazul nerezolvat al lui Nicholas Shadrin, un dezertor rus care lucra pentru CIA – sau poate că era un agent dublu – care fusese asasinat la Viena cu unsprezece luni înainte.

Mai era un aspect al operațiunilor CIA din Viena pe care Bush nu l-a menționat. După asasinarea lui Richard Welch din decembrie 1975, de la Atena, Bill Colby, într-una din ultimele sale acțiuni ca director, a ordonat să se poarte discuții secrete între CIA și ofițeri sovietici de spionaj din Viena. Voia să știe dacă Moscova avusese ceva de-a face cu asinatul, pentru că asta ar fi fost o încălcare a regulilor nescrise ale Războiului Rece. Mai voia să vorbească cu ei de dragul vorbitului. Cele două părți nu aveau un canal oficial de comunicații la cele mai înalte niveluri. Toți au considerat conversația utilă. Linia a rămas deschisă pentru tot restul Războiului Rece.

— „*gălăgioși de aripă dreaptă*”: Interviu, istoria orală, Lehman, „*Mr. current Intelligence*”. *Studies in Intelligence*, vara 2000, CIA/CSI.

— „*Lăsați-o să zboare!*”: notația lui Bush, memorandumul lui George Carver, 26 mai 1976, CIA/CREST.

— *rapoartele Echipei B au fost verificate de Agenție*: Raymond L. Garthoff, „Estimând intențiile și capacitățile militare sovietice”, în Gerald K. Haines și Robert E. Leggett (ed.), *Urmărind ursul: Eșuri despre analiștii CIA pentru Uniunea Sovietică*, CIA/CSI.

— *Vedeți, retrospectiv*: Robert M. Hathaway și Russell Jack Smith, „Richard Helms ca director al Agenției Centrale de Informații,” 1993, CIA/CSI, dat publicității în februarie 2007.

— „*măreția care este CIA*”: Discursul lui Bush, cartierul general CIA, 19 ianuarie 1977.

Capitolul treizeci și șase

— *Carter... a sfârșit prin a semna aproape la fel de multe aprobări pentru acțiuni sub acoperire ca Nixon și Ford*: Deși nu a fost dat publicității nici un număr exact, „administratia Carter... s-a lansat frecvent în programe de acțiuni sub acoperire”, spunea directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații sub conducerea Carter, Frank Carlucci. Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— „*Aveam un frate care lucrase ani de zile sub acoperire pentru CIA*”: Interviu acordat de Sorensen autorului. Fratele lui, Thomas Sorensen, lucrase pentru CIA în anii '50. Thomas lucra ca omul numărul trei al Agenției de Informații a Statelor Unite în timpul administrației JFK; era legătura AISU cu Richard Helms, cu care făcea schimb de știri și participa la propagandă. În timp ce Ted scria discursuri la Casa Albă.

— „*președintele Carter m-a chemat*”: Interviu acordat de Turner autorului.

— „*Eu mă ocupam de informații colectate de oameni*”: Istorie orală. Holdridge, FAOH.

— „*urmărea să le răstoarne sistemul*”: Robert M. Gates, *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How they Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 95.

— *o imagine falsă*: Brzezinski a declarat: „Colonelul Kuklinski s-a oferit voluntar să colaboreze cu SUA, subliniind faptul că ar vrea să lucreze cu armata SUA ca ofițer polonez.

Era foarte important, pentru că oferea Statelor Unite o perspectivă mult mai bună decât avea până atunci asupra planurilor Pactului de la Varșovia și planurilor sovietice pentru un atac-surpriză asupra Europei de Vest – inclusiv un plan foarte puțin cunoscut de folosire a armelor nucleare încă din prima zi de atac asupra Europei de Vest. O să vă dau un exemplu. În a doua zi a atacurilor, sovieticii plănuiau să folosească patruzeci de arme nucleare tactice numai împotriva orașului Hamburg, în Vestul Germaniei. Prin urmare, aceste informații contribuiau major la umplerea unor mari goluri în înțelegerea noastră despre planurile sovietice de război. Iar în măsura în care Agenția era canalul care oferea o legătură de comunicații cu el, era un succes pentru Agenție chiar dacă colonelul Kuklinski nu a fost niciodată, un agent CIA în adevăratul sens al cuvântului. S-a oferit voluntar. Lucra pe cont propriu. Nu primea instrucțiuni.” Interviu acordat Brzezinski autorului.

— „*Pentru Dumnezeu*”: Interviu acordat de Smith autorului. Recrutat de armată la Dartmouth, la începutul Războiului din Coreea și pregătit de armată în limba rusă, Smith se concentrase asupra țintei sovietice din posturile CIA din Praga, Berlin și Beirut spre finalul anilor '50 și de-a lungul anilor '60. Recrutase personal și condusese șase est-europeni și antrenase sute de tineri ofițeri CIA în tainele spionajului în capitalele Războiului Rece fără să fie prins. Până în 1975, când Angleton a fost forțat să se pensioneze, Smith și colegii lui începuseră să recruteze primii lor sovietici. Cel mai mare dintre ei era Sergei Federenko, un diplomat care se ocupa de controlul armelor la secretariatul Națiunilor Unite din New York. Inginer ca pregătire și membru al elitei sovietice prin naștere, Federenko era tânăr și ambițios. Îi plăcea să bea. Avea o soție frumoasă și o amantă în suburbiile din nordul orașului New York. „Acum sunt un escroc”, spunea Smith. „Asta este natura și pregătirea mea. Nu «recrutez» un sovietic. Sovieticul trebuie să se recruteze singur. E ca atunci când îți pui mintea să cucerești o femeie. Fiecare trebuie să găsească ceva atrăgător la celălalt. În multe privințe, e vorba de seducție... Astfel, l-am recrutat pe tip. Și, ghici ce? Fusese educat ca cercetător și lucrase la rachetele sovietice.”

Federenko a dat o listă cu personalitățile din delegația sovietică la Națiunile Unite din New York, inclusiv un desfășurător al numelor și slăbiciunilor ofițerilor KGB care pozau în diplomați. Pentru munca sa, Smith a fost promovat șef al diviziei CIA pentru contraterorism.

Dar când a fost vorba de selectarea unui ofițer de caz care să se ocupe de Federenko la New York, CIA a avut foarte puțini oameni dintre care să aleagă. Rândurile vorbitorilor fluenți de rusă din divizia sovietică/Europa de Est a serviciului clandestin erau foarte subțiri. Cartierul general a ales un alcoolic de treizeci și patru de ani care, mai târziu, avea să trădeze Agenția CIA. În 1954, vâslea pe râul Irrawaddy din Burma cu tatăl său, când a aflat că acesta lucra pentru agenție. Fusese funcționar al CIA timp de șase ani în anii '60, în timp ce încerca să-și ia diploma de facultate. În cele din urmă, în 1967, a devenit membru al serviciului clandestin. Era căsătorit cu o femeie ofițer CIA, și, într-un fel, însuși CIA-ul. Numele lui era Aldrich Ames.

— „*Avem șanse să schimbăm această situație de la un conflict alb-negru la un conflict roșu-alb*”: „Subiect: Africa de Sud și Rodezia”, ședința Comitetului Special de Coordinare, 8 februarie 1977 și minutele Consiliului Național de Securitate, 3 martie 1977, JCL.

— „*nimeni nu voia să acorde atenție Africii*”: Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— *Gerry Gossens, șef de bază*: Interviu acordat de Gossens autorului. Născut în Texas și crescut în Beirut, Gossens s-a alăturat Agenției în '60 și a lucrat în Orientul Mijlociu sub acoperire ca vânzător de motoare Evinrude înainte de a se muta la divizia care se ocupa de Africa. Sute de tineri și oameni ambițioși ai CIA – printre care și câteva femei – se luptau pentru a avansa în investigații împotriva spionilor sovietici, chinezi și est-germani din Africa în anii '60 și '70. „Eram oameni tineri, dispuși să mergem până în pânzele albe”, spunea Gossens. „Eram orientați spre spionaj înainte ca restul Agenției să înceapă să ceară lucrul ăsta. Șeful nostru de departament obișnuia să spună: «Dați-mi 25.000 de dolari și pot să închiriez orice președinte african». Dar nu ne ocupam de asta. Noi făceam spionaj. Iar Africa era un loc atât de spectaculos încât părea că istoria se scrie văzând cu ochii. Puteai să începi accidental o operațiune. Mergeai cu ambasadorul să te întâlnești cu președintele. Un membru al personalului președintelui spune «Știi, am un aparat Pentax stricat. Nu pot

găsi piese de schimb». Îi făceai o favoare. Apoi ajungeai să arunci o privire prin athivele prezidențiale.”

— „*Unica și cea mai mare criză a mea*”: Istorie orală, Wisner, FAOH.

— „*L-am întrebat pe șeful meu de post dacă era adevărat*”: Istorie orală, Eagleburger, FAOH.

— „*una dintre abilitățile lor de bază*”: Stansfield Turner, *Burn Before Reading: Presidents, CIA Directors, and Secret Intelligence* (New York: Hyperion, 2005), p. 187.

— „*Sunt o cultură unică*”: Interviu acordat de McMahon autorului.

— „*M-a lovit apoplexia – aproape m-am prăbușit*”: Interviu lui McMahon cu autorul.

— „*În ciuda prezentei stări de sprijin (prin înrăutățire)*”: Memorandum pentru Zbigniew Brzezinski, „Subiect: Posibilitățile de acțiuni sub acoperire în zonele [șters]”, 5 februarie 1979, NSC, JCL. A existat, totuși, o altă operațiune sub acoperire care a început în timpul administrației Carter și a dat roade cincisprezece ani mai târziu.

Urmărea descoperirea legăturilor dintre traficanții de cocaină și guvernul Columbiei. În 1977, „directorul bazei CIA a venit la mine cu un plan de implicare a CIA într-un efort împotriva traficantilor de narcotice”, spunea Robert W. Drexler, pe atunci șef adjunct al misiunii de la ambasada americană din Bogota. „Iar Brigada Antidrog (DEA) nu trebuia să știe. Așa că am fost de acord și am început operațiunea. Era, în esență, o operațiune bună, în care am folosit un număr foarte restrâns de ofițeri de poliție columbieni de încredere, pe care îi puteam monitoriza îndeaproape pentru a ne asigura că nu se întorceau împotriva noastră, că erau corupți sau să ne dăm seama dacă se întâmpla ceva cu ei; am colectat informații despre contactele dintre traficanții de droguri și oficialii columbieni de rang înalt. Ideea era să trimitem datele mai departe la Washington. Programul funcționa foarte bine. Informațiile pe care le colectasem erau înspăimântătoare, pentru că detaliau progresul rapid al corupției.” În 1994 și 1995, această operațiune a ajuns la punctul maxim printr-o intervenție susținută de CIA împreună cu DEA într-unul din marile cercuri de traficanți columbieni de cocaină, cartelul Cali.

— CIA nu l-a informat pe președintele Statelor Unite: Deși cele mai multe date despre eșecul de a avertiza asupra invaziei sovietice în Afganistan au rămas clasificate, Douglas MacEachin, director adjunct al serviciului de spionaj între 1993 și 1995, a publicat în 2002 o evaluare a performanței CIA, bazându-și munca pe dosare secrete și pe experiența sa personală ca unul din cei mai buni analiști sovietici ai CIA. Douglas MacEachin, „Precizarea invaziei sovietice în Afganistan: Dosarele Comunității de Spionaj”, Centrul de Studiu al Spionajului, 2002, CIA/CSI. Relatarea mea se bazează în mare parte pe munca lui și pe interviurile cu Brzezinski și Gates.

— „*situația tot mai deteriorată*”: Gates, *From the Shadows*, p. 132. Deși Gates nu spune clar, este evident că acest pasaj a apărut în informarea zilnică a președintelui.

— „*CIA nu consideră asta o pregătire de atac*”: „Subiect: Iran”, Comitetul Special de Coordonare, 17 decembrie 1979, Arhiva Națională de Securitate.

— „*Ritmul desfășurării trupelor sovietice nu sugerează*”: Raportul de la 19 decembrie 1979 către președinte este citat în *Invazia sovietică din Afganistan*, o istorie confidențiată a CIA citată în MacEachin, „Precizarea invaziei sovietice.”

— „*un sport cu spectatori*”: MacEachin, „Precizarea invaziei sovietice.”

Capitolul treizeci și șapte

— „*este de-a dreptul o dictatură*”: Nixon către Haig și ambasadorul Douglas MacArthur II, 8 aprilie 1971. FRUS 1969–1976, Vol. E-4, Documentele despre Iran și Irak, date publicității la 12 septembrie 2006.

— „*se confirma că șahul era marioneta noastră*”: Precht, istoria Orală, FAOH. În septembrie 1979, Precht se afla într-un spital din Washington așteptând să intre în operație: „Înainte de a intra în sala de operații, m-am uitat în jur și mai era o altă persoană acolo, care își aștepta rândul. Era Loy Henderson, care fusese ambasador în 1953, când a fost răsturnat Mossadegh. M-am gândit «prezent atât la creație cât și la distrugere». Odată

ce am fost în stare să mă deplasez, am mers în salonul lui... L-am întrebat cum era [Șahul] când era el în Iran. A spus: «El nu conta. Era nesemnificativ. Era o persoană slabă. Și totuși, trebuia să lucrăm cu el». Astfel, mi-a confirmat suspiciunile – că șahul fusese alimentat cu puterea care venise în Iran odată cu creșterea veniturilor națiunii și de adularea lui Nixon, Kissinger și a altor lideri străini.”

— „o insulă de stabilitate”: Fraza folosită de președintele Carter era de proveniență iraniană. Kissinger i-a spus lui Nixon într-un memorandum din octombrie 1969 că șahul „este sincer dedicat Vestului și crede că ceea ce face în Iran – «o insulă de stabilitate» o numește el – este un serviciu important pentru Lumea Liberă.” Kissinger către Nixon, 21 octombrie 1968, FRUS, 1969–1976, Vol. E-4, dat publicității la 12 septembrie 2006.

— imaginile obținute de Howard Hart de pe străzi: Remarcile lui Hart, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 7 septembrie 2005.

— „conversații extrem de delicate și secrete”: Istorie orală, Laingen, FAOH.

— „Am plătit pentru asta”: Istorie orală, Laingen, FAOH.

— „Eram pur și simplu adormiți”: Turner, *Burn Before Reading: Presidents, CIA Directors, And Secret Intelligence* (New York: Hyperion, 2005), p. 180.

— „Ca națiune, nu avem idee”: Remarcile lui Hart, Centrul Miller, 7 septembrie 2005. Greg Miller, *Los Angeles Times*, 19 mai 2005.

— „Știam puține despre Iran”: William J. Daugherty, „A First Tour Like Ho Athan”, *Studies in Intelligence*, primăvara 1998, CIA/CSI.

— „Nu vă faceți griji în privința unui nou atac asupra ambasadei”: William J. Daugherty, *In the Shadow of the Ayatollah: A CIA Hostage in Iran* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2001), p. 3.

— „Faceți-l să dispară pe șah!”: Interviu cu Jimmy Carter, Proiectul de istorie orală Jimmy Carter, Centrul Miller, 29 noiembrie 1982.

— „ignorant față de cultura și limba locală”: Daugherty, „Un prim tur unic.”

— „Operațiunea era „opera” lui Tony Mendez de la CIA: Interviu lui Mendez cu autorul; Tim Weiner, „Maestrul creator de fantome este întâmpinat de CIA,” *The New York Times*, 19 septembrie 1997. Vezi și Antonio J. Mendez, „A Classic Case of Deceptive”, *Studies in Intelligence*, iarna 1999–2000, CIA/CSI.

— „Efortul s-a bazat foarte mult pe suportul CIA”: Istorie orală, Quainton, FAOH.

— „ca un cadavru deprimat”: Daugherty, „A First Toar Like Ho Other.”

— „un act de răzbunare”: Kenneth M. Pollack, *The Persian Puzzle The Conflict Between Iran and America* (New York: Random House, 2004), p. 128–180.

Capitolul treizeci și opt

— „Viziunea lui despre cum să duci un război”: Interviu acordat de Gates autorului.

— „Nu cred că voia să spună «la gunoi cu Constituția»”: Interviu acordat de Webster autorului.

— „Nu era calificat să conducă CIA”: Istorie orală, Ford, în Deborah Hart Strober și Gerald S. Strober, *Reagan: The Man and his Presidency* (Boston: Houghton Mifflin, 1998), p. 72.

— „Casey a fost o alegere nepotrivită”: Bush citat în John Helgerson, „Informările CIA pentru candidații la președinție”, mai 1996, CIA/CSI. Două alte opinii despre om și post: Laurence Silberman – judecătorul federal care a condus investigația din 2005 asupra muncii CIA în cazul armelor de distrugere în masă din Irak – era, în 1980, copreședintele grupului pentru politică externă a lui Reagan. „Mi-aș fi dorit sincer să fiu director CIA, ceea ce s-a pus în discuție”, a spus Silberman. „Dar Casey... avea altă trecere, deși mi s-a părut neînțelept să pui în acea funcție un lider de campanie.” Lawrence Eagleburger, care a fost secretar de stat sub președintele Bush în 1992, a fost mai direct: „Ori te separi de partea clandestină a CIA, ceea ce nu aș vrea să văd că se întâmplă, ori pur și simplu trebuie să fii foarte, foarte atent ce persoană numești ca director al CIA, iar asta înseamnă să nu îl numești pe Bill Casey.” Interviuurile FAOH.

— „Cine avea să fie responsabil pentru politica externă?": Istorie orală, Poindexter în Strober și Strober, *Reagan: The Man and his Presidency*, p. 111.

— „Era o idee tare sucită": George P. Shultz, *Chin și triumf: Anii mei ca Secretar de Stat* (New York: Scribner, 1993), p. 294-297.

— „CIA și Casey erau independenți": Ibid., p. 84.

— „un pirat pe cont propriu": Interviuul lui Inman cu autorul.

— „mi-a spus foarte direct că nu voia să fie tradiționalul director al Serviciilor Centrale de Informații": Mărturia lui Inman, Nominalizarea lui Robert M. Gates la funcția de director al Serviciilor Centrale de Informații, Senatul SUA, Comitetul Special pe probleme de spionaj, Congresul 102, prima sesiune, 20 septembrie 1991, Vol. I, p. 926.

— „o fraternitate orbită": Robert M. Gates, *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents, and the How they Won Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 209.

— „nu aveam pasiunea aia": Interviuul lui McMahon cu autorul. Când McMahon a fost trimis să-i zguduie pe analiștii de la directoratul pentru spionaj, a descoperit că întreaga structură avea nevoie de reformă. „Dacă voiam să află ce se întâmpla în țară, trebuia să întreb la trei birouri diferite", a spus McMahon.

„Exista un birou pentru spionaj militar, unul pentru spionaj economic și altul pentru spionaj politic. Așa că, dacă spuneam „Ce se întâmplă în Mexic?" primeam răspunsuri de la trei birouri diferite și trebuia să pun eu întrebările corecte și să întocmesc analiza."

— „CIA se transformă încet în Departamentul pentru Agricultură": Gates, *From the Shadows*, p. 223-224.

— „înguști la minte, îngâmfați, aroganți"... „de-a dreptul greșite"... „pretindeau că sunt experți": Nominalizarea lui Robert M. Gates, 1991, Vol. III, p. 7-23.

— „Să lucrezi pentru Casey era o adevărată provocare": Interviu cu Lehman, istorie orală, „Mistor current Intelligence", *Studies in Intelligence*, vara 2000, CIA/CSI.

— „Informațiile oferite de CIA": Interviuul acordat de Shultz autorului. În vara anului 1982, secretarul de stat, Shultz, a stabilit un prânz săptămânal cu Bill Casey. Spre sfârșitul anului, Casey și Shultz, care timp de un deceniu avuseseră o relație amicală, au descoperit că nu se puteau suporta unul pe altul. „Avea prea multe lucruri în plan", a spus Shultz. „Este greșit ca Agenția să aibă planuri. Ea trebuie să facă rost de informații. Dacă are un plan, informațiile pot ajunge să fie denaturate." Între 1985 și 1987, secretarul de stat adjunct, John Whitehead, și Bob Gates de la CIA au continuat aceste întâlniri. Whitehead era îngrozit de „cât de puțin ajutor primeam de la CIA pentru a afla ce se întâmpla în țările în care aveam interese și în care erau și probleme... Analizele erau superficiale, conțineau foarte puțin din ceea ce eu numeam informații brute, iar adesea erau incorecte... Credeam că însăși organizația se deteriorase, astfel ca informația pe care o primea și sistemul de colectare a informațiilor nu mai erau productive." Istorie orală, Whitehead, FAOH. Găurile se adânceau pe harta globului de la Agenție. „Principală îngrijorare pe care o am în acest moment este ce să fac cu îmbunătățirea efortului nostru de ce strânge informații... în întreaga lume", spunea, anticipator, amiralul Inman chiar înainte de a i se alătura lui Casey la cartierul general în 1981. „Ne lipsește o bază de date despre zonele lumii care au fost neglijate în anii 1960, când ne concentrasem numai asupra Asiei de Sud-Est. Nu ne preocupam prea mult de țările din America Centrală. Caraibe, America Latină, Africa. Cred că șansele să ne confruntăm cu provocări în aceste zone sunt foarte ridicate în acest deceniu." Bobby R. Inman, *Administrarea informațiilor pentru o utilizare eficientă*, Centrul pentru Cercetarea Politicilor de Informații, Harvard University, decembrie 1980.

— „Câteodată, în întunericul nopții": Mărturia lui Clair George, nominalizarea lui Robert M. Gates, 1991, Vol. II, p. 96.

— un șiretlic calculat: ambasadorul american în Nicaragua între 1982 și 1984, Anthony Quainton. știa că operațiunea era fictivă. „Casa Albă renunțase la orice dorință de dialog. Încurajată de Bill Casey de la CIA, credea că singura rezolvare a problemei era eliminarea sandiniștilor.

Mijlocul prin care se putea face asta era un program elaborat de acțiuni sub acoperire. La început, i-a fost prezentat Congresului într-un mod extrem de nesincer. Administrația

a argumentat că hărțuirea avea să le facă viața dificilă sandiniștilor, să-i împiedice să își consolideze puterea și să-i aducă la masa negocierilor. Îi va face să vadă că economia lor va plăti un preț inacceptabil dacă nu negociază. CIA a argumentat că acesta era singurul mod de a-i convinge să-și modifice politicile. Cât despre celelalte operațiuni din lume, nu păreau să fi obținut efectul imediat promis." *Istorie orală, Quinton, FAOH.*

— „a făcut circ cu Casey”: Gates, *From the Shadows*, p. 242–248.

— „să-ți dai seama ce să faci cu America Centrală”: Interviu cu Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998. Transcriere la Arhiva Națională de Securitate, disponibil online la <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interviews/episode18/clarridge1.html>. „Divizia latino-americană de la Agenție fusese aproape întotdeauna o divizie izolată, era aproape ca micul domeniu al unui baron”, a spus Clarridge într-o altă istorie orală. „Iar principalul lucru era să trag divizia după mine. După câteva săptămâni, m-am dus la Casey: «Uite ce trebuie să facem: De ce nu mutăm războiul în Nicaragua...?» Asta era exact ce voia Casey să audă.” Strober și Strober, *Reagan: The Man and His Presidency*, p. 165.

— „Războiul secret a început” și „CIA avea un proces independent de planificare”: *Istorie orală, Quinton, FAOH.* În anii lui Reagan, ambasadorii apăreau foarte rar în public când CIA făcea încercături în politica externă. Într-unul dintre numeroasele exemple de dezastre ale războiului din America Centrală, CIA a oferit Departamentului de Stat o mină de aur pentru relațiile publice. Agenția interogase un nicaraguan de nouăsprezece ani, capturat în El Salvador. Acesta spusese că fusese pregătit în acțiunile de insurecție de soldați cubanezi aflați în Etiopia. Avea de spus o poveste lungă. Era Departamentul interesat să-l prezinte publicului din Washington? La indicațiile CIA, Departamentul de Stat a organizat o sesiune privată pentru patru reporteri de încredere. Un purtător de cuvânt i-a însoțit pe reporteri într-o cămăruță și apoi a fost adus nicaraguanul capturat, care a spus, cu aceste cuvinte: „Am fost torturat de CIA. Au încercat să mă forțeze să spun că am fost trimis în El Salvador. Sunt un nicaraguan patriot. Nu am fost niciodată în Etiopia.” CIA fusese lovită de un adolescent abil. „Procesul de planificare” unic al Agenției aproape că a încheiat carierele senatorilor Gary Hart și William Cohen, cel din urmă ajuns mai târziu secretar al apărării. Era să fie ucis într-o misiune de colectare de informații în Nicaragua, când un avion CIA care tocmai aruncase bombe de o sută douăzeci de kilograme a lovit un complex VIA de la aeroportul internațional Managua. „Acest lucru a creat o atitudine foarte negativă a acestor doi senatori față de calitatea acțiunilor sub acoperire ale CIA”, a spus ambasadorul Quinton.

— *Războiul secret nu a rămas secret pentru mult timp*: CIA nu putea câștiga războiul, indiferent dacă Congresul l-ar fi aprobat sau nu. „Nu am avut niciodată abilitatea de a construi capacitățile paramilitare de care avem nevoie pentru a desfășura un război în Nicaragua”, a spus John McMahon. „Agenția nu era pregătită – mai ales ca personal – să ducă un război sau să fi pregătească pentru un război.” Interviuul lui McMahon cu autorul.

— „spioni-yuppie”: Duane R. Clarridge with Digby Diehl, *A Spy for of Seasons: My Life in the CIA* (New York: Scribner, 1997), p. 303–318.

— *Congresul susținea din răputeri o Agenție mai mare, mai bună, mai puternică, mai inteligentă*: Senatul a confirmat planul lui Casey, iar Congresul i-a acordat fonduri de sute de milioane de dolari la sfârșitul anului 1981. „Voiau să dispunem de o capacitate clandestină globală pentru a putea produce informații despre intenții și avertizări”, a spus John McMahon. „Voiau să avem o bună infrastructură pentru acțiunile sub acoperire. Acum, partea interesantă într-o operațiune clandestină reușită este că individul pe care l-ai recrutat poate să îți ofere informații despre ceea ce se întâmplă în propriul guvern, și, pe deasupra să mai fie și influent – drept urmare să-l poți folosi ca pe un instrument de acțiune subversivă. Dacă este ministrul de externe, îl poți influența subtil ca acea țară să susțină un vot al ONU sau să spună lucruri pozitive despre Statele Unite. Astfel, capacitatea noastră de a organiza acțiuni subversive ar deveni puternică.” Interviuul lui McMahon cu autorul.

— „vinovat de sfidarea Congresului încă din ziua în care a fost investit în funcție”: Gates, *From the Shadows*, p. 213.

— „*Sper să le ajungă ticăloșilor ăstora!*”: Barry Goldwater din Arizona, candidatul republican înfrânt în cursa pentru președinție din 1964, fost președinte al comitetului pentru spionaj al Senatului între 1981 și 1984. Casey era atât de zgârcit cu adevărul, încât Goldwater a cerut însoțitori de la Departamentul de Stat la discuții pentru a avea martori. Unul din acești însoțitori era ambasadorul Dennis Kux l-a auzit pe Casey mormăind aceste cuvinte când părăsea sala de audieri. Istorie orală, Kux, FAOH.

— „*specific evazive*”: Mărturia lui Fiers, audierile comune, Investigația Iran-Contra, Washington, D.C., 1988.

— „*L-am prins când m-a mințit*”: Interviu cu Inman în Stansfield Turner, *Burn Before Reading: Presidents, CIA Directors and Secret Intelligence* (New York: Hyperion, 2005), p. 196–201.

— „*Dacă Congresul nu mai finanța operațiunile CIA în America Centrală*”: În 1984, când Congresul a tăiat fondurile pentru *contras*, războiul a început să stagneze și au avut loc alegeri. CIA a oferit bani și ajutor de propagandă pentru Arturo Cruz Sr., un fost ambasador în Statele Unite și liderul legitim al opoziției politice.

Dar liderul sandiniștilor, Daniel Ortega, l-a învins cu doi-la-unu. În momentul scrierii acestei cărți, Ortega a fost reales, iar Nicaragua rămâne una din cele mai sărace și mai înapoiate națiuni ale emisferei vestice. „Războiul a fost inutil, inuman și nechibzuit”, a spus Cruz după ce Reagan și Casey dispărușeră din peisaj. „Trebuie să recunoaștem că toți facem greșeli teribile.”

— „*În ciuda disprețului evident al lui Casey*: Istorie orală, Kux, FAOH.

— „*CIA a fost foarte implicată*”: Istorie orală, Norland, FAOH.

— „*Politica externă oficială a Statelor Unite*”: „Am dori să vedem o rezolvare pașnică a luptelor facțiunilor cin Ciad”, spunea un document de informare al Departamentului de Stat din 17 noiembrie 1981. Era greu de văzut cum înarmările până în dinți pe care le făcuse CIA în favoarea unei facțiuni aveau să promoveze acel scop. „Amenințarea Sudanului de către Liban”, dat publicității la 30 iulie 2002.

— „*La naiba cu Congresul*”: Istorie orală, Blakemore, FAOH.

— „*Pentru ce naiba am trimis rachete Stinger în Ciad?*”: Istorie orală, Richard Bogosian. FAOH. Bogosian, ambasadorul american în Sudan în timpul Războiului din Golf din 1991, a fost martor la cercetarea lui Baker. Răspunsul, a spus James K. Bishop, principalul ofițer al Departamentului de Stat pentru afaceri militare și spionaj în Africa, era că Habré era „dușmanul dușmanului nostru... Am aflat abia mai târziu întreaga poveste.” Istorie orală, Bishop, FAOH. „Informațiile pe care le aveam despre părțile Africii care ne preocupau în principal nu erau bune de nimic” în anii 1980, a spus Bishop. „Informațiile obținute de sursele umane nu erau prea valoroase în Africa. Sursele de informații erau folosite mai ales împotriva „principalului dușman” – sovieticii – în jocuri dubioase de-a șoarecele și pisica cu interesele naționale.”

— „*Cea mai mare misiune de transfer de arme a CIA*: Câțiva americani – foarte puțini – au prevăzut invazia sovietică. „Îmi amintesc că scriam rapoarte pentru Brzezinski încă din august 1979, spunând că nivelul de personal militar sovietic în Afganistan în acea vreme indica un fel de implicare militară majoră acolo”, a spus William Odom, pe atunci consilier militar senior la Casa Albă. Într-un interviu cu autorul (Odom avea să fie mai târziu un general cu trei stele la consucerea Agenției Naționale de Securitate sub președintele Reagan). „Cât despre momentul și ziua exacte, acestea sunt alte chestiuni. Au fost o surpriză pentru întreaga lume și pentru mulți oameni ai administrației Carter.” Invazia sovietică din Afganistan a început în săptămâna Crăciunului din 1979, iar CIA nu l-a avertizat cu nimic pe președintele Statelor Unite. Carter. neputincios față de salvarea americanilor prinși în Iran, a aprobat un plan pentru a-i ajuta pe afgani să lupte împotriva brutalei invazii sovietice. În ianuarie 1980, a ordonat CIA-ului să trimită arme din depozitele aliaților americani către Pakistan. Serviciul pakistanez de informații avea să le transfere apoi câtorva lideri ai rebelilor afgani.

„La două zile după invazia sovietică din Afganistan, i-am trimis o înștiințare președintelui Statelor Unite, care, dacă îmi amintesc corect, începea cu cuvintele: «Acum avem ocazia să le dăm sovieticilor propriul Vietnam»”, a spus Brzezinski într-un interviu cu autorul. „Și

am continuat cu argumentarea că acesta era un act de agresiune care amenința stabilitatea din regiune și poziția noastră în Golful Persic și că ar trebui să facem tot ce putem să-i batem pe sovietici, ajutând mujahedinii. Iar președintele a aprobat acest lucru. S-a creat o coaliție tăcută care ne implica pe noi, pakistanezii, saudiții, chinezii, egiptenii și britanicii. Iar scopul acesteia era în esență respectarea primelor cuvinte din acel memorandum." Declarațiile lui Howard Hart fac parte din discursul ținut la Centrul Miller, University of Virginia, 7 septembrie 2005.

— „trebuie să te gândești întotdeauna la jocul final": Interviuul lui McMahon cu autorul.

— „disperarea tot mai mare a oamenilor de la Kremlin": Gates, *From the Shadows*, p. 258. Ce se întâmpla cu adevărat la Moscova? Casey voia să obțină informații despre marii jucători din Politburo, despre poporul sovietic, despre minoritățile și dizidenții sovietici, despre viața cotidiană din interiorul maleficului imperiu. Dar când CIA nu a fost capabilă să ofere informațiile prin spionaj, a revenit la ideile lui preconceptuate. Ambasadorul Warren Zimmerman a fost șeful adjunct al misiunii de la ambasada americană din Moscova între 1981 și 1984, iar în tot acești ani, Casey și CIA-ul au aruncat la gunoi rapoartele sale despre prăbușirea imperiului sovietic. Când a ajuns el la post, își amintea Zimmerman, liderul sovietic, Leonid Brejnev „dăduse în mintea copiilor, se îmbârligau cuvintele în gură, moțâia, se îmbăta." Când a murit Brejnev, națiunea a fost condusă pentru o scurtă perioadă de timp de Iuri Andropov, șeful serviciilor sovietice de informații, și el pe moarte, apoi de Konstantin Cernenko, un alt lider cu un picior în groapă. Politburoul, mașinăria decidentă din Moscova „era un aparat politic absolut paralizat, ineficient" condus de o grămadă de septagenari și octagenari, din care unii nu ieșiseră niciodată din Uniunea Sovietică", a spus Zimmerman. „Imaginea lor despre Statele Unite era un complet stereotip, bazată pe ceea ce citiseră în oribilele lor ziare și reviste." Aveau „o cunoaștere și o înțelegere rudimentară a Statelor Unite." Nici cunoștințele americanilor despre ceea ce se întâmpla în Uniunea Sovietică nu erau mai bune. Generalii geriatrici și corupții ai vechii gărzi a Partidului Comunist se zbăteau în ultimele lor zile, economia sovietică se prăbușea sub costurile susținerii unei armate de înaltă performanță, recoltele putrezeau pe câmpuri din cauza lipsei combustibilului pentru transportul alimentelor de la ferme în piețe – dar puține din aceste lucruri au intrat în conștiința colectivă a Agenției.

Absolut toate estimările naționale de spionaj despre forțele strategice sovietice trimise Casei Albe între 1974 și 1986 supraevaluaau ritmul cu care Moscova își moderniza armele nucleare.

Vârful crizei nucleare nevăzute din 1982 și 1983 a apărut atunci când Reagan a anunțat că Statele Unite aveau să construiască un sistem de apărare cu rachete – „Războiul Stelelor" – care avea să lovească și să distrugă armele nucleare sovietice. America nu avea – și nu are nici după douăzeci și cinci de ani – tehnologia pe care o dorea Reagan. Administrația Reagan a alimentat Inițiativa de Apărare Strategică cu o riguroasă campanie de contrapropagandă, pentru a-i convinge pe sovietici că „Războiul Stelelor" se baza pe știință adevărată și pentru a lovi în criticile internaționale aduse vizionarului plan. Programul de război al informațiilor le-a dat fiori sovieticilor. „Erau cu adevărat speriați", a spus Zimmerman. „Au presupus, destul de amuzant, că puteam să construim sistemul. După cum s-a dovedit, ne-am falsificat testele, iar ei au căzut în plasă." În schimb, și sovieticii și-au falsificat propriile puteri – în minciuni politice către cetățeni, în declarațiile publice ale Politburo – iar CIA a crezut. Istorie orală, Zimmerman, FAOH.

Legătura Agenției cu războiul armelor nucleare și al cercetării era în acea vreme o operațiune condusă de Jim Olson, mai târziu șeful de contrainformații al CIA. În timpul administrației Carter, așa cum își amintea Olson, noii sateliți de fotorecunoaștere și-au întors privirea către sovietici, care săpau un șanț de-a lungul unei autostrăzi din afara Moscovei și puneau în el cablu de telecomunicații. Linia ducea către un centru de cercetare-dezvoltare a armelor nucleare din afara Moscovei. Era marcată. Olson s-a dus la Moscova după o pregătire elaborată, și-a scos la înaintare echipa de supraveghere a KGB, s-a deghizat, a deschis un canal și a pus receptoare pe cabluri. Aparatele au funcționat aproape cinci ani – apoi

nu au mai interceptat nimic. James M. Olson, *Fair Play: The Moral Dilemmas of Spying* (Washington, D.C.: Potomac, 2006), p. 9–11.

— *Dosarul Farewell*: Gus W. Weiss, „The Farewell Dossier”, *Studies in Intelligence*, Vol. 39, Nr. 5, 1996, CSA/CSI. Weiss fusese membru al personalului Consiliului Național de Securitate care a pus la cale elementele-cheie ale planului de atac.

— „Era un plan strălucit”: Richard Allen, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, Proiectul de istorie orală Ronald Reagan, 28 mai 2002.

Capitolul treizeci și nouă

— „După ce a ronțait câteva jeleuri, președintele a început să moșăie”: Istorie orală, Quainton, FAOH.

— „conduceau în secret acțiunile murdare ale celor mai periculoși teroriști de pe glob”: după Războiul Rece, au apărut dovezile susținerii sovietice pentru Wadi Had-dad, un terorist palestinian vagabond care a murit în 1978. Acuzațiile lui Haig au rămas nedovedite.

— *Ali Hassan Salameh, șeful pentru probleme de spionaj al Organizației de Eliberare a Palestinei*: La 2 martie 1973 – ziua în care Bill Colby a preluat serviciul clandestin al CIA – OEP, care lovise conștiința americanilor cu șase luni înainte când asasinase unsprezece atleți israelieni la Olimpiada de la München, l-a răpit pe ambasadorul american din Sudan și pe adjunctul acestuia. Americanii au fost prinși la o recepție de la ambasada saudită de la Khartoum, capitala Sudanului. Atacul a fost consecința unei lovituri împotriva primului ministru al Sudanului, a cărui relație plătită cu CIA tocmai fusese expusă. „Înscrierea primului ministru pe statutul nostru de plată era o invitație la necazuri și un act total inutil”, a spus Robert Oakley de la Departamentul de Stat, coordonator al contraterorismului sub Reagan. „Punându-l pe statul de plată, l-am corupt politic și l-am făcut extrem de vulnerabil.” Răpitorii din Khartoum au cerut ca Statele Unite să îl elibereze pe a asasinul condamnat al lui Bobby Kennedy, un palestinian pe nume Sirhan Sirhan. Președintele Nixon, răspunzând, în aceea zi, fără să cântărească prea bine chestiunea, la întrebarea unui reporter, a spus că Statele Unite nu negociază cu teroriștii. La ordinele lui Yasser Arafat, palestinienii i-au ucis cu sânge rece pe cei doi americani.

CIA nu a putut răspunde, pentru că guvernul SUA nu avea nici o politică în acest sens. OEP era activă de nouă ani, era finanțată în special de guvernul Arabiei Saudite și de emirii din Kuweit. Ideea fixă a CIA-ului și a guvernului SUA continua să fie cea a terorismului susținut de stat. Pentru americani a fost mult mai dificil, douăzeci de ani mai târziu, să înțeleagă ridicarea unui saudit bogat care locuise în Sudan, un prinț auto-proclamat pe nume Osama bin Laden – un terorist nesponsorizat de vreun stat, ci un terorist care sponsoriza un stat. Primele eforturi pentru procesul de pace din Orientul Mijlociu după războiul de Yom Kippur din 1973 a condus CIA-ul într-un nou teritoriu necartografiat. În secret, directorul adjunct al CIA, Vernon Walters, a zburat în Maroc pentru a se întâlni cu Ali Hassan Salameh. Întâlnirea a fost inițiată de Yasser Arafat; trimitea un semnal că voia să fie tratat ca un lider național, nu ca un terorist apatrid. Voia ca OEP să negocieze pentru malul stâng după război. Voia să stabilească o Autoritate Națională Palestiniană. Încearca să se plaseze ca voce moderată a aspirațiilor palestinienilor. Walters își amintea: „Kissinger a spus: «Nu pot trimite pe nimeni altcineva pentru că ar însemna o negociere, iar comunitatea evreiască americană ar înnebuni. Dar tu lucrezi pentru serviciile secrete». Am spus: «Dr. Kissinger, sunt directorul adjunct al CIA. Probabil că sunt numărul șase sau șapte pe lista lor de ținte». A răspuns: «Eu sunt numărul unu. De-asta mergi tu».”

Întâlnirea a fost fructuoasă. CIA a deschis un canal de comunicații la nivel înalt cu OEP. După ce Salameh a revenit din Maroc la baza sa din Liban a intrat în contact cu postul CIA din Beirut, șeful pentru spionaj al Organizației pentru Eliberarea Palestinei a început să se întâlnească în mod regulat cu Bob Ames de la CIA. Istorie orală. Walters, FAOH.

Nu toată lumea credea însă informațiile pe care le cumpăra CIA la Beirut. „Erau prizonierii jahniceilor lor rapoarte”, spunea Talcott Seelye, care venise ca ambasador american în Liban după ce predecesorul său, Francis Meloy, fusese asasinat în timp ce încerca să își

prezintă scrisorile de acreditare diplomatică în 1976. Canalul Salameh a fost deschis timp de cinci ani, până când acesta a fost asasinat de serviciile israeliene în 1978. A reprezentat un punct important în înțelegerea de către CIA a rădăcinilor furiei din lumea arabă, o fărâma de informație din interior despre cine erau și ce voiau palestinienii – singurul și cel mai mare triumf al zilelor lui Bill Colby ca director al Serviciilor Centrale de Informații. Istorie orală, Seelye; FAOH; Interviu acordat de Colby autorului.

— *Ofițerul său de caz era Bob Ames*: Ames avea „un talent unic”, a spus Bob Gates într-un interviu cu autorul. „Întotdeauna am considerat că cea mai importantă recrutare a mea din întreaga carieră la CIA a fost cea a lui Bob Ames de la serviciul clandestin și numirea lui ca șef al biroului de analiză pentru Orientul Mijlociu. Și, ironia sorții, după toți acești ani la Agenție, după ce a lucrat în operațiuni periculoase în Orientul Mijlociu, punându-și viața în pericol, a fost ucis tocmai la Beirut, unde lucra în calitate de șef al biroului de analiză, pe când se afla în vizită la ambasadă. Astfel, când a fost ucis, lucra pentru mine, nu pentru serviciul clandestin. M-am gândit adesea că dacă Bob Ames ar mai fi trăit, s-ar fi putut ca Statele Unite să nu intervină în Liban, iar cursul istoriei ar fi fost schimbat întrucâtva.”

— *„valul viitorului”*: Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism* (New York: Basic, 2005), p. 85.

— *„oamenii Agenției erau ocupați”*: Istorie orală, Dillon, FAOH.

— *„Era foarte încântat că se întorsese”*: Susan M. Morgan, „Beirut Diary”, *Studies in Intelligence*, vara 1983, CIA/CSI. Relatarea de primă mână recent dată publicității a lui Morgan contrazice categoric câteva versiuni publicate ale bombardamentelor ambasadei din Beirut, în special pe cea a lui Bob Baer de la CIA, care descrie cum mâna lui Ames a fost recuperată din portul Beirut, aflat la câteva sute de metri.

— *„lăsându-ne cu informații mai mult decât sumare”*: Istorie orală, Lewis, FAOH.

— *„Informațiile noastre despre Grenada erau jalnice”*: Interviu cu Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Transcriere la Arhiva Națională de Securitate, disponibil online la <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interviews/episode-18/clarridge1.html>.

— *„CIA avea un plan pentru formarea unui guvern”*: Istorie orală, Gillespie, FAOH.

Capitolul patruzeci

— *„Aveam o împuternicire prezidențială semnată Ronald Reagan”*: Interviu acordat de Wells autorului.

— *„Pentru a se salva”*: Istorie orală, O'Neill, FAOH.

— *„Administrația Reagan a organizat o acțiune sub acoperire”*: Interviu acordat de Korn autorului, istorie orală, FAOH.

— *„Recomandarea lui Casey pentru răpirea lui Mughniyah”*: Istorie orală, Oakley, FAOH.

— *„Reagan era preocupat de soarta ostaticilor și nu putea să înțeleagă de ce CIA nu îi putea localiza și salva”*: Robert M. Gates, *From the Shadow: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 397.

— *„Agenția a trebuit să iasă în afara ei”*: interviu acordat de McMahon autorului.

— *„minele trebuie să fie soluția!”*: Interviu lui Clarridge pentru Seriile CNN despre Războiul Rece, 1998, Arhiva Națională de Securitate, transcriere disponibilă online la <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/interviews/episode-18/clarridge1.html>. Răposatul senator Daniel Patrick Moynihan, pe atunci un democrat de rang în comitetul pentru spionaj, a descris conflictul dintre CIA și senatorul Goldwater într-un interviu cu autorul. În 1984, în timp ce tăia fondurile pentru *contras*, Congresul a aprobat o operațiune subversivă de cheltuire a mai mult de două milioane de dolari pentru a asigura alegerea creștin-democratului Jose Napoleon Duarte ca președinte al El Salvadorului, prin împiedicarea candidaturii liderului brigăzilor morții, Roberto d'Aubuisson.

— *„Se expunea unui mare risc”*: Gates, *From the Shadow*, p. 315.

Capitolul patruzeci și unu

— „*Ar putea fi un mare pas înainte*”: Ronald Reagan, *An American Life* (New York: Simon and Schuster, 1990), p. 501–502. dacă nu este indicat altfel, faptele, cifrele și estimările cu privire la afacerea Iran-*contra* din acest capitol sunt luate din dosarele comitetului congresional reunit și din raportul final al echipei independente de consilieri care a investigat eșecul.

— „*Am primit un ordin executiv secret care ne spunea să îi anihilăm pe teroriști*”: Interviu acordat de McMahon autorului.

— „*rațiunea fundamentală a lui North*”: istorie orală, Kelly, FAOH.

— „*fusese coruptă Agenția*”, istorie orală Wilcox, FAOH.

— „*să scoată naibii avionul ăla din Costa Rica!*.” Interviu al CIA cu Joseph Fernandez, Biroul Inspectorului General CIA, 24 ianuarie 1987.

— „*Informațiile pe care le-am transmis*”: istorie orală Oakley, FAOH.

— „*Persoana care s-a ocupat de toată această afacere a fost Casey*”: Sofaer în Deborah Hart Strober și Gerald S. Strober, *Reagan: The Man and His Presidency*. (Boston: Houghton Mifflin, 1998), p. 500.

— „*Întâlnirea a fost un dezastru indiscutabil*”: James McCullough, „Personal Reflections on Bill Casey's Last Month at CIA,” *Studies in Intelligence*, vara 1995, comentariu de David Gries, CIA/CSI.

— „*Nici un scandal și multe succese solide*”: vorbele remarcabile ale lui Casey sunt citate de Douglas F. Garthoff, în „Directorii Serviciilor Centrale de Informații ca lideri ai comunității de spionaj a SUA, 1946–2005,” 2006, CIA/CSI. Aceste cuvinte sunt parte a corpului puternic de probe care sugerează că tumoarea cerebrală a lui Casey a fost cauza comportamentului altfel inexplicabil în ultimele sale zile ca director al Serviciilor Centrale de Informații. Ruperea lui de realitate în acele zile era exemplificată de povestea sa de dragoste cu Renamo, Mișcarea Națională de Rezistență din Mozambic. Renamo era o armată de gherilă de culoare creată de rasiștii albi din Africa de Sud și Rodezia și cea mai rebelă forță din regiune. Pregătiți, înarmați și finanțați de BOSS, serviciul sud-african de informații, Renamo folosea metode care includeau „tăierea urechilor, creșterea limbii și a pieptului și mutilări generale”, a spus ambasadorul Chas W. Freeman Jr., care supraveghea afacerile africane sub președintele Reagan. „Aceste mutilări au devenit o regulă și poate o jumătate de milion de oameni au pierit.” Renamo era „o reminiscență a Khmerilor Roșii din Cambodgia”, a spus James Bishop, principalul ofițer al Departamentului de Stat pentru afacerile politice și militare africane, „vicioasă și excesivă în folosirea terorismului.”

Casey i-a spus președintelui Reagan că Renamo merita susținerea CIA ca luptători pentru libertate în războiul global împotriva comunismului. Tactica lui includea „fabricarea de *intelligence* pentru sporirea impactului Renamo,” spunea ambasadorul Freeman. Pentru că i se interzisese să acorde ajutor direct rebelilor, Casey a folosit altă metodă. În 1986, după o interdicție de zece ani, Congresul i-a luat de bun cuvântul și a reaprobat ajutorul militar subversiv armatelor preferate de CIA din Angola, inclusiv rachete Stinger, arme antitanc și tone de arme automate. Agenția susținuse cu diferite ocazii o facțiune angoleză timp de treizeci de ani. Reînnoirea programului din Angola a deschis un drum al armelor de la Agenție spre Africa de Sud și depindea de susținerea regimului de apartheid. Cei mai puternici diplomați americani implicați în regiune îl suspectau pe Casey că ar fi deschis un canal ascuns de ajutor care către renegații din Renamo. „Casey, care era obligat să își urmeze propriile politici, a devenit, într-adevăr, într-o anumită măsură, implicat cu Renamo, împotriva politicii declarate și într-adevăr avea o influență internă puternică asupra politicilor administrației”, a mai spus ambasadorul Freeman.

„Casey s-a pornit să ne distrugă diplomația” în Africa de Sud. a spus Frank G. Wisner, Jr.. „Și aproape a reușit.” Interviu FAOH.

— „*Bill Casey trebuia să dea socoteală pentru multe*”: McCullough, „Personal Reflections.”

— „o slujbă pe care nimeni nu părea să o vrea”: Robert M. Gates, *From the Shadows: The Ultimate Story of Five Presidents and how they won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 414. Gates a trebuit să meargă la Capitol Hill să răspundă pentru nominalizarea lui. „Cum vi se pare postul până acum?” l-a întrebat un fotograf. Gates a răspuns cu titlul unei melodii country celebre: „la slujba asta și bagă-ți-o undeva.” Un microfon deschis a prins acest răspuns. Toată lumea știa următorul vers al cântecului: „Nu mai lucrez aici.”

— „A devenit repede evident că era prea aproape”: Interviu acordat de Webster autorului.

— „Serviciul clandestin este inima și sufletul Agenției”: Interviu acordat de Gates autorului.

Capitolul patruzeci și doi

— „Am avut nevoie de câteva luni ca să înțeleagă clar”: interviu acordat de Webster autorului.

— „Nimeni altcineva nu poate înțelege”: Interviu acordat de Thompson autorului.

— „Probabil am fi reușit să depășim egoul lui Webster”: Duane R. Clarridge cu Digby Diehl, *A Spy For All Seasons: My Life in the CIA* (New York: Scribner, 1997), p. 371.

— „O idee pe care Dick Helms a subliniat-o”: Interviu acordat de Webster autorului.

— „Congresul nu te crede”: Interviu acordat de Webster autorului.

— Clarridge s-a gândit pentru puțin timp să reacționeze: Clarridge, *Un spion pentru toate anotimpurile*, p. 381–386.

— „serviciile americane de informații au fost generoase cu el,” a remarcat Gorbaciov: înregistrările Politburo, 28 septembrie 1986, Proiectul Internațional de Istorie a Războiului Rece, Woodrow Wilson Center.

— „un exercițiu, nimic mai mult”: Interviu acordat de Webster autorului.

— Florentino Aspillaga Lombard: Este dificil să evaluăm cât de devastatoare a fost conștientizarea că serviciul de informații al lui Castro depășise CIA timp de douăzeci de ani. Nu se poate vorbi nici despre dezertarea lui Aspillaga din 1987. La 21 septembrie 2001. FBI a arestat-o pe Ana Belen Montes, analist senior pe problemele Cubei din cadrul Agenției de Informații pentru Apărare, care a recunoscut șase luni mai târziu că spiona pentru Cuba încă din 1985. Sute de spioni ai Direcției Generale de Inteligență, DGI, din Cuba locuiseră și lucraseră în Statele Unite încă de la evenimentele din Golful Porcilor, conform foștilor membri ai serviciului cubanez care dezertaseră. Operau ca diplomați și șoferi de taxi, traficanți de arme și droguri. Serviciul cubanez de informații, care îi raporta ministrului apărării Raul Castro, fratele lui Fidel, infiltraseră grupurile de exilați cubanezi în agențiile guvernului SUA cu un succes notabil.

Luați exemplul lui José Rafael Fernández Brenes, care lucra pe un vas comercial cubanez în 1988. Preluat de serviciile americane de informații, a ajutat la crearea și conducerea TV Marti, postul de televiziune finanțat de guvernul SUA care a transmis informații și propagandă anti-Castro în Cuba între 1988 și 1991. Guvernul cubanez a bruiat semnalul TV Marti încă din momentul în care a început să emită, în martie 1990 – și asta datorită datelor oferite de Fernández Brenes. Apoi mai era Francisco Avila Azcuy, care conducea operațiunile pentru Alpha 66, unul dintre cele mai violente grupuri anti-Castro de exilați, în timp ce mai raporta în secret către FBI și serviciile cubaneze de informații. Avila a planificat în 1981 un raid asupra Cubei, spunând atât FBI, cât și DGI totul despre această acțiune. Informațiile lui au contribuit la condamnarea a șapte membri ai Alpha 66 pentru încălcarea Legii Neutralității prin planificarea unui atac asupra unei națiuni străine de pe pământ american.

Tim Weiner, „Cârțițele lui Castro sapă adânc, nu doar printre exilați”, *The New York Times*, 1 martie 1996.

— „chiar au făcut ceva bine”: interviu acordat de Lilley autorului.

— *un strălucit complot împotriva Organizației Abu Nidal*: interviul acordat de Tom Twetten autorului. Cel mai bun rezumat al operațiunii se află în Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism* (New York: Basic, 2005), p. 196–198.

— *o insurgență pregătită doar pe jumătate*: istoria orală John H. Kelly. FAOH. Kelly a devenit secretar de stat adjunct pentru afacerile Orientului Apropiat în iunie 1989.

— *disputa ranchiunoșilor*: Într-o scrisoare de la 1 mai 1987 către președintele Reagan, Son Sann, președintele Frontului de Eliberare al Poporului Khmer, destinatarul ajutorului CIA, a avertizat împotriva „relațiilor îmbunătățite SUA-Vietnam” și i-a atras atenția lui Reagan împotriva „moderării” față de „principalii trimiși sovietici în Asia de Sud-Est.” Scrisoarea lui Son Sann și memorandumul lui Powell către Reagan cu avertizările împotriva forțelor resurgente ale Khmerilor Roșii au fost date publicității la 28 mai 1999.

— *„I-am ucis unul câte unul”*: remarcă lui Howard Hart, Miller Center of Public Affairs, Universitatea din Virginia, 7 septembrie 2005.

— *„n-avem nici un plan”*: interviul acordat de Twetten autorului.

— *„să reducă drastic asistența acordată adevăraților radicali”*: Istorie orală Oakley, FAOH.

Capitolul patruzeci și trei

— *„Casey îl vedea ca pe un protejat”*: Istorie orală, Davis, FAOH.

— *„CIA, care se ocupase de el de atâta timp, nu voia să încheie relația”*: Istorie orală, Pastorino, FAOH.

— *„Ca fost director adjunct al CIA”*: Istorie orală, Dachi, FAOH.

— *Don Winters de la CIA a depus mărturie*: Transcrierea procesului *Statele Unite vs. Manuel Noriega*.

— *„Saddam Hussein era cunoscut ca dictator brutal”*: Istorie orală, Wilcox, FAOH.

— *„Agenții arestați au fost torturați până la moarte”*: Interviu cu Giraldi, Balkananalysis.com, 30 iulie 2006. Autorul l-a intervievat pe Giraldi în 1994 și 1995. Lăsând deoparte tragedia umană a morții agenților, rapoartele și analizele CIA despre Iran erau complet pe lângă subiect în această perioadă. În vara anului 1987, în timpul ultimelor zile ale Războiului Iran – Irak, Iranul hărțuia petrolierele kuweitiene. Navele au fost puse sub pavilion american și protejate de nave de război. CIA a evaluat situația din Golful Persic și a recomandat insistent încheierea operațiunii de schimbare a steagului. Chestiunea a ajuns în atenția consilierului de securitate națională, Frank Carlucci, fost director general al Agenției. „Agenția a produs un raport care spunea, în esență, că nici o confruntare militară cu Iranul nu va da rezultat”, a spus Carlucci. „Iranienii ne-au provocat, iar noi le-am scufundat jumătate din flotă în douăzeci și patru de ore. S-au retras și au ancorat navele în porturi, astfel că am putut naviga fără probleme în Golf. CIA s-a înșelat.” Istorie orală, Carlucci, FAOH.

— *„Irakul blufază?”*: Richard L. Russell, „Strategia CIA în Irak” *Political Science Quarterly*, vara 2002. Russell a lucrat timp de șaptesprezece ani ca analist politic și militar al CIA.

— *„Am sunat alarma”*: Remarcile lui Charles Allen, „Spionajul: Cult, meșteșug sau afacere?” Programul pentru resursele în informații. Harvard University, 6 aprilie 2000.

— *Regele Hussein al Iordaniei i-a spus președintelui*: Memorandumul conversației telefonice cu regele Hussein, 31 iulie 1990. GHWBL.

— *„nu aveam prea multe informații”*: James A. Baker III cu Thomas M. DeFrank. *The Politics of Democracy: Revolution, War and Peace, 1989–1992* (New York: Putnam, 1995), p. 7.

— *„a urmat același tipar nefericit”*: Istorie orală. Freeman, FAOH. La 10 ianuarie 1991, CIA a avertizat Casa Albă și Pentagonul că „Saddam Hussein va lansa, fără îndoială, o campanie teroristă majoră împotriva intereselor Vestului, în special împotriva SUA. Este posibil să se producă atacuri multiple, simultane, în câteva regiuni geografice – posibil și în Statele Unite – într-un efort de a obține maximum de publicitate și pentru a semăna panică pe scară

largă. "Nu a existat niciodată nici un fel de dovadă că celulele irakiene de *intelligence* pătrunseseră în Statele Unite, dar CIA și FBI au descoperit cel puțin trei grupuri de ofițeri militari irakieni în Orientul Mijlociu și Așia și le-au capturat în zilele imediat anterioare atacului american din Irak. CIA, „Analiză asupra terorismului”, 10 ianuarie 1991, CIA/FOIA.

— „CIA o ratase cu totul”: Interviu cu Clarke, *Frontline*, „Partea întunecată”, 23 ianuarie 2006, transcrierea disponibilă online la <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/darkside/interviews/clarke.html>.

— „*valul ca de marea al istoriei*”: Robert M. Gates, *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How they Won the Cold War* (New York: Simon and Schuster, 1996), p. 449. Gates superviza o echipă a Consiliului Național de Securitate sub Bush care era plină de experți care disprețuiau munca făcută de analiștii CIA pe care Gates îi condusesese înainte. Ambasadorul Robert D. Blackwill era omul NSC pentru afacerile sovietice și europene între 1989 și 1990. „Agenția încă producea grămezi de analize pe care nu le citeam niciodată, spunea el. „În cei doi ani, nu am citit nici o estimare națională. Nici măcar una. Iar cu excepția lui Gates, nu cred că mai era cineva la NSC care să facă asta.” Blackwill citat în Jack Davis, „Perspectiva unui creator de politici asupra analizei de *intelligence*”, *Studies in Intelligence*, Vol. 38, Nr. 5, 1995, CIA/CSI.

— „*elementele de bază ale politicii și practicilor de apărare sovietică*”: NIE 11-3/8-88, „Forțele sovietice și premisele pentru un conflict strategic nuclear la finalul anilor 1990”, 1 decembrie 1988, CIA/CSI.

— „*oamenii mi-ar fi cerut capul pe tavă*”: MacEachin citat în Kirsten Lundberg, „CIA și prăbușirea imperiului sovietic”, studiu de caz, C16-94-1251.0, Harvard University, 1994, p. 30-31.

— „*Nu fusese niciodată acolo*”: Istorie orală, Palmer, FAOH.

— „*Vorbeau despre Uniunea Sovietică*”: Istorie orală, Crowe, FAOH.

— „*Ce o să facem când va cădea Zidul?*”: Walters citat în David Fischer, istorie orală, FAOH.

— „*nu existau spioni sovietici*”: Dacă a existat vreodată un moment în care CIA să afle de ce i-au murit spionii, acela era în timpul prăbușirii Uniunii Sovietice, în 1990 și 1991. „Când am fost nominalizat pentru funcția de director, în 1987, am luat prânzul cu Dick Helms”, mi-a spus Bob Gates. „Și mi-l amintesc pe Helms cum mi-a făcut semn cu degetul la prânzul din sufrageria directorului, unde eram doar noi doi, singuri, spunându-mi să nu mă duc niciodată acasă seara fără să mă întreb unde e cârțița. În 1992, în ultimele luni ale scurtului mandat al lui Bob Gates ca director al Serviciilor Centrale de Informații, cazul a început să se rezolve. Aldrich Ames a fost arestat în februarie. Interviu acordat de Gates autorului.

— „*Fusese ușor, odată, pentru CIA să fie unică*”: Interviu acordat de Bearden autorului.

— „*Tragedia fundamentală este una spirituală*”: Interviu acordat de Giraldo autorului.

— „*lucrurile luau cu rapiditate o întorsătură urâtă*”: Arnold Donahue, „Perspective asupra serviciilor de informații ale SUA”, Programul pentru resursele în informații, Harvard University, aprilie 1998.

— „*Era ceva de domeniul fantasticului pentru un ofițer CIA să stea singur în biroul vicepreședintelui*”: Michael J. Sulick, „As the USSR Collapsed: A CIA Officer in Lithuania”, *Studies in Intelligence*. Vol. 50, Nr. 2, 2006, CIA/CSI.

— „*Adaptați-vă sau muriți*”: Nota și anușul lui Gates către angajații CIA citate în Douglas F. Garthoff, „Directorii Agenției Centrale de Informații ca lideri ai Comunității de *Intelligence* a SUA, 1946-2005”, 2006, CIA/CSI. Garthoff a lucrat la CIA între 1972 și 1999, fiind mai mulți ani analist pe problemele sovietice sub Gates.

— „*Pierdusem*”: Richard Kerr, „Evoluția sistemului de spionaj al SUA în era postsovietică”, Programul pentru resursele în informații, Harvard University, primăvara 1992.

— „*o gașcă de tineri de 19 ani*”: MacEachin citat în Robert Steele, „Inițiativele private în *intelligence*: potențiala contribuție la securitatea națională”, lucrare susținută la conferința pentru Analiza și evaluarea informațională. Ottawa, Canada, 22-29 octombrie 1994. Steele este un veteran CIA, lider în analiza surselor deschise.

— „Tensiunile cresc pe măsură ce scade bugetul”: Gates citat în Garthoff, „Directorii Serviciilor Centrale de Informații ca lideri ai comunității de spionaj din SUA.”

Capitolul patruzeci și patru

— „o extraordinară oportunitate democratică și antreprenorială”: Anthony Lake, „De la acoperire la extindere”, Johns Hopkins University School of Advanced International Studies, 21 septembrie 1993.

— *avea să fie următorul director al Serviciilor Centrale de Informații*: Bill Clinton i-a fermecat pe mulți dintre agenții CIA care mergeau să îl informeze la Little Rock, stăteau în camere de motel de 38,50 de dolari pe noapte la Comfort Inn și mergeau la conacul guvernatorului pentru a-l instrui. Dar nu erau niciodată prea siguri de cât înțelegeau. John L. Helgersen. *Cunoscându-l pe președinte: informările CIA pentru candidații la președinție, 1952–1992*, CIA/CSI.

— „Domnule amiral, nu știam că ați lucrat” și „Nu aveam o relație proastă cu președintele”: Remarcile lui Woolsey, Consiliul pentru Relații Externe, 12 mai 2004; interviu acordat de Woolsey autorului.

— „nimeni nu îl văzuse pe președinte”: Interviul lui Twetten cu autorul.

— *a cerut douăsprezece propuneri de acțiuni sub acoperire în primii doi ani de mandat*: deși numărul exact rămâne confidențial, „administrația Clinton a cerut un număr remarcabil de propuneri de acțiuni sub acoperire pentru șirul îngrijorător de probleme cu care se confrunța la începutul anilor '90, iar asta doar pentru a concluziona că acțiunile subversive nu puteau scuti Statele Unite de intervenții militare deschise”, în cuvintele lui John MacGaffin, omul numărul doi de la serviciul clandestin în timpul administrației Clinton și vecinul autorului după ce a părăsit CIA. Apropos, MacGaffin nu a divulgat niciodată informații. Vezi cartea lui „Spioni, contraspioni și acțiuni sub acoperire” în Jennifer E. Sims și Burton Gerber (ed.) *Transforming U.S. Intelligence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2005), p. 79–95.

— „Nici un test n-a fost mai dur decât Somalia”: Istorie orală, Wisner, FAOH.

— *„eșecul Serviciului de informații în Somalia”*: Istorie orală, Crowe, FAOH. Înainte ca amiralul să preia conducerea consiliului, a trebuit să îi spună președintelui Clinton ce era: „La începutul administrației, președintele și cu mine am vorbit despre ce mi-ar plăcea să fac”, și-a amintit Crowe. „Am spus «PCPIE», iar el a spus, «Ce e PCPIE?» Așa că a trebuit să îi spun ce era.”

— *La scurt timp după răsărit, la 25 ianuarie 1993*: Evenimentele de la 25 ianuarie 1993 au fost reconstruite pe baza unui raport pe care Nick Starr l-a scris pentru buletinul informativ intern al CIA și din dosarele tribunalelor. După patru ani și jumătate, Mir Amal Kansi a fost arestat în Pakistan într-o operațiune coordonată de CIA și susținută de o recompensă de două milioane de dolari. El a declarat că acele crime fuseseră un act de răzbunare împotriva politicii externe americane în Orientul Mijlociu. Statul Virginia l-a condamnat la moarte prin injecție letală.

— „câte un membru al Agenției Centrale de Informații din Khartoum”: Istorie orală, O'Neill, FAOH.

— „CIA a concluzionat, în cele din urmă”: Memorandum de spionaj, „Irak: Tentativele Bagdadului de asasinare a fostului președinte Bush”, Centrul pentru Contraterorism al CIA, 12 iulie 1993, CIA/FOIA.

— „proporționale cu atacurile asupra președintelui Bush”: Tim Weiner, „Atacul este îndreptat spre inima rețelei de spioni din Irak”. *The New York Times*, 27 iunie 1993.

— „Saddam încearcă să îl asasineze pe fostul președinte Bush”: Remarcile lui Woolsey, Palm Beach, Florida, 16 noiembrie 2002.

— *Mulți dintre liderii acesteia fuseseră ani de zile pe lista de plată a CIA*: Tim Weiner cu Steve Engelberg și Howard French. „CIA a creat o unitate haitiană, mai târziu implicată în trafic de narcotice”, *The New York Times*, 14 noiembrie 1993. Un portret sumar al unuia din oamenii CIA din Haiti, extras din acel articol: Printre ofițerii militari care au primit banii Agenției și se aflau la conducerea serviciului haitian de *intelligence* era și co-

lonelul Ernst Prudhomme, un membru al juntei anti-Aristide care preluase puterea în Haiti. La 2 noiembrie 1989, pe când era șeful securității naționale și se bucura de mărinimia CIA, a ținut un interogatoriu brutal cu Evans Paul, primarul capitalei haitiene, Port-au-Prince. Interogatoriul l-a lăsat pe primar cu cinci coaste rupte și leziuni interne. „Prudhomme nu m-a atins personal”, a spus Paul. „el juca rolul intelectualului, omul care căuta cu atenție tot felul de contradicții care te priveau – omul care părea să imprime direcție tuturor evenimentelor. Voia să mă prezinte lumii ca terorist... Părea să aibă foarte multe informații despre viața mea, încă din copilărie. Era ca și când m-ar fi urmărit pas cu pas.”

— „*un Thomas Jefferson în variantă haitiană*”: Remarcile lui Woolsey, Consiliul pentru Relații Externe, 12 mai 2004.

— *un studiu al CIA care spunea că o jumătate de milion de oameni puteau muri în Ruanda*: Tim Weiner, „Criticii spun că SUA au ignorat avertismentele CIA despre genocidul din Ruanda,” *The New York Times*, 26 martie 1998. Era dificil de spus ce putea CIA să facă pentru a împiedica măcelul chiar dacă ar fi existat această voință la Casa Albă, pentru că nu avea pe nimeni staționat în Ruanda. „CIA nu a ajutat prea mult față de politica internă africană. Nu făcuse asta niciodată”, a spus ambasadorul lui Clinton în Ruanda, Robert E. Gribbin III, un diplomat de profesie cu un serviciu îndelungat pe continent. „Nu îi interesa în mod deosebit.”

— *Răspunsul președintelui la situația din Ruanda*: Acel răspuns a venit sub forma unui ordin major de politică externă numit, Directiva de Decizie Prezidențială 25. Datată 2 mai 1994 și în mare măsură confidențială și în ziua de azi, se referea la preluarea misiunii de menținere a păcii de către Statele Unite.

— „*copilul lui Frankenstein*”: James Monnier Simon Jr., „Îndeplinirea cerințelor interne, militare și de politică externă: Correcting Frankenstein's Blunder”, în Sims și Gerber, *Transforming U.S. Intelligence*, p. 149–161.

Capitolul patruzeci și cinci

— „*Știu ce înseamnă Uniunea Sovietică*”: Interviu acordat de Ames autorului.

— „*Numele lor au fost furnizate serviciului sovietic de informații*”: Interviu acordat de Hitz autorului.

— „*Trebuie să vă întrebați de ce CIA nu se diferențiază de alte birouri*”: Interviu acordat de Glickman autorului.

— „*Aș dizolva Agenția*”: Interviu acordat de Odom autorului.

— „*Locul ăsta are nevoie de o remediere completă*”: Interviu acordat de Specter autorului.

— „*Ce înseamnă totul acum?*”: Interviu acordat de Aspin autorului.

— „*Scopul nostru este să vindem informații*”: Snider citat în Loch K. Johnson, „The Intelligence Aspin-Brown Inquiry,” *Studies in Intelligence*, toamna 2004, CIA/CSI.

— „*Contraterorismul s-a bucurat de puțină atenție*”: Johnson, „The Aspin-Brown Intelligence Inquiry.”

— „*numărul mare de oameni nepotrivii aflați în prima linie a frontului*”: Interviu acordat de Hitz autorului.

Capitolul patruzeci și șase

— „*Președintele m-a întrebat dacă eram interesat să devin directorul Serviciilor Centrale de Informații*”: Interviu acordat de Deutch autorului.

— „*Ponegrită de lideri slabi, Agenția este în derivă*”: John A. Gentry, „Un cadru de reformă pentru Comunitatea de Spionaj a SUA”, disponibil online la <http://www.fas.org/irp/gentry/>. Gentry a fost analist CIA timp de doisprezece ani.

— *Au murit opt mii de oameni, iar Agenția nu a făcut nimic*: Stephen Engelberg și Tim Weiner cu Raymond Bonner și Jane Perlez, „Srebrenița: Zilele măcelului”, *The New York Times*, 29 octombrie 1995.

— *baza CIA din Paris a organizat o operațiune elaborată*: Tim Weiner, „CIA confirmă gafele din timpul spionajului economic din Franța”, *The New York Times*, 13 martie 1996.

— *Divizia era o lume în sine la CIA*: Tim Weiner, „Se spun mai multe despre CIA în Guatemala”, *The New York Times*, 25 aprilie 1995.

— *„Baza CIA din Guatemala era de două ori mai mare decât era necesar”*: Interviu acordat de Stroock autorului.

— *„Șeful bazei a venit în biroul meu”*: Interviu acordat de McAfee autorului.

— *„Dați-mi voie să vă explic cum funcționează lucrurile”*: Interviu acordat de Tenet autorului.

— *„Dick Clarke a venit la mine și mi-a spus «O să vă arunce în aer»”*: Interviu acordat de Lake autorului.

— *„Agenția conspira la Londra alături de un exilat irakian, pe nume Ayad Alawi*: În mai 2004, la un an de la ocupația americană din Irak, Statele Unite l-au propulsat pe Alawi în postul de prim ministru. În ciuda flexibilității și ambiției sale, nu era un succes politic. Era aproape universal cunoscut faptul că avea legături de lungă durată cu CIA, dar asta nu i-a fost favorabil.

— *o veche și tulbure poveste de dragoste*: În vara anului 1972, Agenția a trimis un pachet de asistență și arme de 5,38 milioane de dolari aprobat personal de Nixon și Kissinger „pentru asistarea... kurzilor irakieni în rezistența lor împotriva regimului irakian Ba'athi”, conform spuselor lui Kissinger. Apoi Kissinger i-a aruncat pe kurzi la gunoi doi ani mai târziu, abandonând suportul american pentru cauza lor pentru a-l împăca pe șahul Iranului, care se temea tot mai mult de un stat kurd independent. Memoul lui Kissinger, nedatat, dar în jur de 31 iulie 1971, în FRUS, 1969–1972. Vol. E-4, documentul 322, dat publicității septembrie 2006.

— *„Cazul lui Saddam a fost unul interesant”*: Interviu acordat de Lowenthal autorului.

— *„Ar fi fost o mare provocare”*: Interviu acordat de Lake autorului.

— *„urs dansator într-un circ al politicii”*: Interviu acordat de Lake autorului.

— *„Este imposibil să estimăm turbulențele”*: Interviu acordat de Hitz autorului.

— *Abilitatea sa de a colecta și analiza secrete se ducea de răpă*: Un puternic program de criptare numit PGP, de la Pretty Good Privacy, fusese disponibil gratuit pe internet încă de la sfârșitul Războiului Rece. La 20 martie 1997, directorul adjunct al Agenției de Securitate Națională, William Crowell, a spus în fața Congresului: „Dacă toate computerele personale din lume – 260 de milioane de computere – ar începe să lucreze la un mesaj criptat PGP, tot ar mai fi nevoie de un timp de 12 milioane de ori mai mare decât vârsta universului, în medie, pentru a sparge un singur mesaj.” Cum aveau serviciile americane de informații să se descurce cu asta? Mărturia lui Crowell, Comitetul judiciar al Camerei pentru tribunale și proprietate intelectuală, 20 martie 1997.

— *„marile succese sunt rare, eșecurile sunt normale”*: „IC21: Comunitatea de Spionaj în secolul XXI”, Studiu, Comitetul Special Permanent al Camerei pentru Spionaj, 1996.

— *Carierele a trei serii de tineri angajați ai CIA fuseseră distruse*: Absolvirea cursului de pregătire al CIA nu era o garanție a succesului în posturile din străinătate. Jim Olson, care fusese șef de bază la Moscova, Viena și Mexico City, a spus povestea unui strălucit cuplu de tineri care s-au prezentat la post ca noii ofițeri de caz. Ea era avocat, el era inginer. „Aveam mari așteptări din partea lor”, își amintea el. Dar în mai puțin de o săptămână i-au spus că aveau îndoieli morale în a recruta agenți „cu motive ascunse. Au spus că pur și simplu nu puteau să înșele și să manipuleze în acel mod oameni nevinovați.” Desigur, asta era ceea ce lucrează ofițerii CIA în străinătate. Cuplul nu a putut fi salvat. Au demisionat și au ajuns să lucreze în tandem pe o mașinărie industrială. Olson era „foarte curios de ce reținerile lor morale nu ieșiseră la suprafață în timpul pregătirii.” S-a dovedit că într-adevăr își exprimaseră îngrijorarea, dar că instructorii lor le spusese că să nu își facă griji – că „totul avea să meargă bine când își vor fi preluat prima misiune.” Nu a mers deloc bine. Olson, *Fair Play: The Moral Dilemmas of Spying* (Washington, DC: Potomac, 2006), p. 251–252. Un absolvent din 2003 al școlii de pregătire a CIA, T. J. Waters,

a raportat un comportament similar instructorilor săi. T. J. Waters, *Class 11: Inside the Largest Spy Class in CIA History* (New York: Dutton, 2006).

— „profunzimea, amploarea și expertiza”: Raportul Comitetului Special Permanent al Camerei pentru Intelligence, reprezentantul Porter J. Goss, președinte, 18 iunie 1997.

— „Din perspectiva anului 2001,” scria el, „eșecul acțiunilor Agenției era inevitabil”: Russ Travers, „The Coming Intelligence Failure,” *Studies in Intelligence*, 1997, CIA/CSI. Travers scria: „Eșecul poate îmbrăca forme clasice: eșuăm în prezicerea căderii unui guvern prieten; nu avertizăm suficient despre un atac surpriză împotriva aliaților sau intereselor noastre; suntem complet surprinși de un atac terorist susținut de un stat; nu reușim să detectăm neașteptata achiziție a unei arme de distrugere în masă. Sau poate lua o formă mai netradițională: supraestimăm numeroase amenințări care aduc după ele cheltuieli inutile de miliarde de dolari; erori ale bazelor de date care duc la un număr inacceptabil politic de victime în operațiunile de menținere a păcii; o operațiune merge prost... Până la urmă, s-ar putea să nu trecem prin încă un Pearl Harbor, ci pur și simplu să succedăm din cauza unei serii de greșeli care ridică întrebări despre un buget pentru spionaj care depășește cu mult întregul buget pentru apărare al multor țări. Comunitatea va încerca să explice eșecul (eșecurile) și va arăta legitim spre circumstanțe extenuante. Dar vom începe să facem des greșeli tot mai multe și mai mari. Este o chestiune de timp înainte ca rezultatele să devină catastrofale... Motivul va fi simplu: ne-am îndepărtat de esență - colectarea și analiza nepărtinitoare a faptelor.”

Capitolul patruzeci și șapte

— „Eram aproape falimentari”: Mărturia lui Tenet, Comisia 11 septembrie, 14 aprilie 2004; Remarca lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005. Tenet a declarat că moștenise o CIA „ai cărei dolari erau tot mai puțini și a cărei expertiză era din ce în ce mai sumară... Infrastructura de recrutare, pregătire și susținere a ofițerilor pentru serviciul clandestin - capacitatea umană de a colecta informații a națiunii - era dezorganizată... Sistemele noastre de informații se atrofiașu în timpul celei mai mari schimbări de tehnologie a informației din viața noastră.”

— *cincizeci cei mai importanți*: Lista „Purtătorilor de stindard” ai CIA îi includea pe Robert Ames, dispărut în bombardamentul ambasadei din Beirut în 1983; Dick Bissell, faimos pentru U-2 și Golful Porcilor; Jamie Critchfield, care condusese organizația Gehlen; Allen Dulles; Richard Lehman, pe ale cărui informări Dulles le judeca după numărul de pagini; Art Lundahl, fotointerpretul crizei rachetelor cubaneze; Tony Mendez, maestrul deghizărilor și, desigur, Frank Wisner, adeptul înfocat al acțiunilor subversive.

— „Singura superputere care a mai rămas în picioare”: Interviu acordat de Helms autorului.

— „Încrederea care a fost acordată CIA dispăruse”: Interviu acordat de Schlesinger autorului.

— „Spionajul nu era util numai într-un război rece”: Interviu acordat de Goss autorului.

— „un eveniment foarte îngrijorător”: Remarca lui Charles Allen, „Spionajul: Cult, meșteșug sau afacere?” Programul asupra politicilor resurselor pentru informații, Harvard University, 6 aprilie 2000.

— „Eventualitatea unui eșec catastrofal de avertizare este în creștere”: Mary O. McCarthy, „Misiunea de avertizare: se întrevide un dezastru”, *Defense Intelligence Journal*, Vol. 7, Nr. 2, 1998.

— *Tenet a decis să anuleze operațiunea*: Filmul evenimentelor este în raportul Comisiei 11 septembrie.

— „Avem nevoie de informații mult mai bune”: McCarthy citată în raportul Comisiei 11 septembrie.

— „A fost o greșală”: Istorie orală, Petterson, FAOH.

— „Decizia de a lăsa al Shifa”: Interviu acordat de Carney autorului. M-am ocupat de bombardamentele de la Nairobi și de cazul al Shifa pentru *The New York Times*; interviu-

rile pentru ultima situație au inclus sesiuni cu oficiali seniori ai CIA, NSC, Departamentului de Stat și de Apărare.

Interviurile au fost neoficiale și din păcate trebuie să rămână așa, dar două dintre ele au fost cu membri ai „Micului Grup”, cel mai înalt cerc de securitate națională, ai cărei șase membri îi includeau pe consilierul pentru securitate națională și pe directorul Serviciilor Centrale de Informații. Aventurile sexuale ale lui Clinton cu o internă tocmai deveniseră publice, iar oficialii pe care i-am intervievat nu mai erau siguri ce să creadă. Dar mi-au oferit un spectacol, nu glumă.

— *„un eșec catastrofal de spionaj”*: Citat în „Capacitatea de a preveni terorismul și performanța serviciilor de informații înainte de 11 septembrie”, audierea Comitetului pentru Spionaj al Camerei, 5 septembrie 2002. Sentimentul că era pe cale să se întâmple ceva teribil era de nesuportat pentru unii membri ai comunității de spionaj. La trei săptămâni de la acea avertizare de la 11 septembrie 1998, John Millis, un ofițer veteran al serviciului clandestin care era directorul de personal al președintelui Porter Goss la Comitetul pentru spionaj al Camerei, a ținut un discurs în fața ofițerilor retrași ai CIA. Millis a spus că Agenția primea date fără sens, nu mai funcționa, se apropia de colaps. „Oamenii veneau la noi și se lăudau că CIA este serviciul 911 al guvernului”, își amintea el. „Ei bine, când formezi 911, serviciile de informații deja au pierdut.” Millis și-a zburat creierii cu o pușcă într-un motel din afara Washingtonului la 4 iunie 2000.

— *„în zece ani vom fi irelevanți”*: Interviu acordat de Tenet autorului.

— *„să folosească înșelăciunea, să folosească manipularea, să folosească, sincer, lipsa de onestitate în această meserie”*: Interviu acordat de Smith autorului.

— *„oamenilor care sunt puțin diferiți”*: Interviu acordat de Gates autorului.

— *lucrurile au început să se liniștească*: Relatarea lui Gary Schroen despre tragerile greșite asupra lui bin Laden se află în mărturia sa în fața Comisiei 11 septembrie. Ani mai târziu, i-a făcut rezumatul: „Nu am făcut suficient. Nu am pătruns în cercul interior al lui bin Laden; nici acum nu am reușit. Deci, da, a fost un eșec.” Interviu cu Schroen, *Frontline*, Partea întunecată, 20 ianuarie 2006, transcrierea editată disponibilă online la <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/darkside/interviews/schroen.html>.

— *„Statele Unite ar fi putut să-l scoată pe Osama bin Laden”*: MacGaffin, Spioni, contraspiioni și acțiuni subversive” în Jennifer E. Sims și Burton Gerber (ed.) *Transforming U.S. Intelligence* (Washington, DC: Georgetown University Press, 2005).

— *Afganii au continuat să îl urmărească pe bin Laden*: Urmărirea lui bin Laden și ezităările CIA, ale Pentagonului și ale Casei Albe sunt detaliate în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„Bombardarea ambasadei chineze”*: Viceamiralul Thomas R. Wilson, Seminarul de la Harvard asupra *Serviciilor secrete*, Comandă și Control în Programul pentru resursele în informații, noiembrie 2001.

— *„Voi, americanii, sunteți nebuni”*: Raportul Comisiei 11 septembrie, „Politica de *Intelligence*”, Declarația membrilor nr. 7.

— *„Amenințarea este cât se poate de reală”*: Tenet citat în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *„mulți bani”*: Mărturia lui Clarke în raportul Comisiei 11 septembrie.

— *Al Qaeda era suspectul evident*: Informările înainte și după alegeri ale lui George Bush de către CIA și Bill Clinton se află în raportul Comisiei 11 septembrie. Bombardarea USS Cole a adus un atac neobișnuit de vehement din partea lui John Lehman, secretarul marinei în timpul administrației lui Reagan. S-a infuriat față de „obscurul eșec de *intelligence*” față de atac într-un articol publicat în *Washington Post* la trei zile după atac. „Dar, desigur, nimeni nu poate fi surprins de un eșec al serviciilor secrete. În 14 ani de serviciu la guvern în trei administrații am fost martorul multor crize istorice, iar în fiecare dintre ele birocrăția serviciilor secrete fie nu a dat nici un avertisment, ca în Kuwait, fie a greșit grosolan în evaluare... Și nu se face niciodată nimic. Cole este cea mai recentă victimă a unui program de 30 de miliarde de dolari care ia cele mai avansate produse ale tehnologiei spațiale și electronice și le transformă în absurdități inutile.”

Capitolul patruzeci și opt

— „*de ce un dezastru previzibil nu a fost anticipat*”: James Monnier Simon, Jr., Seminarul asupra Politicii de Intelligence, Comandă și Control în Programul pentru resursele în informații, Harvard University, iulie 2001.

— „*rupți de realitatea lumii exterioare prin tehnologiile de informații învechite*”: Auzisem povești despre cât de precare erau clădirile posturilor și tehnologia informațiilor CIA, dar nu am înțeles asta pe deplin până când Bruce Berkowitz, un fost ofițer CIA și un foarte respectat consultant al Agenției a publicat în *Studies in Intelligence* în 2003. „Analistii știu mult mai puțin despre noile tehnologii și servicii informaționale decât omologii lor din sectorul privat sau alte organizații guvernamentale”, a scris el după ce a petrecut un an de zile ca cercetător asociat al CIA. „În medie, par să fie în urmă cu cinci sau mai mulți ani. Mulți analiști nu par să fie conștienți de datele care sunt disponibile pe internet sau din alte surse non-CIA.” A spus că mesajul liderilor CIA părea să fie: „tehnologia este o amenințare, nu un beneficiu; CIA nu se comportă prioritar față de analiștii care pot folosi ușor sau creativ instrumentele IT; și, cel mai rău dintre toate, datele din afara rețelei CIA sunt secundare misiunii de intelligence.” Bruce Berkowitz, „Eșecul de a menține pasul cu revoluția informațiilor”, *Studies in Intelligence*, Vol. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— „*Când se vor produce aceste atacuri, așa cum este probabil să se întâmple*”: E-mailul lui Clarke citat în în raportul Comisiei 11 septembrie.

— „*Al Qaeda este sau nu este o amenințare împotriva căreia merită să acționăm*”: Clarke citat în în raportul Comisiei 11 septembrie.

— „*Să sperăm că nu vor fi fatale*”: Garrett Jones, „Lucrând cu CIA,” *Parameters* (Revista Colegiului de Război al Armatei SUA), Vol. 31, Nr. 4, iarna 2001–2002. Printre consecințele fatale ale atacului de la 11 septembrie, puțin observate în lumea civilă, se numără și următoarea: avionul care a lovit Pentagonul a ucis cea mai mare parte, dacă nu întreg personalul Agenției de Informații pentru Apărare.

— „*partea întunecată*”: Vorbind de la Camp David la *Întâlnire cu presa*, duminică, 16 septembrie 2001, Cheney a spus „Va trebui să trecem și printr-un fel de parte întunecată, dacă îmi permiteți exprimarea. Acum trebuie să petrecem un timp alături de umbrele lumii spionajului. Multe din lucrurile care vor trebui făcute aici vor fi făcute în liniște, fără nici o discuție, folosind surse și metode care sunt disponibile agențiilor noastre de informații dacă vrem să avem succes.”

— *Președintele Bush a emis o directivă ultrasecretă de paisprezece pagini către Tenet și CIA*: La 10 ianuarie 2007, existența directivei a fost recunoscută într-un proces al CIA. Ordinul secret autoriza CIA „să închidă teroriști” și „să organizeze complexuri pentru deținuți în afara Statelor Unite.” Declarația lui Marilyn A. Dorn, *ACLU v. Departamentul de Apărare*.

— „*Ce ar avea deosebit? Ei bine, o amprentă a degetului mare*”: James M. Simon, Jr., „Analiza, analiștii și rolul lor în guvern și serviciile de informații”, seminar la Harvard, Programul pentru resursele în informații, iulie 2003.

— „*Nu puteam să nu fac asta*”: Mărturia lui Hayden, Comitetul Senatului pentru spionaj, 18 mai 2006. În momentul scrierii acestei cărți, Hayden conduce CIA. A fost flexibil despre cât este dispus să se apropie de limita legii. „Vom fi pe muchie”, a spus el.

— „*Nu toți cei arestați erau teroriști*”: Remarcile lui Tenet, Banchetul pentru Premiul Serviciilor Distinse al Centrului Nixon, 11 decembrie 2002. Agenția a reunoscut în decembrie 2006 că avea paisprezece prizonieri „de mare valoare” în închisoare și că îi transfera la Guantanamo.

Capitolul patruzeci și nouă

— *Această afirmație se baza pe mărturisirea unei singure surse*: „Concluzii după război”, Comitetul Senatului pentru spionaj, 8 septembrie 2006.

— „*Era un lucru greșit*”: Mărturia lui Tenet, 26 iulie 2006, citată în „Concluzii după război”, 8 septembrie 2006.

— „*Nu aveam multe surse irakiene*”: Remarcile lui James L. Pavitt, Asociația de Politică Externă, 21 iunie 2004. Cea mai bună sursă pe care o avea CIA era oferită de serviciul francez de *intelligence*, care îl folosise ca agent pe ministrul de externe al Irakului. Naji Sabri. Sabri a spus că Saddam nu avea un program activ de arme nucleare sau biologice. Evident, acest raport a fost respins. Sabri era cel la care se referise Tenet într-un discurs de la 5 februarie 2004, când a spus că CIA avusese „o sursă care avea acces direct la Saddam și la cercul lui interior.”

CIA nu avea aproape nici o abilitate de a analiza cu precizie puținele informații obținute prin spionaj pe care le avea. Experții ei erau puțini și departe de subiect, iar printre ei se aflau mulți începători. După 11 septembrie „analistii nefamiliarizați cu terorismul, al-Qaida sau Asia de Sud-Vest se străduiau să deprindă mai repede ce aveau de făcut”, observa veteranul CIA, Bruce Berkowitz. „După câteva luni, oamenii încă mai aranjau mobila și birourile și recablau computerele. Berkowitz, „Failing to Keep Up with the Information Revolution,” *Studies in Intelligence*, Vol. 47, Nr. 1, 2003, CIA/CSI.

— „*Dacă nu suntem crezuți, nu mai avem nici un scop de a exista*”: Richard Helms, „Intelligence in American Society”, *Studies in Intelligence*, Vol. 11, Nr. 3, Vara 1967, CIA/CSI. Articolul a fost adaptat după un discurs pe care Helms l-a ținut în fața Consiliului pentru Relații Externe la 21 aprilie 1967.

— „*Până la urmă, cred, irakienii au avut dreptate*”: Remarcile lui Duelfer, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 22 aprilie 2005.

— „*deodată, ceea ce părea o sursă umană prețioasă de informații*”: David Kay, „Arme de distrugere în masă: Lecții învățate și neînvățate”, *Miller Center Report*, Vol. 20, Nr. 1, primăvară/vara 2004.

— „*Tenet l-a privit în ochi*: Colonelul Larry Wilkerson, principalul consilier militar al lui Colin Powell, era acolo când s-a întâlnit. „Încă îl mai aud pe George Tenet spunându-mi și spunându-i șefului meu în clădirea CIA” că informațiile erau foarte solide, declara colonelul Wilkerson. Stăteam în cameră și mă uitam în ochii lui, așa cum făcea și secretarul de stat și am auzit-o cu fermitatea de care numai George era în state... George Tenet asigurându-l pe Colin Powell că informațiile pe care le ducea la ONU erau incontestabile, pentru ca apoi același individ să îl sune cu mai multe ocazii pe secretar, în lunile de după prezentare, și să îi spună că argumentele centrale ale prezentării sale erau într-adevăr false.” Remarcile lui Wilkerson, New American Foundation, 19 octombrie 2005; Interviu cu Wilkerson, *Frontline*, „Partea întunecată”, 13 decembrie 2005, transcriere editată disponibilă online la <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/darkside/interviews/wilkerson.html>.

— „*Cred că l-am prins pe Saddam Hussein*”: *Pe lângă țintă: desfășurarea războiului și victimele civile din Irak*, Human Rights Watch, decembrie 2003. Raportul a concluzionat: „Informațiile pentru 50 de lovituri împotriva a 55 de membri ai conducerii irakiene au fost perfecte: nici un lider nu a fost ucis, dar sute de civili au murit.”

— *Agencia prezisese că mii de soldați americani și comandanții lor aveau să se predea*: Acestea au fost ultimele cuvinte în ajunul atacului, a spus generalul James Thurman, directorul general al operațiunilor pentru invazie. „Asta ne-a transmis CIA”, a spus generalul Thurman. „Dar nu asta s-a întâmplat. A trebuit să luptăm în fiecare oraș.” Thurman citat în Thomas Ricks, *Fiasco: The American Military Adventure in Iraq* (New York: Penguin, 2006), p. 118.

— *Maior generalul Abed Hamed Mowhoush, care... se predase voluntar trupelor americane: Responsabilitatea comandanților: Morțile deținuților aflați în custodia SUA în Irak și Afganistan*, Human Rights First, 22 februarie 2006.

— „*cauze celebre pentru jehadiști*”: fragment deklasificat din „Tendințe în terorismul global: Implicații pentru Statele Unite”, aprilie 2006, CIA.

— „*Orice armată de eliberare*”: Locotenent-generalul David H. Petraeus, „Învățând despre contrainsurgență: Observațiile unui soldat în Irak”, *Military Review*, ianuarie-februarie 2006. Articolul este postat în Colecția lucrărilor profesioniștilor armatei SUA, disponibilă online la http://www.army.mil/professionalwriting/volumes/volume4/april_2006/.

— „*Pe măsură ce Irakul trece de la tiranie la autodeterminare*”: Remarcile lui James L. Pavitt, Asociația pentru Politică Externă, 21 iunie 2004.

— *petrecând prea multe ore bând la barul Babylon*: Lindsay Moran, care a părăsit serviciul clandestin în 2003 și și-a construit declarația pe baza rapoartelor de la prietenii și colegii de la postul din Bagdad, a spus: „Climatul de acolo este astfel încât pur și simplu nu poți să desfășori operațiunile standard ale unui ofițer de caz. Un coleg mi-a descris Bagdadul drept un fel de neobosită petrecere brutală a unei frății; așa stând lucrurile, neputând să desfășoare operațiuni, ofițerii de caz sunt oarecum forțați să stea în interiorul complexului și să petreacă.” Remarcile lui Moran, „Reforma serviciilor de informații ale SUA și raportul comisiei WMD”, American Enterprise Institute, 4 mai 2005.

— *„Se confruntau cu o serioasă dificultate de a găsi un individ competent”*: Istorie orală, Crandall, Asociația pentru Studii și Pregătire Diplomatică, Proiectul experienței din Irak, 20 septembrie 2004.

— *„dezinformante, înșelătoare și pur și simplu greșite”*: Declarația lui Tenet, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 11 august 2003.

— *Era evident că nu mai conta prea mult pentru Casa Albă*: Până în 2004, era clar că analiza de spionaj nu era luată în considerare în luarea nici unei decizii, nici măcar a celor mai semnificative decizii de securitate națională, scria Paul Pillar, ofițerul pentru spionaj pentru Orientul Mijlociu între 2000 și 2005. „Ceea ce era cel mai remarcabil la informații obținute înainte de război nu era faptul că erau greșite și că îi induceau în eroare pe creatorii de politici; era faptul că jucau un rol mic în cele mai importante decizii strategice ale SUA din ultimele decenii.” Paul Pillar, „Unheeded Intelligence”, *Foreign Affairs*, martie/aprilie 2006.

— *„doar bănuia”*: Conferința de presă a lui Bush, 21 septembrie 2004. Cu o atitudine defetistă, președintele respinsese rapoartele pesimiste primite de la șefii postului de la Bagdad.

— *„Suntem în război”*: Remarcile lui Silberman, „Reforma serviciilor de informații ale SUA și raportul comisiei WMD”, American Enterprise Institute, 4 mai 2005.

— *„chiar mai înșelătoare”*: Comisia pentru capacitățile de spionaj ale Statelor Unite cu privire la armele de distrugere în masă, 31 martie 2005.

— *„două cele mai tâmpite cuvinte pe care le-am spus vreodată”*: Remarcile lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005.

— *„similar cu efectele căderii unui meteorit peste lumea dinozaurilor”*: Richard Kerr, Thomas Wolfe, Rebecca Donegan și Aris Pappas, „Collection and Analysis in Iraq: Issues for the US Intelligence Community”, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, No. 3, 2005, CIA/CSI.

— *„Nu ne-am făcut treaba”*: Remarcile lui Tenet, Kutztown University, 27 aprilie 2005.

— *„Credem că spionajul este important pentru câștigarea războaielor”*: Kay, „Arme de distrugere în masă.”

Capitolul cincizeci

— *În discursul său de încheiere*: Remarcile lui Tenet, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 8 iulie 2004. Spre deosebire de Tenet, Nixon a avut buna cuvință ca în ultimul său discurs să citeze pasajul întreg despre omul din arenă „al cărui chip este încărcat de praf, sudoare și sânge, care se luptă curajos, care ezită și revine apoi, iar și iar, căci nu există nici un efort fără greșală și neajunsuri, dar că se străduiește să îndeplinească fapta, care cunoaște entuziasmul, marile devotamente, care se oferă pentru o cauză meritorie, care știe foarte bine, până la urmă, ce înseamnă triumfurile și care, dacă în cel mai rău caz. eșuează, știe că a făcut asta îndrăznind mult.”

— *dureroasele memorii personale*: George Tenet cu Bill Harlow, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA* (New York: HarperCollins, 2007). Pasajele citate se află la paginile 110 și 232. Tenet nu și-a făcut nici o favoare deschizând cartea cu o poveste dramatică despre confruntarea cu neoconservatorul Richard Perle în aripa de vest a Casei Albe la 12 septembrie 2001, când Perle a spus: „Irakul trebuie să plătească prețul pentru ce s-a întâmplat ieri.” Perle era în Franța în acea zi; citatul este, în cel mai bun caz, o greșală flagrantă. Asumarea greșelilor CIA de către Tenet a fost un lucru admirabil atât cât

s-a întâmplat. Dar se numea pe el însuși „un membru al unui cor grecesc” și „un decor de pe scenă” în discursul lui Colin Powell de la Națiunile Unite – discurs pe care l-a apărat pe deplin. A încercat să explice ce însemna „slam dunk”, dar nu a reușit. La publicare, cartea lui Tenet a fost atacată din toate direcțiile. Printre puținii săi apărători se aflau șase ofițeri seniori care lucraseră cu el. Au scris o scrisoare deschisă în care l-au numit un om ce a avut „curajul de a recunoaște greșelile care s-au făcut și de a accepta responsabilitatea care îi aparține lui și comunității informaționale pe care a condus-o.”

— „Nu aș mai putea obține o slujbă la CIA astăzi”: Goss a spus asta unui intervievator care îl filma, într-un clip subtitrat și postat de producătorul stângist Michael Moore. „Am fost la CIA aproximativ de la sfârșitul anilor '50 până la începutul anilor '70. Și este adevărat că am fost ofițer de caz, ofițer al serviciului clandestin și, da, înțeleg misiunea de bază a acestei afaceri. Nu aș mai putea obține o slujbă la CIA astăzi. Nu sunt calificat. Nu știu nici o limbă străină. Știți, abilitățile mele lingvistice erau mai potrivite pentru o poveste de dragoste. Astăzi se caută vorbitori de arabă. Probabil nu am nici fond cultural. Și cu siguranță nu am abilități tehnice.”

— „o birocrație afectată, incapabilă de obținerea celui mai mic succes”: Declarația scrisă a lui Goss, Comitetul Special Permanent al Camerei pentru Spionaj, 21 iunie 2004.

— „va mai dura încă cinci ani de muncă pentru a avea tipul de serviciu clandestin de care are nevoie țara noastră”: Declarația lui Tenet pentru dosarul oficial, Comisia 11 septembrie, 14 aprilie 2004.

— „Nu am mai produs informații strategice de atâta timp”: Interviu acordat de Ford autorului.

— „Este o organizație care se hrănește cu decepții”: Interviu acordat de Hamre autorului.

— „Poate CIA să înfrunte amenințările constante?”: Remarcile lui Hart, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, University of Virginia, 3 decembrie 2004.

— „Nu găsim oameni calificați”: Smith citat în *Funcțiile de suport ale CIA: Organizația și reușitele Grupului DDA-DDS, 1953–1956*, Vol. 2, Cap. 3, p. 128, documente CIA date publicității la 6 martie 2001, CIA/CREST.

— „Nu vreau să îi acord ajutor și susținere dușmanului spunându-vă cât de gravă cred că e problema”: Mărturia lui Goss, comitetul Senatului pentru spionaj, 14 septembrie 2004.

— „Nu crezusem nici în cele mai frumoase vise ale mele că mă voi întoarce aici”: Transcriere, Goss, Biroul pentru Afaceri Publice al CIA, 24 septembrie 2004, dat publicității în iulie 2005.

— Nu avea să poarte două pălării ca predecesorii săi. Aveau să fie cinci: În câteva luni, Goss, care prefera să nu lucreze cinci zile pe săptămână, se plângea că era epuizat: „Lucrurile care mi se cer, cele cinci pălării pe care le port, sunt prea multe pentru acest muritor”, a spus el într-o înregistrare de la 2 martie 2005 care se află la Biblioteca prezidențială Ronald Reagan.

— *I-a dat pe ușă afară pe aproape toți ofițerii seniori ai CIA*: Goss l-a alungat pe omul numărul doi, directorul adjunct al Serviciilor Centrale de Informații, John McLaughlin; pe omul numărul trei, directorul executiv Buzzy Krongard; pe șeful și șeful adjunct de la serviciul clandestin, Stephen Kappes și Michael Sulick; șeful analizei de spionaj, Jami Miscik; șeful centrului de contraterorism, Robert Grenier și pe baronii care conduceau operațiunile în Europa, Orientul Apropiat și Asia. În total, Goss a scăpat de aproape patruzeci de oameni de top ai CIA în câteva luni.

— *John D. Negroponte*: Născut în Londra în 1939, fiul unui armator magnat, Negroponte studiase la Yale cu Goss, dar gravitase mai mult în jurul Departamentului de Stat în loc de CIA. După un tur la Saigon, a aterizat în personalul Consiliului Național de Securitate al lui Henry Kissinger, responsabil pentru portofoliul Vietnamului. Fusese ambasadorul președintelui Reagan în Honduras, unde a lucrat îndeaproape cu CIA și brutală armată locală. Negroponte a fost timp de nouăsprezece luni director al serviciilor naționale de informații înainte de a se retrage pentru a prelua a doua funcție de la Departamentul de Stat. A lăsat în urmă puține progrese vizibile.

— „*Asta a trimis unde seismice în comunitatea de spionaj*”: Joan A. Dempsey, „Limitările recentelor reforme în spionaj”, seminar Harvard, Programul pentru resursele în informații, 23 februarie 2006. „Luptăm în ultimul război”, a spus Dempsey. Bărbații și femeile din serviciile americane de informații „trag o grămadă de sfori încercând să producă ceea ce li se cere, dar în opinia mea, pur și simplu nu au aptitudinile necesare care să le permită să reușească.”

— „*nimeni nu știa cine ce făcea unde*”: Interviu acordat de Fingar autorului.

— „*Iar noi nu trăim în cea mai bună lume*”: Comisia pentru capacitățile de spionaj ale Statelor Unite cu privire la armele de distrugere în masă, 31 martie 2005.

— „*ceremonia de înmormântare*”: Interviu lui Goss cu Mark K. Matthews, *Sentinela Orlando*, 8 septembrie 2006.

— „*țin mult la etică și sunt un tip corect*”: *U.S. v. Kyle Dustin Foggo*, Tribunalul districtual al Statelor Unite, San Diego, 13 februarie 2007.

— „*Neîncrederea în americani a crescut*”: *U.S. vs. David Passaro*, Tribunalul districtual al Statelor Unite, Raleigh. Carolina de Nord, 13 februarie 2007.

— *Arar, care fusese prins de CIA*: În 2003, în timpul grelelor încercări de la Arar, președintele Bush a observat în trecere că liderii Siriei au lăsat poporului lor o „moștenire a torturii.”

— „*Singura superputere rămasă în picioare*”: Interviu acordat de Helms autorului

MULȚUMIRI

Sunt norocos să fi petrecut ultimii douăzeci de ani discutând cu directorii și ofițerii CIA ale căror vieți profesionale s-au desfășurat de-a lungul a șase decenii. Le sunt recunoscător îndeosebi lui Richard Helms, William Colby, Stansfield Turner, William Webster, Bob Gates, John Deutch, George Tenet, John McMahon, Tom Twetten, Milt Bearden, Tom Polgar, Peter Sichel, Frank Lindsay, Sam Halpern, Don Gregg, Jim Lilley, Steve Tanner, Gerry Gossens, Clyde McAvoy, Walter Pforzheimer, Haviland Smith, Fred Hitz și Mark Lowenthal. Jos pălăria și în fața bărbaților și femeilor din personalul de istorici al CIA, care au jucat un rol important lupta împotriva îndârjitei rezistențe a serviciului clandestin și a actualilor și foștilor membri ai personalului pentru afaceri publice al CIA.

Îi sunt profund îndatorat lui Charles Stuart Kennedy, un ofițer pensionat al Serviciului Străin și fondatorul și directorul Programului de Istorie Orală a Afacerilor Externe. Biblioteca pe care a clădit-o reprezintă o resursă unică și inestimabilă. Istoricii Departamentului de Stat, care publică *The Foreign Relations of the United States*, revista oficială a diplomației americane încă din 1861, au contribuit în ultimul deceniu la dezvăluirea documentelor mai mult decât oricare altă ramură a guvernului. Ei, împreună cu personalul bibliotecilor prezidențiale, merită mulțumirile unei națiuni recunoscătoare.

Reporterii sunt norocoși dacă lucrează o dată în viață cu un editor de marcă. Eu am avut șansa să colaborez cu mai mulți, iar de-a lungul anilor ei mi-au conferit timpul necesar de gândire și libertatea de creație. Am început cu Gene Roberts la *Philadelphia Inquirer*. Bill Keller, Jill Abramson, Andy Rosenthal și Jon Landman fac din *The New York Times* un miracol zilnic. Ei sunt gardienii încrederii publice.

Trei cercetători neobosiți și-au adus aportul la crearea acestei cărți. Matt Malinowski a transcris casetele cu interviuri, Zoe Chace a făcut săpături în istoria diplomației și în dosarele Consiliului Național de Securitate, iar Cora Currier a întrepris cercetări aprofundate în dosarele Arhivei Naționale. Îi sunt recunoscător colegei mele de la școală, Lavinia Currier, pentru că m-a prezentat fiicei sale extraordinar de inteligente. Zoe este fiica răposatului James Chace și sora lui Beka Chace, doi prieteni care vor fi mereu alături de mine.

Vreau să îi salut pe jurnaliștii care s-au ocupat de CIA, de luptele din Irak și Afganistan și de agonia securității naționale americane de la atacurile de la 11 septembrie. Printre ei se numără John Burns, Dexter Filkins, Matt Purdy, Doug Jehl, Scott Shane, Carlotta Gall, John Kifner și Steve Crowley începând cu *The New York Times*; Dana Priest, Walter Pincus și Pam Constable de la *The Washington Post*; Vernon Loeb, Bob Drogin și Megan Stack de la *Los Angeles Times*, și Andy Maykuth de la *The Philadelphia Inquirer*. Nu-i vom uita niciodată pe frații și surorile noastre care și-au dat viața în căutarea știrilor, printre care Elizabeth Neuffer, Mark Fineman, Michael Kelly, Harry Burton, Azizullah Haidari, Maria Grazia Cutuli și Julio Fuentes.

Îi sunt recunoscător lui Phyllis Grann, care a fost atât de generoasă încât să redacteze și să publice această carte și lui Kathy Robbins, cel mai strălucit agent literar din lume.

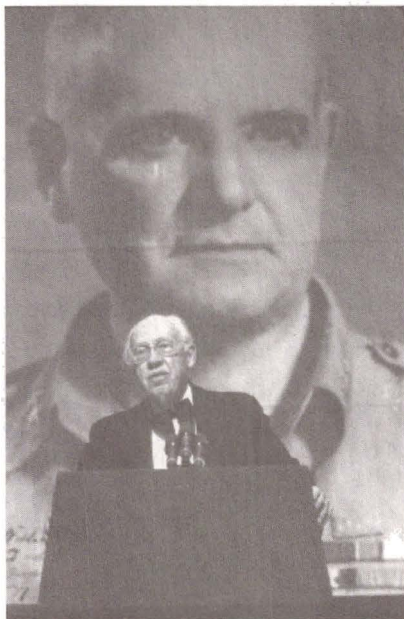
Volumul de față a luat formă la Yaddo, oaza preferată a artiștilor și scriitorilor din Saratoga Springs, New York. Timp de două luni, oamenii cumsecade de la Yaddo m-au adăpostit și mi-au oferit de-ale gurii, în timp ce mii de cuvinte pe zi umpleau ecranul laptopului meu. M-am simțit onorat să fiu întâiul scriitor care să primească premiul Nora Sayre Endowed Residency, creat în memoria ei pentru a-i susține moștenirea literară. Mii de mulțumiri poetului Jean Valentine pentru că m-a dus la Yaddo; lui Elaina Richardson, președintei Corporation of Yaddo; administratorilor, susținătorilor și angajaților acestui magnific refugiu.

Cartea a crescut în dimensiune și forță în casa socrilor mei, Susanna și Boker Doyle, care m-au susținut cu firea lor minunată.

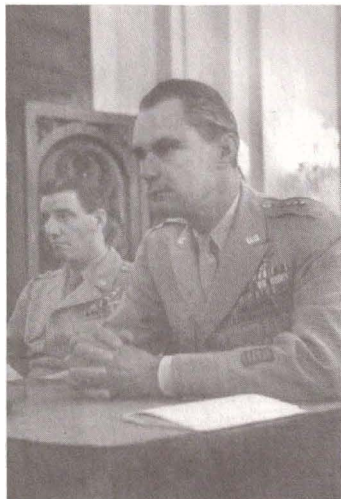
Dorința mea de a scrie a început să prindă viață pe când o urmăream pe mama mea, profesoara Dora B. Weiner, lucrând în subsolul casei noastre în orele de liniște de dinaintea răsăritului. Patruzeci și cinci de ani mai târziu, încă mai scrie și mai predă, inspirându-i pe studenții și pe fiii ei. Toți ne dorim ca tatăl meu să fi fost aici pentru a ține în mâini această carte.

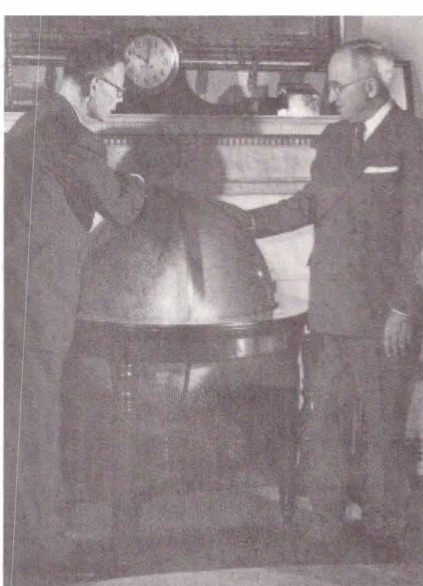
Voi încheia așa cum am început, cu dedicația pentru iubirea vieții mele, Kate Doyle; pentru ficele noastre, Emma and Ruby și pentru restul vieții noastre împreună.

DIRECTORII SERVICIILOR CENTRALE DE INFORMAȚII
1946 – 2005

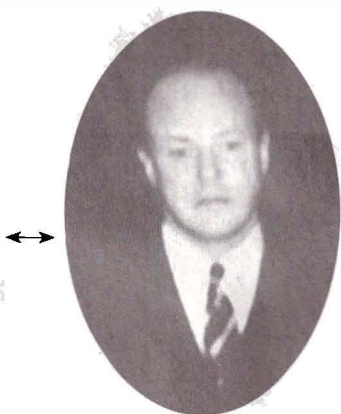

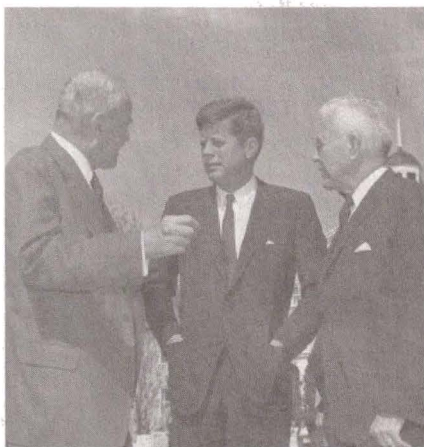
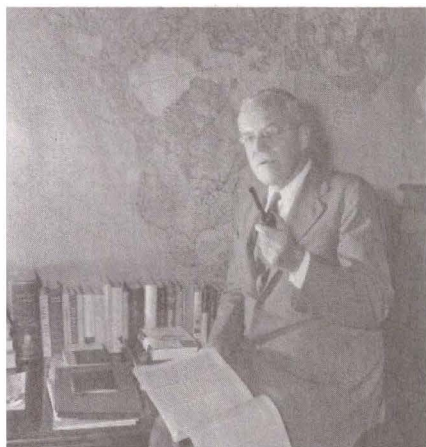
Spiritul lui Bill „Sălbaticul” Donovan, maestrul spionajului din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, i-a format pe mulți viitori ofițeri CIA care au lucrat cu el, printre care William Casey, directorul Serviciilor Centrale de Informații între 1981 și 1987. *Sus*: Casey vorbește la o reuniune OSS, cu imaginea lui Donovan pe fundal. *Stânga jos*: Președintele Truman primește o medalie la reверul primului director, contraamiralul Sidney Souers. *Dreapta jos*: generalul Hoyt Vandenberg, al doilea director, depune mărturie în fața Congresului.

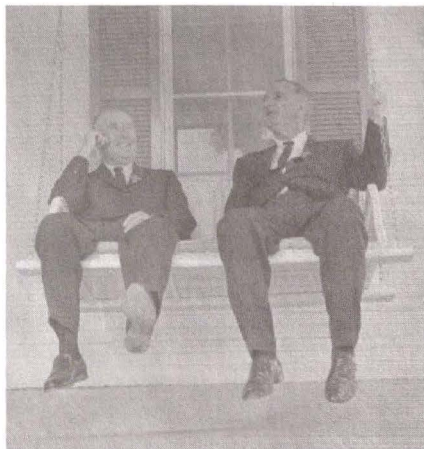

Generalul Walter Bedell Smith, director între 1950 și 1953, a fost primul lider adevărat al CIA. *Stânga sus*: împreună cu Ike; *dreapta sus*: cu Truman la Casa Albă; *Jos*: într-o fotografie din octombrie 1950, făcută la cartierul general al CIA, Bedell Smith, în stânga, preia comanda de la ineficientul contraamiral Roscoe Hillenkoetter, în costum deschis la culoare. *Dreapta plan îndepărtat*: Frank Wisner, îngrijorat, privește în gol. Este cel care a condus operațiunile sub acoperire ale CIA din 1948, până la căderea lui nervoasă din 1958.

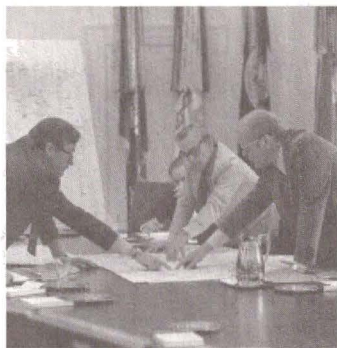
Stânga sus: Allen Dulles la biroul său de la sediul central în 1954. *Dreapta sus:* JFK l-a înlocuit pe Dulles cu John McCone după Golful Porcilor. McCone a devenit un apropiat al procurorului general Robert Kennedy (*stânga jos*) care a jucat un rol central în operațiunile sub acoperire. Președintele Johnson l-a respins pe McCone și l-a angajat pe nefericitul amiral Red Raborn (*dreapta jos*) la ferma lui LBJ în aprilie 1965.

Richard Helms, director între 1966 și 1973, a căutat și a câștigat respectul președintelui Johnson. *Sus:* În săptămâna dinaintea numirii sale ca director adjunct în 1965, Helms îl cunoaște pe președinte. *Jos:* în 1968, un Helms încrezător îi informează pe LBJ și pe secretarul de stat Dean Rusk la prânzul de marți – cea mai bună masă de la Washington.

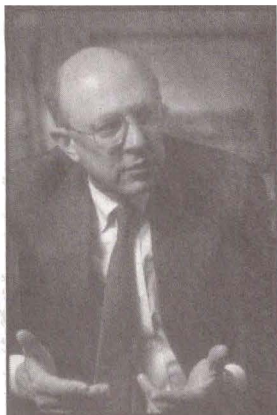
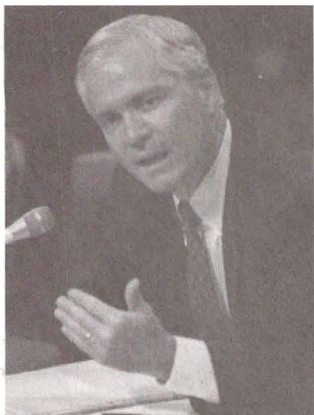
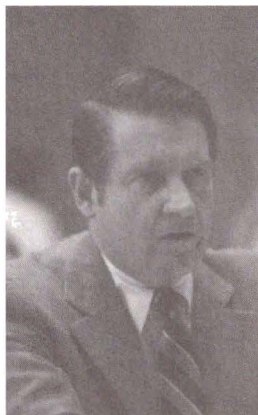
Stânga sus: Președintele Nixon strânge mâini la cartierul general al CIA în martie 1969. Nixon nu avea încredere în Agenție și îi desconsidera munca. *Jos:* Saigonul cedează în timp ce Bill Colby, stânga plan îndepărtat, îl informează pe președintele Ford în aprilie 1975. Lângă Ford se află secretarul de stat Henry Kissinger și, în dreapta plan îndepărtat, secretarul pentru apărare, James Schlesinger. *Dreapta sus:* George H. W. Bush și președintele Gerald R. Ford discutând evacuarea americanilor din Beirut cu L. Dean Brown, trimisul special în Liban, la 17 iunie 1976.

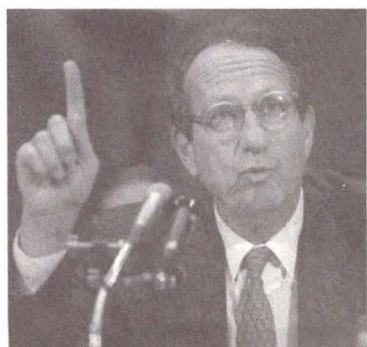

Sus: În noiembrie 1979, directorul Stansfield Turner se alătură grupului pe care președintele Carter îl chemase la Camp David, alcătuit din militari de top și consilieri diplomatici, pentru a evalua încurcătura cu ostaticii americani din Iran. **Jos:** în iunie 1985, președintele Reagan și echipa sa pentru securitate națională, la Casa Albă, analizând deturnarea unui zbor TWA spre Beirut, o dramă cu ostatici care s-a terminat cu o înțelegere secretă; Bill Casey este în dreapta, plan îndepărtat.

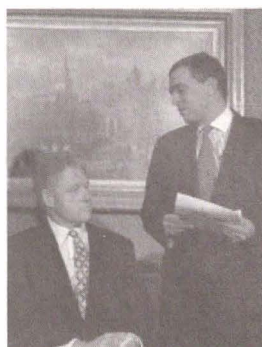

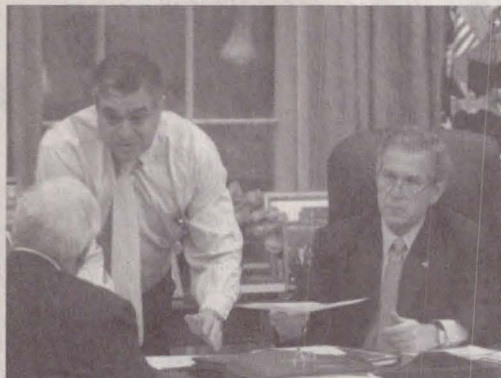

Sfârșitul Războiului Rece a dus la schimbări masive la vârful CIA – cinci directori în șase ani. Schimbările permanente au coincis cu un exod al experților dintre operatori și analiști. *Sus, de la stânga la dreapta:* William Webster; Robert Gates, ultimul ofițer de carieră al CIA care a condus Agenția; și Jim Woolsey.

Stânga jos:
John Deutch.
Dreapta jos:
George Tenet,
cu un președinte
parcă imobilizat
în scaun, Bill
Clinton, încercând
disperați să recon-
struiască CIA timp
de șapte ani.

Stânga: George Tenet la Casa Albă cu președintele Bush și vicepreședintele Cheney la începutul Războiului din Irak în martie 2003. Tenet a susținut cu încredere CIA spunând că arsenalul lui Saddam Hussein includea arme de distrugere în masă. *Jos, centru:* succesorul lui, Porter Gross, cu Bush la cartierul general al CIA în martie 2005, s-a dovedit a fi ultimul director al Serviciilor Centrale de Informații.

Dreapta: Pe măsură ce se apropia de aniversarea de șaizeci de ani, CIA a încetat să mai fie prima dintre serviciile americane de informații. În martie 2006, generalul Mike Hayden a fost învestit în funcție ca director al CIA la cartierul general. Noul șef, directorul Serviciilor Naționale de Informații, John Negroponte, aplaudat sub privirile lui Bill „Sălbaticul” Donovan.

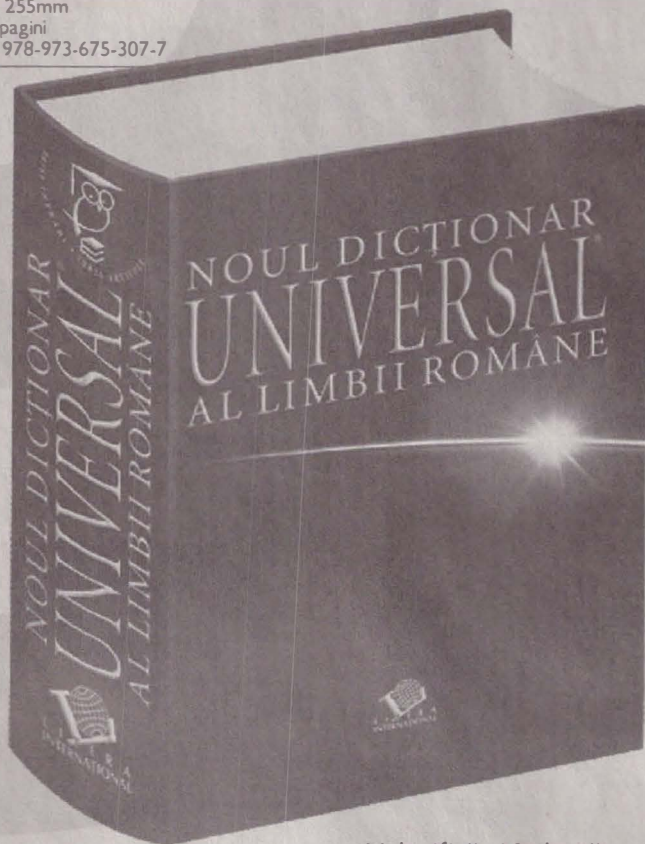
► Noul dicționar universal al limbii române

Cuprinde 81.000 de intrări, dintre care 73.000 de articole propriu-zise.

Copertă cartonată

- 193 x 255mm
- 1680 pagini
- ISBN 978-973-675-307-7

- Fiecare definiție este ilustrată prin citate sugestive din literatura cultă sau populară, după modelul promovat de Lazăr Șăineanu.

- Conține numeroase neologisme, arhaisme culturale, regionalisme, termeni speciali (economici, tehnici, sociali, medicali, juridici etc.), concepte filozofice și teologice, curente culturale și politice.
- Valorifică și îmbogățește tradiția lexicografică românească, introducând noi cuvinte și sensuri ale vorbirii contemporane, adaptând sau completând definițiile din dicționarele deja existente.
- Explicațiile cuvintelor conțin forme flexionare, variante lexicale și fonetice, construcții fixe și sinonime.

GHIDURI TURISTICE VIZUALE

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 ATENA

- Cămpulă pești la curtea Olimpiei
- Alina și mla în teatru și vâlnă
- Căle mai bune spănuș și tîlnă
- Căle mai stricte și tîlnă
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

WASTEELS

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 AMSTERDAM

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

VEZI LUMEA CU LITERA INTERNATIONAL

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 BARCELONA

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

VEZI LUMEA CU LITERA INTERNATIONAL

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 BERLIN

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

Lufthansa

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 BRUXELLES

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

VEZI LUMEA CU LITERA INTERNATIONAL

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 BUDAPESTA

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

VEZI LUMEA CU LITERA INTERNATIONAL

DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 LONDRA

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

BRITISH AIRWAYS

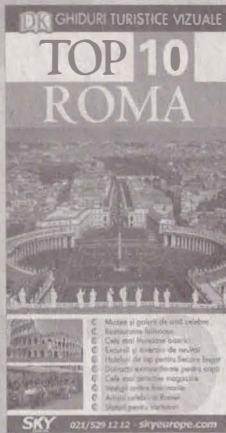
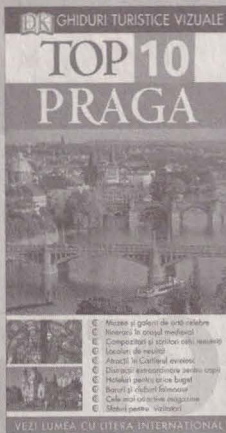
DK GHIDURI TURISTICE VIZUALE

TOP 10 MADRID

- Mla și golen de vîlnă
- Bănuș și Bănuș
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla
- Căle mai impoștile de mla

VEZI LUMEA CU LITERA INTERNATIONAL

Alte titluri din colecția Bestseller Internațional

Titlu	Reducere 20%
☐ A CINEA FIOLĂ	19,90 lei 16,00 lei
☐ BIOGRAFII NECENZURATE ALE UNOR OAMENI CELEBRI	19,90 lei 16,00 lei
☐ CELE MAI MARI SCANDALURI DIN ISTORIE	19,90 lei 16,00 lei
☐ CHE GUEVARA	24,90 lei 20,00 lei
☐ CIA. O ISTORIE SECRETĂ	19,90 lei 16,00 lei
☐ CHIPUL NEȘTIUT AL LUI IISUS	19,90 lei 16,00 lei
☐ CLUBUL BILDERBERG	17,90 lei 14,30 lei
☐ CONFESIUNILE UNUI ASASIN ECONOMIC	19,90 lei 16,00 lei
☐ CONFESIUNILE UNUI CAP AL MAFIEI	17,90 lei 14,30 lei
☐ CORUPȚIA MARILOR PUTERI	17,90 lei 14,30 lei
☐ ENIGMA TUNGUSKA	17,90 lei 14,30 lei
☐ INDIA	19,90 lei 16,00 lei
☐ LUMI OCULTE	19,90 lei 16,00 lei
☐ MARI MISTERE ALE TRECUTULUI	17,90 lei 14,30 lei
☐ MINCIUNI OFICIALE	17,90 lei 14,30 lei
☐ NOSTRADAMUS	19,90 lei 16,00 lei
☐ NOUA PARADIGMĂ A PIEȚELOR FINANCIARE	19,90 lei 16,00 lei
☐ OPERAȚIUNEA WALKIRIA	19,90 lei 16,00 lei
☐ PRIMUL PACIENT	19,90 lei 16,00 lei
☐ PRINȚESA DIANA: „MĂ VOR UCIDE“	17,90 lei 14,30 lei
☐ PSIHOKILLERI	19,90 lei 16,00 lei
☐ PUTIN ȘI NOUA RUSIE	17,90 lei 14,30 lei
☐ SECRETELE CHINEI	19,90 lei 16,00 lei
☐ SFÂRȘITUL PETROLULUI	24,90 lei 20,00 lei
☐ TRAFIC	17,90 lei 14,30 lei
☐ VIEȚILE SECRETE ALE PREȘEDINȚILOR AMERICANI	19,90 lei 16,00 lei

EXPEDITOR:

Persoane juridice:

Instituție

Persoană de contact

Tel/Fax

CUI

Nr. Registrul Comerțului J.

Cod IBAN

Banca

Persoane fizice:

Nume

Prenume

CNP

Telefon

E-mail

☐ Doresc să primesc informații despre oferta Litera Internațional

Adresa de livrare:

☐ Instituție ☐ Adresă privată

Strada

Nr. Bl. Sc. Et. Ap.

Localitate

Județ/Sector

Cod poștal

Interval orar pentru livrarea prin curier

Ofertă în limita stocului disponibil

LITERA
INTERNȚIONAL

www.litera.ro

CR
CORRESPONDENȚĂ
RĂSPUNS
Se taxează la
destinație

DESTINATAR:

EDITURA LITERA INTERNAȚIONAL

O.P. 53, C.P. 212,

Sector 4, BUCUREȘTI

Modalități de livrare:

1. Prin poștă livrarea este gratuită dacă valoarea facturii depășește 50 de lei.
 2. Prin poștă livrarea se taxează cu 5 lei, dacă valoarea facturii este mai mică de 50 de lei.
 3. Prin curier livrarea este gratuită dacă valoarea facturii depășește 200 de lei.
 4. ☐ Am o factură mai mică de 200 de lei, dar doresc livrarea prin curier.
- La vălcarea facturii se vor adăuga 10 lei pentru toate comenzile, indiferent de destinație.

Modalități de plată:

1. Ramburs, la livrarea prin poștă.
2. Prin bancă, în avans. În conținut:
RO18 BREL 0002 0000 1551 0100
deschis la Libra Bank-Sucirșala Băneasa

Modalități de comandă:

☎ Mob: 0752 LITERA (0752 548372)

☎ Tel: 031 425 16 19

☎ Tel/Fax 031 425 16 20

✉ Mail: comenzi@litera.ro

☑ Poștă:

Completați cu majuscule
rubrica EXPEDITOR.

Introduceți talonul de comandă în cutia poștală.

www.litera.ro

TIM WEINER

CIA

o istorie secretă

Încă de la înființare, serviciile secrete americane au fost învăluite într-o aură de mister. În spatele imaginii de superputere se ascund însă nenumărate eșecuri. Cum se face atunci că, în ultimii 60 de ani, CIA a reușit să-și păstreze reputația extraordinară, în ciuda unor gafe de proporții?

Într-o lucrare bazată pe mai bine de 50 000 de documente, mare parte din arhivele CIA, și pe sute de interviuri cu agenți în rezervă și foști directori ai Agenției, Tim Weiner își propune să dezvăluie motivele care au stat la baza eșecurilor monumentale cu care s-a confruntat CIA de-a lungul timpului, zugrăvind adevărata față a celei mai cunoscute agenții de informații din lume: costisitoare, periculoasă, profund disfuncțională și depășită strategic. Veți afla de ce 11 președinți și trei generații de ofițeri au fost incapabili să înțeleagă lumea și cum au periclitat nenumăratele gafe majore securitatea națională a Statelor Unite.

Un volum incendiar, o istorie șocantă și fără precedent, care vă va schimba pentru totdeauna imaginea pe care v-ați făcut-o despre serviciile secrete ale Statelor Unite.

Tim Weiner (n. 1956), jurnalist la *The New York Times*, deținător al premiului Pulitzer (1988) pentru investigațiile privind programele secrete de securitate națională, a publicat volumele *Blank Check: The Pentagon's Black Budget* (1990) și *Betrayal: The Story of Aldrich Ames, an American Spy* (1995), scrisă împreună cu D. Johnston și N. Lewis. A treia sa carte, *CIA. O istorie secretă*, a provocat dezbateri aprinse în lumea politică, dar și în societatea civilă, fiind recompensată, în 2007, cu National Book Award.

„Cea mai bună carte despre serviciile secrete americane.”

The Wall Street Journal

„O lectură obligatorie pentru toți cei interesați de istoria CIA-ului.”

The Washington Post

Află mai mult pe:

www.litera.ro

ISBN 978-973-675-559-0

9 789736 755590

Săptămâna Financiară